

SANCTI BRUNONIS

HERBIPOLENSIS EPISCOPI

EXPOSITIO PSALMORUM

In Christi nomine incipit psalterium de translatione septuaginta Interpretum, emendatum a sancto Hieronymo in novum.

Origo prophetiæ David regis psalmorum numero centum quinquaginta (121).

PSALMUS PRIMUS (122).

C. B. Iste psalmus ideo titulum non habet, quoniam capiti Domino nostro Salvatori (de quo absolute dicturus est) nihil præponi debuit; sanctam enim ejus incarnationis vitam, impiorumque ultiones insinuat. Unde et materia hujus psalmi eadem est quæ et totius libri, scilicet Christus integer. Id est caput Redemptor noster cum membris, id est omnibus justis et sanctis.

1 *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum: et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiæ non sedit.*

C Beatus vir, dictus quasi bene aptus (qui est Christus) est, cui optata omnia vel desiderata succedunt, virum egregie subjuxit. Vir enim a viribus dictus est, qui nescit tolerando adversa deficere, aut in prosperis aliqua se elatione jactare. Tribus modis hic ostendit evenire humanos errores, cogitatione, facto, et dicto. Cogitatione peccatrice abitur, facto malo statur longe a Deo. Dicto vero malæ doctrinæ, sive gloriationis, sive peccati consuetudine, in cathedra inficiente pestilentiæ sedetur. A Beatus igitur qui non abiit cogitatione a Deo in regionem longinquam dissimilitudinis, id est cogitatione non peccavit. Quamvis esset positus in concilio impiorum, id est quamvis impii hoc molirentur ut abiret, veluti Christus quamvis inter peccatores sit conversatus, in viam eorum tamen non abiit. Adam vero abiit, dum uxori a diabolo deceptæ consensit, impii vero hoc molientes sunt diaboli, Scribæ et Pharisei, vel omnes mali, in quorum viam Christus sicut non abiit, ita in ea non stetit. Quoniam eum sæculi et peccatorum illecebra non tenuit, nec in cathedra pestilentiæ sedit, id est prava consuetudine vel potius doctrina, quia salubrem doctrinam docuit, et

(121) Hæc ex codice ms. addidimus. Quin vero genuina sint, nullus dubito, cum in Gallicani psalterii codicibus, quod sane editioni Brunonianæ subjacet, idem titulus habeatur: *Incipit psalterium de translatione septuaginta Interpretum, emendatum a S. Hieronymo presbytero in novo.* Romanam vero editionem vocabant psalterium emendatum a novo, id est de novo. Vide notam Martianæ, tom. XXIX

A exempla malæ doctrinæ Christus posteris non relinquit. C Est enim cathedra doctorum, tribunal judicum, et regum solium proprie dicitur. H Unde sensus versiculi hujus est: Beatus qui non cogitavit, non fecit, non docuit mala.

2 *Sed in lege Domini voluntas ejus:*

Et in lege ejus meditabitur die ac nocte.

C Lex Dei est in declinandis peccatis sancta præceptio, in qua voluntas illius fuit, qui peccata non fecit. A C Intende vero quod secundo dicit in lege, non sub lege, quia Christus in lege factus qui peccata non habuit, cæteri mortales sub lege qui delictis onerant. C Lex dicitur eo quod animos nostros liget, suisque teneat obnoxios constitutis. Meditari semper nullus valet legem Domini nisi Christus, sed et ille qui membrum ejus est, meditabitur semper legem Dei, qui eam omni puritate in quantum poterit implebit. H Sive enim manducat, sive bibit, sive dormit. In nomine Domini omnia faciens, meditabitur legem Dei die ac nocte. C Dies dicta est a paganorum diis. Nox eo quod noceat aspectibus, sive actionibus nostris, dicta est.

3 *Et erit tanquam lignum quod plantatum est: secus decursus aquarum:*

Quod fructum suum dabit in tempore suo

C Bene ligno fructifero comparatus est Christus, propter crucem quam pro nobis sustinuit. Plantatum, id est prædicatum, secus decursus aquarum. Sicut terrestris enim aqua, vita et lignorum virentium, sic aqua baptismi salus est in Crucifixum credentium. Fructum dabit, id est Ecclesias constituet; tempore suo, id est quando beatæ Incarnationis sacramenta suscepit. Fructus a fruendo dicitur. H Lignum (cui Christus comparatur secundum membra sua, id est quosvis vere Christianos) sapientiam puto, de qua et Salomon loquitur; lignum est vitæ his qui sequuntur eam, et Apostolus Christum ait Dei virtutem et Dei sapientiam. Erit itaque Christianus verus tanquam lignum, hoc est Christo Filio Dei conformis factus corpori gloriæ ejus, scilicet Christi.

Patrol., col. 119.

(122) Notandum apud Brunonem hunc ordinem constanter fuisse observatum: primo loco positus erat titulus ejusque expositio, tunc numerus et argumentum psalmi. Nos Cochlei ordinem, eo quod ad commoditatem magis conferat, hac in re retinimus.

4 *Et folium ejus non defluet :*

Et omnia quaecunque faciet prosperabuntur.

C Folium ejus, sermones ipsius promissionis intellige, qui nullo casu a veritate decidunt, sed omnia quæ agit in actu prosperitatis perficit, quæ omnia accipienda sunt fructus et folia, id est facta et dicta.

5 *Non sic impij — non sic : : sed tanquam pulvis Quem projecit ventus — a facie terræ.*

C *Non sic impij*, vox est terrentis, sicut est invitantis, beatus vir, quoniam non erit sic impius, ut superius dixit beatos esse. Pulvis est resolutio terræ, cui homo terrenus comparatur cum inflatur vento superbiæ, et abjicitur sua levitate a firmamento præceptorum Dei. Pulvis huc illucque dispergitur, sic et impius (qui semel Deum negaverit) quocunque eum aura diaboli traxerit, illuc errore perducitur.

6 *Ideo non resurgunt impij in judicio : Neque peccatores in consilio justorum.*

C Impij sunt, qui sanctam Trinitatem nullatenus contententur. C H Resurgunt impij, sed non in judicio, quia jam judicati sunt. C Justus surgit ut judicet, peccator ut judicetur. Impius, ut sine judicio puniatur. Peccatores sunt Christiani sed peccatis obnoxii, qui ideo non resurgunt in consilio justorum, id est in judicio justorum, quia jam illis, scilicet justis, per gratiam confessionis peccata dimissa sunt. In quo numero et sancti sunt, quia nullus nisi Deus sine peccato est. B Super Job : Hic ordines notantur quatuor de die judicii, id est sancti qui jam C judicati sunt ad regnum, et cum Christo veniunt ad judicandum. Et impij jam adjudicati sunt ad supplicium. Peccatoribus dicitur qui pœnitentiam egerunt : Venite, benedicti ; et qui non egerunt : Discedite a me. In consilio, id est in æterno bono, quod sequi consilium fuit sanctis. C Vel in consilio, id est in judicio, ut cum eis judicent. Judicium enim in consilio est, dum quasi ex consilio assessorum, diversa peccata diversis pœnis punientur.

7 *Quoniam novit Dominus viam justorum : Et iter impiorum peribit.*

C Bonorum viam, id est, opera dicit nosse Deum, iter impiorum perire, quasi Dominus utcumque nesciat. Sed est sensus, hoc scit Dominus quod in beatitudine permanebit, hoc nescit, quod peribit, id est diabolus cum sequacibus suis, qui est iter impiorum in pœna perpetua. A Peribit igitur, pro non novit, dixit, sed et planius dicitur, quia hoc est nesciri quod perire, et sciri manere et esse.

ORATIO EX PSALMO I.

Effice nos, Domine, tanquam fructuosissimum lignum ante conspectum tuum, ut tuis imbribus irrigati, mercamur tibi suavium fructuum ubertate placere per Dominum nostrum, etc.

A

PSALMUS II.

ARGUMENTUM PSALMI II.

C Propheta de conventu infidelium contra Christum in passione loquitur. Et Dominus Christus de omnipotenti regno et de inenarrabili generatione sua.

TT. — *Psalmus David :*

C Est iste psalmus habendus, primus in titulo, secundus in ordine ; unde in Actibus apostolorum dicitur primus. H Vel quia apud Hebræos, iste cum primo unus psalmus habentur sine titulo. Per titulum autem intelligitur uniuscujusque Psalmi intellectus. Quid est enim titulus nisi clavis, ut ita dixerim. In domum non ingreditur nisi per clavem, ita et uniuscujusque psalmi intellectus, per clavem hoc est, per titulum intelligitur, in cujus, scilicet persona cantatur, aut in persona Christi, aut in persona Ecclesiæ, aut in persona Prophetæ, et de qua re sit.

1 *Quare fremuerunt gentes :*

Et populi meditati sunt inania.

C Corripit hic Propheta populos, non solum Judæos, sed et gentiles, cur fremuissent contra Christum, quod proprie ferarum est ; fremuerunt enim belluino furore, quia recta ratione carebant. Meditati sunt inania, non intelligentes ejus adventum esse fructuosum omnibus credentibus.

2 *Astiterunt reges terræ et principes convenerunt in unum.*

Adversus Dominum : et adversus Christum ejus.

— *Diapsalma :*

C. Reges autem terræ, Herodem dicit, qui infantes occidit, alterumque Herodem nepotera ejus qui Pilato in nece Christi consensit. Principes Pharisæos dicit : princeps dictus quasi prima capiens. Venerunt in unam voluntatem, non in unum conventum, adversus Dominum, id est Patrem, Christum ejus, id est Filium.

3 *Dirumpamus vincula eorum :*

Et projiciamus — a nobis : jugum ipsorum.

C Verba ista sunt dementium Judæorum. Putabant enim se vincula dirumpere, id est, evangelica præcepta, si in auctorem legis et in apostolos ejus malivola voluntate consurgerent, et jugum ipsorum projicere, cum jugum Domini sit suave et onus ejus leve (*Matth. xi*). Vanaque voluntate decepti, putabant ejus dominationem gravissimam, quam se abjicere festinabant, unde salvari poterant.

4 *Qui habitat in cælis iridebit — eos :*

Et Dominus subsannabit eos.

C Cælos hic sanctos dicit, in quibus Christus habitat. Iridebit et subsannabit, ex humano more suscipienda sunt. Cæterum, nec iridet ullum Deus, nec vultu subsannat, sed virtute sua peragit quæcunque disponit.

5 *Tunc loquetur ad eos in ira sua :*

Et in furore suo conturbabit eos.

C Tunc loquetur. Illud tempus significat venturi

judicii. Ira ergo Dei et furor vocatur retributio peccatorum, nam illos motus Divinitas non patitur, sed humana consuetudine hic loquitur. H Non autem ait puniet sed turbabit, ut absque pœnis qui turbatus est corrigatur, nam ira aliquando necessaria correctio est, ut patris in filium, medici in ægrotum.

6 Ergo autem constitutus sum rex ÷ ab eo : super Sion montem sanctum ejus.

Prædicans præceptum ejus.

H Ego autem (vox Christi) constitutus sum rex a Deo Patre pro parte carnis. C Sion Hebraica lingua, Latine *specula* dicitur, et hic Ecclesiam significat, quam et montem appellat, propter altitudinem honoris et fidei firmitatem. Prædicans præceptum, H C hoc est Evangelium.

7 Dominus dixit ad me : Filius meus es tu ;

Ego hodie genui te.

C Dominus, significat Patrem. Filius meus es tu, ut in Evangelio : Hic est Filius meus dilectus (*Matth. iii, 17*). Dicendo autem hodie, coæternitatem suæ majestatis ostendit. Genui te, illam nativitatem significat, de qua dicitur : Generationem ejus quis enarrabit (*Isa. lxxv*)?

8 Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam : Et possessionem tuam terminos terræ.

C Postula a me, id est obedi ut possis postulare. Postulare enim hic jubetur, ut petat secundum humanitatem, et accepta possideat. Gentes nationes significat; gens enim a *genere* vocitatur. Cum dicit hæreditatem tuam, naturam suæ Deitatis ostendit. Hæreditas ad *hero* dicto est, id est a Domino quod in ea potestate libera dominetur. Cum dicit possessionem, universas gentes credituras significat. Termini terræ, substantiam in hoc omnium creaturarum vult intelligi.

9 Reges eos in virga ferrea :

Et tanquam vas figuli confringes eos.

C Reges eos, id est potestatem tyrannicam auferes ab eis. Illi reguntur qui salvantur. Virga ferrea fortitudo est æquitatis. Confringes, id est per conversionis studium conteres in eis terrenas cupiditates. Bene enim peccator vasi luteo comparatur, ut confractio ejus facilis et vita lutea monstretur, sed in melius reparatur, cum divina gratia in spiritualem hominem perducitur.

10 Et nunc, reges, intelligite :

Erudimini ÷ qui : judicatis terram.

C Nunc, reges. Reges dominatores vitiorum dicit, qui hæc intelligere et implere Domino præstante valent. H Erudiri, doceri est; ipsi enim bene judicant terram, id est ecclesiam, qui bona quæ intelligunt alios docent. C Terra autem dicta est a *terendo*.

11 Servite Domino in timore :

Et exultate ÷ ei : cum tremore.

A Servite Domino. Et ne superbiant, subdit, in timore. C Sicut enim timor Dei delicta excludit, ita securitas culpas admittit. Sed ne misera ser-

A vitus propter timorem videatur, addit, et exultate, sed ne iterum in temeritatem eatur, subdit, cum tremore. Itaque ne exultatio faceret nos elatos, addit, cum tremore, ut reverenter Deo serviat.

12 Apprehendite disciplinam :

nequando irascatur ÷ Dominus : et pereatis deviam ÷ justa :

C Ille apprehendit disciplinam qui se munit pœnitentia vera contra noxia vicia. Nequando in longa Dei patientia pereat de via justa, id est de Christo, qui est vera via recte ambulantium ad vitam, dux euntium, iter ad beatitudinem festinantium.

13 Cum exarserit in brevi ira ejus

beati omnes qui confidunt in eo.

B C Exarsit enim in brevi ira ejus, in illo judicio brevi, ubi non est singulorum discussio, sed simul omnia judicat iudex. H Beati omnes, qui non homines neque in semetipsos, sed in Deum confidunt. Iste psalmus finit, unde superior incipit, id est a beatitudine, et ideo apud Hebræos pro uno habentur.

ORATIO EX PSAL. III.

Dirumpe, Domine, nostrorum vincula peccatorum, ut iugo tuæ servitutis innexi, valeamus tibi cum timore et reverentia famulari. Per Dominum nostrum. Jesum Christum, etc.

PSALMUS III.

ARGUMENTUM PSAL. III.

C. Christus ad Patrem de persecutoribus suis loquitur. Instruitur fidelis populus ne mortem formidet, quia auctor ejus resurgendo spem veræ resurrectionis exhibuit.

TITULUS PSALMI : *Psalmus David cum fugeret a facie Absalon filii sui.*

C. Tota hic psalmus ad personam Christi refertur. Oportet autem eum tertium locum tenere, quia sanctæ Trinitatis, et triduanæ resurrectionis in se mysteria continet. Nam per liberationem David resurrectio Christi significatur.

1 Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me?

Multi insurgunt adversum me.

C Ista verba dicit Propheta admirando, cur Judæi Dominum tribulassent et gentes, a quo salvari debebant, tam multi enim fuerunt surgentes contra Christum, ut de numero discipulorum Judas illis fuerit unus aggregatus.

1 Multi dicunt animæ meæ :

Non est sulus ipsi in Deo ÷ ejus :

Diapsalma.

C Repetit, multi dicunt, ut ostendat densissimam stultissimamque implororum versaniam. Ideo dicunt: Non est illi sulus; putabant enim non habere Patrem dilectionem Filii, quem carnaliter permisit occidi.

3 Tu autem, Domine susceptor meus ÷ es :

Gloria mea et exaltans caput meum.

C Hic, Filius susceptorem Patrem vocat secundum formam servi, nec non gloriam et exaltationem capitis sui, ut divina humanaque substantia una esset sine aliqua confusione persona.

4 *Voce mea ea Dominum clamavi,*

Et exaudivit me de monte sancto suo. Diapsalma.

C Cum dicit : Voce mea ad Dominum clamavi, hoc est : Pater, clarifica Filium tuum. Exaudivit me; ut ibi, Clarificavi et iterum clarificabo (Joan. XII) De monte, id est de Divinitatis altissima summitate.

5 *Ego dormivi et soporatus ÷ sum ; et exurrexi : Quia Dominus suscepit me.*

C Ego dormivi, dixit, id est, post passionem in sepulcro quievi, quia celeriter resurrexit. Soporatus sum, signat securam dormitionem. Est enim sopor dulcis quies et somni suavitas. Exurrexi, cum alacritate, deposita mortalitate. Suscepit Filium divina potentia, quia per se non potuit resurgere humana natura.

6 *Non timebo millia populi circumdantis me.*

÷ Ex : surge, Domine, salvum me fac, Deus meus

C Timere non potuit iniquum populum, cui erat in sua divinitate maximum præsidium. Non dicit Filius excitando Patrem, Exsurge, Domine, sed tropologice et figurative postulat in resurrectione paternum auxilium. Est enim tropus dictio, ab eo loco in quo propria est, translata in eum locum in quo propria non est. Est itaque Scripturis divinis mos iste ad experimentandam causam, per tropologiam ex nostra consuetudine aliqua de Deo dicere.

7 *Quoniam ÷ tu : percussisti omnes adversantes mihi sine causa*

Dentes peccatorum contrivisti.

C Percussit Dominus Pater adversantes Filio, id est hæreticos, qui insequuntur catholicas regulas sine causa, id est sine ratione. Dentes contrivit id est verba mordacia detrahentium divinis dogmatibus. Deus dictus a demendo est, quoniam omnia demunt dentes.

8 *Domini est salus.*

Et ÷ super populum tuum benedictio tua.

✕ *Diapsalma :*

H. Domini est salus, id est non ab homine, sed a Deo Patre, et super populum Christianum benedictio Domini descendit.

ORATIO EX PSAL. III.

Effunde, Domine, benedictionem tuam super populum tuum, ut tua resurrectione muniti, non timeamus ab adversantium vitiorum millibus circumdari. Per Jesum Christum, etc.

PSALMUS III

ARGUMENTUM PSAL. III

C Ecclesia orat ut ejus audiatur oratio, increpans infideles quia vanitatem sequantur, monetque generalitatem, ut sacrificium justitiæ Deo immolet, unde ingentia ejus beneficia consequatur.

TT. *In finem psalmus David canticum.*

C. Psalmorum finis non modo significat alicujus rei consumptionem, sed perfectionem, et ideo hic ad Christum est referendum, qui est finis legis

A (Rom. x). Psalmus est musicum organum capite sonorum, vel potius est melodia qua divina præconia canebantur. Canticum, quod supernas laudes humanis vocibus personabat.

1 *Cum invocarem exaudivit me Deus justitiæ meæ,*

In tribulatione dilatasti mihi.

C Vox Ecclesiæ ad Christum; licet sciat se esse auditam, tamen orare non cessat. Tribulatio est, quæ dilatat in martyrio sanctam Dei Ecclesiam, quando eodem tempore confessores fiunt et martyres coronantur, totaque turba justorum contritionibus semper augetur.

2 *Miserere mei : et exaudi orationem meam.*

C Miserendum sibi esse dicit pia mater, si ejus oratio pro filiis audiretur, quoniam quidquid membris tribuitur toti hoc corpori sine dubitatione præstatur.

3 *Filii hominum, usquequo gravi corde?*

Ut quid diligitis vanitatem et quæritis mendacium? Diapsalma.

C. Graves corde dicit filios qui, agnita veritate, hoc est Christo, adorare magis elegerunt idola vanitatis. Vanitas quidem nomen est generale vitiorum, sed illud proprie vanum dicitur quod a Deo probatur alienum. Mendacium, hoc est idolum, tale enim merito susceperunt, quia contra veritatem erecta sunt. Diligere enim debemus proficua, non noxia.

4 *Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum.*

C *Dominus exaudiet ÷ me : cum clamavero ad eum.*

C Hic indicat Propheta arcanum sanctæ Incarnationis. Sanctum dicit, id est Filium. Merito se exauditum dicit, quoniam Christum populis prædicavit. Clamat ad Christum, qui illum bonis operibus supplicat.

5 *Irascimini et nolite peccare.*

Quæ dicitis in cordibus vestris et in cubilibus vestris compungimini. Diapsalma.

C. Irasci debemus præteritis peccatis, scilicet pœnitendo, ut horreat nos, qui peccavimus. Cum dicit in cordibus et in cubilibus, ostendit agnoscere Deum cogitationes hominum. Cubile enim a cubando dicitur, quod est domicilium ferarum, et est sensus. Deserite pravas cogitationes, antequam scelera perpetretis, id est antequam in opera malas cogitationes ducatis; dum adhuc in corde sunt, exstinguite. II Vel nocte expiatis per lacrymas, quod in die cogitando peccastis.

6 *Sacrificate sacrificium justitiæ et sperate in Domino.*

Multi dicunt : Quis ostendit nobis bona?

C. Superius admonuit mater clementissima Ecclesia ab antiquis idolorum sacrificiis et culturis recedendum, nunc hortatur et Christianos semetipsos, non pecudes, recte vivendo Deo sacrificare. Sperareque docemur in Deo, qui salutaria ejus promissa consequamur. Quis ostendit nobis bona, di-

cunt multi dubitando, quod nec pauci debuerunt, id est resurrectionem esse venturam et honorum præmia? Cui interrogationi statim sancta mater respondet dicens: Signatum, etc.

7 *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine, Dedisti lætitiā in corde meo.*

C Signatum est super nos lumen vultus tui, quia sicut nummus imperatoris habet imaginem, ita fidelibus signa cælestis regis imprimuntur in baptismo et aliis sacramentis, hoc est, signaculum sanctæ crucis, quo diabolus effugatur. Lumen est vultus Dei, impressio crucis, quia eos illuminat semper qui se non polluant ulla pravitate. Lætitiā dicit rectæ fidei, tunc enim lætamur veraciter, quando recte credimus. A Vel lumen illud gratia Dei est, infusa menti reparandæ, qua ratio insignitur ut denarius regis imagine, et hoc lumen est totum et verum hominis bonum.

8 *A fructu frumenti et vini — et olei sui : Multiplicati sunt.*

C Admonet eos qui carnalibus rebus intenti esse probantur, multiplicati sunt enim pessimis actibus, id est mundana voluptate completi. Ideo addidit, sui, quia peccatores istis utuntur terrenis fructibus, non secundum præcepta Dei, sed secundum desideria sua. Vel, sui, id est Christi, panis cujus vivus est, et vinum inebrians, et oleum caput, id est mentem impingans. Frumentum vero dictum est a *frumine*, id est a summa parte gulæ; antiqui enim caput gulæ frumen vocabant.

9 *In pace in idipsum : Dormiam et requiescam.*

C Ne putares pacem istam temporalem significari, sed incommutabilem cælestemque in corde permanentem, ideo dicit in idipsum, ut intelligas, nulla varietate in seipsa veram pacem mutatam. Dormiam, id est in ipsa pace vitam finiam. Requiescam in futura beatitudine, quando jam requies dabitur sanctis et pausatio gloriosa.

10 *Quoniam tu, Domine, Singulariter in spe constituisti me.*

C Singularis spes est Ecclesiæ in membris suis, quia sola recipit regnum Dei, quod impii non possunt adipisci. Cum dicit, Constituisti me, significat dignam deliberatamque sententiam, quam hic habemus in spe, ibi possidetur in re.

ORATIO EX PSAL. III.

Exaudi nos, Domine, et in tribulationibus nostris miserere nobis, et qui solus magnificaris in populis, spiritalem lætitiā tribue, et in spe munerum futurorum constitutis. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS V.

ARGUMENTUM PSAL. V.

C Ecclesia, suam poscens orationem audiri, prædicat hæreticos et schismaticos a Domini munere excludendos, felicia insuper commemorans præmia beatorum.

A TT. *Psalmus David pro ea quæ hæreditatem consequitur.*

C Pro ea quæ hæreditatem consequitur, Ecclesiam significat, cujus persona in hoc psalmo introducit, quia, resurgente Christo, ad eam spiritualia bona pervenerunt, id est fides, spes, charitæ.

1 *Verba mea — auribus : percipe, Domine : Intellige clamorem meum.*

C Psalmus iste, ut superior, ad Christi Ecclesiam pertinet. Dicendo autem verba mea, oris significat psalmodiam. Intellige clamorem meum, ut affectum cordis aperiret petit. Trina ista repetitio unum significat, cum dicit percipe, intellige, intende, per figuram metabolem, quæ est unius rei sub varietate verborum iteratio, auris ab auditu dicitur.

2 *— Intende voci orationis meæ : Rex meus et Deus meus.*

C Intende voci, modo dicit, ut declaret orationem hanc esse perfectam quæ inflamat affectus mentis. Rex meus et Deus meus et quoniam ad te orabo Domine, ista sententia distinguitur in personis, unitas tamen credatur in natura, quamvis enim tres nominet, non tamen intendit, sed intende, tanquam ad unum dixit.

3 *Quoniam ad te orabo, Domine : Mane exaudies vocem meam.*

C Ad te orabo, id est, non ad alium, ut pagani et increduli, tunc se merito credit Ecclesia mane exaudiri, cum in lucem cælestis conversationis eruperit, et in exordio bonorum actuum veritatem cœperit mens illuminata cognoscere. Mane enim deprecatur, qui in lucida conversatione degere dignoscitur, mane enim dicimus, cum, discussis tenebris, clari luminis adventus infulsit.

4 *Mane astabo tibi et videbo : Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.*

H. Repetit mane, id est, incipiente luce virtutum in anima mea, quando tibi stare non alii sed tibi stare cœ ero. Non sedere, non jacere, sed stare, et statueris supra petram pedes meos, tunc per istos gradus merebor te videre. Vel astabo tibi recte vivendo, et videbo, subauditur te oculis cordis. C Est ordo, tu es Deus, qui iniquitatem nolle cognosceris, quid enim aliud potest Deus velle, nisi quod ipse probatur præcipere? sicut ait Isaias, ego Dominus qui loquor justitiā et annuntio recta (Isa. XLV).

D 5 *Neque habitabit juxta te malignus ; Neque permanebunt injusti ante oculos tuos.*

C Nequeunt habitare juxta Christum in beato regno, qui gehennæ cruciatione damnandi sunt. H Recte illi coram ipso non permanere dicuntur qui ab ejus regno privandi sunt. Si enim Deus ignis est, et ignis consumens, quicumque stipula est, quicumque lignum est, fugit ab igne ne consumatur. Si vero aurum, ignem non fugit quo purificatur (Deut. IV).

6 *Odisti omnes qui operantur iniquitatem : Perdes — omnes : qui loquuntur mendacium.*

H Non dixit, qui operati sunt iniquitatem, sed

qui operantur iniquitatem. Nam habentur odio a Domino, qui perseverant in peccatis usque in finem vitæ; amantur qui quod operati sunt male, emendant. Perdes eos, hæreticos significat, qui tot homines cum mendacio occidunt, quot in hæresim introducunt.

7 *Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus;*

Ego autem in multitudine misericordie tuæ.

C Vir sanguinum est, qui humano cruore polluitur, ille similiter, qui decipit in gratia vivum, ut hæretici. Dolosus est, qui sciens malum, alienum operari nititur exitium, ut eum fraude decipiat. Et est dolus proprie in facto, fraus in verbo, Illi abominantur, qui Christi præmia consequi non merentur. A Solent enim abominati dici exhæredati. Qui autem consequitur hæreditatem cælestem, exultat in spe dicens: Ego autem, etc.

8 *Introibo in domum tuam;*

Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

H C Introibunt justi in domum Christi, id est sanctam Ecclesiam, sive cælestem Hierusalem. C Templum sanctum, corpus est Domini quod jure adoratur Ecclesia in timore. Quia tunc fides firma est, quando amore casto et timore, divinitas adoratur. A Vel templum cæleste: ad quod adoro, dum ei operibus bonis et orationibus appropinquo, non in eo vero sed prope et ad ipsum adoro, dum gloriam Dei non video.

9 *Domine, deduc me in justitia tua propter inimicos meos;*

Dirige in conspectu meo viam tuam.

C Postulat a Domino deduci ad æterna gaudia mater Ecclesia, quæ hic fatigatur diversis angustiis. Justum est, ut in sua justitia velit Christus suscipere supplicantes, propter inimicos, hoc est hæreticos et paganos. Unus pravo dogmate maledicendo, alter non credendo, inimici dicti. H Viam, Scripturam sanctam dicit, ne male intelligendo, in ea corruat. A Vel viam qua itur ad te, præcepta accipe. Istam tuam viam dirige, id est ostende in conspectu meo, ut præ oculis habeam præcepta, et per ea me regas. H Dirige in conspectu tuo viam meam, nec LXX habent, nec Aquila, nec Symmachus, nec Theodocion, sed solo coine editio, denique in Hebræo habetur: Dirige in conspectu meo viam tuam, sicut in oratione enim Dominica nomen Domini sanctificari petitur, non quo nobis orantibus sanctificetur quod per se sanctum est, sed quo petamus, ut quod per naturam sui sanctum est, sanctificetur in nobis. Ergo et nunc propheta postulat, ut via Domini, quæ per se recta est, etiam sibi recta fiat.

10 *Quoniam non est in ore eorum veritas;*

Cor eorum vanum est.

H C Recte enim dicitur, non esse in ore hæreticorum veritatem quæ Christus est, quorum cor vanitas possidebat, quia nec in corde est, et non so-

lum veritas non est in ore eorum, verum etiam sepulcrum, etc.

11 *Sepulcrum patens est guttur eorum. Linguis suis dolose agebant;*

Judica illos, Deus.

C Sepulcrum mortui, est guttur mentientis, quia sicut de sepulcro fetor malus, ita de ore hæretici prava doctrina profertur. Patens, si clausum esset, minus feteret; si tacuisset, minus nocuisset. Agebant dolose linguis, quia malitiam non solum in lingua sed etiam in actu ostendebant, non autem optavit Ecclesia voto maledictionis, sed futura prædixit. H Judica illos, Deus, ut sentiant te judicem, qui te patrem sentire noluit: qui judicaturus es in fine, judica etiam nunc, ut ut sciant te res humanas respicere.

12 *Occidant a cogitationibus suis: secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos;*

Quoniam irritaverunt te, Domine,

C Decidere proprie dicitur, qui spei suæ amissione fraudatur, decidant igitur inimici, ne impietates impietatibus augeant. H Expelle eos, ab impietatibus suis, vel ab Ecclesia. C Quia tantum peccator ab illa longius redditur, quantum numeroso crimine dilatatur. Irritaverunt ægroti mali, medicum bonum, id est Christum, quia remedia suæ salutis respuerunt.

13 *At lætentur omnes qui sperant in te;*

In æternum exultabunt et habitabis in eis.

C Lætentur et exultabunt in æternum, sperantes in Domino, quoniam videntur et impii in hoc sæculo gaudere, soli autem justi in futuro sæculo gaudebunt. A Felices sunt, qui merentur tabernacula esse Christi. A Lætentur igitur nunc, qui in isto sæculo sperant in Domino, quoniam post mortem in æternum exultabunt.

14 *At gloriabuntur in te ÷ omnes qui diligunt nomen tuum,*

Quoniam tu benedices justo.

C Gloriabuntur omnes, significat in illa patria esse felices, qui Domini visione fruuntur. Benedices justo, ne quis putet præmissa præmia gaudiorum, sibi suis meritis esse attributa, sed a benedictione Domini fieri accipienda. A Gloriabuntur igitur tunc qui hic diligunt, quoniam ad fruendum habebunt quod diligunt, quæ est hæreditas æterna, de qua psalmus intitulatur.

15 *Domine*

Ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti eos.

C Proteget nos Dominus scuto bonæ voluntatis, cum nos ditabit ineffabilibus muneribus, et ad regna perpetua ad coronandum perducet. A Bona itaque Dei voluntas et misericordia in præsentem nobis est ut scutum protegens; in futuro, ut corona, C Dicit vero bonæ, non justæ, voluntatis, ostendens sola Dei bonitate, non nostra justitia, nos salvari.

ORATIO EX PSAL. V.

Pie Domine, qui attriti cordis gemitum, priusquam proferatur, intelligis: effice nos, quæsumus

templum paraclyti, ut mereamur scuto celestis benevolentis coronari. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS VI.

ARGUMENTUM PSAL. VI.

B. Fideles orant, benevolum sibi judicem fieri, ærumnas proprias quibus afflicti ingemiscunt narrantes, seque a peccatorum consortio segregantes, nullam cum ipsis habere cupiunt portionem.

TT. *In finem in hymnis pro octava David.*

C In finem jam notum est. Hymnus est laus Divinitatis, metri alicujus lege composita. Siquidem hymnus proprie canticum laudis est, non cujuslibet, sed Dei: quorum quodlibet deest, non dicitur hymnus. Sive enim non canatur, sive canatur et non in laudem, sive etiam in laudem sed non Dei canatur, hymnus dici non meretur. Pro octava vero significat adventum Domini, quando finita hebdomada sæculi: ad judicandum venerit mundum, unde et psalmus iste cum tremore maximo fecit initium dicens: Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me.

1 *Domine, ne in furore tuo arguas me; Neque in ira tua corripas me.*

C Iste Psalmus primus est psalmorum pœnitentiæ. Sequitur xxxi, xxxvii. l. ci, cxxix, cxlii. Ideo septem, quia vii modis peccata dimittuntur, id est baptismo, martyrio, elemosynis, remittendo fratri peccata, convertendo peccatorem, abundantia charitatis, pœnitentia pura; addenda quoque est et communio corporis Christi. Inveniuntur vero diligenter inquirenti fortasse et alii remissionis modi: psalmos vero pœnitentiales non credas incassum ad septenarium numerum a majoribus perductos. C Non enim supplicat Dominum propheta ut non arguatur, cum legitur: Quos amo, arguo; sed ne in severitate judicii damnetur. Ira est longa indignatio; furor velox accensio mentis, sed ira vehementior, quibus Dominus nunquam movebitur, sed justa tranquillitate consistit etiam puniendo. Translativis igitur verbis hæc de Deo dicta sunt.

2 *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum; Sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.*

C Infirmi-tatis confessio: Dei misericordiam movet, a quo facile impetrantur remedia, cum vulnera peccati manifestantur. Ossa hic fortitudinem mentis significant, quæ cum deficit, vigor mentis omnis clabatur, sicut et ossibus corporis quassatis, omne corpus infirmatur.

3 *Et anima mea turbata est valde; Et tu, Domine, usquequo?*

H Dixit animam suam turbatam esse, scilicet per pœnitentiam ad emendandum. C Valde: ideo dixit: ne clemens Christus pateretur diutius tardare adiutorium. Usquequo, subauditur differs misereri, qui usque ad finem preces supplicium non soles oblivisci. H Vel usquequo animam meam vehementer conturbatam non eripis, non corrigis, non emendas.

A 4 *Convertere, Domine, et eripe animam meam; Salvum me fac propter misericordiam tuam.*

C. Cum dicit: Convertere, vindictæ relaxatio postulatur, ut non exigit a nobis debitas ultiones. Eripe: ab imminente supplicio. Salvum se petit fieri, non secundum sua merita, sed propter misericordiam divinam, in qua dum fixa spes ponitur venia facilius impetratur.

5 *Quoniam non est in morte qui memor sit tui; In inferno ÷ autem: quis confitebitur tibi?*

C Bene perfidos dicimus esse immemores Dei, qui nullam fiducia confessionis habent. H Est igitur mors: peccatum mortale, infernus; cæcitas desperationis. C Vel post mortem temporalem non est confessio ad veniam, quantum in inferno: ideo addidit: Quis confitebitur tibi? subauditur: ad veniam in inferno, ubi nulla remissio invenitur.

6 *Laboravi in gemitu meo;*

Lavabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.

C Gemitus est enim dictus geminatus luctus, cum malorum nostrorum reminiscimur, et futuræ pœnæ timore tremur. Lectum: delectationem corporis dicit, quam potest homo lacrymis lavare: ei eum contingat celesti inspiratione deslere. Stratum: significat cumulum peccatorum, quod ideo homo lacrymis rigat, ut eodem saluberrimo imbri peccata deleantur. Lectus autem ab electis ac mollibus herbis dictus est, supra quas antiquitus quiescentium corpora remittebantur in somnum. Rigare uberius aliquid significat quam lavare: qui quotidie lacrymis stratum rigat, non potest in cogitatione ejus, libidinum pompa subripere.

7 *Turbatus est a furore oculus meus;*

Inveteravi inter omnes inimicos meos.

C Oculus dictus quasi ocior lux, quod cito intenta respiciat, sive quæ palpebris occultentibus probatur occultus. Unde hic: Oculum cordis dicit turbatum, id est, H totum principale cordis mei contremuit. Inveteravi, id est, C in veteris hominis Adæ antiquitate permansi. Inter inimicos, id est, inter spiritus diabolicos, sive inter nostra peccata, quæ ideo inimica, quia nostras animas ad tartara deducunt, et ad hoc feraliter blandiuntur.

8 *Discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem; Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.*

C Petit propheta a se recedere societatem malorum, ut securius possit suo Domino servire, ut quæ malorum collegio peccaverat, fugatis a se talibus, mandatis Domini devotissimus appareret. Eo quoque modo se probat ad plenam correctionem venisse, quia se voluit a malorum societate dividere: unde sequitur: Exaudivit Dominus.

9 *Exaudivit Dominus deprecationem meam; Dominus orationem meam suscepit*

C Deprecatio est: cum pietate frequens oratio, et deprecatio sola est: quæ nimia decet, et importuna conciliat. Nec vacat quæ in una postulatione, ter Dominum dicit præstitisse quod petit: scilicet ut

monstraret sanctam Trinitatem adfuisse suæ petitioni.

10 *Erubescant et conturbentur* ✕ *vehementer* ; *omnes inimici mei.*

Convertantur et erubescant valde velociter.

C. Cum dicit erubescant : vult peccatores tanta compunctione illuminari; ut pro his quæ prius faciebant : *se erubescant et emendent.* Conturbentur scilicet timore futuri iudicii. Dum dicit, mei : relaxavit odium, cui multitudo erat donata culparum. Avertantur, id est, ut non permittantur ire quo tendunt, hoc est peccare. H Erubescant : non leviter sed vehementer, non crastino tempore sed cito. C Et vide quæ iste pœnitens statim exauditus et a peccatis liberatus, evangelicæ regulæ obsecundans, pro inimicis suis ut convertantur exorat : ut sicut ipse accepit veniam, ita carnales inimicos ejus ad Domini gratiam redire contingat.

ORATIO EX PSAL. VI.

Exauditor omnium Deus, exaudi nostrorum fletuum supplicem vocem : et tribus infirmitatibus nostris perpetuam sospitatem, ut dum dignanter gemitum nostri laboris suspicis : tua nos semper misericordia consoleris. Per.

PSALMUS VII.

ARGUMENTUM PSAL. VII.

C Iste Psalmus ad Christi humanitatem pertinet, qui per id quod factus est humilis : secundum suam justitiam veritatemque se expetit iudicari.

TT. *Psalmus David quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini.*

H Sciendum itaque Chusi interpretari *Ethiopem*, et totum istum psalmum contra Saul esse conscriptum : quem *Æthiopem* vocat, propter tetros ejus mores. Jemini vero dicitur familia Benjamin, de qua Saul ortus est. C Vel Chusi, Patre Augustino docente, interpretatur silentium; filii autem Jemini, filii dextræ interpretatur.

1 *Domine Deus meus, in te speravi;*

Salvum me fac ex omnibus persequentibus me et libera me.

C Postulat propheta liberari de universis inimicis, maxime de spiritalibus nequitiis, quia carnales hostes corpus impetunt, spirituales vero animas necare contendunt. Salvum fac a peccato, libera a diabolo, ut ab ipsius potestate tollamur; quando misericordia Domini a delictorum sordibus expiamur.

2 *Neguando rapiat ut leo animam meam;*

Dum non est qui redimat neque qui salvum faciat.

C Leoni confertur diabolus, leoni et comparatur Christus. Ille quod ad interitum rapit, Christus quod eripit ad salutem. Non est qui redimat, id est cum Christus subvenire cessaverit, obstantibus nostris peccatis, illo tempore prævalet diabolus rapere.

3 *Domine Deus meus, si feci istud :*

Si est iniquitas in manibus meis.

H Iste versiculus et sequens ad Christum perti-

net, qui nullam iniquitatem perpetravit, et ad David, qui Sauli bis in manu ejus cadenti, nulla mala reddidit.

4 *Si reddidi retribuendis mihi mala;*

Decidam merito ab inimicis meis inanis.

C Nemo enim retribuit, nisi qui aliquid ante percepit. Sed iste vir Deo plenus et patientiæ virtute firmissimus et benevolus petit, ut si malum pro malo reddiderit, decidat ab inimicis inanis, id est, vacuus sit fructu magnæ mansuetudinis. Et non solum hoc, verum etiam (quod gavisus est) si reddidi, etc., persequatur.

5 *Persequatur inimicus animam meam et comprehendat : et conculcet in terra vitam meam,*

Et gloriam meam in pulverem deducat. Diapsalma..

C Inimicum, diabolum dicit, qui animas quas comprehendit conterit, quia homines corpus solum prosequi possunt, sed diabolus etiam animam, quod plus est. Ac si dixisset, Si inimicis mala reddidi, quod tu prohibuisti, deducat honorem suscepti hominis (qui ad imaginem Dei constat factus) in illum pulverem, quem projicit ventus a facie terræ, id est, quasi in nihilum redigat.

6 *Exurge, Domine, in ira tua.*

Et exaltare in finibus inimicorum meorum.

C Consurgat Dominus in ira, qui non habet iram, id est in vindictam. H Verum hæc vindicta quæ dicitur ira in diabolum potius debet averti, qui toties punitur, quoties sibi peccator eripitur, ut sic inimici illum sentiant per vindictam, quem noluerunt per beneficia. C Exaltatur Deus, quando conversis peccatoribus confessio laudis offertur Christo; et hoc : In finibus, id est possessione diaboli, in qua utique exaltatur Christus, dum a conversis laudatur.

7 *Et exurge, Domine Deus meus : in præcepto quod mandasti,*

Et synagoga populorum circumdabit te.

C Mandavit Dominus in præcepto, hoc est, in Evangelio discipulis : tertia die resurgam, præcedam vos in Galileam, dixit vero propter certitudinem prophetiæ præteritum pro futuro. Synagoga, hic collectionem signat reproborum, quæ Christum circumdabat, non credendo, propter rebelles Judæos qui Christum persequabantur. H Vel Synagoga, populum fidelium significat, qui credendo, Christum post resurrectionem circumdederunt.

8 *Et propter hanc in altum regredere ;*

Dominus judicat populos.

C Propter hanc, id est Synagogam, in qua habitare Christus non potuit propter infidelitatem. Regredi enim est, undo veneris iterata via reverti. Cum dicit, judicat populos, omnipotentis Patris majestas ostenditur.

9 *Judica me, Domine, secundum justitiam meam,*

Et secundum innocentiam meam super me.

C Cum ponitur, judica me, humilitas Christi humanitatis exprimitur, quæ de Mariæ utero assumpta

est. Constat etiam eum peccatum nullatenus habuisse, quia peccatum non fecit, ideo innocentiam suam ostendit.

10 *Consumetar nequiti peccatorum ;*

Et diriges justum scrutans corda et renes, Deus.

C Petit propheta in persona Christi accelerare nequitiam peccatorum, id est, ut caro pro nobis cito crucifigeretur, ut cito suus ascensus clarificetur. Directus est justus, quando resurrexit a mortuis, et ad cælorum regna contendit. Virtutis enim Dei est, et corda nostra discutere, et coporeas delectationes intelligere, hoc est corda scrutari et renes.

11 *Justum adjutorium meum a Domino.*

Qui salvos facit rectos corde.

A Justum adjutorium, quia jam justo tribuitur, et est quasi medicina servans salutem. C Dicit etiam humanitas, suum adjutorium a Deo Patre, ut nobis spem in se credentibus suæ pietatis largiretur, quod rectis corde et veniam tribuit et salutem.

12 *Deus iudex justus fortis et ; patiens :*

Nunquid irascetur, per singulos dies ?

C Justus iudex dicitur Deus, quia tribuit unicuique in fine quod gessit. Fortis quia nullus valet resistere voluntati ejus. Et patiens, quia quotidie expectat, ut convertat se peccans in pœnitentiam (II Cor. v). Irasci enim iudicum more dicitur, cum illud in divinitate non invenitur. Per singulos dies, id est cunctis momentis, quibus peccata committimus, nam ubi esset gloriosa patientia, si mox sequeretur sua vindicta culpam ?

13 *Nisi conversi fueritis gladium suum vibrabit :*

Arcum suum tetendit et paravit illum.

C Gladium vibrabit (terret propheta contumaces Judæos qui culturis idolorum serviebant) id est unicum Filium suum sub lucente claritate missurus est. Vibrare enim illud dicimus quod modo lumen, modo tremulas umbras ostendit, quod constat de Christi incarnatione provenisse, quando perfidis tenebras, fidelibus lumen suæ deitatis ostendit. Arcum, scripturas Novi et Veteris Testamenti accipimus, quibus contumaces terrentur. Tetendit dixit, ne ejus patientia remissa putaretur. Et paravit illum, hoc potest de Deo dici, ut mos ipse sagittantium plene videatur expressus.

14 *Et in eo paravit vasa mortis ;*

Sagittas suas ardentibus effecit.

C Per arcum Vetus ac Novum Testamentum diximus, unde effectus mortis venit malis, qui ex scripturis quandoque occasionem mortis capiunt, et sagittis ipsius vita præstatur. De ista arcu, egressæ sunt sagittæ, id sunt apostoli, qui desiderantissimis animis, hoc est ardentibus, præcepta salutaria uti sagittæ transmiserunt, quibus impii vulnerentur et fideles curentur. Effecit, id est, operatus est. Et quis hoc Deus fecit, tamen ecce, etc.

15 *Ece parturit injustitiam : et ; concepit dolorem, Et peperit iniquitatem.*

C Parturivit injustitiam, plebs Judæa, cum videret

A Dominum miracula facientem, et de ejus morte tractavit. Concepit dolorem, quando eos increpavit diversis parabolis et a sua perversitate illos convertit. Peperit iniquitatem, quando dixit Crucifige, ordo præposterus est. Prius enim suggestionem diaboli peccatum concipitur, deinde parturitur et paritur.

16 *Lacum aperuit et effodit eum,*

Et incidit in foveam quam fecit.

C Lacus dicitur quia ejus fundus latet, et pro fraude hic ponitur, quem Judæa pravitas aperuit, quia primus nequiter contra Christum fraudem inchoavit. Effodit, dum eum in sua damnatione perfecit. Incidit in foveam, in mortis scilicet locum. A Prius enim fraudator læditur damno innocentiae, quam alium lædat damno pecuniæ.

B 17 *Convertetur dolor ejus in caput ejus :*

Et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.

C Dolor enim dictus quasi domabilis horror, hic debemus caput pro anima accipere, huic subjecta sunt peccata obnoxia, quando refrenantur ne perpetrentur. Vertex enim dictus, quæ dextra lævaque vertat capillos, signat rationem, quæ supereminet menti hæc anima si peccatis facientibus inclinatur, necesse est, ut in verticem, id est supra rationem ipsius, iniquitas descendat nam cum supra impios peccata propria descendunt, suis sceleribus in pœnas debitas destinantur.

18 *Confitebor Domino secundum justitiam ejus*

Et psallam nomini Domini altissimi.

C Duobus modis confessio dicitur, cum peccata nostra satisfactione damnamus, aut dignas Deo laudes cum exultatione celebramus. Justitiam qua superbis resistit, humilibus dat gratiam, quia superbos facit sua crimina sustinere, humiles vero dignatur absolvere. Psallere est mandata Domini peragere et hymnos, voce et intimo corde cantare.

ORATIO EX PSAL. VII.

Scrutator cordium Deus, libera nos a persequentibus nos, et da nobis in tui exspectione iudicii, firmam custodiam mentis, ut non retribuamus inimicis mala pro malis. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS VIII.

ARGUMENTUM PSAL. VIII.

D C Ecclesia laudes majestatemque Domini Christi decantans, naturam ejus humanam, ad magnarum rerum dicit crevisse fastigia.

TT. *In finem pro torcularibus, psalmus David.*

C In finem significare Dominum jam diximus. Pro torcularibus, Ecclesia declarata est, quæ primo ingressu laudem Domini læta decantat. A Ecclesia autem eadem ratione torcular qua area dicitur. Multis enim variisque similitudinibus eadem res in Scripturis sæpe insinuat. In area quippe grana a paleis. in torculari vinum a vinaciis dividitur, ita in Ecclesia boni a malis non loco sed affectu separantur.

1 *Domine Dominus noster,*

Quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

C Nomen Domini vocabulum inenarrabile sonat, unde cum dicit, quam admirabile est : non potest explicare quod sentit. Universa terra, quia per totum mundum ejus religio sancta dilatatur. H Quod pro nobis homo factus es, quod mortuus, quod resurrexisti, in cunctis gentibus est vulgatum, sed et illud quod elevata est, etc.

2 *Quam elevata est magnificentia tua. Super caelos.*

C Magnificentia Dei est arcanum Incarnationis Christi : quæ elevata est, quando Christus resurgens ascendit in caelos, ut in alio psalmo : Exaltare, dicitur, super caelos Deus, et super omnem terram gloria tua (*Psalm. lvi*).

3 *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, Et destruas inimicum et ultorem.*

H Hæc prophetia in Evangelio completa est, quando in templo pueri clamabant : Osanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini (*Matth. xxi*). C Ut sit sensus, non solum a perfectis et doctis es laudabilis, sed etiam ab incipientium et ore parvulorum mirabilis prædicaris, ut per infantes et lactentes, non pueros materiali lacte alendos, sed in fide parvulos qui rudimentis fidei imbuti, fortiorum cibum non recipiunt intelligamus (*I Cor. iii*; *Hebr. v*). Inimicos : paganos et blasphemos designat. Defensorem : Judæum perfidum, C H vel hæreticum dicit, A vel diabolium suæ sectæ defensorem et peccati : dicunt quoque hæretici fidem se defendere Christianam, et peccatores veritatem, dum peccata excusant. C Inimicum vero et defensorem vel ultorem : Judæum perfidum specialiter dicit, qui dum Patrem se putat defendere, Filio existit inimicus, ita factum est, ut Dei quasi defensor, apertissimus Deo probaretur adversarius.

4 *Quoniam videbo caelos : tuos ✕ opera digitorum tuorum : Lunam et stellas quas tu : fundasti*

C Videbo caelos, id est libros evangelicos. Digitus Dei dicitur : divinæ operationis effectus. Lunam, Ecclesiam dicit; stellas, justos homines. Fundasti, ut intelligamus omnia in prædestinatione Dei fundata.

5 *Quid est homo quod memor es ejus, Aut filius hominis quoniam visitas eum?*

C Quid est homo, cum despectione pronuntian- dum est, id est fragilis et caduci Adæ sequax, qui in veteri peccato socia pravitate permistus est. Hujus memor Dominus est, quando ei per suam misericordiam peccata dimittit. Filium hominis : filium virginis Mariæ dicit; A C quia visitavit nos, corpus humilitatis nostræ assumendo, et ita a peccato veteri liberando, visitavit Dei Filius, hominis filium; quando Dei Filius factus est hominis filius.

A 6 *Minuisti eum paulo minus ab angelis : gloria et honore coronasti eum,*

Et constituisti eum super opera manuum tuarum,

C **Minoratus** est enim, non necessitate sed pietate et spontanea voluntate, formam servi accipiens : ex ea siquidem parte minor factus est angelis qua crucem pro omnium salute suscepit. Bene autem dixit paulo minus, quia et si mortalem carnem accepit; tamen nulla peccata habuit. H Gloria, cum in ejus descensu inferi claruerunt. Honore, cum vicit mortem. Coronatus, circumdatus choro sanctorum rediit ex infernis. C Dum dicit opera manuum, omnis illi creatura subjecta monstratur.

7 *Omnia subjecti sub pedibus ejus :*

Oves et boves universas : insuper et pecora campi.

C Cum dicit omnia, ostendit et terrena et superiora ei esse subjecta. Oves electum populum signat. Boves prædicatores dicit. Insuper, id est non solum sancti, sed etiam peccatores (quos pecora significant) ei subjecti sunt, qui bene sunt pecora : dum in mundi istius voluptate pascuntur. Oves sunt autem, cum intra Dei septa clauduntur.

8 *Volucres cæli et pisces maris,*

Qui perambulant semitas maris.

C Volucres cæli a volatu crebro dictæ, superbi homines sunt, qui inflati vento jactantiæ quasi per inane aeris volitant, et humilia despiciunt. Pisces philosophos dicit, qui hujus mundi naturam erraticam curiositate pertractantes : sicut pisces in mari natant, qui per nimiam curiositatem non contemplantur cælestia, inter hujus sæculi fluctus, rerum fluentium occultas angustias scrutantes, putant esse vitam æternam. Et hi pedibus Christi subjecti sunt, dum convertuntur. Nam licet Christo omnia jure subjecta sint, illos tamen proprie dicimus esse subjectos, qui ad ejus onus læve pervenire meruerunt.

9 *Domine Dominus noster,*

Quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

C Repetit sancta Ecclesia congrue siquidem ver- sum de laude Domini, quem in capite dixit, quia ipse dixit, Ego sum alpha et omega, id est initium et finis (*Apoc. i*).

ORATIO EX PSAL. VIII.

Admirabile nomen tuum, omnipotens Domine, supplices exoramus, ut qui omnem creaturam mundi, ad usus hominis subjecti, nos ad tuæ servitutis officium dignos digneris efficere. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS IX.

ARGUMENTUM PSAL. IX.

C Propheta lætum se dicit Domino psalliturum, quoniam confudit diabolium pauperumque sanguinem vindicat, et peccatores cum antichristo dicens perituros, judicii tempus velociter advenire deprecatur, ne cujuslibet iniquitas ultra prævaleat.

TT. *In finem pro occultis filii.*
Psalmus David.

C In finem, pro occultis filii David psalmus. Finis iste signat illum: non in quo deficitur, sed in quo crescitur, qui nobis initium est boni, finis est mali. Pro occultis filii: personam significat Salvatoris, cujus mysteria et judicia nobis sunt occulta. Totus hic psalmus, in persona Ecclesiae per prophetam canitur.

1 *Confitebor tibi Domine, in toto corde meo;*
Narrabo omnia mirabilia tua.

C. In toto corde confitetur Deum, qui nullis cogitationibus mundanis fluctuat, quod est perfectorum. Narrabo, etc. H Ac si dixisset quantum me docuisti, tabtum narrabo. Qui narrat quantum intelligit: omnia mirabilia Dei narrat, quamvis in se plura sint.

2 *Lætabor et exultabo in te;*
Psallam nomini tuo, Altissime.

C Plus est enim exultare quam lætari. Exultare est animi et corporis motu majori jocundissima libertate gaudere, lætari vero: animo dilatari in gaudio, lætitia enim quasi latitia, id est mentis latitudo, in gaudio dicitur. Psallam, H opere compleam. Nomen Patris Filius est. Altissime ipse est Deus.

3 *In convertendo inimicum meum retrorsum:*
Infirmabuntur et peribunt a facie tua.

H. Inimicum dicit diabolum, cui Dominus dixit: Vade retro, Satana (Matth. xvi). Putant enim quidam, non Petro sed diabolo, Petro suggerenti Dominum respondisse: Vade, retro, Satana, id est adversarie, seu inimice. Infirmabuntur. Hic pluraliter omnes satellites diaboli comprehendit, qui prius fortes erant propter peccata nostra, modo infirmi; nos autem in Deo fortes. Peribunt a faciem. C Id est ante gratiam [al. faciem] Christi.

4 *Quoniam fecisti iudicium meum et causam meam.*
Sedisti super thronum tui qui iudicas iustitiam.

H. Fecisti iudicium meum, vox Ecclesiae. Ac si dicat: gentes elegisti, Judæos reprobasti. Causam meam, id est, causasti pro me contra adversarios, et vindicasti me, et fecisti causam meam bonam. Thronum Græcum est, Latine *sedes*, quia unusquisque sedes Dei est. C Hic præsens tempus pro futuro dixit, iudicas, quia iudicaturus sit æquitatem.

5 *Increpasti gentes, et perii impius.*
Nomen eorum delesti in æternum, et in sæculum tui sæculi.

H. Increpasti gentes per apostolos, quia idola adorabant. Et perii impius, quia ab impio per prædicationem factus est pius. Nomen eorum delestit, id est nomen impietatis. C In sæculum sæculi, futurum regnum signat, quod nulla ætate nullo tempore finietur, est enim sæculum æternum post istud mutabile sæculum; quod est sæculum, id est sequens æternitas istius sæculi, id est, isto finito aliud incipit.

A 6 *Inimici defecerunt frameæ in finem:*
Et civitates tui eorum destruxisti.

C Inimici genitivus casus est, id est diaboli, cuius frameam defecisse testatur, quando virtus diaboli in fine Omnipotentis iudicio destruetur. Framea Hebraicus sermo, Latine *gladius*. Civitates, populos infideles, quorum pectora diabolus in hoc sæculo possidebat; in ultima Christi manifestatione dicit convictos.

7 *Perii memoria eorum cum sonitu:*
Et Dominus in æternum permanet.

C Cum sonitu dicit, id est cum clamore maximo, quod fieri solet, quando res prosperæ gravissimo sine clauduntur, ut nec potestas eorum videatur remanere, nec nomen. Et ecce decora nimisque apta diversitas, quia prius dixit impios perire, nunc in æternum Dominum permanere dicit.

8 *Paravit in iudicio thronum suum, et ipse iudicabit orbem terræ in æquitate:*
Judicabit populos in iustitia.

C Paravit, scilicet Deus homo, ut qui hic in humilitate iudicatus est, ibi in maiestate iudicaturus adveniat. Et ipse utique Dominus Christus iudicabit. Orbem terræ sanctos viros debemus accipere. Isti iudicandi sunt in æquitate qui auditori sunt: Venite, benedicti Patris mei (Matth. xxv); æquitas enim pro placiditate et leni iudicio poni solet. Populos, peccatores dicit. Isti cum iustitia iudicandi sunt, quibus dicetur: Ite in ignem æternum (Ibid.)

9 *Et factus est Dominus refugium pauperi:*
Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.

C Magna cogitatio gaudiorum, ipsum habere refugium quem et iudicem. Pauper Dei est ille, qui terrena despiciens, cœlestia desiderat. Illud adiutorium dulcissimum est, quod in opportunitate, id est necessitate præstat. In tribulatione, cum animus afflictorum ad compunctionem avidius incitatur.

10 *Et sperent in te qui noverunt nomen tuum:*
Quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine.

C Sperent in te, non in sæculi blandimenta respiciant, sed in tuam promissionem confidant, qui noverunt nomen, id est qui maiestatem tuam sanctissima devotione venerantur. A Nomen enim est Dei: Dominus, vel Est. Quod novit, qui libenter ei servit qui vere est. Ideo nemo speret in transitoriis, præter fuit et erit nihil habentibus. Nam quod in illis futurum est, cum venerit sit statim præteritum, expectatur cum cupiditate, amittitur cum dolore, non tenetur cum certitudine. C Sequitur causa cur sperent in Deum, quia non patitur eos deserere quos videt ad se confugere.

11 *Psallite Domino tui qui habitat in Sion:*
Annuntiate inter gentes studia ejus.

H Psallite Domino, id est prædicare Dominum, et opere implete quod prædicatis. Sion *speculatio* dicitur, id est Ecclesia, in qua habitat Christus. Annuntiate. Vox Prophetæ admonet prædicatores prædicare studia ejus, id est mandata Christi.

12 *Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est :*

Non est oblitus clamorem pauperum .

C Quia superius dixit, prædicate gentibus; ne quis putaret inultum esse sanguinem martyrum, dixit requirens sanguinem, ut vindicta terreret persecutores, et martyres promissio mulceret. Non est oblitus dicit, ne putent oblivisci Deum (propter longinquitatem futuri iudicii) retribuere bona pauperibus Christi.

13 *Miserere mei, Domine :*

Vide humilitatem meam de inimicis meis.

C Postulat sibi Propheta sic subveniri, ut videatur a rege Christo, quia ejus conspectus auxilium est. Supplicat iterum intelligi a Domino suam humilitatem de superbia persecutorum, quia tantum videntur extolli persecutores, quantum humiliantur martyres.

14 *Qui exaltas me de portis mortis :*

Ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiz Sion.

C Porta vero mortis est diabolus vel vitia illecebrosa, per quæ introitur ad æternam mortem. Exaltas me, id est longe facis a talibus. Liberatus ex illis portis mortis, pollicetur se pronuntiatum laudes Domini in portis Sion, id est in toto orbe sanctæ Dei Ecclesiæ. A Portæ enim Ecclesiæ sicut sunt apostoli, ita omnia optima studia, per quæ venit ad visionem pacis in Ecclesia. H. Portæ etiam mortis hæretici, et omnis mala doctrina. Portæ Sion, id est Ecclesiæ boni prædicatores et sancta doctrina.

15 *Exultabo in salutari tuo :*

Infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt.

C Merito ergo se dicit Propheta in ipso gaudere, id est in Christo, ubi gaudii nullus est finis. Infixas enim gentes dicit, quæ timore Domini non tenentur, id est quasi quibusdam clavis peccatorum ligatas, ut non valeant se excutere, quod non improbe ad Judæos pertinere dicimus; ut ita sint malis suis affixi Judæi perfidi, sicut in cruce clavis Dominum infligere decreverunt: pœna etiam cuique sua est iniquitas.

16 *In laqueo isto quem absconderunt :*

Comprehensus est pes eorum.

C Laqueum vero occultaverunt quantum potuerunt, et tamen Christum nil celare valuerunt. Comprehensos illos dicimus quos captio nodosa constringit, sic fuit pes eorum, id est gressus animi, et desiderium pravum, quod eos ambulare fecit ad vitia. A Laqueus quippe occultus dolosa cogitatio; pes animæ amor, qui, si pravus est, dicitur cupiditas; si rectus, charitas. Eo movetur anima quas; ad locum quo tendit, id est delectationem bonam vel malam.

17 *Cognoscat Dominus judicia faciens :*

In operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

Canticum diapsalmatis.

C Cognosceatur Dominus, quando humanum genus

A sive a sinistris seu a dexteris iudicio Dei erit segregatum. Comprehensus est peccator operibus suis, cum secundum qualitatem operis sui dignam recipit ultionem.

18 *Convertantur peccatores in infernum :*

Omnes gentes quæ obliviscuntur Deum.

C Convertantur peccatores, dicit, id est ab hujus mundi delectatione tollantur, ne diutius possint in sua voluptate gaudere. Infernus autem dictus est ab eo quæ illic animæ jugiter inferantur, ad quem sine dubio perventuri sunt, qui Domini præcepta contemnunt. Oblivisci Dominum est involvi erroribus superstitionum et cæno voluptatis, nam e contrario illius memores sunt qui talia non requirunt.

19 *Quoniam non in finem oblivio erit pauperis :*

Patientia pauperum non peribit in finem.

B C Non enim oblivio erit pauperis, quando venerit Dominus in fine sæculi iudicare mundum, dicit etiam non perire patientiam quæ fideles coronat. Nam si deest homini patientia, anima ejus non est perfecta. In finem. H Quia si differtur auxilium a sanctis, tamen non aufertur nisi venit.

20 *Exsurge, Domine, non confortetur homo :*

Judicentur gentes in conspectu tuo.

C Prospexit Propheta adventum Antichristi et proclamavit. Exsurge, Domine, non confortetur, id est non prævaleat homo pessimus scilicet Antichristus, cujus nequitiam non valet sustinere humana conditio. Gentes etiam petit iudicari celerrimo adventu, quæ cum ipso Antichristo scelera magna facturæ sunt.

C 21 *Constitu. Domine, legislatorem super eos :*

Ut sciant gentes quam homines sunt. Diapsalma.

C Legislatorem, hic Antichristum dicit, ut talis princeps detur peccatoribus, non qui eos regat sed cum ipsis simul depereat. H Sciant, cum damnatæ fuerint gentes, etc., quoniam spem suam in hominem posuerunt et non in Deum. C Tamen legislator verissimus solus Deus, Antichristus vero male et false legislator erit.

22 *Ut quid, Domine, recessisti longe ?*

Despicias in opportunitatibus, in tribulatione ?

C Non cessit longe Christus, quia ubique totus est, sed quasi recessisse creditur cum subvenire tardaverit. Despici enim nos credimus si vel minimo tempore ab auxilio Dei differamur, hoc dixit Propheta pro anxietate gementium. Sed ille tunc magis præstat, cum magnæ patientiæ nobis solatia ministrat.

22 *Dum superbit impius. Incenditur pauper :*

Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.

C Superbit impius. Cum facta suæ malignæ voluntatis superbus expleverit, tunc magis incenditur pauper catholicus ad studium virtutis, quia, dum viderit peccatorem nimis exaltatum, facile novit casurum, sed isti impii comprehenduntur debitis pœnis puniendi. A Vel, in consiliis cogitationum malarum, quibus cogitant comprehendere sanctos ad affligendum. Et cur superbiat ipsius subdit, quoniam lauda-

tur, etc. Et hæc est magna ira Dei in impium, ut desit correctio et assit adulatio, adulantium enim linguæ alligant animas in peccatis.

24 *Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ :*

et iniquus benedicitur

25 *Exacerbabit Dominum peccator :*

Secundum multitudinem iræ suæ non quæret.

C Malus enim, dum ab alio peccatore laudatur, extollitur in desiderio laudis, nec de correctione cogitat, cui laudator blandiens invenitur. Sequitur argumentum ejus iniquitatis, ut ille benedicatur qui male potius agere cognoscitur, deceptus adulantium falsitate. C. Exacerbabit Dominum peccator, id est ad iracundiam concitabit sua indicibili superbia, quod proprie de Antichristo datur intelligi, qui irritat Dominum, quando se sua fallacia non solum terrenum regem sed etiam rerum omnium prædicabit Deum, sed hoc ei erit ad ruinam, ideo, ut falsus Deus, flammis dignis punietur. Non requirit Deum Antichristus, ut sua peccata crudelia dimittantur, quia in conspectu suo non habet Deum; ideo subditur, non est, etc.

26 *Non est Deus in conspectu ejus :*

Inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.

C O quam profunda cæcitas, Deum ante oculos non habere. De Antichristo dicit, omnes semitas ejus esse pollutas, id est cogitationes et facta sordida; necesse enim est ut sint contaminata quæ pestiferi dæcatu diaboli sordidantur.

27 *Auferuntur judicia tua a facie ejus :*

Omnium inimicorum suorum dominabitur.

C Auferuntur judicia Dei a corde impii, quando videt tardius venire quod celeriter meruerit sustinere. Hoc illi quoque anget interitum, quod dicitur tenere principatum inimicorum suorum, qua gloriatione ad scelera pronior erit: cum nullum sibi obviam ire cognoverit.

28 *Dixit enim in corde suo :*

Non movebor a generatione in generationem sine malo.

C Dicit Antichristus, Non movebor, id est nullam gentem intactam relinquo, sed pergam de gente in gentem vindicandus. Actus vero suos ostendit uno verbo, quando se dicit sine malo nihil esse facturum.

29 *Cujus maledictione os plenum est et amaritudi-
ne et dolo :*

Sub lingua ejus labor et dolor.

C Nequitia ejus duplici perversitate describitur. In ore quippe habebit blasphemam maledictionem, cum se filium Dei mentitur. Amaritudinem, quando contradicentibus sibi pœnam mortis indicit et ad supplicia jubet pervenire. Labor, cum diversis claudibus affligit innoxios. Dolor, cum martyres facit. Hæc habet in ore quæ locuturus est publice; hæc vero habet sub lingua quæ cogitat. Cogitat vero laborem et dolorem, quia sine his consummari non potest corona martyrii.

PATROL. CXLII.

A 30 *Sedet in insidiis cum divitibus in occultis :*
Ut interficiat innocentem.

C Cum dicit, sedet in insidiis, actus Antiebristi comparavit consuetudini latronum, qui se occultant ut interficiant innocentes. Divites hic in malo accipiuntur, sicut pauperes in bono. A Divites enim sæculi dicit, quos ditabit ut eorum gloria alios decipiat. C Interficere innocentem est de religioso facere sacrilegum, ejusque animam perpetua morte damnare.

31 *Oculi ejus in pauperem respiciunt :*

Insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua.

C Cum dicit oculos ejus in pauperem, scilicet spiritu respicere, sciendum quod non respicit ut proficiat illi pauperi, sed ideo intendit ut occidat. H Leonem Antichristum nominat, diabolus quoque et leo et draco dicitur. Leo quando aperte persequitur, draco quando occulte nocet. C Quod ait, ut leo, ad vim pertinet; sed quod addit, in cubili suo, ad dolos pertinet suos, quibus laceraturus est Christianos.

32 *Insidiatur ut rapiat pauperem :*

Rapere pauperem dum attrahit eum.

C Iteratio insidiarum nimiam calliditatem hostis ostendit. Rapere pauperem subitum periculum animæ significat. Dum attrahit eum, id est, dum illum molitur a veritate reducere, et ad venerationem sui nominis molitur adducere.

33 *In laqueo suo humiliabit eum :*

Inclinabit se et cadet cum dominatus fuerit pauperum.

C Laqueus significat dolum, quod corda simplicium capiuntur. Humiliabit autem, quando de vera religione cadunt ex suasionem diaboli, qui ad insanam doctrinam perducuntur. Inclinabit se tyrannus, cum animum suum remiserit in aliquod otium cessando a tanta persecutione, nimia acquisitione perditorum satiatus. Post pœnas afflictionesque justorum, cadet nequissimus cum suis sequacibus de sua presumptione, quando illi supervenerit repentinus interitus; finem enim sæculi infelix nescit, quoniam eum in sua potestate Dominus constituit. H Ideo cum se sperabit adhuc longe victurum, repentinus ei superveniet interitus.

34 *Dixit enim in corde suo : Oblitus est Deus :*

Avertit faciem suam ne videat in finem.

C Nimis stulta cogitatio, putans Dominum fideles suos nolle respicere, pro quibus passionem sustinuit, cum propter ipsum doceatur omnia pœnalia et adversa sustinere.

35 *Ex : surge Domine Deus.*

Exaltet manus tua : ne obliviscaris pauperum.

C Exsurge, Deus, hoc est, celeriter veni; exaltet manus tua, operationem judicii significat. Illud enim Propheta desiderabat venire, unde Antichristus posset occumbere. Ne obliviscaris, nunc rogat ne secundum votum tyranni obliviscatur pau-

perum in finem sæculi, ubi retributio est futura A meritorum.

36 *Propter quid irritavit impius Deum?*

Dixit enim in corde suo : Non requiret.

C Interrogando enim dicendum est, propter quid irritavit impius Deum. Respondendum, ideo quippe quoniam Deum impius putabat non posse sua facta requirere et pauperum injurias, quasi circa cardines cæli Deus arbulans, nostra non consideraret, sed inveniet memorem in futuro, quem sperabat oblitum.

37 *Vides quoniam tu laborem et dolorem consideras*

Ut tradas eos in manus tuas.

C Propheta loquitur ad Deum : Vides quoniam tibi nullus illudat ; consideras enim laborem et dolorem, quem ille perfidus sub lingua habuit, id est in cogitatione sua revolvit. Ut tradas eum, id est in judicio traditus non evadet, sed digna factis recipiet, cum æterna damnatione torquebitur.

38 *Tibi derelictus est pauper :*

Orphano tu eris adjutor.

C Cum dicit, tibi derelictus est pauper, ostendit quoniam qui Domino derelinquitur, nulla utilitate fraudatur, hoc est enim pio principi dimitti, quod bonis omnibus tradi. Pauper enim dictus a paulo lare. Pupillum vero dicit non cujus genitor carnalis occubuit, sed cui pater sepultus est, id est mundus quem non amavit. Tu eris adjutor dicit, ut cum carnaliter affligi videas, eos non dubites esse liberandos,

39 *Contere brachium peccatoris et maligni :*

Quæretur peccatum illius et non invenietur.

C Redit nequitia Antichristi ante oculos Prophetæ et rogat : Contere brachium ejus, id est ad nihilum redige potentiam, qua male utebantur peccatores, quia insigniter impia faciebant. Malignus quia iniquus suasor erit, ut quos terrore non potest pervertere, saltem per noxia præmia conetur declinare. H Quæritur peccatum illius nec invenietur, hoc est ad emendationem non est dignus venire. C Addidit, nec invenietur, quia dubium non est perire scelestam potestatem, cujus auctor est damnandus. A Ut sic inveniat peccatum et peccator ad damnationem, quæ non inveniuntur ad emendationem.

40 *Dominus regnabit in æternum et in sæculum ÷ sæculi :*

Peribitis gentes de terra illius.

C Interfecto Antichristo, redit Propheta ad ordinem futurarum rerum, ubi iam securitas sanctorum et regnum æternum Christo Deo est. Gentes, peccatores et impios dicit, qui feraliter vivunt. De terra illius, regnum signat Salvatoris, quo soli beati perfrauntur.

41 *Desiderium pauperum exaudit Dominus :*

Præparationem cordis eorum audivit auris tua.

H Desiderium pauperum, dicit voluntatem Ecclesiæ, ut ei tribueret regna cælorum. C Et præparationem cordis, id est concupiscentiam, quæ ostendit

virtutem animi ardor mentis. H Aures Dei, clementiam divinam dicit.

42 *Judicare pupillo et humili :*

Ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.

C Ecce auctoritate prophetica admonemur, pupillum humilem Deo esse gratissimum. Cum pupillus humilis dicitur, justissimus approbatur, ut non apponat ultra, hoc est, H ut non elevet Antichristus se ultra super electos Dei, quia C tunc omnia mala finienda sunt, cum auctor mortis cum sua plebe damnabitur. Hæc sunt occulta Filii, quæ psalmi hujus titulus canit.

ORATIO EX PSAL. IX.

Confessioni nostræ piam aurem, Deus clemens, aperi, qui sperantes in te nunquam consuevisti derelinquere, ut exultati de portis mortis perpetuæ, possimus salvi tentatoris occultas insidias effugere. Per Dominum nostrum.

PSALMUS X

ARGUMENTUM PSAL. X.

C De hæreticis Propheta dicit, qui nituntur catholicos in suam convertere pravitatem, Domini illis iudicium comminans, et quid in illa retributione debeant sustinere.

TT. *In finem ÷ Psalmus : David.*

C. Sciendum est hunc psalmum probatum esse ad hæreticos destruendos.

1 *In Domino confido :*

Quomodo dicitis animæ meæ : Transmigra, in montem sicut passer?

C H In Domino confido. Vox Ecclesiæ contra hæreticos. C Ac si dixisset, Dum ego sum in religionis fixo cacumine constitutus, quomodo suadetis me : Transmigra in montem, id est ad hæreticam pravitatem, mentientes esse Christum ibi, ubi veritas esse nulla probatur? Mons significat elevatam superbiam mentis, quæ sola hæresis incurritur, dum hæretici humilibus consentire nolentes, super Ecclesiam se erigere conantur. Passer hæreticum signat, qui ad nequissimas prædicationes inconstantis animi levitate transfertur. Instabilis enim avis passer, et alii in foraminibus parietum, alii in roscidis vallibus, nonnulli in squalidis montibus habitant.

2 *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum : paraverunt sagittas suas in pharetra :*

Ut sagittent in obscuro rectos corde.

D H Quoniam ecce peccatores, id est hæretici, intenderunt arcum, id est ora illorum contra Ecclesiam. Intenderunt arcum, id est potentiam verborum suarum. C Paraverunt sagittas, id est verba venenosa. In pharetra, id est in corde. H ut sagittent, etc., id est cum viderint in Ecclesia obscuratos imperitia vel simplices, laqueis dolosis vel occultis illiciant. C Recti corde sunt dicti, qui nulla iniqua persuasionem decipi poterunt, vel in obscuro, id est obscuris et ambiguis sententiis eorum, vel cum persecutionibus tetris perturbatur Ecclesia. Quando timore

periculi carnalis homines creduntur facilius immutari.

3 *Quoniam quæ perfecisti destruxerunt :*

Justus ÷ autem : quid fecit ?

C Dicit idem Propheta destruxisse hæreticos legem Dei cum interpretationibus falsis, convertentes in necem quæ a Domino prophetata sunt ad salutem. Subjungitur defensio Domini Christi : Justus quid fecit ? H hoc est, Christus mundum redemit. C vel, si Scripturas subvertare volunt, quid fecit eis justus, quod etiam illum persequuntur ?

4 *Dominus in templo sancto suo :*

Dominus in cælo sedes ejus.

C Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos (1 Cor. iii), ut sciat hæreticus se posse a Deo disperdi, a quo noscuntur corda recte credentium consideri. Cælum enim sanctos viros significat, quos divinitas insidere dignatur. Terrere igitur hæreticos a seductione honorum per Domini judicium nititur Propheta, ut si justos seducere non timent, saltem eum qui in justis est et habitat timeant.

5 *Oculi ejus ÷ in pauperem : respiciunt.*

Palpebræ ejus interrogant filios hominum.

H Oculi Domini, id est aspectus et clementia Divinitatis pauperem populum Christianum respicit ad adjuvandum. C Palpebræ, dictæ a *palpando*, significant subtilitatem divini judicii ac judicia Dei occulta, in quibus nos interrogat, id est cognoscit quid habeat unusquisque.

6 *Dominus interrogat justum et impium :*

Qui autem diligit iniquitatem odit animam suam.

H Dominus interrogat, id est cognoscit et probat justum et impium. C Hoc ideo dicitur, ut unusquisque circumspiciat conscientiam suam, de qua novit solum Deum ferre judicium. Non enim justus est quem homines dicunt, sed quem Deus probat justum. Quid est diligere iniquitatem, nisi diabolum sequi ? semetipsum persequitur qui diabolum sequitur, dum illas semitas vult ire, quæ ad *fugienda* loca poenarum perducunt.

7 *Pluit super peccatores laqueos :*

Ignis ✠ et : sulphur ✠ et : spiritus procellarum, pars calicis eorum.

C Pluit, scilicet verba prædicationis, quæ piis imbres sunt, perfidis autem laquei igniti. Ignis etiam est, cum eos flammea cura consumit cupiditatis. H Sulphur, putredo peccatorum. C spiritus procellarum, dum se confundunt mente tumultuosa, pars calicis eorum, id est mensura, quæ pollulis actibus ebriantur. H Vel, ignis, cupiditas, sulphur, peccatorum putredo, spiritus procellarum, poena æterna ; et quos ignis exurit, tempestas exanimat.

8 *Quoniam justus Dominus et justitias dilexit :*

Æquitatem vidit vultus ejus.

C Justum dicit Dominum amare justitiam, quia nescit alios respicere, nisi qui norunt custodire justitiam, æquitatem illam, scilicet quam ipse propitiis concedit. Vultus Dei propitiationem significat.

ORATIO EX PSALM. X.

Dirige oculos pietatis tuæ super humilem paupertatis nostræ personam, omnipotens Domine, et circumda nos fidei armis, ut ab iniquitatum sagittis eruti, valeamus æquitatem et justitiam custodire. Per Dominum.

PSALMUS XI.

ARGUMENTUM PSAL. XI.

C Salvum se Propheta a mundi istius perversitate fieri petit, quoniam dolosi atque superbi, potentiam Dei sceleratis oblocutionibus abnegabant ; promissionemque Patris per Filium dicens faciendam, cloquia Domini sub brevitate collaudat.

In finem pro octava die. Psalmus David.

C In finem pro octava die, ut in sexto psalmo jam dictum est, ad æternam pertinet requiem, petit itaque Propheta iniquitatem mundi destrui, ut ad illam veritatem futuræ promissionis debeat pervenire.

1 *Salvum ÷ me : fac, Domine, quoniam defecit sanctus :*

Quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum.

C Salvum me fac, exclamat, ad Dominum Propheta, petit se salvum fieri ab illo a quo veram medicinam noverat invenire, dicens sanctum deesse ; aliter enim sanctus deficere non poterat nisi fuisset inter homines veritas imminuta. Verum cum dicit diminutas, evidenter ostendit depravata Dei munera ex culpis hominum, et collata beneficia propria perversitate maculata. Dicit vero veritates, de veritatibus hominum loquens, una est Dei veritas, qua illustrantur animæ sanctæ.

2 *Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum :*

Labia dolosa in corde et corde ÷ locuti sunt .

C Vana falsa significat, quando contra Dominum testimonia falsa quærebant, tunc imminutæ sunt veritates. Proximos dicit, non tam cognatione generis quam participatione sceleris socialos. In corde et corde, quoties volumus dolosos ostendere, duplicia eorum corda declaramus, quando simplices, unum cor in eis esse testamur. Locuti sunt, ut subaudias mala.

3 *Disperdat Dominus universa labia dolosa :*

Linguam magniloquam.

C Disperdat dicitur contra Judæos, ut passim pereant, qui se in una pravitate collegerant. Lingua magniloqua est quæ sibi aliquid magnæ potestatis assumit, et, ne hic in bono linguam magniloquam accepisses, prædixit labia dolosa. Considera vero pietatem dicentis, quod non hominibus (quia aliqui convertendi erant) sed ipsis vitiis maledicit.

4 *Qui dixerunt : Linguam nostram magnificabimus :*

Labia nostra a nobis sunt : Quis noster Dominus est ?

C Illos exponit, qui in prosperis rebus se jactantes, gloriam suam exaltare præsumunt, et sibi ipsis deputant non a Deo accepisse. Istud quis noster Dominus est, sacrilegorum verba sunt contradicen-

tium vero Deo, et superborum. A Hypocritarum et A philosophorum, qui ingenio et studio scientias et eloquentiam acquisitas ex seipsis habere putant, contemnentes non habentes eas, ideo subdit :

5 *Propter miseriam inopum et gemitum pauperum :*

Nunc exurgam, dicit Dominus.

C Exurgam, dicit Propheta in personam Patris de Filio; exurgam, id est, apparebo et manifestabor in Filio, H ut eos qui in miseria sunt in mundo redimat.

6 *Ponam in salutari :*

Fiducialiter agam : in eo :

H Ponam in salutari (vox Patris), id est salutem et consolationem pauperum, forte gentium in Filio; qui est lætitia contra gemitum. Fiducialiter agam in eo, C id est in Filio, quia potestas Patris; fiducia est Filii, cujus voluntati nullus valet obviare, quia eloquia, etc.

7 *Eloquia Domini, eloquia casta : argentum igne examinatum :*

Probatum terræ : purgatum septuplum.

Hic eloquia Domini laudantur (quæ nullo mendacio, nulla adulterina falsitate fuscantur) cum dicit, eloquia casta. Superius vero sermo humanus arguitur, cum dicit, vana locuti sunt. Argumentum terræ, igne examinatum solet esse purissimum, quando frequenti fuerit decoctione mundatum; sic eloquia Domini pura, pulchra et rara. Purgatum vel examinatum, contra illud ponitur, quod de peccatoribus ait, labia dolosa in corde, etc. Septuplum, septiformem Spiritum significat, id est, timorem Domini, pietatem, scientiam, fortitudinem, consilium, intelligentiam, sapientiam. A per quæ divinum eloquium splendet, dum verbi Dei prædicatores et secundum eloquia ejus viventes his charismatibus refulgent.

8 *Tu, Domine, servabis nos :*

Et custodies nos a generatione hac in æternum.

H Tu, Domine, servabis nos in æternum (Ecclesia rogat), id est in fide servabis. Et custodies ab hæreticis vel Judæis, sive a peccatoribus, sive a dialecticis et philosophis istius mundi in æternum. C Hic conservat ne pereamus, ibi lætificat in æternum et coronat.

9 *In circuitu impii ambulat :*

Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

C In circuitu impios ambulare, est tortuosis moribus vivere, qui nunquam rectam viam ambulant, Christo derelicto, qui est vera via. Secundum altitudinem tuam, non secundum meritum hominis sed secundum potentiam divinæ voluntatis multiplicatur Ecclesia, hoc est de pietate et misericordia ejus, percipiens in retributione Christi promissa.

ORATIO EX PSAL. XI.

Miserere fragilitatis nostræ, sanctissime Pater, et concede nobis eloquia tua, pudico corde continere, ut possimus multiloquam dolositatem insipientium declinare. Per Dominum nostrum.

PSALMUS XII.

ARGUMENTUM PSAL. XII.

C Respiciens Propheta mundum idololatriæ mancipatum, credulitatem suam adventu sanctæ incarnationis poscit expleri, ut vel sic confusa gentilitas suum posset agnoscere Creatorem.

TT. *In finem psalmus David.*

C In finem : hic tempus significat incarnationis Christi. C Totus hic psalmus de charitate loquitur Christi; plenus Propheta Domini charitate, confidenter dicit differri se diutius ab expectatione sua et adventu illius, quem licet firma fide crederet esse venturum, tamen de ejus tarditate conqueritur. Cujus adhuc speratum adventum citius non merebatur cernere, quoniam omni desideranti valde molesta dilatio est.

1 *Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem ?*

Usquequo avertis faciem tuam a me ?

C Usquequo eum dicit, apparitionem postulat Christi, quam in spiritu videbat; usquequo, id est, quousque, quandiu non liberas. H. Poteat vero cum Propheta quilibet penitens sub peccatis gemens dicere : Usquequo, etc., persequantur enim demones et mali homines gravissime vere penitentes et Christi mandata servare cupientes. C In finem, id est usque ad Christi adventum.

2 *Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem ?*

C Cum dicit quandiu, exprimitur hic maximus ardor expectantis adventum Dei. H. Ac si dicat : Perior istam angustiam quousque te videam, sicut promisisti venire. A dicit vero consilia, id est cogitationes et tractatus, quomodo et quando a servitute peccati et diaboli liberari possit per adventum Salvatoris, et quia spes salutis protrahitur, crescit desiderium in dolorem. C Per diem, id est per singulos dies ille amor tui adventus, versus est in dolorem mentis quo tardaveris.

3 *Usquequo exaltabitur inimicus meus super me ?*

Respice et exaudi me, Domine Deus meus.

C Inimicum, diabolum dicit, qui dicitur exaltatus ante adventum Domini, cum gauderet de humana captivitate. Super me, id est super credulitatem meam. Exaudi me, non sibi tantum subvenire petit sed universis fidelibus. Respice, ad illud referendum; usquequo avertis faciem tuam a me. Exaudi vero, ad illud quod dicit in capite psalmi : usquequo oblivisceris me in finem.

4 *Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte :*

Nequando dicat inimicus meus : Prævalui adversus eum.

C Dum petit illuminari oculos, cordis oculos dicit, qui obdormiunt in morte, quando, fidei lumine sepulto, carnali delectatione clauduntur; ipse est enim somnus, de quo lætatur inimicus. Inimicum, diabolum dicit et angelos ejus, quorum consuetudo est insultare dum capiunt, et gaudere dum deceptos a se cognoverint possideri.

5 *Qui tribulant me exsultabunt si motus fuero : ego autem in misericordia tua speravi.*

C Exsultabunt si motus fuero, id est si a te fuero divisus per incredulitatem vel peccatum; inimici efficiuntur læti. In tua misericordia dicit, quia qui aliunde suam spem ponit nisi in Deum, sua fides vacua est. O virtus fidei et firmitas magna credentis in eum credere a quo pro certo scit posse salvari!

6 *Exsultabit cor meum in salutari tuo :*

Cantabo Domino qui—; bona : tribuit mihi :—; et Psallam nomini Domini altissimi :

C Interior homo salutare Dei conspexerat, quemcernere cupiebat carnalibus oculis. Cantabo, scilicet corde ubi nimia lætitia complebatur. Psallam operibus bonis, quod maxime Divinitas quærit.

ORATIO EX PSAL. XIII.

Ne avertas faciem tuam a nobis, omnipotens Deus, ne inimici nostri exaltentur adversus nos; sed ita cor nostrum salutaris tui exultatione perfunde, ut facias somnum secundæ mortis evadere. Per Dominum nostrum.

PSALMUS XIII.

ARGUMENTUM PSAL. XIII.

C Ecclesia Judæos increpans qui viso Domino minime crediderunt, inani eos trepidatione dicit confundi qui fructuosum timorem Domini cognoscere noluerunt, eorum in fine sæculi conversionem prædicans.

TF. *In finem —; Psalmus : David.*

C Fidis Christum significat, ideo frequenter repetitur, ut semper ad Omnipotentem audientis animus erigatur. C Psalmus iste, Judæorum vesaniam vehementi increpatione castigat, asper invectionibus, terribilibus profanis, amarus incredulis, ut hæc increpatione merito detur Ecclesiæ.

1 *Dixit insipiens in corde suo :*

Non est Deus.

C Videns populis Judæorum Christum humiliter venisse dixit: Non est Deus, nec intellexit ipsum esse qui a prophetis prædictus est. Et ideo insuper gravius est, quia dixerunt hoc non in labiis, sed in corde, ut malo voto pejor incredulitas jungeretur. A Vel insipiens etiam gentilis dicitur, Deum non esse putans, qui corruptus est mente, lignum sibi Deum faciens.

2 *Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis —; suis :*

Non est qui faciat bonum —; non est usque ad unum :

H Si enim notitiam habuissent Dei, corrupti per infidelitatem et abominabiles, id est odibiles non fuissent. Non est usque ad unum. C Revera solus Christus est, sine quo aliquod bonum vel incipere vel implere nullus valet. Alia littera habet: Corrupti sunt in voluntatibus suis. Voluntas autem dicta est a *volatu*, quoniam animus quo vult nimia velocitate transfertur. Corrupti igitur sunt Judæi, dum a Scripturarum sanitate recedentes, in vitiosos sensus inciderunt, et ita nefandissima incredulitate

A maculati, in poenam peccati etiam Deo abominabiles facti sunt.

3 *Dominus de cælo prospexit super filios hominum: Ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.*

C Prospexit Dominus, scilicet ut nobis mitteret unigenitum Filium suum. Super filios, id est humanum genus. H Ut videre sanctos suos faciat, per quos respicit, et in quibus habitat, si sit sapiens. C Qui Deum mente intelligat esse verum Deum et hominem, et requirat operatione Deum, sequendo mandata ejus, ut ab ejus voluntate non discrepet. Sed quid viderint sancti Dei, per quos Deus videre dicitur, subdit, omnes declinaverunt, etc.

4 *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt : Non est qui faciat bonum. Non est usque ad unum.*

B C Hic dicit omnes, id est totum, et significat partem. Declinaverunt, scilicet a gratia Dei, et facti sunt inutiles sibi et aliis. Tanti enim et tot de Judæis impii fuerunt, ut pene omnes perfidi esse ac perisse putarentur. A Similiter de gentibus, omnes igitur non intelligunt nec requirunt, sed declinaverunt tam Judæi quam gentiles.

5 *—; Sepulcrum patens est guttur eorum : —; Linguis suis dolose agebant :*

—; Venenum aspidum sub labiis eorum.

C Merito ergo sepulcrum dictum est guttur eorum: qui pestiferos sermones proferebant, sicut sepulcrum fetidos odores exhalat. Linguis suis dolose agebant, quibus mortifera verba loquebantur. *Aspidum* immane genus est serpentium, quod naturali obstinatione verba incantantium perhibetur non admittere, nec a voto suo potest removeri, et quod non valet ullo carmine mitigari, sicut alia genera serpentina; quod significat surditatem mortiferam Judæorum. Venenum dictum est quod pervenas currat; sic et vota malignorum occulta cogitatione grassantur.

6 *—; Quorum os maledictione et amaritudine plenum est :*

—; Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem :

C Quorum os, id est Judæorum, quando pro bonis admonitionibus blasphemabant Christum. Amaritudine, cum de nece ejus tractabant. Pedes, consilii progressus appellat, quibus de incepto movemur ad exitus rerum. Cum dicit, veloces, defuisse illis ostendit consilia moderationis. Ad effundendum sanguinem, id est Domini Salvatoris et suorum, ut sceleratæ rei crescat immanitas actionis, dum et in Dominum Salvatorem manus noxias injiciunt.

7 *—; Contritio et infelicitas in viis eorum : —; et viam pacis non cognoverunt :*

—; Non est timor Dei ante oculos eorum :

H Contritio, scilicet corporis Judæorum, infelicitas animæ. In viis, in operibus eorum. Cur? quia viam pacis, id est Christum non cognoverunt, nec per fidem nec per opera. Quare? quia non est timor Dei in sensu eorum, non enim metuunt futurum

judicium. C. Via impiorum contritio est, quia terit et teritur; infelicitasque in ea est, quia nunquam per ipsam nisi ad infausta supplicia pervenitur.

8 *Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem:*

Qui devorant plebem meam sicut escam panis?

H Nonne cognoscent, ac si dicat: Si modo non cognoscent venturam ultionem, cognoscent in iudicio qui modo mala operantur. Plebem meam devorant, id est hæretici populum Christianum seducunt, vel mali occidunt bonos, vel idololatræ credentes. Sicut nullus esuriens sine pane bene potest saturari, sic hæretici nunquam satiantur iniquitatibus suis, nisi persequantur Christianos. A Vel satiantur persecutione Christianorum, sicut esca panis satiatur esuriens.

9 *Dominum non invocaverunt:*

Illic trepidaverunt timore — ubi non erat timor:

H Dominum non invocaverunt, si enim invocassent, salvi essent. Illic trepidaverunt in idolis et ritibus vanis simulacrorum, qui Deum timere debebant. C Et quando dicebant de Christo: Si dimittimus eum sic, etc.

10 *Quoniam Deus in generatione justa est: consilium inopis confudistis:*

Quoniam Dominus spes ejus est.

H Quoniam Deus est in generatione justa, id est in populo Christiano. C Christi consilium confudistis, id est suscipere noluitis H dicentis: Pœnitentiam agite. Inops dicitur Christus, qui pro nobis pauper factus est. Dominus spes ejus est. Pater utique Filii, quia humanitas confortata est de Divinitate. A Vel quodlibet membrum Christi existens, quia Dominus spes ejusdem: inde contemnitur magis unde magis reverendus esset.

11 *Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum avertit Dominus captivitatem plebis suæ,*

Exsultabit Jacob et lætabitur Israel.

C Cum dicit, quis dabit, vult intelligi Dominum Patrem, qui Dominum Christum in Sion, id est in Jerusalem mittere dignatus est. Ipse est æterna salus Israel, id est credentium. Dum avertit, id est diabolum damnaverit, qui Dei plebem persequi et captivare festinat. Exsultabit Jacob, id est Judæorum et gentium populus collectus per gratiam Dei. Lætabitur Israel, hoc est universalis Ecclesia.

ORATIO EX PSAL. XIII.

Dignare, Domine, de cælo sancto tuo respicere super filios hominum, et da nobis agnoscere viam pacis, ut, aversa vitiorum captivitate, cœlestis Jerusalem habitaculo perfruamur. Per Dominum nostrum.

PSALMUS XIV.

ARGUMENTUM PSAL. XIV.

C Propheticae interrogationi respondet Dominus, in Decalogi exemplum decem virtutibus ad suæ beatitudinis atria perveniri.

TT. *Psalmus David.*

C Psalmus iste non profunditate velatus est, sed

A propheticae interrogationi respondet Dominus, in Decalogi exemplum; decem virtutibus ad beatitudinis suæ atria perveniri.

1 *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo:*

Aut quis requiescet in monte sancto tuo?

C Tabernaculum dictum ex duobus nominibus, id est a taberna (quæ est domus pauperum, quia non adhuc tegulis sed tantum trabibus tegebatur) et cœnaculo (quia ibi cœnabant, sicut antiquis mos erat semel in die cibum sumere) significat catholicam fidem in qua habitat sancta Dei Ecclesia. Mons signal futuram Jerusalem. A Non autem quærit quis in Ecclesia absolute habitet, in qua et boni et mali sunt, sed subaudiendum reliquit, digne. Quis in ea, scilicet digne, habitet. Quod ex eo probatur quod subdit, aut quis, etc.

B

2 *Qui ingreditur sine macula,*

Et operatur justitiam.

C Ingredi tabernaculum sine omni macula solius Domini fuit. Operabatur justitiam: cum ejecit de templo vendentes et ementes. H Membrorum vero suorum est, sine macula peccati mortalis incedere, et per baptismum sine omni macula ingredi, quia sine minimis esse non possumus.

3 *Qui loquitur veritatem in corde suo;*

Qui non egit dolum in lingua sua.

H Multi loquuntur veritatem labiis, sed non in corde, qui videntur vera dicere, sed cor cum labiis non consonat, quod Christum non fecit. Non elegit dolum Christus, quia quæ locutus est ore, complevit opere. Ille dolose agit, qui aliud agit et aliud dicit.

C

4 *Nec fecit proximo suo malum,*

Et opprobrium non accepit adversus proximos suos.

H Proximi sunt nobis omnes homines, et nulli debemus malum facere. Ille opprobrium, id est de tractionem non accipit de fratre, qui prius non credit mala de illo antequam probat. Qui ista superioris comprehensa complet, ille habitat in vita æterna.

5 *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus,*

Timentes autem Dominum glorificat.

H Ad nihilum deductus est malignus, id est diabolus, quia apud sanctos pro nihilo habetur. Qui timent Dominum timore sancto, Dominus eos magnificat. C Vel ad nihilum deductus est, quando ei dixit: Redi retro, Satanas, non tentabis Dominum Deum tuum.

D

6 *Qui jurat — proximo suo; et non decipit: qui pecuniam suam non dedit ad usuram;*

Et munera super innocentes non accepit.

C Jurare enim dictum est, quasi juste orare, hoc est juste loqui. A Non decipit proximum: qui jurat dare et subvenire proximo et promissum reddit. H Vel non decipit anima proximum, id est corpus, si præcepta Dei observat quæ observare promittit. Sicut enim pecunia visibilis prohibetur ad

usuram dari, ne is qui accipit magis spoliatur quam juret: ita verbum Dei non solum divitibus qui pascunt, verum etiam pauperibus hominibus gratis debet insinuari. Non accipit munera super, id est contra innocentes, qui iudicium justum propter aliquod munus non subvertit.

7 *Qui facit hæc :*

Non commovebitur in æternum.

C Non dixit qui cantat, sed qui facit hæc, ipse habitabit in tabernaculo Domini, et in regno sancto ejus requiescet: ut nos ad actualem virtutem interposita lege constringeret, ne secreta tanti ministerii, intenti solis cantibus, inaniter psallere-mus.

ORATIO EX PSAL. XIII.

Concede nos, piissime Deus, sine macula ingredi ecclesiam tuam, et averte nos a dolis proximi vel usuris, ut dum hæc secundum tuum observamus præceptum, non commoveamur ab æmulis supplicii in æternum. Per Dominum nostrum.

PSALMUS XV.

ARGUMENTUM PSAL. XV.

C Christus pro humanitate suscepta a patre se conservari petit, eique gratias refert qui sua potentia iniquitatem hujus sæculi superavit: et post resurrectionis gloriam in delectationibus dextræ suæ eum collocavit.

Tituli inscriptio ÷ ipsi : David.

C Tituli inscriptio ipsi David, verum hanc tituli inscriptionem non ad quamlibet aliam personam, sed ad Christum referri debuisse: adjectum est, ipsi David, quod ad Dominum Salvatorem competenter referri valet. Deprecatur hic assumpta humanitatis natura, pro nostra protectione conservari a Judæis.

1 *Conserva me, Domine, quoniam speravi in te :
Dixi Domino, Deus meus es tu : quoniam bono-
rum meorum non eges.*

C Sperasse se semper dicit in Domino. Dixi Domino: Filius dicit, a forma servi ad Patrem, qui in divinitate æqualis est Patri. II Non indignitatem secundum suam majestatem incarnationis aut passionis vel resurrectionis, quæ ad Filium pertinent secundum humanitatem, ut nos redimeret. Sed quibus illa prosint: addit sanctis, etc., istis hæc sunt necessaria.

2 *Sanctis qui in terra sunt ejus ;*

Mirificavit ✕ omnes : voluntates meas in eis.

C Sanctos qui sunt in terra viventium, significat innocentes et justos. II In Ecclesia quæ terra dicitur ejus. C Per quos miræ factæ sunt voluntates Dei Salvatoris, quando illis obedientibus, et jussa Christi facientibus, reddidit eos de mortalibus æternos. A Sive mirificavit, dum eos magnificavit miraculis, per quæ miracula ostensum est, quod prædicatio eorum et fides et opera fuerint voluntatis Dei.

3 *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum :*

Postea acceleraverunt.

II Multiplicatæ sunt gentibus infirmitates, id est idola quæ (Domino veniente in carne) relinquentes

A celerrime ad eum sunt reversi, habet enim Hebraica veritas, multiplicata sunt idola eorum.

4 *Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus ;*

Nec memor ero nominum eorum per labia mea.

C Quas gentes dicit non sanguine pecudum aut victimarum consuetudine congregandas, sed immolatione corporis et sanguinis Christi. Non fuit ergo memor Christus nominum illorum quibus prius nominabantur, dicti filii iræ, filii diaboli, sed novorum nominum memor est, quibus dicuntur nunc Christiani et filii Dei. Labia vero Christi: duo Testamenta significant, quando utraque regnum Dei prædicant et in unius soni concordia sicut labia temperantur.

5 *Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei ;*

Tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.

C Pars hæreditatis et calicis Dominus est. Dicit Filius ad Patrem non deitate minor, sed humanitate subjectus: esse Patrem partem hæreditatis suæ, scilicet in fide gentium Patri et Filio credentium. C Calix, voluntatem ac distributionem. Domini signat. Restitues autem dixit, quoniam faciente diabolo perierat genus humanum. A Ipsa hæreditas restituta est, quando electos suos ad immortalitatem attraxit. C Dicta est autem hæreditas ab hero, id est Domino.

6 *Funes ceciderunt mihi in præclaris :*

Etenim hæreditas mea præclara est mihi.

H Funes: patriarchas et prophetas et apostolos vel quoscunque advocaverit Christus, signat: quos ille recipit, in præclaris, id est in optimis, C hæreditas Christi: est multitudo sanctorum, quæ præclara dicitur Christo, licet ab sæculi hominibus despiciatur, quia ab eo electa. Cecidisse dixit, pro venisse.

7 *Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum ;
Insuper et usque ad noctem increpucrunt me re-
nes mei.*

C Benedicit Filius Patri, secundum humanitatem tribuenti sibi intellectum, quo omnia vera sanctaque cernebat, ne sibi humana infirmitas aliquid sine gratia Patris applicaret. II Nox significat tempus passionis. C Renes vero, cognationem significant Judæorum de qua Christus secundum carnem nascebatur, a quibus frequenter et usque in mortem increpatus est. H Vel renes, id est delectationes carnis tunc increpant, quando stimulant ut peccator. Et ita est vox ista non capitis sed membrorum Christi, vel capitis pro membris.

8 *Providebam Dominum in conspectu meo semper ;
Quoniam a dextris est mihi ne commovear.*

H Nam qui Dominum semper intuetur oculis mentis nullatenus ad delicta convertitur. Dicit autem causam cur non moveatur, quoniam a dextris est Dominus, siquidem, a dextris Domino adjuvante, sinistra non prævalet nocere; quod si Dominus dexteram partem non tenuerit, statim eam diabolus occupabit.

6 *Propter hoc lætatum est cor meum.*

*Et exsultavit lingua mea : ÷ insuper : et caro
mea requiescet in spe.*

C Propter hoc quod ille a dextris, scilicet astitit,

et in corde suo jocunditatem et exultationem lingue sibi esse testatur. H Caro Ecclesiam significat, quæ requiescit ad tempus in spe futuræ resurrectionis. Ecclesia enim est caro Christi, ideo Christus loquitur: Ecclesia, quæ est caro mea, modo requiescit in spe resurrectionis, ut ubi caput præcessit, et membra sequantur, quoniam, etc. C Vel intelligitur de carne hominis Christi, quam pro nostra salute suscepit. quæ in sepulchro quievit, in spe resurrectionis die tertia factæ.

10 *Quoniam non derelinques animam meam in inferno:*

Nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

C Ecce Filius gratias agit Patri, quia ejus anima non sit more communi in inferno derelicta, sed clarificata celeri resurrectione. Hic corruptionem, id est putredinem juste negat fieri, quæ carnem consumit humanam. Caro enim Christi non potuit corrumpi in sepulchro.

11 *Notas mihi fecisti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo:*

Delectationes in dextera tua: usque: in finem.

H Vox justorum, notas mihi fecisti, id est, me cognoscere fecisti mandata Christi. Tunc erit plena lætitia, cum adunatum fuerit corpus, id est Ecclesia in regno Dei, ubi speculatur vultus Dei. C In dextera sua dicit, quoniam nullatenus a paterna contemplatione discessit. Finis significat perfectionem atque æternitatem, ut usque in finem, id est perfecte et æternaliter.

ORATIO EX PSAL. XV.

Conserva, Domine, sperantes in te, et effice voluntates tuas nobiscum, ut clarificati lætitia resurrectionis tuæ, mereamur a dextris tuis cum sanctis omnibus delectari. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS XVI.

ARGUMENTUM PSAL. XVI.

C Trifaria oratio ab humanitate Christi in psalmo depromitur. Primo, secundum justitiam sibi petit debere restitui. Secundo, ut a Judæorum insidiis ejus puritas liberetur. Tertio, resurrectionem velocissimam deprecatur, ne inimicis diutius liceat insultare.

TT. *Oratio David.*

H Oratio David. Isto psalmus cantatur contra Judæos ex persona Christi; vel contra hæreticos, ex persona Ecclesiæ.

1 *Exaudi, Domine, justitiam meam:*

Intende deprecationem meam.

C Vox Christi in passione, et vox Ecclesiæ in tribulatione. Et Christus petit exaudiri justitiam suam, quia obediens fuit Patri usque ad mortem. Interdeprecationem et orationem differentia est: oratio sanctorum est, quæ fit pro devotis ut perseverent; deprecatio vero pro suis peccatis vel alienis: vel aliquid fortius est deprecatio quam oratio.

2 *Auribus percipe orationem meam:*

Non in labiis dolosis.

H Orat enim Filius (ex infirmitate carnis, non ex

A diminutione deitatis) ut exaudiatur quod rogat. Non in labiis dolosis, sicut est oratio eorum qui me ini- que damnant et meos, i. t. sunt Judæi. A A Judæis enim manavit falsa sententia, apud quos innocens damnatus est, et latro cognoscitur absolutus.

3 *De vultu tuo judicium meum prodeat:*

Oculi tui videant æquitates.

C De vultu tuo prodeat judicium. Inusitata locutio est, quia de mente solet venire sententia non de vultu, sed hoc Christo convenienter aptatur, quia ille quod judicat videt, qui solus omnia secreta cognoscit. Oculi mei videant æquitatem, hic æquitatem, ipsam divinitatem significat, quam ipse Filius semper videt, qui æqualis est Patri. Sic alia littera habet. Nostra habet: Oculi tui; et tunc æquitas non divinitatem, sed merita Christi et Judæorum significat.

4 *Probasti cor meum: et: visitasti nocte:*

Igne me examinasti. Et non est inventa in me iniquitas.

5 *Ut non loquatur os meum opera hominum:*

Propter verba labiorum tuorum ego custodi vias duras.

C Probatio hic significat passionem, quando inter pericula mortis optima documenta patientis ostendit; visitatio, resurrectionem. Visitatus est nocte, quando anima ejus in inferno non est derelicta. Igne examinatus, id est, tribulatione passionis. Non est inventa iniquitas in illo, quam adustio ulla decoqueret.

C C Viæ duræ sunt, quas debent homines imitari, quibus iter vitiorum leve est. Nam cum peccata vitantur, homini viæ duræ sunt, quas vias immaculatus peccatis Christus ambulavit. A Vel viæ duræ dicuntur opera hominum, quas scilicet merentur opera hominum, opera enim mala sunt opera hominum, non Dei, illa autem merentur poenam quam Christus sustinuit.

6 *Perfice gressus meos in semitis tuis:*

Ut non moveantur vestigia mea.

C petit ergo Christus gressus suos custodiri, id est, actus humanos fidelium suorum membrorum. In semitis, id est in mandatis tuis. Perfice, id est fac perseverare. Vestigia sunt signa plantarum; quæ significant apostolos, pro quibus petit Christus ut se imitantes non moveantur a Patre. A Vel, vestigia sunt doctrina sua, ab eo relicta post ascensionem. Quam petit non moveri, quæ ita firmata est, ut etiam cælum terraque transibunt, verba autem Christi non (Matth. xxiv).

7 *Ego clamavi quoniam exaudisti me, Deus:*

Inclina aurem tuam mihi: et: exaudi verba mea.

C Ego clamavi. Ideo Christus clamavit ad Patrem, id est oravit, quoniam confidenter suam orationem exaudiri a Patre sciebat. Inclinari autem petit, quoniam ad eum non valet humana infirmitas per se pervenire. Tunc exaudit cum se benignum indulserit.

8 *Mirifica misericordias tuas :*

Qui salvos facis sperantes in te.

H Tunc mirificavit misericordias pater suas, quando per apostolos et cæteros sanctos infirmitates indigentium curavit. C Salvos facis, id est æterna vita constitues sperantes in te.

9 *A resistantibus dexteræ tuæ custodi me :*

Ut pupillam oculi.

C Dexterâ enim Patris Filius est, cui Judæi resistere, id est repugnare ausi sunt. Pupilla enim pars est oculi, qua discernimus qualitates rerum, dicta a parvitate quasi *pusilla*. Cui comparatus est Christus, qui in suo iudicio justos a peccatoribus segregandos conspiciit. Aplissime se petit custodiri ut pupillam, cum per ipsam res visuales discernimus, et in nostro corpore nil præstantius invenitur.

10 *Sub umbra alarum tuarum protege me :*

A facie impiorum qui me affligerunt.

C Alæ sunt Patris : misericordia et charitas, quibus se protegi sancta Dei Ecclesia exoptulat. C A facie impiorum, demones significat et sequaces eorum, qui ardorem insidiarum in necem Domini vel in sanctos cumulabant. Facies instantiam impiorum notat, vel ipsorum truculentam præsentiam.

11 *Inimici mei animam meam circumdederunt : adipem suum concluserunt :*

Os eorum locutum est superbiam.

C Inimicos, Judæos dicit. Animam vitam temporalem, quam arripere voluerunt, cum eum gladiis et fustibus circumdederunt. Concludunt adipem qui multa voracitate pinguescit ; sic Judæi scelerum nimietate increasati, locuti sunt superbiam contra Christum impii ; H vel contra Ecclesiam, C sua mala facta defendendo.

12 *Projicientes me nunc circumdederunt me :*

Oculos suos statuerunt declinare in terram.

C Projicientes, scilicet Christum extra civitatem. Circumdederunt, non obsequio sed furore in cruce. Oculos mali declinant in terram, quando mala cogitatione aliqua in mente volvunt. H Vel oculos in terram statuerunt declinare, quando de terrenis cogitabant, et de cælestibus non meditabantur.

13 *Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam :*

Et sicut catulus leonis habitans in abditis.

C Susceperunt me, id est, Judæi a Pilato, quando dixit : Tollite eum et crucifigite ; leo diabolus intelligitur, cui hic Judæi merito comparantur, cum etiam eo pejores visi sint, quoniam ille fuit ausus Dominum tentare, Judæi autem Dominum crucifigere. Catulus leonis reliquum populum Judæorum signat, qui se diaboli filios effecerunt. Habitans in abditis, id est, in insidiis occultis, malorum enim hominum consuetudo est mala vota tegere, ut sic consilia eorum possint ad effectum venire.

14 *Ex : surge, Domine, præveni eum et supplantâ eum :*

Eripe animam meam ab impio : franeam tuam ab inimicis manus tuæ.

A 15 *Domine, a paucis de terra divide eos in vita eorum :*

De absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

H Vox Christi ad Patrem ut præveniat animæ suæ ne læderetur a principe diabolo, prævenitque eum potestas divinitatis, et alligavit et ad infernum perduxit. C Framea, modo contum, modo loriceam, modo gladium significat bis acutum, quæ tamen omnia ad instrumenta armorum certum est pertinere. H Framea est enim Patris, anima Salvatoris, quando per ipsum diabolum vicit. C Sunt enim diaboli inimici manus Domini, qui humanum genus contra voluntatem Domini semper perversa voluntate dilacerant.

C Precatur etiam Patrem Filius, ut dividantur creduli a paucis, id est ab apostolis, ut convertantur ad Dominum de terra, scilicet hujus mundi vitiosa. In vita eorum, id est in mundo isto, ubi penitentia locus est, ut in Christum crederent. De absconditis tuis. Omne peccatum illi abominabile est atque a conspectu ejus quasi absconditum, quia extraneum est illi. Inde dicit adimpletum esse ventrem, id est, sensum incredulorum. A C Vel divide Judæos a terra eorum in universam orbem, et hoc in vita illa eorum, quam solem suam putant, de æterna desperantes. In futuro autem quid tunc erit :

16 *Saturati sunt filii :*

Et dimiserunt reliquias suas parvulis suis.

H Saturati sunt filii, scilicet Judæi qui in procreatione filiorum multiplicati sunt, et rebus sæculi. Dimiserunt reliquias maledictionis, hoc est vindictam illam quam merebantur, dicentes : Sanguis ejus super nos et super filios nostros. Reliquerunt filiis suis, quia illi sicut patres excoesti dispersique sunt.

17 *Ego ÷ autem : in justitia apparebo in conspectu tuo :*

Satiabor cum apparuerit gloria tua.

C Apparere se dicit in conspectu Patris cum justitia, quoniam ejus voluntatem impleverat. Satiabor de humani generis credulitate, quando numerus sanctorum est supplendus. Gloria Patris manifestatur in iudicio Domini Salvatoris, eum unusquisque recipiet pro actibus suis.

ORATIO EX PSAL. XVI.

D Convertte, Domine, oculos cordis nostri ad cernendam tui iudicii veritatem, ut dum hic igne spirituali probamur, de tuis in æternum conspectibus cum fructu justitiæ satiemur. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS XVII.

ARGUMENTUM PSAL. XVII.

C Propheta Domino gratias agit, quod eum de gravibus periculis liberavit, loquiturque Ecclesia quod ante adventum Domini innumeras pertulerit calamitates : vox etiam Christi inducitur ubi virtus ejus potestasque describitur.

TT. *In finem puero domini David, qui locutus est ad Dominum verba canticum hujus, in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus: et de manu Saul et dixit.*

Totus hic psalmus sub persona David ad Christum pertinet, qui est finis, et puer vocitatus, et manu fortis, quod David sonat. Canticum ad contemplationem cœlestium rerum pertinet.

1 *Diligam te, Domine, fortitudo mea: Dominus firmamentum meum et refugium meum et liberator meus.*

C Diligit Dominum qui mandatis ejus obtemperat. Diligo dicitur quasi de omnibus eligo. Recte confitetur Dominum esse suam virtutem, quo donante fortior factus est David suis inimicis. Pulchre ostendit propheta quia ejus sit Dominus, singulis enim diversisque verbis prædicando: declarat quid sit Dominus, qui est modo virtus, modo firmamentum, modo refugium, modo adjutor, modo protector, modo liberator, modo cornu salutis, quæ omnia Christus est Ecclesie.

2 *Deus meus adjutor meus: Et sperabo in eum.*

C Nam sperare de futuro specialiter se dicit, qui eum in præteritis senserat adiutorem.

3 *Protector meus et cornu salutis meæ: Et susceptor meus.*

H Protector meus, quia me protegit et defendit. Cornu salutis, quia infirmitatem confortabis, C ad inimicos dissipandos. Cornua enim arma sunt belluarum, quibus salutem suam solerti concertatione defendunt. Susceptor meus. Quoniam susceptus est Christus a Patre.

4 *Laudans invocabo Dominum: Et ab inimicis meis salvus ero.*

C Laudantem se dicit invocare Dominum, et ipsi universam suam victoriam tribuere (non sibi) qui dignatus est cuncta præstare. Et ideo ab inimicis salvum se faciendum dicit, quia victoriam suam non sibi videatur applicasse sed Domino. Nam qui aliter facit, vitiis suis captivus redditur, quamvis hostes superasse videatur.

5 *Circumdederunt me dolores mortis: Et torrentes iniquitatis conturbaverunt me.*

H Circumdederunt Christum, qui in inferno gemebant. Torrentes dicitur fluvius excitatus hibernis imbribus, et significat turbam iniquorum rapidam ad iniquitatem, qui conturbant Ecclesiam, et more torrentis hieme tribulationis intumescunt, sed, adjuvante Domino, cito deficiunt et defluunt.

6 *Dolores inferni circumdederunt me: Præoccupaverunt me laquei mortis.*

C Fiat, istius versiculi talis est ordo verborum. Circumdederunt me dolores inferni, et de paganis dicit, qui erunt dolores inferni, id est, qui in inferno debito dolore torquendi sunt. Præoccupare David se dicit laqueos mortis, id est reatus originalis peccati, qui nos ab ipso conspectu facit obnoxios priusquam

nascamur in mundum. A Vel Christus in persona membrorum suorum loquitur hæc.

7 *In tribulatione mea invocavi Dominum: Et ad Deum meum clamavi.*

H Humanitas invocavit divinitatem in passione, et Ecclesia Christum. C Clamare autem plus est quam invocare. Crevit sermo, progrediente desiderio, et ascensus animus prosilivit avidius in clamorem.

8 *Et: exaudivit de templo: et sancto: suam vocem meam: Et clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus.*

H Templum, corpus Dominicum, ubi exaudita est humanitas a divinitate. C Clamor iste: causæ justitiæ est, quæ ad Deum intrare poterat, quia pro mundi cladibus supplicabat.

9 *Commota est et contremuit terra. Et fundamenta montium conturbata sunt et commota sunt: Quoniam iratus est: eis: .*

C Nunc propheta ad Incarnationis secreta pervenit, ordinemque ipsum mirabili narratione describit. H Commota est terra, quando terreni de infidelitate in adventu Christi ad fidem venerant et contremiscunt peccata sua. C Fundamenta montium, significat præsumptiones superbiorum, id est divitias vel honores, cæteraque humana quibus illi innitantur. Iratus est eis Deus, quia vitia humana probantur Domino esse exosa.

10 *Ascendit fumus in ira ejus: et ignis a facie ejus exarsit: Carbores succensi sunt ab eo.*

C Fumus hic in bono positus est, qui succensus profudit lacrymas poenitentiae. Ira ejus: conturbationem signat timoris futuri iudicii quo conturbantur adeo peccatores, ut ad remedium poenitentiae perducantur. Ignis est charitas Dei, qui egreditur a facie Domini, quoniam ipsius illuminatione eis conceditur charitas qui peccare dimittunt. Carbores succensus peccatores dicit, qui velut carbores mortui erant prius peccando, iterum reviviscunt, succensi igne poenitentiae. Quomodo autem succensi sint carbores mortui, sequenter docet, scilicet veniente Domino redemptore, quia inclinavit, etc.

11 *Inclinavit cælos et descendit: Et caligo sub pedibus ejus.*

H Cæli, id est, angeli, sunt inclinati, quando Gabriel ad Mariam venit. Et descendit, scilicet Christus, id est venit in carne. Caligo est profunditas Scripturarum quam dedit Deus pedibus, hoc est apostolis, vel cæteris sanctis. C Vel caligo diabolus est, qui mentes obnubilat.

12 *Et ascendit super cherubim et volavit: Volavit: super pennas ventorum.*

C Cherubim interpretatur plenitudo scientiæ. Ascendit super cherubim Christus, quando videntibus apostolis cælos conscendit. Volavit, id est, per mundi spatia ejus fama velocior vento cucurrit, quando ipso in cunabulis jacente, magis eum stelle claritas nuntiavit. Quid enim dici potest velocius

eo, qui mox ut natus in alia mundi parte conspectus est? Tunc ergo superata est celeritas ventorum, quamvis in mundo nihil velocius esse monstratur.

13 *Et : posuit tenebras latibulum suum : in circuitu ejus tabernaculum ejus :*

Tenebrosa aqua in nubibus aeris.

C Tenebras, mysterium dicit ejus lucarnationis, ut qui in deitate sua videri non poterat velata carne humana, Redemptor noster appareret. Latibulum secretum majestatis ejus significat, quod tunc *revelat* justis quando eum facie ad faciem videbunt in gloria. In circuitu proximitatem signat tabernaculi, id est dignitatem beatorum sanctorum, ut in caelo juxta ipsum habitent, qui in ejus Ecclesia fideliter perseverant. Aquam : Scripturam dicit, quae est tenebrosa, id est obscura in prophetis, in praedicatoribus verbi, quia et si dicta eorum se quis putet intelligere, tamen ad ipsam dictorum virtutem, sicuti est totaliter, vix potest pervenire.

14 *Præfulguræ in conspectu ejus nubes transierunt :*

Grando et carbones ignis :

C Præfulguræ nominativus pluralis respondet ad nubes. Nubes sunt praedicatorum divini Verbi. Et est sensus : Illae nubes quae aquam continent Dei, id est eloquia divina, sicut in hoc aere tenebrae, id est, obscurae videntur, ita in conspectu Dei præfulguræ sunt, id est prælucidae, quia ibi omnia præclare patent quae hic sunt obscura. Transierunt nubes, id est, praedicatorum ad gentes, relicto Israelitico populo. Grando, hoc est increpatio praedicatorum, quibus corda incredulorum stimulantur. Carbones ignis, charitatis incendia, quibus mens fidelium re-
viviscit,

15 *Et intonuit de caelo Dominus :*

Altissimus dedit vocem suam : Grando et carbones ignis :

C Intonuit, vox omnipotentis Patris est : Clarificavi et iterum clarificabo (Joan. xii). Unde multi crediderunt tonitruum esse. Altissimus dedit vocem suam quando dixit : Hic est Filius meus dilectus, etc.

A Vel Intonuit Dominus per apostolos et praedictores minis, quae sunt de penis aeternis : et per eosdem dedit suavem vocem, quae est de praemiis aeternis, quia nubes transierunt comminando supplicia aeterna non credentibus : praemia quoque aeterna credentibus promittendo.

16 *Et misit sagittas suas et dissipavit eos :*

Fulgura multiplicavit et conturbavit eos.

C Sagittas, evangelistas dicit, virtutum pennis, non suis sed ejus a quo missi sunt, recta itinera transvolantes. Eos dissipavit, ad quos missi sunt, id est, separavit fideles recipiendo, impios abjiciendo. Fulgura multiplicavit, hoc est miracula multa fecit. H Conturbavit, quia per miracula apostolorum compuncti sunt ad poenitentiam.

17 *Et apparuerunt fontes aquarum :*

Et revelata sunt fundamenta orbis : terrarum :

H Fontes apostolos dicit. C Qui aquas, id est

A praedicatorum aeternae vitae ore fundebant. H Fundamenta, prophetas atque apostolos dicit esse manifestatos. C Supra quos, orbis terrarum, id est Ecclesiae aedificatio constructa est. Christo enim veniente patuit quod obscuritas divini tegebat eloquii.

18 *Ab increpatione : tua : Domine :*

Ab inspiratione spiritus irae tuae.

H Ab increpatione : cum diceret, nisi vos Filius liberaverit, moriemini in peccatis vestris (Joan. viii). C Spiritus irae tuae, praedicatorum dicit, qui a Spiritu sancto inspirati : delinquentes populos increpabant, vel increpatio prophetarum objurgationem notat justam in peccatores populos.

19 *Misit de summo et accepit me :*

Et assumpsit me de aquis multis.

C Vox Ecclesiae, misit itaque Pater de summo, id est Filium de caelo : et accepit Ecclesiam ac sibi conjunxit. Assumpsit Ecclesiam de aquis, quando baptismatis regeneratione eam conquirit. Sive de aquis multis, id est populis multis collecta est Ecclesia.

20 *Eripuit me de inimicis meis fortissimis et ab his qui oderunt me :*

Quoniam confortati sunt super me.

C H Fortissimos inimicos, persecutores et haereticos dicit, qui sanctam Ecclesiam semper affligebant. C Et ideo se magis dicit ereptam, quia inimici confortati sunt supra ipsam in afflictione temporali. Tunc enim crescere meruit, cum eam data desuper potestate inimicus afflixit. O vere divina providentia, ut suis nisibus destruat inimicus, et quanto se putat amplius ledere, tanto necesse sit eum etiam saevissima insecutione praestare.

21 *Prævenierunt me in die afflictionis meae :*

Et factus est Dominus protector meus.

C Prævenierunt pseudoapostoli ; praedictores Christi, conantes subvertere corda simplicium. In die afflictionis, quando martyria Christiani sustinuerunt. Ideo Deus protector, quia homo existit impugnator, Deus enim Ecclesiam in persecutionibus protegit.

22 *Et eduxit me in latitudinem :*

Salvum me facit quoniam voluit me.

C Producta est Ecclesia in latitudinem, quando per saevitiam persecutorum numerum crevisse constat fidelium. Quoniam voluit, id est, me eligit qui gratis vocat universos, et salvos efficit sibi subjectos. In Ecclesia igitur catholica hunc esse morem fidelium nullus ignorat, ut quanto plus persecutionibus stringitur, tanto amplius fidei augmento dilatetur ; tunc enim per gratiam Dei exsurgunt invicti animi, tunc incendium charitatis ardescit, et facto agmine, in gladios suaviter ruunt, qui aeternae vitae praemia concupiscunt.

23 *Et : retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam :*

Et secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.

C Secundum justitiam meam, id est, secundum

voluntatem meam a te mihi datam bonam per gratiam. Innocentiam manuum, opera dicit pietatis, quam sanctorum virtus divino munere semper exercet.

24 *Quia custodivi vias Domini :*

Nec impie gessi a Deo meo.

C Viæ Domini, sunt dilectio Dei et proximi quas constat eos custodire, qui nolunt a mandato Dei declinare. Impie agit, qui jussa Domini declinare præsumit.

25 *Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo :*
Et justitias ejus non repuli a me.

C Habet in conspectu suo judicia Dei, qui jugiter ejus terribilia judicia cogitat. Nunquam repulit justitiam Dei a se, cui semper in corde Christus sive justitia permanet. Repellunt justitias Dei, qui carnis fragilitate superati, longa præceptorum observatione deficientes, æquitatem (quam custodire ceperunt) deserunt.

26 *Et ero immaculatus cum eo :*

Et observabo me ab iniquitate mea.

H Ero immaculatus, id est, perseverabo in illa innocentia Christianitatis in qua vocatus sum. Observabo me, ut non convertar ad infidelitatem in qua prius fui, sed firmiter perseverare volo in illa credulitate Christianitatis quam teneo.

27 *Et : retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam :*

Et secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus.

C Justitiam meam, quam tu, Deus, donasti. H Per oculos, aspectus intelligitur divinitatis. C Quia sicut C
justi semper corde Deum considerant, ita eos virtus divina jugiter respicit, et unicuique reddit secundum puritatem honorum actuum.

28 *Cum sancto sanctus eris :*

Et cum viro innocente innocens eris.

C Cum sancto viro, id est Domine Salvatore, ipso præstante sancti esse possumus, præcipitur etiam ut cum innocentia ejus innocentes esse mereamur. Solent enim mores hominum frequenter eis similes fieri quos habuerunt doctores et præceptores.

29 *Et : cum electo electus eris :*

Et cum perverso perverteris.

C Petendum est ut cum electione Christi (qui electus ab Isaia dicitur) (Isai XLII) eligamur, quod tunc accidit nobis quando præceptis ejus obedimus. Cum perverso, id est, cum diabolo subverteris, qui propria iniquitate perversus est, illos etenim iniquissimos similes sibi facit, quos ad suæ obedientiæ jura convertit.

30 *Quoniam tu populum humilem salvum facies :*

Et oculos superbiorum humiliabis.

C Salvum faciet populum, cum in die judicii ad dexteram suam humiles collocabit. Oculi superbiorum, arrogantes dicit, H qui pœnitentiam agere dedignantur ; C quos humiliabit cum descendit in profunditatem gehennæ.

A 31 *Quoniam tu illuminas lucernam meam :*

Domine Deus meus, illumina tenebras meas.

H Lucerna est intellectus animæ quæ illuminatur a Christo. Tenebras dicit ignorantiam cordis, quam petit a Christo illuminari.

32 *Quoniam in te eripiar a tentatione :*

Ei in Deo meo transgrediar murum.

C In te eripiar, non a me, tentatio diabolum signat, qui omnibus momentis *tentat*. Bene dixit transgrediar murum, id est obstaculum peccatorum, quod est murus mortis non salutis, quem inter Deum et homines mortalium nequitiæ construxerunt.

33 *Deus : meus : impolluta via ejus eloquia Domini igne examinata :*

Protector est omnium sperantium in se.

C Impolluta via ejus, hoc est Incarnatio Verbi, quam constat pollutionem non habuisse peccati. H Eloquia Dei, sunt ejus igne fidei sive tribulationis examinata mandata, ideo Deo sunt placita sicut aurum igne probatum. Qui in Christum credunt protegentur. C Nullus dimissus est nisi qui in eum sperare neglexit.

34 *Quoniam quis Deus præter Dominum ?*

Et quis Deus præter Deum nostrum ?

C Hoc contra paganorum dementiam dicitur : qui deos sibi multifaria vanitate finxerunt. Dominum posuit, quia ipsius servi sumus et eum adoramus. Iste enim Deus Trinitas est inseparabilis, tantum distincta personis non substantia deitatis.

35 *Deus qui præcinxit me virtute :*

Et posuit immaculatam viam meam.

H Quod ait, præcinxit me, scilicet Spiritus sanctus, qui nos armat contra potestates iniquas. C Immaculatam viam, hoc est viam purissimam sine sorde delicti, quam solus ille ambulavit qui peccata non fecit, et alios ambulare fecit in ea.

36 *Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum :*

Et super excelsa statuens me,

C Transmeavit Christus, delicta pungentia hujus sæculi et facies peccatorum profundissimas, sicut cervus spinosa fructeta. Super excelsa statuit eum, id est Deus Pater super omnem altitudinem creaturarum, ut Apostolus ait : Et donavit illi nomen, quod est super omne nomen.

37 *Qui docet manus meas ad prælium :*

Et posuisti ut arcum æreum brachia mea.

C Doceri, est ab imminentibus insidiis cautum fieri. Manus operationes significant, prælium certamen diaboli : brachia vero Christi prophetae sunt et apostoli per quos desiderium suæ voluntatis operatus est. His comparat arcum æreum, quia nesciunt servi Dei prædicando mollescere, sed in celesti fortitudine permanentes, verbis salutaribus emissis, velut sagittis eminus jaculatis, devotorum hominum corda compungunt.

3a *Et : dedisti mihi protectionem salutis tuæ :*

Et dextera tua suscepit me.

C Protectio salutis, gloriam significat resurre-

ctionis, quando, mortali carae deposita, eandem incorruptibilem resumpsit. Dextera, potentia divinitatis est, quae assumpta inhumanitatem in aeterna maiestate constituit.

39 ÷ *Et disciplina tua correxit me in faciem :*

Et disciplina tua ipsa me docebit.

H Vox Ecclesiae, quem enim diligit Deus corripit, et doctrina tua (ut habet alia littera) ipsa me docebit, quia necesse est, dum hic sumus, semper sub doctrina esse. Unde Paulus, omnis, inquit, doctrina, in presenti non videtur esse gaudii sed mœro-ria, in futuro vero multum fructum affert.

40 *Dilatasti gressus meos subtus me :*

Et non sunt infirmata vestigia mea.

H Dilatasti gressus meos, id est sensum meum in amplitudine tuæ charitatis. A Quia latam fecisti charitatem, hilariter operantem etiam in his scilicet mortalibus rebus et membris quæ sunt sub me. H Non sunt infirmata vestigia, id est exempla ejus, a successoribus sequenda, et doctrina ejus.

41 *Persequar inimicos et comprehendam illos :*

Et non convertar donec deficient.

H Persequar, vox Christi, id est Christus Judæos vel gentiles, qui ei injuste iniuriam facti sunt, vel Ecclesia persequitur carnales affectus, et comprehendam illos antequam comprehendar ab illis, et non convertar, scilicet ab hac intentione. Donec deficient hujusmodi carnales affectus in me sive inimici Judæi et mali omnes a malitia vel a cogitationibus pravis.

42 *Confringam illos nec poterant stare :*

Cadent subtus pedes meos.

H Affligam illos (ut habet alia translatio) scilicet in tantis malis, sicut jam factum legimus Judæis, temporibus Titi. Nec stare poterant, quia in superbia erecti fuerant. Cadent, sive ut adorent se humiliando, seu ut conculcentur damnati.

43 ÷ *Et : prævincisti me virtute ad bellum :*

Supplantasti insurgentes in me subtus me.

A Prævincus est enim virtute Christus, quando patientia et fortitudine, adversa inimicorum superavit. Supplantavit eos, quando qui contra eum insana conspiratione tumuerunt, suo judicio sine dubio subdendi sunt, ut cum suo instigatore pereant, qui auctori suo credere noluerunt. Hoc enim de spiritibus immundis dictum est, qui per Judæos Christo iniqua certamina moverunt.

44 ÷ *Et : inimicos meos dedisti mihi dorsum :*

Et orientes me disperdidisti.

C H Dorsum signat conversionem eorum, qui resistentes nomini Christi, prius dorsum verterunt ad Christum non faciem, postea conversi facti sunt Christiani, ut Paulus apostolus. C Vel dorsum dederunt quando victi sunt, et conversi, quarum fuga (quæ per dorsum signatur) facta est Christi gloriosæ victoria. Sicut Saulus victus (Act. ix), factus est victor Paulus, quoniam alios vicit convertendo, prius ipse victus. Disperdit orientes, quando Judæos in eorum perfidia dimisit dicentes : Sanguis ejus super

nos (Matth. xxvii), hæc enim est causa dispersionis eorum, sanguis Christi scilicet.

45 *Clamaverunt nec erat qui salvos faceret ad Dominum.*

Nec exaudivit eos.

H Clamabunt in impiis et Judæi in futuro judicio ad Christum, cum viderint spem suam in diabolo corruisse. C Non exaudiet eos, quoniam infructuosa illis est penitentia, ubi jam cognoscitur esse justa damnatio.

46 *Et comminam eos ut pulverem ante faciem venti :*

Ut lutum platearum delebo eos.

C Intelligant se superbi et grandiloqui comminendos ut pulverem: qui moliantur Domino pravis mentibus contradicere. Ante faciem venti, ut quiescere non possint cum fuerint imminuti. Bene lute comparat peccatores qui fetidis peccatis inquinantur. Delebo, id est, de medio sanctorum tollam, quod pertinet ad lutum platearum; lutum quippe quia molliissimum facile tollitur.

47 *Eripies me de contradictionibus populi :*

Constitues me in caput gentium.

C Ereptus est Christus de contradictionibus populi: quando explosis perfidis Judæis, ad gentium fidem devotionemque translatus est. Constitutus est in caput gentium, quando per fidem illorum susceptus est; quia in frontibus gentium, crucis habuerunt vexilla radiare.

48 *Populus quem non cognovi servivit mihi.*

÷ *In : auditu auris obedivit mihi.*

C Servit populus Christo, idem gentes crediderunt Christo, quem prius non cognovit, quia in illum credit. H Obedivit auditu auris; quia mirabilia Dei non videntes neque presentiam corporalem, sed postea audierunt, et suis doctoribus obedienter crediderunt, et opere fidem impleverunt.

49 *Filii alieni mentiti sunt mihi : filii alieni inveterati sunt ;*

Et claudicaverunt a semitis suis.

H Filii alieni, filii diaboli, quibus ipse dixit: Vos ex patre diabolo (Joan. viii) estis. C Mentiti sunt mihi, quando dicebant: Magister, scimus quia a Deo venisti, et in veritate viam Dei doces (Matth. xxii). Mentiri est enim contra mentem loqui, et illud in lingua promere quod constat in anime non habere. A H Inveterati sunt, id est in veteri homine remanserunt, quos innovare veni, Et claudicaverunt. C Nam claudicare dicimus eos, qui uno pede debiles sunt. H Ille claudicat qui Patrem credit, et Filium non credit. C Judæi claudicant, qui unam partem Scripturæ, Vetus scilicet Testamentum carnaliter intelligentes, aliam, id est Novum Testamentum respicientes non habent.

50 *Vivit Dominus et benedictus Deus meus.*

Et exaltetur Deus salutis meæ.

H Recte dicit Ecclesia: Vivit Dominus, quem Judæi in sepulchro clauserunt. C Benedictus dicitur Deus, cum ei digna devotione laus persolvitur. Exaltetur, id est in toto orbe credatur. Nec poterat

aliter exaltari, qui solus vocatur et est Altissimus.

51 *Deus, qui das vindictas mihi. Et subdis populos sub me :*

Liberator meus de inimicis meis ÷ iracundis . .

H Deus, qui das vindictam mihi, subvertendo Judæor; vel, Deus, qui das vindictas sanctis apostolis eorumque successoribus Ecclesiæ solvendi et corrigendi. Et dedit potestatem prædicatoribus ad regendum gentes incredulas. Liberatorem Deum dicit. Petit Ecclesia se liberari ab hæreticis, seu a peccatoribus, et hoc ab iracundis, C id est a fervida malignitate succensis. Vindicari dicitur Ecclesia, quando ejus inimici ad veræ religionis penetralia reducuntur.

52 ✕ *Et : ab insurgentibus in me exaltabis me : A viro iniquo eripies me.*

H Ab insurgentibus, id est a persecutoribus. A viro iniquo, id est a diabolo, ut in Evangelio : Inimicus homo hoc fecit (Matth. xiii) ; C Vel a quilibet schismatico.

53 *Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine : Et nomini tuo psalmum dicam.*

C Propter illa quæ superius dicta sunt : Confitebor tibi, id est laudabo te per populos Christianos. Psalmus opus significat actuale, per quod divinitas melius opere quam vocibus laudatur, quod etiam Deus citius quam voces exaudit. Unde dicit : Confitebor tibi, id est laudabo et operabor.

54 *Magnificans salutes regis ejus : et faciens misericordiam christo suo David :*

Et semini ejus usque in sæculum.

C Magnificat Pater regem ipsius, id est Filium in toto orbe terrarum regnaturum. Christus unctus interpretatur. H David, manu fortis. C Fecit in David misericordiam, quia eum de persequentium ferocitate liberavit. Semen ejus, Dominum significat Salvatorem. Usque in sæculum, hoc est usque in æternum. Semini Christo misericordia facta est, quando resurrexit coslosque accendit, et nunc sedet ad dexteram Patris, rex in æternum.

ORATIO EX PSAL. XVII.

Firmamentum spei et refugium pressuræ, piissime Deus, salva nos ab inimicis et a faqueis mortis, ut assumpti de multitudine circumstantium tribulationum, devotissime sancto nomini tuo cum innocentie puritate psallamus. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, etc.

PSALMUS XVIII.

ARGUMENTUM PSAL. XVIII.

C Domini prædicatorum Propheta collaudans, ejus incarnationem speciosissime describit; necnon præcepta Novi ac Veteris Testamenti magnificans, ab occultis vitiis purgari se a Domino precatur.

TT. *In finem psalmus David.*

C Inscriptio tituli hujus frequenter exposita est. Per totum igitur psalmus Prophetæ verba sunt de Christo loquentis.

A 1 *Cæli enarrant gloriam Dei :*

Et opera manuum ejus annuntiant firmamentum.

C Cæli apostoli sunt et prophetæ, qui de adventu Christi annuntiant gloriam ipsius. Opera manuum ejus, id est ipse homo qui ex manibus Christi plasmatus est. Annuntiant firmamentum, id est prædicationes, scilicet incarnationis Christi, per quam firmabatur soliditas nostræ fidei, et ita in plurali dici oportet, annuntiant. Sed secundum istam litteram quæ habet, annuntiant, oportet dici firmamentum apostolos et prophetas, qui annuntiarunt opera Dei, id est facta virtutum secundum hominem, ut incarnationem, mortem, etc.

2 *Dies diei eructat verbum :*

Et nox nocti indicat scientiam.

H Dies, Christus sive apostoli. C. Eructat verbum cum irradiando corda apostolorum purissima celestia verba intimavit ; vel, cum apostoli corda fidelium luminosa prædicatione illuminant. Nox nocti indicat scientiam, cum Judas Judæis Christum prodidit ac tradidit ad occidendum.

3 *Non sunt loquelæ neque sermones :*

Quorum non audiantur voces eorum.

H C Non sunt loquelæ. Negando dicit nullos esse sermones neque loquelas, quos apostoli non potuissent loqui. C Sermones, pertinet ad communes narrationes ; loquelæ, ad publicas suasiones. Quod utrumque apostolos fecisse certissimum est.

4 *In omnem terram exivit sonus eorum :*

Et in fines orbis ÷ terræ : verba eorum.

C Terram : hic hominem debemus accipere. Sonus vero, fama miraculorum est. Fines terræ, sunt reges, id est non solum ad humiles, sed etiam ad principes gentium Evangelii verba pervenerunt, et omnes homines salubri doctrina docuerunt.

5 *In sole posuit tabernaculum suum :*

Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.

C In sole posuit, id est, in manifestatione, quia manifeste venit. Dicit tabernaculum scilicet sui corporis. Et ipse, Christum Dominum dicit, qui tanquam sponsus Ecclesiæ suæ, processit de thalamo suo, id est de utero virginali. Bene sponsus a spondendo dicitur Christus, qui toties est promissus a prophetis.

6 *Exsultavit ut gigas ad currendam viam ÷ suam :*

A summo cælo egressio ejus.

C Bene giganti comparatur Christus, qui humanam naturam superans magnitudine suæ potentie, omnia mundi vitia cum suo truculentissimo auctore prostravit. Hic via cursum significat ejus vitæ, quia scilicet homo natus, crevit, docuit, passus est. A summo Patrem significat. Egressio nativitas Filii non temporalis, sed cœterna Patri.

7 *Et occursus ejus usque ad summum ejus :*

Nec est qui se abscondat a calore ejus.

C Occursus ejus, secundum hominem dicitur, quia post assumptionem carnis, in utraque natura

Christus perianens occurrit usque ad summum, id est, usque ad sedem paternæ majestatis, qua Patri Filius semper æqualis est. Calor ejus Spiritus sanctus est, a quo nemo potest abscondi, quia potentia suæ divinitatis uniuscujusque corda cognoscit.

8 *Lex Domini immaculata, convertens animas: testimonium Domini fidele:*

Sapientiam præstans parvulis.

H Lex Domini Christus est irreprehensibilis, quia non habuit peccatum. Convertit animas: de captivitate in libertatem. C. Testimonia quæ dedit Israelitico populo fidelia fuerunt, quia plenissima veritate cognita sunt. H Sapientiam præstat parvulis, non sensu sed humilibus et innocentibus. C Vel lex Domini vetus est immaculata, quia per legem novam approbata.

9 *Justitiæ Domini rectæ, lætificantes corda:*

Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.

Justitiæ Domini revera recte, quia non aliter fecit Dominus quæ docuit. Rectæ, ibi non sunt, quia aliud est in ore, aliud in opere. Lætificantur corda: subauditur justorum. Lucidum præceptum dicit, quia sincerum et purum. Illuminat oculos, non istos carnales, sed illos interiores.

10 *Timor Domini sanctus permanens in sæculum ÷ sæculi:*

Judicia Domini vera justificata in semetipsa.

B Timor Domini mista cum pavore charitas est, qui imperturbata constantia, non trepida confusione, permanet sanctus: qui timor usu sæculari, reverentia nuncupatur. Judicia Dei, dicit mandata Dei, quæ in Veteri et Novo Testamento conscripta sunt, quæ in semetipsis permanent, quia status eorum nulla varietate mutatur.

H A Nec alterius auctoritate (ut firma habeantur) nisi Domini egent, qui neminem fallere potest.

11 *Desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum.*

Et dulciora super mel et favum.

C Desiderabilia judicia Domini, id est mandata Novi et Veteris Testamenti; super aurum, quod humana cupiditas maxime desiderat possidere. Addidit lapidem pretiosum, qui multum valet in parvissimo margarito. Sed quia inveniri poterant qui divitias contemnerent, addidit saporis: mel et favum. Vetus Testamentum superat mel; Novum vincit favum.

12 *Etenim servus tuus custodit ea:*

In custodiendis illis retributio multa.

C Cum dicit servus tuus, justum signat et devotum, qui ideo custodit mandata Dei, quia obedientibus retributio subsequitur. Merito dicta sunt multa, quia comprehendi non possunt universa, quæ præparavit Deus diligentibus se.

13 *Delicta quis intelligit? ab occultis ÷ meis: munda me.*

Et: ab alienis parce servo tuo.

H Delicta quis intelligit? nisi scrutator cordium, Deus, qui etiam potens est dimittere ea. Ab occultis,

A id est a præteritis peccatis. C Occultum est quod originale dicitur, in quo concipimur et nascimur et secreta voluntate peccamus. Alienum est quod malis hominibus suadentibus, sive diabolo suadenti committitur, sed fit proprium, quia consensus noster plectibilis ex arbitrio nostro adhibetur, et ex illa traduce massa mortalium ab hoste spiritali corrupta sine gratia Dei velociter subvertitur, quia in primo homine per inobedientiam vitata monstratur. Nam quam facile est antiquo insidiatori infectis vetita suadere, qui potuit liberos atque incorruptos sua calliditate decipere? Sunt ergo aliena, quæ ab aliis nostra suasionem vel culpa acta sunt, vel aliorum suasu aut auxilio nos facimus.

14 *Si mei non fuerint dominati: tunc immaculatus ero.*

B

Et emundabor a delicto maximo.

H Tunc delicta dicuntur, cum hoc servus fit peccati. Si ista peccata non perpetravero, ero immaculatus. Et emundabor a delicto maximo, id est a superbia. C Qua et diabolus cecidit et hominem traxit, et concessa beatitudine vacuavit. A non ergo petit tolli a se hic omnia omnino peccata, quod est impossibile, sed ne dominantur.

15 *Et erunt ut complaceant eloquia oris mei:*

Et meditatio cordis mei in conspectu tuo ÷ semper:

C Possunt placere Domino eloquia oris, si a vitiis, quæ superius dixit, reddatur homo alienus. Meditatio cordis, quæ potest ad Deum pervenire, est spes, charitas, et fides.

C

16 *Domine, adjutor meus:*

Et redemptor meus.

C Adjutorem suum dicit Deum in bonis actibus; redemptorem, a malis, ut nemo meritis suis applicet quod suscepit cœlesti largitate.

ORATIO EX PSAL. XVIII.

Piissime Deus, qui virginalis thalami egressu procedens liberatis nobis ad Patris dexteram conscendisti, immensam misericordiam tuam exposcimus, ut lege tua conversi, præceptis illuminati, testimoniis eruditi, mereamur et ab alienis et ab occultis vitiis emundari. Qui cum Patre, etc.

PSALMUS XIX.

ARGUMENTUM PSAL. XIX.

C

Rogat Propheta Ecclesiam exaudiri, petens illius consilium a Domino confirmari, dicensque fideles, non potestate mundana, sed divina potentia magnificandos.

TT. *In finem psalmus David.*

C Jam nota sunt verba tituli. Nunc rogat Propheta in hoc psalmo prospera evenire sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ longo tempore fieri posse per adventum Domini prævidebat dicendo: Exaudiat, etc.

1 *Exaudiat te Dominus in die tribulationis:*

Protegat te nomen Dei Jacob.

C In die tribulationis, ostendit tempus gravissimæ afflictionis. Cum dicit: Protegat te nomen Dei Jacob, hujusmodi benedictionem concedendam petit.

Propheta a Domino Christiano populo, sicut sanctus A patriarcha Jacob priscis temporibus ab ipso accepit, quando Esau fratri praelatus est. Audiri cognoscimur, quando omnimodis aliquid obtinemus.

2 *Mittat tibi auxilium de sancto :
Et de Sion tueatur te.*

Optando dicens mittat : ostendit a Patre Filium missum suum, in auxilium sanctæ Dei Ecclesiæ. Sion enim mons signat *speculationem*, quæ convenit divinitati, quoniam illi et nota sunt nota.

3 *Memor sit omnis sacrificii tui :
Et holocaustum tuum pingue fiat. Diapsalma.*

C Sacrificium sanctæ Ecclesiæ, est ritus accipiendus, qui nunc agitur corporis et sanguinis Domini immolatione solemniter. Holocaustum, totum incensum dicitur, et repræsentat idem jam dictum sacrificium. Quod pingue sit itaque jocundum, quando nostra oblatio mentis et corporis a gratia divinitatis assumitur.

4 *Tribuat tibi secundum cor tuum :
Et omne consilium tuum confirmet.*

C Dicit, tribuat tibi secundum cor tuum, id est secundum intellectum quem habes de Domino, ut eum credas unum ex trinitate, passum carne, resurrexisset, ascendisset in cælum, etc. Et omne consilium tuum confirmet, hoc est consilium sanctæ Ecclesiæ : Patrem et Filium et Spiritum sanctum unum Deum credere, a quo sunt omnia ; et ex consilio deliberate omnia pro ista fide spernere mundi delectamenta.

5 *Lætābimur in salutari tuo :
Et in nomine Dei nostri magnificābimur.*

C Nam in salutari Ecclesiæ (quod est Christus Jesus) lætaturum se esse declaravit, ut se unum esse ex ejus corpore monstraret. Et in ipsius nomine se esse magnificandum, quia ex ipso Christiani fuerant nuncupandi. Magnificari est magnum fieri.

6 *Impleat Dominus omnes petitiones tuas :
Nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus christum suum.*

C Impleat Dominus, sit iterum ad Ecclesiam grata conversio. Nunc cognovi dicendo, magnam virtutem suæ prophetationis ostendit, cum se dicat in præsentem cognovisse quæ post sæcula multa implenda erant. Salvum fecit Pater Filium in resurrectione gloriosa et in cælos ascensione.

7 *Exaudiet illum de cælo sancto suo :
In potentatibus salus dexterae ejus.*

C Sensus iste talis est : Exaudiet Filium Pater de cælo, quia in dextera ejus est salus, quam habens ex propria deitate, tamen expetere videtur ex carne. Potentatibus dicit, quia nos potentes efficit, cum gratia sua in præsentem, et in futura vita in bestia perevanitate custodiendo ; quæ per dexteram intelligitur.

8 *Hi in curribus et hi in equis :
Nos autem in nomine Domini Dei nostri invocābimus.*

H Per currus, voluptas mundi sive cupiditas designatur, quoniam superbi et cupidi velut rotæ instabiles, mente huc illucque discurrunt. Per equos, superbi intelliguntur ; ipsi sunt cupidi. H C. Nos autem in illis non gloriemur, sed in nomine Dei, quod ad præmia æterna perducit.

9 *Ipsi obligati sunt et ceciderunt :
Nos autem surreximus et erecti sumus.*

C Dicit Propheta humanis honoribus vel pravis desideriis obligatos cecidisse arrogantes, quod necesse est illis contingere qui se videntur nexuosis erroribus illicere. Resurgere duobus modis Christianus dicitur, scilicet a morte vitiorum, et in illa resurrectione, in qua justis æterna præmia accipiunt, de utraque hic intelligi manifestum est.

10 *Domine, salvum fac regem ÷ et : exaudi nos :
In die qua invocaverimus : te :*

C Dicitur Patri, Salvum fac regem, id est, ut Christus resurgat a mortuis. Exaudi nos, provent illud tunc generi humano, quando resurrectionem Christi firme credit et lætanter aspicit, vel per eum regem exaudi nos in die necessitatis nostræ.

ORATIO EX PSAL. XIX.

Imple, Domine petitiones nostras, et tanquam pinguissimum nos holocaustum assume, ut, inimicorum curribus obligatis, salutaris tui opitulatione lætemur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS XX.

ARGUMENTUM PSAL. XX.

C Hic psalmus, Domini Salvatoris primo incarnationem, et postea deitatis facta, Propheta narrante, decantat.

TT. *In finem psalmus David.*

C Ideo titulus hic nono decimo psalmo par est, quoniam et iste quidem de Domino Salvatore loquitur sicut superior, sed sub aliqua diversitate.

1 *Domine, in virtute tua lætabitur rex :
Et super salutare tuum exsultabit vehementer.*

C Domine, dicit Propheta ad Patrem ; in virtute tua, id est in omnipotentia majestatis tuæ, in qua et Filius regnat. Lætabitur rex, gaudet Christus Jesus. Exsultabit, id est in eo quod per eum salvasti homines, Filius tuus exsultabit, qui est Salvator. Vehementer, ostendit magnitudinem gaudii, et, quanta est copia in beneficio, tanta est et gaudii magnitudo.

2 *Desiderium cordis ejus tribuisti et :
Et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum.
Diapsalma.*

C Desiderium animæ ejus fuit pro omnium salute occidi, ut pretiosus sanguis ejus mundum redimeret. Voluntas labiorum fuit, quando immundis spiritibus imperabat, languores diversos sermonis sui sanabat imperio, et prædicationes populis inserebat. Constat in nullo voluntatem ejus fuisse fraudatam, quando omnia quæ fieri jussit impleta sunt.

3 *Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis :*

Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.

C Quoniam prævenisti, significat humanitatem præventam gratia divinitatis. A Benedictio dulcedinis fuit immunitas peccati, qua donatus est Christus; nos enim in amaritudine Adæ concipimur. C Vel benedictio dulcedinis fuit, quando dictum est: Hic est Filius meus dilectus. Corona conventum signat discipulorum; hæc erat corona capitis, hoc regale diadema, quoniam ipsum docentem circuitus apostolorum ambebant. Diadema illud non ideo ut ornaret est impositum, sed ut de Christo potius ornaretur. Lapides pretiosi, apostoli sunt.

4 *Vitam petiit a te et tribuisti ei :*

Longitudinem dierum in sæculum, et in sæculum ÷ sæculi :

C Vita resurrectionem signat quam ille petiit dicendo: Pater, clarifica Filium tuum. Longitudo dierum signat perennitatem Christi, quæ nullo fine concluditur. In sæculum sæculi, indefectam stabilitatem futuri sæculi indicat. Sed memento quod hæc et his similia ab illa dicuntur parte passus est.

5 *Magna gloria ejus in salutari tuo :*

Gloriam et ÷ magnum : decorem impones super eam.

C Nam gloria et magnum decus tempus signat iudicii, ubi in deitate sua Altissimus apparebit, habens gloriam ex iudicio, decorem de majestate. Sanctæ etiam incarnationi magna est gloria in salutari, id est in verbo Patris.

6 *Quoniam dabis eum in benedictionem in sæculum ÷ sæculi :*

Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

H Quoniam dabis eum in benedictionem, quia omnis creatura benedicit eum. Lætificabis eum in gaudio, cum coadunata fuerit multitudo sanctorum, eique sanctorum numerus restitutus. C Cum vultu tuo dicit, ut una intelligatur persona sine dubio esse Christi, quia humanitas de divinitate gaudet. Quamvis etiam de membris illud accipi Christi recte noſſit.

7 *Quoniam rex sperat in Domino :*

Et in misericordia Altissimi non commovebitur.

C Rex est iste, qui in passione sua ascriptus, tribus linguis legebatur. Speravit in Domino, secundum hominem. Non commovebitur A misericordia Patris, quia protector est olim sperantium in se.

8 *Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis :*

Dexterâ tuâ inveniatur ÷ omnes : qui te oderunt.

C Inveniatur manus tua, id est operatio tua reperiat. H Ut revertantur inimici, afflicti potestate tua in bonum. Dexterâ Patris Dominus est Salvator. Qui eum oderunt pœna perpetua damnandi sunt, et sine fine cum diabolo et satellitibus suis in æternis tenebris torquendi. Invenitur igitur Dei manus in iudicio futuro inimicis ejus.

PATROL. CXLII.

9 *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui :*

Deminus in ira sua conturbabit eos : et devorabit eos ignis.

C Clibanus est coquendis panibus æneî vasculi deducta rotunditas, quæ suburentibus flammis ardet intrinsecus; quod signat peccatores, qui in iudicio torquendi sunt et mœrore animi et pœnali excruciatione. Tempus vultus Dei, dies est iudicii. H Hic ira Dei non punit, sed conturbat ad pœnitentiam, et hic ignis Spiritus sancti devorat, id est peccata consumit. C Sive quando audient: Ite in ignem æternum, tunc iudicis sententia conturbabit, et ignis devorabit perpetuo.

10 *Fructum eorum de terra perdes :*

Et semen eorum a filiis hominum.

C H Fructum dicit opera iniquorum. Perdere de terra, id est de sancta Ecclesia vel terra viventium. C Semen, id est vota vel facta peccantium. A filiis, id est de sanctis eos facis alienos, quos in hæreditatem æternam tua largitate missurus es.

11 *Quoniam declinaverunt in te mala :*

Cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt ÷ stabilire :

H Visi sunt Judæi declinare mala in Christum, quando dixerunt: Dignus est morte. Cogitaverunt concilium dicendo: Jube ergo custodiri sepulcrum (Matth. xxvii), nolentes nec etiam credentes Christum resurgere. Quod non potuerunt stabilire, quia, quando voluit Christus, resurrexit. C Declinare dicimus mala supra alios, pœnitentia in alios causam iniquitatis relidere, quod Judæi Christo fecerunt, dum destructionem civitatis et gentis vitæ Christi ascripserunt, dicentes: Si dimittimus eum sic (Joan. xi), etc.

12 *Quoniam pones eos dorsum :*

In reliquiis tuis præparabis vultum eorum.

A Positi sunt Judæi dorsum, quando vitio suo terrena sapientes, non meruerunt cœlestia contueri. H Præparabuntur reliquiæ Judæorum, quando per Enoch et Eliam in fine credituri sunt, et tunc præparabis vultum eorum, scilicet in te credentium, ut scilicet convertantur corda patrum in filios.

13 *Exaltare, Domine, in virtute tua :*

Cantabimus et psallemus virtutes tuas.

H Exaltare in virtute, id est demonstra in iudicio majestatem tuam et potestatem, qui prius venisti in humilitate. C Cantare est verba Domini ore præferre; psallere, mandata divina bonis operibus constanter implere.

ORATIO EX PSAL. XXI.

Benedic, Domine, benedictione dulcedinis, et comple tibi placitum desiderium nostrum, ut dum jugiter virtutes tuas suavi modulatione concinimus, longitudinem vitæ perpetuæ consequamur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS XXI.

ARGUMENTUM PSAL. XXI.

C In hoc psalmo Christus de passione sua ad

Patrem loquitur, admonetque fideles laudare Dominum, quia in resurrectione sua catholicam respexerit Ecclesiam.

TT. *In finem pro susceptione matutina psalmus ÷ David :*

C In finem; sive psalmus, sive David, quid signet expositum est. Susceptio matutina est tempus resurrectionis, quando mortale corpus in magna gloria clarificatum assumpsit. Matutinum dictum est, quasi *manu primitivum*, quod tempus innumera locis ad resurrectionem Domini constat aptatum.

1 *Deus, Deus meus ÷ respice in me : quare me dereliquisti :*

Longe a salute mea verba delictorum meorum.

C Deus sermo Græcus est, et interpretatur *timor*. Unde quidam ait gentilium poetarum : primus in orbe deos fecit timor; unde Christus, quasi vicina passione permotus, ex humanitate clamat : *Respice in me*, deprecans sibi celerrimum auxilium resurrectionis. H Quod se dicit derelictum, non ex propria, sed ex populi sui persona loquitur, cujus peccata ipse suscepit. C Dicit a se longe fieri verba quæ delicta parturiunt, et iterum sua dicit esse peccata nostra delicta, qui non habuit peccata. A dicit igitur se derelictum in persona membrorum, quæ quod petunt non accipiunt, eo quod verba delictorum sunt petitiones eorum, dum vel petunt contra salutem vel non mox exauditi murmurant, et derelictos se conqueruntur.

2 *Deus meus. clamabo per diem et non exaudies : Et nocte et non ad insipientiam mihi.*

C Clamabat humanitas Verbi per diem, quam non circumdabant tenebræ peccatorum. H non exauditur : propter destinatos ad mortem, qui noctis nomine vocitantur. C Non ad insipientiam, subaudiendum reputabis mihi, id est Pater Filio, petebat ergo mediator Dei et hominum non insipienter sed prudenter, et tamen non constat auditum, quia petitione et passione mundum erat redempturus. H C A Vel dies prospera, nox adversa significat. In quibus quandoque petentes Deus non exaudit, et hoc non ad insipientiam eorum, sed ut sic sapientes fiant et discant sapienter petere, non terrena sed cœlestia, vel terrena ad salutem animæ.

3 *Cum autem in sancto habitas : Laus Israel.*

C In sancto habitas laus, incarnationem per hoc Christi declaravit propheta, quia in Filio habitat laus, id est Pater qui est laus Israel, id est Ecclesiæ videntis per fidem te. Ideo etiam non exauditum se ostendit, non propter insipientiam, sed propter salutem generis humani per passionem suam alias factam sanctam, quoniam Pater semper audit Filium in quo semper habitat.

4 *In te speraverunt patres nostri : Speraverunt et liberasti eos.*

H Speraverunt patriarchæ, et liberavit eos de Ægypto. H Speraverunt in deserto et liberati sunt,

A quanto amplius filium pater liberat dum petit et vult liberari.

5 *Ad te clamaverunt et salvi facti sunt :*

In te separaverunt et non sunt confusi.

C Clamaverunt martyres ad Christum : dum eos corporalis pœna consumpsit, et putabantur ab infidelibus non exaudiri, sed illi potius valde auditi sunt, quia coronam percipere meruerunt. Nec sunt confusi : quos constat venisse ad præmium, non enim confunditur, qui æternum regnum consequitur.

6 *Ego autem sum vermis et non homo :*

Opprobrium hominum et abjectio plebis.

C Vermi enim comparatur Christus, quia mortalis et de carne sine mixture seminis natus est. Similiter vermis sine concubitu nascitur. Non homo id est non peccator, quod in illo esse non potuit. Opprobrium hominum : quando in eum spuebant, et alapis verberabant. Abjectio, cum elegerunt Barabbam, Christum abjecerunt.

7 *Omnes videntes me deriserunt me :*

Locuti sunt labiis. Et moverunt caput.

C Omnes, de malis suscipiendum est : deriserunt, non credendo in Christum. H Locuti sunt labiis : Si Filius Dei est descendat de cruce (*Matth. xxvii*). Moverunt caput. C Per iracundiam : quod minantes faciunt non judicantes ex corde, ore enim non corde loquebantur, quibus non provenit ex firma deliberatione sententia.

8 *Speravit in Domino eripiat eum :*

Salvum faciat eum quoniam vult eum.

C H Vox prophetæ. Speravit, hoc est humanitas in divinitatem. Eripiat, id est de Judæis, vult eum, quoniam Deus Pater talem Filium habere voluit sine peccato, per quem peccata tolleret mundi. C Vel melius hoc per ironiam dictum est a Judæis, quæ figura latine *irrisio* dicitur, aliud quam conatur quis ostendens.

9 *Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre :*

Spes mea ab uberibus matris meæ : in te projectus sum ex utero.

H Vox humanitatis, eduxisti me ventre, id est de utero sanctæ Mariæ. C Quia tunc ab originali peccati vitio sequestratus : tanquam sponsus processit de thalamo. Spes mea ab uberibus, H id est secundum humanitatem, secundum quam non dignatus est sugere ubera matris. In te projectus sum.

C Ostendit se fuisse ab humana iniquitate divisum.

10 *De ventre matris meæ Deus meus es tu :*

Ne discesseris a me.

C Cum dicit de ventre matris meæ : ostendit non fuisse sine Deo nec ipsam conceptionem carnis. Ne discedas a me. H In die passionis.

11 *Quoniam tribulatio proxima est :*

Quoniam non est qui adjuvet.

H Quoniam proxima est tribulatio, ut ipse dixit : Surgite, camus, ecce appropinquabit qui me tradet (*Matth. xxvi*). Non est qui adjuvet, neque angelus, neque homo, nisi tu, Pater.

12 *Circumdederunt me vituli multi :
Tauri pingues obsederunt me.*

C Vituli populi Judæorum, qui ignorato jugo Dei : inconsiderata procacitate lasciviunt, simul petulantes et fatui, qui gressus suos nulla moderatione distinguunt, sed vagi ac penduli : ad iniqua consilia quibusdam saltibus efferuntur. Tauri principes Judæorum designant. Addidit pingues, quia feroces circumdederunt Christum cum gladiis et fustibus, animal enim impinguatam : inquietum et ferox efficitur.

13 *Aperuerunt super me os suum :
Sicut leo rapiens et rugiens.*

C Aperuerunt Judæi os dicentes : Crucifige, crucifige (Matth. xxvii.) Suum videlicet, quod non illis sapientia aperuit, sed cogitatio scelerata. Rapiens : pertinet ad insanissimam seditionem cum eum raptum traxerunt ad tribunalia. Rugiens : ad blasphemias voces, quibus dicebant : Crucifige, crucifige.

14 *Sicut aqua effusus sum :*

Et dispersa sunt omnia ossa mea.

H Ossa Christi apostoli dicuntur, C qui dispersi sunt et effusi sicut aqua, qui orbem terrarum divino imbri satiantes : a sordibus peccatorum abluerunt, A vel Christus ita viliter occisus, sicut aqua effunditur, et ejus sanguinis effusio nos rigavit et abluit, et dispersi sunt in morte ejus discipuli.

15 *Factum est cor meum tanquam cera liquescens :
In medio ventris mei.*

H Cor suum, sapientiam suam dixit, quæ ante passionem suam non intelligebatur. C Impleta vero passione omnis veritas promissa revelata est. Bene mysteria legis comparata sunt ceræ, quæ tunc reddidit splendorem luminis, cum a calore dissolvitur : sic per ignem passionis Christi, illuminata sunt mysteria legis. Ventrem Ecclesia dicit.

16 *Aruit tanquam testa virtus mea et lingua mea
adhæsit faucibus meis :*

Et in pulverem mortis deduxisti me.

H C Virtus Christi testæ comparatur, quia sicut illa igne decocta, fortior erit, sicut virtus Christi in passione solidata est, quæ prius quasi lutea videbatur incredulis. C Lingua sua : significat prædicatores, qui adhærent faucibus suis, dum ejus mandata custodiunt. In pulverem deductum dicit, ad voluntatem Judæorum, qui hoc nitabantur et se fecisse putabant, quia ejus resurrectionem credere noluerunt, sed se putabant Christo mortem dedisse communem, ut usque in pulverem perductum crederent.

17 *Quoniam : circumdederunt me canes multi :
Concilium malignantium obsedit me.*

H Canum natura est : dominos amare, contra latrones latrare : econtra Judæi contra suum Dominum non loquentes recta, sed latrantes iniqua, latronem elegerunt. C Concilium malignantium : quando cogitabant Jesum dolo tenere, mortique trahere.

A 18 *Foderunt manus meas et pedes meos :
Dinumeraverunt omnia ossa mea.*

H Foderunt manus, id est, clavis fixerunt, et fructum magnum invenerunt id est, salutem omnium gentium. C Dinumeraverunt ossa ejus, mystice, id est, apostolos seu reliquos Christianos, quos quærebant Judæi persecutione facta extinguere, ne in majore numerum convalescerent. Vel corpus ejus sic extenderunt in cruce, ut ossa ejus numerabilia viderentur.

19 *Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me :
Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem
meam miserunt sortem.*

C Dicit Judæos considerare secundum incrudelitatem eorum, ut non transitorie vel casualiter fecisse videantur, sed diligenter considerasse et inspexisse ad ea quæ fiebant, et tamen eorum lapideum tot miraculis non fuisse molitum. Diviserunt sibi vestimenta mea (Job. xix.) H Hoc in passione Christi completum est, quando fecerunt, quatuor partes, quatuor milites. Tunica tamen non est divisa significans unitatem Ecclesiæ, quæ non scinditur, quamvis hæretici eam scindere contendant.

20 *Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium
meum :*

Ad defensionem meam conspice :

H Hic humanitas ad divinitatem loquitur. C Et resurrectionem celerrimam deprecatur : ut veniente tali gloria, perfidorum incredulitas destruantur. Auxilium signat resurrectionem Christi, quæ elongata non est : quando tridua provenit. C Ad defensionem, ne quid prævaleat in me pars illa vocatis inferni.

21 *Erue a framea animam meam :*

Et : de manu canis unicam meam.

C Liberari se postulat a morte quam subire voluit. Framea autem significat hic malitiam Judæorum. De manu canis dixit : cum canis manus non habeat, sed vult intelligi potestatem Judæorum. H Unicam dicit animam suam, quæ non habeat peccatum : vel Ecclesiam catholicam. C Ut intelligatur doctrinas novas et conciliabula perditorum respuisse.

23 *Salva me ex ore leonis :*

Et a cornibus unicornium humilitatem meam.

C De ore leonis : de potestate diaboli dicit, qui bene comparatur feris, quoniam humanis existens semper delectatur. A cornibus, id est a superbis. Unicornium, qui nimia elatione surgentes : similes socios ferre non possunt a talibus secerni suos humiles Christus postulavit, talia quippe animalia quæ uno cornu armantur, multo fortiores sunt his quibus duplicia tribuuntur.

23 *Narrabo nomen tuum fratribus meis :*

In medio Ecclesiæ laudabo te.

C Post sacram passionem dicit gloriam divinitatis toto orbe vulgandam. Narrabo, id est narrari faciam. atres dicuntur qui diligunt et diliguntur. In medio

Ecclesiæ. H In medio credentium populorum prædicabo te et laudabo te.

24 *Qui timetis Dominum laudate eum :*

Universum semen Jacob glorificate eum.

C Timor Dei : justus est et rectus, laudemque generat, amorem tribuit, et ardorem charitatis inflamat. Semen Jacob, qui fidei Jacob, devotione consentiunt, et supplantatores vitiorum sunt. Laudate igitur, qui timetis, id est reverentiam habetis nominis ejus, quia cum non meretur prædicare, nisi qui cognoscitur et timere.

25 *Timeat eum omne semen Israel :*

Quoniam non sprevit neque despexit deprecationem pauperis.

H Timeat eum omne semen Israel, id est, unusquisque renatus per baptismum, et mente Deum videns. Quoniam non sprevit preces pauperum. Id est filium. C Sicut facere solent gloriantes in istius mundi honore, spernere pauperes et despiciere supplicantes, causamque de habitus qualitate metiri, ut si sit vestibus nitidus : verax putetur, si amictu sordidus : mendacissimus habeatur.

26 *Nec avertit faciem suam a me :*

Et cum clamarem ad eum exaudivit ÷ me :

H Nec avertit faciem, sed resuscitavit me a mortuis. Cum clamarem, respondit : Clarificavi et iterum clarificabo (Joan. xi). C Vel aliter, clamavit itaque : ut mors nostra ejus morte finiretur, et peccatum veteris hominis ; redimeretur pretio sanctissimæ passionis.

27 *Apud te laus mea in Ecclesia magna*

Vota mea reddam in conspectu timentium eum.

C Apud te significat de te, laus mea in Ecclesia, scilicet catholica, magna enim et amplitudine dicitur et honore. Vota, sacramenta corporis et sanguinis, quæ illis præsentibus redduntur : qui ei sancto timore subjecti sunt, denique quæ sint vota ista subjungit. Edent pauperes, etc.

28 *Edent pauperes et saturabuntur : ÷ et : laudabant Dominum qui requirunt eum :*

Vivent corda eorum in sæculum ÷ sæculi :

C Pauperes, id est, regnum Dei esurientes. Saturari enim non possunt nisi quos talis possidet esuries. Pauperes saturati Deum laudant, divites semetipsos exaltant. H Qui requirunt fide et opere, intelligentes, quæ ipse est panis qui de cælo descendit. Vivit cor, id est, spes eorum immobilis vegetatur. Illud vivere dicimus veraciter : quod in divinitatis gratia perseverat.

29 *Reminiscentur et convertentur ad Dominum :*

Universi fines terræ.

C Reminisci illos dicimus : quos constat post oblivionem Christi redisse ad veram medicinam. Et quando Deus ab illis fideliter cognoscitur, recte ab eis dicitur reminisci, ut ad illum redeant veraciter : quem prius perversa voluntate neglexerunt. Universi fines, id est universalis Ecclesia, quam nunc constat toto orbe esse diffusam. H Et quotidie

A religiosa doctrina ad verum Christum alios convertere satagunt Christi veri prædicatores.

30 *Et adorabunt in conspectu ejus :*

Universæ familiæ gentium.

C Illi adorant in conspectu Domini, qui sincera fide et operibus Christum rogant. Conspectus enim illius non est nisi supra fidelissimos et beatos. Universæ familiæ, cunctos credentes conclusit, qui nihil excepit.

31 *Quoniam Domini est regnum :*

Et ÷ ipse : dominabitur gentium.

C Quoniam Domini est regnum, quia non sunt gentium regna, sed Domini, qui potestate sua et mutat reges et continet. Et necesse est ipsam debere ubique coli : quem constat intelligi Dominum omnium rerum.

32 *Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terræ :*

In conspectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram.

H. Manducaverunt omnes divites, id est apostoli vel cæteri sancti corpus Christi. Adoraverunt : in fide et operatione. Descendunt : a superbia sæculi, ut adorent in humilitate pura. H A Vel hic pingues : divites terræ, qui etiam sacramentum corporis Christi manducant, sed non saturabuntur ut pauperes Christi, adorantque, sed fraternitatem charitatis non habent : et ideo quia mente in terrena descendunt, cadent in infernum.

33 *At anima mea illi vivet :*

Et semen meum serviet ipsi.

C Animam vero suam dicit Deo Patri vivere, quoniam hunc mundum immaculata conversatione transivit. H Semen meum, filii Ecclesiæ serviunt Christo, C vel opera Christi servient laudando Deum.

34 *Annuntiabitur Domino generatio ventura :*

Et annuntiabunt cæli justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit ÷ Dominus :

H C Propheta dicit generationem venturam : populum gentium, quæ ex aqua et Spiritu erat procreanda, hæc annuntiabitur Domino, id est annuntiando convertetur Domino, hoc est in honorem Domini. H Annuntiant cæli, id est, apostoli prædicant Filium Dei, ipse est enim justitia Patris. C Apte vero dictum est Christianum populum Dominum fecisse, quoniam eum prædestinavit ante sæcula et creavit illum et redemit et suo sancto corpore a peccatis liberum fecit.

ORATIO EX PSAL. XXI.

Caput misericordiæ Deus qui propter nos descendens in uterum virginis addictus ligno, perforatus clavo, vestimentis insuper sorte divisus, surrexisti liber ab inferis : præcamur ut hujus commercii non immemor, sis populis ab ore leonis ereptor, qui fuisti quondam patribus in te sperantibus liberator. Qui vivis et, etc.

PSALMUS XXII.

ARGUMENTUM PSAL. XXII.

C Per totum psalmum renatus in baptismo Christianus gratias agit : qua de ariditate peccati ad loca pascuæ et ad aquas refectiois sit inductus.

TT. *Psalmus David.*

C Psalmus David, per totum istum psalmum Christianum fidelis gratias agit Domino, quia liberatus vetustate deposita : ad loca pascuæ et aquam refectiois Domino largiente sit perductus.

1 *Dominus regit me ÷ et : nihil mihi deerit :*

In loco pascuæ ibi ÷ me : collocavit.

L Loquitur hic Ecclesia fiducialiter per fidem. Dominus regit me, quia ante adventum Christi, mundum diabolus regebat. Nihil deerit boni ei qui adhæret Deo. In loco pascuæ, id est in futura beatitudine eum collocabit, sed jam in spe ejusdem beatitudinis collocavit, vel in Ecclesiæ et fidei unitate spem meam composuit.

2 *Super aquam refectiois educavit me :*

Animam meam convertit.

H C Aqua refectiois : est baptismi lavacrum, quo anima sterilis irrigatur. Educavit, C id est paulatim nutrit, quasi parvulos et renatos doctrina. H Patriarcharum et prophetarum sive apostolorum, C Convertit fidelis animam ad Christum : quæ dædum sub diabolo probatur esse captiva.

3 *Deductum me super semitas justitiæ :*

Propter nomen suum.

C Semitæ justitiæ, sunt duo præcepta salutaria, id est, dilectio Dei et proximi. Quæ semitæ dicuntur, quia arcta est via ad regnum cælorum (*Matth. vii*). Propter nomen suum gaudet se famulus Christi deductum esse ad illam scientiam, ut possit jussa Dei vulgare, et hoc non suis meritis, sed divina gratia sibi concessam esse; ac si diceret: deductus sum in semitas mandatorum, non propter meritum meum, sed propter nomen suum.

4 *Nam etsi ambulavero in medio umbræ mortis non timebo mala.*

Quoniam tu mecum es.

C Dicit catholicus, si ambulavero inter hæreticos (qui recte umbræ mortis dicuntur) non timebo eorum pravæ suasionem, quoniam tu me, Domine, defendis. H Vel inter sæculi obscuritates, ignorantias et peccata : peccata enim umbra mortis sunt, quia exprimunt similitudinem mortis. Sed et ideo non timebo, quia virga tua, etc.

5 *Virga tua et baculus tuus :*

Ipsa me consolata sunt.

C Virga enim ad justitiam et fortitudinem Domini Salvatoris pertinet. Baculus : ad adjutorium humanum quo gubernatur et a Deo sustentatur homo, sicut infirmus baculo sustinetur, quo et pes caute defigitur, et totum corpus desuper innixum sustinetur. Istis ergo duabus rebus fidelis consolatur, una est districtio quæ conterit vitia, et malos qui bonis nocere cupiant : altera gubernatio, quæ sustinet

A fideles. H A Virga certe etiam consolatur : quando corrigendo peccatorem in viam salutis ducit.

6 *Parasti in conspectu meo mensam :*

Adversus eos qui tribulant me.

C Parasti, id est, prædestinati altare sanctum, mensam dicta a mense, quoniam quolibet mense primo die, convivia ritu gentium exercebantur, etc. H Significat Scripturam sanctam. Adversus eos, id est, hæreticos qui tribulant Ecclesiam, vel persecutores Ecclesiæ et dæmones.

7 *Impugnasti ÷ in : oleo caput meum :*

÷ et : calix meus inebrians ÷ quam præclarus est .

H Vox Ecclesiæ. Lætificasti caput, id est mentem meam. oleo hoc est spiritali lætitia. Calix intelligitur verbum Dei quod inebriat mentem hominis. C Præclarum itaque quia ad regnum cælorum perducit. Vel calix sanguis Christi, qui digne sumentibus præclarus est.

8 *Et misericordia tua subsequetur me :*

Omnibus diebus vitæ meæ.

C Subsequitur misericordia, fide utique ad custodiam, sed præcedit ad gratiam conferendam. Nisi Domini misericordia subsequeretur : facile humana fragilitas deciperetur, quia a tergo diabolus insidias parat : quandiu in hoc corpore mortali versatur, unde nimis necessarium est, ut semper nos gratia Dei præcedat, et misericordia subsequatur.

6 *✠ Et : ÷ ut : inhabitem in domo Domini :*

In longitudine dierum.

C Ideo illa concessa sibi, quæ dicta sunt fatetur, ut inhabitet, etc. Dominus quippe Domini: futuram signat Hierusalem quæ consistit in longitudine dierum, quia in ipsa est perpetua lætitia et beatitudo sine fine.

ORATIO EX PSAL. XXII.

Rege nos, Domine, suavibus tuæ præceptionis habenis, ut æterni tabernaculi habitatione percepta : plenitudine perennis poculi repleamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum qui, etc.

PSALMUS XXIII.

ARGUMENTUM PSAL. XXIII.

C Propheta testatur Christi ditioni universum orbem esse subjectum definiens quibus virtutibus præditi sunt in ejus Ecclesia constituti, alloquiturque supersticiosos ut vero Domino famulentur.

TT. *Psalmus David ÷ Prima Sabbati :*

C Prima Sabbati significat diem Dominicum, quo Dominus surrexit, et resurgendo isti sæculo subvenit, mundumque ipso die creavit, qui propter excellentiam tanti miraculi : proprie dies Dominica nuncupatur, id est Domini, quamvis omnes sint Domini.

1 *Domini est terra et plenitudo ejus :*

Orbis terrarum et ÷ universi : qui habitant in eo.

C Domini est terra, id est, Ecclesia quæ Domino specialiter pura mentem famulatur. Nam licet omnia ab ipso sint condita : tamen ipsius esse proprium

dicimus illud quod eum veneratur auctorem. Plenitudo, id est, multitudo sancta qua repletur Ecclesia. Ille habitat Ecclesiam, qui usque ad obitum suum in fide recta perseverat, habitare enim manere dicimus.

2 *Quia ipse super maria fundavit eum.
Et super flumina præparavit eum.*

C Quid est super maria fundare: nisi super tremulos fluctus vitiorum, Ecclesiam in firma fide solidare flumina: H Potentes sæculi vel cupidi. Super ista flumina est Ecclesia, ut illis prædicet, et convertantur.

3 *Qui ascendet in montem Domini:
Aut quis stabit in loco sancto ejus?*

C Quia omnia quæ condidit Domini esse docuit sequenter interrogando ostendit quales esse debeant: qui se ipsius nuncupari desiderant. H Et est vox prophetæ interrogantis: Qui ascendet in montem, id est, cælestem Hierusalem. C. Vel justitiam ad quam magno nisu tendimus, quoniam peccatis obviantibus impedimur. H. Aut quis stabit, id est, quis perseverabit in justitia. C Multo quippe utilius est in sancto loco stare, quam ad ejus fastigium pervenire. H Quia multi ascendunt, sed non perseverant. Quis igitur pro raritate ponitur.

4 *Innocens manibus et mundo corde: qui non accepit in vano animam suam:
Nec juravit in dolo proximo suo.*

C Innocens manibus est: cujus operatio neminem lædit, sed juvare contendit. Mundo corde. H Sanctus in cogitatione. Ille non accipit in vanum animam suam, qui opera bona agit. C Per dolum itaque jurat: quisquis aliter facturus est quam promittit, credens perjurium non esse: decepsisse nequiter credentis errorem.

5 *÷ Hic: accipiet benedictionem a Domino.
Et misericordiam a Deo salutari suo.*

C Ergo accipit benedictionem non ab alio, sed a Domino. H Qui se custodierit ab istis supradictis maculis, H salutaris ergo noster: Christus est, a quo et beatitudo tribuitur et peccata laxantur. H Misericordiam a Deo solus ille consequitur, qui se miserum putat, C et nullus hominum est qui sibi misereri non egeat.

6 *Hæc est generatio quærentium eum:
Quærentium faciem Dei Jacob. Diapsalma.*

H Generatio hoc est populus Christianorum qui jacuit in tenebris, sed nunc quærens Dominum, requirit faciem Dei per fidem et operationem, id est Christi per illius illuminationem, qui posterius nato primatum dedit honoris, scilicet Christiano populo, quod per Jacob intelligi occulte dedit.

7 *Attollite portas principes vestras: et elevamini portæ æternales:
Et introibit rex gloriæ.*

C Præcipit enim propheta portas mortis auferre, id est, cupiditatem et malitiam aliaque vitia, quæ principe diabolo positæ erant, quæ ideoportæ ap-

pellatæ sunt, quam per ea transeant peccatores sua facta portantes, et per ea diabolus ad corda intrat. Siquidem a *portando* porta dicta est. Et iterum præcepit elevare portas, id est, H fidem et charitatem, quæ æternales sunt dicte, quia per eas Christus introivit ad Ecclesiam.

8 *Quis est iste rex gloriæ?*

Dominus fortis et potens. Dominus potens in prælio.

H Vox dæmonum. Ac si dicerent, nostrum regem habemus diabolium. Iste rex qui est? vox iterum angelorum honorum, fortis est, quia alligavit diabolium (Luc. xi). Potens cum vicit infernum. In prælio potens cum spoliavit tartarum. Sic quærens visi sunt diaboli, a gentium cordibus, imperio Christi, et prædicatione et gratia expulsi.

9 *Attollite portas, principes, vestras: et elevamini portæ æternales:*

Et introibit rex gloriæ.

C Admonet iterum degentes in diversis erroribus auferre claustra mortis, H hoc est superbiam et cupiditatem et avaritiam, quia per has tres omnis homo ad infernum descendebat. Elevatæ sunt portæ æternales, C id est, gratia baptismatis, honor chris-matis, salus prædicationis, per quas rex gloriæ dignatus est introire.

10 *Quis est iste rex gloriæ?*

Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. ✕ Diapsalma:

H Merito virtutum Dominum dictus, quis virtute sua conculcans inferos, cum triumpho rediens ad superos. Rex gloriæ, C qui facit, se glorificando, gloriosos.

ORATIO EX PSAL. XXIII.

Stabilitor terræ, Deus (cui cuncta mundi plenitudo deservit) restitue nos in innocentiam vitæ, ut possimus, te prævio, montem sanctificationis ascendere. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XXIV.

ARGUMENTUM PSAL. XXIV.

C Per totum hunc psalmum deprecatur Ecclesia ne ante conspectum Domini contemptibilis appareat inimicis.

TT. *In finem psalmus David.*

1 *Ad te, Domine, levavi animam meam:
Deus meus, in te confido, non erubescam.*

D C Dicit mater Ecclesia se levasse animam suam, ad contemplationem cælestium rerum per spem, fidem et charitatem, quia humana facile despicit qui divina conspexerit. Erubescere est repentina conturbatione animi confundi; quod non evenit Ecclesiæ, quia in Deum confidit.

2 *Neque irideant me inimici mei:*

Etenim universi, qui sustinent te, non confundentur.

C Ridere plerumque benigni, irridere autem semper adversi est. H Inimici Ecclesiæ sunt dæmones, hæretici, vitia, peccata. Non confundentur, qui expectant Dominum, neque hic neque in futuro. C

Expectare est sub malorum patientia Deum viriliter *sustinere*, ut ille veniens in iudicio reddat quod devoti animus expectabat.

3 *Confundantur* ÷ *omnes* : *iniqua agentes* :
Supervacue.

H Propheta dicit non optando, sed prophetando : confundantur. Confundentur enim qui usque in finem in malitia perseverant. C Vanum dicimus infructuosum atque vacuum, quod a Domino probatur alienum. A Vel optative, confundantur hic pro peccatis salubriter. Quod si hic nolunt, confundantur tandem eternaliter.

4 *Vias tuas, Domine, demonstra mihi* :
÷ *Et* : *semitas tuas edoce me.*

C Viæ dictæ sunt a *vehendo*, et significant hic mandata. Semita dicta quasi *semi via*, quia angusto calle dirigitur, nec vulgo nota est, sed occulto itinere ambulatur. H Per semitam intelligitur angusta via quæ ducit ad vitam. Edoce me. C Qui sermo non ad callem sed ad legem magis noscitur pertinere.

5 *Dirige me in veritate tua et doce me* :
Quia tu es Deus salvator meus : ÷ *et* : *te sustinui tota die.*

C Dirige me ad vitam pertinet, doce : ad scientiam. H Id est ut nihil perverse agam. C Salutare est Christiano: ut Deum sibi salutarem credat. Tota die, ac si diceret: omni die, scilicet non interposito die, sed continua vita expectavi misericordiam tuam et retributionem. A Sustinui itaque te, quem homines putant oblitum eorum dum tardas, expectans patienter miserationis tuæ dilationem in subveniendo.

6 *Reminiscere miserationum tuarum, Domine* :
Et misericordiarum tuarum quæ a sæculo sunt.

C Humano usu hic dicitur, reminiscere, qui nunquam potest aliquid oblivisci. Miserationes pertinet ad operationes pias. Misericordia vero ad clementem naturam, quoniam miseratio operis est; misericordia, cordis. Sæcula dicta, quo in se revolvant jugiter tempora, a *sequendo* esse dicta.

7 *Delicta juventutis meæ.*
Et ignorantias meas : ne memineris.

C Delictum quidam volunt levius esse peccatum, quasi derelictum, dictum ab eo quod viam derelinquat æquitatis. H Juventutis, id est, quæ in adolescentia gessi. C Ignorantias dixit, quia multa facimus quæ mala esse nescimus, ideo precatur ne delicta ejus meminerit, sed potius memor ejus sit per suam misericordiam.

8 *Secundum misericordiam tuam memento mei tu* :
Propter bonitatem tuam, Domine.

H Secundum tuam misericordiam, id est, non propter meum meritum, sed propter tuam misericordiam memor esto mei. C Merito etiam illius bonitas prædicatur, de quo dicitur, nemo bonus nisi solus Deus (*Matth. xix*).

9 *Dulcis et rectus Dominus* :
Propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
C Dulcis dicitur, a quo suavia dona præstantur

A cœlestis vitæ. Rectus, H quia reddit unicuique secundum opera sua. Legem charitatis dabit, per quam dimittentem offensam reconciliamur Deo. C In via, id est præsentem vitam, ubi lex ponitur, in qua recte vivere commonemur.

10 *Diriget mansuetos in iudicio* :
Docebit mites vias suas.

C Directus quippe dicitur qui de curvo rectus efficitur. Mansueti dicuntur, quasi *manu consueti*, hoc est, tolerantibus injurias, non reddentes malum pro malo. Mites sunt, qui nullo furore turbantur, sed levitate animi jugiter perseverant; illos dirigit in iudicio, quia ad promissam beatitudinem eos facit pervenire. Quæ vero sint viæ Domini, sequenti versu exponit.

B 11 *Universæ viæ Domini misericordia et veritas* :
Requiritibus testamentum ejus et testimonia ejus.

C Universæ viæ Domini misericordia, quia prævenit cuncta bonitate sua. Veritas, quia omnia juste dijudicat. Quibus vero possunt talia convenire, sequitur : requiritibus testamentum. H Id est, novum; et testimonia, id est dicta præcedentium prophetarum.

12 *Propter nomen tuum* ÷ *Domine* : *propitiaberis peccato meo* :
Multum est enim.

C. Hoc bene refertur ad personam Ecclesiæ, quæ se salvatam dicit propter nomen Jesu, quod lingua nostra *Salvator* interpretatur. Peccato meo multum est enim, quia nisi fuerit divina miseratione subventum, quantum vita protenditur, tantum humana fragilitas peccatis involvitur, quoniam cursu temporis semper augetur.

13 *Qui est homo qui timet Dominum?*
Legem statuit ei in via quam elegit.

C More suo interrogando dicit Propheta: Quis est homo qui timeat Dominum? constituta est illi lex, ne sub securitate ignorantie peccet, in via, id est in sanctitate propositi. H Vel, in via fidei, si enim, timet, securitate non decipitur.

14 *Anima ejus in bonis demorabitur* :
Et semen ejus hæreditabit terram.

H Anima justis in bonis demorabitur, hoc est perseverabit sperando in præmiis futuris semen ejus. C Id est opera bona hæreditabunt terram viventium, id est in æterna securitate recipientur, et possessio ejus nulla ulterius expulsionem turbabitur, qui enim aliquid ex hæreditate tenet, firmissima possessione gloriatur.

15 *Firmamentum est Dominus timentibus eum* ;
Et testamentum ipsius ut manifestetur illis.

H Nos infirmi et imbecilles, si timemus Dominum, erit nostrum firmamentum, ne ab hujus sæculi fluctibus quatiamur. Et manifestatur lex nobis in Christo, quæ prius velata erat per litteram.

C Et valde de nobis necessarium, ut lex ejus ipsius munere declaretur nobis, sine quo nec intelligere quidquam boni, nec perficere possumus.

16 *Oculi mei semper ad Dominum :*

Quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.

II Oculi mei ad Dominum, id est oculi cordis, vel mens mea semper cogitet Dominus, quoniam de laqueo diaboli sensus meos (a quo prius per voluptates sæculi capiebar) evellet.

17 *Respice in me et miserere mei :*

Quia unicus et pauper sum ego.

C Superius dixit, oculi mei semper ad Dominum; nunc dicit, respice in me quemadmodum ego in te. Miserere mei, H quia miser sum, unicus est populus Christianus. C Qui unicus est ei, quia solus sacramenta fidei custodit, pauper: quoniam a mundi illecebris segregatus, nulla sæculi ambitione referus est.

18 *Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt :*

De necessitatibus meis erue me.

C Multiplicatæ sunt tribulationes Ecclesiæ, dum cogitationes suas per calamitates mundi (ubi est seminata) distendit; necesse est enim ut copioso fasce deprimatur, qui pro multis affligitur. De necessitatibus dicit, quas persecutorum atque hæreticorum patiebatur insidiis, hi sunt enim qui necem cupiunt inferre Christianis. Et necessitates recte adversitates dicuntur, quia necessariæ sunt ad regnum cælorum tendentibus. G Vel necessitates, venialia dicit peccata, sine quibus vivere non possumus.

19 *Vide humilitatem meam et laborem meum :*

Et dimitte universa delicta mea.

A C Vide, id est propitius respice. Humilitas est Ecclesiæ, quando indisciplinatos docendo sustinet. C Labor ipsius est, quia multis persecutionibus fatigatur. Merito sibi omnia peccata deprecatur dimitti, quia durus labor tolerantiam semper clementiam iudicis expectat, id est, propter istam humilitatem et laborem, meretur indulgentiam delictorum.

20 *Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt :*

Et odio iniquo oderunt me.

H Respice, vox Ecclesiæ pro persecutoribus.

C. Orat ut redeant, quia quem ille respicit, sine dilatione convertit. Multiplicati sunt, in peccatis. Odio iniquo, addidit, quia et justum odium est, ut illud est: Perfecto odio oderam illos (Psal. cxxxviii). Isti autem non illo justo odio sed iniquo oderunt me.

21 *Custodi animam meam et erue me :*

Non erubescam, quoniam speravi in te.

II Custodi, vox Ecclesiæ supplicat ut custodiatur. A Ne declinet ad imitationem eorum, et eripe ab omni malo. II Ne confundar neque hic, neque in futuro, quia in te speravi et te invocavi. C Ipsum enim elegit invocare, cui nescit pie supplicantes objicere. A Quia igitur non in me, sed in te speravi, non confundar.

A 22 *Innocentes et recti adhæserunt mihi :*

Quia sustinui te.

C Innocentes, parvulos dicit sacro baptismo regeneratos. Rectos qui jam matura ætate conversi sunt a peccatis. Ideo vero illos adhæsisse dicit Ecclesia sibi, quoniam sustinuit Deum, patienter adversitates sustinendo.

23 *Libera, Deus Israel :*

Ex omnibus tribulationibus suis.

C Libera Deus Israel, id est Deus te videntium. A Vel, o Deus, libera Israel, id est populum, quem ad visionem tuam præparasti. C Quia ipsos gratos habet, quibus conspectum suæ contemplationis indulget.

ORATIO EX PSAL. XXIV.

B Libera nos omnibus angustiis nostris, mitissime Deus, quia ad te animas nostras erigimus: Obliviscere, quæsumus, delicta juventutis et ignorantie prioris, et si quid negligenter delinquimus, clementer ignosce. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XXV.

ARGUMENTUM PSAL. XXV.

C Totus psalmi hujus textus ad perfectum aptandus est Christianum, qui diversorum laude meritum in Ecclesia perseverans: divinis se beneficiis consolatur.

TT. *Ipsi ÷ Psalmus : David.*

C Totus hic psalmus ad perfectum aptandus est Christianum; sed tamen, cum a tali hymnus dicitur, necesse est ut ad Christum Dominum intelligentiæ virtute referatur.

1 *Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum :*

Et in Domino sperans non infirmabor.

C Judica me, Domine; postulat enim vir sanctus iudicia, quia certus erat de ejus misericordia. In innocentia ingreditur, id est inter peccatores habitans non peccat. Non confidit etiam in suas vires sed in Deum, ideo non infirmabitur.

2 *Proba me, Domine, et tenta me :*

Una renes meos et cor meum.

H. Probari se rogat Ecclesia, ut se cognoscat et ab aliis cognoscat. C Duæ sunt tentationes una Domini, qua bonos tentat ut nos erudiat; altera diaboli, quæ semper ducit ad mortem. Ure renes. H Id est, Spiritum sanctum adhibe delectationibus. Et cor meum, id est cogitationibus meis Spiritum sanctum adhibe.

3 *Quoniam misericordia tua ante oculos meos est :*
Et complacui in veritate tua.

C Quia Domini misericordiam ante oculos cordis Propheta habebat, ideo pericula tentationum non timebat. Complacere, est cum sanctis æternam gratiam promereri. H C In veritate, id est in Christo, qui est veritas. Gratia igitur illustratus, Deo sibi que complacuit in mente.

4 *Non sedi in concilio vanitatis :*

Et cum iniqua gerentibus non introibo.

H Non sedi in concilio, id est non sum conjunctus his, qui contra Christum meum vanum agunt concilium. Introitus hic initium significat operationis malæ, quod vir sanctus a se profitetur alienum. Vani autem sunt, qui caducis inquisitionibus occupantur, et in superflua narratione tempus consumunt. Impii autem, qui quæstionibus perversis Scripturas divinas depravare contendunt, ut hæretici.

5 *Odivi Ecclesiam malignantium :*

Et cum impiis non sedebo.

C Non satis est vitasse perversos et malos, nisi et mente displiceant, ideo dicit. Odivi Ecclesiam malignantium, H id est Judæorum vel hæreticorum, qui maligni dicuntur. Et cum impiis, qui non solum mala cogitaverunt sed in opere perfecerunt; cum his placitum non habeo.

6 *Lavabo inter innocentes manus meas :*

Et circumdabo altare tuum, Domine.

C Lavit manus suas, quisquis propria facta lacrymabili satisfactione diluerit. Altare autem ab altitudine dictum quasi *alta axa*. H Et significat fidem, quam circumdare, est operibus bonis ornare. C Vel altare cælesti quo Dominus introivit sacerdos pro nobis. A Vel altare, id est mentem.

7 *Ut audiam vocem laudis :*

Et enarrem universa mirabilia tua.

A Ut audiam vocem laudis, id est discam quomodo te laudem, non ex ipso bono de me præsumens. C Vocem autem laudis forte illud dicit quod in cælesti templo coram Christo semper canitur: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth (Isa. xvi). Et se enarrare dicit mirabilia, quæ quotidie beata canit Ecclesia in celebratione missarum.

8 *Domine, dilexi decorem domus tuæ :*

Et locum habitationis gloriæ tuæ.

H Domine, dilexi decorem domus, id est sanctos sacerdotes et alios sanctos. C In quibus gloria Dei habitare cognoscitur. Locum habitationis, significat arcanum humani pectoris. Gloriæ tuæ, quia Christus gloriosum efficit quidquid inhabitare dignatur. Idem enim sunt decor domus Dei et locus habitationis ejus. A Diligere igitur decorem domus Dei, est bonos in Ecclesia diligere, qui decorant Ecclesiam.

9 *Ne perdas cum impiis animam meam :*

Et cum piris sanguinum vitam meam.

H Ne perdas cum impiis, scilicet Judæis, qui per impietatem mitem tradiderunt. A Vel impii omnes mali sunt. C *Viri sanguinum* sunt, qui carnaliter vivunt, vel qui Christi sanguinem fuderunt. Tales pereunt de futura Hierusalem.

10 *In quorum manibus iniquitates sunt.*

Dextera eorum repleta est muneribus.

H In quorum manibus, id est in operibus eorum, iniquitates sunt. Repleta est dextera muneribus, quando proditor Judas pecuniam pro Christo accepit. A Vel illorum qui, si quid boni agant, pro mu-

neribus faciunt. H A Quod enim eis datum est ad accipienda æterna convertunt ad sæculi dona, estimantes quæstum esse pietatem.

11 *Ego autem in innocentia mea ingressus sum :*

Redime me et miserere mei.

H Ego autem in innocentia. Ecclesia loquitur pro parte honorum. C Et per studium vitæ sanctæ ingressa in thesauros spirituales. Redime me, id est in adventu tuo pretioso sanguine. Miserere scilicet in hoc mundo, ubi supplicantibus parcis.

12 *Pes meus stetit in directo :*

In ecclesiis benedicam ÷ te : Domine.

H Pes meus, id est sensus meus vel affectio mea stetit in Christo qui est recta via. In ecclesia, C in populis Christianis, dicit se laudaturum Dominum Christum.

ORATIO EX PSAL. XXV.

Largire, Domine, misericordiam tuam famulis supplicibus, et fac nos in tua veritate devotos, ut actibus in innocentiam restitutis, liberari mereamur ab impiis. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

PSALMUS XXVI.

ARGUMENTUM PSAL. XXVI.

C Vox Prophetæ dicentis se Deum metuere et nullum alium formidare, quia inter adversa sæculi ipse est suffugium ejus, et spiritu prophetiæ, spem sibi futuræ beatitudinis pollicetur.

TT. *Psalmus David ÷ priusque liniretur :*

H Unctus est David semel sub patre Jesse in Bethlehem (I Reg. xvi); secundo, in Hebron (II Reg. ii); tertio (II Reg. v) quando regnavit super Israel. Sed de his tribus unctionibus media ad istum psalmum pertinet, David figuram Christi tenet; unctus est Christus in baptismo.

1 *Dominus illuminatio mea, et salus mea :*

Quem timebo ?

H Vox Ecclesiæ ad Christum. Dicit se non formidare ullis tenebris obtegi, quam Dominus semper illuminat et salvat, nec posse ullum timere, tali defensore protegente.

2 *Dominus protector vitæ meæ :*

A quo trepidabo ?

H Confitetur se habere protectorem ipsum Dominum ideo non metuit coram inimico trepidare, id est, a diabolo, vel hæretico seu persecutore.

D 3 *Dum appropiant super me nocentes :*

Ut edant carnes meas.

C Dum appropiant super me. Truculentium inimicorum hic vota ostendit, qui non solum extinguere, sed etiam aviditate furoris ipsas humanas carnes cupiunt crudeliter devorare. A Vel carnes, affectus carnis sunt, qui sunt cibus nocentium inimicorum spirituum et persecutorum, vel etiam corpora sanctorum ipsis ad persequendum concessa; carnes sunt quibus vesci delectantur persequendo

4 *Qui tribulant me inimici mei :*

Ipsi infirmati sunt et ceciderunt.

H Qui tribulant me, id est demones vel persecu-

tores, tunc infirmati sunt, quando Christus suscepit nostram humanitatem. C Illi etenim corruunt, qui innocentem sanguinem devorare festinant.

5 *Si consistent adversum me castra :*
Non timebit cor meum.

C Castra enim valida munitio est, quam expugnare facile non potest impetus irruentis, sed hæc omnia dicit sibi esse contemptibilia, cum valletur, auxiliatio divina.

6 *Si exurgat adversum me prælium :*
In hoc ego sperabo.

H Si exurgat adversum me prælium. Prælium dicit Ecclesia pugnas dæmonum, et se sperare in auxilium et defensionem Christi. C In concitatis enim præliis gloria vincens semper apparet. Non virtus probatur latere, quæ non fuerit explorata certamine.

7 *Unam petii a Domino, hanc requiram :*
Ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ,

H Unam petii, quidam putant unam charitatem sive gratiam, aut certe ipsam petitionem dicit, cum in Hebræo neutraliter unum dicatur, id est Dominum. Hanc, id est, Dominum requiram, etc. Ut inhabitem in domo Domini, id est in vita perpetua. C Et hoc non ita parvo tempore, sed in omnibus diebus vitæ meæ.

8 *Ut videam voluntatem Domini :*
Et visitem templum ejus.

H Ut videam voluntatem Domini, id est dilectionem Dei. C Videt etiam voluntatem Domini, qui præcepta ejus intelligit et custodit. Ille visitat templum ejus, qui Ecclesiam Christi sacris admonitionibus corroborat. A Vel templum contemplationem dicit gloriæ Domini; habet enim alia littera, ut contempler delectationem Domini.

9 *Quoniam abscondit me in tabernaculo suo ;*
In die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

H Abscondit ergo Ecclesiam apud se Christus, ne sibi tentationum obsessent procellæ; vel, ut ait Apostolus: Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (Col. iii). Non dicit malos dies esse, sed in nostris operibus malis mali esse dicuntur. C In abscondito tabernaculi, id est divinitatis secreto potentiæ semper nos protexit et protegit. H Vel in die malorum quo mali videntur. C Abscondi, est quærentium oculis non præberi; protegi autem ab omni metu periculoque liberari.

10 *In petra exaltavit me :*
Et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos.

In petra exaltavit, id est in Christo per fidem. Hunc exaltavit caput. C A Caput hic pro mente ponitur, quo vegetante possumus contineri. Super inimicos, H id est motus carnales. C Sive appetitus vitiosos, supra quos mens nostra erigitur, quando divino adjutorio pura servatur.

A 11 *Circuivi et imolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis :*

Cantabo et psalmum dicam Domino.

C Circuivi hoc est animo perscrutatus sum, quia potentia cælum fecit Deus et omnia ex nihilo creavit. A Hominem redemit et mundum in eo credentem; et inveni qui immolem, scilicet laudem. C Et immolavi in tabernaculo ejus, id est obtuli in ejus ecclesia sacrificium laudis. Vociferationis dicit, scilicet pro magnitudine laudis.

C C Cantabo, id est prædicabo. Psalmum dicam, id est opere complebo. C Cantare est enim sola voce laudes dicere, sed psallere opere prædicare.

12 *Exaudi, Domine, vocem meam qua clamavi ad te :*

Miserere mei et exaudi me.

C Nunc iterum rogat Ecclesia ut exaudiatur; clamavit enim et prius, cum dixit: ut inhabitem in domo Domini, scilicet quia divinarum rerum nulla satietas est, sed quanto gustatur Deus suavius, tanto appetitur plus, vel ideo iterat, quia spe habitat in æterna gloria, nondum re.

13 *Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea :*

Faciem tuam, Domine, requiram.

C Itaque vir fidelis cor, hoc est desiderium suum, dixit ad Dominum loqui, quoniam hoc videbatur offerre quod cogitabat. A Facies mea, id est præsentia mea tuam, vel pulchritudo animæ meæ a te data tuam pulchritudinem. C Quærit vero faciem Dei, qui se sancta conversatione custodit. De quibus dictum est: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Geminat quoque, faciem tuam requiram, una quidem res, sed frequentata ostendit, quod ardenti studio Christum quærebat.

14 *Ne avertas faciem tuam a me :*

Ne declines in ira a servo tuo.

C Sanctus enim vir rogat, ne a facie Dei reddatur alienus. Iterumque rogat ne ab ipso declinet Deus, tunc quando sanctis vultum suæ majestatis indulget. Iram ponit iudicii tempus, cum discernit malos a bonis. A Vel non in ira declinat, quando cadere permittit ut cautior et fortior surgat.

15 *Adjutor meus es tu, ne derelinquas me :*

Neque despicias me, Deus, salutaris meus.

C Petit Propheta ne deseratur a Domino, scit enim si ille reliquerit, quod nulla potestas se regere prævalebit. H Salutaris noster Christus est; et hoc rogat Propheta ne despiciatur ab illo, id est ne committat ulla peccata per quæ a Deo despiciatur. A Quasi diceret, frustra creasti, Deus, et redemisti, Salvator, si despicias me conservare in bono quod dedisti, quia sine te nihil est conatus meus.

16 *Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me :*

Dominus autem assumpsit me.

C Patrem suum, Adam primum hominem dicit, matrem ejus uxorem Evam, unde generatio humana descendit. Hi dereliquerunt me in ista miseria ad quam me exposuerunt. Dominus autem carne acce-

pta assumpsit me H loco, scilicet veri parentis ad A hereditatem eternam.

17 *Legem pone mihi Domine, in via tua :*

Et dirige me in semita recta propter inimicos meos.

C Legem pone mihi, postulat Propheta legem sibi statui, id est Evangelii intellectum venturis aperiri. In via tua, id est in Christo. Propter inimicos, id est hereticos qui illam semitam, hoc est intelligentiam scripturarum prava intentione subvertere nitentur. A Vel, o Domine, quia ad te tendo, et jam etiam in via ad te sum; pone legem in ea me dirigentem ne errem, et ne aberrantem disciplina tua deserat, et dirige me ulterius, et in rectitudine angustiarum, propter insidiantes, etc.

18 *Ne tradideris me in manus tribulatum me : quoniam insurrexerunt in me testes iniqui :*

Et mentita est iniquitas sibi :

H Ne tradideris me, id est ut non satiatur animus perversorum de adversitatibus quæ accidunt mihi. Insurrexerunt contra Christum testes iniqui dicentes : Hic dixit : Destrui templum hoc, et in triduo reedificabo illud (Matth. xxvi). Mentita est iniquitas sibi, quia uniuscujusque vitium in suum recurrit auctorem. C Bene dixit autem sibi, quia penas recipit sui mendacii, qui falsum testimonium proferre contadit.

19 *Credo videre bona Domini :*

In terra viventium.

H Vox Ecclesie, quæ quamvis tot periculis sit exposita, tamen credit se videre bona, id est accipere per fidem hereditatem regni colorum in qua C sancti cum Christo regnant.

20 *Exspecta Dominum viriliter age : et confortetur cor tuum.*

Et sustine Dominum.

C Exspecta Dominum, scilicet qui promittendo non fallit, qui prestando non imputat, nec improperat. Viriliter, non solum viris sed et feminis est mandatum, agere. Confortetur cor, ne tædio fatigatis desperet. Sustine Dominum, id est sustine quod patieris, non lassescas neque discedas, et quod credis exspecta.

ORATIO EX PSAL. XXVI.

Defende nos a castris et a praliis inimici adjutor omnium, Deus, ut in domo tua perpetuitate durantes, mereamur vultum tuum, spiritali contemplatione suscipere. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS XXVII.

ARGUMENTUM PSAL. XXVII.

C Orat Dominus Christus, per id quod homo est, ut ejus audiat oratio, agitque gratias, quoniam exauditus est rogans, ut sicut ipse suscitatus est potentate divinitatis sue, ita salvus fiat populus ejus : nomini crediturus.

TT. sibi : David.

C David (sicut diximus) interpretatur manu fortis, et significat Salvatorem, qui fortis utique manu, quia prostravit principem tenebrarum. Notandum

igitur hunc psalmum tertium esse horum, qui passionem et resurrectionem Dominicam sub brevitate commemorant.

1 *Ad te, Domine, clamabo : Deus meus, ne sileas a me :*

Nequando taceas a me, et assimilabor descendentibus in lacum.

C Christus Dominus clamat ad Patrem tempore passionis me ab ipso sileat, hoc est ne petenti non annuat sed magis respondeat. Hæc si dixisset : Si silueris ero similis pereuntibus, si taces non cognosceris. C Lacus autem significat hoc sæculum, lacus enim dicitur quæ sub ipsa terra lateat. Rogat ergo humanitas Verbi, ne similis esset cæteris hominibus, quia etsi communem conditionem carnis assumpsit, excellentiam tamen omnium creaturarum promeruit.

H Vel lacus infernum significat.

2 *Exaudi Domine : vocem deprecationis mee dum oro ad te :*

Dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

H Oravit Christus in cruce pro toto mundo. Extulit manus, id est, extendit eas in cruce. Ad templum sanctum, hoc est, ut templum Patri prepararet, id est corpus Ecclesie. C Non est etiam absurdum, templum accipi, cælum, quoniam Domini sedes esse divina lectione monstratur.

3 *Ne simul : tradas me cum peccatoribus :*

Et cum operantibus iniquitatem sibi ne perdas me :

H Peccatores, latrones inter quos pendebat dicit. C Cum operantibus iniquitatem petit ne haberet aliquam portionem.

4 *Qui loquuntur pacem cum proximo suo :*

Mala autem in cordibus eorum :

H Loquebantur (Matth. xxi). Judæi pacem cum Christo dicentes : Magister scimus quia verax est. Erat pax in eorum labiis, sed in corde malitia. C Qui juste mali dicebantur, quia proximus malitiose proderet festinabant.

5 *Da illis secundum opera ipsorum :*

Et secundum nequitiam adinventionum ipsorum :

H Petit illis dari secundum opera ipsorum, non optando sed prænuntiando. Et secundum nequitiam adinventionum. C Hoc est, ut innoxio nocerat, qui ad eos venerat salvandos, ut eum morti traderent.

6 *Secundum opera manuum eorum, tribue illis :*

Redde retributionem eorum ipsis.

C Quatuor sunt species retributionum, quarum una est, cum tribuantur mala pro bonis, sicut Judæi Christo. Altera cum bonum pro bono, ut Deus electis. Tertia cum retribuitur malum pro malo, ut est illud : Ite in ignem æternum (Matth. xxv). Quarta cum tribuitur quod hic dicit bonum pro malo, ut qui persecutores exstiterant, fiant conversi postea laudatores Christi.

7 *Quoniam non intellexerunt opera Domini : et in opera manuum ejus :*

Destrues illos et non ædificabis eos :

C Non intellexerunt opera Dei, scilicet tunc quando

docuit populum viam veritatis. Et in opera manuum ejus utique non consideraverunt; si considerassent, expavissent potiusquam sprevisent. Sic ergo illos dicit destrui, ut non iterum debeant ædificari, quod tamen videtur dictum esse prophetice potiusquam ad iracundiæ qualitatem referendum.

8 *Benedictus Dominus :*

Quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ.

C Benedictus Dominus. Vox Christi ad Patrem, quoniam exaudivit (qui est utique benedictus, etsi non exaudiat vocem deprecationis) dicens: Clarificavi et iterum clarificabo (*Job xii*), sed proprie benedictus dicitur, cum gratias agimus benedicendo; apte igitur dictus est benedictus qui exaudire dignatus est.

9 *Dominus adjutor meus et protector meus :*

Et in ipso speravit cor meum. Et adjutus sum.

C Adjutor, ad pericula vitæ pertinet, quæ Patre adjuvante in passione superavit. Protector, quia eum ab insidiis diabolicis sua defensione vallavit. In morte speravit humanitas in divinitatem. Adjutus sum, in tribulatione ut resurgerem.

10 *At refleuruit caro mea :*

Et ex voluntate mea confitebor ei.

C Floruit ergo caro quando ex Virgine sine peccato emicuit, tanquam pulchrum floris decus, ut Isaias: Et flos de radice ejus ascendet (*Isa. ii*), Sed refleuruit, cum resurrexit. *Confiteor*, H ut illud: *Confiteor tibi, Domine Pater cæli et terræ (Matth. ii)*, etc.

11 *Dominus fortitudo plebis suæ :*

Et protector salvationum Christi sui est.

C Merito dicitur Dominus fortitudo plebis suæ, quando adversa cuncta ipso auxiliante superantur. Protector, quoniam eos tegit et liberat ab imminenti malis. Salvationum, id est justorum.

H Addidit, Christi sui, quicumque enim in Christo baptizatus est: et ipse Christus, id est unctus vocatus est.

12 *Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hereditati tuæ :*

Et rege eos, et extolle illos usque in æternum.

C Orat humanitas Verbi pro populo Christiano (propter quem et probatur esse assumpta) ut satisfactione *fidei* in hoc mundo salvus fiat. Hereditatem Christi Ecclesiam dicit, quam suo sancto sanguine acquisivit. H Quæ Patris est et sua, quia dixit: Omnia tua mea sunt et mea tua (*Joan. ii*, huic hereditati petit benedici, ut virtutibus et numero augeatur. C Regere populos devotos petii ne carnalia concupiscant. Extollere ut in intellectu Scripturarum et opere sancto proficiant, ut a terrenis vitiis purgati, ad æterna præmia perducantur, et hoc petunt debere fieri usque ad illud sæculum æternum, cui nullum aliud succedit.

ORATIO EX PSAL. XXVII.

Fortitudo omnium, fortissime Deus, salva populum tuum a descendenti in lacum, et ita eos in templo sancto suo unanimiter innecte, ut pacem

quam proximis ore proferimus, cordibus teneamus. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS XXVIII.

ARGUMENTUM PSAL. XXVIII.

C Credentes Propheta generaliter admonet, ut Domino sacrificia devota mente persolvant. septenaria narratione sancti Spiritus virtutes enumerans. TT. *Psalmus David: in consummatione tabernaculi :*

C Consummatio tabernaculi perfectionem significat Ecclesie catholicæ, quæ per totum orbem probatur esse constructa. Est enim totus iste psalmus, Spiritus sancti laude plenissimus:

1 *Et afferte Domino, filii Dei :*

Afferte Domino filios arietum.

H Vox Christi prædicatores admonet, qui per gratiam in adoptionem filiorum vocati sunt. Quid admonet? afferre prædicationem et exemplum. H C Arietes apostoli sunt accipiendi. C Aries enim dicitur quasi a *fronte ruens*, id est dirgens. H Qui duo cornua habet in capite, sicut sancti apostoli habuerunt duo Testamenta quæ prædicaverunt. Filii arietum, successores apostolorum sunt.

2 *Afferte Domino gloriam et honorem :*

Afferte Domino gloriam nomini ejus :

Adorate Dominum in atrio sancto et ejus :

H Afferte Domino gloriam, ut per opera vestra glorificetur æternus Deus. Afferte nomini ejus, nomen Patris Filius est; gloria Christi, Ecclesia est; id est, ut per vos nomen ejus in cunctis gentibus innotescat. Adorate in atrio sancto. C Id est, colite eum in conscientia vestra mundissima, ipsa est enim aula regalis et habitatio Spiritus sancti.

3 *Vox Domini super aquas : Deus majestatis intonuit :*

Dominus super aquas multas.

H Vox Domini, id est prædicatio Dei, scilicet Christi per se et apostolos suos, super aquas, id est super populos, ut est illud: Aquæ multæ populi multi (*Apoc. xii*). Deus majestatis, Deus potestatis, intonuit Dominus super aquas, id est terribiliter prædicavit, de tabernaculo assumpti corporis populis dicens: Pœnitentiam agite (*Matth. iv*). G Ecce primum donum Spiritus sancti, scilicet. Timor quem prædicando Christus cordibus hominum dedit. Initium enim sapientiæ et pœnitentiæ timor Domini est. (*Psal. cx*).

4 *Vox Domini in virtute :*

Vox Domini in magnificentia.

H Merito ergo vox Domini in virtute dicitur, quia in unoquoque sancto loquitur. C Bte nullis obstaculis obviatur. In magnificentia, quid enim Spiritu sancto magnificentus? qui illuminato corde sentire facit, ut appetantur bona, et pessima quæque fugiantur. C In virtute, donum pietatis; in magnificentia, donum scientiæ notatur.

5 *Vox Domini confringentis cedros :*

Et confringet Dominus cedros Libani.

H Cedri dicuntur superbi vel sublimes. C Bene enim comparatur cedrus superbis, quæ nullos utiles

fructus generat, sic nec *elatio* detestabilis quæ peccatum intulit mundo. Cedri quæ in Libano nascuntur altiores fiunt cedris quæ alicubi nascuntur, et significat nobiles istius mundi et reges, qui reliquos homines tanquam humilia fruteta despiciunt; quos Dominus confringet, quando abjectis superbis humiles eligat. G In contractione cedrorum, donum fortitudinis intelligitur, dum fractos, id est humiliatos et conversos quælibet pro Christo sustinere facit.

6 *Et comminuet eos tanquam vitulus Libani :*

Et dilectus quemadmodum filius unicornium.

H Iste vitulus significat Christum, sicut enim confringit vitulus virgulta tenera cornibus, ita Christus confringet Judæos. Qui etiam dilectus Filius Dei dicitur per assumptionem corporis, et filius unicornium, id est Judæorum, quia ex stirpe Judæorum secundum carnem fuit. Judæi unicornes dicuntur pro una lege quam habuerunt per quam in superbia se extulerunt. Nos utrumque testamentum habemus, ipsi vetus tantum recipiunt, nos duo cornua habemus, id est utrumque Testamentum.

7 *Vox Domini intercidentis flammam ignis :*

Vox Domini concutientis desertum : et commovebit Dominus desertum : Cades.

H Vox Domini intercidentis, id est auxilium illius inter persecutores, quo suis sanctis subvenit, ut persecutio furibundorum flamma ignis intelligatur, vel flammam dicit libidines quas per confessionem et gratiam facit cessare. Concutit desertum vox Domini, id est prædicatio animam quæ deserta fuerat commovebit, quia anima quæ vitis occupata est, deserta dicitur, illius excussis habitabilis Deo fit. C Desertum appellati sunt, qui necdum fidei donum perceperunt. H Quos commovebit Dominus de infidelitate ad fidem. Cades interpretatur commotio timentis. G Intercisio tota flammæ : donum consilii inquit, quo interrumpitur consensus actusque peccati vel persecutionis, in concussione vero deserti donum intellectus notatur.

8 *Vox Domini præparantis cervos, et revelabit condensa :*

Et in templo ejus omnes dicent gloriam.

H Cervi prædicatores significat, quos præparavit, quando illis Spiritum sanctum dedit ac illas prædicare misit. Revelavit condensa, id est obcura divinarum Scripturarum per Spiritum sanctum illis patefecit. G Per cervos igitur sapientes intelliguntur, qui contemplatione, alta conscendentes. A superant et repellunt venenosas linguas hæreticorum. Habes igitur septimum donum Spiritus sancti, scilicet sapientiam. C Pro qua re, in Ecclesia ejus, omnes illi hæc dona habentes, referunt gloriam.

9 *Dominus diluvium inhabitare facit :*

Et sedebit Dominus rex in æternum.

C Dominus diluvium inhabitare facit. Hic significat diluvium baptismum sive aquas baptismi (per quas purgatur homo sicut per diluvium purgatus est mundus) et eas Spiritus sanctus inhabitat. H Et se-

A debet Dominus in sanctis (qui sedes ejus dicuntur) in æternum, id est in sæculum sæculi, vel sedebit Christus ad dexteram Patris.

10 *Dominus virtutem populo suo dabit :*

Dominus benedicet populo suo in pace.

H Dominus virtutem, id est fidem et fortitudinem contra hujus mundi procellas populo Christiano dabit. Et benedicet hic et in futuro, quando dicturus erit : Venite, benedicti Patris mei. In pace, in semetipso, quia ipse est pax vera nostra.

ORATIO EX PSAL. XXVIII.

Dona, Domine, virtutem populo tuo, et effice nos templum Spiritus sancti : ut tibi de corde puro, holocaustum acceptabile præparemus. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XXIX.

ARGUMENTUM PSAL. XXIX.

C Vox Christi ad Patrem, gratias agentis post ejus gloriosissimam resurrectionem.

TT *Psalmus cantici dedicationis domus David.*

C Domus significat templum Domini corporis. Dedicatio vero, resurrectionem ejusdem Domini nostri. Tunc dedicavit : cum a mortuis resurrexit, tunc enim corpus ejus in æternam gloriam perductum est. Dedicare enim dicimus cum novitas domus alicujus in usum celeberrimum deputatur. Domus autem David propter semen ejus est posita. Unde Salvator carnis traxit originem.

1 *Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me :*

Nec delectasti inimicos meos super me.

H Exaltabo te, Domine. Vox Christi ad Patrem, vel vox Ecclesiæ ad Christum, id est laudabo te, quoniam suscepisti me. C Per dispensationem qua resurrexi a mortuis. Nec delectasti, quia non potuerunt Judæi Christum extinguere sicut voluerunt. Delectasti vero posuit pro delectare fecisti.

2 *Deus meus clamavi ad te :*

Et sanasti me.

H Oratio Christi sive Ecclesiæ, sanasti me, id est resurgere me fecisti. C Tunc enim sanatus est Christus, quando carnem fragilitatis nostræ, resurgendo in æterna vitæ gaudia collocavit, et nos salvos fecit.

3 *Domine, deduxisti ab inferno animam meam :*

Salvasti me a descendantibus in lacum.

A H Domine, deduxisti, hoc expositione non eget, Manifestum est enim, animam Christi cum aliis animabus sanctorum, de inferno revocatam a Deo. C Descendentes vero in lacum sunt qui in iniquitate istius sæculi versantur. Salvatus est itaque a talibus, quia a communione eorum liberatus est cum resurrexit a mortuis.

4 *Psallite Domino sancti ejus :*

Et confitemini memoriæ sanctitatis ejus.

H Propheta hortatur sanctos, ut laudent illum a quo salvati sunt. Memoriæ sanctitatis ejus dixit, quia memor nostri esse dignatus est, qui in umbra mortis, id est peccati versabantur, H id est, memores sitis istius beneficii quo vos liberavit.

5 *Quoniam ira in indignatione ejus :*

Et vita in voluntate ejus.

C Indignatio illius, mors est peccatoris. H Indignatio Dei fuit quando Adam peccavit. Ira, justa vindicta, quando enim de paradiso ejecit. Et vita in voluntate ejus, ut qui fecerit voluntatem Dei maneat in æterna vita. Et sicut in Adam, ita in uno quoque peccatore.

6 *Ad vesperum demorabitur fletus :*

Et ad matutinum lætitia.

H Vesperum, tota vita ista præsens intelligitur, quia per peccatum Adæ omnes usque in finem sæculi fleut vel gemunt, quando recordantur bona paradisi quæ perdiderunt in Adam. Et mane, lætitia, quando in resurrectione simul in libertatem veniunt; vel alibi, vesperum quando flebat Maria, lætitia quoniam Christus resurrexit. A Dicit vero demorabitur, id est diu morabitur, quia a tempore peccati Adæ usque in finem sæculi.

7 *Ego autem dixi in abundantia mea :*

Non movebor in æternum.

C Ego autem dixi in abundantia. Abundantia erat Filio semper virginis Mariæ, quod Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Jure dicebat se moveri non posse in æternum, a Deo scilicet, cui sua majestas confidentiæ dona præstabat.

8 *Domine, in voluntate tua :*

Præstitisti decori meo virtutem.

C Domine in voluntate tua. Vox Christi, asserit sibi homini datam deesse virtutem a Patre, virtutem, scilicet illam qua non movetur a Deo. A qua immunis ab omni peccato : omni gratiarum plenitudine resplendet. Similiter et decorem illum, de quo scriptum est : Speciosus forma præ filiis hominum (Psal. xlv).
C

9 *Avertisti faciem tuam a me :*

Et factus sum conturbatus.

H Tunc avertit Deus faciem suam ab Adam, quando peccavit. Tunc turbatus est, quando sub maledictione de paradiso projectus est. A Vel a Christo vertit faciem, quando passioni cum exposuit, et cepit pavere et turbari et mæsta esse humanitas et carnis infirmitas.

10 *Ad te, Domine, clamabo :*

Et ad Deum meum deprecabor.

H Ad te, Domine, clamabo, Christus Dominus hoc dicit, qui in cruce clamavit, cum pro redempto populo Patrem interpellavit. D

11 *Quæ utilitas in sanguine meo :*

Dum descendo in corruptionem?

C Petit ergo Christus non ut non moriatur, sed ne caro ipsius corruptione resoluta maculetur. H Ac si dixisset humanitas, nulla est utilitas quod sanguinem effudi, nisi resurrexero a mortuis. A Si enim non resurgam : nemini annuntiabo, nullum lucrabor, ideo subdit : Nunquid, etc.

12 *Nunquid confitebitur tibi pulvis :*

Aut annuntiabit veritatem tuam?

H Nunquid confitebitur tibi pulvis, id est non po-

terit turba impiorum, quæ adhuc volut pulvis omni vento doctrinæ movetur; justificari, si ego non resurgam? Nec etiam annuntiabit veritatem tuam, hoc est Christum tuum qui est veritas.

13 *Audivit Dominus et misertus est mei :*

Domineus ÷ factus est adjutor meus.

H Audivit Dominus, id est Deus Pater. Misertus est, quia resurgere me fecit a mortuis. Factus est adjutor, quia me fecit primogenitum mortuorum.

14 *Convertisti planctum meum gaudium mihi :*

Concidisti saccum meum, et circumdastisti me lætitia.

H Convertisti planctum meum, cum dicerem tristis est anima mea. In gaudium cum dixi : Ite nuntiate fratribus meis (Matth. xxviii). C Concidit saccus, id est corpus Christi, cum pro nobis ipse mori dignatus est. H Præcinxit lætitia, scilicet per resurrectionem immortalitatis.

15 *Ut cantet tibi gloria mea et non compungar :*

Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

C Cantare enim diximus ad mentis lætitiæ proprie pertinere. Gloria vero Christi : majestas Patris, a quo audivit, hic est Filius meus dilectus (Matth. xvii). A Et cantat Patri gloria Filii, quoniam causa est gloria Filii : ut laudetur Pater et ametur. C Et quia compunctus est semel, id est crucifixus : nulli se ulterius subjacere memorat passioni. Confitebor, id est, cum sanctis æterna voce te laudabo.

ORATIO EX PSAL. XXIX

Susceptor omnium, clementissime Deus, ne permittas delectari inimicos nostros super nos, sed ita nos in tua virtute corrobora, ut converso planctu nostro in gaudium : memoriam sanctitatis tuæ jugiter excolamus. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XXX.

ARGUMENTUM PSAL. XXX.

C A Vox Christi positi in cruce, orantis Patrem, ut de malis imminentibus liberetur; agitque gratias pro se et populo fideli.

TT. *In finem psalmus David.*

C Verba quæ titulus continet, ad Christum frequenter diximus referenda, cui totius hic psalmus aptandus est, quoniam ejus passionem et resurrectionem decantat.

1 *In te, Domine, speravi non confundar in æternum ;*

In justitia tua libera me.

C Orat Christus ad Patrem ex natura humanitatis assumpta, ne de sua spe dejectus, humanæ insultationis patiatur opprobria, addens in æternum, ubi ejus contemplatio fixa permanebat. In tua justitia qua consuesti subvenire rogantibus. Libera, ad pericula hujus mundi pertinet amovenda.

2 *Inclina ad me aurem tuam :*

Accelera ut eruas me.

C Inclina dixit, propter membrorum suorum humilitatem, ut quoniam non poterat humana conditio ad divinitatem attingere, divinitas inclinata, ad eam

descenderet. Accalera, id est festina resurrectionem dare celerrimam.

3 *Esto mihi in Deum protectorem et in domum refugii :*

Ut salvum me facias.

H Vox Ecclesie : in Deum protectorem, hoc est in Deum defensorem, quia multi sunt dii nuncupativi nobis autem unus Deus, una fides, unum baptisma. Domus refugii ipse est, in qua pater habitat.

4 *Quoniam fortitudo mea et refugium meum es tu : Et propter nomen tuum deduces me et enutries me.*

C Fortitudo, pertinet ad toleranda quae passus est, refugium ad finem malorum : quando istius seculi iniquitates superavit sine gloriosae mortis. Dux erat humanitate Dominus, quando suum nomen per universas gentes fecit cognosci. Enutritum se dicit, quousque ad perfectionem catholica Ecclesia ipsius munere perveniret, H A id est paulatim sanctos aggregando, corpus ipsius, id est, Ecclesiam auget.

5 *Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi :*

Quoniam tu es protector meus.

C Ergo laqueum absconderunt Judaei Christo, quia occultis eum machinabantur perdere insidiis, unde se dicit educendum, id est resurrectionis beneficio ad superna velociter elevandum. Protectorem Dominum dicit, quia eo protegente nulla potest adversitas prevalere.

6 *In manus tuas commendo spiritum meum :*

Redemisti me, Domine Deus veritatis.

H In manus tuas, id est potestati tuae. C Dignum ergo fuit, ut tanto susceptori talis commendaretur spiritus. Addidit etiam, quis esset iste Dominus, quia est Deus veritatis, illorum enim Deus est specialiter qui veritatem diligunt, nec in aliqua falsitate miscentur.

Odisti observantes vanitates.

Supervacue.

C Juste ergo veritas, oderat vanitatem, quia vanitas in falsitate versatur. H Odire enim Deus dicitur in quod reprobatur. Addidit supervacue, quae non solum vacua vanitas dicitur sed etiam supervacua. A Vanitas est hujus seculi falsa felicitas, quae vacue observatur, quia perditur ; et supervacue observatur, quando pro ea habenda etiam male agitur.

8 *Ego autem in Domino speravi :*

Exsultabo et lætabor in misericordia tua.

C Speravi in Domino dicit, ubi nihil vanum, nihil supervacuum est sed totum fixum. Exsultare : est cum magna alacritate animi gaudere. Lætari : temperata mentis affectione mulceri.

9 *Quoniam respexisti humilitatem meam :*

Salvastis de necessitatibus animam meam.

C Ideo erat in Altissimo humilitas, quia illi humanitas adhærebat ab ipsa conceptione. Necessitas dicitur quod in nece sit posita id est in mortis angustiis constituta. Nam quando peccatorum laqueis

innodamur, nec nostra virtute possumus absolvi, necessitas appellatur. A Necessitates igitur peccata sunt, ex quibus se homo solvere nequit.

10 *Nec conclusisti me in manus inimici :*

Statuisti in loco spatioso pedes meos.

C Nec conclusisti me dicit, quia liber effectus est a potestate diaboli. Statuisti dicit, hoc est firmasti In loco spatioso, id est in patria virtutum, in regione beatorum. Pedes suos dicit virtutes morales, per quas hunc mundum fixis gressibus ambulavit. A Locus spatiosus, charitas est : pedes, affectus animae.

11 *Miserere mei, Domine quoniam tribulor : conturbatus est in ira oculus meus :*

Anima mea et venter meus.

H Miserere mei, Domine, quoniam tribulor. Vox eorum est qui qualibet tribulatione tribulantur, in quorum persona Christus loquitur hic, sicut superius in persona erutorum de tribulatione, dum dixit nec conclusisti, etc., potest dici et de Christo, quando ait : Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. xxvi). C Iram posuit : inimicorum indignationem. Oculus, intellectum signat, quem semper conturbamus, quando imminetia pericula formidamus. Ventrem dicit suam memoriam, ubi habebat reposita, quae illi Dominus de sua clarificatione promiserat. Animam : sensualitatem putat.

12 *Quoniam defecit in dolore vita mea :*

Et anni mei in gemitibus.

C Deficere enim est, paulatim minus facere, et ad finem, per aliquas valetudinis minutias pervenire, et signat hic illam conturbationem carnis Christi qua in passione ejus vita carnis defecerat. Et anni mei in gemitibus, quia non fuit levis dolor : ubi continuus gemitus insonabat A Anni Christi omnes in gemitibus, quoniam futuram mortem semper vidit, et in persecutionibus completi sunt.

13 *Infirmata est in paupertate virtus mea :*

Et ossa mea conturbata sunt.

C Virtus animi, in paupertate firmatur in membris Christi, quoniam omnibus bonis indiget humana fragilitas. Ossa : fortitudinem corporis significant, quia neque in animi robore, neque in spe carnis debet ulla esse praesumptio. H Virtus etiam corporis in egestate fuit et derelictione in passione.

D 14 *Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, et vicinis meis valde :*

Et timor notis meis.

C Inimicos, Judaeos dicit, habebatur inter eos opprobrium innocens Christus, qui se nefario scelere polluebant. Contra probum dicimus improbum, id est inhonestum et indecorum. Opprobrium autem significat valde abominabile facinus. Vicinos dicit qui ei in civitate fidei conjuncti, tamen perfecte non credebant. Notos apostolos significat, qui in ejus passione turbati sunt. H A Vel Christianos malos dicit vicinos tales esse, qui sunt in malitia peiores omnibus aliis Christi inimicis.

15 *Qui videbant me foras fugerunt a me :*

Oblivioni datus sum tanquam mortuus a corde.

H Fugerunt apostoli in passione Christi eo relicto. Oblivioni datus est Christus infidelibus, quando eum in carne mortuum pro nihilo computaverunt. C Tanquam mortuus, non enim a fidelibus mortuus dicitur, cuius divinitas impassibilis veraciter aestimatur, sed a mente infidelium mortuus aestimabatur. A A corde moritur, cuius memoria recedit a corde, sicut oblivisci solent homines mortuorum.

16 *Factus sum tanquam vas perditum :*

Quoniam audiivi vituperationem multorum commorantium in circuitu.

C Vas perditum est quod fractum est, et ad nullos usus necessarium, quod semper abjicitur, ita et Christus mortuus quasi fractum vas abjiciendus putabatur perfidis Judæis. Audiivi vituperationem, id est, circumhabitantium perfidorum Judæorum. Merito tales circumhabitantes dicuntur, qui legem Dei non spiritualiter sed carnaliter advertere volunt. A Sunt enim ut cortex medullam circueiens, sic litteram tenentes : spiritum intrant Scripturarum sed semper in circuitu morantur et cortice occidentis litteræ.

17 *In eo dum convenirent simul adversum me :*

Accipere animam meam consiliati sunt.

C In eo consiliatam partem maximam dicit Judæorum, ut Deum neci traderent. H Omnes simul consiliati sunt, ut quæerent animam Christi, sive hæretici : animam Ecclesiæ. C Omne autem scelus gravius est quod consilio geritur plurimorum.

18 *Ego autem in te speravi, Domine : dixi Deus meus es tu :*

In manibus tuis sortes meæ.

C Speravit in Patrem Filius, quia sciebat nullam esse potestatem Judæorum contra se, sed ipso creante existimus, ipso disponente vegetamur. H In manibus tuis sortes meæ, id est in gratia sancti Spiritus. A Qui sine merito quos vult eligit. Sortes itaque, id est Dei gratuita electio est in manibus, id est potestate Dei, non nostra.

19 *Eripe me de manu inimicorum meorum :*

Et a persequentibus me.

C Ipsum Patrem rogat se eripere de manu inimicorum, id est Judæorum, et a persequentibus, hoc est paganis vel hæreticis, qui Ecclesiam Dei insequuntur fraudulentis machinationibus. A Maxime illi persequuntur Ecclesiam, qui cum sint Christiani, nolunt bene vivere, per hos opprobrium habet Ecclesia, inter quos gemens iste ait : Illustra, etc.

20 *Illustra faciem tuam super servum tuum :*

Salvum me fac in misericordia tua :

Domine, ne confundar, quoniam invocavi te.

C Illustra faciem tuam, id est, fac videri, quod supra me dignaris intendere, ut sicut de moriente desperant, ita de resurrectione confidant. H Ut non confundar, sed salver ab his persecutionibus.

21 *Erubescant impii et deducantur in infernum :*

Muta fiant labia dolosa.

A H Erubescant impii, sive iniqui demones vel quicumque mali, cum viderint sanctos coronatos, quos in despectione habuerunt, et se condemnatos. C Sequæ cum respexerint, in gravi periculo constitutos : velociter obmutescant.

22 *Quæ loquuntur adversus justum iniquitatem : In superbia et abusione.*

C Loquitur enim falsitas contra veritatem, quando Ariani creaturam Dominum creatorem dicunt. Adidit in superbia et abusione, id est in contemptu. Nam cum audivit ista falsitas flagellis cæsum, statim in blasphema verba prosilivit. A Abusio fuit quando eum qui propter eos venit in carnem crucifixerunt abutentes Dei beneficio.

23 *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ : Domine :*

Quam abscondisti timentibus te.

H Multitudo dulcedinis est, multa præmia quæ præparavit Ecclesiæ suæ, ut esset sine fine cum angelis suis regnatura. C Quæ hic sentitur abscondita, sed in futuro iudicio ostenditur manifestâ. A C Est etiam dulcedo hic Dei multiplex, dum corrigit bonos vel parcit, promittit, vel emendat quos amat, quam tamen impius non sentit, qui palatum cordis perdidit de febre iniquitatis.

24 *Perfecisti eis qui sperant in te :*

In conspectu filiorum hominum.

C Perfecit illam dulcedinem in illis qui constanti animo eam exquirunt. In conspectu filiorum, id est, in illa resurrectione quando sanctis suis præmia æterna restituet. H Perfecisti, ac si dicat perfecturus eris, vel in conspectu eorum qui humana et non cœlestia quæsierunt.

25 *Abscondes eos in abscondito faciei tuæ :*

A conturbatione hominum.

C Abscondes eos in abscondito, id est, in illa resurrectione, quando justis contemplatione Dei persecutores et schismaticos dicit, qui hic consueverunt conturbare populum Christianum.

26 *Proteges eos in tabernaculo tuo :*

A contradictione linguarum.

C Hic proteguntur justis in tabernaculo, id est in Ecclesia, ibi enim proteguntur : ubi malorum improbitas minime nocere illis permittitur, quando illas animas justorum, sub qualibet afflictione corporea servantur.

27 *Benedictus Dominus :*

Quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita.

H Benedictus Dominus, cui benedicit omnis creatura. Sed non ideo quasi egeat nostra benedictione a nobis benedicatur, sed ut nos ab ipso benedictionem accipere mereamur. Mirificavit misericordiam in civitate, H C id est in Hierusalem quam circumdant omnes gentes. H Quæ est in medio mundi, quia ibi natus passus et resurrexit.

28 *Ego autem dixi in excessu mentis meæ ;
Projectus sum a facie oculorum tuorum.*

H Tunc in excessu mentis est Ecclesia : quando cogitat quæ in paradiso amisit, et qualiter Deus per angelum apud Adam loquebatur : et quomodo oculis interioribus Deum videbat, qui projectus est a facie Dei, quando transgressus est mandata Dei, et omnis posteritas est in illo projecta.

29 *Ideo exaudisti vocem orationis meæ :
Dum clamarem ad te.*

C Ideo exauditum se dicit Christus in membris suis, quia non tardat gratia Dei adjuvare illum, qui humiliter Dominum rogat. Et exauditus est Christus : quando audita est paterna vox dicens : Hic est filius meus dilectus. Et quando clamavit ad Patrem : Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti (Matth. xvii) ?

30 *Diligite Dominum omnes sancti ejus : quoniam :
veritatem requirit Dominus :*

Et retribuet abundanter facientibus superbiam.

C Diligite dicit, jam tanquam ad amicos, non tanquam ad servos (Joan. xv) : servorum est enim formidare, amicorum diligere. Requirit Dominus veritatem, quam nesciunt hæretici, falsis erroribus illigati. Hic superbianni non unum vitium dicit, sed quidquid morum pravitate peccatur. Illis tribuit abundanter qui præcepta Dei despiciunt.

31 *Viriliter agite et confortetur cor vestrum :
Omnes qui speratis in Domino.*

C Viriliter agite, id est in bonis operibus constantissime perdurate : ne feminea mollitie deficiatis qui corda vestra Domino constanter offertis. Si enim roborantur corda fidelium : si spem suam domini virtute confirmant.

ORATIO EX PSAL. XXX.

Immensam multitudinem dulcedini tuæ, piissime Domine, suppliciter exoramus, ut dum veritatem tuam requirimus, tumorem execrabilis superbiæ conteramus. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XXXI.

ARGUMENTUM PSAL. XXXI.

C Vox pœnitentis et Domini verba respondentis, se circumdare misericordia sua in se sperantes.

TT. *David intellectus.*

C Cur in hoc titulo posuit David intellectus ? cum omnes psalmi propter intellectum eorum habendum sint scripti. Responsio : Primo meminit David, propter Dominum Christum, quoniam ad ipsum respicit quidquid pœnitens iste dicturus est. Deinde addidit intellectus, ut cum nos intelligere divinitas præstiterit peccata nostra : pro eis tunc diluendis supplicemus, in alio enim psalmo dictum est, delicta quis intelligit (Psal. xviii), de intellectu igitur peccatorum loquitur.

1 *Beati quorum remissæ sunt iniquitates :
Et quorum lecta sunt peccata.*

H Beati quorum remissæ sunt iniquitates, id est per confessionem a Domino diluuntur. Vel quorum lecta sunt, id est per charitatem, quæ operit multi-

A tudinem peccatorum (Prov. x,) vel velata per pœnitentiam ne in judicio revelentur (I Petr. iv). C Iniquitates sunt, quæ post fidei cogitationem vel gratiam baptismalis contrahuntur.

2 *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum :
Nec est in spiritu ejus dolus.*

H Illi non imputatur peccatum, qui in hoc sæculo se per pœnitentiam sufficienter expurgat, vel per martyrimum purgat. Quod tegitur : non videtur, quod non videtur : non imputatur, quod non imputatur, nec punietur. In illius ore dolus non est qui se peccatorem profiteatur. C Quia dum nosmetipsos culpamus : veriloquium est, cum nos volumus laudare : mendacium est, ipse enim Domino placet qui sibi displicet.

B 3 *Puoniam tacui interaverunt ossu mea
Dum clamarem tota die.*

H Tacui, vox malorum est, qui tacent sua peccata, et in confessione nolunt dicere, ideo omnis fortitudo mea, id est virtus in infirmitate consenuit. A C More vulneris corporalis, quod dum occultatur medico putrescit. Dum clamarem. H Clamant, id est si aliquid boni habent, per vanitatem demonstrant. Tota die, H A id est tota vita (quæ brevis est) tacent peccata, clamant et jactant merita.

4 *Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua :*

Conversus sum in ærumna ✕ mea. . dum configitur spina. ✕ Diapsalma :

H Gravata est manus Dei super peccatores, id est potestas vindictæ in die judicii. C Die et nocte : continuum tempus significat. Ærumnosus dicitur valde ruinosus. Ruina quippe appellata est, quasi ruens in ima. Conversus est in ærumna : qui ceciderat de superbia, ut qui ante erat superba ; nunc humilis factus est. Spina est quæ corpus erigit atque retinet, hæc pro superbia merito posita est, quæ contracta non dejicit ad interitum, sed erigit ad salutem. H Ærumma miseria est. A Vel configitur spina, cum pungitur conscientia et dolet.

5 *Delictum meum cognitum ✕ tibi : feci :
Et injustitiam meam non abscondi.*

C Ille delictum cognitum facit, qui illud in confessionem veram perducit. Operire est valde aliquid silentio tegere, aut cordis dissimulatione celare, hoc faciunt stulti, qui putant Deum ignorare quod agunt. Delictum quidam leve putant esse peccatum quasi negligentius derelictum. Injustitia autem est immane aliquid vel sævum commissum. Sed et hic puritas conscientis ostenditur, quia non vult celare quod credebatur esse veniale.

6 *Dixi, Conntebor adversum me injustitiam meam
Domino :*

Et tu remisisti impietatem peccati mei. Diapsalma.

H Dixi in corde, ubi Deus videt, Confitebor, C id est publice fatebor, ut alios ad imitationem trahat pio fidelisque confessio. Impietas cordis fuit,

quia tacere decreverat, ut illi crederet esse aliquid A 13
celatum, qui antequam fiant, omnia novit.

7 *Pro hæc orabit ad te omnis sanctus :*

In tempore opportuno.

H Pro hac orabit, id est, pro iniquitate hac vel remissione, quod superius dixit. Omnis sanctus, dicit, quia nemo est a peccatis immunis. C In tempore opportuno, in ista scilicet mundi vita, ubi converti fas est. Nam in interno (sicut superius dictum est) nemo proficue Domino constitetur.

8 *Veruntamen in diluvio aquarum multarum :*

Ad eum non approximabunt.

C Diluvium aquarum multarum est error hominum pessimorum, qui variis pravitatibus fluctuantes, multiplices sibi doctrinas constituunt, et hi ad Dominum non approximabunt, quoniam a vera religione discedunt.

9 *Tu es refugium meum a tribulatione quæ circumdedit me :*

Exultatio mea erue me a circumdantibus me.
Diapsalma.

C Refugium, est ad quod confugitur, ut pericula declinentur.

H Exultatio mea, dicit Ecclesia, quia in te gaudeo. C Erue me ab inimicis, sive a vitiis carnalibus, seu spiritibus immundis, qui nos perdere præcipiti velocitate festinant.

10 *Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hæc qua gradieris :*

Firmabo super te oculos meos.

C Intellectum non habent peccatores : nisi quando conversis Dominus propitiatus eis indulget. Intelligere est bene agere et ad mandata Dei vota convertere. Et instruam te, quasi nescientem docebam. In via hac qua gradieris. H A Viam confessionis dicit docebam te, ut non recedas ab ea. C Firmabo super te oculos, id est, in te dirigam lumen intelligentiæ meæ.

11 *Nolite fieri sicut equus et mulus :*

Quibus non est intellectus.

C Equus sine discretionem : sessoris arbitrio servit, et a quocunque ascensus fuerit, excurrit. Mulus patienter onera portat, et per hoc utrique intellectum non habent, quia nec equus eligit cui obediat, nec mulus quibus oneribus ingravetur intelligit, ergo diabolicis fraudibus insideri et vitiorum onere gravari homines prohibet propheta.

12 *In chamo et freno maxillas eorum constringe :*

Qui non approximant ad te.

C Chamus ad mulum pertinet, frenum ad equum respicit. Frenum enim a fero retinendo dictum est ; ferum : antiqui gaballum dixerunt. Ergo ista retinacula, hæc duo animalia cohibent, ut ad arbitrium jubentis incedant, ne suis voluntatibus lerantur. Maxillæ adminicula sunt animalium quibus esca manditur. Ipsas ergo maxillas per figuram allegoricam dicit debere inobedientibus constringi, id est victum parcius dari eis, ut, jejuniis macerati, creatoris subdantur imperio.

13 *Multa flagella peccatoris :*

Sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.

C Multa flagella sustinent peccatores contumaces, nolentes ire per semitas rectas, ut quod non faciunt sponte : plagis adhibitis cogantur implere. Sperantes autem in Domino circumdabit misericordia, ut non sit locus relictus, unde possit diabolus ad eos introire.

14 *Lætamini in Domino et exultate justi :*

Et gloriamini omnes recti corde.

C Omnis justus lætatur in Domino. Nam qui in se gaudet, fallaci præsumptione decipitur ; qui vero in Domino lætatur, perpetua delectatione perfruitur. Lætari est tacitæ mentis suavitate mulceri. Exultare vero est concitati animi fervore gaudere. Et gloriamini qui recti corde estis et creditis, ex servitio Dei eos ad æternæ beatitudinis præmia pervenire.

ORATIO EX PSAL. XXXI.

Sancte Domine, qui remissis delictis, beatitudinem te confessis attribuis : exaudi vota præsentis familiæ, et confracto peccati aculeo : spiritali nos exultatione perfunde. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XXXII.

ARGUMENTUM PSAL. XXXII.

C Propheta in Domino gaudere admonet justos, beatosque appellat, qui ad ejus meruerint pertinere culturam.

TT. *Psalmus David.*

C Hic titulus omnino notus est, et ideo lector in eo sequatur expositionem priorem.

1 *Exultate justi in Domino :*

Rectos decet collaudatio.

C Commonet propheta Christianos, ut non in terrenis delectationibus exultent, sed in Domino, ubi gaudia continua suavitate perfecta sunt. Rectos decet collaudatio, non hæreticos pravos decet, sed rectos. H Qui in regula veritatis sua corda dirigunt. C Collaudatio vero multorum ore una laudatio est, propter unitatem Ecclesiæ.

2 *Confitemini Domino in cithara :*

In psalterio decem chordarum psallite illi.

C Cithara dicta, quæ cita iteratione percussitur. H Habens deorsum cavamen, superius sex chordas, et significat sex opera misericordiæ. Et de illis chordis aliæ bene cantant, aliæ murmurant. Sic et sancti alii sic alii vero sic. Psalterium de sursum habet cavamen et decem chordas, et signat decem præcepta legis, quæ de supernis veniunt in sanctos.

3 *Cantate ei canticum novum :*

Bene psallite ei in vociferatione.

C Novum canticum dicit Incarnationem Domini, qua angeli Domini cantabant dicentes : Gloria in altissimis (Luc. II). H Ille bene psallit qui implet opere quod docet. Vociferatio : jubilatio est, quia nec verbis nec syllabis nec litteris nec in vocem potest erum-

pere aut mens comprehendere potest, quantum A homo debet laudare Deum, quod est júbilus.

4 *Quia rectum est verbum Domini :
Et omnia opera ejus in fide.*

C Rectus est itaque sermo Domini, ad dirigendos scilicet homines, veraciter enim rectus dicitur, qui rectos facit. H Opera ejus in fide sanctorum, quia quod promittit Deus sanctis : non mentitur.

5 *Diligit misericordiam et iudicium :
Misericordia Domini plena est terra.*

C Diligit misericordiam in hoc mundo, ubi eam longe lateque disseminat. Videlicet ubi sustinet peccatores, ubi blasphemos patienter exspectat. Iudicium : cum pios sequestrat ab impiis. Et merita eorum æqualitatis lance discernit. H Plena est terra : totus mundus, vel Ecclesia, quia sicut ille ubique est, ita misericordia cum illo est ubique.

6 *Verbo Domini cæli firmati sunt :
Et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

H C Verbo Domini, hoc est a Filio Dei, cæli firmati sunt, id est apostoli. C Spiritu oris, utique quando Spiritus sanctus eorum doctrinam declaravit signis et miraculis. Virtus enim, et ad miracula pertinet, et ad prædicationem eorum.

7 *Congregans sicut in utrem aquas maris :
Ponens in thesauris abyssos.*

C Uter est exutum pecoris tergus; quod usibus humanis deservit ad liquores aliquos congregandos, et hic uter Ecclesiæ comparatur, quia sicut iste complectitur liquores, ita et illam adunationem credentis populi includit. Aqua maris populum Christianum significat. H C Ponit in thesauris, id est in Scripturis C divinis. Abyssos, id est profunditatem sensuum.

8 *Timeat Dominum omnis terra :
Ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.*

C Hic terra durum significat per omnia peccatorem, qui merito terra dicitur, quia tantum terrena diligit. H Commoveantur omnes, id est de infidelitate ad credulitatem. Et aliter, in admiratione Creatoris creaturæ ipsius commotæ sunt.

9 *Quoniam ipse dixit et facta sunt :
Ipse mandavit et creata sunt :*

H Quoniam ipse dixit, Ideo ipsum cuncta timeant, quia ab ipso facta sunt creata.

10 *Dominus dissipat consilia gentium : reprobat autem cogitationes populorum :
÷ Et : reprobat consilia principum.*

C Dominus dissipavit consilia gentium, quando eas in idolorum cultura non dimisit diutius permanere. H Reprobat cogitationes Sadducæorum et Phariseorum, vel reliquarum potestatum genera. Consilia principum Annæ et Caiphæ, quorum omnium consilium semper in malo fuit, quod Dominus resurgendo destruxit.

11 *Consilium ÷ autem : Domini in æternum manet.
Cogitationes cordis ejus in generatione et generationem.*

H Consilium Domini fuit ut resurgeret a mortuis,

sicut et fecit. C Vel Consilium autem Domini intelligimus incarnationis arcanum, quod ad consulendum humano generi constat esse concessum. Hoc nulla ætate dissolvitur, sed manet in æternum. A C Cogitationes cordis ejus significant prædestinationem, in qua cuncta reposita sunt quæ permanent in æternum. Æterna igitur sanctorum prædestinatio, cogitationes cordis ejus dicuntur.

12 *Beata gens cujus est Dominus Deus ejus :
Populus quem elegit in hæreditatem sibi.*

C Ipsa utique gens beata est, a qua Dominus colitur, qui eam protegit ac gubernat. Populus Christianus hæreditas Christi est, quia eum auctor suus possidet, quem prædicationibus sanctis et pretioso sanguine acquisivit.

B 13 *De cælo respexit Dominus,
Vidit omnes filios hominum.*

C De cælo respexit Dominus, quando donavit adventum proprii Filii. Vidit, significat gratiam miserentis. Filios hominum. H Id est peccatores absolvit, quia nunquam respectus ejus sine misericordia fuit. C Nota vero, quod dum Deus dicitur in Scripturis respicere peccata, punit; cum vero hominem, absolvit.

14 *De præparato habitaculo suo :
Respexit super omnes qui habitant terram.*

C De præparato habitaculo, id est, de futuro Domini corpore, quod præparatum in prædestinatione fuerat. Respexit super omnes, id est disposuit, ut periclitanti mundo (quem disposuerat facere) subveniret.

15 *Qui finxit singillatim corda eorum :
Qui intelligit omnia opera eorum.*

C Finxit corda quibus intelligentiæ suæ dona largitus est. Singillatim, id est divisim vel distinctim, corda eorum, scilicet sanctorum sub Domini timore viventium. Intelligit, quando actibus bonorum præmia digna restituit. Omnia opera, id est cogitationes, dicta, et facta.

16 *Non salvatur rex per multam virtutem :
Et gigas non salvabitur in multitudine virtutis ÷ suæ :*

C Regem dicit, hominem continentem, qui quamvis regat corpus suum miseratione divina a vitiis tamen carnalibus salvus fieri non potest, dum de sua virtute præsumpserit. Eundem etiam gigantem vult intelligi, qui virtutum magnitudine roboratus, contra immanitatem diaboli dimicat fortiter. Et licet sic fortiter confligat, si tamen sublevatus fuerit vitio superbiæ, salvus esse non poterit. Gigas vero interpretatur terrigena. Et juste virtus humana a Deo deseritur, quando datum bonum, non largitori Deo, sed propriis viribus applicatur.

17 *Fallax equus ad salutem :
In abundantia autem virtutis ÷ suæ : non salvabitur.*

C Equum ponit pro felicitate humana, quæ homines sic portat et accipit, sicut equus fallax. Ille

enim, dum appetit campos, solet incautos fallere in se præsumentes, ideo dicitur fallax equus.

18 *Ecce oculi Domini super metuentes eum :*

÷ *Et in eis : qui sperant super misericordia ejus.*

C Ergo oculi Domini sunt super timentes eum, quia eos protegit, quos se timere cognoscit. Qui sunt enim timentes Deum exponit, id est sperantes in misericordia ejus.

19 *Ut eruat a morte animas eorum :*

Et alat eos in fame.

C Eruit a morte animas justorum, cum eas tulit de potestate diabolica. Alimentum dictum est, quasi *mentis nutrimentum*. In fame enim positi sunt, qui se cælestium rerum desiderio semper accendunt.

20 *Anima nostra sustinet Dominum :*

Quoniam adjutor et protector noster est.

C Cum dicit, anima nostra sustinet, patientiam significat Christiani, hæc confirmat omnes virtutes in homine. Adjutor est, dum ad eum ipsius gratia conamur accedere. Protector, dum resistimus adversario.

21 *Quia in eo lætabitur cor nostrum :*

Et in nomine sancto ejus speravimus.

H Lætabitur cor nostrum, id est anima nostra de spe futuræ remunerationis. Nomen Patris Filius est, in quem semper sperare debemus.

22 *Fiat misericordia tua, Domine, super nos :*

Quemadmodum speravimus in te.

H Unusquisque antequam cantet istum versum, debet cogitare ut fideliter dicat : Quemadmodum speravimus in te, ne alibi sua mens vacet, sed firma spes sit ut vere dicat : Fiat, etc., ut qui nos per baptismum abluisti, Spiritus sancti infusione confirmes. Sicut in Actibus apostolorum cernimus factum, cum baptizati receperunt. Spiritum sanctum (*Act. XIX*).

ORATIO EX PSAL. XXXII.

Pasce, Domine, plebem tuam in fame verbi, et eripe animas nostras de morte peccati, ut repleti misericordia tua, aggregari justorum gaudiis impertiente te mereamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XXXIII.

ARGUMENTUM PSAL. XXXIII.

C Vox Prophetæ benedicentis Deum, et admonentis mansuetos, ut cum ipso in ejus laude perseverent, et ut a deliciis se absterneant, justosque dicit in sua justitia liberandos : impios vero perituros.

TT. *Psalmus David cum mutavit vultum suum coram Abimelech et dimisit eum et abiit.*

C Cum Saul persequeretur David, fuit ad Achis regem, ibique dum esset, invidia eum occidere volebant; ille vero de industria mutavit vultum, ita ut salivis ora compleret, ut furibundus æstimaretur, et illæsus relinqueretur. Cum fugit inde, istum psalmum cantavit (*I Reg. XXI*).

A 1 *Benedicam Dominum in omni tempore :*

Semper laus ejus in ore meo.

H Cura se dicit Deum benedicere omni tempore, docet nos nec in adversis succumbere, nec in prosperis extolli. C semper est laus Dei in ore hominis, quando talia vel cogitat aut loquitur, ut nulla redargutione culpatur. Laus vero a lauro dicta est, quæ solebat coronare victores.

2 *In Domino laudabitur anima mea :*

Audiant mansueti et lætentur.

C Tunc enim glorificatur fidelis servus, quando laudabilem Dominum habere cognoscitur. Audiant mansueti, H id est sancti. C Qui charitate præcipua omnium rerum habere temperantiam consueverunt.

B 3 *Magnificate Dominum mecum :*

Et exaltemus nomen ejus in idipsum.

C Vocat Ecclesia fratres, hortatur populos obediens, ut nomen Domini gloriosa societate magnificent, ne inter officia sanctitatis detestabilis invidia misceatur. Exaltamus nomen ejus in idipsum. In idipsum significat compositos choros, quando psalmodiam Domini alterna sibi successione respondent.

4 *Exquisivi Dominum et exaudivit me :*

Et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me :

C Exquisivi Dominum. non longo spatio terrarum, sed in corde meo, Et exaudivit me, quoniam intellectus Christi universa complectitur, id est ubique intelligit se quæri, et exaudit. Dicendo ex omnibus liberavit me, nihil relictum est, quod remansisse suspiceris adversum. A Qui ergo non audiuntur, non Dominum quærent. Non enim dixit, Exquisivi aurum a Domino sed Dominum.

5 *Accedite ad eum et illuminamini.*

Et facies vestræ non confundentur.

H Accedite ad eum, non loco, sed fide et opere, et illuminamini, scilicet mente et intellectu, quia nisi credideritis, non intelligetis (*Isai. VII*). Et facies vestræ non confundentur in judicio, quo impii confundentur in condemnationem.

6 *Iste pauper clamavit et Dominus exaudivit eum :*

Et de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

H Iste pauper clamavit, id est Christus, qui pro nobis pauper factus est, in passione clamavit ad Patrem. C Quando clamavit, salutariter est auditus; sed ex omnibus mundanis angustiis est liberatus, H quando eum resuscitavit a mortuis.

7 *Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum :*

Et eripiet eos.

H Haud dubium est timentes Dominum ab angelis custodiri. Ideo alia littera habet : Emittet angelum Dominus. C Angelus enim minister est voluntatis divinæ; quapropter si vis angelum te fieri, fac quod præcipit, ut liberes periclitantem, eripias innocentem, subvenias anxio, etc. Quæ divina jubet auctoritatis.

8 *Gustate et videte quoniam suavis ÷ est Dominus :*

Beatus vir qui sperat in eo.

C Gustate, non pertinet ad palatum, sed ad animæ suavissimum sensum. H Qui perfecto animo Deum timet et præcepta custodit, et ita sentit Christum, tunc intelligit quia suavis est, quia ipse est panis vivus, qui de cælo descendit. Beatus dicitur qui in eum sperat, et non in incertum divitiarum. Et ideo beatus, quia illum habet qui omnia habet, hoc est Deum.

9 *Timete Dominum ÷ omnes : sancti ejus :*

Quoniam non est inopia timentibus eum.

H Timete Dominum, omnibus sanctis imperat, ne accepta securitate decipiantur. C Solus ipse nihil indiget, qui timore Dei ditatus est. Omne enim bonum habet, quia Deum timendo amat.

10 *Divites eguerunt et esurierunt :*

Inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono. ÷ Diapsalma :

C Tunc egent divites, quando non habent rectam fidem. Esuriunt, quando minime a Domini corpore satiantur; divites ventre, esurientes semper spiritu. Quid enim habeant qui Dominum non habent? Inquirentes Dominum non deficient ullo bono, quoniam spirituali desiderio perfruuntur. Nam cum diligimus Dominum, in Christo omnia reperimus.

11 *Venite, filii, audite me :*

Timorem Domini docebo vos.

C Vox paterna sonat ad illos qui prima rudimenta suscipiunt, ut veniant ad fidem Christianam. Dum dicit: Docebo vos, admonet ne pavescamus quod audivimus timorem. Non est enim iste timor qui formidetur, sed qui diligatur. Timor humanus amaritudinem habet, iste dulcedinem.

12 *Quis est homo qui vult vitam :*

Diligit dies videre bonos ?

H Propheta hoc interrogando loquitur, quis vitam æternam cupit videre, ut cum sanctis jocundetur in regno Dei? quod si vis, fac quod sequitur et videbis, id est habebis vitam æternam et dies bonos et æternos.

13 *Prohibe linguam tuam a malo :*

Et labia tua ne loquantur dolum.

C Prohibe linguam tuam a malo colloquio. Addit labia, quæ linguæ motum protinus consequuntur. Dolus autem est, quando fallimus audientem.

14 *Diverte a malo. Et fac bonum :*

Inquire pacem. Et persequere eam.

H Diverte a malo et fac bonum, id est destruo vitia, et ædifica virtutes. Inquire pacem. C Nullus potest pervenire ad auctorem pacis, nisi hic diligentius per pura opera inquireat.

15 *Oculi Domini super justos :*

Et aures ejus in preces eorum.

C Cum dicit, oculi Domini super justos, continuam gratiam divinitatis ostendit. H Et aures ejus, quia quidquid sancti rogant de bono, exaudit Deus. C Quæ

A enim mora fiat ad audiendum, cum in ipsa habitat ipse Deus qui exaudit.

16 *Vultus ÷ autem : Domini super facientes mala : Ut perdat de terra memoriam eorum.*

C Ne dicerent pessimi, Justos attendit, nos autem non respicit, securi faciamus, quia ab illo conspici non meremur ideo pronuntiat, vultum Domini, id est intellectum vel considerationem esse super malos. De terra vero dicit eos disperdere, id est de futura patria, quam soli Deo placiti possidebunt. Peribit memoria eorum, quia non erit iniquorum inter justos ulla commemoratio. H Vel vultum hic furorem intelligimus, qui minando iram memoriam peccati a terra disperdit.

17 *Clamaverunt ÷ justi : et Dominus exaudivit ÷ eos :*

Et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

C Justos clamasse ad Deum dicit, et semper profitetur auditos, Martyres etiam (quos de suppliciis tyrannorum minime liberavit Deus) sunt exauditi et liberali, quando ad cælorum regna perducti, omnibus tribulationibus probantur exuli.

18 *Juxta est Dominus his qui tribulato sunt corde : Et humiles spiritu salvabit.*

H C Juxta significat, non loco, sed auxilio. C Qui tribulato sunt corde, multi enim tribulantur, sed non ex corde, qui peccata non desunt, sed mundana eos damna contristant. H Humiles spiritu, id est mites, quos Christus salvabit, cælestia regna tribuendo.

19 *Multæ tribulationes justorum :*

Et de omnibus his liberavit eos Dominus.

C Multæ revera sunt tribulationes justorum, quia eos diabolus validius insequitur. Sed in hoc quo subditur, liberavit eos Dominus de omnibus his, ostenditur potentia Creatoris, quæ liberat justum ab omnibus tribulationibus. H Quia vero multæ tribulationes justorum, ideo qui tribulationem non patitur, justus non est.

20 *Custodit ÷ Dominus : omnia ossa eorum :*

Unum ex his non conteretur.

C Ossa dixit, fidelium in virtutibus firmitatem, id est patientiam et mansuetudinem, quæ perire in sanctis nequeunt, nec conteri a diabolo, quia Domino custode servantur.

21 *Mors peccatorum pessima :*

Et qui oderunt justum delinquent.

C Revera pessima est mors peccatorum quia cum æterna pœna comitatur. Pessima enim dicta, quasi pessundata, scilicet pœnis æternis. Et qui oderunt justum, H id est Christum, sine causa, delinquent, id est, Deum derelinquunt odiendo bonum, et ita ad mortem æternam peccant. Vel justum, id est unumquemque sanctum.

22 *Redimet Dominus animas servorum suorum :*

Et non delinquent omnes qui sperant in eo.

H Redimet Dominus, scilicet sanguine pretioso. C quia qui in ipso recte crediderit, a peccatorum debita captivitate redimitur. Animas frequentior

Scriptura divina ponit pro hominibus. Addidit servorum suorum, id est non iniqua libertate viventium. C Et non delinquet, scilicet *tanquam pastor bonus*. H Neque hic, neque in futuro, C qui sperant in eum, non in propriis viribus præsumentes.

ORATIO EX PSAL. XXXIII.

Angelorum et totius creaturæ dispositor, Deus, emitte angelum tuum in circuitu nostro, cujus ambitione muniti, mereamur a peccatorum morte pessima liberari. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XXXIV.

ARGUMENTUM PSAL. XXXIV.

C Christus de sua passione dicit ad Patrem, petens se ab inimicorum persecutione liberari.

TT. ÷ *Ipsi* : David.

C David (sicut diximus) duas significationes amplectitur, manu fortis et desiderabilis, quod utrumque Domino Salvatori certum est convenire.

1 *Judica, Domine, nocentes me :*

Expugna impugnantes me.

C Clamat Christus ex humana infirmitate, ut damnentur nocentes, id est, diabolus cum ministris, malos enim judicare damnare est. Qui impugnat superare contendit. Qui expugnatur, jam omnino victus est. Immundi spiritus impugnatores dicuntur, quia licet sanctos vincere nequeant, contendere tamen cum eis non desistunt.

2 *Apprehende arma et scutum :*

Et exsurge in adjutorium mihi :

C Arma ab *arcedo* dicta sunt, quod per ea hostes violentissimos arceamus; per arma, cœlestia adjutoria; per scutum, divina protectio designatur. Scutum enim dictum est quasi *sculptum*, quod in ipso antiqui facta sua signabant. Sola vero voluntas Domini est qua protegit periclitantem, et expugnat adversum.

3 *Effunde frameam et conclude adversus eos qui persequuntur me :*

Dic animæ meæ : Salus tua ego sum.

H Framea hic intelligitur anima Christi vel cujuslibet sancti, quia Deus per animam Christi fecit vindictam contra diabolum, et per animam cujuslibet sancti facit vindictam, sicut per Petrum fecit Ananiæ et Saphiræ (Act. v). Et concludo. Petit Ecclesia, ut concludat adversarios suos, ne valeant ad nocendum exire. Die animæ meæ, ut te intelligat, quia tu salus ejus es.

4 *Confundantur et revereantur,*

Quærentes animam meam.

C Confundi, enim facta sua erubescere et in melius commutare. Nam licet confusi dicantur, qui convincuntur ad pœnam, tamen ut hic ad conversionem intelligeres confusionem petitam, addidit, revereantur, id est emendati diligant quem persecuendum esse putaverant. Quærentes animam, in malam partem dicit, qui scilicet sic querunt ut eam a corpore segregare festinent.

A 5 *Avertantur retrorsum et confundantur :*
Cogitantes mihi mala.

C Averti autem retrorsum, non dicitur nisi illis qui corrigendi judicantur, ut Petro : Redi retro me, Satana (Matth. xvi.) Qui cogitant sive de Judæis, sive de hæreticis, sive de paganis dixit, mala enim omnes cogitant, qui præter catholicam fidem aliqua, prava intentione docere festinant;

6 *Fiant tanquam pulvis ante faciem venti :*

÷ *Et : angelus Domini coarctans ÷ eos :*

H Pulvis, leves et infructuosi homines dicti sunt, quia sicut pulvis a vento, sic peccatores a sententia divina in die judicii projiciuntur. Angelus Domini, id est spiritus malus, non natura, sed sua inventione. Coarctat eos, id est in quantum potest, persequitur eos, id est quantum sibi permittitur. Habet enim diabolus voluntatem nocendi, sed non habet potestatem faciendi.

7 *Fiat via illorum tenebræ et lubricam :*

Et angelus Domini persequens eos.

C Via, id est opera, tenebrosa illis fiant, ut horreant mala facere. Lubrica, ut in eisdem stare dictius non possint. Et si decreverint plus immorari virtus Domini persequatur eos, ita ut in sceleribus suis longius hæreere non sinat, qui ad interitum festinant.

8 *Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui :*

Supervacue exprobraverunt animam meam.

C Absconderunt mihi gratis, id est sine causa, scilicet Judæi, ut illi putabunt. Qui enim divinitatis ejus potentiam non credebant, illi putabant se abscondisse interitum. Bene dictum est, *interitum laquei sui*, quia ille laqueus non morientis erat Domini, sed peccantis interitus. Supervacue, id est false exprobraverunt, quando Christo dicta sua veracia quasi aliquod crimen imputabant. H Et inutiliter egerunt, quia exprobratio ista nullam habuit utilitatem.

9 *Veniat illi laqueus quem ignorat : et captio quam abscondit apprehendat eum :*

✠ *Et : in laqueum cadat ÷ in ipsum :*

H Excidium illud nuntiatur Propheta quod advenit Judæis in temporibus Vespasiani. Et captio, quam occultaverunt, apprehendit eos, id est mors repentina, quam Domino nostro moliebantur occulto.

D 10 *Anima autem mea exsultabit in Domino :*

Et delectabitur super salutari suo.

C Prima quippe sanctæ animæ beatitudo est exsultare in Domino. Delectabitur super salutari ejus. H Salutaris noster, Christus est, quia in eo delectabitur Ecclesia.

11 *Omnia ossa mea dicent :*

Domine, Quis similis tui.

C Ossa fortitudinem animi et constantiam mentis significant, quæ merito ossibus comparantur, quia sicut illa corpus, ita et hæc sanctas voluntates corroborant. C Quis, negativum est; similis tui, H id est nullus. Qui potest similis esse Deo?

12 *Eripiens inopem de manu fortiorum ejus :
Egenum et pauperem a diripientibus eum.*

C Eripuit Christus pene totum genus humanum de illa potestate diaboli qui tunc per mandum regnabat. Homo enim erat inops : quia mortalis, egenus, quia in labore et sudore panem quæsit. Pauper, quia de sapientia et puritate dejectus a diripientibus immundis spiritibus, solam tenuem et umbratilem ratiunculam possidebat.

13 *Surgentes testes iniqui :*

Quæ ignorabam interrogabant me.

C Nunc commemorat Christus de propria passione. Contra eum enim testes subito impetu conurgebant, reuera iniqui, quia erant contra æquitatem locuturi. Addidit, ignorabam, id est ipsi narrabant illa quæ me dixisse omnimodis nesciebam.

14 *Retribuiebant mihi mala pro bonis :*

Sterilitatem animæ meæ.

C retribuiebant mihi mala pro bonis, quia cum Christus vitam credentibus contulerit, illi mortem e contra reddere maluerunt. Sterilitas animæ fuit, quando Magister bonus in ipsis in fructum fidei reperire non potuit.

15 *Ego autem cum mihi molesti essent :*

Induebur cilicio.

C Ego dum mihi molesti essent, id est dum Judæi essent molesti per contumelias et insidias Christo, induit se cilicio. H Id est divinitas carne et de peccato damnavit peccatum (Rom. vii). C Induit vero se carne divinitas, id est occultavit per carnis velamen se tenebrosis mentibus.

16 *Humiliabam in jejuniis animam meam :*

Et oratio mea in sinu meo conver. etur

C Jejunium dictum est enim quasi inedium, quod abstinentes diutius ad inedium usque perdurat. Jejunavit Christus in monte quadraginta diebus (Matth. iv). Et oratio mea, id est dum fundebatur a Domino in cruce, et eam miserit Judæi minime suscipere mererentur, remeabat in sinum ejus, id est in secretum pectoris, unde fuerat egressa.

17 *Quasi proximum, quasi fratrem nostrum sic complacebam :*

Quasi lugens et contristatus sic humiliabar.

C Mutatus est hic casus nominum, pro ablativis enim sunt accusativi positi. Dicit enim, quasi de proximo, quasi de fratre nostro ita mihi complacebam, id est de eorum conjunctione gaudebam, qui me hostiliter insequantur. Complacebat enim in illis Domino, quando eos docebat non delinquere. Lugens et contristatus et humiliatus Christus erat, quia in cunctis Judæis, quos ut fratres et proximos dilexit, fidem invenire non potuit.

18 *Et adversum me lætati sunt et convenerunt :*

Congregati sunt super me flagella et ignoravi.

H Lætati sunt Judæi, quando Christum comprehenderunt. Convenerunt, ut eum crucifigerent, non ut crederent. Congregata sunt flagella, ut Pilatus dixit : Emendatum eum, id est flagellatum, dimittam (Luc. xxiii). Et ignoravi, id est non habui con-

A scientiam peccati, propter quod flagellari vel crucifigi debuerim.

19 *Dissipati sunt nec compuncti : tentaverunt me.*

Subsannaverunt me subsannatione :

Fremuerunt super me dentibus suis.

H Dissipati sunt, a vinculo charitatis, nec compuncti ut agerent pœnitentiam. Tentaverunt multis modis Judæi Christum. Subsannaverunt dicentes : Ave, rex Judæorum. Fremuerunt, clamantes : Crucifigatur. Per motus corporis ostenditur motus animæ. H C Stridunt sævi homines dentibus, quando ratione vincuntur, nam, cum eis pro veritate verba defecerint, impatienter dentibus fremunt, suasque voluntates tacita interminatione denuntiant.

20 *Domine, quando respicies : restitue animam meam a malignitate eorum :*

A leonibus unicam meam.

C Quando respicies, pro consuetudine infirmitatis humanæ dicitur, cui merosum videtur quodcumque futurum est; quæ mox, ut cupit, festinat aliquid impleri. Restitue, quasi ereptam animam redde. A malignitate, quia injuste probatur occisus. A leonibus. H id est a persecutoribus; unicam, animam suam dicit; quæ unica est sine peccato. C Vel unica, quia de Virgine natus unicus est, id est solum unus de virgine est natus. Vel, unicam, Ecclesiam suam.

21 *Confitebor tibi in ecclesia magna :*

In populo gravi laudabo te.

C Duas esse diximus confessiones, unam laudis, alteram pœnitentiæ; sed hic ad laudem pertinet. C Magna vero Ecclesia est populus Christianus, recta fide firmus. In populo gravi; H quia non est levis ad peccandum, ideo firmus in fide. A Sic palea levis vento tollitur, granum manet, quia grave; talis est bonus Christianus, quia granum est.

22 *Non supergaudeant mihi qui adversantur mihi inique :*

Qui oderunt me gratis. Et annuunt oculis.

C Non supergaudeant mihi, id est non insultent hæretici, quando aliquos de numero fidelium perdit sancta Ecclesia, quia hæretici semper adversantur Christo et Ecclesiæ. Qui oderunt me gratis, hoc est inaniter, quibus nihil nocui. C Annuunt oculis; annuunt oculis, quando hoc tacite et dolose vult aliquid declarare. H Sic fecerunt Judæi, quia nihil boni in opere ostenderunt. A Pronuntiabant vultu quod corde non gestabant.

23 *Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur :*

Et in iracundia $\frac{1}{2}$ terræ : loquentes dolos cogitabant.

H C Pacifice loquebantur dicentes : Magister, sci- mus quia verax es (Matth. xxii). C Et in iracundia, ut illud : Oportet unum pro omnibus mori (Joan. xi), quasi invidentes toti populo terræ. Porro enim aliquis dolos loqui, cum non cogitat occidere, ut si quis pecuniam proximo conatur auferre propterea addidit, in iracundia terræ, ut dolus eorum exitialis fuisse delaretur.

24 *Et dilataverunt super me os suum :*

Dixerunt : Euge, euge viderunt oculi nostri

C Dilataverunt os suum, postulantes aperta voce : Crucifige. Euge, ac si dicerent sibi in cruce : Bene bene videmus de te quid desideravimus efficere, ut prædicator plebis in cruce cum latronibus penderes H Vel, euge, euge, id est bene bene vidimus nunc, quod virtutes, quas prius fecisti, nihil erant, quia teipsam in cruce juvare non potes. C Euge, vox irrisoria et insultatoria, Ac si dicerent : Jam viderunt oculi nostri facta et mirabilia tua; cur non descendis de cruce: sed jam videmus quod non potes.

25 *Vidisti, Domine, ne sileas :*

Domine, ne discedas a me.

C Vidisti, hoc est probasti quam crudelis existit mihi populus. Ne sileas, ne differas dare sententiam, quod utique tacendo non potest fieri, sed loquendo,

26 *Exsurge et intende judicium meum.*

Deus meus : et Dominus meus in causam meam.

H Exsurge, Domine, id est discerne inter me et Judæos. Intende judicium meum. qualiter judicantes condemnaverunt me morti. Deus meus in causam meam. C Ista est causa sua, scilicet ut qui dare venerat salutem humano generi, ab insanis probaretur occidi. Intende judicium, A id est quomodo in laboribus et coloribus cruciatus sum. Sed quia et ista mali patiuntur, addit: intende in causam meam pro qua patior. Pœna enim similis est sceleratis et bonis, sed non eam. Martyrem ita quod non facit pœna sed causa.

27 *Judica me secundum justitiam tuam, Domine,*

Deus meus :

Et non supergaudeant mihi.

C Petit se judicari Christus secundum justitiam, id est secundum misericordiam, qui peccata non fecit, ut nobis ostenderet deprecationis exemplum. Ut non supergaudeant, id est non dicerent Judæi: potuimus, fecimus, egimus quod voluimus.

28 *Non dicant in cordibus suis : Euge, euge animæ nostræ :*

Nec dicant : Devoravimus eum.

C Non dicant : Euge, euge, id est bene bene; ista verba sunt lætantium scelerata mente. H Nec dicant : Devoravimus eum, id est ne patefiat ultra os eorum ad me devorandum, id est me similem illis deputandum. Devorat enim homo quod in os mittit, ita peccatores nituntur justos in suas nequitas trahere, ut eis similes fiant, et unum cum eis corpus.

29 *Erubescant et revereantur simul :*

Qui gratulantur malis meis.

H Erubescant, id est Judæi persecutores et hæretici, qui gratulabantur : quando me persequantur, hoc est, non solum persequentes me erubescant, sed et illis consentientes qui gratulantur, etc. Sic erubescant, ut proprios actus sponte damnent, ut sic convertantur. Et quia potest aliquid erubescere, et reverentiam non habere, addidit, revereantur simul, ut conversionis eorum indicia decla-

A raret. Reverentia est enim Domini timor cum amore permistus.

30 *Induantur confusione et reverentia*

Qui maligna loquuntur super me.

H Induantur confusione, id est confusione æterna Unde dicit : Discedite a me, maledicti (Matth. xxv), ut qui me quasi hominem judicaverunt, videant ut Deum judicantem.

31 *Exsultent et lætentur qui volunt justitiam meam :*

Et dicant semper ; Magnificetur Dominus qui volunt pacem servi ejus.

H Exsultent i. sancti qui volunt Dei justitiam implere, ipsi exsultent et lætentur de remuneratione vitæ æternæ. Dicant semper, scilicet sancti, ut Dominus Pater magnificetur, ipse est pax nostra. C Quod autem dixit, servi ejus, ad humilitatis formam respicit, qui in assumpta carne (Ephes. ii), secundum humilitatem servus Patris dicitur. Qui ergo volunt pacem Christo? Illi scilicet qui a vitiis reduntur alieni.

32 *Et lingua mea meditabitur justitiam tuam :*

Tota die laudem tuam.

H Lingua mea, sancti sunt; illi meditabuntur mandata Dei. Tota die, toto tempore scilicet laudare Deum certent. C Quia semper Deum laudant, qui in omni voluntate sua divina jussa considerant.

ORATIO EX PSAL. XXXIV.

Protectio saluæque animæ nostræ, operi nos galca spei, et scuto inexpugnabilis munimenti, ut a te in causis nostræ necessitatis adjuti, mereamur cum te diligentibus lætitia et exultatione perfundi.

C Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS XXXV.

ARGUMENTUM PSAL. XXXV.

C Propheta contemptores legis vehementer accusat, et sub laude Domini collata beatorum dona describit.

TT. *In finem servo Domini psalmus David.*

C Nam et in finem Dominum significat, et servo Domini de ipso dicitur, qui formam servi accipiens, factus est obediens usque ad mortem (Philip. ii). Psalmus vero et David frequenti expositione jam noti sunt.

1 *Dixit injustus ut delinquat in semetipso :*

Non est timor Dei ante oculos ejus.

H Dixit injustus, id est decrevit peccare se debere. C Et ita ideo cogitat, ut sibi ipsi licentiam tribuat peccandi. Non est timor Dei, id est, non putat curare Deum, ut homines debeant eum formidare. A Vel injustus quilibet dixit, id est, deliberavit, non in publico, sed semetipso : ibi proposuit, ubi homo non videt, et licet Deus videat, hoc non curat, quia non est timor Dei ante oculos ejus. Homines timet, ne publice profiteatur iniquitatem. Deum vero non timet, et ideo in corde; ubi Deus videt, homo non videt, deliberavit, ut delinquat, id est peccet.

2 *Quoniam dolose egit in conspectu ejus :*

Ut inveniatur iniquitas ejus ad odium.

C Dolose egit in conspectu Dei, id est, in semet-

ipso quia non est timor, etc. H Diabolus videlicet et Judæi dolose egerunt in conspectu Dei. Vel ad Judam proditorem pertinet, quorum iniquitas ad odium inventa est. A Similiter omnium malorum invenitur iniquitas ad odium, quia odit Deus iniquitatem, dum eam perpetuo punit.

3 *Verba oris ejus iniquitas et dolus :*
Noluit intelligere ut bene ageret.

C Verba eorum sunt iniquitates et dolus, iniquitas pertinet ad blasphemiam, dolus in proximum decipiendum. Noluit intelligere, illos significabat, qui ex aliqua parte, igniculum sapientiæ perceperunt, et a vero intellectu declinantes, suo vitio perversis erroribus se polluerunt.

4 *Iniquitatem meditatus est in cubili suo :*
Astitit omni viæ non bonæ : malitiam ÷ autem :
non odit.

C Iniquitatem meditatus est, scilicet hæreticus, et errorem longa meditatione tractavit, libros faciendo perversos. H In cubili, in corde secreto, ubi animus bonum vel malum meditatur. Astitit omni viæ non bonæ, ideo ad nullum fructum justitiæ pervenire potuit. Malitiam non odit, sed dilexit, A quod est summa malitia; qui enim penitus non potest carere malitia, debet saltem mente odisse.

5 *Domine, in cælo misericordia tua :*
÷ Et : veritas tua usque ad nubes

H Domine, in cælo, id est, in sanctis angelis, qui in cælo firmati fuerunt, et non ceciderunt. Vel in cælo, id est Ecclesia. A Vel quolibet sancto est misericordia Dei causa quod cælum est, et non est injustus, sicut ille, de quo dictum est : Et veritas tua usque ad nubes. C Id est, Christus in apostolis et in prophetis habitat, qui doctrina evangelica irrigant corda arentis, ut fructum dent fidei; quæ steriles fuerant ariditate peccati. Christus enim veritas est, apostoli nubes.

6 *Justitia tua sicut montes Dei*
Judicia tua abyssus multa.

C Beatos apostolos montibus comparavit, qui capaces Domini justitiæ devotis sensibus exsisterunt. Abyssus hic in bonum posuit. Est enim profunditas aquarum abyssus, quam nec metiri, nec intrinsecus ex toto videre valcamus, sic divinam justitiam, nec mente complecti, nec ratione aliqua definire possumus.

7 *Homines et jumenta salvabis, Domine :*
Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.

H Homines et jumenta salvabit Dominus, id est, rationales et irracionales personas regit et salvat. C Malos et irrationabiles, salutem temporalem sicut jumentis; bonos et rationabiles, temporalem et æternam tribuendo salvat Deus. Vel bonos malosque salvat, cum pro omnibus Christum pati volueris. H Tunc multiplicata est misericordia Domini, cum nos proprio cruore redemit, ab initio quippe proflua fuit misericordia tua, sed tunc multiplicata.

A 8 *Filii autem hominum :*

In tegmine alarum tuarum sperabunt.

C Filii autem hominum sunt qui non sunt jumenta, sed rationabiliter vivunt, qui gratiam baptismatis consecuti, in novam progeniem renascuntur. H C Alæ vero Domini sunt præcepta Novi et Veteris Testamenti. C In quarum protectione omnis justus sperare cognoscitur, dum eis obedire ostenditur.

9 *Inebriabuntur in ubertate domus tuæ :*
Et torrente voluptatis tuæ potabis.

H Inebriabuntur, id est ipsi filii Dei a pinguedine gratia Spiritus sancti, ut habeant intellectum dogmatum ecclesiasticorum, ut, oblitis flagitiis, virtutibus impleantur. C Torrentem dicimus esse fluvium velocem, cui bene comparatur sapientia Christi, quia et subita est, et ita rapida, ut ad fidem quem vult sine ulla tarditate detrahat.

10 *Quoniam apud te est fons vitæ :*
Et in lumine tuo videbimus lumen.

H Quoniam apud te est fons vitæ, id est tu es, et apud te est origo omnium bonorum. Fons vitæ, doctrina Dei; quæ animæ vita est. Lumen Patris Christus est, in quo videbimus lumen, id est Spiritus sancti illuminationem.

11 *Prætede misericordiam tuam scientibus te :*
Et justitiam tuam ÷ his : qui recto sunt corde.

C Prætede dixit, id est longe lateque diffunde tuam misericordiam, ut possint scientes te in isto sæculo firmius ambulare. Rogat his justitiam, id est justam vitam permanentem, vel præcepta sua, ut ea vivendo teneant, qui recto sunt corde, id est qui hic recta mente præstante Domino vivere meruerunt, hoc est, qui cor suum in omnibus ad voluntatem Dei dirigunt.

12 *Non veniat mihi pes superbiæ :*
Et manus peccatoris non moveat me.

C Orat ut gressu mentis a justo tramite non recedat, ne in superbia erectus cadat. Pes autem pro affectu mentis est positus. Manus vero peccatoris est operatio male suadentis, quæ tunc nos a firmitate fidei movet, cum iniqua suasionem nos sollicitat. Ideo vero timeo pedem superbiæ, quia ibi, etc.

13 *Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem :*
Expulsi sunt nec potuerunt stare.

C Ibi, ubi superius dixit, in pede scilicet superbiæ et nequitia pravæ suasionis ceciderunt; ac si diceret, in profundam fovæam corruerunt dæmones, qui adhuc operantur iniquitatem, male suadendo in hominibus et ad superbiam semper inducentes. H Expulsi sunt, id est a regno Dei. C Nec potuerunt stare, quia non eis licebat Domini jussa differre, sed statim illic præcipitantur, ubi parata eis est flamma pœnalis. A Ibi quoque Adam cecidit et expulsus est a paradiso; qui dicitur etiam adhuc operari iniquitatem, dum in peccato suo omnes nascimur. Nec diabolus, nec Adam potuerunt stare vi sua.

ORATIO EX PSAL. XXXV.

Clarifica nos cœlesti misericordia, fons et origo

luminis sempiterni, ut ubertate domus tuæ repleti, omnem iniquitatem et dolum cum procacitate foreois superbiæ renuamus. Per Dominum nostrum Jesum Christum.

PSALMUS XXXVI.

ARGUMENTUM PSAL. XXXVI.

C Vox Ecclesiæ monentis, non imitando malignantes : et de pœnis malorum ac præmiis beatorum.

TT. ÷ *Psalmus : David.*

H Psalmus iste personam justî glorificat, injusti notat, mores instruit, bonitatem Dei, docet pravitatem avellit.

1 *Noli æmulari malignantibus :**Neque zelaveris facientes iniquitatem.*

H Multas habet æmulatio interpretationes, tamen hic docet, noli particeps esse malignis, neque ad zelum, quia zelus ira est, neque ad invidiam; invidia enim livor est. Neque zelaveris, id est initeris eos qui faciunt iniquitatem, qui per iniquas fraudes divitias congregant, honoresque requirunt.

2 *Quoniam tanquam fenum velociter arescent :**Et quemadmodum olera herbarum cito decident.*

C Fenum, pulchra est res dum floret, sed cum aruerit mutato protinus colore marcescit. Sic sunt impii, qui quasi florida lætitia relucentes præmature sine siccantur. Olera autem ab olla dicta sunt ubi collecta decoquantur. Ostensum est enim hic cito impios cadere, per similitudinem feni et olerum.

3 *Spera in Domino et fac bonitatem et inhabita terram.**Et pascaris in divitiis ejus.*

C Admonet hic propheta, ut speremus in Domino, hoc est introitus fidei, hoc initium salutis. C H Fac bonitatem, id est, adimple mandata. H Inhabita terram, hoc est dominare carni, non caro tibi. C Et pascaris, ad saturitatem pertinet, et ad suavitatem perveniam. In divitiis, id est contemplatione Domini Christi. H A Vel in scripturis sanctis.

4 *Delectare in Domino :**Et dabit tibi petitiones cordis tui.*

C Delectare cum dicit in Domino, suavem vult esse tibi ejus recordationem, ut ames quem times. Dabit tibi petitionem cordis, non carnis. Petitio cordis est, fides, charitas, intellectus Dei et operatio honorum actuum.

5 *Revela Domino viam tuam et spera in eum :**Et ipse faciet.*

C Velum quoddam est densitas peccatorum, unde via, id est, vita nostra, tenebroso amictu circumvestita est : hanc revelamus, quando delicta nostra promptissime consistemur. H Spera in eum, ut possit remittere delinquenti. Et ipse faciet id quod sequitur.

6 *Et educet quasi lumen justitiam tuam : et judicium tuum tanquam meridiem :**Subditus esto Domino et ora eum.*

C Educere enim est aliquid de tenebris ad lumen proferre, hoc est, de caligine hujus sæculi, ad illam claritatem futuri judicii perducere, ubi omnia palam fiant : et tunc justitia nostra humanis aspectibus apparebit. H Et judicium tuum, quo ea quæ bona sunt elegisti, tanquam meridiem, in pleno splendore gratiæ suæ revelabit coram angelis suis. Subditus esto Domino, non peccato, et ora cum pro delictis tuis.

7 *Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua : In homine faciente injustias.*

H Noli æmulari in eo, id est, non te terreat impii felicitas brevis.

C In nomine faciente injustitias, id est nequitas, scilicet cui actus turpis est, et negotia secularia.

8 *Desine ab ira, et deselinque furorem :**Noli æmulari ut maligneris.*

C Furor est enim, qui celeri motu animum succendit. Ira quæ diutius perseverat. Ergo utraque nos jubet deserere, per quæ ad culpam possumus pervenire. Noli æmulari ut maligneris. H Ne ipse nequam efficiaris, provocando alios ad nequitiam. C Nequitiam vero veteres definiunt, voluntariam esse malitiam in quam non casu incidimus, sed delectatione versamur. Nequam enim diotus est nequam, id est nullo tempore aptus.

9 *Quoniam qui malignantur exterminabuntur :**Sustinentes autem Dominum ipsi hæreditabunt terram.*

C Exterminari est terras terminos proijci, id est ab illa Dei civitate fraudari. Qui vero contra sustinent Dominum, ipsi hæreditate possidebunt terram viventium : quoniam despiciunt impiorum felicitatem, Domini judicium expectantes, et patienter inferri adversa sustinentes.

10 *Et : adhuc pusillum et non erit peccator :**Et quæres locum ejus et non invenies.*

C Pusillum enim a pugno dicitur, et exiguum aliquid parvulumque significat, quod contractis digitis manu possit includi. Et hic significat tempus, quod restat usque in diem judicii, quod comparatione præteritorum dierum, omnino parvissimum est. Et non erit peccator, non quia ipse qui peccaverit non erit, sed peccare jam desinit. Locum ejus, istum mundum significat, qui peccatores tantum demulcet, proprieque ipsius amicus est. H Vel locus ejus, delectatio peccati.

11 *Mansueti autem hæreditabunt terram :**Et declabuntur in multitudine pacis.*

C Mansuetos autem appellamus manu consuetos, in est, patientes et mites. H Quos valhis turbo furoris exagitat. C Ipsi possidebunt futuram Hierusalem, et in ea permanebunt in sæculum sæculi. In multitudine pacis, pax futuri sæculi est, ubi nihil adversum, nihil potest esse contrarium.

12 *Observabit peccator justum :*

Et stridebit super eum dentibus suis.

C Observabit peccator justum, quando illum viderit aceleratus bonis moribus insudare. H Quia per opera sanctorum, ipsi cruciantur et torquentur in presenti vita. Stridebit malitiæ et invidiæ dentibus quibus eum nititur devorare; per motum enim istum corporis, ostendit motum animæ. A C Observabit igitur quasi de occultis insidiis ut eum alliciat. Ideo vero occultis insidiis observat, quia dum videt justum, credit se ab eo accusari, conatur igitur justum ei similem facere. Quod si non potest, stridebit, etc.

13 *Dominus ÷ autem : irridebit enim :*

÷ Quoniam : prospicit quod veniat dies ejus.

H Non quia Dominus aliquem irideat, sed quia ipsi digni sunt, ut irideantur in vindicta. Quoniam prospicit, hoc est Dominus scit quando veniet dies ultionis et perditionis ejus.

14 *Gladium evaginaverunt peccatores :*

Intenderunt arcum suum.

C Gladius peccatoris est quilibet dolus, alterius desiderans læsionem; quem educit ille, qui prava suasionem desiderat decipere animas innocentes. Arcum autem tendere, est opere fraudulento expectare tempus, quando possint simplices innocentesque decipere. A Gladius, apertam persecutionem, arcus vero occultam indicat; qui enim gladio pugnant, cominus; qui vero arcu, eminus pugnat.

15 *Ut decipiant pauperem et inopem :*

Ut trucident rectos corde.

H Ut decipiant pauperem, non divitem mundi, sed pauperem Christi. C Addidit rectos corde, hoc de martyribus potest intelligi, qui recti sunt corde, sed carne trucidantur. Pauper dicitur, qui sibi non sufficit. Inops qui nec opem habet ab alio, sive alienam.

16 *Gladius eorum intret in corda ipsorum :*

Et arcus eorum confringatur.

C Gladius enim dicitur, qui fit ad hostium clades, H Et significat vindictam in animas ipsorum. C Et arcus ipsorum, id est occulta malitia contra pios confringitur, quia non erit fidelibus in animæ parte nocitura. A Se enim mali prius in corde et anima lædunt quam justum in corpore et rebus exterioribus. In corde enim justum lædere non possunt. Quod si in rebus læsus justus fuerit, dicit: Melius, etc.

17 *Melius est modicum justo.*

Super divitias peccatorum multas.

C Modicum hic sentiatur humilitas, in qua, dum animus noster custodit, mundi pretiosa transcendit. Divitiæ peccatorum sunt congregationes criminum. Unde æstimemus quantum sit melius illud modicum justæ percipere, et molem tantorum scelerum non habere. Et vere multo melius, quoniam brachia, etc.

18 *Quoniam brachia peccatorum conterentur :*

Confirmat autem justos Dominus.

C Brachia peccatorum, perversas actiones signat

A quæ conterentur, id est assidua tritura minuuntur H Vel, fortitudo illorum conteretur in vindicta, ne innocentibus noceant. Justos autem confirmat Dominus in fide. H A Brachia, potentiam et fortitudinem peccatorum significat. A Confirmat justos Dominus per spem in adversis et per exempla, maxime crucis. Crux enim finita est in pæna, sed manet in gloria. A locis enim suppliorum transit ad frontes imperatorum. Qui tantum honorem dedit pœnis suis, quid faciet fidelibus suis.

19 *Novit Dominus dies immaculatum :*

Et hæreditas eorum in æternum erit.

C Dominus autem novit dies immaculatum, id est vias qui eas condidit, quas humana ignorantia non potest intueri. Hæreditas est cœlestis Hierusalem, æterna pace ditissima, quæ in æternum erit, quoniam sine fine præstat.

20 *Non confundentur in tempore malo : et in diebus famis saturabuntur :*

Quia peccatores peribunt.

H C Malum tempus significat diem judicii.

C Quando ornis caro sollicita actuum suorum retributionem compensationemque formidat, in isto tempore non confundentur immaculati. Dies famis, tempus hujus mundi significat, quando beati esuriunt justitiam, et saturabuntur per Scripturas sanctas et exempla Dominica. Peccatores peribunt, id est in illa judicatione dampnandi sunt. A Vel tempus malum dicit tempus tribulationis hic, in quo boni spe saturantur futuræ pacis, peccatores vero hic saturati, peribunt æterna fame cruciandi.

21 *Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint et exaltati :*

Deficientes quemadmodum fumus deficient.

H Inimici vero Domini, id est impij, ut honorificati fuerint in potestate terrena, et exaltati in vanam gloriam, mox, adveniente morte, omnis gloria eorum tanquam fumus aut nebula tabescit.

22 *Mutuabitur peccator et non solvet :*

Justus autem miseretur et tribuet.

H C Mutuabitur peccator, quando Dei beneficia diversa suscipit; et non solvet, hoc est, non dignas gratias agit Deo. Justus autem miseretur, quamvis hic pauca suscipiat, promptus tamen ad elemosinas faciendas invenitur.

23 *Quia benedicentes ei hæreditabunt terram :*

Maledicentes autem ei disperibunt.

C Nam qui benedicunt Dominum, id est qui in omnibus gratias referunt, et ejus mandata custodiunt, terram illam viventium accipiunt possidendam. Maledicentes, id est blasphemi, vel Dei legibus inobedientes, ab illa patria submoventur.

24 *Apud Dominum gressus hominis dirigentur :*

Et viam ejus rolet.

H Apud Dominum gressus, id est sensus uniuscujusque hominis, a Domino dirigentur. Et viam ejus scilicet Dei volet, ut ad se veniat, qui est via, veritas, et vita (Joan. xiv). Gressus dicit opera et affectus, quos dirigit Deus. A. Et per hoc quod dirigitur

vult justus viam Dei : quamvis dura sit. Via vero terre non est dura, sed plena latronibus. Via autem Domini tuta, quamvis dura. Vel viam justus hominis volet, in qua cum ceciderit, etc.

25 *Cum ceciderit non collidetur :*

Quia Dominus supponit manum suam.

H Cum ceciderit propter infirmitatem carnis, quia septies in die cadit justus et resurgit (*Prov. xxiv*), non collidetur, quia Dominus agenti penitentiam statim miseretur. Sicut David et Petrus cognitum delictum purgaverunt lacrymis, et a Domino confirmati sunt.

26 *Junior fui etenim senui : et non vidi justum derelictum :*

Nec semen ejus quærens panem.

A C Junior sui, vox Ecclesiæ, quando initia legis naturalis in ipso protoplasto primæva suscepit. Senuit, quando ad honorabilem pervenit ætatem, cum novissimis temporibus suscipere meruit Dominum Salvatorem. H A C Semen, opera hominis diximus esse, quæ seminat et metet. H C Ergo opera justus non quærent panem, hoc est verbum Dei, quia verbo Dei satius est, et quo intus revera vivit et pascitur. A Loquitur enim hic Ecclesia quasi unus homo H Vel David loquitur, qui parvulus fuit in malitia : senex in virtutibus.

27 *Tota die miseretur et commodat :*

Et semen illius in benedictione erit.

H Omni tempore miseretur a Domino et commodat, qui aliis ministrat doctrinam suam. Et semen ejus, opera quæ gessit, vel doctrina quam docuit, a Domino benedicentur.

28 *Declina a malo et fac bonum :*

Et inhabita in sæculum ÷ sæculi :

H Declina a malo, id est, a malo opere, et fac bonum quod præcepit Deus. Inhabita in unitate fidei. C Sæculum vero sæculi significat æternum regnum quod nulla successione mutabitur.

29 *Quia Dominus amat judicium, et non derelinquet sanctos suos :*

In æternum conservabuntur.

H Quia Dominus amat judicium, scilicet justum : qua justos impiosque discernit. Et non derelinquet sanctos : qui in eum tota spe confidunt, qui conservabuntur in æternum, hoc est in perpetua vita.

30 *÷ Injusti punientur :*

Et semen impiorum peribit.

A Injusti punientur in vindicta. Peribit semen, hoc est opera eorum cum ipsis punientur in tormentis, et vanitas et delectatio in peccatis quæsitæ evanescent.

31 *Justi autem hæreditabunt terram :*

÷ Et : inhabitabunt in sæculum ÷ sæculi : super eam.

H Justi autem possidebunt terram viventium. Et inhabitabunt illam, quæ est sine fine, de qua fugit dolor et gemitus (*Apoc. xxi*).

32 *Os justi meditabitur sapientiam :*
Et lingua ejus loquetur judicium.

H Os justi meditabitur sapientiam, id est Christum. C Per os enim cogitationes debemus hic accipere, quia sicut cor meditabitur sapientiam, ita lingua loquetur per cuncta justitiam et judicium : H hoc autem fiet : cum omnia mensurate, et non fraudulentè, neque cum ira, sed cum justo judicio quæ de Deo sentit enarrat, quod erit in patria beatorum.

33 *Lex Dei ejus in corde ipsius :*

÷ Et : non supplantabuntur gressus ejus.

C Lex Dei ejus, hoc enim pronomen : gratiam indicat Domini Salvatoris. Nam cum sit omnium Deus : ipsius tamen proprie dicitur, quem liberare dignatus est. In corde ipsius, universum beati sensum tali bono signat completum esse, scilicet in eo quod cor consonat linguæ, ut lex Dei non solum in ore, sed etiam sit in corde, et omni sensu. Hujus gressus supplantare nullus prævalebit. Supplantare enim dicimus plantis foveas prætere, ne possit incidens firmum reperire vestigium, hoc nullatenus constat esse faciendum, ubi secunda et æterna sunt omnia. A Quia verbum Dei in corde custodit a laqueis bonus custos, Christus in corde.

34 *Considerat peccator justum :*

Et quærit mortificare eum.

H Considerat peccator justum, intuebatur enim populus Judæorum justum Filium Dei : et stridebat in eum, et quæsit perdere eum, quia gravis erat doctrina ejus ad audiendum eis, et ipse etiam ad videndum. Sic et nunc inimicus considerat unumquemque nostrum ut perdat, sed si vigilanter resistas evenit quod sequitur.

35 *Dominus ÷ autem : non derelinquet eum in manus ejus :*

Nec damnabit eum cum judicabitur ÷ illi :

H Sicut non dereliquit justum Dominus in manibus Judæorum, id est in potestate eorum, ita quemlibet justum non derelinquet in potestate peccatorum secundum animam, ut animæ nocent, id est ut malis in malo consentiat. Nec damnabit eum, C id est justum cum judicat impium : sed discretionè meritorum, justum suscipiet, impium debita pœna torquebit.

36 *Expecta Dominum et custodi viam ejus : exaltabit te ÷ ut : hæreditate capias terram :*

Cum perierint peccatores videbis.

H Expecta Dominum, id est patienter age sive in prosperis seu in adversis. C Qui vias Domini custodis, hoc est sacratissima præcepta. H Et exaltabit te, ut hæreditate capias terram illam beatitudinis, in qua justus exaltabuntur. C Tunc justus videbunt peccatores perire, quando conspecta fuerit pœnalis adversitas, et illis pereuntibus, se in summa beatitudine videbunt collocatos.

37 *Vidi impium superexaltatum :*

Et elevatum sicut cedros Libani.

C Vidisse impium se dicit, id est crevisse, non ad

honorem : sed potius ad ruinam. Et ne putares eum tantum supra humiles erectum, addidit, et elevatum sicut cedros Libani : cujus profectus in honore et divitiis et potestate ideo tantum extollitur, ut ejus irremediabilis ruina monstretur. H Hoc de diabolo fas et intelligi, nec non et Juda. Et si de Juda exponitur, sequens versiculus sic exponitur.

38 *Et transivi et ecce non erat :*

Quæsi vi eum et non est inventus ÷ locus ejus.

H Et transivi, dicat hoc apostolicus cœtus. Transivi tempore passionis Jesu : et illo resurgente, non erat Judas, quia abiit et laqueo se suspendit. Quæsi vi et non est inventus, scilicet ipsius impii locus apostolus, qui tanta velocitate deficiebat. Sed dum de Juda exponitur, per cedros apostoli intelliguntur; et quando de diabolo, per cedros angeli signantur. Dum vero de divitibus impiis vel potentibus exponitur (qui relicto Deo in divitiis mundi confidunt, qui quamlibet floreat, quamlibet extollantur et eleventur, non invenientur, cum ab hoc mundo migraverint), tunc per cedros mali intelliguntur in hoc mundo elevati. Sicut enim cedrus super excelsos montes apparet exaltata, et impulsu ventorum sæpe dilabitur, ita et impius, locus impii impietas est.

39 *Custodi innocentiam et vide æquitatem :*

Quoniam sunt reliquæ homini pacifico.

H Custodi innocentiam, si nullum noceas et cum nullo litigiosus eris, videbis Christum qui æquitas intelligitur, sicut via et veritas et vita. C Reliquæ sunt homini pacifico, quando spes ejus Domini remuneratione peragitur, id est impletur quod speravit. Reliquæ igitur sunt, quæ post mortem relinquuntur. A Relinquit vero justos post mortem memoriam justitiæ suæ bonam, et Deus sibi relinquit præmia æterna. C Pacificus vero dicitur, qui inter discordantes pacem facit.

40 *Injusti autem disperibunt simul :*

Reliquæ impiorum interibunt.

C Justi autem, etc. Nam sicut justus post hanc vitam gratulantur, ita injusti finita ista luce peribunt. Reliquæ, ut dictum est, significant memoriam justorum, quam in hoc mundo post obitum derelinquunt, hoc mereri impii nullatenus possunt, quoniam, superveniente interitu, falsa laus et fragilis vita dissolvitur. A Reliquæ quoque eorum, id est terrena interibunt omnia.

41 *Salus autem justorum a Domino :*

÷ Et : protector eorum in tempore tribulationis.

H Salus autem a Domino venit, quia ipse est salus nostra. C tempus quidem tribulationis est duplex, nam hic tribulatio temporalis est, sed in judicio extremo est æterna; illa igitur mala est, quia æterna quæ in die judicii impiis venit. In hoc ergo tempore tribulationis, protector est Christus, quia ex ipsa eripit justos.

42 *Et adjuvabit eos Dominus ÷ et liberabit eos : et eruet eos a peccatoribus :*

÷ Et salvabit eos : quia speraverunt in eo.

C Et adjuvabit eos, id est fideles famulos in hoc mundo adjuvat, quando contraria colluctatione attingantur; liberat, dum fidem illorum non sinit prava suasionem perverti. *Eruet* utique, dum in mundi istius contrarietate servat illæsos. Quoniam speraverunt in eum, id est spem suam in Domini pietate posuerunt.

ORATIO EX PSAL. XXXVI.

Beatitudo omnium non incerta justorum, Deus (qui sanctos tuos non derelinquis in fame, nec in stadio tribulationem superari permittis), precamur ut ea nos munias dextera, quam illis ne corruant, velociter porrigis præparatam. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XXXVII.

ARGUMENTUM PSAL. XXXVII.

C Vox pœnitentis misericordiam benigni judicis deprecantis, qui se corpore sauciatum et animo, amicorum exprobratione dicit esset confusum.

TT. *Psalmus David in commemorationem ÷ de Sabbato :*

C Dicendo in commemoratione, hoc titulus iste pronuntiat, ut quia peccatum effugere non valeamus, certe ipsum delictum in commemoratione semper habere debeamus, ut nos a futuris culpis Deo adjuvante temperemus. H Sabbatum *requies* interpretatur, id est quando requiescet Ecclesia in paradiso, quem perdidit Adam.

1 *Domine, ne in furore tuo arguas me :*

Neque in ira tua corripas me.

H Totus iste psalmus ex persona pœnitentis est, sed et ad Christum referri potest, sicut et sexagesimus octavus. Furor, vindicta irrationabilis cum fellis amaritudine. Ita vero tantum commotio animæ. Ideo iste pœnitens qui se peccatorem scit, non in ira, sed per misericordiam, nec in furore, sed per patientiam se argui postulat.

2 *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi :*

Et confirmasti super me manum tuam.

H Sagittæ, verba doctrinæ sunt, quæ ut jaculum verberant cor pœnitentis, ut agat pœnitentiam. Confirmasti, etc., ut tanquam bonus magister, verberibus castigatum redderes emendatum.

3 *Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ :*

Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.

D H Non est sanitas a facie iræ in carne mea, id est vidi faciem iræ tuæ : et non ipsam iram, hoc est, intellexi per Scripturas sanctas, quanta minabaris peccatoribus, et extimui, petens ne ipsa ira super me descenderet. Non est pax ossibus meis, id est nullam quietem indulsi vel ossibus vel membris meis, antequam pœnitendo mentem purgarem.

4 *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum :*

Sicut onus grave gravatæ sunt super me.

C Iniquitates nostræ elevat se super caput nostrum, quando amplius cumulantur, quam ratio quæ est caput mentis sufferre valeat; quam si iniquitas

oppresserit, illa protinus victa succumbit. **H** Sicut onus grave, quia non est leve onus peccati, sed omnibus debet esse grave, quia omnibus grave iudicii onus imponit.

5 *Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ :
A facie insipientiæ meæ.*

H Computrescunt mihi et fetent vulnera peccatorum, quousque in peccatis jaceo, et nunc desideranter quæro medicum per pœnitentiam. **C** Cicatrix est dicta, quod in se vulnus celatum ostendat, significans occulta peccata. **H** Quæ contingit hominem propter suam insipientiam celare.

6 *Miser factus sum et curvatus sum usque in finem :
Tota die contristatus ingrediebar.*

H Miser factus sum, usque dum confitendo purgaber, quia sine confusione et mœstitia non dimittuntur peccata. **Contristatus**, id est indignum me existimans, vel ad cœlum oculos levare, sed pectus meum percutiens, aiebam; **Deus**, propitius esto mihi peccatori (*Luc. xviii*).

7 *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus :
Et non est sanitas in carne mea.*

H Illusionibus illis confitetur se pœnitens esse repletum atque infirmatum, quibus diabolus humanum genus quotidie illicet et suadet, ut delinquat. **Per lumbos** voluntatem corporis designat titillantem, id est carnis appetitum.

8 *Afflictus sum et humiliatus sum nimis :
Rugiebam a gemitu cordis mei.*

H Afflictus sum et humiliatus ad pœnitentiam nimis, rugiebam, petens remissionem cum luctu. **Aliud** est gemitus corporis, aliud cordis. **Gemitus corporis**, propter res terrenas. **Gemitus cordis**, propter sua peccata et aliorum. **C** Rugire autem, proprie belluarum est, leonum scilicet. **A** Vel afflictus sum et humiliatus nimis miseriis et calamitatibus propter peccatum, ideo rugio.

9 *Domine : ante te omne desiderium meum.
Et gemitus meus a te non est absconditus,*

C Tale fuit desiderium ejus, ut ante Deum esse mereretur, **Dominus enim** quidquid non aspernatur, amplectitur; ille enim gemitus non absconditur a Deo, qui pius est, et pro animæ liberatione persolvitur. **Dictus** est autem gemitus quasi geminatus luctus, quia sit pro exprimendo magno dolore.

10 *Cor meum conturbatum est : dereliquit me virtus mea :*

Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.

C Nunc venit ad gravissimos dolores animi, decursis corporeis ærumnis. **Ideo** conturbatum esse suum cor dicit, quia virtus eum deseruit; dicit ergo, **Dereliquit me virtus mea**, **A** quam habui ante peccatum. **Cur** vero virtus me dereliquit, quia et lumen, etc. **Lumen oculorum suorum** non esse secum narrat. **H** Quia, postposito veritatis lumine, in tenebras deciderat peccatorum.

11 *Amici mei et proximi mei.*

Adversum me appropinquaverunt et steterunt.

A Hactenus confessus est quæ patitur a se iatus,

nunc dicit quæ foris patitur ab his inter quos habitat. **C** Amici sunt extranei sanguine, sed charitate conjuncti. **Amicus enim** dictus quasi *animi æquus*, id est similis. **Proximi** sunt autem qui nobis parentela sociantur. **H** Potest amicus et proximus de discipulis accipi, qui in passione Christi territi, in tantum a Domino recesserunt, ut ipse Petrus negaret. **Exponant** alii deinceps de pœnitente, ego ab illo passu usque ad finem: video Dominum meum Jesum a Judæis circumdari.

12 *Et qui juxta me erant a longe steterunt :*

Et vim faciebant qui quærebant animam meam.

H Steterunt de longe discipuli Christi, de quibus evangelista ait: **Stabant** noti ejus a longe (*Luc. xxiii*). **Sed** vim faciebant Judæi. **C** Vel diabolus cum ministris, qui quanto eum videbant in Dei amore persistere: tanto ei mortem animæ nitebantur inferre.

13 *Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates :*

Et dolos tota die meditabantur.

H Multos quidem dolos meditati sunt, cum interrogarent si deprehensa mulier lapidari debuisset (*Joan. viii*), et si liceret dare censum Cæsari (*Matth. xxii*), et similia facerent, sed tunc aperte dolum inierunt, cum falsos testes adducunt. **Locuti** sunt vana: **In Beelzebub** ejicit dæmonia (*Luc. xi*).

14 *Ego autem tanquam surdus non audiebam :*

Et sicut mutus non aperiens os suum.

H Semper quasi surdus sustulit Christus exprobrationem Judæorum, et tanquam mutus, dicente Pilato: **Mihi** non respondes? (*Joan. xix*.) **C** Nihil potest esse fortius, nihil egregius quam audire noxia, et non respondere contraria.

15 *Et factus sum sicut homo non audiens.*

Et non habens in ore suo redargutiones.

H Sic tacuit Christus accusatus a Judæis quasi non haberet quid pro se respondere deberet, exemplum tribuens homini, ut flagella pro Deo patienter portare debeat, ideo non redarguit se injuste increpantes.

16 *Quoniam in te, Domine, speravi :*

Tu exaudies me, Domine Deus meus.

C Ideo petitionem suam exaudiendam dicit, quia se in Deum sperasse confidit, talis sanctorum voluntas, tale fixa mente consilium, ut non emolimento aliquo præsentis temporis, sed tantum dilectione Dei capiantur.

17 *Quia dixi : Nequando supergaudeant ÷ mihi :
inimici mei :*

Et dum commoventur pedes mei super me magna locuti sunt.

H Insultarent inimici Christo gaudentes, si in passione humiliatus non surrexisset. **Pedes** dicuntur commoveri, id est apostoli de fide ad infidelitatem commoti. **Magna locuti** sunt Judæi dicentes: **Si Filius Dei es**, descende de cruce (*Matth. xxvii*).

18 *Quoniam ego in flagella paratus :*

Et dolor meus in conspectu meo semper.

H Paratus est Christus ad flagella sustinenda,

crucetti, lanceam, fel, acetam, ut per hanc mortem A suo sancto sanguine pereuntem populum liberaret. Et dolor meus, quasi dolere Christum dictum est, donec efferet suam victoriam in iudicium contra Judæos.

19 *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo*

✠ *Et cogitabo pro peccato meo.*

A Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, id est sicut maledictioni Christus subjacuit, ut nos a maledicto erueret (Gal. iii). ita et peccatorem se profitetur, qui peccata nostra portaret. Et cogitabo Cogitabatenim ut clementi cogitatu humani generis delicta, quæ sibi computavit, in semetipso purgaret.

20 *Inimici autem mei vivunt et confirmati sunt super me:*

Et multiplicati sunt qui oderunt me inique

H Vivent inimici ejus, quia non sunt statim divina ultione puniti. Confirmati sunt in legis littera, in qua spiritaliter nuntiatum non intellexerunt. C Vel confirmati sunt in malitia. Multiplicati sunt in amplitudine seminis, qui oderunt Christum inique. H Et certe non rationabiliter, sed inique oderunt, qui in hac littera semen suum, ceu astra cæli multiplicari credebant.

21 *Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi: Quoniam sequebar bonitatem.*

H Retribuebant mala pro bonis, quia afferentem dulcedinem vitæ æternæ acelo potaverunt et felle. Detrahebant mihi dicentes: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere (Matth. xxvii). Quoniam sequebar bonitatem, ut implens voluntatem Patris, pro vita populi susciperem mortem.

22 *Non derelinquas me, Domine:*

Deus meus, ne discesseris a me.

H Non derelinquas me, inquit Christus, cum penetravero profunda inferni. C Vel hoc petit penitens, ut non conversus relinquatur a Deo iterum peccare. Nec etiam a me discedas, quia necesse est, absente te rectissima via semper errare.

23 *Intende in adjutorium meum:*

Domine, Deus salutis meæ:

H Intende ergo dicit in adjutorium. Quia graves sunt pugne carnis, tu intende in adjutorium meum, et esto nobis salus in tempore tribulationis. C Ecce regula penitentis impleta est, qui gratia Dei se salvatum exultat.

ORATIO EX PSAL. XXXVII.

Emitte salutare tuum in infirmitatibus nostris, vulnerum cicatricumque mortalium. potentissime Medicator, ut omnem gemitum doloremque nostrum coram te deplorantes, valeamus evincere insultationes adversantium vitiorum. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XXXVII.

ASSUMENTUM PSAL. XXXVIII.

C Vox justii contra inimicos utiliter tacentis et petentis cognoscere vitæ suæ finem, si forte incar-

nationem Domini intueri possit: petentisque sibi noxia delicta dimitti.

TT. *In finem pro Idithum.*

Canticum David.

C In finem quid significet, jam notum est. Idithum Hebræum nomen est, quod Latine dicitur *translitor*, signans eum qui mundi istius varicata vitia sua puritate transcendit. Canticum vero humanæ vocis divina laus lætantis est, quandoque et dolentis, nunquam vero penitentis.

1 *Dixi: Custodiam vias meas.*

Ut non delinquam in lingua mea.

C Dixi, hoc est, apud me in corde meo deliberavi; custodiam vias, non dicit a criminibus, quia jam sanctus erat, sed a superfluis verbis, quæ raro potest vitare vel continens, facilius enim culpa tacendo refugitur quam loquendo, H Vias, vero dicit actiones et verba.

2 *Posui ori meo custodiam:*

Cum consisteret peccator adversum me.

C Dicitur eos esse ostium linguæ, et bene illa clausa salvabitur si ejus janua custoditur. Dum consistit, peccator. H id est diabolus, qui instigatoresteorum qui sanctis insidiantur. A *Silui vero a bonis annuntiandis propter calumniatores verborum meorum.*

3 *Obmutui et humiliatus sum, et silui a bonis:*

Et dolor meus renovatus est.

H Obmutui, ne cum litigantibus mecum litigarem. C Humiliatus autem significat humi prostratum contra eorum impropria siluisse. Siluit a bonis, quia malorum mos est, quamvis nova audiant, nullatenus acquiescant. Dolor ejus renovatus est, id est dolor pietatis, quo bona tacuit malis auditoribus. A Dolor enim qui fuit in loquendo, a quo quievit silendo, renovatus est ex silentio, quo negavit conservis cibaria vitæ et verbum Dei.

4 *Concaluit cor meum intra me:*

Et in meditatione mea exardescit ignis.

C Concaluit (dixit) cor meum, id est ab omni parte succensum est. H A recordatione delictorum propriorum. C Intra me, in homine interiore, ubi ratio tacite loquitur. Et in meditatione mea. H Quid meditaris? Istud inquam qualiter illum ignem reperire possim, scilicet sancti Spiritus qui peccata consumit et illuminat mentem. A Vel quia vidi ex omni parte pericula, et loquendo tacenda, et tacendo loquenda, cœpit cor meum inquietum esse, et calore fervere divino

6 *Locutus sum in lingua mea:*

Notum fac mihi, Domine, finem meum.

C Proclamavit Propheta conscientie lingua veraci Domino, qui siluerat prius dolosis inimicis. Petit ergo, meditatione æternorum accensus, ut finem suum noverit, id est Salvatorem. Ipse enim noster finis est, ad quem pervenisse, vita est. H Non enim istius vitæ finem quærit sibi notum fieri Propheta, sed illum, in quo destructa morte Christo jungatur.

6 *Et numerum dierum meorum. Quis est?
Ut sciam quid desit mihi.*

C Deinde desiderat Propheta scire numerum dierum, id est ut evidentius appareret, si Christi conspectum corporeis oculis mereretur aspicere. Addidit, ut sciam quid desit mihi. Revera deesse sibi iudicabat ad vitam, si ejus non meruisset videre presentiam. H Quod autem non de suis diebus hæc loquatur, sequentia docent.

7 *Ecce mensurabiles posuisti dies meos:
Et substantia mea tanquam nihilum ante te.*

H Secundum veterem hominem: usque nunc fuerunt dies mensurabiles, hoc est sub iugo peccati. Nunc novo desiderio unum æternum immensurabilem diem appeto, quem Abraham vidit et gavisus est (Joan. viii), in quo alibi hortamur lætari, in quo Deus Dominus illuxit nobis (Psal. cxvii). C Merito substantiam suam dicit nihil esse ante Deum, quæ Adam peccante damnata est, cui nisi aliquid divinitas contulerit, de propria substantia non habet quod præsumat. A Dicit vero ante te, id est in comparatione ad tuam substantiam, vel ante cognitionem tuam, et in cognitione et illuminatione tua. Ante homines enim aliquid videtur, sed ante te, tanquam nihil in comparatione æternitatis.

Verumtamen universa vanitas:

Omnis homo vivens. Diapsalma.

C Vanitas enim (sicut sæpe diximus) mutabilitatem significat, quam omnis homo præter Christum sustinet, qui hac carne vestitus est. Intelligere vero non mutationem corporis, quam etiam Christus sustinuit, sed mentis instabilitatem.

9 *Verumtamen in imagine pertransit homo:
Sed et frustra conturbatur.*

C Verumtamen in imagine pertransit homo. Imago Dei est illa conditio, quam homo suscepit, quando dictum est: Faciamus hominem ad imaginem nostram (Gen. i). Et bene dixit: frustra conturbatur, quia puritatem mentis perdunt, qui desideriis temporalibus occupantur, hoc est enim conturbari a puritate mentis in actibus sæculi deduci; et hoc frustra, quia sine utilitate, imo cum damno anima.

10 *Thesaurizat:*

Et ignorat cui congregabit ea

H Sæpe enim plerique thesaurizant et congregant multa, quæ aut desidia filiorum perdit, aut fiscus occupat, aut diripiunt alieni, Beatus autem est ille qui ibi thesaurizat ubi audire mereatur: Quamdiu fecistis uni ex minimis istis, mihi fecistis (Matth. xxv). Ubi fures non furantur, nec effodiunt (Matth. vi).

11 *Et nunc quæ est expectatio mea, nonne Dominus?*

Et substantia mea apud te est.

C Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus? pronuntians sibi esse expectationem Dominum Christum, nec in caducis desideriis aliam habere se præsumptionem, nisi illum solum. Substantia, in bonam partem dicit, quæ ante Christum

A esse memoratur, ubi nihil est nisi perfectum. A C Dicit vero substantiam non ab Adam contractam, aut temporalium rerum, sed bonæ conscientie possessionem; illa apud Deum est, apud homines non est, quia ab eis non videtur.

12 *Ab omnibus iniquitatibus meis erue me:*

Opprobrium insipienti dedisti me.

H Petit eruere ab iniquitatibus præteritis, presentibus et futuris. C Sanctus enim vir opprobrium erat stultis, quia sibi dissimilem respuebant. Sola enim ea scelerati laudant quæ videntur habere communia. A Quia omnia, quæ hic homines cupiunt, dico vana, et ignorare avaros cui congregent et thesaurizant, derideor ab eis, et facis me opprobrium insipienti avaro. Et quamquam me sic delirare diceret, tamen obmutui.

B 13 *Obmutui et non aperui os meum: quoniam tu fecisti:*

Amove a me plagas tuas.

C Obmutui, scilicet in salubri silentio, quod celestis largitas concessit. Quoniam tu fecisti, ipse utique fecit, qui patientie dona dedit. Plagæ sunt correptiones, quibus pro nostris peccatis verberamur, ipsas desiderat sanctus vir a se amoveri, quæ culpis debebantur commissis.

14 *A fortitudine manus tuæ ego defeci:*

In increpationibus propter iniquitatem corripuisti hominem.

C Fortis enim manus graviter flagellat, et necesse erat quemlibet illum deficere, quem manus excelsa percuteret. H Incumbente etiam manu vindictæ, virtus delicti deficit, ut Paulus ait apostolus: Cum infirmior tunc potens sum (II Cor. xii). Increpatur omnis homo propter iniquitatem, quem perdere non vult divina majestas.

15 *Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus:
Verumtamen vane conturbatur: omnis homo.*

Diapsalma.

H Tabescit anima, cum caro luxuriis et concupiscentiis refrenatur. Est enim tabescere, obstupescere de anterioribus delictis. Ille vero qui ea agit, quæ mundanæ vanitatis sunt, telas textit araneæ, hoc est die noctuque in opere vano vacat, et non utilia sed dissolubilia et corruptibilia operatur. Sed quia Propheta animam ceu araneam tabescere dicit, hoc est intelligendum, ut ad tantam subtilitatem afflicti anima vigiliis et obsecrationibus per abstinentiam decoquatur, ut instar filorum illorum deducatur, scilicet ut nihil crassum durumve peccati contineat. Qui in vanitatibus vivit, vana est ei et non utilis hæc mundana conturbatio, Sed et qui in Deo vivit, vana est ei et non utilis hæc mundana conturbatio.

16 *Exaudi orationem meam, Domine et deprecationem meam:*

Auribus percipe lacrymas meas.

17 *Ne sileas quoniam advena ego sum apud te:*

Et peregrinus sicut omnes patres mei.

C Prius itaque orationem dixit, post deprecationem. Oratio est oris ratio, quam proni referimus,

vota nostra pudentes. Deprecatio est frequens et assidua supplicatio, quæ ab imo pectoris profertur arcano. Addidit lacrymas, quæ violentæ sunt semper in precibus, et ad clementiam medicinalem adducunt animum miserantis.

C Ne eileas dixit, id est audiam te dicentem: Dimissa sunt tibi peccata. *Incola* vero dicitur qui terram colit alienam ad tempus, sicut omnes sancti in isto sæculo constituti. H Quia et illi, dum erant in corpore, peregrinabantur a Domino (II Cor. v). C Omnes enim a divina civitate nos peccatum fecit extraneos, et in ista regione tenuit captivos. Omnis etiam qui recipitur in æternam beatitudinem, peregrinus dicitur, quia incipit esse ubi non erat. Peregrinus dicitur, quasi pergens longius. A Vel, Deum est in fide et charitate. C Addit omnes, ne quis ab hac conditione putaretur exceptus.

18 *Remitte mihi ut refrigerer, priusquam abeam:*
Et amplius non ero.

C Merito ergo se refrigerari de securitate regni cælestis petebat: qui tanti desiderii calore flagrabat. Addit priusquam eam, id est antequam de ista luce discedam. Amplius non ero, scilicet in hoc mundo, vel non ero post mortem, si hic desinas subvenire, quia non est esse, in æternis afflictionibus permanere. Merito ergo dicebat se non esse, si se intellexisset non habere cum electis portionem. A quia illi soli sunt qui immutabiliter in Deo beati sunt. Qui igitur in inferno sunt, in comparatione illius esse non sunt, quia in æterna corruptione et dolore non finiendo sunt.

ORATIO EX PSAL. XXXVIII.

Custodi, Domine, viam nostram, ne delinquamus in lingua, ut in meditationibus nostris spiritali igniculo ardescente, ea thesaurizemus in sæculo, quæ te tribuente capiamus in cælo. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS XXXIX.

ARGUMENTUM PSAL. XXXIX.

C Vox Ecclesiæ gratias agentis, quia de mœrore mundi liberata est, ipseque Dominus sanctam incarnationem et justitiam suæ prædicationis exponens, Patris auxilium deprecatur.

TT. *In finem psalmus David.*

C Sæpe diximus per finem, et David Christum Dominum significari, cui psalmus iste aptandus est.

1 *Exspectans expectavi Dominum:*
Et intendit mihi.

H Exspectans, vox Ecclesiæ. Dicit se exspectare Dominum in promissionibus prophetarum, quia prævidebat Propheta per Spiritum sanctum Christum venturum in carne. H Et intendit mihi, per splendorem Evangelii, in quo me illuminavit.

2 *Et exaudivit preces meas:*

Et eduxit me de lacu miseriæ et de luto fecis.

H Et exaudivit preces meas, quia ipse mihi in Novo Testamento refulsit. Et eduxit me de lacu, in quo immersa eram, cum simulacra muta adora-

rem. Et de luto fecis. C Nam sicut luto laci fetidus est atque gravis, ita et hominum delicta limosa sunt et fetoribus horrescunt. H Unde de luto fecis, id est terrenis desideriis. Vel, lacus, profundum infidelitatis; luto, desideria carnalia.

3 *Et statuit supra petram pedes meos:*
Et direxit gressus meos.

H Statuit supra petram, id est super Christum. Pedes meos, sensus meos. Et direxit gressus meos, id est sensus bonorum operum dirigit Ecclesiæ, quia unusquisque per se tortuosus est, nisi dirigatur a Christo. Direxit igitur gressus meos, ne ad eum veniens, post tergum respicerem ad terrena quæ reliquissen. Vel, pedes, affectus; gressus, opera sunt.

4 *Et immisit in os meum canticum novum:*
Carmen Deo nostro.

H Et immisit in os meum canticum novum. Laudem utique suam, quia novus homo venit in mundum, et novam legem dedit mundo. Carmen, C id est laudem carminum lege compositam. Deo nostro, H ut jam non sonos turpes et theatrales concinam, sed in Dei viventis hymnis per harmoniam Novi Testamenti delecter.

5 *Videbunt multi et timebunt:*
Et sperabunt in Domino.

H Videbunt multi annuntiatum venisse, et multa mirabilia fecisse, et timebunt, quia se intelligunt peccatores. Et sperabunt, ut eis pristina delicta remittantur.

6 *Beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus:*
Et non respexit in vanitates et insanias falsas.

H Beatus vir, felix illa anima quæ habet firmam fidem, et spem directam in Christo. C Spes enim dicta est, quasi *stabilis pes*. Ille enim habet spem nominis Dei firmam, qui solum Dominum avidus concupiscit, non temporalia. Vanitas est a sancta religione subita varietate mutare. Insaniæ falsæ sunt, saxi deum formasse; dictæ insanis, quia mentem fallunt; H et omnia pro quibus homines insaniunt ut peccent. Quæ nominat Apostolus opera carnis (Gal. v); insanis falsæ sunt, quia fallunt.

7 *Multa fecisti, tu Domine Deus mirabilia tua:*
Et cogitationibus tuis, non est qui similis sit tibi.

8 *Annuntiavi et locutus sum:*

Multiplicati sunt super numerum.

H Multa fecisti, narrat Propheta divina miracula. id est ostendisti patribus nostris mirabilia tua multa. Non est qui similis sit tibi: C Nunquid tale est, ignitis facibus in theatro ludere, quale fuit in camino ignis tribus pueris ambulasse (Dan. iii)? A Prospicis in fune ambulans quasi mira facientem, attende Petrum nostrum non funi ambulans, sed ut ita dicam mari ambulans (Joan. xxi). Hæc miracula fecit Deus; ipsa intueri oculo fidei. Non est qui similis sit ei.

H Hucusque credentium populus locutus est. Hinc ipse Dominus ad Patrem ita exorsus est. Annuntiavi, dicens: Pœnitentiam agite (Matth. iv).

C Locutus sum, scilicet cum inter nos conversatus evangelizavit. Multiplicati sunt super numerum, H Judæi in malitia sua foris numerum sunt, quia non sunt digni numerari in numero justorum. H A C Vel peccatores, quicunque damnandi, etiam Christiani dicti sunt super numerum salvandorum, id est extra.

9 *Sacrificium et oblationem noluisti :
Aures autem perfecisti mihi.*

H Dicit noluisse Patrem sacrificium, quia veniente Domino cessabant sacrificia Judæorum. Aures autem perfecisti mihi, id est ad obediendum Patri. C. Vel sanctam incarnationem ejus significat, in qua Patri obediens fuit usque ad mortem, et in qua sacrificium et oblationem et holocaustum Patri acceptum pro peccatis omnium obtulit.

10 *Holocaustum et pro peccato non postulasti :
Tunc dixi : Ecce venio*

H Holocaustum autem pro peccato non tibi placuit, nisi memetipsum pro totius mundi delicto tibi sacrificium exhiberes. Tunc dixi : Ecce venio, id est, assumam carnem in qua patiar.

11 *In capite libri scriptum est de me ut facerem voluntatem tuam.*

Deus meus, volui et legem tuam in medio cordis mei.

H A C In capite libri scriptum est de me, in libro isto Psalmorum. In capite de se dicit esse scriptum, cum dicitur : Beatus vir qui non abiit, etc. H Vel in Evangelio : In principio erat Verbum. Vel in capite libri Veteris Testamenti, ubi dicitur : A In principio, id est Filio creavit Deus, etc. Voluntatem Patris fecit quando descendit de cælo. Volui ut pro vita omnium mortem sustineam. C Lex divina in medio cordis ipsius fuit, dum in lege Domini meditabatur die ac nocte.

12 *Annuntiavi justitiam tuam in ecclesia magna :
Ecce labia mea non prohibebo Domine, tu scisti.*

C Bene nuntiavit justitiam, dicens : Non sic impii non sic. In ecclesia magna, id est in toto mundo diffusa. Non prohibuit labia sua, qui non destitit prædicando admonere populum perfidorum : in qua parte testem Patrem invocat, quia nulla pericula timuit. H Labia quoque Christi, sancti sunt ; non prohibet illos prædicare, sicut sanctus Paulus dicit, verbum Dei non est alligatum (II Tim. II).

13 *Justitiam tuam non abscondi in corde meo :
Veritatem tuam et salutare tuum dixi.*

C Justi voluntas, est cum potest prodesse ; non abscondere veritatem, quod Dominus Salvator fecit, quoniam turbas increpabat, arguebat incredulos, H Veritatem tuam dixi, quia verax es. Et salutare, quod salus es omnium.

14 *Non abscondi misericordiam tuam et veritatem tuam :
A concilio multo,*

C Non abscondit misericordiam Patris cum dixit : Si cum vos sitis mali ; nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester cælestis ?

A (Luc. II.) H Veritas et salutaris Christus est, quem prædicant sancti. C In congregatione quoque densissima veritatem dixit Christus, quando Isaiæ librum accipiens et legens, dixit : Hodie impleta est hæc Scriptura (Luc. IV).

15 *Tu autem : Domine, ne longe facias miserationes tuas a me :*

Misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me.

C Narratis sanctis operibus, ad passionis sum gloriam redit, ubi merito Patrem precatur, ne longe ab eo faciat misericordias suas. Misericordia enim fuit, ut humanam naturam vitio sauciatam prævaricationis sua incarnatione salvaret. Veritas, ut resurrectionis beneficio sederet ad dexteram Patris. Susceperunt me, scilicet ad glorificandum.

B 16 *Quoniam circumdederunt me mala quorum non est numerus :*

Comprehenderunt me iniquitates meæ, et non potui ut viderem.

C Dicit de membris suis, quorum ipse caput est, se circumdedit mala, ut se pati profiteretur, id quod turba fidelium sustinebat, nec esse numerum, scilicet apud homines. Addit comprehendere se iniquitates, Dominus enim Salvator nec mala perpetravit, nec iniquitatibus patuit, sed hoc a parte membrorum dixit, a quibus talia sustinetur. Pietatis enim nostri capitis fuit ut qui de se multa dixerat, de fidelibus faceret mentionem. H Comprehenderunt humanum genus iniquitates, id est originale peccatum, ex quo pullularunt iniquitates. Et non potuit ut viderem, quia lux veritatis fuit abstracta.

17 *Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei :
Et cor meum dereliquit me.*

C Multiplicata est ipsa iniquitas super capillos, id est super genus humanum. C Cornos vero dereliquit, quanto peccatis homo æger profutura non appetit. H Vel quando homo peccat, cor suum non habet, ut cum David dixit : Invenit servus tuus cor suum (II Reg. VII).

18 *Complacent tibi, Domine, ut eruas me :
Domine, ad adjuvandum me respice.*

C Complacere, id est, comiter placeat, concordia hic Trinitatis ostenditur. Nam quod placet, Patri, hoc Filio, hoc et Spiritui sancto. Addit, tibi, ut sanctam Trinitatem unum Deum esse cognosceres. Domine, ad adjuvandum me respice, ut intelligamus conspectum ejus nostrum præsidium esse ; aliter enim liberari non possumus nisi nos Divinitas clementer respiciat.

19 *Confundantur et reveantur simul :
Qui quæerunt animam meam ut auferant eam.*

C Confundantur, dixit, id est mirabilium consideratione turbentur. Et reveantur, hoc est resurrectionis gloria corrigantur, ut illum confiteantur Deum, quem dudum putaverunt occisum. Simul, id est quot persequerentur Christum. Qui quæerunt animam, ad mortem ; ut auferant eam, id est qui contendunt a corpore meo segregare eam in mortem.

20 *Convertantur retrorsum et revercantur :*
Qui volunt mihi mala.

C Vox Christi retrorsum, hic in bonam partem dicit, ut redeant in bonum, qui malum cursum habuerunt. Qui cogitant mala mihi. C Significant Judæorum improbas voluntates, quæ malæ non erant Domino, sed suis auctoribus. Cogitatio, dicta a *cogitando* seu *cogendo*. H Non solum qui dicunt vel faciunt, sed etiam qui volunt mihi mala : humiles sequantur me, qui superbe præibant.

21 *Ferant confestim confusionem suam.*
Qui dicunt mihi : Euge, euge.

C Ferant dixit, quasi pondus immensum; confestim, ut peccare cœperint, ne longius progrediendo peccatis periculosius graventur. Confusionem suam, id est cogitationem pravam, veritate convictam. Qui dicunt mihi : Euge, hic falsos arguit laudatores, qui adulando plus nituntur decipere quam possint viluperationibus sauciare. H Duos quippe hostes habet Ecclesia, adulationes et blasphemationes. A Duo enim genera hostium maxime cavenda sunt, scilicet qui bona dicunt malo animo, de quibus dixit supra : qui volunt mihi mala; et qui mala dicunt, de quibus laudando, de quibus hic.

22 *Exsultent et lætentur super te omnes quærentes te :*

Et dicant semper : Magnificetur Dominus qui diligunt salutare tuum.

C Exsultent, scilicet justii, et lætentur in gaudio eterno, Super te, H id est in Christo. C Qui diligunt, id est qui me spiritali charitate perquirunt. H Magnificetur Dominus in membris, magnificetur populus sanctorum et glorificatur in eis Deus. Unde dixit : videant opera vestra bona, et glorificent Patrem in cœlis (Matth. v). A Isti igitur qui Christum diligunt salutare nostrum, semper dicant : euge, euge, non ut mali, me laudando, sed te Patrem magnificando in me.

23 *Ego autem mendicus sum et pauper*
Dominus sollicitus est mei.

H Egenus dicitur, qui aliquid habet et aliquo indiget; pauper qui nihil habet; inops, id est sine opere. C Pauper dictus Dominus de nostro; dives de suo, qui ideo indigentiam humanitatis assumpsit, ut abundantie suæ nos faceret esse participes. A Sed vide pauperum consolationem, Dominus sollicitus est pro eis; securi sunt.

24 *Adjutor meus et protector meus tu es*
Deus meus ne tardaveris.

C Adjutor et protector cum dicit, ostendit patientiam diversarum passionum. Unde et ipse psalmus fecit initium, qui est eodem fine concluditur; quapropter totus virtuti patientiæ merito deputatur.

ORATIO EX PSAL. XXXIX.

Expectatio tuorum unica famulorum Deus, quem venturam in mundum caput libri principalis edocuit, inagere, precamur, legem tuam in medio cordis nostri, ut tuas justitias nuntiantes, ab imminentibus periculis eruamur. Qui cum Patre, etc.

A

PSALMUS XL.

ARGUMENTUM PSAL. XL.

C Vox Prophetæ beatum prædicantis elemosynæ largitorem; et de passione ac resurrectione Christi.

TT. *In finem psalmus David.*

C Titulus iste jam notissimus est, sed magnificat hunc psalmum, quod in quadragenario numero noscitur collocatus; qui calculus emundationi et purificationi frequenter aptatur.

1 *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem :*
In die mala liberabit eum Dominus.

A C Beatus qui intelligit, id est ut etiam non potentibus pauperibus offeratur elemosyna. Nam qui petenti tribuit, bonum opus efficit; qui vero tacentem pauperem intelligit, beatitudinem sine dubitatione conquirat. Quem Dominus liberabit in die malo, id est in die judicii, qui malus dies dicitur malis, qui peccatoribus tunc debita pœna persolvitur.

2 *Dominus conservet eum et vivificet eum : et beatum faciat eum in terra :*

Et non tradat eum in animam inimicorum ejus.

C Conservet, dixit, id est inter mala sæculi perire non sinit, sed ad suam gratiam perducit. Vivi proprie dicuntur, qui se a Christiana fide non dividunt. Et beatum faciet, utique in resurrectione, cum eum in dextera collocabit, et in patriam beatorum admittit. H Et non tradat in manus vel animam, id est, in potestates diaboli, qui credulitati nostræ semper inimicus existit. A H Vel in terra, id est ecclesia, vel etiam hic viventem in spe.

3 *Dominus opem ferat illi super lectum doloris*
ejus.

Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.

H Opem ferat illi, hoc est adjutorium præstat illi, in lecto doloris, id est in infirmitate carnis, qui in delectatione sua quasi quodam lectulo sauciatur. Stratum ejus, corpus hic pro stratu accipitur. C Quod hic diversis calamitatibus versasti, inquietasti et afflixisti, ut æternæ beatitudinis requiem consequatur, sicut factum est in Job.

4 *Ego dixi : Domine, miserere mei :*

Sana animam meam, quia peccavi tibi.

C Exclama Prophetæ pie trepidus, ut ipse misericordiam Domini consequatur. Sana animam, omne enim peccatum morbus est animarum, quo crescente salus interioris hominis dissipatur. H Vel hic Prophetæ immutat ordinem, et deinceps in persona Christi loquitur, qui animam populi sui sanari a peccato petit.

5 *Inimici mei dixerunt mala mihi :*

Quando morietur et peribit nomen ejus.

C Inimici vero dixerunt mala in passione Christi, quando falsa locuti sunt. Necesse non erat ut impij mendacia cogitarent, qui diabolo auctore fremuerunt. Quando morietur, verba sunt dementium Judæorum, ut Caiphas ait : Expediit ut unus moriatur pro populo (Joan. xi). Peribit nomen

ejus, sed ipsis utique qui ei credere noluerunt.

6 *At si ingrediebatur ut videret vana loquebatur cor ejus :*

Congregavit iniquitatem sibi.

C Tempus illud Dominicæ passionis exponit, quando Judas non ad venerandum Dominum, sed ad prodendum dolosus intrabat. Vana loquebatur populus Judæorum, quando de illius morte crudeliter tractavit. H Congregavit cor ejus iniquitatem (dum rerum Dominum scelerata cohors crucifigere decrevit) sibi, dicendo : Sanguis ejus super nos (Matth. xxvii).

7 *Egrediebatur foras :*

Et loquebatur in idipsum.

8 *Adversum me susurrabant omnes inimici mei :*

Adversum me cogitabant mala mihi.

C Egressa est foras, ab arcano recto fidei plebs Judaica, quæ intus stare non poterat, quia incredulitate fidei a fidelibus discrepabat. Loquebatur in idipsum, scilicet vanitatis, id est infidelitate quam introibat a veritatis sinu exoundo; loquebatur vana et falsa, et ita loquebatur in idipsum quod ingressus fuit; scilicet dolum et falsum, quæ ingressus fuit. Malus ingressus, malus egressus.

C Susurratio est oris parvissimus sonus, sineque aliqua vocis distinctione confusus sermo, tractus ab apibus, quarum vox prolata susurrus est; quod inter illos evenit qui ore invicem in auribus murmurabant. Omnes inimici, id est supradicti Judæi, qui semper cogitabant contra Dominum mala.

9 *Verbum iniquum constituerunt adversum me :*

Nunquid qui dormit non adjiciet ut resurgat?

Verbum iniquum, quando clamabant Pilato : Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris (Joan. xix). Constituerunt, id est diffinierunt. H Dicentes : Tu accipe eum et crucifige. Nunquid qui dormit, C audiant Judæi, audiant et hæretici illum qui dormit, ipsum sibi adjicere protinus ut resurgat, dicentem : Potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam (Joan. x). Putabant enim Judæi quod, si eum occiderent, non resurgeret.

10 *Etenim homo pacis meæ in quo speravi qui edebat panes meos :*

Magnificavit super me supplantationem.

C Hominem pacis, dicit Judam, qui illi osculum pacis dedit, quando eum tradidit. In quo sperabam, id est in quo sperare putabar, quem antequam nasceretur cognoscebam. Magnificavit, quando, ignorantibus quis esset eis, eum ipse monstravit.

11 *— Tu autem, Domine, miserere mei :*

Et resuscita me et retribuam ei.

C Tu autem, Domine, humanitas rogat ibi hoc quod alibi divinitas pollicetur, dicens : Solvite templum hoc, et in triduo suscitabo illud (Joan. ii). Resuscita me, H scilicet a morte, Pater, Filium. retribuam ei, quod factum est cum interitus debitus occupavit Judam. Anticipavit ultio Judam, cum eum interitus debitus sugillavit. Vel retribuam

A eis, scilicet A Judæis. Quod factum nunc cernimus; habet enim una littera, ei; alia eis.

12 *In hoc cognovi quoniam voluisti me :*

Quoniam non gaudebit inimicus meus super me.

C In hoc cognovi, dilectionem Patris ostendit se in hoc cognovisse, quia gloriosa est resurrectio secutura. Quoniam voluisti me, subaudis glorificari et exaltari. Quoniam non gaudebit inimicus, hoc erat quod dixit, quoniam voluisti me, scilicet quoniam inimicus super eum gaudere non est permissus.

13 *Me autem propter innocentiam suscepisti :*

Et confirmasti me in conspectu tuo in æternum.

H Maxima innocentia est, cum justus pro impiis moritur. C Et nulla se contentione defendit. H Propter quam innocentiam devicta morte a Patre in cælestibus susceptus est et confirmatus est in æternum. C Cujus potestas cælo terræque imperat, cui omne genu flectitur cælestium, terrestrium, et infernorum (Philip. ii).

14 *Benedictus Dominus Deus Israel.*

A sæculo et in sæculum : fiat fiat :

C Dominus autem benedictus est, et si omnes tacent, quia ille omne bonum non tanquam extraneum suscipit, sed ab ipso egreditur. A sæculo, præsentem mundum signat; et usque in sæculum futurum vult intelligi, ubi jam omnia æterna consistunt. H Addit : Fiat fiat, hoc est quod Hebræi dicunt : Amen, amen.

ORATIO EX PSAL. XLI.

C Nostrorum peccaminum mitis indultor, qui dignanter insinuas effugere diem malum, si misericordia subsequatur egenum, fer opem, quæsumus, doloribus nostris, ut dum carnalia delicta clementer arguis, medicinam animæ placabiliter largiaris. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XLI.

ARGUMENTUM PSAL. XLI.

H Vox fidelium Dominum desiderantium, C animæque suæ dicentium, ne Deo adjutore in hoc sæculo turbetur.

TT. *In finem intellectus filiis Core.*

C Filiis Core. Core Hebraice dicitur *calvaria*. Calvaria vero locus est ubi Dominus crucifixus est. Quapropter filii Core merito dicuntur qui gloriosum trophæum cælestis regis, id est signaculum crucis suscipere meruerunt. Et ideo psalmus hic homini convenit Christiano, qui amore Domini et flamma Dominicæ charitatis accenditur, de qua re hic primus psalmus est, quem octogesimus tertius et centesimus tricesimus tertius subsequitur.

1 *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum :*

Ita desiderat anima mea ad te, Deus.

C Quemadmodum desiderat cervus, non immerito hoc animal comparatum est fidelibus; est enim primo innoxium, deinde velocissimum, tertio siticulosum. H C Serpentes naribus trahit, quos ut vorat

verit, æstuante veneno ad fontem festinat. C Hoc nos admonet, ut quando venena haurimus antiqui serpentis, ad fontem divinæ misericordiæ festinemus. Fons enim semper irriguus est Christus; unde non dixit ad fluentia, quia siccare possunt; fons autem semper fluit. H Homo ergo Ecclesiæ, qui diu in actu venenoso degebat, cum hunc gratia Dei videns derelinquere cupit, clamat, quemadmodum, etc., ut pœnitentia ablutus, gloriam Dei videat.

2 *Sitivit anima mea ÷ ad : Deum ✕ fortem : vivum : Quando veniam et apparebo ante faciem Dei?*

H Sitivit anima mea, non ad mortua simulacra, sed ad illum qui dixit: Vivo ego dicit Dominus (Ezech. xxxiii). C Quando veniam, quia tunc manifestus apparebit, quando nos in iudicio suo misericorditer inspexerit. H Vel quando veniam, quando erit tempus, ut cum sanctis in claritate tua te videam (Joan. iii), et ita ante conspectum divinitatis apparebo, te videns sicuti es, quia Ecclesia vult dissolvi a corpore, et esse cum Christo (Philip. i).

3 *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte : Dum dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus?*

H Quomodo potest de lacrymis panis fieri? potest, quia sicut corpus satiatur pane, ita anima per lacrymas, quia exinde se habere sperat remissionem peccatorum. C Diem, prosperitatem; noctem vero debemus accipere tristitiam. Per hæc duo omne tempus hujus vitæ indicatur. Dum dicit mihi quotidie, hoc enim dicebatur assidue persecutionis tempore Christianis: Non est qui vos vindicet; sustinete quæ volumus, quæ jubemus, et videte an Deus vester vos liberet.

4 *Hæc recordatus sum et effudi in me animum meam ;*

Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei.

C Dum hæc quæ improperabant mihi, vel etiam quæ mihi imputabantur delicta cogitarem, animam meam in lacrymas subita inundatione profudi. Anima in se funditur, quotiens compuncta instinctu Dei in semetipsam revertitur. Sequitur cur se funderet, quoniam ingrediebatur in locum tabernaculi, hoc est in Ecclesiam præsentem, ubi amplius gemebat; differri adhuc illam cœlestem Hierusalem. H In qua sunt multi admirabiles, virtutibus sacris pollentes, qui ædificati supra fundamentum apostolorum tamquam una domus, habentur, in quam iste mente ingrediens, effudit animam.

5 *In voce exultationis et confessionis : Sonus epulantis.*

C Quomodo illuc ire sanctissimus ambiebat? In voce, scilicet, exultationis et confessionis. Exultatio, ad psalmodiam respicit. Confessio, ad peccata deploranda. Quæ duo efficiunt Christianum perfectum. Sonus epulantis, diffinitio brevis; quid sit exultatio et confessio, quia est sonus epulantis. Nam sonus iste animam pascit, et epulas suavi delectatione concedit.

A 6 *Quare tristis es anima mea ? Et quare conturbas me ?*

C Loquitur filius Core, id est filius crucis, dicens ad animam suam: Quare tristis es, id est, quare me tua afflictione conturbas? necesse est enim, ut te tristis ac mœsta, infirmitas corporis mei turbetur, dicam tibi salutare remedium.

7 *Spera in Deo quoniam ✕ adhuc : confitebor illi : Salutare vultus mei et Deus meus.*

8 *Ad me ipsum anima mea conturbata est : Propterea memor ero tui de terra Jordanis et Hermonim a monte modico.*

C Spera in Deo, quia spes ejus omnia commutat in melius. Ne forte autem dicat anima: Quomodo possum sperare in eum, dum mihi mea infirmitas obsistit? Dicit Filius crucis, id est, homo carnem crucifigens cum vitiis et concupiscentiis (Gal. v): respondebo animæ suæ. Confitebor illi, id est, de peccatis meis pœnitentiam geram ut tui devotione impediri non possim. Sed cui confiteris: Illi qui est salutare vultus mei, hoc est Christus.

H Turbatam dicit animam suam ob recordationem delictorum priorum. Propterea memor ero tui. H Memor fuit animæ suæ iste pœnitens in humilitate pœnitentiæ, et non se elevat magnum gloriando, sed efficit parvulum pœnitendo. C Dicit etiam unde memor erit, id est de terra Jordanis, quod interpretatur *descensio*, quia ibi Dominus descendit in fontem, quem nobis consecravit, et significat baptismum in quo peccata remissa sunt. Memor est igitur Domini, de beneficio baptismi et renuntiatione diaboli; unde addit: et Hermonim. Hermon parvus est mons juxta Jordanem, et interpretatur *anathema*, quod dicit hoc diabolo, ut sit ab eo anathema, quando ad Deum venerit vera pœnitentia. A monte modico, quia Deus non elegit superbum sed humilem. A monte igitur modico, qui est Hermonim, memor est Domini, qui se non extollit.

9 *Abyssus abyssum ÷ in : vocal. In voce cataractarum tuarum.*

C Abyssus et cataractæ Græca sunt. A C Duabus enim abyssis duo Testamenta significantur, id est Novum et Vetus, quæ se mutua attestazione confirmant, quando Vetus Novum prædicat. H Ut ibi prophetam vobis suscitabit Dominus (Deut. xviii). Novum vero Vetus commemorat, ut Paulus. Bibebant autem de petra, *petra erat Christus* (I Cor. x). C Cataractæ prophetæ et apostoli sunt, quia sicut aquarum multitudo per cataractas evomitur, ita de ore ipsorum Domini præcepta manaverunt.

10 *Omnia excelsa tua et fluctus tui : Super me transierunt.*

C Excelsa vero et fluctus Scripturas sacras intelligamus. Hæc ergo dicit justus super se transisse quia in eorum notitia, avidus perscrutator se immerserat.

11 *In die mandavit Dominus misericordiam suam : A*
Et nocte canticum ejus.

12 *Apud me oratio Deo vitæ meæ.*
Dicam Deo susceptor meus es.

H In die mandavit Dominus, id est in luce san-
ctarum Scripturarum promisit suam misericordiam.
Et nocte canticum, id est in tribulatione positus,
ipsam misericordiam ostendit. A Vel in die, id est
prosperis præcepit Deus misericordiam suam intel-
ligere et aliis facere, et nocte præcepit canticum,
id est in adversis exultationem. Unde Apostolus :
In tribulationibus gaudentes (1 Thes. 1). C Vel in
die prosperitatis docet eam, sed nocte tribulationis
eam manifestat clarius.

C Apud me oratio, ac si diceret, intra me sacrifi-
cium est quod offeram Deo, quod est utique ora-
tio quam Deus non sprexit. Dicam Deo, etc., id est
cum me gratia baptismatis susceperis, de tuis bene-
ficiis te laudans, semper susceptorem voco.

13 *Quare oblitus es mei ?*

*Et quare contristatus incedo dum affligit me ini-
micus ?*

C Quare oblitus es mei, dicit vir sanctissimus
more humano, ac si dicat, cur tandiu differs ut me
non inducas in illam patriam, quam sanctis tuis
pollicitus es. Quare contristatus incedo, utique con-
tristatur, quando flagella in hoc mundo sustinemus.
Dum affligit nos inimicus, id est diabolus, cum frau-
dulentis subreptionibus suis nos tentat, quando
carnis vitia invito ac repugnante animo sustinemus.

14 *Dum confringuntur ossa mea : exprobraverunt
mihi.*

Qui tribulant me ✕ inimici mei :

C Franguntur ossa, dum virtus patientiæ nostræ
affligitur, hoc irrident videntes inimici, et velut ali-
quem probrosum abominantur. H Vel ossa for-
tiores in Ecclesia sunt, qui, dum scandalis et di-
versis suppliciis urgentur, simplices videntes con-
tristantur. A H Unde et inimici Ecclesiæ, bonis
Christianis exprobrant in martyribus vel confes-
soribus, dum a Deo vel occidi vel tribulari permit-
tuntur.

15 *Dum dicunt mihi per singulos dies. Ubi est Deus
tuus ?*

*Quare tristis es, anima mea, et quare contur-
bas me ?*

H Dum dicitur mihi per singulos dies, ac si dicat
sanctus ad Christum. Cum ego te per penitentiam
et afflictionem corporis animæque, Christe, placare
desiderarem, inimici mei quasi incassum hoc facere
me dicebant, aientes : Ubi est Deus tuus (Isai. LXIV) ?
nescientes illa occulta quæ præparavit Deus diligen-
tibus se. C Vel hoc dicunt in passione martyres,
quod ipsis a persecutoribus improperetur ubi sit Deus
eorum. H Quare tristis es, quia meum desiderium
prolongatur. Repetita confortatio est contra tribu-
lationes frequentes.

16 *Spera in Deo quoniam ✕ adhuc : confitebor illi :
Salutare vultus mei ✕ et : Deus meus.*

H Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi.
In ipso nostra sit spes semper attenda, ipse omnes
fluctus mitiget, ipse nos conservet in tentationibus,
ipse sitim nostram sua contemplatione saciet, nos-
que vultus sui salutari vivificet.

ORATIO EX PSAL. XLI.

Vultus nostri mirificum salutare, quem animæ
fidelium ardentè sitiunt servulorum, tribue, ut dum
te (visibili lacrymarum imbre pasti) requirimus,
invisibiliter te intra pectoris nostri tabernaculum
collocemus. Per Dominum nostrum Jesum Christum
Filium tuum, etc.

PSALMUS XLII.

ARGUMENTUM PSAL. XLII.

C Vox Ecclesiæ orantis : ut in novissimo examine
ab infidelibus dividatur, et de suo introitu ad Deum.

TT = *In finem Psalmus David*

C Psalmus (sicut sæpe dictum est) signat melos cæ-
lestium verborum. David autem fortissimum, ac de-
siderabilem nobis indicat Salvatorem, ad quem de
persona fidelissimi Christiani psalmus iste dirigitur,
dum mens et intentio ejus ad ipsum desideranter
aptatur.

1 *Judica me, Deus, et discerne causam meam, Deus,
de gente non sancta :*

Ab homine iniquo et doloso erue me.

C Judica me, Deus. Non enim petit Propheta pec-
cata sua discuti, sed ab iniquorum consortio libe-
rari. Esset enim periculosum dicere : judica me,
nisi addidisset : discerne causam meam, id est divide
permissionem meam ab impiis. De gente non sancta,
id est de perversis, vel male viventibus. Iniquus est
qui male facit aperte. Dolosus est, qui occulte ma-
chinatur malum. Erue me ne vita mea ab eis corrup-
tatur. Et possunt hæc omnia ad futurum exponi
judicium. H Nemo vero magis iniquus atque do-
losus, quam ille qui iniquitatis inventor atque æmu-
lator est sanctitatis, id est diabolus.

2 *Quia tu es Deus, fortitudo mea :*

*Quare me repulisti, quare tristis incedo : dum
affligit me inimicus ?*

H Scio me infirmum et fragilem, nec sentio me
habere aliquam fortitudinem qua eruar, nisi tu me
salvaveris. Tunc nos repellit Christus, cum peccave-
rimus. Tristis incedo, propter peccata mea. Et ideo
affligor in tentationibus variis ab inimico diabolo,
qui superius homo iniquus dictus est. Unde quia me
conturbant tenebræ peccatorum, ad te qui lux es
mundi confugio supplex.

3 *Emitte lucem tuam et veritatem tuam :*

*Ipsa me deduxerunt ei adduxerunt in montem san-
ctum tuum et in tabernacula tua.*

C Petit Propheta ut Pater mittat Filium ad judi-
candum, qui est lux et veritas, ut cum ille venerit,
omnis mœror confusionis abscedat a sanctis ejus, et
æternæ beatitudinis gloriam consequantur. H Ipsa
me deduxerunt, ab errore peccati, et adduxerunt in
Ecclesiam per fidem. C. Tabernaculum, etiam ipsam
Ecclesiam ; et mons, Christum significat. H Vel,

eterno tabernacula in cœlis, ad quæ, qui fuit in monte, Christo per fidem veniet.

4 *Et introibo ad altare Dei :*

Ad Deum qui lætificat juventutem meam.

C Altare enim dictum est quasi *alte are*, ac si dicat : H Ibi introibo, ubi jam non vitulos et arietes exhibeam, sed memetipsum hostiam vivam Deo offeram. Ad Deum qui lætificat juventutem meam. C Juventutem hic pro novitate ponit vitæ, quia Dominus omnia reparans de vetustate defecta, in novitatem firmæ fidei juventutis reddidit validissimum firmitatem credentibus.

5 *Confitebor tibi in cithara, Deus meus :*

Quare tristis es anima mea, et quare conturbas me ?

C In cithara vero confitetur, qui mundi hujus adversitatem sustinens, laude Dei non recedit. H Vel qui carnem suam mortificat, in cithara laudat. Quare tristis es. C Frequenter admonet tristitiam fugiendam istius sæculi, quoniam bonis rebus semper adversa est. Per hanc enim robor patientiæ frangitur, charitatis lumen extinguitur, spei desiderium virtusque mollescit, et omnis vita confunditur. Tristitia vero de peccatis amplectenda est, quoniam ad perpetuam sospitatem dirigit.

6 *Spera in Deo quoniam adhuc : confitebor illi : Salutare vultus mei et Deus meus.*

H Spera in Deo, ipsum confitetur, ab ipso peccata sua postulat dimitti, ipsumque salutare vultus sui dicit, quem et nos confitentes exposcimus, ut mereamur ejus luce illuminari, via dirigi, veritate corrigi, vita locupletari.

ORATIO EX PSAL. XLII.

Te fontem luminis perpetui, omnipotens Deus, invocamus et quæsumus ut emissam veritatem tuam cordibus nostris novæ nos lucis claritate perfundas. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XLIII.

ARGUMENTUM PSAL. XLIII.

C Verba martyrum, sive confessorum precantium ut in futuro judicio de inimicis vindicentur.

TT *In finem filius Core ÷ ad intellectum.*

C Quid significant filii Core, sufficienter jam dictum est; nunc autem ad intellectum, hoc est ut intelligamus illum, qui initium sumpsit secundum carnem ex tempore ante sæcula genitus. H A C Ubi enim in titulis ponitur, intellectus, spiritualem intelligentiam quærendam esse demonstrat.

1 *Deus, auribus nostris audivimus :*

Patres nostri annuntiaverunt nobis.

C Deus auribus nostris audivimus. Verba hæc accipienda sunt dicta in persona martyrum sive confessorum, ac si dixisset H per spiritalem sensum se cognovisse, juxta illud : Qui habet aures audiendi audiat. Patres apostolos et prophetas vocavit; quorum annuntiatione renati sumus ad vitam.

2 *Opus quod operatus es in diebus eorum :*

Et in diebus antiquis.

A C Opus quod operatus est Dominus in diebus

antiquis, hoc est, quando Israeliticum populum illæsum per maris Rubri fluentia transduxit.

3 *Manus tua gentes disperdidit et plantasti ios :*

Affixisti populos et expulisti eos.

C Per manus (sicut sæpe dictum est) significatur potestas. Dispersit enim potestas Dei gentes, quando euntibus Amorrhæis et Gethæis de propriis terris, Hebræi in eorum sedibus sunt plantati (Josue v). Afflixit autem populos, cum, canentibus tubis sacerdotum, muri Jericho corruerunt, quos tunc de civitate constat expulsos,

4 *Nec enim in gladio suo possederunt terram*

Et brachium eorum non salvavit eos

C Ne putarent Hebræi se fuisse triumphatores suis viribus, ideo dixit : non enim in gladio suo. Brachium pro robore dicimus, quoniam ipso dimicante pugnatur, sed eorum brachium non ab inimicis suis eos liberavit, quos specialiter virtus divina salvavit.

5 *Sed dextera tua et brachium tuum et illuminatio vultus tui :*

Quoniam complacuisti in eis.

C Dextera enim signat prosperam partem; brachium fortitudinem; illuminatio, consilium : Quæ Dominus communiter confert, quando præliantibus victoriam dignatur donare. Complacuit in illis, quando illa sola gens de toto mundo electa est, de qua Salvator advenit.

6 *Tu es ipse rex meus et Deus meus :*

Qui mandas salutes Jacob.

C Tu es ipse rex, id est tu ipse : non alius est Dominus et Salvator, cui nomen regis manifestum est convenire. Addit vero ; et Deus meus, ne dubitares Dominum Jesum Christum esse illum qui mandavit salutem Jacob, quando audivit per angelum : jam non diceris Jacob, sed Israel (Gen. xxxii), id est *vir videns Deum*. A Vel, per Jacob populus Israeliticus intelligitur, cui Deus mandavit salutes corporales quasi per alium, scilicet angelum non per se. A C Mandare, enim est per aliquem alium præcipere vel facere. A Sic Deus antiquis patribus non per se et suam essentiam visus est, sed per aliquem creaturam viderunt eum et salvabantur.

7 *In te inimicos nostros ventilabimus cornu :*

Et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

C Hoc enim quod ventilandi sunt inimici cornu, H id est in Christo, eo quod C hostis est antiquus spernendus; ad judicium futurum pertinet, ubi talis est victoria, ut probentur subruisse omnia certamina. H A cornibus aliquid ventilatur, sic Sedechias factis duobus ferreis cornibus aiebat : Sic ventilabo totam Syriam (III Reg. xxii). Cornu vero nostrum Christus est, idem et nomen Patris, in quo adversarii nostri vel ventilantur vel spernuntur.

8 *Non enim in arcu meo sperabo :*

Et gladius meus non salvabit me.

A Arcus enim est præsidium bellatoris, in quo-

mens humana confidit; in gladium vero plus præsumit, sagitta enim sæpe incassum mittitur; ensis vero certius operatur mortis effectum, sed nec in eo confidit multitudo sanctorum, sed in protectione divina. Cujus rationem subdit.

9 *Salvasti enim nos de affligentibus nos :*

Et odientes nos confudisti.

C Non est dubium apud sanctos, se liberari in secundo adventu Domini a persecutione spirituum pessimorum, qui eos hic multiplicibus insidiis affligebant. Confundentur etiam qui beatos oderunt, quando illi æterna pœna damnantur, justi regna cœlorum recipiunt. A C Salvasti enim, pro salvabis dixit, propter certitudinem futuri in cognitione Prophetæ. C Vel confidentia fidei futura pro præteritis dicunt, quoniam apud eos non est dubium quod absolute norunt esse venturum.

10 *In Deo laudabimur tota die :*

Et in nomine tuo confitebimur in sæculum. Diapsalma.

C Qui dicunt laudabimur; in futuro se profiterentur esse prædicandos. Tota die, perpetuum tempus ostendit, quod non habet noctem. Confitentur in sæculum, qui præconia Domini hic jugiter personare contendunt. H In Deo dicit, quia ipse est laus et gloria nostra, et in nomine suo Christiani dicimur, et in tali nomine confitebimur.

11 *Nunc autem repulisti et confudisti nos :*

Et non egredieris ÷ Deus : in virtutibus nostris.

C Dicendo enim martyres, nunc autem, significant de futuris temporibus se ante dixisse, quia nunc præsens est tempus. Repulisti, id est dilationem nobis fecisti de illa futura beatitudine quam nobis promisisti. Confudisti, illa gloriosa confusione, quam martyres subeunt, cum diversis injuriis affliguntur, fustibus verberantur, et velut criminibus obnoxii, morti mancipantur. Nunc etiam non egredietur Deus in virtutibus martyrum cum eos tribulationibus subdit, et diversis passionibus subjacere concedit.

12 *Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros :*

Et qui oderunt nos diripiebant sibi.

C Averti enim, est hostem fugere carnalem. H Debemus enim inimicos nostros ante nos, id est ante oculos nostros habere, ut sciamus quid cavere debeamus. Diripiebant sibi. C Hoc solet effugatis evenire ut in direptionem cadant qui hostibus suis minime prævaleant resistere. H Diripiebant persecutores martyres, cum plagis et reliquis tormentis eos vexabant. A Vel nos, quia sumus retro quasi victi. Illi autem persecutores ante, quasi victores nos irident et torquent.

13 *Dedisti nos tanquam oves escarum :*

Et in gentibus dispersisti nos.

C Esca enim luporum est ovium mansueta simplicitas, quæ martyribus merito comparatur, qui occidi a persecutoribus sine concertatione acquiescunt. Et in gentibus, traditi martyres libertatem suam cum patrimoniis perdidierunt.

A 14 *Vendidisti populum tuum sine pretio :*

Et non fuit multitudo in commutationibus eorum.

H Usque huc locuti sunt martyres, nunc de Judæorum populo dicunt, quibus dictum est: In peccatis vestris venditi estis (Isai. 1). Ideo sine pretio, quia non est effusus sanguis Agni pro eis. H Non fuit multitudo in commutationibus eorum. C Commutatis est data rei æqualia consequi. H Sed hic vilior erat merces quæ fuit vendita quod precium, ideo non est commutatio facta. Nam Dominus populum quem non auro, sed comparavit proprio sanguine (1 Petr. 1), id est humanum genus in peccatis jacens liberavit.

15 *Posuisti nos opprobrium vicinis nostris :*

Subsannationem et derisum his qui sunt in circuitu nostro.

C Cum dicit posuisti, ostendit immobilem passionem, qua sancti a vicinis, id est persecutoribus patiuntur. Opprobrium contra probum positum est. Nam sicut omnia proba decora sunt, sic indecentia opprobria sunt. Derisus vero vox est confusa lætitiæ, insultationem suam denuntians immoderata hilaritate. Qui sunt in circuitu nostro, infideles et perfidos exponit illis verbis.

16 *Posuisti nos in similitudinem gentibus :*

Commotionem capitis in populis.

C Martyres enim positi sunt in similitudinem Christi, quando enim gentes paribus pœnis affligebant. Commotio capitis et martyribus contigit (quæ facta est in passione Domini) cum eos iniqui blasphemabant H cum irrisione, vel capitis commotione. Sed et si quis nunc, o Jesu, in te pie vivere voluerit, protinus iniqui blasphemant cum irrisione vel capitis commotione.

17 *Tota die verecundia mea contra me est :*

Et confusio faciei meæ cooperuit me.

H Dominus hæc in assumpta carne loquitur, quia tota die verecundiam pro nobis patiebatur Christus, atque confusionem etiam, usque ad ipsum patibulum crucis. C Solet verecundia ad momentum venire, et brevi tempore sedata discedere, ista vero gravissima fuit, quæ jugiter permanebat.

18 *A voce exprobrantis et obloquentis :*

A facie inimici et persequentis.

H A voce exprobrantis, cum diceretur ei: Si Filius Dei es, descende de cruce. A facie inimici, id est Judæ; et persequentis, populi Judæi. C Exprobrare, est in faciem maledicere; obloqui, absenti detrahere et dolose aliquem sermone mordere.

19 *Hæc omnia venerunt super nos : nec obliti sumus te,*

Et inique non egimus in testamento tuo.

H Hæc omnia, vox martyrum, omnia quæ tu, Domine, pertulisti: et nos eadem pertulimus. Nec obliti sumus, sed te semper confessi sumus. Et inique non egimus, id est fideliter prædicavimus testamentum tuum, et fideliter viximus in testamento.

Nec obliti. C Nam qui illum mente retinent, ejus testamentum nesciunt oblivisci.

30 ÷ *Et : non recessit retro cor nostrum :*

Et declinasti semitas tuas a via tua.

C Retro redit cor eorum qui de Domini bonitate desperant; quod isti minime fecerunt, qui spem in Domino habere probati sunt. Via enim a violentia nuncupatur. Semita hic in malo posita est, eo quod dicit nostras. Recte enim humanæ semitæ, id est voluptuosi et umbrosi calles quos ambulat humana fragilitas, a via superna divisæ dicuntur, quia illæ ducunt ad mortem, hæc via ducit ad sospitatem desiderabilem. A Vel declinasti, id est repulisse videris nostris persecutoribus semitas nostras bonas, quas ambulamus in tribulationibus, in eo quod sequitur.

21 *Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis.*

Et cooperuit nos umbra mortis.

H Humiliati sumus in loco afflictionis, id est in corpore isto, in quo versamur et affligimur propter Christum. C Umbra mortis vitæ istius transitum dicit, qui sanctis et peccatoribus probatur esse communis. Illa vero mors vera est, qua impii æterna damnatione puniuntur. H Etsi enim sancti hic affliguntur et morti destinantur, vivunt tamen Deo; ideo hæc mors umbra mortis, non mors est.

22 *Si obliti sumus nomen Dei nostri.*

÷ *Et : si expandimus manus nostras ad Deum alienum.*

H Si obliti sumus nomen Dei, id est Christum. Si expandimus manus ad Deum alienum id est ad idolum.

23 *Nonne Deus requireret ista?*

Ipsæ enim novit abscondita cordis.

C Nonne, cum pondere pronuntiandum est, quoniam gravissimum est apud Deum, si in ejus religione peccetur. Requiritur autem solemus, quando illa desideramus agnoscere, quæ nostram novimus conscientiam non tenere. Hoc in Deo non est, quia omnia novit; sed dicitur requirere, dum pro eis nos puniens, facit eorum nos recordari. Et quia agebatur de religionis affectu, qui in corde magis quam corporis devotione geritur, addit, ipse novit cordis abscondita. A Et quæ sint illa : sequitur.

24 *Quoniam propter te mortificamur tota die :*

Æstimati sumus sicut oves occisionis.

C Morte vero affici est : per longas passiones præsentis vitæ exitum pro Christo reperire. Tota die : non per momentaneam mortem, sed per universum vitæ tempus protractum nobis fidelium declarat exitum pro Christo. Ovis enim non habet arma, nec dente contendit, sed manibus latronis patienter acquiescit. Sic famuli Christi sicut ovis æstimati sunt mori, quoniam sine contentione aliqua videbantur occidi.

25 *Exsurge, quare obdormis, Domine?*

Exsurge ÷ et : ne repellas in finem.

C Non autem Deo convenit exsurgere : qui nunquam noscitur posse dormire, sed humano usu dici-

tur dormire, quando nostra expectatio divina dispensatione elongatur. Repetitur exsurge, ut quibus videt pericula crescere, non tardet subvenire. Ne repellas in finem, id est ubi sunt præmia beatorum, ubi martyribus coronæ præparantur. H In finem : mortis æternæ scilicet.

26 *Quare faciem tuam avertis?*

Oblivisceris inopiæ nostræ et tribulationis nostræ?

H Avertit Deus faciem ad tempus, ut probet electos suos. C Oblivisceris inopiæ, hoc est : cui consueveras subvenire, quam sic in aliis amas : ut te inopem dicas. Addidit tribulationis nostræ. Cujus tribulationis clemens semper Christus inspector est.

27 *Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra : Conglutinatus est in terra venter noster.*

B C Humiliaverunt se in pulvere, qui cinere super se sparso : animas suas discruciant ad recordationem peccatorum. H Conglutinatus est in terra : cum caro infirmatur, sed sensus est intentus in celestibus.

28 *Exsurge, adjuva nos :*

Et redime nos propter nomen tuum.

C Exsurge, non ad dormitionem : sed ad resurrectionem est potius applicandum, in qua destructa agnoscitur humana captivitas. Illo enim resurgente adjuti sumus, non propter meritum nostrum, sed propter nomen suum. Ideo Salvator dicitur, quia per gratiam suæ pietatis salvat infirmos.

ORATIO EX PSAL. XLIII.

Exsurge, Domine, in auxilium nostrum, et erue nos ab opprobriis viciorum : et qui coram patribus nostris inimicarum gentium regna vicisti, a persecutoribus inimicis vultus tui illuminatione nos eripe. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XLIV.

ARGUMENTUM PSAL. XLIV.

C Propheta Spiritu sancto repletus, incarnationem Domini Christi se eructare promittit, et mysticis virtutibus sponsam Christi describit Ecclesiam.

TT. *In finem pro his qui commutabuntur filiis Core ad intellectum. ✕Canticum pro dilecto :*

C In finem : perfectionem significat, hoc est Dominum Christum. Filii Core : id est filii crucis, qui commutabuntur transiundo de tristitia hujus mundi ad gaudia æterna. Canticum, textum psalmi significat : pro dilecto, id est Domino Christo, de quo Pater dixit : Hic est dilectus Filius meus (Matth. III). Istius nunc spirituales nuptiæ referuntur.

1 *Eructavit cor meum verbum bonum :*

Dico ego opera mea regi.

C Eructare dicimus, quando satietas ciborum digestionem saluberrimas evaporat. Unde iste vir sanctus celesti largitate satietus eructavit, unde fidelis populus abundantissime pascetur. Cor meum : sinum mentis intellige. Verbum bonum : Filium Dei vocat. Opera vero : opusculum prophetæ fuit, et psalmi hujus decora contextio.

2 *Lingua mea calamus scribæ :
Velociter ÷ scribentis :*

H Calamus scribæ, scriba ipse Christus est, qui scripsit fidem, spem, et caritatem, in cordibus sanctorum. Velociter, hoc est, quod non tardantur quæ dixerat, sed velociter adimplentur.

3 *Speciosus forma præ filiis hominum : diffusa est gratia in labiis tuis :*

Propterea benedixit te Deus in æternum.

C Speciosus dictus præ omnibus hominibus Christus est, non ex forma corporali, sed veraciter humano genere pulchrior fuit, quia peccata non habuit. Illud enim recte speciosum dicimus, quod gratia mundissimæ puritatis ornatur. H Diffusa est gratia, quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est (*Joan. 1*). C Benedictum est autem : *Benedixit te Deus* : a forma servi, quæ et passionem pertulit, et ad regna cælorum pervenit. Propterea, quia diffusa est gratia in labiis tuis, gratia, scilicet prædicationis. H Et etiam curationis : cum morbida verbo curas, mare quiescere facis, Lazarum vocas et venit, et omnia quæ loqueris, gratia labiorum tuorum perficiuntur.

4 *Accingere gladio tuo :*

Super femur ÷ tuum ;, potentissime.

5 *Specie tua et pulchritudine tua :*

Intende prospere procede et regna.

C Gladium, hic sermonem divinæ prædicationis debemus accipere : femur incarnationem H accinctus Christus gladio, verbo prædicationis : dividit Filium a Patre, etc. Potentissime, non segniter, neque leviter, sed viriliter.

C Specie tua, hoc pertinet ad humanitatem Christi, pulchritudo ad deitatem. Intende, ut pereuntem hominem de cælo miseratus aspicias. Prospere, quoniam erat humano generi liberationis beneficia præstiturus. C H Procede ut sponsus de utero virginali. Regna, id est, in crudelitate hominum : potentiam tuæ majestatis ostende.

6 *Propter veritatem et mansuetudinem et justitiam :
Et deducet te mirabiliter dextera tua.*

C Propter veritatem, illud significat, quia veritas de terra orta est (*Psal. LXXIV*). Mansuetudo monstrata est, quando in cruce pro persequentibus oravit (*Matth. x*). Justitia vero, quia præcepta salutaria pius doctor infudit. Deducet, per cursum vitæ hujus totius inoffensa conversatione custodit. Mirabiliter, quia die tertia resurrexit. Dextera : potentiam verbi significat.

7 *Sagittæ tuæ acutæ :*

Populi sub te cadent in corda inimicorum regis.

Sagittæ acutæ, sunt verba Domini salvatoris salutariter corda hominum insipientia, quæ ideo vulnerant ut sanent. Acutæ pertinet ad transformationis celeritatem. Populi sub te cadent, non pedibus quibus corpora sustententur, sed corde cadent in humilitatem : qui prius in elatione erecti erant. Inimicos Christi dicit, qui a superna lege dissentiant contraria voluntate.

8 *Sedes tua Deus in sæculum sæculi :
Virga directionis virga regni tui.*

C Hic enim sedes Dei ad iudicium pertinet futurum, in quo omnia veraciter examinantur. Virga : regulam significat divinæ æquitatis, ista enim virga justos regit, impios percutit : quæ veraciter recta dicitur, quia nulla pravitate curvatur. Vel fortitudo invicta et inflexibilis disciplina, virga est directionis. Et clarius quæ sit virga ista : sequendo ostendit dicens :

9 *Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem :*

*Propterea unxit te Deus oleo lætitiæ
græ consortibus tuis.*

C Nemo enim perfecte diligit justitiam, nisi qui et actus pessimos exsecratur. Unctus est Christus in regem et sacerdotem. H Oleo lætitiæ, id est resurrectionis et ascensionis. C Repetitio ista quod dicit : *Deus Deus*, præconium magnæ dilectionis ostendit. Præ consortibus dictum est, quoniam hanc benedictionem supra omne humanum genus Christus accepit, ut unctus singulariter cæteros ungere debuisset.

10 *Myrrha et gutta et casia a ventimentis tuis : a
domibus eburneis :*

Ex quibus delectaverunt te filie regum in honore tuo.

C Sanctum Domini corpus : quoddam deitatis cognoscitur fuisse vestimentum quia majestas verbi : oculis infidelium, velamine carnis videbatur abscondi. Ab hoc vestimento, id est, incarnationis arcano congrue venisse dicitur myrrha et gutta et casia. Myrrha mortem Christi significat. Gutta quæ dicitur ammoniacæ, incarnationi Domini comparatur. Casia quæ a nostris fistula dicitur, crescit in aquosis locis, significatque aquas baptismatis. Ebur est os elephantis, qui temperanter suæ feminae commiscetur, et secunda conjuge non utitur. Hoc pudicis feminis aptum est : quæ in domibus eburneis mansisse noseuntur, dum per castitatem : præcepta Dei secutæ sunt. Filie regum dicuntur : qui semetipsos regant et animas suas. H Vel filie regum, id est apostolorum prædicatione conversæ animæ. A Vel filie : Ecclesie sunt ab apostolorum prædicatione fundatæ.

11 *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato :
÷ Circumdatus varietate :*

H Regina dicitur Ecclesia, et regina est quæ sua vitia regit vel peccata. C Quæ a dextris stetit dicitur, quia dextera pars est honorabilis. Aurum ad charitatem debemus aptare. Ornatur vero Ecclesia etiam varietate, quia auro apostolorum, argento prophetarum, gemmis virginum, cocco martyrum, purpura pœnitentium.

12 *Audi filia et vide, et inclina aurem tuam :*

Et obliviscere populum tuum et domum patris tui.

C Dicit audi, scilicet prophetas qui incarnationem Domini cecinerunt. Filia prophetarum est Ecclesia dicta, quia eorum prædicationibus nata est. H Et vide, oculo cordis. C inclina aurem, id est, hono-

rabiliſter verba prophete percipe. Obliviscere, id est, desere conventicula paganorum. Domum : Babyloniam dicit, id est mundum. Patrem diabolum, qui revera illem domum confusionis possidebat.

13 *Et concupiscet rex decorem tuum :*

Quoniam ipse ÷ est : Dominus Deus tuus ✕ et adorabunt eum :

C Rex itaque iste, Salvator est, qui concupivit Ecclesiam : in sorte diaboli constitutam. Ipse est Dominus Deus tuus, non ille quem patrem dicebas : qui te fecerat tenebrosam, sed qui pristinam submovens feditatem : pulchritudinem tibi contulit nuptialem, quem omnes populi adorabunt Christiani.

14 ÷ *Et : filia Tyri in muneribus :*

Vultum tuum deprecabuntur ÷ omnes : divites plebis.

C Tyrus interpretatur angustia. H Et significat animas in angustia positas, ille enim muneribus cordis adorat. Tunc vero in vultum Ecclesie, id est, in Christiani populi faciem intendimus, quando majestatem Christi in angustiis positi : piis fletibus exoramus. Omnes divites, non enim sola Tyrus, sed etiam totius mundi adunata diversitas, ut sic vultus Ecclesie sit vel fides vel divinitatis majestas.

15 *Omnis gloria ÷ ejus : filia regis ab intus :*
In fimbriis aureis circumamicta varietatibus.

16 *Adducentur regi virgines post eam :*

Proximæ ejus afferentur tibi.

C Gloria est siquidem Ecclesie, quando filia principum sive justorum convertuntur ad Dominum, et secreta se cupiunt cordis devotione offerre. Ab intus enim est : in secreto sensuum se Christo offerre. Fimbriæ sunt finitima vestium, per quas significatur extrema vita hominum : quæ aureæ dictæ sunt, quia in fine tota perfectio est, ubi charitas plenissima velut aurea reperitur. Circumamicta varietate, propter varias virtutes fidelium dicit, quas superius exposuimus.

C Adducentur regi, virgines, deinde viduæ. Et vide in ipsis nominibus non miniam esse distantiam. Virgines enim dixit adduci, quia integritate corporis robustæ sunt. Viduas vero dixit afferri, quæ plerumque fractæ diversis sollicitudinibus : corporis imbecillitate fatigantur. Afferentur igitur proximæ Christo, hoc est viduæ castæ, quæ gradu inferiori junguntur. Nam cum virginitas habeat centesimum fructum, ista sexagesima ubertate gloriatur.

17 *Afferentur in lætitia et exultatione :*
Adducentur in templum regis.

C Merito ergo dictum est adducentur in lætitia, quia ille fragilis sexus vicit gravissimas corporum passiones : quæ angelorum sunt ministeriis adductæ, non solum in conspectum sed etiam in templum, id est, in penetralia regis, id est, in Jerusalem futuram, ubi venisse : beatum gaudium est et gloriosa securitas.

18 *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii :*

Constitues eos principes super omnem terram.

C Pro patribus tuis. Nunc exponit quantum hæc

A sponsa profecerit, ut pro antidis patribus, id est, idolorum cultoribus : nati sint illi filii apostoli : quos principes prædicationis in toto terrarum orbe transmisit. Sed quantum sunt ista disparia, tantum laudatur Ecclesia. Illi enim erant seductores erroris, isti magistri veritatis. Illi seminabant exitia, isti hortabantur ad vitam.

19 *Memor ero nominis tui :*

In omni generatione et generatione.

H Ideo memores erunt nominis tui, quia semper te prædicabunt apostoli, sive ædificabunt in generationibus sanctorum. Sive populus Christianus apostolorum prædicatione conversus memor erit nominis Christi. Habet enim Romana translatio (quam Hieronimus hic et Cassiodorus sequitur) memores.

20 *Propterea populi confitebuntur tibi in æternum :*
Et in sæculum ÷ sæculi :

H Ob eorum prædicationem : confitebuntur Christo semper populi delicta. Vel confitebuntur. A C id est in confessione symboli, id est quanto symbolum in Ecclesie facie publice essententur. A Vel laudando confitebuntur in sæculum sæculi, hic et post hanc vitam in æternum. In sæculum sæculi futura significat quando : omnis adversitas conquiescit, et regnat sola justitia, contrarietate diaboli deleta, tunc enim confitebuntur : gloriam Dei enarrando plene.

ORATIO EX PSAL. XLIV.

Christe Domine, verbum Patris (per quem cuncta creata sunt et creantur), custodi quæsumus Ecclesiam tuam varietate gentium congregatam, ut dum te ex ipsa credulitatis justitia corde puro diligimus : principatum æterni sæculi cum patribus mereamur. Qui cum Patre, etc.

PSALMUS XLV.

ARGUMENTUM PSAL. XLV.

C Vox fidelium, in perturbatione sæculi Deo protectore nihil timentium.

TT. *In finem filiis Core pro arcanis Psalmus.*

C In finem : notum est quemadmodum ad Christum possit referri. Filii Core : Filii Christiani, ex quorum persona psalmus iste canitur. Pro arcanis : adventum significat Salvatoris, quem mirabili secreto pro hominum salute disposuit.

1 *Deus noster refugium et virtus :*

Adjutor in tribulationibus quæ invenerunt nos nimis.

D C Quam pulchra definitio, quasi interrogarentur Christiani : filii Core. *Quid est Deus noster? respondeant : refugium et virtus et adjutor.* Refugium fidelium, quando eos de animæ periculo liberat. Virtus, quando eorum mentes stabiliter ab iniquo errore custodit. Adjutor in tribulationibus, cum divina misericordia nos in tribulationibus suscipit et defendit.

2 *Propterea non timebimus dum turbabitur terra :*
Et transferentur montes in cor maris.

C Propterea non timebimus, quia in Christum credimus. H C Dum turbabitur terra, id est, gene-

ratio Judæorum, qui terrena sapiunt, et dum transferentur montes, id est, apostoli relictis incredulis Judæis. In cor maris, hoc est ad prædicandum gentibus transierint. C Et inspiciendum, quod aridæ terræ perfidia Judæorum, aquis vero falsis credulitatem gentium comparavit: ut illa corda in malum durata, hæc vero evangelico sale condita cognosceres.

3 *Sonuerunt et turbatæ sunt aquæ eorum:*

Conturbati sunt montes in fortitudine ejus.

Diapsalma.

C De adventu Domini sonasse dicit apostolos prædicationes suas, quo tempore turbatas asserit, aquas, id est, innumeras gentes, quæ de tali fuerunt annuntiatione et miraculorum admiratione perterritæ. Conturbati sunt montes, id est sæculi potestates, quando contra religionem Dei, leges sacrilegas pagani inferbant. In fortitudine ejus, scilicet soni apostolorum: apostolorum enim grandisona prædicatione totus mundus intremuit, et ad Domini se crudelitatem limpido postea corde revocavit.

4 *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei:*

Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.

C Iste enim fluvijs Christus est, et benedixit fluminis impetus, quia nihil palustre, nihil morosum cursus ejus sustinet, cum se potentia divinitatis ejus infuderit. Tabernaculum Altissimi est Ecclesia, sive humani corporis gloriosa susceptio.

5 *Deus in medio ejus non commovebitur:*

Adjuvabit eam Deus mane diluculo.

C Deus in medio ejus, id est Ecclesiæ, non commovebitur. Commoveri enim non potest Ecclesia: quæ in solidissima petra, hoc est in Christo: noscitur esse fundata. Adjuvabit dixit, scilicet in sæculi adversitate laborantem. H Diluculo, id est, inspectione sancta quam merebitur cor mundum. Vel mane, id est, boni operis principio, et hoc diluculo, id est, illuminatione Spiritus sancti.

6 *Conturbatæ sunt gentes et inclinata sunt regna:*

Dedit vocem suam, mota est terra.

H Conturbatæ sunt gentes, scilicet vitiorum ac criminum. C Inclinata sunt regna, id est, humiliata sunt ad adorandum. Dedit vocem: per se prædicando et per apostolos, ad quam necesse fuit tremefieri peccatores: qui terreni nuncupantur. Vel gentes idolatræ: conturbatæ sunt. in subito sono prædicationis incognitæ religionis.

7 *Dominus virtutum nobiscum:*

Susceptor noster, Deus Jacob, Diapsalma.

C Dominus virtutum, utique cui virtutes cælestes serviunt. Nobiscum, quoniam assumpta carne habitavit in terris. Susceptor: quando carnem pro infidelium salute suscepit. Dicit vero noster, non enim Deus solius Jacob, sed omnium qui simili fide devoti sunt.

8 *Venite et videte opera Domini quæ posuit prodigia super terram:*

Auferens bella usque ad finem terræ.

C Venite cum dicit, hortatur eas, ut fide Domino

A proximentur: quæ non poterant videre longinquum. H Opera Domini, id est, virtutes Dei. C Prodigium dictum est, eo quod porro dicat. Quod factum est in Nativitate Domini, quando virgo peperit, et stella magis apparuit. Auferens bella, id est, quia in Nativitate Domini: regnante Augusto: totus orbis legitur esse pacatus. H Omnia bella in adventu Domini quievissent: multorum narrat historia, Vel pugnas vitiorum accipe.

9 *Arcum conteret et confringet arma:*

Et scuta comburet igni.

H Arcum conteret, id est, occultas insidias spirituum malorum. Confringet arma, id est, præsentis pugnas. Et scutum comburet igni, id est, consumet igne spiritali, phantasias diabolicæ excusationis, defensionis peccatorum, vel protectionis. C Vel de armis gentium, quibus fidem impugnabant et se defendebant: accipe, hæc enim omnia confringentur dum veritate vincuntur.

10 *Vacate et videte quoniam ego sum Deus:*

Exaltabor in gentibus et exaltabor in terra.

C Hunc versiculum loquuntur filii Core ex persona Domini. Merito illis dicitur, vacate: qui mundanis illusionibus armabantur, et diabolo serviebant. Quoniam ego sum Deus, non ille qui vos prius armabat ad malum, sed qui exaltabor in gentibus et in terra, id est, in gente Judæa, quoniam terræ supra: Judæos comparavit.

11 *Dominus virtutum nobiscum:*

Susceptor noster Deus Jacob. Diapsalma:

C Talem siquidem professionem ideo secundo repetunt filii Core, ut per eam nobis declararent liberationem præstitam fuisse. Deus Jacob ideo frequenter apponitur, ut victoria Christiani populi declararetur, qui licet sit tempore posterior: primum tamen populum fidei devotione transcendit.

QUATIO EX PSAL. XLV.

Perspicuum in imminente tribulatione refugium misericors Deus, sanctifica impetu æterni fluminis habitaculum cordis nostri: ut te Deo virtutum nobiscum operante, terrena prælia confutemus. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS XLVI.

ARGUMENTUM PSAL. XLVI.

C Vox Ecclesiæ Deum laudantis, Ascensionemque ejus prædicantis.

D TT. *In finem pro filiis Core psalmus.*

C Loquuntur et in hoc psalmo filii Core, quos vexillo crucis mater signat Ecclesia. Commonentur itaque primo gentes, ut Domino laudes debeant personare, secundo Domini Ascensio et regnum ejus sub brevitate describitur.

1 *Omnes gentes plaudite manibus:*

Jubilare Deo in voce exultationis,

C Plaudunt vero manibus: qui elemosynas faciunt, ægrotis serviunt. Jubilare vero gaudere est, qui sermo dictus est a juvando, id est, delectando: quando magnitudinem gaudii non articulatis sermonibus, sed confusa voce proferimus. Vox exulta-

tionis psalmodiam significat, quæ Deo pro nominis sui maiestate persolvitur

2 *Quoniam Dominus excelsus terribilis :
Rex magnus super omnem terram.*

H Dominus excelsus dictus, quia cœlos ex potentia sua ascendit. C Rex magnus, quia rex regum et Dominus dominantium (*Apoc. XIX*). Terribilis, quia Judicaturus est mundum, et ne tantum putaretur esse Judæorum : rex dicit omnium terrarum.

3 *Subjecit populos nobis :
Et gentes sub pedibus nostris.*

C Pedes hic significat sanctissimos prædicatores, quibus populi merito et gentes esse subjecti dicebantur.

4 *Elegit nobis hæreditatem suam :
Speciem Jacob quam dilexit. Diapsalma.*

C Elegit nobis, subaudiendum est dare, ut qui venerat ad salvandum Israeliticum populum : hoc magis gentibus pia largitate concederet. Speciem Jacob : Jacob lenticulæ et parvo commercio carnalium, spiritualem honorem assecutus est, hæc ipsa est enim species Jacob quam Dominus dilexit, adeo ut et eadem facere velit fideles suos : quæ ille mystica significatione sequenda præmonuit, id est Deo offerendo terrena, et acquirendo cœlestia, sic enim vere Christiani dicimur. H Vel de pulchritudine Jacob dilecti, id est de stirpe sua, apostolos elegit.

5 *Ascendit Deus in jubilo :
Et Dominus in voce tubæ.*

C Ideo Ascensio Domini in jubilatione esse dicitur, quia stupentes apostoli tale miraculum : ineffabili cordis lætitia replebantur. Voce quoque tubæ, verba significat angelorum dicentium : Viri Galilæi (*Act. I*). Verba vero ista magno strepitu percussi aeris fragore tonuerunt.

6 *Psallite Deo — nostro : psallite :
Psallite regi nostro psallite.*

C Psallere, est bonis actibus laudes Deo canere. Regi nostro, id est Deo nostro Jesu Christo, non alieno cuiquam, sed Deo nostro : quem solum decet ista laudatio.

7 *Quoniam rex omnis terræ Deus :
Psallite sapienter.*

C Quoniam rex omnis terræ, hoc propter illos dicitur, qui sibi per singula loca diversa numina faciebant, ut Venerem in Papho, Martem in Thracia, Jovem in Creta, et alios per loca diversa. Psallite sapienter, hoc est quod intelligat quæ psallit. Nemo enim sapienter quidquam facit quod non intelligit. H Vel ut quæ canitis per litteram : intelligatis spiritualiter dicta.

8 *Regnavit Deus super gentes :
Deus sedet super sedem sanctam suam.*

H Regnavit Dominus super gentes, quas in hæreditate accepit a Patre. C Sedet super sedem sanctam suam, Dominum Salvatorem significat, qui sedet ad dextram Patris, regnans in sæcula sæculorum. H Vel in angelis sedet, qui propter innocentiam suam sedes Dei dicuntur, inde dixit cœlum mihi sedes est.

9 *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham.*

Quoniam dii fortes terræ vehementer elevati sunt.

H Principes populorum, id est apostoli, congregati sunt ad judicandum, cum Deo Abraham, id est, cum Christo qui est Deus Abrahæ. Quoniam dii. C Hoc est Judæi, qui fuerunt fortes, quia tumuerunt : per superbiam facti sunt extremi, qui potuerunt per humilitatem esse præcipui. H Vel dii : sancti sunt, qui hic per fidem et prædicationem vehementer elevati : in iudicio amplius et gloriosius elevabuntur, id est apostoli sic congregati in iudicio, vehementer sunt elevati iudicantes.

ORATIO EX PSAL. XLVI

B Rex omnium sæculorum Deus (cujus regnum super omnes populos dilatatur), subjice, quæsumus, gentes vitiorum sub pedibus nostris : ut dum tibi sapienter Deo nostro psallimus : tuo eas auxilio superemus. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XLVII.

ARGUMENTUM PSAL. XLVII.

C Vox prophetæ laudantis Deum, quæ Ecclesiam suam dilataverit.

TT. *Psalmus cantici filiis Core — Secunda Sabbati :*

C Videamus nunc quid significat secunda sabbati. Sabbatum synagogam, id est, collectionem debemus accipere Judæorum, quæ Sabbatum observare videbatur. Secunda vero, ejus Ecclesia catholica est. Ideo verba psalmi hujus sacerdotibus tribuuntur : ad Christianum populum edocendum, quos et filios crucis haberi posse non dubium est, et secundos esse tempore post synagogam manifestum est.

1 *Magnus Dominus et laudabilis nimis :*

In civitate Dei nostri in monte sancto ejus.

C Magnus dicitur Dominus, quia potenter omnia facit. Laudabilis, quia pulchra et mira facit. Additur nimis, quod non habet terminum, sed sua assiduitate semper augetur. In civitate : hoc est in Ecclesia. Mons autem sanctus est Christus.

2 *Fundatur exultatione universæ terræ :*

Mons Sion latera aquilonis, civitas regis magni.

H Fundata est terra exultatione, ab ascensione Christi, quæ prius maledicto et peccatis subjacebat. Mons Sion, C natio Judæorum. Latera aquilonis, populi gentium, facta est civitas regis, hoc est Ecclesia catholica, quam de universo mundo constat esse collectam.

3 *Deus in domibus ejus cognoscetur.*

Cum suscipiet eam.

C Cognoscetur Dominus in domibus, id est in membris suis sanctissimis, virtus sua et potentia declarabitur, quando in Ecclesia beatos viros ; ipso largiente : illi offerre monstrabitur.

4 *Quoniam ecce reges congregati sunt :*

Convenerunt in unum.

C Reges terræ hoc loco significantur principes Judæorum : quos Herodes congregans in unum, quærens ubi Christus nasceretur et illi congregati

dixerunt, in Bethlehẽm (Matth. ii). Et convenerunt in unum; quia omnes unam protulere sententiam.

5 *Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt:*

Tremor apprehendit eos.

6 *Ibi dolores ut parturientis:*

In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.

H Ipsi Judæi, scilicet videntes gloriam redemptoris, admirati de tanta gloria. Conturbati: quia se noverant peccatores commoti: de infidelitate ad fidem. Tremor apprehendit eos (Isa. xxvi): a conscientia delictorum, unde dictum est. A timore tuo concepimus, et peperimus spiritum salutis.

H Ibi dolores, cum corpora affligere per abstinentiam ceperint. In spiritu vehementi, hoc est fortissimo, scilicet sancto Spiritu, conteres naves, humiliabis superbiam gentium, quia Tharsis a navigatione negotiorum superba facta est: significans eos qui hujus sæculi negotiis circumferuntur. C Isti igitur nunc contriti, credentes dicunt. Sicut audivimus. A Dolores penitentis sunt, ut dolores parturientis.

7 *Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri:*

Deus fundavit eam in æternum. Diapsalma.

H Sicut audivimus per prophetas, ita videmus in Evangelio, quod est civitas virtutum. In civitate Dei, id est, in Ecclesia catholica. C Deus fundavit eam, quia sola illa veraciter civitas Dei nuncupatur.

8 *Suscepimus Deus misericordiam tuam:*

In medio templi tui.

C Illi enim misericordiam Dei suscipiunt, qui non solum per fidem sunt vocati, sed etiam per occultam prædestinationem ad æternam beatitudinem sunt electi. H In medio templi: in Ecclesia. C Misericordia (quæ Christus est) non ab omnibus suscipitur, sed ab his catholicis qui ejus præcepta sunt secuti.

9 *Secundum nomen tuum, Deus, sic et laus tua in fines terræ:*

Justitia plena est dextera tua.

C Nomen enim Dei in toto orbe terrarum: sine dubio creditur adorandum. Plena est ergo dextera justitia ejus, locum significat, ubi justii sunt collocandi, ad dexteram enim veniunt in judicio, quia in illam partem dexteram recipiuntur, qui ejus munere justii esse meruerunt. A Vel. Secundum nomen tuum, etc., id est quomodo nominatus es per universas terras, sic et laudaris per omnes terras. Illi autem laudant qui bene vivunt: nec potest esse laus nisi in sanctis ejus.

10 *Lætatur mons Sion et exsultent filii Judæ: Propter judicia tua — Domine:*

C Per montem Sion, Ecclesiam significat catholicam. H Exsultent filii Judæ, id est, animarum confessorum, quia Judas confessio interpretatur. C Quæ propter judicia Domini exsultent, quibus se ad beatitudinem æternam sciunt esse venturas.

11 *Circumdate Sion et complectimini eam.*

Narrate in turribus ejus.

H Circumdate Sion, id est defendite Ecclesiam in credulitate vestra. Complectimini eam: in charitate. Narrate, hoc est prædicate, in turribus, id est, in principibus Ecclesiæ. Quia sicut turris fortis est, et undique speculatur, sic et sancti et fortes et prædicatores debent esse in genere humano.

12 *Ponite corda vestra in virtute ejus: et distribuite domus ejus:*

Ut enarretis in progenie altera.

H Ponite, hoc est intelligite corda vestra: in virtute, hoc est in charitate Christi. C Qua virtute nihil potest esse præstantius. H O vos doctores ecclesiastici, distribuite domus, id est, gradus ecclesiastici ordinis, ut enarretis, non solum his qui credunt: sed etiam his qui credituri sunt. C Per alteram enim progeniem signat populum Christianum, qui ab Hebræo: quem primum Dominus elegit: secundus esse dignoscitur. H Ideo vos doctores Ecclesiarum distribuite ejus ordinationum gradus: canonicè et sancte, non præmiis corrupti, non personarum acceptione per adulationem lapsi, ut enarretis. Et quid enarrabimus? quoniam hic, etc.

13 *Quoniam hic est Deus Deus noster in æternum et in sæculum — sæculi:*

Ipse reget nos in sæcula.

H Exponit iste versiculus, quid ecclesiastici sacerdotes narrare debent: Quoniam hic est Deus Deus noster. C In æternum, contra illos dictum, qui sibi temporales homines deos esse somniabant. Regat utique ille nos, quia ipse est rex noster. H Regat lubricos et tortuosos gressus nostros.

ORATIO EX PSAL. XLVII.

Laudabilis atque terribilis Deus, qui in cælesti Jerusalem princeps magnificus inveniris: dilata mentem nostram spiritali intelligentia, ut misericordia tua in nostri pectoris templo suscepta, digni narratione tui nominis habeamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XLVIII.

ARGUMENTUM PSAL. XLVIII.

C Vox Christi de meritis justorum, pœnis impiorum, et ne divites in hoc sæculo timeantur.

TT. *In finem filii Core psalmus.*

C Tituli hujus verba contrahuntur ad Dominum Salvatorem. Ipse enim et in finem significat, et per filios crucis intelligitur, et per psalmistam sine dubio denuntiatur. Et per totum psalmum verba sunt Omnipotentis filii.

1 *Audite hæc, omnes gentes:*

Auribus percipite, omnes qui habitatis orbem.

C Admonetur universalis Ecclesia, ut veniant ad audiendum Christum, quia non vult Christus tantum paucis prodesse, sed omnibus cum puro corde quærentibus. Auribus percipite, id est, ut in sinibus sue memoriæ reponant. Habitatores orbis: Christianos et justos accipimus, qui sic noverunt habi-

tare in orbe, ut in ajs aeleratis non implicentur A erroribus.

B *Quique terrigenæ et filii hominum :
In unum dives et pauper.*

C Quique terrigenæ, per hoc intelligendum est, quod omnes habitatores terræ, ad audiendum verba Dei vocentur. C Terrigenæ peccatores sunt, qui vitia terrena sectantur. Filii hominum : justos dicit, quoniam et ipse Christus Filius hominis dictus. H Per divitem et pauperem liber et servus accipiuntur.

B *Os meum loquetur sapientiam :
Et meditatio cordis mei prudentiam.*

C Os Christi loquitur sapientiam, id est, ad divina mysteria declaranda, quæ occulta sunt ab hujus sæculi sapientibus. Prudentia pertinet ad mores probabiles instituendos, sic omnis divinus sermo his duabus virtutibus plenissime indicatur. H Semper in corde meditabor, ut homines relinquentes stultam vanitatem, Christi prudentiam sequerentur.

A *Inclinabo in parabolam aurem meam :
Aperiam in psalterio propositionem meam.*

C Aurem inclinaturam se promisit Christus, ut cognosceret si prædicationem ejus populus devotus impletet. In parabolam : similitudo enim rei veri imitatio est, et est sensus ut quod nobis ad exemplum datum est, devota æmulatione prompte Domino præstante faciamus. Aperire se dixit in psalterio propositionem, id est declaraturum præcepta divinitatis in sanctitate proprii corporis, ut probaretur docere verbo et exemplo. Psalterium enim (sicut sæpe diximus) corporis Domini decora similitudo est.

B *Cur timebo. In die mala.
Iniquitas calcanei mei circumdabit me.*

C Cur timebo. Sub interrogatione et responsione propria versus iste est pronuntiandus, id est quare formidolosa cogitatione confundar, in die mala? in die scilicet passionis, quæ mala Judæis, bona fidelibus fuit. Ille enim debet timere finem vitæ, qui peccatorum recordatione mordetur. Christus autem mortem timere non poterat, quem non circumdabat iniquitas calcanei, quemadmodum solet contingere peccatori in fine vitæ, ut tunc iniquitas scelerato sine vitam claudat. A Vel quilibet homo sua peccata agnoscens dicit, cur timebo in die mala? id est, judicii. Et respondet, ideo, quia iniquitas calcanei mei circumdabit me. H Id est peccatum actuale vel originale.

B *Qui confidunt in virtute sua :
Et in multitudine divitiarum suarum gloriantur.*

H Qui confidunt in virtute sua, illi labuntur in calcaneo. C Et in multitudine divitiarum suarum : necesse est enim ut tales timeant finem, qui deserere mundana nolunt, et peccatorum suorum penas formidant. Virtutem vero dixit corporis vires, animi robur, linguæ disertitudinem.

A 7 *Frater non redemit, redimet homo?
Non dabit Deo placationem suam :*

H Frater non redemit, id est, Adam, quia mortuus ipse non surrexit, vel frater non redemit, id est Moyses. Redimet homo, id est Christus redimet, quos Moyses non redemit. Ille non dabit Deo placationem, qui non agit poenitentiam : per quam placatur Christus. C Vel sub admiratione legendum est sic : Non redimet vel frater, redemit, scilicet Christus, redimet, scilicet homo? scilicet Adam : quasi diceret, si Christus non redemit vel redimet, nam redimet, unde negative legendum. Non dabit Deo, etc., ullus homo.

B *Et pretium redemptionis animæ suæ.
Et laborabit in æternum et vivet $\frac{1}{2}$ adhuc : in finem.*

B *Non videbit interitum cum videbit sapientes morientes :
Simul insipiens et stultus peribunt.*

H Et pretium redemptionis : subauditur non dabit, quia non fecit elemosynam per quam peccata delentur. Laborabit in æternum, in tormentis perpetuis positus, et vivet in finem, quia non interficitur, sed semper reparatur ad poenam.

H Non videbit interitum, hoc est, non intelligit sibi imminere tormenta. Cum viderit hominem in Deo sapientem, ab hoc mundo migrare, dicit, quid hanc jejunia, quid castitas, quid elemosynæ profuerunt, nonne et ipse mortuus est? Tale quiddam Redemptori nostro Judæi insultantes dicebant : Nunquid tu major es patre nostro Abraham (Joan. viii)? C Incipiens est qui prædicationibus prophetarum acquiescere non vult. Stultus vero dictus : qui nec ipsum Dominum venientem vult recipere. Hi ergo simul peribunt, quoniam in futuro judicio damnandi sunt.

B *Et relinquent alienis divitias suas :
 $\frac{1}{2}$ Et : sepulcra eorum domus illorum in æternum.*

H Qui in divitiis et non in Domino sperant, perdunt utrumque, et divitias et Dei adjutorium. Divitias ideo perdunt, quia ibi posuerunt ubi fures effodiunt : Dei adjutorium, quia illum spreverunt. Et divitias quas magnopere diligebant, non suis, sed (quod gravius uret) extraneis derelinquent propter quas omnia peccata commiserant. Et fabricant sibi sepulcra de marmore : firma, magna et pulchra quasi domus in æternum mansuras. Ecce etiam morientium pompa.

B *Tabernacula eorum in progenie et progenie :
Vocaverunt nomina sua in terris suis.*

H Hæc erit illis perpetua habitatio, quia non resurgunt ut habeant vitam æternam, sed ut damnentur in poenam. Vocaverunt, sæpe enim pagani supra defunctorum epulantur sepulcra, et in nomine mortuorum bibentes, inania quædam cum modulatione canunt. C Atque invocant nomina mortuorum, et credunt hoc illis prodesse. H Sed nihil prodest in inferno damnatis, et ita per terras, sepulcra acci-

piuntur. Et invocaverunt habet alia littera, quod hic exponitur.

12 *Et homo cum in honore esset non intellexit :*

Comparatus est jumentis ÷ insipientibus ;, et similis factus est illis.

H Homo cum in honore esset, non intellexit, esse se ad imaginem Dei formatum. C Comparatus est jumentis, digna similitudo datur vecordibus, ut qui se imaginem Dei gestare non intelligunt, congrue jumentis insipientibus comparentur. Nam tolle homini Dei scientiam, et omnino pecus insipiens est, præsumptio vana et caduca superbia.

13 *Hæc via illorum scandalum ipsis :*

Et postea in ore suo complacent. Diapsalma.

C Hæc via, id est vita, in qua in hoc sæculo ambulamus. Sed hæc via quid malis faciat: non taceatur. Scandalum utique actoribus suis, id est stimulum atque dolorem. Non enim ad securitatem suam quidquam peccator facit, cui de sua provenit actione, torqueri. Consuetudo est peccantium, ut postquam impleverint votum in peccato, mox divinitati gratias agunt, in ore non in corde, unde dicit: postea in ore suo complacent, Deo gratias agentes quod prospere peccaverint.

14 *Sicut oves in inferno positi sunt :*

Mors depascet eos.

C Sicut oves lanæ suæ amissione jugiter perseverant, sic semper in illis sine imminutione substantiæ, invenit pœna quod cruciet. H Merito a morte depascuntur, qui Christum noluerunt habere pastorem.

15 *Et dominabuntur eorum justi in matutino :*

Et auxilium eorum veterascet in inferno a gloria eorum.

C Et dominabuntur eorum, quod utique in illa resurrectione felicitum est, ut malis præmineant boni, hic enim justos oblinent peccatores. In matutino, cum gloria resurrectionis illuxerit. Quorum auxilia tanquam panni putrefacti veterascunt, quia eorum divitiæ nihil illis prosunt. A gloria sua, quam in isto sæculo habuerunt. H Id est in comparatione ad gloriam eorum quam hic habuerunt, quanto enim amplius hic sunt gloriosi, tanto plus in inferno corruptionem patientur (*Apoc. xviii*).

16 *Verumtamen Deus redimet animam meam : de manu inferi*

Cum acceperit me. Diapsalma.

C Liberavit Deus animas eorum, qui adventum ejus constanti animo crediderunt. De manu inferi, de potestate diaboli: qui ante adventum Christi animas tenebat obnoxias. C Dives enim dictus est a divo, qui quasi Deus creditur nihil indigere: per quem hic impium debemus accipere. Cum ejus gloria multiplicata fuerit, junge, ne timueris.

17 *Ne timueris cum dives factus fuerit homo :*

Et cum multiplicata fuerit gloria domus ejus.

H Dives effectus est Judas proditor vendendo magistrum, sed nihil pretii quod acceperat: secum cum moriebatur deportavit. Si ergo nunc unusquisque

oppresso paupere dives efficitur, noli timere, cito præterit, et nihil secum de his quæ rapuerat tollit, Domino dicente: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt (*Luc. ii*), quæ autem parasti cujus erunt.

18 *Quoniam cum interierit non sumet omnia :*

Neque descendet cum eo gloria ejus.

C Ecce redditur ratio quare timeri non debeat mundi gloriosus. Cur enim timemus divitem, qui moritur pauper, nec aliud secum valet portare, nisi unde possit ardere? Et bene dicitur descendere in profundissimam foveam, sed sine gloria sæculi, sine turba satellitum. Et domus illa quam miraberis, remanet tota, sed onera quæ non videbas: transmittit ingentia secum in gehennam.

19 *Quia anima ejus in vita ipsius benedicetur :*

Constitetur tibi cum benefeceris ei.

C Ista benedictio non ad sanctificationem pertinet, sed ad favorem. Benedicetur enim dictum est: propter linguam satellitum, inter epulas suos dominos collaudantes. Cum ei benefeceris, constitetur, id est, tunc agit gratias Deo, quando aliquid lucri conquirat.

20 *Introibit usque in progenies patrum suorum :*

Usque in æternum non videbit lumen.

C Qui in isto sæculo patres pessimos imitantur, eorum societate damnandi sunt. Usque in æternum non videbit lumen, id est, lumen sapientiæ hic et in æternum. Lumen quod illuminat omnem hominem, quod soli sancti in deitate videbunt. Sicut enim peccata sunt tenebrosa, ita peccatoribus sapientiæ lumen auferunt. H De quibus dicitur: Projicite eum in tenebras exteriores (*Matth. xxii*).

21 *Homo cum in honore esset non intellexit :*

Comparatus est jumentis ÷ insipientibus et ;, similis factus est illis.

C Concludit propheta pulcherrimum psalmum parilitate versus, ut se peccator a malo proposito removeret, cum stultitiam suam iterata increpatione cognosceret.

ORATIO EX PSAL. XLVIII.

Reple, Domine, os nostrum sapientia tua: ut memores te hominem factum, nosque redemisse de tartaro, mereamur vultus tui lumine decorari. Qui cum Patre et Spiritu sancto, etc.

PSALMUS XLIX.

ARGUMENTUM PSAL. XLIX.

C Vox synagogæ de primo et secundo adventu Christi, ipsiusque admonitio, ut ei sacrificium laudis fideles offerant.

TT. *Psalmus Asaph.*

H Asaph erat egregius musicus, cujus nomen interpretatur *congregatio*. Psalmus iste discernit justos ab impiis, cœlestes a terrenis, sanctos a peccatoribus: protestatur etiam non se locutum prophetam, sed ipsum Dominum, dicens Deus, etc.

1 *Deus deorum Dominus locutus est :*

Et vocavit terram.

C Deus enim timor Græca lingua dicitur. H Igitur

Deus in Trinitate Pater et Filius et Spiritus sanctus. Unus tamen Deus deorum : dii enim dicuntur boni homines. Locutus est, C per prophetas et apostolos Et vocavit terram, id est genus humanum. H Credentes deos nuncupari voluit, quia dedit eis potestatem filios Dei fieri (Joan. 1). C Dicuntur itaque filii sicut et dii : quia utrumque gratia præstat, non natura.

2 *A solis ortus usque ad occasum ;*

Ex Sion species decoris ejus.

C A solis ortu, per solis cursum : universum significat mundum, quia omni terræ oritur et occidit claritas ejus. Ex Sion species, Hierusalem, in qua mons iste puris mentibus velut aurea massa resplendet. De hac enim urbe exeuntes apostoli, speciem decoris ejus annuntiaverunt in toto orbe terrarum, sicut Isaias dicit : Ex Sion exibit lex, et verbum Domini de Hierusalem (Isai. n).

3 *Deus manifeste veniet :*

Deus noster et non silebit.

C Nunc de secundo Christi adventu propheta dicit, manifeste veniet. Manifeste vero tunc veniet Christus, quando jam non cruci affigendus, sed judicaturus est mundum. Silet enim modo per patientiam cum peccamus, tunc autem non silebit, cum sceleratis dicturus erit : Ite in ignem æternum (Matth. xxv). Manifeste vero dicitur, quasi a mane dies festus dictum sic a sacrificiis, quia tota die festivitati vacaretur.

4 *Ignis in conspectu ejus exardescet :*

Et in circuitu ejus tempestas valida.

H Ignis hic duplicem habet virtutem, illuminat enim et exurit. Gaudeant enim justi : quia illuminantur ex eo, timeant peccatores, quia exurendi sunt ab eo. C Hæc tempestas non ventis agitur, nec procellis sævientibus excitatur, sed ex divina potentia vehemens spiritus consurgit, ut arca Domini : æquitatis ejus sententia ventiletur. Tunc frumenta sequestrat a paleis. Quod judicium merito tempestas dicitur, quia improvisum veniet, et nimia celeritate bonos discernet.

5 *Advocavit cælum desursum :*

Et terram discernere populum suum.

A Advocavit cælum, id est, apostolos vel reliquos sanctos, qui despectis terrenis, quæ sursum sunt sapiunt. Discernit autem terrenos, ut cum cælestes ponuntur ad dexteram, hi ad sinistram collocentur.

6 *Congregate illi sanctos ejus :*

Qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.

C Nunc synagoga Christi, verba facit ad angelos, qui ministerio suo in fine sæculi congregabunt omnes sanctos de universo mundo. H Qui ordinant, id est, qui sancti prædicant vel implent Testamentum Novum super Vetus, ut per Testamentum novam legem, per sacrificia veterem intelligas. A C Vel qui ordinant Testamentum, id est, ordinabiliter dent et faciunt sicut testatus est Christus eis, qui opera misericordiæ exercent : regnum accepturi æternum, in quorum miserationibus Deus super omnia sacrificia delectatur.

A 7 *Et annuntiabunt cæli justitiam ejus :*

Quoniam Deus judex est. Diapsalma.

C Cælos, viros justos dicit, quibus verbi cælestis dispensatio condonatur. Quoniam Deus judex est, ac si diceret : Qui nescit falli, et sicut omnia manifeste novit, ita sine reprehensione discernit. A Vel sancti prædicabunt justitiam, id est mandata ejus, et prædicabunt quod est judex vivorum et mortuorum, ideo justitia est timenda.

8 *Audi populus meus et loquar : Israel et testificabor tibi :*

Deus Deus tuus ego sum.

C Audi populus meus, hic ipsa Veritas ex propria persona loquitur. Populus hic significat plebem devotam. Cum dicit audi, id est, devota mente suscipe. Loquar, subaudi profutura. Testificari, id est, testimonium dicere. Tunc fidelibus testimonium dabit, cum dicturus est : Esurivi enim et dedistis mihi manducare (Matth. xxv). Est hic autem magnum sacramentum dum dicit : Sum ; sum enim proprium est divinitatis verbum, eo quod semper adest et tempore non mutatur divinitas. Est vero ibi et aliud sacramentum, quia scilicet una syllaba tribus litteris continetur, ut sancta Trinitas unus Deus esse doceatur.

9 *Non in sacrificiis tuis arguam te :*

Holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

C Non in sacrificiis tuis, ad populum Judaicum loquitur, non jam exquirenda esse sacrificia pecudum, sed cor contritum. Holocausta autem esse accepta in conspectu suo, scilicet quando meus nostra divino amore succensa, peccata sua lamentatione decoquit et tribulatione, ut cruciatu corporeo omnia vitia exusta, consumantur.

10 *Non accipiam de domo tua vitulos :*

Neque de gregibus tuis hircos.

C Cum duo respuit universa primi temporis sacrificia designat modis omnibus excludenda, significatur enim a parte totum.

11 *Quoniam meæ sunt omnes feræ silvarum :*

Jumenta in montibus et boves.

C Feræ silvarum, gentes significat. Jumenta in montibus, simplices in catholica Ecclesia, qui in cacumine fidei habitare noscuntur, Boves, apostolos, prophetas et prædicatores : qui in agro Domini assiduo labore versati sunt.

12 *Cognovi omnia volatilia cæli ?*

Et pulchritudo agri mecum est.

C. Quis enim omnia volatilia cæli potest cognoscere nisi sola majestas, quo versiculo cuncta complexus est. A Pulchritudo agri cum illo est, quia ubi voluerit, copia omnium rerum vel administratur vel negatur.

13 *Si esuriero non dicam tibi :*

Meus est enim orbis ÷ terræ : et plenitudo ejus

H Esurire Dei, est non in escis carnalibus, sed ut faciat quis voluntatem ejus (Joan. iv), ergo tacet Israeli suam esuriam, quia exspectat peccatoris con-

versionem. Orbis terræ illius est, id est, sancta A
Ecclesia, ac si diceret, eam redimendam esse suo
sanguine.

14 *Nunquid manducabo carnes taurorum :
Aut sanguinem hircorum potabo ?*

C Quomodo grata erunt Deo, quæ non sunt ne-
cessaria? H Vetera hic sacrificia evacuanda esse
declarat. Ideo in moribus bonis sacrificium requirit
dicens : Immola, etc. Sed possunt hæc repudiata
nobis proficere, cum acceperint a nobis ista indi-
gentes, cum esuriens pascatur, sitiens potetur. Et
in pauperibus accipit Deus, quæ sibi in sacrificiis
offerri non permittit.

15 *Immola Deo ÷ sacrificium : laudis :
Et redde Altissimo vota tua.*

C Ille Deo immolat sacrificium laudis, qui a ter-
renis vitis fuerit segregatus, et moritur mundo, ut
hostia fiat Christo. Vota quoque reddit Altissimo,
qui ei talia immolanda præparavit, qualia ipse pro-
pitius præcepit. H Hoc est autem sacrificium acce-
ptabile, hoc est holocaustum pingue ut laudetur
Deus ab homine quem creavit.

16 *At : invoca me in die tribulationis :*

Et eruam te et honorificabis me. Diapsalma.

C Præcepit enim invoca me, ne quis spem haberet
in terreno solatio, ubi sunt caduca universa. In die
quando te affligit adversarius. Eruam te, quasi dicat:
Circumdatum a satellitibus diaboli, summa celeri-
tate liberabo. Magnificabis sive honorabis me, id est,
magnum me esse in æternum pronunties. Romana
siquidem translatio magnificabis habet, Gallicana
vero, honorificabis, quod idem est.

17 *Peccatori autem dixit Deus quare tu enarras
justitias meas :*

Et assumis testamentum meum per os tuum.

C Interdicitur hic sceleratis qui converti nolunt,
ne se præsumant sermonibus miscere divinis, quia
os debet esse justum, quod justitias Domini enar-
rare præsumit. Testamentum vero : Vetus et Novum
significat, quia dum unum suspense dicitur, utraque
memorantur. H Audiant hæc doctores vel episcopi
Ecclesiarum, qui peccata populorum resceant præ-
dicando, qui quod prædicant opere non implent.

18 *Tu vero odisti disciplinam :*

Et projecisti sermones meos retrorsum.

C Odit disciplinam, quia ad correctiones justas
iniqua præsumptione remurmurat, et non vult,
Deum in se vindicare quod peccat. Projicit etiam
post se sermonem Dei, qui sequi divina jussa con-
temnit.

19 *Si videbas furem currebas cum eo :*

Et cum adulteris portionem tuam ponebas.

C Ita istum versiculum debemus accipere, ut in
his duobus prohibitis, omnia crimina vetuisse vi-
deatur. Ille currit cum fure, qui ei ad faciendum
scelus socia voluntate jungitur. Ponebat portionem
cum adultero, qui ei adjutorium præbet, quo sua
vota perficiat. Ibique sine dubio habere dignoscitur
portionem.

20 *Os tuum abundavit malitia :*

Et lingua tua concinnabat dolos.

C Hic enim os, cogitationem cordis debemus acci-
pere : tunc enim abundant malitia cogitationes,
quando per diversa genera peccatorum iniqua vo-
luntate grassantur. Et lingua tua. Qui enim falso
laudat alium, dolum in lingua facit.

21 *Sedens adversus fratrem tuum loquebaris :*

*Et adversus filium matris tuæ ponebas scanda-
lum.*

Hæc fecisti et tacui.

C Sedere enim morantis est, et ideo gravius pec-
cat, qui moratur in detractioe fraterna. Fratrem hic
omnem proximum carnis debemus accipere, quia et
de spiritali dicturus est. Filium matris : sobolem
dicit Ecclesiæ. Ponebat ergo scandalum fratri suo, qui
hæreticas pravitates vel alias interceptiones excogi-
tat : quibus frater innocens capiatur. Hæc fecisti et
tacui. H Quia ea examinanda in futurum reservavi
judicium : tacui enim jam, quia non statim vindicavi
sed sustinui.

22 *Existimasti inique quod ero tui similis :*

Arguam te et statuam contra faciem tuam.

C Existimasti inique, hoc est, quia Deus tacet et
differt vindicare peccata, ideo creditur a stultis illi
placuisse scelera humana. H Arguam vero te, cum
in sinistra parte sedis fueris collocatus. C Statuam,
quod superius dixit : peccatorem verba sua (quæ
semper ante oculos habere debuit, ut secundum ea
viveret) post tergum et retro projecisse. In iudicio
igitur peccator ante faciem suam videbit, quod se
putabat oblivionis beneficio præterisse. Formido
inestimabilis, illa homines videre, per quæ se norunt
ad æterna supplicia pervenire.

23 *Intelligite hæc qui obliviscimini Deum :*

Nequando rapiat et non sit qui eripiat.

C Intelligite, id est, obedite qui obliviscimini
Deum. Ille obliviscitur Dei, qui præcepta ipsius
iniqua præsumptione contemnit. Nequando rapiat,
scilicet diabolus. Quando enim ille rapit non est qui
eripiat ad salutem, nisi Dominus per suam magnam
misericordiam. H Vel aliter, quando rapit Christus
obliviscentes se, hoc est præcipitat in mortem, ei
nemo eripere potest. Quando enim diabolus rapit
hic, est qui eripiat ad salutem, Christus scilicet.
Cum vero Dominus rapit ad vindictam, non est qui
liberare possit addictum.

24 *Sacrificium laudis honorificabit me :*

Et illic iter quo ostendam illi salutare Dei.

H Sacrificium laudis, quia de omni bono quod
sancti faciunt Deus honoratur. Iter Christus est per
opera sanctorum. Salutaris Dei Patris est Filius.
C Vel iter beatissimam psalmodiam appellat, quod
non pedibus sed puris mentibus ambulatur, et ducit
ad Christum. H O gloriosa semita, quæ ducit ad cœli
terræque creatorem !

ORATIO EX PSAL. XLIX.

Deorum Domine, te rogamus, uti nos suscipias
in sacrificio laudis, quo sine onere peccati tuas ja-

et enarrantes, iter illud quod salutare tuum adit gradiamur. Per Dominum nostram Jesum etc.

PSALMUS L.

ARGUMENTUM PSAL. L.

Vox pœnitentiam agentis.

In finem psalmus David, cum venit ad eum Nathan propheta cum intravit ad Bersabee.

Iste quinquagesimus psalmus vocem continet penitentis, ostendens, ut qui ceciderit in crimen ad, mala sua confitendo redeat ad salutem.

Insere me, Deus :

Secundum magnam misericordiam tuam.

Quum se audisset rex potentissimus a Nathan propheta redargui, peccatum suum non erubuit pœnitentiam confiteri (II Reg. XII), dicendo judici : Miserere

Vox ista non discutitur sed sub tranquillitate et auditur, solaque res est per quam posuerit apud Dominum sine aliqua difficultate de-

H Qui enim se miserum putat esse de suis peccatis, cum illo facit Deus misericordiam magnam.

Et secundum multitudinem miserationum

meas :

Secundum multitudinem confugio ad misera-

tionem tuam, ut gravibus vulneribus thiriacam vel cinam tuam miserationis infundas. Miserationum quia multa sunt peccata mea, et miserationes multe. C Ille enim solus in libro vitæ conscribitur, cujus omnia peccata delentur.

Amplius lava me ab iniquitate mea :

Et a peccato meo munda me.

Amplius lava me ac si dicat : Tu potes plus remittere quam ego te intelligam rogare. C Ad munda me, quatenus in eo nihil remanere possit inordinatum, post enim aliquis sic lavari, ut non sit inordinatus purissimus, recte igitur addidit munda me.

Iniquitatem iniquitatem meam ego cognosco :

Peccatum meum contra me est semper.

Peccata enim illa fortiora sunt, quæ agnoscimus committimus, non autem illa quæ per ignorantiam perpetramus. Contra se dicit stare delicta, jam hic constitutus, quasi in venturo iudicio, contra se stare dicit delicta, quasi quamdam imaginem figuratam, et hoc non semel aut bis sed sem-

Tibi soli peccavi et malum coram te feci :

Ut justificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris.

Si quis enim de populo erraverit, et Deo peccaverit. Nam quando rex delinquit, soli Deo reus. Iste igitur rex soli Deo peccare se dicit, quia minem non habet qui ejus facta dijudicet. Et a illum ubique esse noverat, jure coram eo malum se fecisse deplorabat. Sermones autem Domini cito justificati dicuntur, quoniam sine dubio semper dicta complentur. Ista autem verba, et cum iudicaris, quidam aptant ad Domini

passionem, cum iudicatus vicit, et mundum damnatus absolvit, sed intelligi recte potest vincere Deus cum iudicatur ab hominibus, quia in omni iudicio Deus justus probatur.

6 *Ecce enim iniquitatibus conceptus sum :*

Et in peccatis concepit me mater mea.

H Hic versiculus lotius humani generis casum exponit. Concipitur enim homo et nascitur in originali peccato, quod ex Adam trahitur, sed baptismo per gratiam Dei purificatur.

7 *Ecce enim veritatem dilexisti :*

Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

C Non enim delectatur Deus pœnis nostris, sed confessionem veram quærit erroris. David igitur peccatum non negans, veritatem confessus est, quam Deus supra sacrificia quærit et diligit. Incerta ergo et occulta sunt, quæ Deus prophetæ David in filii sui manifestatione revelavit, id est, ut passionem ejus futuram prædiceret et resurrectionis gloriam nuntiaret, et inde dicit se non debuisse peccasse, cum talia meruisset agnoscere. Incerta proprie sunt quæ omnino discerni non possunt, sed aliquibus ambiguitatibus colliguntur. Occulta vero sunt : quæ nec oculus conspicit nec mens humana dijudicat.

8 *Asperges me, Domine, hyssopo et mundabor :*

Lavabis me et super nivem dealbabor.

H Sicut enim hyssopum, id est humilis herba curandis pulmonibus aptum est, ita cœlesti quis respersus hyssopo, id est humilitate cordis, ab omni superbie malignitate purgatur. Lavabis me, hoc est per pœnitentiam. C Per hyssopum igitur Christi sanguinem intelligit, qui non solum inquinamenta detergit, sed etiam super nivem puritatem relucens animæ ostendit, quia spiritalis anima longe supra corpora mundana (quorum nullum nive albius est) resplendet.

9 *Auditui meo dabis gaudium et lætitiā :*

Et exsultabunt ossa humiliata.

H Auditui meo, id est, cum jacens in infirmitate peccati audire meruero : Homo, dimissa sunt tibi peccata tua : dabis gaudium auditui meo et lætitiā. C Gaudium pertinet ad absolutionem peccatorum. Lætitia vero ad perpetua præmia possidenda. Ossa vero significant animi firmamenta, quæ necesse fuerat humiliari, usque dum pœnitens potuisset absolvi. H Ossa, id est, virtutes quæ peccatis fuerant humiliatæ, vel spei æternitas, est ossa humiliata.

10 *Averte faciem tuam a peccatis meis :*

Et omnes iniquitates meas dele.

H Averte faciem tuam, id est, ne videas peccata mea, ne recorderis illa : et omnes iniquitates præteritas et præsentis atque futuras dele.

11 *Cor mundum crea in me, Deus :*

Et spiritum rectum innova in visceribus meis.

C Cor mundum petit Propheta sibi creari, id est restaurari, quod jam impellentibus peccatis commoveri nullo modo possit ad culpam. Et spiritum

rectum. Nam ut per Adam veteres sumus, ita Christi Domini beneficiis innovamur. H Vel spiritum rectum quod recte confitear, vel rectum ad videndum et discernendum sicut antea rectus fuit in me.

12 *Ne projicias me a facie tua :*

Et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

H Ne projicias me, ut sicut Cain exsul (*Gen. iv*) efficiar a potentia tua. Et ne auferas Spiritum sanctum tuum a me, sed ab eo consumptis delictis, tuo me statuas conspectui. Vel Spiritum sanctum, hoc est spiritum prophetiæ.

13 *Redde mihi lætitiã salutaris tui :*

Et spiritu principali confirma me.

H Redde mihi lætitiã, hoc est illam exultationem Christi tui, quam in eo habui priusquam peccarem. Spiritu principali dixit, id est ut ipse in me, et non vitia principentur. Vel spiritu principali : Patrem, per Spiritum rectum : Filium, per Spiritum sanctum : ipsum Spiritum sanctum accipe.

14 *Docebo iniquos vias tuas :*

Et impii ad te convertentur.

H Docebo iniquos, hoc est puniam me ipsum, ut meum exemplum imitentur. C Quoniam si prophete parcatur, maxima spes remissionis delinquentibus conceditur. Docebo igitur exemplo remissionis meæ, sperare peccatores, et verbo prædicabo mirabilia miserationis tuæ.

15 *Libera me de sanguinibus, Deus Deus salutis meæ :*
Et exsultabit lingua mea justitiã tuam.

C Liberari se Propheta petit de sanguinibus, quod contra Latinam regulam positum est, sed laudandus omnino translator est, qui elegit aliquid contra artem sæcularium ponere quam a veritate posita discrepare. Nam si diceret a sanguine, forsitan unum peccatum videretur ostendere, sed cum pluralem numerum ponit, multa esse sine dubio delicta constat. Deus salutis, significat Dominum Christum, per quem salus pie credentibus datur. Exsultavit, id est, si me liberaveris de peccatis, laudem tuam lingua mea juste loquetur, propter hoc quod in præterito psalmo dictum est : Peccatori autem dixit, Deus, etc. Absolutus enim recte loqui potuit illud, a quo peccatorem divina lex suspendit.

16 *Domine, labia mea aperies :*

Et os meum annuntiabit laudem tuam.

H Aperiri sibi petit labia, quæ clausa erant per peccatum. Quia non est pulchra laus ex ore peccatoris (*Eccle. xv*). C Os autem dicitur cordis arcnum, unde veraciter laus divina cantatur.

17 *Quoniam si voluisses sacrificium dedissem*

Utique : holocaustis non delectaberis.

H Audiant Judæi, et sacrificia sua cessasse intelligant. C Etiam immolationes pecudum et ritus sacrorum in adventu Domini respuendos.

18 *Sacrificium Deo spiritus contribulatus :*

Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.

C Postquam dixit : Quæ sacrificia Deus respuit nunc dicit illa quæ poscit. Istud vero placitum sacri-

ficiam Deo damus, cum spiritum superbiæ humilitate confessionis mactamus : unde non sanguis egreditur, sed lacrymarum fluentia decurrunt. Cor contritum dicit, laboribus penitentiæ vehementer afflictum. Humiliatum Deo scilicet, non enim potuerat cor humiliari, nisi fuisset frequenti tribulatione contritum. Tales oblationes Deus non spernit.

19 *Benigne fac Domine, in bona voluntate tua Sion :*

Ut ædificentur muri Jerusalem.

C Supplicat itaque propheta, ut quoniam synagoga peccavit sub lege posita, succedens Sion per gratiam Christi, hoc est catholica firmetur Ecclesia. Et ædificentur muri, si secundum historiam velis advertere, significat forte tempora Theodosii, quando Eudoxia ejus conjux feminarum religiosissima, ampliori murorum circulo Jerusalem coronavit.

20 *Tunc acceptabis sacrificium justitiæ.*

Oblationes et holocausta : tunc imponent super altare tuum vitulos.

C Tunc acceptabis, o Pater, sacrificium, id est, gloriosissimam passionem Filii tui, qui sacrificium se pro omnibus obtulit, et est ejus passio sacrificium veracissimum justitiæ. Oblationes et holocausta, pertinent ad Christianos, qui erant post adventum Domini credituri, significans immolanda corda hominum viventium, non pecudum membra mortuorum. Vitulos quippe posuit, aut pro innocentibus, aut pro prædicatoribus, quorum imaginem in vituli figura evangelista Lucas suscepit. Vel illos qui animas suas in hostiam suavitate sacris altaribus obtulerunt.

ORATIO EX PSAL. L.

Profluxu miserationis inellabile nomen Trinitatis, Deus, qui humani pectoris antrum emundans vitiis, super candorem efficit nivis, innova, quæsumus, in visceribus nostris Spiritum sanctum, quo laudem tuam annuntiare possimus : ut recto principalique spiritu confirmati, mereamur æternis sedibus in Jerusalem cœlesti componi. Per ejusdem.

PSALMUS LI.

ARGUMENTUM PSAL. LI.

C B Vox prophete de Juda vel Antichristo.

TT. *In finem intellectus David. Cum venit Doech Idumæus. et annuntiavit Saul et dixit illi : Ecce venit David in domum Abimelech.*

D C Totus hic titulus ad adventum Domini secundum, per tempus Antichristi jure referendus est, quoniam omnia ad Christi manifestationem competenter aptantur. Ut a psalmo suo non discrepare videatur.

H Psalmus iste continet vocem prophete exprobrantis peccata Judaici populi. Ad ipsum enim loquitur dicens :

1 *Quid gloriaris in malitia :*

Qui potens es in iniquitate.

C Quid gloriaris in malitia. Cum Scriptura divina nec in bonis actibus dicat esse gloriandum, sed præcipiat, qui gloriatur in Domino gloriatur.

(II Cor. x), nunc Propheta sceleratum virum redarguit, de sola se malignitate jactantem, cur velit de malis gloriari, unde debuit confundi.

2 *Tota die injustitiam cogitavit lingua tua :
Sicut novacula acuta fecisti dolum.*

C Tota die, totum tempus vitæ significat, quia sine aliqua intermissione semper malus malum et operatur et cogitat. Injustitiam cogitavit, hic enim linguam dicit cogitasse, quia pessimorum est consuetudo, ut ante loquantur lingua quam cogitent corde, id est inconsulta proferre. Bene autem comparavit mali hominis dolum acutæ novaculæ, quia sicut illa pilos radit, et hominem non lædit : ita nec dolus, animæ justii nocere valebit, quando ei nititur auferre mundana. Terrena enim bona pilis comparantur, quia pili superfluitates quædam sunt corporis : et temporalia bona animæ.

3 *Dilexisti malitiam super benignitatem :
Iniquitatem magis quam loqui æquitatem. Diapsalma.*

C Ille enim diligit, qui cognoscitur diligere semper peccare. Super benignitatem, id est, si animum malevoli benignitas tangit, mox eam ut vitium detestabile projicit, et magis diligit loqui iniquitatem, quam verba æquitatis proferre.

4 *Dilexisti omnia verba præcipitationis :
Lingua dolosa.*

C de Antichristo vero dicitur, qui confusis moribus diligit iniquitatem, currit ad omnia verba præcipitationis, jubet quod nullum juvat, et totum cum dolo loquitur, a quo nulli profutura censentur.

5 *Propterea Deus destruet te in finem : evellet te
et emigrabit te de tabernaculo tuo :
Et radicem tuam de terra viventium. Diapsalma.*

H Omnia hæc in Judaico populo impleta sunt, qui a legis littera destructus, et evulsus de civitate, emigratus est de tabernaculo Dei temporibus Titi et Vespasiani. C In finem autem qui destruetur : æternis suppliciis deputatur. Et radicem tuam, quia sicut sancti sanctorum, ita imitatores peccantium, radices eorum appellantur. Radices erant Antichristi, consentanei, et ideo radicem ipsius cum ipso dicit esse evellendam : quia cum sanctis Domini, nec antichristus, nec ministri ejus habebunt aliquam portionem in regno beatum.

6 *Videbunt justii et timebunt : et super eum ridebunt :
— Et dicent : Ecce homo qui non posuit Deum
adjutorem suum.*

Videbunt justii, hoc est intelligent jam malorum futuram pœnam, et timebunt, ne talia appetant in isto sæculo. Hic justii fient, ridebunt in futuro. C Super eum qui longam patientiam Dei, stulta voluntate contempsit. Ecce cum dicitur, extensa manu, peccatoris nefanda sors monstratur.

A 7 *Sed speravit in multitudine divitiarum suarum :
Et prævaluit in vanitate sua.*

C Divitias vero hic universas pompas sæculi debemus accipere. Qui in illas spem suam ponit et non in Deum : semetipsum fefellit. Ipse enim prævalet in vanitate sua, quia sibi profutura nullatenus acquirit. Vanum enim dicitur quod est inane, fragile vel caducum, et ab ipsa firmissima veritate discretum.

8 *Ego— autem : sicut oliva fructifera in domo Dei :
Speravi in misericordia Dei in æternum et in
sæculum — : sæculi :*

H Comparat se propheta olivæ fructiferae : propter pinguedinem sapientiæ. Speravi in misericordia, quia non est humanæ fragilitatis facultas, ut per se quis salvus fiat, sed per misericordiam Domini.

B 9 *Confitebor tibi in sæculum qui fecisti :
Et exspectabo nomen tuum quoniam bonum est
in conspectu sanctorum tuorum.*

C Hic enim datum est confiteri nobis, ubi meremur absolvi. Quia fecisti : ibi intelligendum est, misericordiam. Quoniam bonum. Quod jure dicitur bonum, ubi et spes salutis, et totius vitæ palma suscipitur. Additum est quoque ante conspectum sanctorum tuorum, id est, quando jam gaudium generale justorum est. H Vel quia fecisti, scilicet quod sum oliva fructifera, quod speravi in misericordia Dei in æternum, et ideo exspectabo nomen tuum, etc.

ORATIO EX PSAL. LI.

Totius mundanæ vanitatis destructor, Omnipotens, fac nos in domo tua sicut olivam fructiferam florere, ut in tuam misericordiam sperantes, ab iniquitatis maledicto salvemur. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS LII.

ARGUMENTUM PSAL. LII.

C Ecclesia increpat eos qui corde vel opere corrumpuntur, et fideles monet ut æquanimitèr sæculi molestias sufferant.

TT. *In finem pro Amalech. Intellectus ipsi David.*

C In finem quid significat jam notum est. Amalech autem genus fuit, quæ contra Dei populum pugnavit. Ejus nominis interpretatio talis est : pro parturiente sive dolente, et significat Ecclesiam, quæ tanquam dolens atque parturiens, populum admonet perfidorum, ut a suis iniquitatibus conquiescat.

D 1 *Dixit insipiens in corde suo :
Non est Deus.*

C Proprium est linguæ, verbum dicere, non cordis. Sed quia cogitationes nostras potentia divinitatis intelligit, recte dictum est insipientes corde dicere, quod ad aures Domini potuit pervenire, non ad ignoscendum, sed vindicandum. H Dicit autem in corde, diabolus vel Judæus, non est Deus, ac si dicat: Non est Christus Filius Dei. A Vel insipiens est qui libet qui male vivit, et is si putat Deo placere mala, dicit in corde : Non est Deus, vel qui dicit, Deum omnibus et semper parcere : Deus enim sua justitia et bonitas est.

2 *Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in iniquitatibus :*

Non est qui faciat bonum.

C Corrupti. Sunt omnes hæretici uno verbo notati, nam Deo recte non credidisse corruptio est. Hos subsequitur pœna justissima, ut abominabiles in voluptatibus suis flant. Non est qui faciat bonum : hoc est quod parturiebat Ecclesia plena doloribus, ut in tanta multitudine perditorum non sit qui bonum possit operari vel imitari.

3 *Deus de cœlo prospexit super filios hominum :*

Ut videat si est intelligens — aut : requirens Deum.

C Prospexit Dominus de cœlo, id est, de unoquoque prædicatore suo, et prospexit super filios hominum : sub magna pietate, ut non errantes perderet, sed pœnitentes salvaret. Ut videat, id est, ut videre faciat sanctos, quis prædicationem eorum intelligat, id est, intus, in seipso legat aut requirat opere Deum.

4 *Omnes declinaverunt. Simul inutiles facti sunt :*

Non est qui faciat bonum.

Non est usque ad unum.

C Illos omnes enim declinasse dicit, qui durato corde in scelerato proposito permanserunt. Prius enim fuit ut declinarent ; secutum est ut inutiles fierent sibi. Usque ad unum vero dum dicitur, omnes negantur. Nam si aliquem bonum voluisset intelligi, non diceret : usque ad unum, sed præter unum. H Omnes hi insipientes qui non requirebant Deum, inutiles facti sunt, quia mandata Dei implere nolunt, et ideo sibimetipsis inutiles et aliis, quia inutilis est qui non operatur aliquid boni, ideoque projicitur in tenebras exteriores (Matth. XXI), Evangelio teste.

5 *Nonne scient — omnes : qui operantur iniquitatem :*

Qui devorant plebem meam ut cibum panis.

H Cognoscunt impii se agere perverse, et non solum se non emendant, sed etiam Dei populum devorant dentibus suæ malitiæ. Sicut escam panis, qui semper desideranter in usu est. Nam quamvis singulis quibusque temporibus diversitate escarum satiemur, jugiter tamen nobis panis edulium est, ita semper desiderant mali devorare bonos. A Vel, nonne scient omnes mali in futuro judicio Deum esse, qui jam scire nolunt? scient utique, pœnarum experimento.

6 *Deum non invocaverunt :*

Illic trepidaverunt timore ubi non fuit timor.

C Deum non invocaverunt. Illa enim quæ a peccatoribus contra voluntatem sunt Dei, velut fumus sine celerrimo evanescent, et trepidant, ne honoribus vel divitiis acquisitis in isto sæculo priventur. Ubi non fuit timor, subaudiendum est, videlicet, justus. A Vel, quia Deum non invocaverunt, cito perituri sunt. Vel ideo illic trepidaverunt, etc., sed ideo trepidaverunt quoniam, Deus, etc.

A 7 *Quoniam Deus dissipavit ossa eorum : qui hominibus placent.*

Confusi sunt. Quoniam Deus sprevit eos.

C Deus enim dissipat ossa malorum, id est obstinationes durissimas. H Vel spem æternitatis eorum, qui in ejus contumeliam insurgere ausi sunt. Qui hominibus placent et non Deo, recte confusi dicuntur, quoniam eos Deus sprevit. Merito vero spernitur a Deo, qui reliquerit Deum ; et quia eum reliquit, digne tanquam ignotus ab eo confunditur, dicente Apostolo : ignorans ignorabitur (1 Cor. XIV).

8 *Quis dabit ex Sion salutare Israel ?*

Cum converterit Deus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob et lætabitur Israel.

C Quis dabit, addendum est, nisi tu, Domine ; credentis enim verba sunt, non dubitantis. Ex Sion, illam dicit speculationem felicem in qua Deus aspicitur. Ipse etiam in hoc sæculo dat salutare Israel ex Sion, cum labores sanctorum suis beneficiis consolatur. H Ipse quoque nos aversa captivitate vitiorum erexit in libertatem virtutum. Exultabit Jacob, id est Christianus populus, dum supplantat Judaicum populum benedictionemque ejus accipit. Et lætabitur Israel, dum Deum oculis fidei intuetur.

ORATIO EX PSAL. LII.

Respiciens de cœlo sancto tuo, piissime Deus, pone terminum insipientiæ nostræ, ut a terroribus vanis eruti, tibi soli de puritate cordis integra placeamus. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS LIII.

ARGUMENTUM PSAL. LIII.

C Vox Ecclesiæ de hæreticis ad Christum.

TT. *In finem in carminibus intellectus David. Cum venissent Ziphæi et dixissent ad Saul. Nonne ecce David absconditus est apud nos.*

C In finem Christum significat. Istud enim carmen laudes Christi denuntiat. Intellectus David, Dominum Salvatorem indicat, quem ille proficue intellexit evenire. Nam Ziphæi a vicu Syriæ, in quo habitabat Ziph, dicti sunt, qui prodiderunt David apud se esse celatum. H C Ziphæi autem interpretatum significat *fluentes*, quod in isto mundo peccatoribus datum est. C David figuram Christi gerebat ; H qui fuit absconditus in inferiore parte terræ, et Dominus in utero sanctæ Mariæ, et in una gente Judæorum, et divinitas in carne Christi.

D 1 *Deus in nomine tuo salvum me fac :*

— Et : in virtute tua libera me.

C Orat enim Propheta, ut in nomine Domini a persequentium malignitate liberetur, sperans non aliunde sospitatem, sed quæ a Deo venit ; et iterum rogat, ut in judicio futuro ejus virtute liberetur. H In nomine tuo, id est in nomine illo humilitatis, quod est salvatio, id est in nomine Salvatoris, in nomine Jesu.

2 *Deus exaudi orationem meam :*

Auribus percipe verba oris mei.

C Repetit iterum Propheta nomen Omnipotentis, ut cum frequenter Deus imploratur, non tardet ei

auxilium in ferre. H Auribus percipe, aures Domini dicuntur, quando exaudire dignatur. C Vel auribus, id est mente.

3 *Quoniam alieni insurrexerunt adversum me : et fortes quæsierunt animam meam :*

Et non proposuerunt Deum ante conspectum suum.
Diapsalma.

C Verum hic alienos non vult peregrini generis viros intelligi, sed operibus a Domino factos extraneos. Merito dum Ziphæi de tribu Juda fuerunt, ab illis auxilium quæsiuit. Apud ipsos tamen magis insidias proditiōnis invenit. Fortes enim, Saulem intellige cum ministris suis. Perditi ideo non proponunt Deum ante oculos suos, quia illum ignorare credunt quæ scelerata mente concipiunt.

4 *Ecce enim Deus adjuvat me :*

Et Dominus susceptor est animæ meæ.

C adjuvat, dixit utique laborantem, ut potuisset ferre quæ super eum nitebantur impii congregare. Sequitur etiam quod sit istud adiutorium, id est et Dominus est susceptor animæ meæ.

5 *Averte mala inimicis meis :*

In veritate tua disperde illos.

C Orat ergo Propheta, ut mala voluntas removeatur ab inimicis ejus, unde eos cognoverat ingravandos. Mali enim cum ad veritatem veniunt, a pristina voluntate dispereunt, et nisi a mala intentione discedant, locum in bonis actibus non habebunt. Dispereat Saul, ne persequatur innoxium; dispereant Ziphæi ne prodant celatum.

6 *Voluntarie sacrificabo tibi :*

Et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est.

C Voluntarie Deo sacrificat, qui pro inimicis suis exorat. Sacrificare voluntarie, est Deo puritatem bonæ voluntatis offerre. Confiteri quoque, hic laudare significat. Illum enim velle laudare, inestimabile bonum est. Unde et mens sancta reficitur et omnis adversitas istius mundi effugatur.

7 *Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me :*

Et super inimicos meos desepxit oculus meus.

C Ex omnibus tribulationibus se testatur Propheta ereptum, quod in isto sæculo non potest evenire, nisi eis qui in Domini dilectione persistent. Respexit oculus Domini super inimicos David, id est Ziphæos, quando eos nefarias voluntates minime complere permisit; frequenter enim propitius Deus iniqua non permittit efficere ut compuncti debeamus de nostris erroribus supplicare.

ORATIO EX PSALM. LIII.

Salvifica, Domine, Ecclesiam tuam, tui nominis protectionem confidentem, ut despectis inimicis, voluntaria te confessione magnificet. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, etc.

PSALMUS LIV.

ARGUMENTUM PSAL. LIV.

C Christus Patrem petit, ne ejus despiciatur oratio, quam ex infirmitate carnis probatur expetere et

A quid obstinatis Judæis in suis sceleribus persistentibus debeat evenire ostendit.

TT. *In finem in carminibus intellectus David.*

C Bene finis dicitur Christus, quia quidquid recte ac fideliter agimus, ad ipsum constat sine dubitatione referendum. In carminibus, in laudibus dicit. Intellectus iste certus est, ut cum David patrem dicamus Domini Christi (ut cæcus in Evangelio : Miserere mei filii David (Luc. xviii), secundum carnem intelligamus; secundum divinitatem vero, servum fateamur esse ipsum David Christi, sicut ipse ait : Dixit Dominus Domino meo (Psal. cix).

1 *Exaudi, Deus, orationem meam : et ne despexeris deprecationem meam :*

Intende mihi et exaudi me.

B C Prima parte petit Propheta exaudiri orationem suam, deinde postulat ne ejus deprecatio despiciatur. H Quia ratione intellige homo, quia nisi pura conscientia deprecetur Deum, prorsus a Deo non exaudieris.

2 *Contristatus sum in exercitatione mea :*

Et conturbatus sum a voce inimici et a tribulatione peccatoris.

C Pulcherrime Domini cursus vitæ, uno sermone exponitur. Exercitationem dicimus quæ nullo otio conquiescit. Exercitabatur miraculis et sanctitate doctrinæ, et contristabatur, quod prædicationibus saluberrimis vesania obstinati populi non credebatur. A voce inimici H dicentis ; Samaritanus es et dæmonium habes (Joan. viii), conturbatus sum. C Tribulatio erat peccatoris, quando eum ore conspuebant, cædebant alapis, et alia multa ingerebant.

3 *Quoniam declinaverunt in me iniquitates :*

Et in ira molesti erant mihi.

C Declinaverant enim in Dominum iniquitatem, quia nullam volentes recipere rationem, effusionem sanguinis innocentis expetebant. Audiant insipientes Judæi, tantam se Domino fecisse molestiam accensa ira ut sibi perpetuam præpararent ruinam. H In ira, ira festuca; trabs, odium. Ira conturbat, trabs excæcat, ut illud : Turbatus est præ ira oculus meus. Molestus, id est sævus. C Vel molestia est, quando procacitate superflua reddimur inquieti.

4 *Cor meum conturbatum est in me :*

Et formido mortis cecidit super me.

B C Cor meum conturbatum est in me, secundum hominem : sed virtute divina confortatum est. Et formido, etc. C Sua suis apte redduntur, consequens enim erat, ut cujus cor conturbatum fuerat, eum formido mortis invaderet. Revera cecidit, quando super eum venit, ulterius non valitura, quæ prius potuit, quia perpetua mors morte Christi victa est.

5 *Timor et tremor venerunt super me :*

Et contexerunt me tenebræ.

H Humano more loquitur, quibus est timor animæ, et tremor corporis. Tenebræ dicuntur mali homines, quia qui odit fratrem suum in tenebris est

(I Joan. ii). Contexerunt quidem, sed quia lux eram, non comprehenderunt.

6 *Et dixi : Quis dabit mihi pennas ÷ sicut : columbæ :*

Et volabo et requiescam?

C Quis dabit mihi, scilicet nisi tu Pater qui humanam naturam ad cœlorum regna perducis. Pennæ a pendendo dictæ. Inspice vero quod pennas non aquilæ, non accipitris petiit, sed columbæ, quæ dicta est quasi cellæ alumna, avis innocens, mansueta, quæ in nullum animal fellita voluntate consurgit, merito illius pennas Christus petiit, in cujus specie super eum Spiritus sanctus apparuit (Matth. iii). Volabo, id est celerissima me voluntate transponam, ut ab eorum iniquitate quiescam qui me persequuntur scilicet Judæorum.

7 *Ecce elongavi fugiens.*

Et mansi in solitudine. Diapsalma.

H Ecce elongavi a Judæis, scilicet quia longe est a peccatoribus salus. Et cum gentibus incredulis mansi, quas in adventu meo florere feci. De quibus alius ait propheta : Lætetur et floreat desertum (Isai. xxxv).

8 *Expectabam eum qui salvum me fecit :*

A pusillanimitate spiritus et tempestate.

C Pronuntiat enim se præsidium expectare Patris, qui eum poterat a corporea infirmitate salvare, et quia superius dixit esse turbatum, ideo nunc modici animi esse se testatur. Tempestates dicit procellas seditionum quas Judæi commovebant.

9 *Præcipita, Domine, divide linguas eorum :*

Quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate.

C Hic Judaico populo salutariter imprecatur, ut divisione linguarum, non implerent voluntatem malitiæ suæ, sicut in illa turri factum est, quam metu recentis diluvii in altum homines extendere conati sunt (Gen. x). Digne igitur illos dividi postulabat, quos iniquos esse in sacrilegis congregationibus præsciebat; ideo subjunxit, quoniam vidi iniquitatem in civitate, id est in congregatione; iniquitatem, cum non crediderunt; contradictionem, cum exprobrant : Nonne hic est filius fabri (Matth. xiii), et alia multa.

10 *Die a nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas :*

Et labor in medio ejus et injustitia.

H Dicit enim die ac nocte, id est, omni tempore circumdare eam, hoc est Hierusalem. Super muros ejus iniquitas, ut quantum murorum machina in altum potuit crescere, multo magis Judæorum malitia se extenderit. Labor in medio ejus, etc.; labor in oppressione pauperum, et injustitia in judiciis. Per medium (quia in urbis medio tanquam honorabili sede morari volunt primates), designans nobilissimos et primates eorum, quos non lex, non ratio, sed labor et injustitia possidebat.

11 *Et non deficit de plateis ejus :*

Usura et dolus.

C Intende quod non dixit, occulte, sed in plateis

talibus fuisse commissa, quæ lex divina damnavit, H Usura est plus accipere quam dare : Omnia enim quæ in lege prohibita sunt, ad augendum peccati cumulum excreverunt. In lege enim usuræ accipi prohibentur. Unde propheta : Non sceneravi, neque sceneravit mihi quisquam (Jer. xv).

12 *Quoniam si inimicus maledixisset mihi :*

Sustinuissem utique.

C Hic monstratur magnæ patientiæ exemplum, ut, inimicis contraria nobis loquentibus, non in contentionem erumpere, vel verbis resistere, sed locum insanis loquelis dare studeamus.

13 *Et si is qui oderat me super me magna locutus fuisset :*

Abscondissem me forsitan ab eo.

B C In isto versiculo et præcedenti ac sequenti Judas perfidus increpatur, qui cavere potuisset, si publicus fuisset inimicus, humano modo loquendo; quem tamen Christus si voluisset, occultum non sibi sed aliis, cavere potuisset. H Non hic tantum de passione Domini queritur, sed et de discipulo proditore, a quo se non abscondit, licet a Judæis (ut in Evangelio legimus) (Joun. viii) se absconderit sed etiam convivio sancto ascivit.

14 *Ta vero homo unanims :*

Dux meus et notus meus.

C Unanims dictus est Judas, quia inter apostolos fuit numeratus. Dux, quia ad vicos et castella præmissus est, ut prædicatione verbi imbueret rudes animos, Notus, quia ejus proditio nota erat Christo. H Vel, quia cum aliis ad prædicandum missus fuit, notus ejus dicitur.

15 *Quoniam simul mecum dulces capiebas cibos :*

In domo Dei ambulavimus cum consensu.

H Qui simul mecum dulces capiebas cibos, id est, corpus et sanguinem Christi, quod ipse accepit ab eo indignus. Sæpe etiam cum ipso Domino in templo Salomonis cum consensu prædicationis abiit. C Isti (ut superiori) versui jungendum est : cur me tradis? ut, tu homo unanims dux meus et qui mecum dulces cibos sumpsisti, etc., cur me tradis?

16 *Veniat mors super illos :*

÷ Et : descendant in infernum viventes.

C Veniat mors et devorabit eos terra vivos : Hoc factum fuit Dathan et Abiron; venit subito ignis et mortui sunt. C More enim suo emendationem magis quam consumptionem postulat Propheta venire inimicis. Mors enim vitæ dicitur finis, et qui in meliorem partem convertitur, finem prioris conversationis reperisse judicatur. In infernum descendunt viventes, quando cogitationes suas pessimas expavescent, et ad meliora vota feruntur. Tunc enim quasi viventes ad inferna descendimus, quando malorum nostrorum recordatione terremur.

17 *Quoniam nequitix in habitaculis eorum.*

In medio eorum.

H Quoniam nequitix in habitaculis Judæorum. Etenim tam opere quam cogitatione illi nequitia pleni sunt.

18 *Ego —; autem : ad Deum clamavi :
Et Dominus exaudivit me.*

H Clamavit igitur ex forma servi Christus jugiter ad Deum pro populo Christiano, et consequens erat illum exaudiri, quia non poterat a sua majestate segregari.

19 *Vespere et mane et meridie narrabo et annuntiabo :*

Et exaudiet vocem meam.

C Vespere, significat tempus traditionis, quando eum Judas cohorti tradidit. Mane, cum ad Pontium Pilatum ductus est. Meridie, quando hora sexta suspensus est. Meridies dictus quasi medius dies. His sequentia verba redduntur, nam narrabo pertinet ad vesperum, quando omnia prædixit, quæ Judas pessimus facere disposuit. Annuntiabo ad mane, quia mace annuntiavit respondendo Pilato: In hoc natus sum (Joan. xviii), etc. Exaudiet vocem ad meridiem pertinet, cum dixit: Consummatum est, et emisit spiritum (Joan. xix).

20 *Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi.*

Quoniam inter multos erant mecum.

H Redimet in pace, narrat videlicet quod eum velociter exaudivit, cum eum de tribulationibus mortis eripuit in resurrectione. In pace, hoc est in semetipso. Ab his qui appropinquant, corpore non vita et merito. Inter multos, credentes erant mecum, et tamen non credebant. Vel inter istos qui sunt multi, id est, inter malos et non inter paucos, id est, inter bonos qui sunt pauci. Vel in multis, id est, in baptismo et fide ficta. In paucis non sunt, id est, in fide firma, spe vera et charitate.

21 *Exaudiet Deus et humiliabit illos :*

Qui est ante sæcula. Diapsalma.

H. Exaudiet Deus me benedicientem, non illos maledicentes. Et humiliabit eos, hoc est superbos. Qui est ante sæcula, Pater utique: quem in me manentem non cognoverunt.

22 *Non enim est illis commutatio et non timuerunt Deum :*

Extendit manum suam in retribuendo.

H Non est illis commutatio, de malo in bonum. Et non timuerunt Deum, et ea causa, ad ultionem descendit Deus, sicut sequitur, extendit manum in retribuendo. Quia cum eis ad auxilium porrecta fuisset, non eam receperunt. In retribuendo ergo dicit, id est, in vindicta in die judicii, hoc est, quia noluerunt converti et recipere a manu misericordiæ gratiam, extendit manum in eos vindictæ, ut qui noluerunt recipere in tribuendo, accipiant in retribuendo.

23 *Contaminaverunt testamentum ejus divisi sunt ab ira vultus ejus :*

Et appropinquavit cor illius.

C Ille enim testamentum Dei contaminat quantum ad se pertinet, qui minime ipsius imperiis obedit. Dividuntur etiam perfidi a populo fideli in judicio, et segregantur tanquam arsuræ paleæ a granis.

A Ira enim hic pro vindicta ponitur, quam impii sustinebunt. Et appropinquavit cor illius in judicio, quando cor Domini (hoc est voluntas ejus in prophetis et apostolis prædicata) omnibus innotescit. H Vel contaminaverunt Judæi testamentum, quia non intellexerunt Dominum Jesum in lege promissum, et quod intelligunt de Scripturis; in malum vertunt, quia Trinitatem non credunt et ideo divisi sunt a spirituali intelligentia. A Et ex eorum divisione et contaminatione, appropiavit voluntas Dei credentibus, ita ut et in Scripturis Dei voluntatem, quæ latebat, intelligant.

24 *Molliti sunt sermones ejus super oleum :*

Et ipsi sunt jacula.

C Molliti sunt sermones perfidorum Judæorum dicentium: Magister, scimus quia a Deo venisti (Matth. xxii). Super oleum, ne tanto sceleri par potuisset aliquod inveniri, quia nil levius est oleo. Ipsi etiam fuerunt jacula, quando dixerunt: Rens est mortis (Matth. xvi). H Vel revertitur sermo ad Judam, cujus sermo: Ave rabbi, super oleum erat, et osculo tradidit. Tale oleum refugientes boni in tribulatione Deum invocant, ideo sequitur: jacta, etc.

25 *Jacta super Dominum curam tuam et ipse te enutriet ;*

Non dabit in æternum fluctuationem justo.

C Quando cogitatio jactatur in Dominum, non solum nos non consumit, quemadmodum cogitatio istius sæculi, sed etiam nutrit: in æternum enim (sicut hic dicit) neminem justissimum permittit Deus fluctuare, quando cum ipso in æternitate cognoscitur regnare.

26 *Tu vero Deus :*

Deduces eos in puteum interitus.

C Prius itaque dixit de justis, nunc de impiis qui in gehennæ profunditatem mergendi sunt. Puteus dicitur hiatus terræ patens, sed ne hunc vitalem puteum intelligeres, addidit interitus, id est fovea mortalis. O pietas inaudita judicantis! totum hominibus prædicatur, ut culpa plectibilis vitetur. Ex putei enim similitudine gehennæ tormenta nos admonet formidare.

27 *Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos :*

Ego autem sperabo in te, Domine.

C Viri sanguinum proprie non dicuntur qui innocenter humanum fundunt cruorem, quoniam et justi iudices juste fundunt, propterea addidit, et dolosi, ut solum illi notentur, qui per iniquissimum dolum quærunt alienum exitium. Hos tales non dicit dimidiare dies suos, quando cum sibi longam vitam promittunt, exitum celerrimæ mortis inveniunt. Ideo autem additum est, suos, ut voluntarios intelligeres dies sibi computatos, id est illos quos se victuros putabant, aut volebant non a Domino constitutos.

ORATIO EX PSAL. LIV.

Jesu Domine, qui ante sæcula manens, conditionemque humanam suscipiens, ab unanimo disci-

pule proditus, mortem subisti pro perditis, exaudi orationem supplicum et præsta, ut, te vespere et mane meridieque laudantes, mereamur ab hujus sæculi tempestatibus defensari. Qui cum Patre, etc.

PSALMUS LV.

ARGUMENTUM PSAL. LV.

C Vox Ecclesiæ in persecutione positæ.

TT. *In finem pro populo qui a sanctis longe factus est. David in tituli inscriptione cum tenuerunt eum Allophyli in Geth.*

C In finem, jam notum est; pro populo dicit, qui a sanctis longe factus est, quia Judaicus populus postulabat a Pilato, ne inscriptionem tituli sicut prophetarum fuit scriberet, nolens Christum suum regem dici (Joan. xix). Illa voluntas eos longefecit a sanctis, quia sancti Christum suum regem dici gloriantur. Geth significat *torcular*, id est pressuram, quam omnis patitur Christianus ab allophyliis, id est ab alienis. Philistini enim (qui nunc Palæstini dicuntur) alio nomine allophyli dicebantur.

1 *Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo :*

Tota die impugnans tribulavit me.

C Virgo mater Ecclesia cœlestem sponsum piis lacrymis rogat, ne se patiat ab inimicis opprimi. H In homine conculcante atque impugnante, diabolum vel reliquarum nequitiarum spiritualium ostendit persecutionem.

2 *Conculcaverunt me inimici mei tota die :*

Quoniam multi bellantes adversum me.

3 *Ab altitudine diei timebo :*

Ego vero in te sperabo.

C Vinum enim non profluit, nisi pedibus uva conculcetur. Sic Ecclesiam in membris suis conculcat inimicus, ut sanctorum merita gloriosa inde nascantur. Tota die, omni tempore contra eam rebellant inimici, sed de his, quia aliqui convertantur, non dicit omnes, sed multi.

C Ab altitudine diei, istum mundum significat, ubi tumet altitudo superbiæ. Nam sicut Christus humilitatem præcipit, ita diabolus altitudinis culmina persuadet. Sed unde timere non debeat Ecclesia nec cadat, subdit. Ego in te sperabo, qui nunquam in te decipis confidentes.

4 *In Deo laudabo sermones meos :*

In Deo speravi non timebo quid faciat mihi caro.

C In Deo laudat sermones suos, qui omne quod loquitur bene : Deo applicare, non sibi, contendit. Non timebo, licet sæviet carnificum manus, omnia tamen tormenta despicit Ecclesia in membris suis, quæ exspectat munera Domini Salvatoris.

5 *Tota die verba mea execrabantur : adversum me Omnes cogitationes eorum in malum.*

H Tota die execrabantur verba Christi Judæi dicentes : Non est propheta, sed seducit turbas (Joan. vii). Cogitationes Judæorum versæ sunt in malum, contra Christum ; et peccatorum, contra sanctos.

6 *Inhabitabunt et abscondent :*

Ipsi calcaneum meum observabunt.

7 *Sicut sustinuerunt animam meam*

Pro nihilo salvos facies illos, in ira populos confringes.

C Inhabitare videntur subdoli Christiani Ecclesiam, sed malum suæ perversitatis abscondunt, nec palam ausi sunt prodere, quod sciunt apostolicam doctrinam non habere. Ipsi calcaneum observabunt, more diabolico, vel eorum qui ministri ipsius sunt, qui ultima nostra insidiosa calliditate respiciunt, cupientes nos a fide evertere, et ad reatus discrimina pervenire, saltem in extremis.

H Sustinuerunt animam Christi Judæi, ut captum in verbis accusarent principibus. Salvantur enim pro nihilo ; dum non commutantur ad gloriam, ad supplicia transferuntur. In ira populos confringes, quia impacti sunt in petram offensionis, et lapidem scandali (I Petr. ii). A C Vel quamvis illi sustineant in malum, et ab hoc indignos se faciant salvatione, tu tamen misericordia omnia peccata superans, pro nihilo, id est gratis, nullis eorum meritis præcedentibus : salvos facies ita ut, quasi iratus, multis tribulationibus populos fatigatos recurrere ad te cogas. Irascaris et deducis, sævis et salvas, terras et vocas ; ira videtur, sed paterna.

8 *Deus, vitam meam annuntiavi tibi.*

Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo.

C Vitam suam annuntiat Deo, qui peccata propria confiteri non erubescit. Lacrymæ, quæ in conspectu Domini ponuntur, jocundæ sunt, quia non cruciant, sed a cruciatibus liberant.

9 *Sicut et in promissione tua :*

Tunc convertentur inimici mei retrorsum.

C Promissio quippe Dei est, ut piæ lacrymæ non refutet. H Optando dicit Ecclesia, converti inimicos retrorsum, id est, ut qui currunt ad infernum convertantur ad Deum.

10 *In quacunque die invocavero te :*

Ecce cognovi quoniam Deus meus es.

C Hic clementiam Domini pronuntiat mirabilemque pietatem Propheta, ut in quacunque die invocatus fuerit Christus, semper se miseratus indulgeat. Quacunque die, significat diversi temporis satisfactionem. Alius enim toto tempore vitæ Domino supplicat, alter, mediæ ætate convertitur. Alius in fine vitæ salvatur, ecce cognovi. H Alii cognoscunt Deum per creaturam cœli et terræ, sicut Paulus dicit : Per ea quæ facta sunt intellecta concipiuntur (Rom. i) ; alii, per inspirationem divinam ; alii, per signa, ut Thomæ dixit : Infer digitum tuum huc (Joan. xx) ; alii, per indulgentiam, clementiam, et auxilium, ut penitentes.

11 *In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem :*

In Deo speravi, non timebo quid faciet mihi homo.

H Laudat iterum Propheta verbum istud, sive sermonem : qui erat in principio apud Patrem ; et

sperans in eum, non metuit minas adversarii dicens : in me sunt, Deus, vota tua. C Vel, sermonem, id est Evangelium ab ore Christi prolatum.

12 *In me sunt, Deus vota tua :*

÷ *Quæ : reddam laudationes tibi.*

H Hæc sunt vota Prophetæ, ut laudem Dominicam sedule celebret, et cur hæc faciat adjecit, quoniam eripuisti.

13 *Quoniam eripuisti animam meam de morte, et pedes meos de lapsu :*

Ut placeam coram Deo in lumine viventium.

C Quoniam eripuisti animam meam, id est, popules fideles de morte perpetua, et bene suam animam sancta mater dicit ereptam, quæ in liberatione filiorum gaudebat. Dicit vero pedes ereptos a lapsu, quod non fit hic, sed in futuro sæculo præstabitur. Dum enim ambulabunt justii in hoc mundo, in lapsu sunt, sed misericordia divina continentur. Sic legitur : Septies cadet justus et resurget (*Prov. xxiv*). H Lumen viventium Christus est, qui sibi placentes illuminat. C Vel manifestatio sanctorum est lumen viventium.

ORATIO EX PSAL. LV.

Bellorum invisibilium optime propugnator, qui in te fidentes ab inimicis obrui non permittis, exerge precamur ab oculis nostris peccati lacrymam, ut dum carnalia bella comprimimus, placere tibi in lumine viventium mereamur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS LVI.

ARGUMENTUM PSAL. LVI.

C Ut Christus secundum humanitatem qua passus est orat, et resurrectionis suæ gloriam commemorat, Patrique laudes decantat.

TT. *In finem ne disperdas David in tituli inscriptione cum fugeret a facie Saul in speluncam.*

C Ne disperdas David prohibetur. David a Saulo disperdi. In tituli inscriptione, hoc non David : sed in passione Christo evenit, ne a Pilato scriptus titulus mutaretur (*Joan. xix*). Cum fugeret, etc., actus iste et David et Domino convenit. Nam sicut fugit David a facie Saul in speluncam, sic Deitas abscondita fuit perfidis Judæis in corpore Christi.

1 *Miserere mei, Deus, miserere mei :*

Quoniam in te confidit anima mea,

C Clamat Christus ad Patrem, ex eo quod futuram scivit passionem. Repetitio ista : periculum futuræ mortis ostendit. Oravit autem, ut regulam nobis sanctæ orationis ostenderet : passus propter nos, ut nullus pro ipso pati velle refugiat.

2 ÷ *Et : in umbra alarum tuarum sperabo :*

Donec transeat iniquitas.

H Umbra enim significat protectionem Divinitatis. A calore enim solis, umbra quæritur : sed per calorem, persecutio vel tribulatio intelligitur. Quæ alia duo Testamenta vel duo præcepta charitatis :

A quibus protegi se petit Propheta, donec transeat iniquitas, id est diabolus cum suis satellitibus.

3 *Clamabo ad Deum altissimum :*

Deum qui bene fecit mihi,

C Clamat ille ab humanitate suscepta, a quo supernæ creaturæ non desinunt opem postulare. Qui bene fecit mihi, hoc significat arcanum Incarnationis Domini, quod humano generi divina gratia collatum est.

4 *Misit de cælo et liberavit me,*

Dedit in opprobrium conculcantes me. Diapsalma.

C Misit de cælo, non angelum, non aliquam creaturam, sed intellige auxilium supernæ potentie suæ. Opprobrium persequentibus fuit, quando illum quem se credebant extinguere viderunt resurgere, et fideles populos de ipsius resurrectione gaudere.

5 *Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam :*

÷ *Et : eripuit animam meam de medio catulorum leonum : dormivi conturbatus.*

H Misericordia et veritas Christus est, quem Pater de cælo misit in mundum, nec una sine altera esse potuit. Si sola misericordia fuisset, licentia esset peccandi : et si sola veritas penam non potuisset homo sustinere. C Catuli leonum : significat plebem Judæorum, quam principes et sacerdotes (qui sunt leones) ferali voluntate genuerunt, Dormivit altissima quiete in cruce, conturbatus a fremitu Judæorum.

6 *Filii hominum dentes eorum arma et sagittæ :*

Et lingua eorum gladius acutus.

C Filii hominum sunt, qui in nece Domini impia voluntate sæviebant. Quorum dentes fuerunt arma et sagittæ, id est consilia pessima, et verba volantia ad operationem mortis. Acuto gladio comparantur voces illæ quæ dicebant : Crucifige, crucifige, quoniam sicut acutus ensis celerrimum mortis operatur effectum, ita et illa verba : citatam exitii complevere sententiam.

7 *Exaltare super cælos Deus :*

÷ *Et : in omnem terram gloria tua.*

C Exaltare : ut pendens in cruce ; semper in tua majestate cognoscaris regnare. Super cælos dixit, quia Dominus supernas virtutes noscitur habere subjectas, et quoniam ascendens super cælos sedensque ad Patris dexteram glorificatus est. Glorificatus est quoque super terram, quando totum mundum replet Ecclesia, in qua laudes Deo jugiter concinuntur.

8 *Laqueum paraverunt pedibus meis :*

Et incurvaverunt animam meam.

H Laqueum paraverunt : cum interrogationes Christo inferebant dolosas. Sic quoque voluerunt Christum incurvare, ut non nominaretur nomen ejus.

9 *Foderunt ante faciem meam foveam :
Et inciderunt in eam. Diapsalma.*

C Bene fovea dicitur sententia mortis, quæ mittit ad foveam. Dixerunt enim : Reus est mortis, et ideo dicti sunt foveam fodere, quia visi sunt eum neci tradidisse. Et ipsi inciderunt. Omnis enim injusta vox : suos damnat auctores, et antequam alteri noceat : se prius ipsa condemnat. H Inciderunt, cum post resurrectionem Domini inimicis traditi, capti, interfecti et dispersi sunt.

10 *Paratum cor meum Deus paratum cor meum :
Cantabo et psalmum dicam.*

C Agit Filius gratias Patri, per id per quod et resurrexit a mortuis. Paratum se dicit ad agendas gratias, quia sibi sciebat venturam gloriam resurrectionis. Cantare diximus, gratias vocibus referre. Psalmum dicere, prædicabili actione illum laudare.

11 *Exsurge gloria mea, exsurge psalterium et cithara.*

Exsurgam diluculo.

C Exsurge dicitur quasi surge, ad miraculum faciendum : exsurge psalterium et cithara. Psalterium fuit : quando operabatur divina mandata. Cithara vero : gloriosam passionem significat, quæ tensis nervis et ossibus dinumeratis virtutem patientiæ personabat. Surrexit diluculo, quod est inter tenebras noctis et claritatem Dei.

12 *Confitebor tibi in populis, Domine :
Et psalmum dicam tibi in gentibus.*

H Confitebor tibi, hoc est, postquam resurrexero : te in populis Christianis laudabo. C Psalmum dicam, quia per omnes gentes : linguis variis psalmodia Domino devota mente persolvitur.

13 *Quoniam magnificata est usque ad cælos misericordia tua :*

Et usque ad nubes veritas tua,

H Magnificata est misericordia, quia Domini resurrectione pacificata sunt omnia Patri, quæ in cælo et quæ in terra sunt. C Nubes significant prophetas, quos irrigua veritas Spiritus sancti, velut copiosus imber implevit : et cælesti fonte satiati, super steriles peccatores spiritualis copiæ dona fuderunt.

14 *Exaltare super cælos, Deus.*

Et super omnem terram gloria tua.

H Exaltare, Propheta hæc dicit, de gloriosa Christi ascensione. Erit gloria super terram, cum effuderit domum Spiritus sancti super omnem carnem (Act. II).

ORATIO EX PSAL. LVI.

Transfer, Domine, iniquitatem familiæ humilis, sub tuarum alarum umbra sperantis, ut missa de cælo misericordia tua, nequissimis insidiarum foveis eruamur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS LVII.

ARGUMENTUM PSAL. LVII.

C Christus exprobrat nequitiam Judæorum, et eorum retributiones declarat, ac de lætitia justorum, cum ultionem viderint peccatorum.

A TT. *In finem ne disperdas David in tituli inscriptione.*

C Commonetur itaque Pontius Pilatus, ne disperdat scriptum titulum, qui regem Dominum declarabat. Regem enim illum quis poterit abolere : quem constat esse cæli terræque Creatorem.

1 *Si vere utique justitiam loquimur :
Recte judicate filii hominum.*

C Loquuntur enim Judæi falso justitiam legis, qui non sunt recta judicaturi ; vere enim justa loquuntur, qui justa facturi sunt. Sermo enim rectus : vitæ debet esse consimilis. Hic arguit propheta voces illorum, quando dolose dicebant : Magister, scimus quia a Deo venisti. Non recte judicabant, quando Pilato dicebant : Crucifige, crucifige. ●

B 2 *Etenim in corde iniquitates operamini in terra :
Injustitias manus vestræ concinnant.*

C Etenim in corde, ac si diceret : Quomodo potuistis de me judicare, qui in corde vestro iniquitates operamini ? ubi perfectum est crimen antequam fiat perpetratum. In terra dicit, in arcano pectoris ; manus significat res actuales malas, quæ concinnantur mente : quando ex multis partibus sibi convenit perversitas adunata.

3 *Alienati sunt peccatores a vulva : erraverunt ab utero :*

Locuti sunt falsa.

C Merito ergo projectos dicit peccatores tanquam abortivos a vulva Ecclesiæ, qui nulla doctrinæ confirmatione perfecte imbuti sunt, sed tanquam tenebræ pecudis fatuata mollities, non ad lucem vitalem, sed in perfidiæ tenebras probantur adjecti. Et recte Ecclesia uterum habere dicitur, quæ nos sacro baptismo genuit in perpetuam lucem. Erraverunt ab utero qui contraria matri dogmata secuti sunt. Ipsi et falsa locuti sunt : qui ab ejus sanctis doctrinis erraverunt.

4 *Furor illis secundum similitudinem serpentis :
Sicut aspidis surdæ et obturantis aures suas.*

C Obstinatorum Judæorum furor irrevocabilis est sicut serpentis, quibus etiam mala consuetudo aspidis comparatur, quæ ne exaudiat verba incantantis et suas latebras derelinquat : unam aurem dicitur suæ caudæ obturare inflexione, alteram in terram deprimere. Sic obturatis auribus cordis Judæi noluerunt audire saluberrimam jussionem Christi, sive sanctæ Scripturæ intelligibilem veritatem.

5 *Quæ non exaudiet vocem incantantium :
Et venefici incantantis sapienter.*

C Dicit enim de aspidem quæ non audiet vocem incantantium, nec passa est audire vocem : quæ illam trahere potuisset ad lucem. Sic etiam Judæus, vel quis obstinatus malevolus : non contrahitur a docente ad lumen veritatis.

6 *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum :
Molas leonum confringet Dominus.*

C Contrivit Deus dentes Judæorum, quando dolosa verba eorum deducebantur ad nihilum. Leones fuerunt, quando cruento ore clamabant : Crucifige.

crucifige. Confringebantur molæ in ore ipsorum, quando non poterant dictis verissimis respondere.

7 *Ad nihilum devenient tanquam aqua decurrens : Intendit arcum suum donec infirmetur.*

C O inaudita sævitia Judæorum! comparantur illis tot mala ingentia : a quibus novimus immania venire pericula. Aqua vero decurrens : est torrens cito deficiens. Deus etiam contra malos arcum suum intendit, id est, comminationem suæ potestatis, et tandiu terret : donec infirmati cedant, et ad confessionis salutem se convertant.

8 *Sicut cera quæ fuit auferentur :*

Supercecidit ignis et non viderunt solem.

H Sicut cera igne dissolvitur, ita et isti qui in sua obstinatione perdurant, futuri iudicii igne perduntur. C Auferentur, dicit a conspectu Dei. H Supercecidit ignis, id est, iudicium mortis. Et non viderunt solem, C id est, Dominum Salvatorem. Illum enim conspiciere nequeunt, nisi qui eum mundis mentibus intuentur. A C Vel ignis concupiscentiæ malæ cecidit hic super mentes malorum, et ideo justum et bonum et sanctum videre non possunt, id est, bene agere et bene discernere agenda.

9 *Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum : Sicut viventes sicut in ira absorbet eos.*

H Hic loquitur ad populum peccantem. Rhamnus spinarum genus est aculeis asperrimum et flore gratissimum, et significat per flores retributionem bonorum, per aculeos pœnam malorum ; justis floret ad ornatum, peccatoribus præbet spinas ad configendum. C dicit vero : Sicut viventes, quia vivere creduntur et mortui sunt. Omnis enim peccator in peccatis degens, veritati moritur. Sicut in ira : illud significat, quia Dominus non iratus : tanquam iratus, videtur peccatores percellere. Quando autem additur : Absorbet eos, hoc significat subitum interitum eorum cum justa vindicta.

10 *Lætabitur justus cum viderit vindictam.*

Manus suas lavabit in sanguine peccatoris.

H Lætabitur justus, quia quando impii damnantur in pœnis, justis lætificentur in præmiis. C Cum enim sanguis peccatoris effunditur, tunc manus, id est, actus justis hominis corriguntur. Impio enim pereunte, commonetur justus se cautius diligentiusque custodire.

11 *Et dicet homo si utique est fructus justo : Utique est Deus judicans eos in terra.*

C Vult hic enim hoc intelligi, quia nec mali in hoc sæculo omnino a pœna sunt liberi, quamvis florere videantur, quia qui non crediderit, jam iudicatus est. Nec etiam boni a beneficio sequestrati, licet mundanis oneribus opprimantur. H Tunc erit fructus justo : cum ei Dominus regna donaverit. Illi ante iudicium in hac terra iudicantur : de quibus dictum est : Qui non crediderit jam iudicatus est (Joan. III).

ORATIO EX PSALM. LVII.

Justissime Domine, concede populo tuo sequi ja-

stitiam, diligere recta, ne a veritate tua auditum avertens, a venefici serpentis morsibus saucietur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LVIII

ARGUMENTUM PSAL. LVIII.

C Christus orat, ne ei inimici nocere prævaleant, dicitque quemadmodum in fine sæculi convertendi sint Judæi, pro quibus et oratio mirabili pietate depromitur.

TT. *In finem ne disperdas. David, in tituli inscriptione : quando misit Saul et custodivit domum ejus : ut interficeret eum.*

In finem : jam dictum est sine fine. Ne disperdas David in tituli inscriptione. Et hoc quoque frequenter ponitur, ut passio Domini per hæc indicia declaretur. Domus David indicat monumentum, ubi tridua morte requievit, quod ad custodiendum miserunt Judæi mala mente : quod tamen invitis eis factum est ad gloriam nominis ejus ne per fraudem diceretur resurgere.

1 *Eripe me de inimicis meis, Deus meus :*

Et ab insurgentibus in me libera me.

C Petit humanitas verbi ex humanitate sine macula peccatorum : diabolum vel ministros ejus Judæos averti a se. Nos autem sic petimus obnoxii : ab immundis spiritibus divina misericordia liberari. H Inimici Christi fuerunt Judæi : cum ei invidabant occulte. Insurrexerunt : cum præceptis ejus obviaverunt.

2 *Eripe me de operantibus iniquitatem :*

Et de viris sanguinum salva me.

C Duo genera inimicorum posuit, scilicet inimicos qui animum tantum habuerunt nocendi, et qui jam insurgebant nocere, nunc vero tertium genus eorum qui jam operantur malum. H Quia operarii iniquitatis effecti sunt (Matth. xxvii), cum manus armaverunt ad ejus interfectionem. Viri sanguinum fuerunt, cum sanguinem justis super se suosque filios venturum esse optaverunt.

3 *Quia ecce ceperunt animam meam.*

Irruerunt in me fortes.

C Anima hic dicitur vita corporalis : cæterum animam Christi nulla potuit adversitas occupare, sed per animam captam tempus ostenditur passionis. Fortes : diabolum significat hic cum ministris Judæis.

D 4 *Neque iniquitas mea neque peccatum meum, Domine :*

Sine iniquitate cucurri et direxi.

C Iniquitas hic pro malitia vel malevolentia accipienda est ; peccatum vero pro operatione sceleris ; quæ omnino a Domino fuisse probantur extranea. Christus enim mundanam vitam recto tramite cucurrit, nec illi ullo modo potuit obviare iniquitas : quæ actus semper humanitatis intorquet. Hoc enim ei erat dirigi, unde venerat ut rediret.

5 *Exsurge in occursum meum et vide :*

Et tu, Domine, Deus virtutum, Deus Israel.

H Ad Patrem hic loquitur : a quo se in Evangelio

clarificari postulabat. Et vide, hoc est fac videri, ut credant me æqualem tibi. Dens virtutum, id est, angelorum et hominum. Deus Israel, hoc est, animarum Deum videntium.

6 *Intende ad visitandas omnes gentes :*

Non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem, Diapsalma.

C Intende nunc ad visitandas omnes gentes, ut tibi ex gentibus copia crescat, quia stegilitatem Hæi in Judaico populo comperisti. Omnes gentes dicit, quoniam de universis gentibus Domino adjuvante erant credituri. Non miserearis, ostendit illis esse miserendum : qui puro studio supplicabunt. Licet omnes operantur iniquitatem, illis tamen parcendum est qui ad Christum devota mente confugiunt.

7 *Convertentur ad vesperam et famem patientur ut canes :*

Et circuibunt civitatem.

C Declaratur hic futura conversio Judaici populi, et ex eis in fine mundi innumeros esse credituros : ut quamvis sera, tamen aliquando salutifera conversione salventur. H Et usque ad exitum vitæ suæ famem verbi Dei patiuntur. C Canis dictus a canendo, nam illius consuetudo est, illi loca defendere ubi se novit alimoniam reperire : ita Judæi jam conversi defendent civitatem, id est Ecclesiam quam correctis prædicatoribus circuibunt.

8 *Ecce loquentur in ore suo : et gladius in labiis eorum :*

Quoniam quis audivit?

C Loquentur certe tunc in ore suo : quod nunc habere non merentur in corde. A C Erit utique in labiis eorum gladius cœlestis verbi Dei, qui legitur bis acutus, ex utroque testimonio feriens. C Quis enim cum pondere proferendum est, quasi nullus gentilis pene, quasi omnino rarissimus, qui eorum prædicationem audiet, scilicet Judæorum, quoniam quando convertentur Judæi pene Christiani ex gentibus Antichristo adhærebunt, ut rarissimus sit tunc Christianus, ex gentibus natus.

9 *Et tu, Domine, deridebis eos.*

Ad nihilum deductis omnes gentes.

C De gentibus qui in Antichristi scelerata religione permanserint, irridendos eos pronuntiat, qui prædicationes rectas audire noluerint. Gentes, et in bono et in malo poni notissimum est. Ipsas enim pro nihilo habet Dominus : qui eum creaturarum omnium non venerantur auctorem. Mos est Scripturæ (sicut hic) dicere pro parte totum, ut omnes gentes non omnes, sed omnes incredulas accipias,

10 *Fortitudinem meam ad te custodiam : quia Deus susceptor meus :*

Deus meus, misericordia ejus præveniet me,

C Fortitudinem humanitatis suæ dicit Christus patris beneficiis applicandam. Ad te custodiam : mutata syllaba significat per te. Custodiam fortitudinem meam : merito illi fortitudinem suam proponit deputandam, quem etiam susceptorem suam

esse noscebat. H Prævenit illum misericordia Patris, cum prius centurio eum confessus est, quam ab inferis resurrexisse Deum videret. Sed et multi percutientes pectora sua revertebantur dicentes : Vere Filius Dei erat iste (Matth. xxvii).

11 *Deus ostendit mihi super inimicos meos :*

Ne occidas eos nequando obliviscantur populi mei.

C Deus ostendit mihi. Secundum jam dicit munus beneficii, ut etiam inter inimicos virtus ipsius majestatis possit ostendi, ut de blasphemis fiant religiosi. Ne occidas eos, precatur ergo ne gens Judæorum funditus pereat, sed magis excessu se satisfactione digna cognoscat.

12 *Disperge illos in virtute tua :*

Et depone eos protector meus, Domine.

H Disperge illos, hoc dictum est de Judæis, ut in toto orbe dispersi, sic emendati non superbiant vel in hac dispersione scelus suum pœnitendo deplorent.

13 *Delictum oris eorum sermonem labiorum ipsorum :*

Et comprehendantur in superbia sua.

C Delictum oris eorum, id est, cogitationum insanie fuerunt, quando consilium fecerunt, ut neci traderent Dominum. Sermo quoque labiorum detestabilis fuit, quando dicebant : Reus est mortis. Captos eos constat in superbia sua, quando viderunt resurgentem quem respuerant miracula facientem.

14 *Et de execratione et mendacio annuntiabuntur in consummatione :*

In ira consummationis et non erunt.

H Execrabantur Dominum, cum eum filium Joseph fabri dixerant. Innectebant etiam mendacium : cum eum dæmonium dicebant habere. Et non erunt, id est, ut non possint perseverare in malitia sua, sed in ea consummentur (Matth. xiii). C Consummationem enim illam dicit, quam unusquisque patitur. (Joan. viii) : quando memor peccatorum se cruciat. Non erunt igitur utique superbi sed pœnitendo humiliati.

15 *Et scient quia Deus dominabitur Jacob :*

Et : finium terræ. Diapsalma.

C Et scient, Judæi cum fuerint perfecta religione instituti : Christum esse Dominum Jacob patriarchæ, quod primitus non credebant, et Dominum esse finium terræ, id est, catholicæ Ecclesiæ toto orbe diffusæ, quod modo durato non sapiunt.

16 *Convertentur ad vesperam et famem patientur ut canes :*

Et circuibunt civitatem.

C Post interjectionem secundi Diapsalmatis: venit ad tertiam ingressum, ubi conversio Judæorum et resurrectio Domini ostenditur. Canes hic significant prædicatorum ex Judæis conversos, ut Paulum et alios. Civitas vero hic Hierusalem significat terrestrem : quam Paulus circuevit prædicando glorioso, et alii Judæi multi credentes. In superiore enim divisione vesperam diximus finem sæculi significare, sed

hic initium sextæ ætatis ostendit, quando Dominus venit, et post ejus resurrectionem multitudo credit Judeorum.

17 *Ipsi dispergentur ad manducandum :*

Si vero non fuerint saturati et murmurabunt.

C Ipsi vero qui veram meruerunt habere doctrinam, dispergentur ad manducandum, cibum videlicet spiritalem, ut convertantur gentes ad fidem, sicut Petro dictum est in visione : Macta et manduca (Act. x). Saturantur doctores : quando prædicationes suas viderint populos desideranter assumere. Contra jejuni murmurant, si verba sua fructificare non cognoverint in mentibus perfidorum.

18 *Ego autem cantabo fortitudinem tuam :*

Et exultabo mane misericordiam tuam.

H Cantabat Christus, id est, prædicabat fortitudinem Patris, quomodo cum ipso vicerit diabolum. C Mane exultabit, cum nox obscura istius sæculi transierit, quando jam misericordia Domini in remuneratione sanctorum elucescit. Ibi enim ipse exultaturus est tanquam rex et Dominus, ubi suum populum in se gaudere conspexerit, potest etiam cantatio et exultatio ista ad membra magis proprie referri. Cantavit enim Christus fortitudinem in Petro, aliisque apostolis et martyribus.

19 *Quia factus es susceptor meus.*

Et refugium meum in die tribulationis meæ.

C Ipse Christus suscipitur, quando Ecclesia cuncta salvatur. Tunc etiam æternum refugium efficitur Christus, quando ista desiderantissima vox auditur. Venite, benedicti, Patris mei, sed et jam gratum est refugium Christus, quando tempore tribulationis condonatur.

20 *Adjutor meus, tibi psallam : quia, Deus, susceptor meus es :*

Deus ÷ meus : misericordia mea.

C Repetit frequenter beneficia, ut nobis quemadmodum gratias agere debeamus ostendat. Susceptor : humanitatis nostræ verbum est, quod eam in Mariæ virginis utero sibi sociare dignatus est. Deus meus, id est, misericordia mea, ibi enim omnia sunt beneficia, ibi universa munera designata.

ORATIO EX PSAL. LVIII.

Omnipotens Domine, cujus virtutem atque misericordiam matutino laudamus in tempore : quo fortitudinem te nostram oramus et quæsumus, ut ab omni obscuritate tenebrarum eruti : matutino lumine decoremur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LIX.

ARGUMENTUM PSAL. LIX.

C Populus conversus ad Christum orat, ut post tribulationes quas pertulit : deducatur ad ipsum.

TT. *In finem pro his qui immutabuntur in tituli inscriptione David in doctrinam cum succendit Mesopotamiam Syriæ et Syriam Sobal. Et convertit Joab et percussit Edom in valle Salinarum duodecim milia.*

C Commutabuntur autem in finem, qui veteris

A hominis errore deposito : Domino Salvatore pure mente famulantur. Tituli inscriptio Christum significat regem. In doctrinam, id est Christianam. Bella ista quæ sequuntur, historia regum comprehendit, et significant victorias Domini Salvatoris : quas in toto mundo de paganis agit et perfidis, quorum verba iste psalmus dicturus est. Christus manu fortis et desiderabilis, non ferro, sed conversionis studio, non per ignem visibilem, sed per charitatis ardorem (quo modo divinitas debellare ac vincere invisibiliter (consuevit) mundem rebellem subegit.

1 *Deus repulisti ÷ nos : et : destruxisti nos*
Iratus es et misertus es nobis.

B C Populus iste qui erat priscis erroribus illigatus, repulsum se et destructum sub gratiarum actione commemorat. Cum dicit repulisti, ostendit se fuisse gratia Dei revocatum ne in pravis dogmatibus vita finiretur. Ista destructio sic evertit : ut construat, sic deponit : ut erigat, ideo merito ad gratiarum actionem venit ista destructio. Iratus est : quando superstitiones eorum subvertit. Misertus : cum eos ad cultum veræ religionis adduxit.

2 *Commovisti terram et conturbasti eam :*
Sana contritiones ejus quia commota est.

C Terra : universum cætum peccantium significat, qui in adventu Domini commoti sunt, quando culturas suas cognoverunt Deo esse abominabiles. Conturbati sunt, quando inter doctrinas suas alias audierunt : Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus (Psal. ii) ; et pereatis de via justa. Sana contritiones, etc. Cælesti medico produntur vulnera, ut contritis medicina succurrat. Ista est contritio quæ nos efficit fortes, quia commota est, id est, a priore errore translata est, ut tibi Domino obediat qui ante idolis serviebat.

3 *Ostendisti populo tuo dura :*

Potasti nos vino compunctionis.

C Ostendit enim dura fidelibus justis in isto mundo, ut reddat in æternitate pretiosa. Vino comparata est virtus, in qua non est vitiorum copia, sed compunctionis ubertas, quæ in bono proposito studium nostræ voluntatis immutata efficit recta sapere : dum ea implentur.

4 *Dedisti metuentibus te significationem :*

Ut fugiant a facie arcus. Diapsalma.

D C Dedit timentibus significationem, quando per Scripturas edocuit in hoc amenti mundo fideles multiplices passiones sustinere : facies arcus, diem judicii designat, ubi Novi et Veteris Testamenti quasi duobus inflexis jugis omnis populus judicatur, sed ille ab isto arcu sagittam, id est, sententiam non suscipit, qui se in humilitatem confessionis devote prostraverit.

5 *Ut liberentur dilecti tui.*

Salvum fac dextera tua et exaudi me.

C Deprecatur iste populus fidalis, ut jam a tribulationibus libertatus Dei virtus tribulationes ejus in alacritatem gaudii convertat. Et item precatur ut

salvus fiat dextera, quia in ipsa parte statuendi sunt, qui perpetua felicitate gaudebunt.

6 *Deus locutus est in sancto suo : lætabor et partabor Sichiman :*

Et convallem tabernaculorum metabor.

C Locutus est Pater in Filio, scilicet evangelicam veritatem, per quam venit redemptio fidelium. Lætabor. Juste lætabatur populus, cui prospera locutus est Dominus. H Sichimam, Samariam significat, dividit Christus Sichimam, cum aliam partem ad beatitudinem, aliam cum infidelibus ponit. C Convallem tabernaculorum metiebatur, id est, de Judaica collectione habet non minimam portionem in fide catholica. Convallis dicta, quasi cavata vallis.

7 *Meus est Galaad et meus est Manasses :*

Et Ephraim fortitudo capitis mei.

C Galaad interpretatur acervus testimonii. Testes enim Græce martyres dicuntur. Acervus iste testimonii magnam esse significat martyrum congregationem. Manasses interpretatur *oblitus*, merito ergo fidelis populus dicit illam oblivionem suam esse, quæ erat de abolitione scelerum ventura. Ephraim *fructificatio* dicitur, quæ est fortitudo capitis mei, id est Dominus Salvator, qui nobis contulit copiosissimum fructum in passione et resurrectione, quia nisi granum frumenti, etc., usque multum fructum affert (*Joan. xii*). H Universa hæc de gentium vocatione dicuntur, quarum diversæ virtutes sub singulorum nominum interpretatione intelligendæ sunt.

8 *Juda, rex meus :*

Moab, olla spei meæ.

C Juda *Christum* significat, et cum exultatione dicendum est : Juda, rex meus, quoniam hæc est fidelium gloriosa confessio. Moab pro gentibus ponitur, unde congregandam prædicabat Ecclesiam. Per ollam spei, tribulatio significatur, quam in hoc sæculo sancti sustinent, quæ ad spem vitæ æternæ Domino præstante, porrigitur, ut Paulus ait : Spes autem non confundit (*Rom. v*). Olla vero hic in malam partem ponitur, eo quod in sensu pravo velut unda decoctionis exæstuat, sed decoctis peccatis et exustis convertetur nigredo ollæ.

9 *In Idumæam extendam calceamentum meum :*

Mihi alienigenæ subditi sunt.

H Idumæa interpretatur *sanguinea* vel *terrena*, ac si dicat : In istos tales extendam calceamentum, id est prædicationem Evangelii. Mihi alienigenæ subditi sunt, scilicet Christo et Ecclesiæ.

10 *Quis deducet me in civitatem munitam :*

Quis deducet me usque id Idumæam?

C Exclamat populus fidelis ad Dominum : Quis deducet me in civitatem munitam, id est futuram Hierusalem, nisi tu solus Deus; quæ sic munita est, ut nulla ulterius persecutione quatiatur; qui eam te duce ingreditur. Quis deducet, ipse, scilicet Deus. Desiderat enim Ecclesia illos populos sibi applicari, qui adhuc non meruerunt esse perfecti, ut completo numero prædestinatorum, simul ad æterna gaudia terreni cum sanctis pervenirent.

11 *Nonne tu, Deus, qui repulisti nos :*

Et non egredieris Deus in virtutibus nostris?

C Dicendo, nonne tu, Deus, ostendit, de quo superius dicebat, solum esse eum qui deduceret, et illum solum Creatorem debere nobis esse propitium. Dicit autem, qui repulisti nos, id est a malo prohibuisti, ne in nostra voluntate versaremur erronei. Non egredietur Deus in virtutibus nostris, id est, cum ita nos intus in præsentis sæculo defendas ab adversariis nostris, ut tamen foris nos diversis afflictionibus ad probationem nostram affligamur, æstimant inimici, quod non egrediaris in virtutibus nostris, quamvis in mente nos virtuose protegas.

12 *Da nobis auxilium de tribulatione :*

Et vana salus hominis.

C Orat Ecclesia, ut de tribulatione istius mundi, quam jugiter sustinebat, Domini sibi præveniret auxilium, sciens tanto illic amplius unumquemque consolandum quanto hic pro ejus nomine fuerit vehementer afflicto. Et vana salus hominis, salutem præstare non potest homini nisi solus Deus, ideoque sperare non debet homo in hominem.

13 *In Deo facimus virtutem :*

Et ipse ad nihilum deducet tributantes nos.

C Ipse in Deo faciet virtutem, qui in mandatis ejus jugiter perseverans, diabolicas tentationes Christo miserante calcaverit. Ad nihilum quippe perducit inimicos fidelium, quoniam delet eos de libro viventium, ubi sibi videbantur scripti elati.

ORATIO EX PSAL. LIX.

C Clementissime Domine, salva supplicem populum auxilio dexteræ tuæ, et dum ad fructum boni operis in tribulationibus exercitatur, tua semper gratia consoletur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, etc.

PSALMUS LX.

ARGUMENTUM PSAL. LX.

C Vox Ecclesiæ patetis, ut sub alarum Christi velamine protegatur.

TT. *In finem in hymnis David.*

C In finem, Christum significari jam notum est. In hymnis Græcum vocabulum est, interpretaturque *in laudibus*, quia totus Psalmus Christi præconia personat. David autem ipsum Christum significat, cujus laudem decantat populus Christianus.

1 *Exaudi Deus deprecationem meam :*

Intende orationi meæ.

C Deprecatio assidua est communisque Deo et homini supplicatio. Oratio vero est quam sanctæ Trinitati jure persolvimus, illam postulavit intendi, id est, prospici a Domino atque misereri.

2 *A finibus terræ ad te clamavi dum anxietur cor meum :*

In petra exallasti me.

Deduxisti me, quia factus es spes mea :

Turris fortitudinis a facie inimici.

C Clamat congregatio sancta a finibus terræ, H id est, quatuor partibus mundi, C in quibus omnipo-

tentis Dei Ecclesia constituta est. In anxietate cordis, quando enixius oratur et clamatur ad Dominum, scilicet cum, periclitante anima, animæ necessaria remedia postulantur. Petra significat Christum; in hac petra se exaltatum esse pronuntiat, in qua omnis ædificatus est Christianus. C Deduxisti me in illam, scilicet futuram requiem, quam beatis suis Dominus pollicetur. Causa etiam redditur, quare sit ductus ad præmium, quia posuit sibi spem Dominum, Turris etiam *dominum* significat; turris enim civitatis muros defendit, et irruentes hostes ex alto vulnerat. Sic virtus Domini populum suum defendit, pugnat vero verbo, non prælio, et turris illa virtutibus plena est, non gladiis.

4 *÷ In ; habitabo in tabernaculo tuo in sæcula : Protegar in velamento alarum tuarum. Diapsalma.*

H Inhabitabo utique in illo tabernaculo, in que sine fine mansuri Deum jugiter contemplemus. C Merito ergo protectio Domini alis comparata est, quæ nec subjectos onerant, et læsionem omnis contrarietatis emendant.

5 *Quoniam, tu, Deus meus, exaudisti orationem meam :*

Dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

C Cur in velamento alarum Domini lætetur, ostendit, scilicet quoniam ejus exaudita est oratio. Hæreditatem dedisti, significat futuri sæculi regnum, hæc non habet finem; sed cum semel suscepta fuerit, nunquam a nobis mutatione aliqua discedit.

6 *Dies super dies regis adjicies :*

Annos ejus usque in diem generationis et generationis.

C Dies, æternitatem significat Salvatoris, qui vere rex noster dicitur, quoniam ab ipso regimur. A Adjicientur etiam anni regis hujus et dies inter istas generationes usque dum, congregatis electis et supplantatis inimicis, tradiderit regnum Deo Patri, simul cum ipso regnans et cum sanctis. C Usque ergo in diem generationis et generationis, id est usque ad æternum unum diem in gloria Dei, qui est dies, ad quem omnis generatio hominum ordinate facta est.

7 *Permanet in æternum in conspectu Dei :*

Misericordiam et veritatem ejus quis requiret ÷ ei ?

C Permanebit in æternum, scilicet populus sanctus in beatitudine, nullo jam in eo mortis dominio dominante. C Misericordiam quis requiret? ibi misericordia non requiretur, ubi nullus est miser. Ibi nec veritas: ubi cuncti Deum videbunt. Nullus siquidem eorum indignus erit honorum talium, cum in æternum possideant regna cœlorum. Negative igitur legendum est: quis requiret? quasi diceret: nullus.

8 *Sic psalmum dicam nomini tuo in sæculum ÷ sæculi :*

Ut reddam vota mea de die in diem.

C sic, significat ita, quemadmodum in subsequen-

tibus declarat. Psallere enim semper dicit populos beatorum superno nomini, non brevi tempore, sed in sæculum sæculi. Vota etiam sua se Domino reddere promittit, ut ei æternas gratias semper exsolvat. De die in diem, significat, semper, ut et hic vota nostra reddamus, et ibi laudes cantemus Domino perpetua hilaritate.

ORATIO EX PSAL. LX.

Anxietatum nostrarum, misericordissimè consolator, Deus, protege familiam tuam a facie inimici, ut a te turre fortitudinis præmunita, inhabitare tabernacula mereatur æterna. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS LXI.

ARGUMENTUM PSAL. LXI.

C Vox conversi dicentis animam suam Deo esse subjectam, monentisque errantes, ut magis in Domino quam in caduca hujus mundi felicitate confidant.

TT. *In finem pro Idithun psalmus David.*

C Idithum interpretatur *transiliens eos*, id est amatores sæculi hujus, quos miles Christi contempta mundi voluntate transcendit, et in Domino spe firmissima permanebit. Talis enim præmittit finem, id est Dominum Christum sequitur quoque psalmus, hoc est probabilis vita, quæ regulis Domini obsecundat, id est obedit.

1 *Nonne Deo subjecta erit anima mea?*

Ab ipso enim salutare meum.

C Nonne vertendum est, ut planius fiat, dicamus enim: nonne Deo subdita erit? Subditus est Deo, qui semper humiliter illud agit quod ad ejus mandata cognoverit pertinere, ac præter eum nihil aliud mens beata concupiscit. Ab ipso enim salutare meum, id est unigenitus Filius, qui recte credentibus salutaris dicitur et existit.

2 *Nam et ipse Deus meus et salutaris meus :*

Susceptor meus non movebor amplius.

C Nam et ipse Deus meus, nunc Deum invocat quem superius nominavit salutare. Ne crederes autem minorem esse Filium Patre, dicit: Ipse est Deus meus. Repetit salutaris meus; salus enim Christus est humani generi, quæ in Adam perierat. H Addidit susceptor meus, in æternitate, scilicet ideo non movebor amplius, quia postquam felici visione fruar, cadere non timebo. Nec habet quo currat amplius, nisi usque ad Deum,

3 *Quousque irruitis in hominem? interficite universi vos :*

Tanquam parieti inclinato et maceris depulsæ.

C Loquitur enim populus Dei ad persecutores Christianorum: Quandiu agmine facto supra homines innocentes irruitis? H Addidit, interficite universi vos, quia qui voluntatem habet occidendi hominem, etiam si non percusserit, occidit. C Aptissima comparatio, Paries inclinatus quamvis non moveatur, tamen occumbit, quia in casum vergit quidquid a soliditate sua fuerit inclinatum; et maceris depulsæ, quæ facile in ruinam cadit, si fuerit aliqua impulsione quassata. H Ita, homicidæ, cum

recte sitis creati, ad ruinam proni ferimini, naturalisque in vobis sensus perversus est. C Est autem maceria sicca saxorum constructio, quæ sine aliquo ligamine impenso in altum ducta componitur.

4 *Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere: curri in siti:*

Ori suo benedicebant et corde suo maledicebant.
Diapsalma.

C Iste versus respicit ad Judæos et ad fictos Christianos. Cogitabant infideles repellere Christum, qui est caput et pretium Ecclesiæ, quando ne puro corde coleretur, sacrilegis dogmatibus obviabant. Tunc sanctus vir cursum vitæ suæ in siti sterilitatis peragebat, quia invenire non poterat, quem sacra doctrina polasset. Sequitur sitis causa: benedicebant ore, qui legem fallaci emendatione pertranserunt, et non hoc operibus demonstrant quod ore pronuntiant. Corde enim maledicebant qui Scripturas sanctas vitiose intelligebant.

5 *Verumtamen Deo subjecta esto anima mea:*

Quoniam ab ipso patientia mea.

C Nunc repetit Propheta quod superius dixit, animam suam Deo esse subjectam, ut ipsa repetitio menti nostræ credulitatem infingeret. Patientia quippe nostra Christus est, propter quem et adversa libenter patimur, et susceptæ regulæ observatione gaudemus.

6 *Quia, ipse Deus meus: et Salvator meus: Adjutor meus, non emigrabo.*

C Superius Christum patientiam nominavit. nunc iterum dicit, Deus meus, et salutaris meus, quia revera animæ suæ salutem jam tunc per incarnandum Verbum provenire noscebat. Non emigrabo, scilicet de hac credulitate quam teneo vel suasu malo vestro, vel persecutione.

7 *In Deo salutare meum et gloria mea:*

Deus auxilii mei et spes mea in Deo est.

C Congeminat in Deo salutem esse, non ut in gentium diis perpetuam mortem. Et gloria mea, ut non solum salus, sed etiam illi credidisse sit gloria. Deus auxilii mei, ne sibi aliquid deputaret humana infirmitas. Dixit postremo: spes mea in Deo est, ut et illa præterita, quæ perceperat, Domino deputaret et futuram suam beatitudinem ipsi applicaret.

8 *Sperate in eo omnis congregatio populi: effundite escram illo corda vestra:*

Quia Deus adjutor noster est in æternum:
Diapsalma.

C Sperate in ea, id est in illum, scilicet quem sibi et Deum professus fuerat et salutem omnis conventus plebis. Effundit ante Dominum cor suum, qui peccata sua uberimis lacrymis confitetur. Cor aliter effundi non potest, nisi creberrimo imbri lacrymarum.

9 *Verumtamen vani filii hominum: mendaces filii hominum in stateris:*

Ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.

C Verumtamen dicit vani filii hominum, ut vitium suum cognoscens humanitas, ad auctorem salutis

A celeri supplicatione festinet. Vani etenim homines dicuntur ad comparisonem supernæ veritatis. Mendaces illos tangit, qui stateris iniquis ementium decipiunt simplicitatem; vel illos notat qui sanctitatis simulatione decipiunt. Ut decipiant, poterant enim non decipere, si eorum nequitia possit deprehendi. In idipsum, scilicet in æquitate, quam falso habere æstimantur, cum justis esse creduntur.

10 *Nolite sperare in iniquitate: et rapinas nolite concupiscere:*

Divitiæ si affluent nolite cor apponere.

C Docet enim vitiatos, ne sperare debeant ubi fructus boni desiderii non potest inveniri. Dicit etiam ad pauperes, qui necessitate victus furtivum aliquod concupiscunt. Et rapinas nolite concupiscere; non enim potest crimen rapinæ indigentia tollere, nec qui vindictæ subjacet culpam excusare. Nunc redit ad divites, dicens: Divitiæ si affluent. Merito ergo præcepit divitibus cor non apponere et quæ possident non amare, cum Paulus dicat: Non sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (I Tim. vi).

11 *Semel locutus est Deus: duo hæc audivi.*

Quia potestas Dei est et tibi, Domine, misericordia:

Quia tu reddes unicuique juxta opera sua.

C Locutus est frequenter patribus nostris Deus, sed semel locutus est Filio suo, dicens: Filius meus es tu, ego hodie genui te (Hebr. i), hoc enim nulli alteri Patrem fuisse locutum manifestum est. Duo hæc audivi in Evangelio: Potestatem habeo ponendi animam meam, et iterum sumendi eam (Job. x). Sequitur illud secundum, et tibi, Domine, misericordia, subaudiendum, placet, utrumque deitatis est, ut, scilicet misericorditer possit et potenter misereatur. Et ut hoc de Christo dictum planius intelligas, sequitur tempus judicii: quia tu reddis; Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio (Job v). Ostenditur ergo ex istis tribus Christo attributis, scilicet locutione singulari et potestate et misericordia, similiter judicio eum unum esse verum cum Patre Deum.

ORATIO EX PSAL. LXI.

Subde tibi, Domine, animas nostras, quoniam tu es patientia vera, ut renuentes incerta divitiarum, te solum, contempta omni mundana vanitate, sequamur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS LXII.

ARGUMENTUM PSAL. LXII.

C Ecclesia desiderans Domini videre virtutem, agit gratias, quia sub protectione Domini procellas mundi evasit.

TT. *Psalmus David cum esset in deserto Idumææ.*

C Idumæa enim locus est ubi David fugiens persecutionem Saulis, ibi latuisse cognoscitur. Idumæa interpretatur *terrena*, et significat terrenos actus, qui bonis spiritualibus omnino nudati sunt.

1 *Deus, Deus meus:*

Ad te de luce vigilo.

C Deus, Deus meus. In ista repetitione venerandi

nominis affectum piæ deprecationis ostendit. Ad ipsum vigilatur, quoties in mundi ambitione dormitur. Addit diluculo, quando Dominicæ resurrectionis tempus eluxit, ut tunc laudes caneret, quando genus humanum exemplo suæ resurrectionis animavit.

2 *Sitit in te anima mea :*

Quam multipliciter tibi caro mea.

C Sitit ergo anima fidelium Deum, quando mandata ejus et virtutes eximias concupiscit, et ipsum desiderat videre, a quo honorum omnium fluentia constat emanare. H. Ideo multipliciter caro Deum quærit, quia multis afficitur injuriis.

3 *In terra : ÷ deserta : invia et inaquosa sic in sancto apparui tibi :*

Ut ÷ viderem virtutem tuam et gloriam tuam.

C In terra deserta sicut titulus dixit, id est indigentia hujus mundi et sterilitate jejuna. In invia, quia mundus in se non habet viam nisi Dominum Salvatore, qui iter est cæcorum. Et in aquosa, id est arida atque infertili, ut merito ejus anima nimia siccitate duret. Unde per hæc tria nomina, mundi istius necessitas indicatur. Tunc se apparuisse dicit sancta Ecclesia in sancto fidelique proposito, quando Christum verum Deum esse cognovit. Dicit vero : Apparui tibi, ut viderem virtutem et gloriam tuam, quia nemo veritatem videt, nisi Deo prius apparere potuerit. Nam si sol iste videre nos facit, quando nobis fulserit, quanto magis virtus divina (sine qua nec accipere nec tenere aliquid boni possumus) videre se facit, si ante nos illuminans, sibi apparere faciat?

4 *Quoniam melior est misericordia tua super vitas ; Labia mea laudabunt te.*

C Misericordiam dicit, præmia Domini, quæ sanctis suis promittit larga pietate ; quæ longe melior est vita præsentis. Labia mea laudabunt te, post beneficia quæ promisit, devotæ laudis obsequium pollicetur, quod Deo noverat esse gratissimum. H. Misericordia tua vitam præstat æternam, vita præsens sæpe mortem operatur. G. Vel, melior est misericordia tua quam vita, id est modi vivendi quantumcunque sancti, quia nullus sua sanctitate salvari posset, si misericordia deesset Dei.

5 *Sic benedicam te in vita mea :*

÷ Et : in nomine tuo levabo manus meas.

C Benedicit enim in vita sua perfecte Deum, qui bonis operibus in hac luce versatur. Levat manus suas in nomine Domini, qui operibus sanctis insistendo, tensis manibus orat Dominum, ut ipsa oratio designet effugiem sanctæ crucis.

6 *Sicut apipe et pinguedine repleatur anima mea : Et labiis exsultationis laudabit os meum.*

C Adipes sunt viscerum crassa velamina, quæ interna jecoris operiunt. Pinguedo vero est saginatae pecudis nutrita cibus obesitas ; ista fuerunt apta sacrificiis olim. Sed pinguedo animæ divinarum rerum scientia est, et recta fides ac inconcussa patientia, etc. Unde sæculi istius macies superatur. Et la-

bia exsultationis : sicca labia ariditate peccati Deum laudare non possunt, sed cum pinguedinem divinæ misericordiæ anima perceperit, labiis exsultationis laudabit. H. Hic, orationes ; in patria exsultationes et lætitia sempiterna sunt.

7 *Sic memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te :*

Quia fuisti adjutor meus.

C Nam cum dicit Ecclesia, sic memor fui tui, ostendit se recordationem Domini semper habuisse, nec oblitam fuisse in rebus prosperis, quando solent humana corda collata beneficia in memoria non habere. Per stratum significat quietem, ubi solemus corpora nostra in somnos remittere. In matutinis etiam fidelis vigilat, quoniam nec in prosperis suis poterit oblivisci lucis auctorem. In periculis fuit adjutor, quando fuit in invio deserto.

8 *Et in velamento alarum tuorum exsultabo ; adhæsit anima mea post te :*

Me suscepit dextera tua.

H. Et in velamento, id est in protectione cœlestis auxilii se dicit Ecclesia exsultare. C. Et se adhæsisse Domino dicit, ut nunquam recedat a bono proposito. Dextera Patris Christus est Dominus, qui suscepit Ecclesiam alarum suarum velamento protegendam.

9 *Ipsi vero in vanum quæsierunt animam meam :*

Introibunt in inferiora terræ :

Tradentur in manus gladii partes vulpium erunt.

H. C. Ipsi vero, hoc est inimici, in vano quæsierunt animam Christi : quando falsis criminibus sanguinem se effundere decreverunt. C. Sequitur : Quia non ad cœlos evecti sunt, sed de orbibus eos viscera terræ absorbuerunt. Tradita est in manus gladii gens Judæa, quando eam principes Romanorum Vespasianus et Titus cæde incendioque vastabant. Judæi quoque cœlestia credere nolentes, partes vulpium facti sunt : dum se dolosis et fraudulentis prava voluntate conjunxerunt, aut in talium potestatem reducti sunt. Sive cum in Hierosolymitana vastatione cadavera eorum escæ fuerunt vulpium ferarumque reliquarum.

10 *Rex vero lætabitur in Deo : laudabuntur omnes qui jurant in eo :*

÷ Quia obstructum est os loquentium iniqua :

C Regem, dicit Salvatorem, ipse enim rex in æternum, qui lætabitur in Domino Deo Patre. Adjecit laudabuntur omnes, qui laudant Christum sancti Dei : ipsi sunt sine dubitatione laudabiles, quia non possunt laudes ejus digne narrare, nisi qui ad palmam indulgentiæ meruerunt pervenire. Illi jurant in eo : qui ei mentis obsequium inviolabile promittunt. H. Obstructum est os Judæorum et principum sacerdotum, resurgente Domino, et crescente testimonio veritatis. C. Et os omnium iniquorum obstruetur in judicio, non in isto sæculo.

ORATIO EX PSAL. LXII.

Ad te diluculo vigilantibus lumen largire perpetuum ductor lucis æternæ, ut te labia nostra laudent, te vita benedicat, te meditatio matutina glo-

rificet. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc. A

PSALMUS LXIII.

ARGUMENTUM PSAL. LXIII.

C Christus per totum hunc psalmum de sua passione loquitur.

TT. *In finem psalmus David.*

C Tituli hujus verba (sicut sæpe dictum est) referuntur ad Dominum Christum, qui per totum psalmum locutus est, qui sextus esse cognoscitur horum qui passionem resurrectionemque Domini eam brevi revelatione contingunt.

4 *Exaudi, Deus, orationem meam cum deprecor :*

A timore inimici eripe animam meam.

C A parte humanitatis assumptæ postulabat Dominus Christus, ut ejus exaudiat oratio, quando totis viribus petitur, quod prodesse sentitur. A timore inimici, id est Judæi, H vel diaboli: suos fideles eripi postulabat.

2 *Protexisti me a conventu malignantium :*

A multitudine operantium iniquitatem.

C Protectus est plane a conventu Judæorum, quia dum illi eum crederent communiter mori, ejus resurrectionis gloria probantur esse confusi. Protectus est itaque, quia malignorum insidias potentiæ suæ virtute superavit. A multitudine dixit, ut actum exprimeret passionis, superius enim dixit a conventu malignantium, quod ad consilia potest referri, hoc autem ad actum eorum, ideo dixit: Operantium iniquitatem.

3 *Quia exaceruerunt ut gladium linguas suas :*

Intenderunt arcum rem amaram ut sagittent in occultis immaculatum.

C Jam redditur causa, cur protectus sit ab operantibus iniquitatem, nam quantum illi linguas suas velut mortiferum gladium exaceruerant, tantum eorum iniquitas frangebatur, et eis magis nocebant quam Christo. Etenim mos est peccantium, ut primum sibi noceant, qui alterum gravare festinant. Linguas exaceruerunt, quando voce una dixerunt: Crucifige. Intenderunt arcum, id est insidias occultas. O res amara et omni felle deterior. Convivam ad proditionem, discipulum ad necem, conservatorem pecuniæ præmio pecuniæ fuisse corruptum. In occultis: sic accipiendum est, ut Judæi putarunt: cæterum actus eorum occultus esse Christo non potuit, qui frequenter ante prædictus est quam fieri. Immaculati dicuntur etiam qui abluti a peccatis Dei sunt misericordia, sed vere immaculatus solus Christus est, qui nullam maculam contraxit.

4 *Subito sagittabunt eum et non timebunt :*

Firmaverunt sibi sermonem nequam.

Subito quasi invisibiliter vel ex improvise. H Ut Judæi dementissimi putaverunt. Quod vero dixit, sagittabunt et non timebunt: ostendit malignæ voluntatis velocem effectum. Firmaverunt sibi, quando dixerunt: Reus est mortis; sive: Sanguis ejus super nos et super filios nostros (*Matth. xxvii*).

5 *Narraverunt ut absconderent laqueos :*

Dixerunt: Quis videbit eos?

C Consuetudo peccantium est, ut qui dolum parati hominem se putet fallere posse, sic Judæi confusi, Christum tantummodo hominem putantes, malignitatem suam non credebant agnosci ab illo, cui cuncta patent.

6 *Scrutati sunt iniquitates :*

Defecerunt scrutantes scrutinio.

C Scrutati sunt Judæi iniquitates: quas utique prætermittere debuissent, dum nullum ibi fructum suæ salutis poterant invenire. Dixerunt enim: Si dimittimus eum sic (*Joan. xi*), venient Romani, etc. Defecerunt: quia semper in cogitatione deficiunt, qui ad res pessimas pervenire contendunt.

7 *Accedet homo ad cor altum :*

Et exaltabitur Deus.

8 *Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum :*

Et infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.

9 *Conturbati sunt omnes qui videbant eos :*

Et timuit omnis homo.

10 *Et annuntiaverunt opera Dei :*

Et facta ejus intellexerunt.

C Cor enim altum est tunc, quando homo cœlestia cogitat et terrena devitat. Iste non deficit sicut ille qui scrutabatur scrutinio, sed magis magisque crescit, quia in ejus corde exaltabitur Deus, non in se. Deus enim in eo grandescit, qui sanctitate crescit.

C Parvulorum sagittæ: inania tela sunt, qui studio ludendi fragiles cannas jacere consueverunt in modum sagittarum. Sic Judæorum vota inefficaci malignantate sævissima: non intulerunt stendam, mortem, sed gloriosissimam passionem. H Infirmatæ sunt linguæ, quia nullam cepit stabilitatem elocutio eorum, sed dolus eorum reddidit eos infirmos.

C Conturbati sunt ex illis quidam credentes, quando venerunt et dixerunt ad apostolos: Quid faciemus viri fratres? (*Act. ii*.) Et timuit omnis homo. Dicit totum pro parte, ut omnis intelligatur qui iudicium Domini futurum formidabat: timuit, quia iudicium futurum sibi imminere formidabat.

C Annuntiaverunt, scilicet gloriam resurrectionis, et priora miracula quæ fecit. Et facta ejus intellexerunt, scilicet esse divina, quia talia implere non poterat humana fragilitas. H Compuncti enim corde intellexerunt, et intellecta aliis nuntiarunt, qui Deum religiose timuerunt.

11 *Lætabitur justus in Domino et sperabit in eo :*

Et laudabuntur omnes recti corde.

H Lætabitur justus. Sicut enim impius propter infidelitatem suam formidat, ita justus propter spem æternitatis suæ exultat in Domino. C Recti corde sunt qui per semitas Domini gradiuntur, qui et Dominum laudant, et ab ipsa veritate laudantur? Quid laudabilius quam ab ipso audire: Venite, benedicti, etc.?

ORATIO EX PSAL. LXIII.

Tutela omnium credentium, Deus, custodi Ecclesiam tuam a conventu malignantium, qui eam occultis jaculis impugnare nituntur, ut te salubri

rectoque retinens intellectu, justorum meritis perpetualiter collatetur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUM LXIV.

ARGUMENTUM PSAL. LXIV.

C Populus a peccato liberatus, orationem suam postulat exaudiri, diversa laudes Domini potentiamque enuntians.

TT. *In finem psalmus David ✕ canticum : ÷ Jeremix et Ezechielis de populi transmigracione, cum inciperent proficisci .*

C In finem psalmus David, verba jam nota sunt. Canticum significat prophetiam Jeremix et Ezechielis, qui prophetabant de populo transmigracionis Babylonix, eos post 70 annos in patriam esse redituros. Significat populus rediens a Babylonia : eos qui mundi hujus confusione damnata, ad cœlestem Hierusalem venire contendunt.

1 *Te decet hymnus, Deus, in Sion :*

Et tibi reddetur votum ÷ in Hierusalem :

C Reversa plebs ad Dominum de captivitate peccati, in magnam exultationem prorupit dicens : Dicere hymnum solum Deum, non dæmonum turbas, nec alibi, nisi in Sion, H id est, in Ecclesia. C Et reddere oportere votum in Hierusalem non sicut ab infidelibus vota redduntur Marti et Veneri, cæterisque dæmonibus, sed Deo soli in Hierusalem, id est, in visione pacis, in qua manet semper fixa felicitas.

2 *Exaudi orationem meam :*

Ad te omnis caro veniet.

C Ipse populus qui prius dixerat, te decet hymnus : nunc ad Dominum hymnica supplicatione proclamat dicens : Exaudi orationem meam, rogatque hoc ut ei parceret, ne in futuro se damnaret. H Omnis caro, ac si diceret : Ad te convertetur omnis homo. C Vel omnis homo ad te in iudicium veniet, recipiens prout gessit (II Cor. v), ideo rogo, ut hic parcas : exaudiens orationem meam.

3 *Verba iniquorum prævaluerunt super nos :*

Et impletatibus nostris tu propitiaberis.

C Prævaluerunt verba iniquorum : quando pagani parentes persuaserunt filiis suis, ut antiquos ritus et sacrilegia colerent. Sed his erroribus pietas divina subvenit, quando salutem mundo adventu Domini indulxit, et eum in cruce hostiam fecit : per quam mundum sibi reconciliavit (Ephes. v).

4 *Beatus quem elegisti et assumpsisti :*

Inhabitabit in atriis tuis.

C Beatus est quem Dominus elegit, nec eam electionem suis meritis tribuit. Assumi vero est : in æterna requie collocari. H Ergo qui se dignum Christi electione præbuerit, inhabitat cum apostolis sanctis in tabernaculis sempiternis.

5 *Replebimur in bonis domus tuæ :*

Sanctum est templum tuum mirabile in æquitate.

C Replebimur, quasi ad mensuram nostram : quantum possumus capere : potabimur, ut Paulus, unicuique data est gratia secundum mensuram donationis Christi (Rom. xii). H Sanctum templum :

A est homo ille quem inhabitat plenitudo divinitatis, (Ephes. iv). C Quod dixit : mirabile, ad prædictum virum respicit, qui in æquitate iudicaturus est mundum. H Vel quia mirabiliter veritatem incredulis Judæis aperuit. C Potest etiam Ecclesia intelligi per Domini templum, quæ est mirabilis in sanctis, qui æquitatis virtutibus inscrutabiliter sunt præditi.

6 *Exaudi nos, Deus, salutaris noster :*

Spes omnium finium terræ. Et in mari longe.

C Salutaris noster dicitur Deus, qui humano generi sua pietate salutem contulit : spes enim Domini non est localis, nec unius gentis, sed omnium finium terræ. Et in mari longe, sive ad insulas respicit, quas finibus prædictis videbatur non includi, sive ad totius sæculi habitationem, quæ mare longum vel magnum recte dicitur, quia mundus iste falsitatibus diabolicis et fluctibus perturbationum amarus est.

7 *Præparans montes in virtute tua accinctus potentia :*

Qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum ejus.

C Præparans montes, id est apostolos, qui ad verbum prædicationis electi sunt : hos præparavit in virtute sua Dominus, quia per eos fecit magna miracula. Accinctus, id est, indutus, potentia, id est majestate sua. Turbavit per prædicationem apostolorum profundum maris, id est gentilium corda, qui sæculi hujus (quod mare dicitur) profunditas fuerunt, quia profundius in errores dimersi fuerunt. Merito corde turbati sunt, quando deos suos conticuisse cernerent. Sonus eorum, id est, dicta crudelia persecutorum, quæ fuerunt sonus fluctuum, id est persecutionum maris, id est mundi, H Vel profundum maris est profunda sæculi jactantia.

8 *Turbabuntur gentes et timebunt qui habitant terminos a signis tuis :*

Exitus matutini et vespere delectabis.

C Turbatæ sunt gentes, quando fidelissimos videbant et vivos virtutes facere, et mortuos supplicantium vota complere. Timebunt omnes a signis tuis. H Id est a virtute crucis quæ incredulis stultitia erat. C Sive a signis, id est miraculis apostolorum : quæ prius nunquam vel viderunt vel audierunt. Exitus matutini est, quando quis ex felicitate mundi ad Deum convertitur : vespere significat morientium tristitiam, quam vertit in gaudium Deus. H Permane : lætitia, per vesperam tristitia intelligitur. A Delectat igitur, id est, delectabiles facit mane et vesperam, dum et ex prosperitate et adversitate sanctos acquirit.

9 *Visitasti terram et inebriasti eam :*

Multiplicasti locupletare eam.

H Visitavit terram : assumendo corporis materiam, ei inebriavit eam non vino luxuriæ, sed infusione sancti Spiritus. Locupletavit eam : opibus diversarum gratiarum. C Locuples dicitur loca plura tenens.

10 *Flumen Dei repletum est aquis :*

Parasti cibum illorum quoniam ita est præparatio ejus.

H Nos qui credimus : jam Dei flumen sumus, replebimur aquis, id est misericordia Dei, quæ aquis comparatur, vel Spiritu sancto, vel cum baptismo abluimur, et locupletamur ab eodem spiritalis infusionis imbre : cum donis spiritalibus irrigamur. Cibum iste est panis vitæ (Joan. vi). C Talem cibum nobis Dominus præparavit : quem sumimus cum de Christi sanguine bibimus, et de ejus corpore saginamur.

11 *Rivos ejus inebria : multiplica genimina ejus : In stillicidiis ejus lætabitur germinans.*

12 *Benedicens coronæ anni benignitatis tuæ : Et campi tui replebuntur ubertate.*

C Rivos hic dicit apostolos vel alios fideles, qui inebriati sunt Spiritu sancto. Multiplica genimina, id est generationes ejus, id est, illius rivi qui de flumine sancto profluxit, ut per generationes succedentes beata prædicatio non deficiat : sed multiplicetur in sequacibus apostolorum. Stillicidia sunt guttæ, quæ de tectis cadunt : non pondere, sed assiduitate penetrantes, et significant inchoantes : et in quos non potest introire larga doctrina, de quibus Paulus ait : Lac vobis potum dedi non escam (I Cor. iii). H Tunc lætabitur germinans terra, id est Ecclesia : cum ex ea hic spiritalis fructus exoritur.

C Corona anni, totus hic mundus per quem catholica hic dilatatur Ecclesia, accipitur cui benedicit Dominus. Campo dicit fideles homines atque justos, qui pro sua æquitate campi vocantur, quia campi æquales sunt. Et replentur ubertate, quia fructum triconarium, sexagenarium et centenarium Domino largiente præstabunt.

13 *Pinguescent speciosa deserti :*

Et exultatione colles accingentur.

C Pinguescent speciosa, id est ecclesia, prædicatione apostolorum, quæ prius in incredulitatis macie deserta torreat. Colles vero copiosos martyres debemus accipere, quia ipsi sunt post apostolos celsiores. H Qui immensis a Deo præmiis elevati : perpetuis gaudiis accingentur.

14 *Induti sunt arietes ovium et valles abundabunt mento :*

Clamabunt etenim hymnum dicent.

C Arietes sunt apostoli dicti, qui duces fuerunt bono populo Christiano in doctrina, et induti illa veste nuptiali, H id est immortalitate perpetua. C Valles : significat populos humiles. Isti ergo abundant frumento. H id est, fructu æternæ vitæ aluntur. Dicent hymnum : omnes utique electi pro diversorum munerum donis Deo perpetuam concinunt laudem. C Quia vero dixit clamabunt, ne clamore ipsum crederes confusum esse, addidit et hymnum dicent, id est laudem quæ rationabilibus creaturis noscitur convenire.

ORATIO EX PSAL. LXIV.

Spes omnium finium terræ : exaudi orationem

A supplicem familiæ tuæ, ut dum te plausu consono hymno modulante persultat infusione paraclyti decorata : multiplici fructu pinguescat. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS LXV.

ARGUMENTUM PSAL. LXV.

C Vox Ecclesiæ, universitatem hortantis, ut de Domini resurrectione congaudeat.

TT. *In finem psalmus David. Canticum ÷ resurrectionis :*

C Canticum istud sancta cantavit Ecclesia, promittens in illo spem resurrectionis, non solum fidelibus ex Judæis habitaturam ; sed universis gentibus.

1 *Jubilare Deo omnis terra :*

B *Psalmum dicite nomini ejus : date gloriam laudi ejus.*

C Sancta dicit Ecclesia esse omni terræ gaudendum, quæ erat in Christo creditura. Jubilatio dicitur exultatio cordis, quæ immensitate sua non potest verbis explicari. Omnis terra, omnes fideles significat. H Psalmum dicit, id est opere impleat. C Dei gloriam laudi, qui frequentata exultatione præconia Christi concelebrat.

2 *Dicite Deo : Quam terribilia sunt opera tua ÷ Domine.*

In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.

H Dicite Deo, id est prædicata de eo, ut non creaturam colant, sed Creatoris virtutem intelligant in his quæ contemplantur, quia terribilia sunt, hoc est timenda. In multitudine virtutis mentiti sunt ei, quia videntes signa in Ægypto dixerunt : Omnia quæcumque præceperis faciemus (Exod. xxiv), et non faciebant. Unde dixit : Mentita est iniquitas sibi, et inimici Domini mentiti sunt ei. C Vel quando in virtute multa curabat infirmos, mentientes dixerunt : in multitudine virtutis, dicebant custodibus data pecunia : dicite, discipuli cum furati sunt nocte (Matth. xxviii).

3 *Omnis terra adoret te et psallet tibi :*

Psalmum dicat nomini tuo. Diapsalma.

H Te adoret, tibi concinat : non creaturæ, quam usibus ejus subjecisti. Hinc interponit Diapsalma, ut ad nos verba convertat dicens, venite, etc. C Psallet id est psalmodiam dicat, et psalmum dicat, id est opera sancta psalmodiæ consona ostendat.

4 *Venite et videte opera Dei :*

Terribilis in consiliis super filios hominum.

C Ecclesia invitat gentes, ut miraculis Veteris Testamenti perspexit : veniant ad fidem. Proprie vero dictum est : Venite quasi adhuc longe positus. Videte, hoc est lumine cordis agnoscite opera Dei, non ista quæ omnes pariter vident, cælum, terra, mare, etc., sed illa quæ fidelissimi spiritaliter agnoverunt. H Terribilis, cum unus reprobatur et alter eligitur ; reprobantur Judæi, et eliguntur gentes. C Vel filios hominum fecit terribiles atque metuen-

dos, cum per eos miracula magna monstravit.

5 *Qui : convertit mare in aridam : in flumine pertransibunt pede : Ibi lætabimur in ipso.*

C Nunc ostendit quæ sint opera. Dei quæ videre debeant. Convertit mare in aridam, quando Hebræum populum per medios fluctus eduxit (*Exod. xiv*). Flumina pertransibunt pede, cum Jordane dextera lævaque diviso, in terram promissionis Judæum deduxit exercitum (*Josue, iii*). H Sed quia pertransibunt dicit : Non pertransibant, melius intelligitur de prædicatoribus et apostolis, qui Domini flumine baptizantes, et per flumen persecutionis transeuntes, amaros persecutores converterunt in aridam et sitientem Dei gratiam terram. Ibi lætabimur, ubi est gaudii nostri fons et origo præparata æternæ salutis. In ipso, hoc est in Christo.

6 *Qui dominatur in virtute sua ✠ in æternum : oculi ejus super gentes respiciunt : Qui exasperant non exaltentur in semetipsis. Diapsalma.*

C In illo certe lætabimur qui dominatur, etc., dominari enim possunt et principes terrarum, sed non in virtute sua neque in æternum, ideo hæc duo addita sunt, ut omnipotentis regis virtus possit ostendi, Oculi ejus super gentes H Ut reproberentur Judæi, et eligantur gentes. C Hos prohibet in seipsis exaltari quos oportet humiles inveniri. Fideles enim non in se, sed in Christo exaltari oportet, ubi altitudo firma est, et nunquam ruiturus ascensus.

7 *Benedicite gentes Deum nostrum : Et auditam facite vocem laudis ejus.*

C Admonet gentes, ut Deum verum consona voce et prædicatione glorificent. Audite, id est fidei credulitate suscipite. Vocem laudis, id est quam Pater dicit de Filio. Dicit enim de eo : Hic est filius meus dilectus (*Matth. iii*).

8 *Qui posuit animam meam ad vitam : Et non dedit in commotionem pedes meos.*

C Duo sunt sacramenta liberationis nostræ; primum, quod nos per baptismum ducit ad vitam : deinde, ne nos exinde permittat expelli, qui gravibus vitiis probamur onerari. Ipso pedes et gressus nostros non sinit commoveri, qui Petro manum ne mergerentur extendit (*Matth. xiv*).

9 *Quoniam probasti nos, Deus : Igne nos examinasti sicut examinatur argentum.*

C Probari nos facit Deus, quando per diversa genera passionum tolerantiam indulget. Igne autem aliquis examinatur, quando amor Christi tantum charitas succenditur, ut urentium flammarum tormenta vincantur. Datur autem exemplum argenti, quod ideo igne decoquitur, ut purius reddatur, ita enim sancti tribulationibus a scoria omnis peccati purgantur.

10 *Induxisti nos in laqueum : posuisti tribulationes in dorso nostro : Imposuisti homines super capita nostra.*

C Induxisti nos, id est intrare fecisti martyres in

A catenas custodiæ : quæ corpus quidem necerent, sed animæ vincula dissolverent. Tribulatio vero in dorso posita significat corporeos dolores, quos de illatis verberibus sustinebant. Homines significat peccatores, qui capitales sententias dederant in martyres.

11 *Transivimus per ignem et aquam : Et eduxisti nos in refrigerium.*

C Transierunt per ignem martyres, quando alios ignis absumpsit. Alios aqua devoravit, sed induxit eos in refrigerium, id est in loca securitatis æterni regni. Est enim refrigerium post urentes curas deletabilis et amœna securitas.

12 *Introibo in domum tuam in holocaustis : Reddam tibi vota mea quæ distinxerunt labia mea.*

B C Introibo in illam futuram Hierusalem, ubi non holocausta pecudum, sed puritas quæritur animarum. Reddit vota, hoc est laudes in perpetuitate decantat. Distinguunt labia illa vota, quando sancti Dominum laudant, et semetipsos accusant in afflictione positi, id est reputant se meruisse peccatis suis afflictiones quas sustinent, et in eis gratias agunt, laudantes Deum et ejus justitiam et misericordiam prædicantes.

13 *Et locutum est os meum : In tribulatione mea.*

C Vide beatam tolerantiam sanctitatem, multi in tribulationibus peccant carnis imbecillitate; et laudes Dei tacent, sed noverunt sancti in tribulationibus positi pura mente Dominum laudare, sicut sanctus Job fecit (*Job. i, 2*). Unde locutum est os in tribulatione, intellige : laudes Domini.

14 *Holocausta medullata offeram tibi cum incenso- arietum : Offeram tibi boves cum hircis. Diapsalma,*

C Holocausta medullata sunt sacrificia, quæ puro atque intimo corde Deo offerimus, quæ habere debent medullam, id est fidem rectam. Arietes significant apostolos, addidit vero incensum arietibus, non dixit cum incenso solum, sed addidit arietem, quia ipsum incensum suavissimum est Domino, quod apostolorum traditionibus probatur adjunctum. Boves, intelliguntur prædicatores. Hircus, dictus quasi hirsutus, significat diabolo servientes, qui vitiis vestiuntur hispidis. Eos offert Ecclesia cum bobus, quando conversi peccatores Christo confitentur.

15 *Venite audite et narrabo omnes qui timetis Deum t Quanta fecit animæ meæ.*

H Venite, vos qui timetis Dominum, et considerate qualiter animæ beatorum in beatitudine sunt constitutæ sempiterna. C Nunc Ecclesia non rudes, ut prius, sed fideles et devotos vocat. Et nos audiamus et discamus petere quæ matri nostræ cognovimus Dominum contulisse.

16 *Ad : ipsum ore meo clamavi : Et exaltavi sub lingua mea.*

C His duabus rebus, in isto versiculo expressis,

diligenter impletis perfectus efficitur Christianus. Ergo ore suo clamat, qui recta conscientia, non voluntate perversa, pure supplicat Domino. Sub lingua vero dicit, id est in conscientia, quia cor nostrum sub lingua nostra est. Et nobis exaltare illum videmur sub lingua, quando tacita cogitatione illum laudamus, qui semper probatur Altissimus.

17 *Iniquitatem si aspexi in corde meo :
Non exaudiet Dominus.*

C Sic ergo verba orantis accipiuntur, si nullis cogitationum sordibus polluantur, dicit enim : Si hoc feci, non exaudiet Deus, ostendens quoniam, si taliter orant, inanibus visionibus illuduntur.

18 *Propterea exaudivit Deus :
Et attendit voci deprecationis meæ.*

C Propterea exauditum se dicit, quia non conspexerat iniquitatem in corde suo. Ideo intendit voci, quia ille clamor ascendit ad Dominum, qui pollutionem rerum non habet humanarum.

19 *Benedictus Deus :
Qui non amovit orationem meam et misericordiam tuam a me.*

H Nam semper piæ aures Christi precibus justorum patent, sed nos suppliciter deprecemur, ut aperiat aures suas ad preces nostras, et ipse nos data remissione peccatorum de præsentibus ærumnis eripiat. C Duo vero ista connexa sunt, quia quando Deus orationem non amovet, sine dubitatione misericordiam concedit, et cum oratio suspenditur, misericordia protelatur.

ORATIO EX PSAL. LXV.

Insinua, Domine, menti nostræ gloriam laudis tuæ, ut dum hujus sæculi incendia devitamus, in æterna refrigeria te præsele transferamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LXVI.

ARGUMENTUM PSAL. LXVI.

C Propheta supplicat, ut cum fidelibus mereatur benedici, illique confitendum dicit, qui populos judicat in æquitate.

TT *In finem in hymnis psalmus cantici.*

C Iste hymnus quem nunc Propheta canit; ideo præmisit in finem, quia tota oratio ad Dominum sine dubitatione dirigitur. Psalmus vero cantici est, qui sola modulatione humanæ vocis canebatur. Psalmus vero quando solus ponitur, significatur organis et tympanis fuisse prolatus. Hymnum vero carmen esse metricum diximus, cujus lege est compositus. Aliud est ergo hymnus, aliud psalmus, aliud psalmus cantici.

1 *Deus, misereatur nostri et benedicat nobis :
Illuminat vultum suum super nos : et misereatur nostri : Diapsalma.*

H Prima deprecatio, ut misericordiam suam nobis præbeat Deus, deinde benedictionem suam. C Hæc autem est petitio benedictionis, ut illuminet vultum suum super nos; illum enim humanus videre non

potest sensus, nisi qui splendoris ipsius fuerit claritate perfusus.

2 *Ut cognoscamus in terra viam tuam :
In omnibus gentibus salutare tuum.*

C Petit Propheta ut in hoc mundo cognoscamus illam viam veritatis (Joan. xiv), id est Dominum Salvatorem, qui nos ducit ad viam in qua nemo errare poterit, nisi qui ab ejus regulis deviare præsumit, cujus salutare, id est Christus in omnes gentes divulgatur.

3 *Confiteantur tibi populi, Deus :
Confiteantur tibi populi omnes.*

C Confiteantur tibi populi, scilicet peccata sua; et iterum gloriam Domini prædicare non desinant. Denique verbum ipsum in uno versu geminatum docet, ut a fideli populo totum cognoscere faciendum esse, scilicet ut peccata primo confiteantur, deinde laudes Domini personent.

4 *Lætentur et exsultent gentes : quoniam judicas
populos in æquitate :
Et gentes in terra dirigis. Diapsalma.*

H Lætentur gentes, quoniam de captivitate diaboli liberatæ sunt, quoniam populos judicas in æquitate, quia non accipis personam unius gentis, sed omnium Deus es, et gentes dirigis, ut ambulent viam rectam, quæ ante non recto pede gradiebantur.

5 *Confiteantur tibi populi Deus : confiteantur tibi
populi omnes :
Terra dedit fructum suum.*

C Dedit etiam terra fructum suum, quando Dominum Salvatorem diversarum gentium turba suscepit: et vitalem fructum intulit, cum jussionibus Domini obedivit, et spinas diaboli tribulosque deseruit.

6 *Benedicat nos Deus. Deus noster. Benedicat nos
Deus :
Et metuant eum omnes fines terræ.*

H Benedicat nos Deus, id est Deus Pater; Deus noster, id est Deus Filius, qui Deus est omnium per naturam, noster factus est proprie Deus per gratiam; tertio dicit benedicat nos Deus, id est Spiritus sanctus. Et metuant eum, C hoc est incipientium ut et credere incipiant, et credita caute sollicitudine custodiant. H Timere, incipientium est; diligere perfectorum.

ORATIO EX PSAL. LXVII.

D Illumina, Domine, vultum tuum super nos, et misericordiam nobis uberem benedictionemque largire. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat, etc.

PSALMUS LXVII.

ARGUMENTUM PSAL. LXVII.

C Propheta Christi adventum annuntiat, inimicorumque ejus superbiam comprimendam, et de ejus assumptione in cælos.

TT *In finem psalmus cantici David.*

C Viri istius nominis, scilicet in finem hinc debemus advertere, quia dum finis dicatur, in initio

semper apponitur. Significat enim rerum caput et æternale principium, sicut ipse dixit in Evangelio: Ergo principium (Joan. viii). H Psalmus, opera; canticum intelligentiam mentis significat. C Psalmus autem cantici est (ut jam dictum est), qui humana tantum solet voce cantari.

1 *Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus:*

Et fugiant qui oderunt eum a facie ejus.

A Petrus Propheta resurrectionem Christi, in qua dissiparentur adversarii, scilicet Judæi. Sequitur inestimabilis pœna maledictionis, ut ab ejus facie fugiant, cujus ubique constat esse pœnitentiam. Qui oderunt eum, eos significat qui in sua pertinacia constiterant.

2 *Sicut deficit fumus deficiant:*

Sicut fluit cera a facie ignis sic pereant peccatores a facie Dei.

C Fumus est ex flamma surgens corruptibili tenebrosa conglobatio, quæ quantum plus extollitur tantum per inanem tenuatur: sic peccatores producunt fumiferas actiones, quæ licet ad altiora superbia faciente consurgant, necesse est ut in sua elatione deficiant. Sic etiam in judicio depereunt peccatores a facie ejus, quemadmodum cera a facie ignis consumitur. Non dicit autem eos consumi posse penitus qui perpetuo igne torquendi sunt, sed a facie Dei tollendos. H Cera enim, licet ab igne solvatur, naturam non perdit, ita peccatores mollescant a peccati duritia et pœnitentia fluant, ut salventur.

3 *Et justi epulentur et exsultent in conspectu Dei: Et delectentur in lætitia.*

H Epulentur justi qui permanent in sua justitia, et qui vitia non habent. *Delectentur in Domino. Exsultent in conspectu Dei.* C Ut illum quem hic juste metuunt, ipsius munere liberari, sub ejus potentia gaudeant. In lætitia, quia dum lætitiâ suam sciunt nullo fine claudendam, suavius in ea delectantur.

4 *Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus:*

Iter facite ei qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi.

C Cantat enim Domino, qui ejus contemplationem puro semper et fidei animo contuetur. Psalmum dicit, qui opera facit quæ ille præcepit. Iter facite ei, id est corda vestra purificata præparate quæ dignetur Deus introire, qui ascendit super occasum. H Scilicet mortis, et victor remeavit ex inferno. C Dicit: Dominus nomen illi, ut nemo dubitaret, Dominum esse Salvatorem et Deum, quem Judæi ut commonem hominem occidendum putabant.

6 *Et exsultate in conspectu ejus: turbabuntur a facie ejus:*

Patris orphanorum et iudicis viduarum.

C Exsultare non in hujus sæculi caduca lætitia, sed in conspectu ejus, ubi est jugiter vera lætitia. Turbati autem et nimium formidantes, a facie Dei expelluntur (qui orphanos et viduas, sæva cupiditate dilacerant) cum audierint: Ite in ignem æternum. Quis autem sit iste, a cujus facie expelluntur, exponit, id est patris orphanorum et iudicis viduarum.

A de quo et alibi legitur, pupillo et viduæ tu eris adiutor (Psal. ix).

8 *Deus in loco sancto suo.*

Deus inhabitare facit unius moris in domo.

C Deus in loco sancto suo, subaudiendum est, qui immutabilem servat sententiam, ut sanctus firmus dicatur, qui mutat tempora, non mutat consilia. H Vel Deus in loco sancto suo, id est anima fidei, ubicunque enim sanctitas est, ibi habitaculum Dei est. Qui inhabitare facit in Ecclesia, in qua fideliter consistentibus, spiritum charitatis infundit, qui unius moris sunt, et non mutantur. Siquidem justus non mutatur, quia semel judicavit in justitia sua permanere. In Hebræo vero habetur: Dominus inhabitare facit monachos (id est solitarios, qui, scilicet soli, segregati sunt a vitiis, et in quibus non habitat peccatum) in domo. Solitarius enim *monachus* interpretatur, ut sit solus et ab omni peccato divisus.

7 *Qui educit vinctos in fortitudine:*

Similiter eos qui exasperant qui habitant in sepulcris.

C Eduxit vinctos, quia alligato diabolo vinctos ab inferno liberavit, et ad gaudia æterni regni elevavit. Similiter eos qui exasperant, id est in iram provocant Dominum blasphemia. Ipsi sunt qui habitant in sepulcris. Id est qui in fetida et carnali actione sepulti sunt. H Vel vinctos in peccatis ligatos accipe.

8 *Deus, cum egredieris in conspectu populi tui:*

Cum pertransieris in deserto. Diapsalma.

C Egreditur enim coram populo, quando resuscitantur qui in sepulcris habitant. Ipsum enim contuetur fidelis, quando in operibus magnis ejus pietatem cognoscit. Transgressus est in desertum, quando ad gentes venit, quæ, velut eremus, desolatæ a verbo Dei reddebantur alienæ, et tunc (supplendum est) quando hæc feceris, cognosceris.

9 *Terra mota est: etenim cæli distillaverunt a facie Dei Sinai:*

A facie Dei Israel.

C Terra mota est, id est terreni homines videndo tam magna miracula crediderunt. Cæli distillaverunt. H Scilicet manna. Sinai, interpretatur *tentatio*. C Qui firmavit, quando ibi Moyses in duabus tabulis legem accepit. H Et ille qui tunc Judaicum populum præcessit in deserto, hodie in Evangelio deserta gentium visitavit, et qui tunc manna, ille hodie corporis sanguinisque manna dedit.

10 *Pluviam voluntariam segregabis, Deus hæreditati tuæ: et infirmata est:*

Tu vero perfecisti eam:

C Exponit illud quod jam dixit: cæli distillaverunt. Pluvia voluntaria ipsa, fuit manna, non ista quæ generaliter ubique diffunditur. Quod segregavit, quia non hoc aliis gentibus dedit. Hæreditas ipsius fuit, populus Hebræorum, quæ ad tempus infirmata est, Domino minime credendo,

quam perfecit, quando gentes reliquas in supplementum credulitatis admisit.

11 *Animalia tua habitabunt in ea :*

Parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.

C Ostendit nunc unde perfecit infirmatam hereditatem, quia de gentibus. Animalia fuerunt gentes, vera religione vacuatae, haec habitabunt in ea hoc est in Ecclesia, cum cultum religionis perceperunt. Parasti, significat praedestinos. In dulcedine tua, id est in illa suavitate, in qua pauperes Dei reges ditissimos antecellunt, non in saeculi huius dulcedine, ubi sancti magis amara patiuntur.

12 *Dominus dabit verbum :*

Evangelizantibus : virtutes multas.

C Dominus dabit verbum evangelizantibus, id est apostolis, qui verbum ejus veneranda confessione praedicabant. Virtutes multas, quando eis concessum est turbas languentium sanare. Nam ipsum quoque Evangelium multarum constat esse virtutum. Quid enim fortius quam animam salvare? A Dabit etiam Dominus verbum evangelizare multa miraculorum virtute, vel multa fortitudine secundum aliam translationem, quae habet : Dominus dabit evangelizantibus, verbum fortitudinis vel virtutis multae.

13 *Rex virtutum dilecti & dilecti :*

Et speciei domus dividere spolia.

C Rex, pater virtutum, hoc est angelorum. D Vex sanctorum ipsius dilecti Filii, ut est Filius meus dilectus. C Et speciei domus, id est pulchritudinis domus divinae, id est Ecclesiae, esse cognoscitur auctor Filius, quando spolia diaboli, id est homines, sceleratos, in Ecclesiam adduxit ad fidem. H Vel quando apostoli in Ecclesia spolia, id est homines, dividebant : quae acceperunt de idolis, unus enim Achaia, alius Cappadociam in sortem accepit ex spoliis, etc. Duplicat vero Spiritus sanctus, dilecti, propter amorem quem habet in Filium, Qui enim aliquem diligit, semper eum in ore habet.

14 *Si dormiatis inter medios cleros pennae columbae deargentatae :*

Et posteriora dorsi ejus in pallore auri. Diapsalma.

C Si dormiatis, id est, si quiescatis in praecipis Dei inter duo testamenta. H C Cleri dicuntur duo Testamenta. H Et singuli libri Veteris et Novi Testamenti. C Pennae significant virtutum celeritatem, quae nos in illam patriam ducunt. si hic in lege Dei quiescere mereamur. Columbae deargentatae, Ecclesiam vult intelligi, quia innocentiam habet columbae, et divinis eloquiis, argenteo candore resplendet, quam in illa futura resurrectione auri specie dicit esse adornandam. Si itaque sic dormiatis, posteriora dorsi in pallore auri (subaudiendum est) suscipient vos. Unde Ecclesia in hoc mundo : argento comparatur, in resurrectione vero ultima : auro, posteriora ergo Ecclesiae : novissima sunt Ecclesiae munera.

A 15 *Dum discernit caelestis reges super eam : nive dealbabuntur in Selmon :*

Mons Dei, mons pinguis.

C Rex a regendo dicitur, unde reges significat apostolos. D Quos discernit Dominus caelestis, cum Paulum in gentes (Gal. 11), Petrum in circumcisionem separavit, qui super nivem dealbabuntur. C Hoc est super candorem nivis elucescunt, qui Ecclesiam regere noscuntur fideliter. Selmon umbra interpretatur, quae hic congrue divina virtus intelligitur, ipsa ab aestu vitiorum nos defendit. Mons Dei mons pinguis, Christus esse intelligitur ex quo perpetua et suavia fluenta descendunt.

16 *Mons coagulatus mons pinguis :*

Ut quid suspicamini montes coagulatos ?

B 17 *Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo : Etenim Dominus habitabit in finem :*

C Mons dicitur Christus coagulatus : propter parvulos enutriendos, qui non esca, sed coagulato lacte potandi sunt. Pinguis, quia fertilitate sua uberrimus est. Dixit superius montem intelligi Salvatorem, nunc dicit, ut quid suspicamini coagulatos montes? hoc est, cur montem istum apostolos intelligere voluistis? Non sunt enim ipsi iste mons coagulatus quamvis et ipsos per Dei gratiam doctos esse cognoscatis. Reprehendit ergo Propheta in hoc illum intellectum, quo aliquis per montem, apostolos intelligere voluisset, ostendens hic per montem, solum Christum intelligendum, quamvis etiam apostoli montes dicantur coagulati, ideo subdit.

C Mons, scilicet iste est in quo Deo beneplacitum est. Christus enim est solus mons : qui Patri complacuit, ut in eodem habitaret. Etenim Dominus habitabit etiam in finem, scilicet in apostolis, de illis enim nunc loquitur, quod in eis sit habiturus usque ad perfectissimum terminum majestatis suae, qui est finis sine fine.

18 *Currus Dei decem millibus multiplex : millia astantium :*

Dominus in eis in Sina in sancto.

C Currus Dei, est hominum charitate juncta copulatio. Sanctorum ergo unanimitas currus Dei est : quem ille velut auriga insidet, et salutari lege ad suae voluntatis ministerium moderatur. Ut vero istum currum non equis, sed humanis cogitationibus attributum ostenderet, ait decem millibus multiplex, quod ad innumeros populos non equos noscitur pertinere. Millia astantium : quod utique de fidelibus debet intelligi. Dominus in illis, hoc est in sanctis suis. In Sinai in sancto. Sina interpretatur mandatum. Ibi requiescit, ubi ejus mandata perficiantur,

19 *Ascendisti in altum. Cepisti captivitatem.*

Accepisti dona in hominibus.

C Ascendisti in altum. Ascendit Christus utique qui propter nos descendit eruendos. In altum scilicet super caelos caelorum. H Captivasti nos, qui captivi tenebamur a diabolo. C Dona autem Domini fuerunt, super apostolos Spiritus sancti concessa magnalia. Sive, ut Apollolus ait : Unicuique no-

strum data est gratia secundum mensuram donationis Christi (Ephes. iv).

20 *Etenim non credentes :*

Inhabitare Dominum Deum.

C Etenim non credentes, hic subaudiendum est : eos convertit, nam qui non credunt inhabitare, id est qui ad Domini penetralia negligunt pervenire, ut in domo ejus cum fidelibus habitare prævaleant, Dominus eos convertit, qui fidem suam humano generi miseratus indulget, ipsa est enim gratia quæ gratis datur.

21 *Benedictus Dominus die quotidie :*

Prosperum iter faciet nobis Deus solutarium nostrorum. Diapsalma.

C Benedictus Dominus, id est cunctis diebus, omnique tempore benedicendus est. Iter quippe cursum vitæ significat, qui jam prosper effectus est, quoniam Redemptorem suum mundus agnovit. H Benedictit salutarium pluraliter, a quo tot salutes habemus, quot peccata commisimus, ab ipso enim salvamur. Securus esto peccator, noli dubitare quod quotidie possis Deum benedicere operibus, quoniam prosperum iter tuum faciet Deus salutarium, qui enim quotidie proficit, potest quotidie Deum benedicere. Nil vero prodest, heri benedixisse Deum : et hodie non.

22 *Deus noster salvos ÷ faciendi :*

Et Domini ✠ Domini : exitus mortis.

C Deus noster, subaudiamus, hic habet potestatem salvos faciendi nos. Exitus mortis, est Domini, hoc est resurrectio votiva fidelium. Revera exitus illi singularis fuit, quia ipse ab inferis egressus est, et inde nos præstabit exire.

23 *Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum :*

Verticem capilli perambulantium in delictis suis.

C Capita inimicorum, sunt Judæi, qui primo persecuti sunt Ecclesiam, vel capita inimicorum sunt hæreticorum doctores, qui in ipsa etiam (si dici fas est) deitate deserviunt. Vertex capilli : significat versutias inanum questionum eorum qui utilia deserunt, et non necessaria detestabili disputatione perquirunt, in delictis suis perdurantes : ut Manichæi et ceteri hæretici, tales enim calumniarum minutias quærent, ut ipsos quoque vertices capillorum perambulare et perscrutari posse videantur.

24 *Dixit Dominus ex Basan convertam :*

Convertam in profundum maris.

C Dixit Dominus, quæramus quid dixerit, quia nescio quam magnum est quod promisit. Basan interpretatur siccitas, quæ humanum genus possederat ariditate peccati, sed eam Dominus convertit ad viriditatem suam, dum illi fluvios salutis infudit. H Et item convertit populos de profundis vitii peccatisque maris, id est sæculi. A Convertam igitur, scilicet me vel meam misericordiam : in profundum maris, id est sæculi vel peccatorum, ut liberem exinde homines. Et ita convertam : ut intingatur pes, etc.

A 25 *Ut intingatur pes tuus in sanguine :*

Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.

C Intingatur pes tuus, id est actio boni propositi, usque ad sanguinem gloriosi martyrii perveniat. Isti enim canes pro domino latrare non desinunt, qui canes dicuntur ex inimicis : quia prius inimici fuerunt, qui postea clamorosis latratibus Ecclesiam Dei defendebant. Ab ipso, utique Deo, qui amarum vertit in dulcedinem, ab ipso et nullo alio, lingua illa canum ex inimicis : facta est salubris.

26 *Viderunt ingressus tuos Deus :*

Ingressus Dei mei. Regis mei, ÷ qui est : in sancto.

C Viderunt ingressus tuos sive assumpti corporis formam : sive vestigia prædicationis, quibus in hoc mundo sanctis gressibus ambulavit. Dei mei regis, quia ipse est rex, qui in titulo scriptus est : Rex Judæorum. Dicit vero secundo ingressus, quia ipse in hoc mundo specialiter est ingressus. H Vel ingressus in cælum viderunt in sancto, scilicet in homine, id est Christo sancto viderunt ascensum in cælum.

27 *Prævenere principes conjuncti psallentibus :*

In medio juvenularum tympanistriarum. Diapsalma.

C Prævenere principes, id est apostoli omnes prævenere in sanctitate doctrinæ, conjunctamque dicit illis esse multitudinem psallentium, qui jam laudes Domini non voce tantum, sed bonis operibus personarent. Addit juvenularum, id est prima ætate florentium, quæ tympana sua, hoc est corpora : ad Domini laudes verterunt, macerantes se jejuniis, carnisque afflictione gaudentes, tensiones etiam corporis ad laudes Domini vertentes, martyrio consummaverunt.

28 *In Ecclesiis benedicite Deo :*

Domino de fontibus Israel.

C Ad fideles ait : In Ecclesiis benedicite Deum, non in perversis conventiculis paganorum vel hæreticorum, sed in Ecclesia catholica, ubi recta fides est et vera confessio. De fontibus, de doctrina, scilicet Christiana, quam gentibus apostoli infuderunt. Fons quippe a fovendo dictus est, eo quod nostra corpora labore fessa refoveat. Sive a fundendo quia effundit aquas, fons enim proprie est qui manat.

29 *Ibi Benjamin adolescentulus :*

In mentis excessu.

H C Ibi Benjamin : Paulus apostolus, qui de tribu Benjamin descendit. C Adolescentulus existit in mentis excessu, quando Domini voce corruit, qui et miseratus intonuit : Saule, Saule (Act. ix), adolescens dicitur ab adolendo, id est crescendo. H Dicitur etiam adolescens, quia novissimus omnium apostolorum : conversus in excessu quem pertulit dum iret in Damascum.

30 *Principes Juda duces eorum :*

Principes Zabulon principes Nephtalim.

C Principes Juda, Dominum indicat : qui de tribu Juda descendit. H Apostoli enim sunt principes

Juda, id est Domini Salvatoris, ut Juda sit genitivi casus. Sicut dixit: Jacob Juda, te laudabunt fratres tui (Gen. XLIX). C Duces eorum, id est populorum: qui erant in Ecclesia constituti, Zabulon et Nephtholim tribus fuerunt, unde apostoli traxerunt originem. Juda confessio dicitur, Zabulon, habitaculum fortitudinis; Nephthali, dilatio mea, quæ catholicæ Ecclesiæ competenter aptabis; si diligenter inspicis.

31 *Manda Deus virtuti tuæ:*

Confirma, Deus, hoc quod operatus es in nobis.

C Virtus enim Patris Christus est, quid autem mandetur edicit. Confirma hoc, Deus, etc. Magna petitio certe: ut confirmet Deus in nobis fidem suam quam donare dignatus est. Opus Domini enim fuit: ut cæca gentilitas lumine veritatis afflata, verum Dominum salvatorem cognoscere posset. H Confirma donum baptismi Spiritus sancti infusione: et auxilium præbe, ut in virtutibus incedere et permanere possimus.

32 *A templo tuo in Hierusalem:*

Tibi offerunt reges munera.

C A templo Hierusalem offerunt reges munera, qui in Ecclesia Dei recte viventes, sui cordis offerunt puritatem. H Munera Christi, virtutes sunt sanctorum: et qui semetipsos regunt, reges sunt. Templum igitur corpus est cujuslibet sancti, quod bene vivendo sanctum sit, ab illo offerunt sancta opera.

33 *Increpa feras arundinis: congregatio taurorum in vaccis populorum:*

Ut: excludant eos qui probati sunt argento.

C Increpa feras, id est, argue superbos et feroces qui in prava voluntate consistunt et vacillant velut arundo. Concilium taurorum, id est, hæreticorum indomitum: qui erecta cervice seducunt animas innocentes. H Vaccæ significant stultas animas populi sequentes tauros. Ideo vero dicit eos arguendos, ut non excludantur a regno Dei, qui probati inventi sunt justis, verum ista expositio Hieronymi innititur translationi Romanæ: quæ habet, ut non excludantur, similiter Cassiodori expositio. Sed Augustinus, exponens nostram translationem ait, ut excludant, id est apparere faciant eos qui latebant, qui probati sunt argento, id est Dei eloquio. Oportet enim (ut ait Apostolus) hæreses esse, ut probati manifesti fiant inter nos.

34 *Dissipa gentes quæ bella volunt: veniant legati ex Ægypto:*

Æthiopia præveniet manus ejus Deo.

Dissipa gentes, hoc est hæreticos qui volunt bella, id est contentiones contra Ecclesiam. Commonet etiam Prophetæ gentium populos, ut offerant legati (id est ab errore conversi) munera, hoc est, animas suas: a mundana sorde purgatas. Sic Æthiopia commonetur, ne se tardet Deo tradere, sicut se victi projectis armis victoribus per manus tradunt, ut periculum mortis evadant. Ægyptus vero et Æthiopia mundum significant, vinculis gravibus

A et tenebris peccatorum plenum. Idololatras ergo prævenient Judæos, dare manus Deo.

35 *Regna terræ cantate Deo:*

Psallite Domino. Diapsalma.

C Regna terræ. Omne genus humanum significare voluit, cantate: ad animæ respicit puritatem, psallite: ad opera quæ Domino probantur accepta.

36 *Psallite Deo: qui ascendit super cælum cæli: Ad orientem.*

C Nam cui Deo psalli debeat ostendit, scilicet ei qui super cælum ascendit, Dominus enim Jesus, qui prius descendit de cælo ad liberandum infirmitatis nostræ naturam, ipse etiam ascendit, qui sedet ad dexteram Patris. Ad orientem, Hierosolymam evidenter ostendit, quæ est in orientali parte collocata. Unde Dominus videntibus apostolis ascendit ad cælos (Act. 1). H Vel ad orientem, scilicet quia ipse oriens est, sive quia per eum omnes ad vitam oriuntur, fertur etiam mons Oliveti (Luc. xxiv), unde Dominus ascendit, esse ad orientem ipsius Hierusalem.

37 *Eccis dabit voci suæ vocem virtutis: date gloriam Deo super Israel:*

Magnificentia ejus et virtus ejus in nubibus.

H C Dabit etiam voci suæ vocem virtutis, quando in novissimo die ut resurgat humanum genus dixerit. Quid fortius quam revocare favillas ad corpus. Date gloriam Deo, nam qui Deo dat gloriam, se facit esse laudabilem. H Super Israel, id est magis honorate Deum quam carnalis Israel honorat, quia ille labiis, vos corde. C Magnificentia, quia semper magna fecit. Virtus, quia imperio ejus famulatur opus sive effectus. Nubes, apostoli et prophetæ.

38 *Mirabilis Deus in sanctis suis:*

Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus.

C Mirabilis sive in angelis, seu in hominibus sanctis. Dabit Dominus fidelibus suis virtutem patientiæ, et fidei fortitudinem, ut possit ad æterna præmia pervenire. Benedictus Deus, ille potest dare quæ superius dixit, id est, qui omnium ore semper pro beneficiis debet benedici, ut sicut semper beneficia præstat, ita benedictiones semper accipiat.

Fit autem benedictio ista multipliciter. Nam et qui Scripturas sanctas mediatur, benedicit Deum: et qui ejus jussa compleverit, benedicit: et qui ei constitetur, benedicit Deum.

ORATIO EX PSAL. LXVII.

Dominator, Domine, qui justis spiritale epulum tribuens, facis eos in lætitia delectari, concede gregi tuo, mortem tuam intelligere, teque triumphatorem mortis sedentem ad Patris dexteram confiteri. Qui cum eodem Patre, etc.

PSALMUS LXVIII.

ARGUMENTUM PSAL. LXVIII.

C Christus deprecatur, ut salvus fiat a Patre, quoniam gratis est a Judæis odio habitus: postulatque ne decipiatur spes fidelium, in ejus resur-

rectione confisa : petensque se a luto hujus sæculi liberari, pronuntiat quæ inimicis contingere noverat.

TT. *In finem pro his qui commutabuntur David.*

C Pro his qui commutabuntur. Ista igitur commutatio significat populos Christianos, qui veteris hominis pravitate deposita, in novæ regenerationis sunt munere commutati. Quod autem dicitur pro his ostendit pro his, id est cunctis fidelibus Christi passionem factam. David quoque subjunctum est, ut finis et initium tituli Domino Christo congrueret, qui est α et ω , id est principium et finis. In finem enim (nō sæpissime dictum est) Christum significat, et David eundem Christum denotat.

1 *Salvum me ÷ fac : Deus : quoniam intraverunt aquæ :*

Usque ad animam meam.

C Postulabat humanitas a Patre auxilium resurrectionis. Aquas pro seditionibus plebis motuque popularum debere suscipi, sæpius divina testatur Scriptura, ut ibi : Forsitan aquæ absorbuissent nos. Unum et hic Judæorum populus intrasse usque ad animam Salvatoris dicitur, quando eum crucifigere scelerata mente præsumpsit.

2 *Infixus sum in limo profundi :*

Et non est substantia.

C Facti sunt homines limus profundi, quando et originali et quotidianis peccatis tenentur obnoxii. Per hunc limum infixus est Christus, quando dementiam turba clamabat : Crucifige. Limus, dictus est quasi ligans humum. H Non est substantia evadendi, nisi tu salves, Pater, quia infixus sum in veteribus peccatis hujus populi scelerata calliditate sævientis.

3 *Veni in altitudinem maris :*

Et tempestas dimersit me.

Hic altitudo maris, copiosa est populi insania. Eadem tempestas est concitata dementium seditio. Ipsa demersit Dominum, quando eum venire fecit ad crucem.

4 *Laboravi clamans : Raucæ factæ sunt fauces meæ : Defecerunt oculi mei dum spero in Deum meum.*

C Laborabat ergo clamans, quando dicebat : Væ vobis, Scribæ et Pharisei. Dicit etiam esse raucas fauces suas, quia dicta ejus nequaquam sacrilegus populus audiebat. Oculos istos, carnales intelligamus, qui in morte passionis clausi sunt. Speravit in eum, id est in Patrem. Nota vero recte dici, laboravi, quod inauditum significat clamorem. Laborare enim illum dicimus, qui votum clamoris non est consecutus, id est ubi audiri recusatur.

5 *Multiplicati sunt super capillos capitis mei :*

Qui oderunt me gratis.

C Ergo ut ostenderet plus esse numerum infidelium, quam devotorum, dicit multiplicatos perfidos Judæos super numerum capillorum, id est credentium. Gratis enim odisse dicimur, quando quempiam sine aliquibus offensionibus execoramus, sicut Judæi Christo fecerunt.

A 6 *Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei injuste :*

Quæ non rapui tunc exsolvebam.

C Confortati sunt Judæi, quando id quod conabantur efficere, implebant. Injusti, revera injustum fuit : ut qui venerat ad Judaicos populos salvandos, eos potius invenisset inimicos. Christus peccata non rapuit, qui delicta nostra abluit, tamen crucem excepit, et solvit pro nobis, quod pro se juste non pertulit.

7 *Deus, tu scis insipientiam meam :*

Et delicta mea a te non sunt abscondita.

B Dum dicit Deus tu scis insipientiam meam, loquitur pro parte membrorum, insipiens enim non potest esse Christus : cum Dei sapientia esse dignoscitur. Conversi igitur ad fidem : ante erant insipientes, nunc in Christo sapientes, isti enim sunt de quibus dixit titulus, quod commutabantur, scilicet insipientia infidelitatis vel peccatorum ad sapientiam Christi. Idem dicendum est de delictis, quæ non sunt capitis, sed membrorum Christi.

8 *Non erubescant in me qui expectant te, Domine :*

Domine virtutum.

H Precatur ergo Christus : ne de seipso erubescant, qui resurrectionem ejus magno desiderio expectabant. Cum dicit : Domine, Domine virtutum, ostendit nihil impossibile esse omnipotentiae ipsius.

9 *Non confundantur super me :*

Qui quærunt te Deus Israel.

C H Non confundantur, id est, ne evacuetur spes credentium de passione mea : sed cognoscant, quia voluntatem tuam veni facere. C Vel non humanas insultationes diutius de mea dormitione sustineant, qui quærunt te Deus Israel.

10 *Quoniam propter te sustinui opprobrium :*

Operuit confusio faciem meam.

Sustinuit enim Christus opprobrium : cum dicebatur a Judæis, in Beelzebub eiecit dæmonia (Matth. xii). H Operuit confusio faciem meam, quando negaverunt apostoli.

11 *Extraneus factus sum fratribus meis :*

Et peregrinus filiis matris meæ.

C Extraneus Christus factus est Judæis, quando ei credere noluerunt, quos hic fratres appellat. Filios matris, ipsos dicit quos superius fratres nominavit. Sed si filii veri fuissent matris synagogæ, non ut peregrinum, sed ut fratrem charissimum : Christum suscepissent.

12 *Quoniam zelus domus tuæ comedit me :*

Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.

H Comedit eum zelus domus Dei, quando eos de templo eiecit, quia domum eam fecerunt speluncam latronum (Matth. xxvii). C Exprobratum est Patri ab eis, quando dicebant : Hi sunt dii tui qui eduxerunt te (Exod. xxxii.) H Qui vero exprobrant Patri, exprobrant Filio. C Ceciderunt super me

dixit, ut effectum mortis ostenderet, quem crucis A dignatione suscepit. Exprobrabant etiam Patri : cum Christum dicerent Joseph fabri esse filium, et dæmonium habes (*Matth. xiii*), opprobrium enim Filio dictum, redit in Patrem.

13 *Et operui in jejuniò animam meam :*
Et factum est in opprobrium mihi.

C Operuit jejuniò animam, quia hominum fidem, quam valde esuriebat, minime poterat invenire, et ideo quasi aliquo pallio tristitiæ circumdedit animam suam jejuniò tali afflictam. Semper boni malis opprobrium sunt, quia minime eorum sceleribus acquiescunt, et illis studiose detrahunt, quibus nulla societate junguntur.

14 *Et posui vestimentum meum cilicium :*
Et factus sum illis in parabolam.

C Per cilicium tristitia significatur et lacrymæ, quando Dominus humani generis imbecillitate per- motus, suscitaturus Lazarum flevit (*Joan. xi*), dicentibus Judæis : Ecce quomodo amabat eum. Factus est quoque Judæis in parabolam, quando per similitudines quasdam carnalem populum docere videbatur : sicut in Evangelio legitur, dixit Jesus parabolam ad turbam. Est autem parabola natura discrepantium rerum, sub aliqua similitudine facta comparatio. Ideo vero sic loquebatur, ut qui cælestia capere non poterant, per terrenas similitudines intelligerent.

15 *Adversum me loquebantur qui sedebant in porta :*
Et ÷ in me : psallebant qui bibebant vinum.

C Porta quippe dicta est, eo quod inde portantur omnia. In porta autem sedent, qui conventibus hominum sedula curiositate miscentur. Ergo dicit passionem suam genti Judaicæ fuisse fabulam. In Deum psallunt si in bonum accipitur, qui actione probabili diriguntur. Vinum similiter; non ebrietatis, sed spiritale. Ipsi enim psallebant, qui per intelligentiam supernam salutari doctrina potabantur. Et ita Cassiodorus psallere de fidelibus et bonis exponit ut sequentia. Sed secundum Hieronymum Scribæ et Pharisei in porta (*Matth. xxiii*), id est iudicio sedebant, qui clavem scientiæ habentes, nec introibant, nec alios introire sinebant. Illi repleti vino iniquitatis, qualiter eum interficerent continebant. H Vel ebrii erant vino, quando velantes faciem ejus dicebant : Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit? (*Luc. xxii*).

16 *Ego vero orationem meam ad te, Domine :*
Tempus beneplaciti Deus.

C Illud tempus est beneplaciti quando Incarnationis suæ beneficio, periclitantem mundum ab imminente exitio liberavit. H Vel tempus beneplaciti, tempus est passionis, quo tempore Judæis crucifigentibus Christus oravit (*Luc xxiii*). Ne statuas illis pater hoc peccatum, etc. summe enim Patri placuit hominum redemptio.

17 *In multitudine misericordiæ tuæ :*
Exaudi me in veritate salutis tuæ.

C Nam si multitudines misericordiæ non fuissent,

nequaquam redimi poteramus obnoxii. Non enim parva misericordia fuit, quæ tam ingentia peccata superavit. Exaudi me, rogat Patrem, non natura deitatis, qua ei æqualis est : sed ex infirmitate humana. in qua minor est Patre.

18 *Eripe me de luto ut non infigar :*

Libera me ab his qui oderunt me et de profundis aquarum.

C Exposcit Christus ex parte membrorum, ut anima ejus a desideriis luteis, id est hujus mundi cupiditatibus reddatur aliena. Libera me ab his qui me oderunt, id est a Judæis. De profundo aquarum, ad illum populum pertinet, qui et profundus erat consilio malignitatis et seditionibus turbulentis.

19 *Non me demergat tempestas aquæ : neque absorbeat me profundum :*

Neque urgeat super me putens os suum.

H Non me demergat, id est hæc passionis tempestas non eam in profunditate abyssi retineat infernalis. C Profundum itaque est peccatorum, quod deglutit animas impiorum, ita ut ad pœnitentiam redire nequeant. Urgere, dicimus concludere. H Petit ergo ut aditus infernalis non concludat os suum super eum sive diabolus.

C Puteus autem excavata terræ profunditas est, qui et in bono et malo in Scriptura ponitur; hic vero in malo accipitur.

20 *Exaudi me, Domine, quoniam benigna est misericordia tua :*

Secundum multitudinem miserationem tuarum respice in me.

H Hæc secundum humanam fragilitatem postulat dicens: Qui alios mea passione redimis, me quoque præcurrante misericordia contemplare.

21 *Et ne avertas faciem tuam a puero tuo,*
Quoniam tribulor, velociter exaudi me :

C Puer enim frequenter legitur Dominus ab innocentis puritate, cum simplex ætas hoc beneficium largiatur, ut vitia mundi non diligit. Velociter exaudi me. H Ut resumam spiritum, quem tuis manibus commendavi.

22 *Intende animæ meæ et libera eam.*

Propter inimicos meos eripe me.

C Intende animæ meæ, ut revera libera fiat. cum eam divinitas propitiata respexerit. Propter inimicos etiam petebat celerrimum resurrectionis auxilium, ut qui contempserant crucifixum, tertia die resurgentem crederent.

23 *Tu scis improperium meum et confusionem meam :*
Et reverentiam meam.

C Improperium, confusionem et reverentiam pro humano genere sic suscepit Salvator libens ut mortem. Non enim ista pro suo reatu sustinuit, sed omnia pro nobis pertulit, ut nos bonus magister in talibus rebus positos, exemplo suæ patientiæ miseratus instrueret.

24 *In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me :*

Improperium expectavit cor meum et miseriam.

H Tu vides, Pater, quales mihi tribulationes in-

ferant et illusiones ostendant. C Improperium expectavit cor ejus, quando iniquitates Judæorum, et diversa quæ passus est pro sua voluntate sustinuit, et passione benignus excepit. H Vel improperium passionis et miseriam, id est contumeliam crucis.

25 *Et sustinui qui simul: contristaretur et non fuit: Quis consolaretur et non inveni.*

H Et sustinui, non fuit ullus de tanta multitudine iniquorum, aut compassus doloribus ejus, aut qui extulit consolator. C Non enim de fidelibus, sed infidelibus loquitur persecutoribus; fideles enim auditores, doctorem consolantur, dum in eis verba prædicationum proficiunt. Judæorum igitur pertinacia Christum non consolabatur, quia ejus verba non suscepit.

26 *Et dederunt in escam meam fel:*

Et in siti mea potaverunt me aceto.

C Oblatum est illi fel cum aceto mistum, ut vera facta Judæorum amaritudo potionis indicaret. Ipse enim dixit: Sitio (Joan. xix), quia fidem in ipsis desideravit invenire, illi obtulerunt amarissimos mores suos, qui nulla compunctione conversi sunt.

27 *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum:*

Et in retributiones et in scandalum.

C Non maledicendi voto, sed præscientis more sequentia promuntur. Mensa Domini est utriusque legis intellectualis epulatio, quam primo habuerunt Judæi, quando mandata Dei custodierunt, postquam vero a fide jejulare cæperunt, coram ipsis gentibus tradita est, ut gravius dolerent videntibus ipsis adempta felicitate. In laqueum, id est de littera, in qua alios astringere conabantur, ipsi in ea potius caderent obligati. Retributio malorum fuit, quod subtracta illa mensa fuit, et gentibus tradita. Et scandalum, quia deserentes pacis auctorem, sibi concitabant rixam et prava studia.

28 *Obscurentur oculi eorum, ne videant:*

Et dorsum eorum semper incurva.

C Prænuntiatur digna pœna, ne videant in Scriptura sua verissimum justitiæ Solem, et hoc illis evenit, qui etiam nimio pondere delictorum prægravati, cervicem suam in terram cernui semper incurvant, nec eis ad cœlum respiciendi possibilitas datur. Dorsum dictum, quasi descendens deorsum. H Vel incurva, ut Romanis serviant semper, vel sub onere legis maneat, quam secundum litteram ferre nemo poterat.

29 *Effunde super nos iram tuam:*

Et furor iræ tuæ comprehendat eos.

C Dum dicitur, effunde, magnitudo iræ significatur; quæ in morem fluminis copiosa descendit. Apprehendit eos furor, quasi damnatos et perterritos, ut non liceat effugere, quod datur pro sceleribus sustinere.

30 *Fiat habitatio eorum deserta:*

Et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.

C Fiat habitatio eorum deserta, et in tabernaculis, etc., hoc utrumque Judæis contigisse manifestum est, cum civitas Hierusalem frequenti captivitate de-

leta est. Tabernacula, Dei templum et regis palatium, sine cultore remanserunt. Et nota, quod privatis domibus posuit habitationem, sed Dei templo inhabitationem, quia ibi habitamus corpore; hic autem inhabitamus, ubi devotæ mentis affectu locum frequentamus.

31 *Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt: Et super dolorem vulnerum eorum addiderunt.*

H De se hæc Christus ad Patrem loquitur, de sua passione dicens, scriptum est: Percutiam pastorem (Zach. xiii); et in alio propheta ex persona Patris loquentis, propter peccata populi mei percussi eum (Isa. xlii), dicitur.

H Quia percussum, id est concessum, persecuti sunt, sibi que traditum detestabili feritate necaverunt. H Addiderunt super dolorem, cum vel Ecclesiam vel apostolos persecuti sunt.

32 *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum: Et non intrent in justitiam tuam.*

C Iniquitas prima fuit Judæis, ut prophetas exstingerent. Apposita est iniquitas super iniquitatem eorum, quoniam ipsum Dominum crucifigere maluerunt. Additur pœna peccati, ne intrent in justitiam Dei, id est ne participes Christo fiant, in illo regno justitiæ.

33 *Deleantur de libro viventium:*

Et cum justis non scribantur.

C Dicit ergo Judæis: Deleantur de libro viventium, non quia scripti erant, sed quia scriptos esse se judicabant. Ibi enim quod scribitur, deleri non potest, quia totum in prædestinatione solidatum est. Et cum justis non scribantur, hoc eis accidere negat, qui non sunt (ut titulus ait) plis satisfactionibus immutati.

34 *Ego sum pauper et dolens!*

Salus tua Deus suscepit me.

C Ego sum pauper, hanc proprietatem sibi vindicavit, quia nemo alter hanc paupertatem et hunc dolorem, pro totius mundi culpa sustinuit. Suscepit itaque humanitatem salus, id est forma Filii, in qua æqualis est Patri, quando reconciliavit mundum Patri. H Vel, pauper et dolens fuit in passione, salus autem eum in resurrectione suscepit.

35 *Laudabo nomen Dei cum cantico:*

Et magnificabo eum in laude.

C Laudat enim caput nostrum nomen Dei cum cantico, quando in Ecclesia hymnidica exultatione fidelium sit adunatio; ipse enim in nobis laudat et magnificat, quod nos veraciter laudare cognoscit.

36 *Et placebit Deo super vitulum novellum:*

Cornua producentem et ungulas.

C Multo enim est acceptior effusa laus puro corde Deo, quam potest pecudum placere veteris legis inctatio. H Vel placebit Deo Patri super vitulum novellum, id est Christum, cornua producentem, id est fortitudinem Ecclesiæ dantem, et ungulas quibus sacrilegia conculcet gentium ac divellat. Vitulus novellus dicitur Christus, qui seipsum Patri obtulit. Nec super denotat comparisonem, sed materiam

notat oblatam, ut sit sensus, Deo erit complacentia de tali titulo novo, non carnali, sed mystico, non veteri figuranti, sed novo figurato.

37 *Videant pauperes et lætentur :*

Quærite Deum et vibet anima vestra.

C Videant pauperes, quia Deus respuit oblationem pecudum, et mundissimum cor requirit; ideo lætentur, quia in mentis affectu posita est oblatio, ubi et pauper potest esse ditissimus. Quærite Dominum, admonet pauperes ut escam mentis quærant, unde anima saginetur. Illud quoque proprie vivere dicimus, quod in beatitudinis jocunditate consistit.

38 *Quoniam exaudivit pauperes Dominus :*

Et victos suos non desepxit.

C Pauperes sunt Christiani, qui despiciunt voluptates et divitias mundi istius, et eligunt humanarum rerum indigentiam, ut epulis spiritalibus impleantur. Victos suos liberat a laqueis carnalibus, quos suis regulis connexos cognoverit.

39 *Laudent illum cæli et terra :*

Mare et omnia reptilia in eis.

C In cæli commemoratione datur intelligi ut omnia debeant cælestia laudare. Terræ quoque commemoratione intellige terrestria; maris, universa natantia; et ita ad Domini laudes invitatur quidquid creaturarum esse cognoscitur.

40 *Quoniam Deus salutem faciet Sion :*

Et ædificabuntur civitates Judæ.

C Sion enim parvus colliculus est, qui cohæret Hierosolymitano templo, sed nominis qualitate grandescens; significat enim Ecclesiam. H Civitates Judæ animæ sunt sanctorum, quæ per confessionem in templum sanctum tanquam vivi lapides deferuntur.

41 *Et inhabitabunt ibi :*

Et hæreditate acquirant eam.

C Hanc enim Ecclesiam hic habitant Christiani, hæreditate vero acquirant eam, quando ad Hierosolymam illam æternam Dei miseratione pervenerint.

42 *Et semen servorum ejus possidebit eam :*

Et qui diligunt nomen ejus habitabunt in ea.

C Semen enim hic opus perfectum, non carnis progeniem debemus accipere, quod futuram terram possidebit, quæ nullo jam sine mutanda est; sed in ea habitabunt, qui diligunt nomen ejus, et perpetua felicitate potentur.

ORATIO EX PSAL. LXVIII.

Benignissime Domine, exaudi nos in veritate salutis tuæ, ut eruti a squalore peccati, mereamur in libro vitæ digito cælesti conscribi. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LXIX.

ARGUMENTUM PSAL. LXIX.

C Vox martyrum et confessorum deprecantium, ut a persecutorum periculis liberentur.

A TT. *In finem David in rememoratione ÷ eo quod saluum eum fecit Dominus :*

C Finis et David, Christum significat. In rememoratione, spem significat liberationis et certitudinem futuri præmii, quæ suis sanctis pollicitus est.

1 *Deus in adjutorium meum ÷ intende :*

✠ Domine : ad adjuvandum me festina.

C Tunc enim adjutorium poscimus, quando periculis subjacemus, ut tali remedio sublevati, calamitates diversarum passionum vincere possimus. Intende, id est propitius respice, quia omnia Deus agnoscit, etiam cum non rogatur. Festina sic dicitur, quasi misericordia divina tardaret, sed tardum videtur ei auxilium, qui de hujus sæculi clade liberari festinat.

2 *Confundantur et reveantur :*

Qui quæruni animam meam.

C Confundantur, vox martyrum exostulans emendationem inimicorum suorum. Confundi est, quando homo turbatur de factis suæ perversitatis, Revereri est, quando cognoscimus nostra operatione justitiam læsam, et pro his operibus pœnas incurrere formidamus. Quærebant inimici animam fidelium, non in bono, sed ut eam a corpore segregarent.

3 *Avertantur retrorsum et erubescant :*

Qui volunt mihi mala.

C Avertantur retrorsum, quia a prava cogitatione descendens, jussa Domini subsequitur. Qui volunt mihi mala, hanc retributionem suscipiant, ne in sua iniquitate persistent. O pia sanctorum etiam ipsa quæ putatur adversitas, melius optabant inimicis, quam inimici sibi ipsis in prosperis constituti.

4 *Avertantur statim erubescentes :*

Qui dicunt mihi : Euge, euge.

C Avertantur, petit ut, a suo proposito erubescentes, velociter se convertant. Qui dicunt : Euge, euge. Euge, sermo laudantis est, sed hic ironia est. Seu illos increpat qui afflictiones martyrum pœnasque collaudant, et non ad auctoris gloriam referunt, quod eis larga pietate est concessum.

5 *Exultent et lætentur in te omnes qui quæruni te :*

Et dicant semper magnificetur Dominus qui diligunt salutare tuum.

H Post persecutorum iniquitatem et conversionem, ad gloriam convertitur beatorum, ut exultent qui per lacrymas pœnitentiæ Dominum quæruni. C Magnificatur autem Dominus in nobis, qui in se non habet ut crescat, cum laudes Deo pura mente persolvimus, nostraque conscientia semper augetur, cum Christum digne laudamus. Illud quoque verbum, magnificetur, ab humana consuetudine mutatum est; magnificatur enim ille, qui laudibus crescit, qui bona opinione grandescit.

6 *Ego vero egenus et pauper ÷ sum*

Deus adjuva me?

C Egenos et pauperes eos nominat, qui semper acquirere gratiam Dei exoptant. Deus, adjuva me, id

est in tribulatione mundana, ubi cum vitiorum pugnamus adversitate.

7 *Adjutor meus et liberator meus es tu :
Domine, ne moreris.*

C Adjutor meus in necessitatibus, et de sæculi clade liberator. Ne tardaveris. Mos est periclitantium, judicare tardum auxilium, quamvis celerrime præstetur. Christus enim mensurate facit omnia; sed nos tardum putamus, quod magno desiderio requirimus.

ORATIO EX PSAL. LXX.

Inexhausti adjutorii, Deus æterne, ad adjuvandum familiæ supplicii festinus occurre, ut evictis malorum opprobriis, tuis semper auxiliis muniamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LXX.

ARGUMENTUM PSAL. LXX.

C Vox devotorum, qui ab humanis iniquitatibus se petunt liberari, ut Domino gratias liberius referre possint.

TT. —; *Psalmus David filiorum Jonadab et priorum captivorum :*

C Jonadab, interpretatur *spontaneus Dei*; qui fuit Dei sacerdos, et præcepit filiis suis in Dei templo degere, ac sobrie servire (*Jer. xxxv*), quod eos constat fecisse, qui nunc pro fidelibus ponuntur. Et priorum captivorum; qui frequenter admoniti, se emendare noluerunt, sed contumaces effecti Deo, primæ, secundæ et tertiæ captivitati subiacebant. Monemur ergo hoc titulo, ut habeamus voluntatem et devotionem filiorum Jonadab, non contumaciam Judæorum, qui captivi esse meruerunt.

1 *In te, Domine, speravi non confundar in æternum :
In justitia tua libera me et eripe me.*

H Orat ergo mediator noster, ut hæc confusio mortis non sit (ut cæterorum hominum) diuturna. Justitia Dei est, qui fecerit voluntatem ejus transeat de morte ad vitam, per quam hic Christus eripitur, precatur. C Vel membrorum Christi vox est petentium, etsi hic temporaliter et utiliter confundantur, non tamen in æternum confundi. Et quod dicit in tua justitia, ostendit suam justitiam non sufficere, sed necessariam esse sibi misericordiam. Justitia Dei est, parcere pœnitenti.

2 *Inclina ad me aurem tuam.
Et salva me.*

H Aures Domini dicuntur, quando exaudire dignatur humilem, postulantem veniam pro delictis suis.

3 *Esto mihi in Deum protectorem et in locum munitum :*

Ut salvum me facias.

H Esto mihi in Deum protectorem, quia absque eo neque refugium, neque munitio, neque protectio a quoquam præstari potest. Nec ideo dicitur locus munitus, ut sit localis, quia ubique Dominus est. C Sed locus iste divina protectio est.

PATROL. CXLII.

A 4 *Quoniam firmamentum meum :
Et refugium meum es tu.*

C Firmamentum in hoc sæculo Dominus dicitur, ubi et patientia quæritur. Refugium in illa beatitudine, ubi jam aliquod periculum non timetur.

5 *Deus meus, eripe me de manu peccatoris :
Et de manu contra legem agentis et iniqui.*

C Contra legem agit qui, accepta lege, facit contra regulas mandatorum, ut sunt Judæi. Iniqui vero sunt pagani, qui nulla lege Domini refrenantur, sed more ferarum faciunt quodcumque libuerit; sic omnem peccatorem duabus his partibus complectitur.

6 *Quoniam tu es patientia mea, Domine :
Domine, spes mea a juventute mea.*

B C Prius enim est ut cum Dei gratia probemur per patientiam, et tunc illam fructuosam spem ipso donante habere merebimur, de qua ait Apostolus: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem (*Rom. v*). A juventute significat, ex quo cœperit homo contra diabolum pugnare, quia ætas illa ad certamen dirigitur; nam quocumque tempore ad ipsum veniatur, merito juvenis dicitur, quia tunc in ipso plenissimo robore solidamur.

7 *In te confirmatus sum ex utero :
De ventre matris meæ tu es protector meus.*

C Tunc enim confirmatio nostra est Deus, quando ad eum fidei munere venimus. Protector, quoniam adversus diaboli nequitas ipse nos protegit ac defendit, hic uterum sanctæ matris Ecclesiæ debemus accipere, ubi primum per rudimenta fidei concipimur, deinde ex aqua et Spiritu sancto regeneramur.

8 *In te cantatio mea semper :
Tanquam prodigium factus sum multis, et tu adjutor fortis.*

C Significat enim cantatio semper, et præsens sæculum et futurum, hic enim illi pro liberatione cantamus, ibi autem gratias pro æterna remuneratione peragimus. Prodigium in hoc sæculo erit fidelis, quando alia sectatur quam amare potest multitudo peccantium; quærent peccatores divitias, fideles pauperiem; quærent peccatores epulas, justi jejunia; quærent denique illi gaudia, isti tristitiam. Ne autem bonorum semitam ire nimis difficile æstimeretur, addit, et tu adjutor fortis.

9 *Repleatur os meum laude
—; Ut cantem gloriam tuam—; tota die magnitudinem tuam.*

C Nam si Christus non repleat os nostrum, nec lingua movetur, nec desideria honesta inflammantur nostra. Cum vero ponit, tota die, significat omne tempus, et nunquam a laudibus Domini cessandum. Causa igitur cur petat os repleri, est, ut canteat Dei gloriam, sine ejus gratia omnes laudes indignæ sunt.

10 *Ne projicias me in tempore senectutis :*

Cum deficiet virtus mea ne derelinquas me.

C Supplicat fidelis ne projiciatur in tempore senectutis suæ a Deo, quando fessa virtus corporis sui plus indiget adjuvari. Tunc quoque se petit non debere derelinqui, *cum defecerit* virtus patientiæ, vel mollescit sub onere tribulationis, dum tribulationibus crebris atque martyriis robur animæ consenscit, quia cum Christo totum poterit sustinere, sine ipso vero nihil.

11 *Quia dixerunt inimici mei mihi :*

Et qui custodiebant animam meam consilium fecerunt in unum.

C Redditur causa, cur ad subveniendum pietas Dei debeat provocari, quoniam debilitate captata, servor insidiantium accensus est, dum credunt facile decipi, a quo non potest viribus defectis obviari. Truculentior est inimicorum semper adunata collectio, et quod non dividitur, gravius uno fasce portatur. Innuat ergo non leves esse inimicos. Cujusmodi vero consilium inierint, sequenter aperit.

12 *Dicentes : Deus dereliquit eum : persequimini et comprehendite eum*

Quia non est qui eripiat.

C Hostes enim carnales ; cum viderint hominem crebra calamitate fatigatum, credunt eum a Deo derelictum. Qui divinam gratiam putant in solis corporis viribus constitutam, dicentes : Dereliquit eum Deus, persequimini, quia fugere non valet ; et comprehendite, quia nobis reluctari non poterit violentissimis.

13 *Deus, ne elongeris a me :*

Deus meus, in auxilium meum respice.

Humana putat infirmitas elongare se Deum, quando ei venire tardat auxilium ; ideo petit, ne gratia ejus ab ipsa discedat, et orat ut per adjutorium Dei, ei digna patientia tribuatur.

14 *Confundantur et deficiant detrahentes animæ meæ :*

Operiantur confusione et pudore, qui quarunt mala mihi.

C Confundantur enim dicit, cum tua viderint disposita non mutari. Deficiant detrahentes, id est obloquentes inaniter. Operiantur, dixit, quasi quodam velo, seu verecundia obtegantur eorum facies ; quod solet evenire his, qui actiones pristinas meliorem vitam condemnant. Mala quarunt, qui pravis blandimentis, occulto vulnere, mentes videntur impetere, dum carnis salutem suadent ad interitum animæ.

15 *Ego autem semper sperabo :*

Et adjiciam super omnem laudem tuam.

C Decursa emendatione peccantium, ad suam delectationem bonumque convertitur, ut sicut illi de divina potentia desperabant, ita populus fidelis sperare se semper dicit in Deo. Adjiciam laudem, nam cum quis dicit Verbum Patris fecisse cælum et terram, perfecta devotione Deum laudat. Sed cum adjunxerit, incarnatum esse pro salute cunctorum,

A adjeicit cumulum laudibus plenum ; ita laus super laudem adjeicitur.

16 *Os meum annuntiabit justitiam tuam.*

Tota die salutare tuum.

C Justitia Patris Salvator est, et salutare dicitur, quia inde salus mundi, per gloriosam incarnationem provenit. Tota die, continuum tempus ostendit. Ostendit igitur se pronuntiatum gentibus Salvatorem. H Vel in persona Christi capitis, qui in apostolis se annuntiavit.

17 *Quoniam non cognovi litteraturam : introibo in potentiam Domini :*

Domine, memorabor justitiæ tuæ solius.

C Non cognovi litteraturam, id est scientiam sæcularem, et eloquentiam vanam, malis actibus inquinatam. Ideo introibo in potentiam Dei, hoc est in Hierusalem cælestem. Tunc memorabor, cum sequestrat agnos ab hædis et impios a fidelibus.

18 *Deus, docuisti me ex juventute mea et usque nunc :*

Pronuntiabo mirabilia tua.

C Docuisti autem, sive ad libros pertinet divinos, sive ad infusam cœlitus fidem. Juventus incipit ex quo cœpit homo ad divinam gratiam pervenire. Uti que mirabilia fuerunt, ut doceretur indoctus, et ex perfido fieret devotus, et ex peccatore justissimus.

19 *Et usque in senectam et senium :*

Deus ne derelinquas me.

C Apud Græcos duo nomina ista diversa sunt : senectam, *gravitatem* vocant ; senium, *ætatem finitimam*. Latine vero quasi simili nomine nuncupantur. Petit itaque populus fidelis, ut neque in maturatione, neque in senili ætate deseratur a Domino. Cum enim a juventute se docuerit et custodierit, petit id continuari in senectute.

20 *Donec annuntiem brachium tuum :*

Generationi omni quæ ventura est.

C Brachium Patris, Salvator Dominus est. Et ne putares illis tantum denuntiandum fuisse Christum, qui eo tempore fuerunt, cum ille pro nobis incarnari dignatus est, addidit, quæ ventura est : ut hanc prædicationem usque ad finem sæculi cognoscere esse faciendam. Petit ergo Ecclesia se non derelinqui usque ad finem sæculi.

21 *Potentiam tuam et justitiam tuam Deus usque in altissima quæ fecisti magnalia :*

Deus quis similis tibi ?

C Potentiam tuam : hic quoque reddendum est, donec annuntiem potentiam tuam, etc. Nam potentia ad gratiam Incarnationis respicit. Justitia ad iudicium in quo Adam iudicatus est, id est, morte punitus cum posteritate sua. Usque in altissima : quia Deus homo sedet ad dexteram Patris, regnans cum eo per infinita sæcula. Magnalia, a magnitudine vocantur : quoniam ad vindicandum fortis est Deus, sicut in Adam : et ad liberandum nullus ei similis invenitur, sicut in latrone. Deus quoque in operibus suis cognoscitur esse singularis, ideo subdit : quis similis tibi ? quod cum admiratione legendum est.

22 *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas et malas? et conversus vivificasti me:*

Et de abyssis terræ iterum reduxisti me.

C *Quantas*, sub admiratione legendum est, quasi innumerabiles passiones; quia fidelibus ad præsens, duras tribulationes ostendit. *Multas ergo, quantitatem*: malas, indicat qualitatem. *Conversus*, id est, converti me fecisti; quia distortus fueram lege peccati. Sciendum utique est, idem iterum dictum, ut medicina Christi, frequentior indicetur, qui nos de abyso, id est, de profunditate peccatorum per multas remissiones eduxit.

23 *Multiplicasti magnificentiam tuam:*

Et conversus consolatus es me.

C *Multiplicat magnificentiam*, quando nobis per diversas causas afflictionum subvenire dignatur. *Conversus consolatus es me*, hoc est, mentem sanas diversis languoribus sauciatam; sanas vero mentem revelando et divinarum Scripturarum alloquio consolando.

24 *Nam et ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam, Deus:*

Psallam tibi in cithara sanctus Israel.

C *Hic jam justus ille lætus veritatem se psallere* constitetur. *In vasis*, H hoc est in fidelibus Ecclesiæ: et *in cithara*, C id est actione digna: per psalmum, *recta fides*: per citharam, *recta operatio* designatur; quia psalmus de superioribus, de inferioribus cithara, melos ad superna transmittit. Vel vasa psalmi, psalmos dicit quasi spiritualia dolia, vinum Domini incorrupto sapore servantia. H *Vel illos significat*, qui de vino, evangelicæ apostolicæque doctrinæ novo repleti, in psalmis Christum intelligunt præconatum.

25 *Exsultabunt labia mea cum cantavero tibi:*

Et anima mea quam redemisti.

C *Labia*, os interioris hominis dicit: *habet enim et mens vocem suam*, qua tacite clamat ad Dominum suum. *Gaudet ergo anima sua*, quæ se redemptam esse cognoscit: ut enim de labiis animæ intelligeres, adjecit et *anima mea*, etc.

26 *Sed et lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam:*

Cum confusi et reveriti fuerint qui quærunta mala mihi.

C *Meditabitur tunc lingua laudes Domini per omne tempus*, quando regnum ejus in illa resurrectione perceperit. Duobus modis confunduntur et reverentur inimici, quando aut hic pœnitentiam gerunt, aut certe in adventu Dei, dum illa suis oculis manifesta vident, quæ fieri non credebant. Tunc ergo securæ exsultationis tempus est sanctis, quando jam locum dominationis impij non habebunt.

ORATIO EX PSAL. LXX.

Excelsi solii, regnator immense, qui sperantes in te, damnari æterna confusione non pateris: reple, quesumus, labia nostra laude tua, et in his nos

A *semper meditationibus bonorum insinuator exerce* Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LXXI.

ARGUMENTUM PSAL. LXXI.

C *Propheta Christi adventum præcinens*: ab omnibus regibus eum dicit adorandum, quia humanum genus a diaboli potestate redemit.

TT. *In Salomonem psalmus.*

C *Salomon interpretatur pacificus*, et significat Christum, de quo Apostolus ait: *Ipse est pax nostra qui fecit utraque unum (Ephes. ii)*. Ipsius verba testantur eum esse pacificum, qui dixit, *pacem meam do vobis (Joan. xiv)*.

1 *Deus, judicium tuum regi da:*

Et justitiam tuam filio regis.

C *Propheta desiderio inflammatus*, petit a Patre judicium dari Filio, quod sciebat esse venturum. *Judicium enim dictum est*, quasi juris dicitur, id est quod in eo jus dicatur, vel quasi juris indicium: quod in eo jus indicetur. Et ut veracissima probaretur esse petitio, eadem iterum ingeminavit, hoc est enim quod dicit et *justitiam tuam filio regis*, quod superius dixit: *judicium tuum regi da*, et hoc secundum humanam naturam qua Patre minor est.

2 *Judicare populum tuum in justitia:*

Et pauperes tuos in judicio.

C *Exponit causam quare petierit filio judicium dari*, scilicet ut judicet orbem terrarum per justitiam Patris. *Pauperes Dei sunt*, qui mundana superbia derelicta, se humilitati per omnia subdidere. Nam et si pauper superbiat, non est Dei pauper, et si locuples humilitatem diligat, non est sæculi dives, voluntates enim talium inspiciendæ sunt, non nomina.

3 *Suscipiant montes pacem populo:*

Et colles justitiam.

C *Per montes significantur apostoli et prophetae*, qui pacem, id est Christum suscipiunt, *fideli populo prædicandum*. *Colles dicit cæteros beatos*, qui recte videntur Domini prædicare mandata. Et *Christus justitia dicitur*, quoniam diabolum per justitiam vicit magis quam per potentiam, et orbem judicat in justitia.

4 *Judicabit pauperes populi. Et salvos faciet filios pauperum:*

Et humiliabit calumniatorem.

C *Pauperes populi*, id est humiles spiritu, sunt apostoli. *Filii vero pauperum*, filii sunt Ecclesiæ, per apostolorum prædicationem in Christo regenerati. *Calumniator, diabolum*, Christi potentia humiliatus. *Calumniator quippe dicitur et est*, qui innocentiam alienam, in reatum nititur exquisita machinatione perducere, quod diabolum ab initio sæculi usque in finem constat facere.

5 *Et permanebit cum sole et ante lunam:*

In generatione generationum.

C *Sol quippe legitur verbum Patris*, qui Deus et homo, unus ex duabus naturis distinctis atque perfectis permanet Christus: *humanitas enim cum sole*, id est, divinitate semper unita permanet. *Permanet*

ante lunam, id est ante conspectum Ecclesiæ, quem A cordis luminibus semper contuetur. Ecclesia enim a Christo lumen, sicut luna a sole, recipit.

6 *Descendit sicut pluvia in vellus :*

Et sicut stillicidia stillantia super terram.

C Exponit mysterium gloriosæ Nativitatis. Nam Dominus virtutum, ante cujus faciem terra tremefacta concutitur, voluit leniter in uterum virginalem, sine aliquo strepitu tanquam pluvia in vellus agnæ, descendere. H Arida enim erat terra humani corporis, cum advenit, nec ullum fructum exhibere poterat sanctitatis, sed ipse eam, stillicidiis prædicationis suæ fecundatam, æternis fructibus implevit.

7 *Orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis :*

Donec auferatur luna.

C Orietur, ex tempore sanctæ Incarnationis, quando erat partu virginis nascitura. Justitia enim verbum est Patris. Abundantia vero pacis est, dum religio Christianorum toto orbe dilatabur. Donec auferatur, id est, extollatur luna, id est, quandiu protendatur et augeatur Ecclesia, vel quousque prædestinatorum numerus compleatur.

8 *Et dominabitur a mari usque ad mare :*

Et a flumine usque ad terminos ÷ orbis : terrarum.

H Dominabitur, totum hunc mundum acquisitum sua passione atque subjectum Christo Domino Propheta testatur. C A flumine, scilicet Jordane, unde per totum orbem terrarum saluberrima regula baptismatis emanavit; pulchra quidem brevitatis, sed ingentia nobis sacramenta profudit.

9 *Coram illo procident Æthiopes :*

Et inimici ejus terram lingent.

C Æthiopes, debemus peccatores advertere, qui ante illum procidunt, quando se pœnitentiæ humilitate prosternunt. Inimici Judæi, qui terram lingent, id est, terram sapiunt, et Christum non credunt, hoc enim sapit unusquisque quod lingit. Illos autem Judæos intelligit, qui in sua pertinacia permanebunt.

10 *Reges Tharsis et insulæ munera offerent.*

Reges Arabum et Saba dona adducent.

C Reges ergo Tharsis, id est, dominatores vitiorum dona offerunt Deo, quando ei probantur animo servire devoto. Insulæ vero sunt, qui circumfluentia mundi vitia, a suis corporibus excluderunt. Reges Arabum sunt, qui blandimenta corporum subjiciunt rigide disciplinæ. Saba (unde Sabæi) dicti sunt omnes, qui dona virtutum offerunt Deo suaviora, quam quæ in illa terra sunt aromata redoleant.

11 *Et adorabunt cum omnes reges :*

Omnes gentes servient ei.

C Per omnes reges, cunctas voluit nationes intelligere. Omnes gentes, scilicet quæ per universum mundum et linguas dividuntur et partibus. Nulla gens est, quæ in parte populi sui, proprium non adoret auctorem. Et vide, qui reges dicit adoratos, qui putabantur adorandi.

12 *Quia liberavit pauperem a potente :*

Et pauperem, cui non erat adjutor.

C Liberavit pauperem, id est, fidelem populum, a potente diabolo, et pauperem, cui non erat adjutor, quia humanum genus ad idolorum culturam se contulerat. Et quid ab eis adjuvari poterant, qui vel sensum pecudum non habebant?

13 *Parcelt pauperi et inopi :*

Et animas pauperum salvas faciet.

C Cum dicit parcelt, generaliter omnes homines peccatores ostendit; illis enim parcitur, qui in aliquo reatu detinentur. Ipsi autem salvi fiunt, qui regnum Dei possidebunt.

14 *Ex usuris et iniquitate redimet animas eorum :*

Et honorabile nomen eorum coram illo.

B C Usura ab usu nomen accepit, quæ creditæ pecuniæ procurat semper augmentum. Sic in peccatis viventibus usura crescit malorum, quando quod in temporali conversatione delinquent, in æterna calamitate recipiunt. Ab istis ergo usuris liberantur fideles animæ, quando per pœnitentiam redduntur absolutæ. Quorum nomen honorabile; revera præclarum nomen, ut Christiani dicantur, et a suo rege resplendeant vocabuli dignitate. Addidit etiam, coram illo, id est coram Deo quoniam ante ipsum et in ipsius regno victuri sunt.

15 *Et vivet et dabitur ei de duro Arabiæ et adorabunt de ipso semper :*

Tota die benedicent ei.

C Nam cum dicit, et vivet, ostendit æternitatem Christi, qua non vita creata, sed beatitudine sancta Trinitas vivit. Aurum Arabiæ, præ ceteris terris fertur esse purissimum, quod ad sapientiam bene refertur. H Offeruntur enim ei mentes puritate sancta, tanquam aurum Arabicum splendore pulcherrimo rutilantes. Et adorabunt de ipso, hoc ad humanitatem ipsius constat referri, quando ore proprio quemadmodum oraretur instituit. Tota die, totius vitæ nostræ tempus ostendit.

16 *Erit firmamentum in terra : in summis montium superextolletur super Libanum & fructus ejus :*

Et florebut de civitate sicut fenum terræ.

C Firmamentum montium Christus est. Summa montium excellentiam significat prophetarum. H Superextolletur, scilicet gratia baptismi, super omnes altitudines sæculi, per quam peccata tolluntur. C Florebunt ergo de civitate justi, id est de Ecclesia Dei, sicut fenum; cujus ætas non comparatur sanctis, sed decora viriditas. Et inspice quod dicit, de civitate florebut, non in civitate, quia de ista civitate hujus sæculi laborando, in illa florebut beatitudine sempiterna coronando.

17 *Sit nomen ejus ÷ benedictum : in sæcula :*

Ante solem permanet nomen ejus.

C Sit nomen ejus, ac si diceret, in æternam glorificetur Deus, quoniam æternam gloriam præstaturus esse cognoscitur. Ante omnem creaturam nomen ejus permanere professus est (sicut dicitur in Evangelio : In principio erat Verbum), ne sanctum

Dei Filium, temporalem aliquis blephema cogitatione sentiret. Nomen autem dictum est, quod notam rem faciat. Et hic solem, pro omnibus creaturis ponit, quoniam conspectibus nostris gratior illucescit, ubi et sugillantur philosophi, qui solem ponebant æternum.

18 *Et benedicatur in ipso ÷ omnes tribus terræ :
Omnes gentes magnificabunt eum.*

C Et benedicentur in ipso, Domino videlicet Jesu Christo. Cum dicit magnificabunt, laudabunt utique significat. Aliter enim magnificari non potest, eui omnes summitates deserviunt.

19 *Benedictus Dominus, Deus Israel.
Qui facit mirabilia solus.*

C Deus Israel, id est, Deus universæ terræ benedicendus semper est; qui facit mirabilia solus, quia nullo indiget adiutorio. Nam licet angeli et multi justii faciant mirabilia, non soli tamen, sed adjuvante Domino perficiunt. H Debet vero his poni Deus, quia et Trinitas in versu ostenditur.

20 *Et benedictum nomen majestatis ejus in æternum :
Et replebitur majestate ejus omnis terra :
fiat, fiat.*

H Benedictum nomen est, scilicet quia de Christo Christiani sunt dicti, quod vocabulum totum orbem sacra veneratione complevit. Terram enim hic sanctos dicit, quia ipsius claritate replendi sunt. Optantis est dicere fiat, sed nimium desiderantis, ipsum repetere et dicere : fiat, fiat.

ORATIO EX PSAL. LXXI.

Nomen tuum, omnipotens Deus, ante cuncta sæcula benedictum invocantes, oramus ut humiliato calumniatore, pacem populo justitiamque largiri digneris. Per Dominum nostrum Jesum Christum etc.

PSALMUS LXXII.

ARGUMENTUM PSAL. LXXII.

C Vox Prophetæ admirantis cur inimicis Det et paganis prosperitas tanta eveniat.

Defecerunt laudes David filii Jesse.

TT. *Psalmus Asaph.*

H Defecerunt laudes David filii Jesse, ad finem septuagesimi primi psalmi pertinet. Id vero quod sequitur, psalmus Asaph, initium sit sequentis. C Asaph vero *synagoga* interpretatur, qui ex typo *synagogæ* per totum loquitur psalmum. Defecerunt vero laudes David, id est fecerunt immolationes pecudum et immolationes; nunc corporis et sanguinis Christi, sancta peragit Ecclesia.

1 *Quam bonus Israel Deus,
His qui recto sunt corde :*

C Bonus enim Deus, his qui recto sunt corde, id est, qui opera ejus studio pietatis intelligunt. H Et eum visuri sunt, sicut ait Dominus : Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (*Muth. v.*)

2 *Mei autem pene moti sunt pedes :
Pene effusi sunt gressus mei.*

C Pes significat arbitrium mentis; hunc dicit pene fuisse commotum, quando a vero intellectu

A ejus animus discrepabat. Gressus significat actus humanos, qui prope effusi sunt, cum a vera cogitatione discrepare cœperunt.

3 *Quia zelavi super iniquos :
Pacem peccatorum videns.*

C Secuta est causa cur gressus ejus viderentur effundi, quia peccatoribus incongruum zelum adhibuit ut eos putaret felices, quos certum est æterna damnatione puniri. Pacem, inquit, peccatorum, quæ putatur, sed revera non est pax. Nam cum peccatores videntur locupletes, et nihil esse in mundo quod timeant, putantur habere pacem, sed pax ista cum conscientia semper litigat, et intrinsecus rixatur secumque decertat.

4 *Quia non est respectus morti eorum :
Et firmamentum in plaga eorum.*

B C Adhuc dicit de prosperitatibus impiorum, quia non est respectus morti, id est quia mortem suam non prævident, ad emendandum se non convertunt. Et firmamentum subaudiendum non est, quia si contingit eos præstringi aliqua adversitate, non in eis videtur diutina permanere tristitia, et ideo non statim ad medicum verum recurrunt.

5 *In labore hominum non sunt :
Et cum hominibus non flagellabuntur.*

C Homines, hic sanctos viros intelligamus, qui et labores in hoc sæculo sustinent, et diversa flagella patiuntur, ut correcti ad Dominum redeant, hoc peccatoribus non provenit, quod ad salutem datur devotis, quia in mundo congruas non recipiunt ultiones.

C 6 *Ideo tenuit eos superbia :
Operti sunt iniquitate et impietate sua.*

C Tenuit autem, dixit, id est quasi quibusdam apprehendit manibus eos superbia, ut evadere nequeant. Dicit quoque secundum aliam translationem superbia eorum, quia revera diaboli est, hoc facinus perpetrare. Operti sunt iniquitate, non dixit amicti sunt, sed operti, ut eos intelligamus totos esse demersos. Addidit impietate, quæ malorum omnium probatur extrema, iniquitas enim mediocris esse potest.

7 *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum :
Transierunt in affectum cordis.*

C Ex adipe procedit iniquitas, quando hi, qui affluentia præsentis sæculi præstante Deo repleti sunt, in divina detractioe peccant. Pingue enim est peccatum, quod magis arbitrio quam necessitate committitur. Peccatores transierunt in affectum cordis, id est, erraverunt, quando insensatis idolis serviebant. H Vel in affectum, id est concupiscentiam, ut suam non Dei facerent voluntatem.

8 *Cogitaverunt et locuti sunt nequitiam :
Iniquitatem in excelso locuti sunt.*

C Duplex malum est nequitiam cogitare, eamque tanquam bonum aliquod palam proferre. Iniquitatem in excelso locuti sunt, hoc est quod mens perfida parturiebat, ut contra auctorem suam blasphema verba loqueretur.

9 *Posuerunt in cælum os suum :*

Et lingua eorum transiit in terra.

C Ponit in cælum os suum, qui Jovem, Mercurium cæteraque portenta, Deo putat esse similia. Et lingua eorum transiit in terra, qui ultra quam decet loquuntur, et, dum sunt ipsi fragiles, tenere se immortales æstimant dignitates; vel qui Deum peccata non punire putant. H Aut qui per superbiam scientiæ locuti sunt contra Habitorem cæli; illi posuerunt in cælum os suum, sed humiliatum est iniquum eloquium eorum usque in terram, et pertransiit, quia firmam stationem non habuit.

10 *Ideo convertetur populus meus hic :*

Et dies pleni inventientur in eis.

C Congruum est illos populos hic advertere, qui aliquando in accepta Dei legemanserunt, sed per varia desideria dispersi, iterum vero correcli, ad Dei præcepta redierunt. Dies pleni, sunt, quando Christus Dominus in plenitudine temporis advenire dignatus est. H Vel de quibuslibet bonis loquitur, qui visis his quæ dicta sunt, plus ad Deum convertuntur.

11 *Et dixerunt : Quomodo scit Deus :*

Et si est scientia in Excelso.

H Ignorant enim peccatores Deum omnia posse cognoscere, nescientes, miseri, quia nihil ab ejus oculis absconditur.

12 *Ecce ipsi peccatores et abundantes in sæculo :*

Obstinuerunt divitias.

H Ecce ipsi peccatores, abundantes divitiis sæculi, perdididerunt dona paradisi. C Putabant insipientes Deum nescire quod agebant mali, ex eo quia peccatores divitias possidebant, et justis non; quasi justis et fidelibus talia sit pollicitus, et non magis pauperes in mundo esse voluerit quibus cælorum regna promisit.

13 *Et dixi : Ergo sine causa justificavi cor meum.*

Et lavi inter innocentes manus meas.

C Vox animæ fluctuantis et anxie de prosperitate peccatorum, et affluentia eorum. Justificatio est cordis; cogitationes mundæ, ablutio manuum, opera rectitudinis. Causa autem a casu dicta est, quæ sæpe bona sit, sæpe mala; quod genus causæ anceps dicitur, quoniam dubius est animus quid sequatur.

14 *Et fui flagellatus tota die :*

Et castigatio mea in matutinis?

C Anima æstuans, adhuc de tribulatione sua loquitur, quam in præsentis sæculo, velut tota die sustinuit, quasi irritè sustinuerit, dum divitias sæculi (propter bona opera et tribulationes) non obtinuerit.

15 *Si dicebam : Narrabo sic :*

Ecce nationem filiorum tuorum reprobavi.

H Sensus iste est, ac si dicat anima : Dum me accuso in orationibus matutinis, si volucro taliter dicere, et sic Dei occulta rimari, incipio a filiis tuis alienus fieri, qui per meam prædicationem tui filii facti sunt. A Vel reprobavi nationem filiorum tuorum, id est, omnium patriarcharum, prophetarum

A et sanctorum, qui dixerunt et scripserunt te humana curare et justum esse in præmiis.

16 *Et existimabam ut cognoscerem :*

Hoc labor est ante me.

H Hic propheta loquitur : Existimabam, id est perscrutatus sum cuncta, et quamvis laboriose, existimavi tamen cum Apostolo, quod non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam (Rom. viii). C Vel prius existimavi me intelligere, cum stulte cogitarem, sed nunc illuminatus video esse laborem magnum scrutari cur Deus ista permittat.

17 *Donec intrem in sanctuarium Dei :*

Et intelligans in novissimis eorum. Diapsulma.

C Sanctuarium Dei est lex Dei, quod contuetur ut intelligeret novissima peccatorum, quoniam in futuro judicio felicitas humana damnabitur, quæ hic ad tempus florere monstratur. Ex istis novissimis quæstio soluta est, cur malos florere hic Deus permittat, et justos vexari in paucis, in novissimo ævo optime disponi præmio.

18 *Verumtamen propter dolos posuisti eis*

Dejecisti eos dum allevarentur.

A Verumtamen propter dolos, hoc est quia dolum faciunt, dolum patiantur, ut decepti, terrena eligant et relinquunt æterna. Quod contingit cum traduntur reprobi in desideria cordis (Rom. i), ut faciant quæ non conveniunt. C Quorum elevatio, dejectio est, quo enim celsim ruinosam conscendunt, eo ipso periculosius ruunt, sic enim efferris; jam cadere est.

19 *Quomodo facti sunt in desolationem? subito defecerunt :*

Perierunt propter iniquitatem suam.

C Quomodo, admirantis est vox, ut subito desolatus appareat, qui tanta felicitate pollebat. Expo- nit etiam modum desolationis, quia subito defecerunt; quod significat repentinæ mortis adventum. Perierunt, quia mali sic in hoc sæculo deficiant, ut iterum perpetua clade moriantur.

20 *Velut somnium surgentium :*

Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

C Pulchra comparatione talem dicit esse felicitatem malorum quale somnium evigilantium. Sic enim jam mortui divitias possidere non possunt, sicut evigilantes sua gaudia perdididerunt. Perit quoque imago peccatorum, quando se eis ipsa veritas alienata subtraxerit in cælesti Hierusalem; ibi enim eorum effigies non videbitur, qui in gebennæ sequestrationem mittendi sunt.

21 *Quia inflammatum est cor meum : et renes mei commutati sunt :*

Et ego ad nihilum redactus sum et nescivi.

H Christus Dominus nunc loquitur, quia inflammatum, etc. Inflammatum est enim cor Christi, ut faciat voluntatem Patris. Renes commutati sunt, ne mihi prævaleret ulla inquinatio cogitationis humanæ. Humiliatum quoque se dicit, ut monstraret se esse

verum hominem. Ignorasse vero se dicit, quia peccatores et peccata ignorat, qui nulla ignorantia fallitur. C Vel loquitur idem zelator qui doluit super temporali abundantia malorum, ponens causam cur imago eorum ad nihil redigatur, quia inflammatum est cor meum noxia invidentia per eos, id est, ipsi bonos faciunt peccare, ut quandoque dubitent de divina providentia, et renes, id est, mentis constantia bonorum, movetur ad quærendum temporalia pro suis laboribus, quibus debentur æterna, et ita ad nihil, id est, peccatum redactus sum, etc.

22 *Ut jumentum factus sum apud te :
Et ego semper tecum.*

H Ut jumentum factus sum dicit Christus, portans in carne peccata populi, et ego semper tecum, ut est illud, ego in te et tu in me. C Vel ille loquitur ejus pene moti sunt pedes. Qui jure jumentum se dicit, quoniam carnalis æmulatio eum, quasi animal irrationabile, insidebat super prosperitate malorum : et tamen adhuc tecum sum in fide licet peccator.

23 *Tenuisti manum dexteram meam : ⁊ et : in
voluntate tua deduxisti me :*

Et cum gloria suscepisti me.

H. Tenuit dexteram Pater Filio, eo descendente in infernum, quia sinistra diaboli adversabatur ei in terra. Deduxit in voluntate resurgentem, suscepit in gloria ad cœlos redeuntem. C Vel, per manum dexteram remissio peccatorum accipitur et fidei virtus et cœlestium desiderium, et gratuita voluntate non meis meritis deduxisti me, et naturam meam incarnatione tua gloriose suscepisti ad dexteram Patris.

24 *Quid enim mihi est in cœlo.*

Et a te quid volui super terram?

H Quid enim mihi est, id est, ad comparisonem cœlestis gratiæ, quam electis tuis præparasti, quam vilia et caduca sunt, quæ a te voluit humana mens super terram? Aliter, neque in cœlo, neque in terra, alium præter te quæsi : a te impleta est voluntas mea, ut mihi flectant omnia genua cœlestium, terrestrium et infernorum (*Philp. II*).

25 *Defecit caro mea et cor meum :*

Deus cordis mei et pars mea Deus in æternam.

H Vox Ecclesiæ. C defecit, cor utique a mala cogitatione. Deus cordis, bonum intellectum significat, cum se errasse sentiebat. Illius hominis pars Deus est, qui se majestati ipsius crudelitate consociat : In æternum se ipsi adhærere promisit, quod est perfectorum.

26 *Quia ecce qui elongant se a te peribunt :
Perdidisti omnem qui fornicatur abs te.*

C Ipsi enim se elongaverunt ab eo, qui idolis serviebant. Fornicari est a Deo, quando adulterinis cogitationibus ab ejus casto amore deviamus ; et quidquid contra catholicam fidem creditur, pollutis sensibus fornicatur.

A 27 *Mihi autem adhærere Deo bonum est :
Ponere in Domino Deo spem meam.*

C. Is enim divinitati adhæret, qui se illi vera fide atque operum probitate conjungit, et ponit spem suam semper in Deo, quia nihil potest esse beatius, quam illi omnia committere, qui novis suis cultoribus profutura præstare.

28 *Ut annuntiem omnes prædicationes tuas :
In portis filix Sion.*

C Sion *speculatio* interpretatur. Istius ergo contemplationis gliam, catholicam constat esse Ecclesiam, ubi revera laudes Domini reddit, qui pure mente crediderit. In portis, ipsum ingressum Christianitatis dicit, quando ad fidem veram populus novæ regenerationis adducitur.

ORATIO EX PSAL LXXII.

B Fac nos, Domine, tibi jugiter adhærere, in te totam virtutem spei nostræ desigere, ut mereamur laudes tuas in portis æternalibus nuntiare. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LXXIII.

ARGUMENTUM PSAL. LXXIII.

C. Synagoga deplorat, cur sui traditi fuerint gentibus.

TT. *Intellectus Asaph.*

C Intellectus significat speculationem divinam, quam psalmus iste denuntiat. Asaph interpretatur congregatio, quæ nunc vocatur Ecclesia.

1 *Ut quid, Deus, repulisti in finem :*

Iralus est furor tuus super oves pascuæ tuæ?

C Israelitarum populus per totum loquitur psalmum, qui quærebat territus, cur sanctuarium Domini passurum esset ufanissimam vanitatem. Repulisti, id est abjecisti, quasi alienos a tua defensione feci ti. In finem : captivitatem significat, quæ fuerat sub tempore Vespasiani et Titi. Oves dicit populum Judæorum.

2 *Memor esto congregationis tuæ :*

Quam possedisti ab initio.

C Congregatio Judæorum vehementer prævaluit : cum eos sub Ægypti populo crescere faciebat. Ab initio dicit fidei, scilicet culturæ traditæ, quam per Moysen accepit populus Hebræus.

3 *Redemisti virgam hæreditatis tuæ :*

Mons Sion in quo habitasti ⁊ in eo :

D C Hæreditas fuit Dei populus Judæorum, quandiu ei puro animo serviebat : hanc hæreditatem appellavit et virgam, propter Moysen famulum ejus, qui per virgam pro populo magnalia fecit. Per montem Sion, Hierosolymam significat civitatem, in qua Israeliticus populus habitabat.

4 *Leva manus tuas in superbias eorum in finem :
Quanta malignatus est inimicus in sancto.*

C Elevata est ergo in ipsis populis potentia Dei : quando superbiam eorum gratia humilitatis commutavit : perducens eos in finem, id est in Dominum Salvatorem. Inimicus : significat populum Romanorum, qui in illo tempore insignis idolorum cultor ha-

bebatur, qui malignatus est in iocis sanctis Hierusalem, quando sacerdotes totaque ministeria templi in prædam missa patuerunt, cunctaque gens Judæorum, aut gladio subjacuit, aut captivitati subjugata fuit.

5 *Et gloriati sunt qui oderunt te :
In medio solemnitatis tuæ.*

H Gloriantur peccatores, cum instinctu diaboli ex Dei odio, sanctos martyres pœnis affligunt. C Vel gloriati sunt Romani, dum etiam in templo Dei in Hierusalem sacrilegium committerent.

6 *Posuerunt signa sua ÷ signa : et non cognoverunt :*
Sicut in exitu super summum.

C Posuit Romanus exercitus signa, scilicet aquilas, dracones, cæteraque quibus in prælio uti solebat. Addit signa, ut ipsa repetitio commoveret judicem ad vindictam celerem, et non cognoverunt, quod si cognovissent, tibi utique sacrificarent, et non elegissent ad dæmonum redire culturas. Et signa sua super summum, in tuo templo sancto posuisse memorantur, quemadmodum solent principum statuæ : in plateis per loca ædita collocari, ut memoria viancium instruat visis talibus.

7 *Quasi in silva lignorum securibus exciderunt januas ejus in idipsum :*
In securi et ascia dejecerunt ÷ eam :

C Janua enim a Jano dicta est, quod per ipsum anni (ut putabant idololatræ) præberetur ingressus. Ergo ut civitatem illam, in modum silvarum ostenderet funditus esse vastatam, per hæc instrumenta fabrilia dicit esse dejectam. Ejus vero : templi in-

8 *Incenderunt igni sanctuarium tuum :*
In terra polluerunt tabernaculum nominis tui.

C Crescit dolor : ubi calamitas eversionis augeatur. Sanctuarium illud : templum fuit quod Salomon mirabili ædificatione construxit. Istud enim templum, quod visitabat virtus cœlestis : manus polluit vastatoris, et usque ad terram culmina deduxit : quæ ad laudem Domini probantur esse constructa. Crescit autem hic atrocitas facti in narratione prophetæ, ut tam immaniter excidentibus et vastantibus debeat ab omnipotenti judice obviari.

9 *Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul :*
÷ Quiescere : faciamus omnes dies festos Dei a terra.

C Hic verba referuntur irascentium Judæorum : quoniam viderunt sanctam civitatem, et Dei sanctuaria diruta, furiose et insipienter dixerunt : Abjiciamus legem Dei; et ne pauci viderentur esse, dixit cognatio eorum simul. Et mala superius enumerata potuissent Domini misericordiam commovere, nisi adhuc in Judæis fuisset obstinata superbia. Ideo et impœnitenti cordi merito non fuit calamitas abstracta, quoniam a blasphemis eorum animus non recessit, etiam in pœnis.

A 10 *Signa nostra non vidimus : jam non est propheta :
Et nos non cognosces amplius.*

C Adhuc ista verba sunt desperantium Judæorum, dicentium signa, quæ patribus eorum fuerunt collata, semetipsos non vidisse in illis calamitatibus, ac prophetas, de quibus instruerentur, non habuisse, et ideo se a Deo fuisse derelictos.

11 *Usquequo, Deus, improperebit inimicus :
Irritat adversarius nomen tuum in finem ?*

H Facta sunt hæc, quæ jam narrata sunt, secundum historiam, cum Nabuchodonosor abduxit Judæos in Babylonem, vel cum Titus et Vespasianus succensa civitate multos perimerunt. C Irritat, a canibus tractum est, quorum latratibus, id est littera plurimum sonat. De Judæis itaque ex impatientia contra Dominum loquentibus quærit. Quandiu ita eos impropere sinis? quandiu inimicum et adversarium illum tibi populum non convertis ad confessionem veram laudis tuæ? In finem, scilicet mundi, quando gens illa convertetur.

12 *Ut quid avertis manum tuam et dexteram tuam :
De medio sinu tuo in finem ?*

Spiritualiter hic Ecclesia Deum Patrem deprecatur de unigenito Filio, qui in sinu Patris est, qui et dextera appellatur, et manus, ne tardet eum transmittere in terris. H C Tunc autem avertere manum dicitur. cum nos peccare sinit. C Tunc vero convertit manum, cum peccata hic corrigit. H Sinus autem Dei, sanctuarium ejus est, templum ejus, vel ejus custodia. C Vel ad litteram, cur a sinu, id est Judæis avertis manum, id est Christum, usque ad finem sæculi? quando iterum ad sinum tuum convertis manum, id est Judæos convertes ad Christum.

13 *Deus autem rex noster ante sæcula :*
Operatus ÷ est : salutem in medio terræ.

C Sæcula autem dicta sunt, quod in se revolvant tempora. Ne crederet quis temporalem Dominum, ideo dicit eum esse regem ante sæcula. In medio terræ, id est hominum qui terræ nomine significantur; cunctis, scilicet cernentibus populis, operatus est salutem humani generis; H vel, in Judæa, quæ medium terræ dicitur.

14 *Aut confirmasti in virtute tua mare :*
Contribulasti capita draconum in aquis.

C Ostendit nunc eundem Salvatorem esse eum qui quondam fecit mirabilia. Confirmavit enim liquidas Rubri maris abyssos, quando in duobus lateribus ita est deflexum, ut mare navigerum iter faceret esse terrenum. Capita draconum, superbia dæmoniorum, quæ perducuntur ad nihilum, quando animas quas illi inquinabant fons salutaris emundat baptismi. In hoc enim versu mysterium jam dicti miraculi exponit; significabat enim transitus maris Rubri baptismum et diaboli victoriam. Unde in aquis, scilicet baptismi, intellige.

15 *Tu confregisti capita draconis :*
Dedisti eum escam populis Æthiopum.

C Confractum est caput draconis, id est Satan, quando superbia ejus de cœlo dejecta est, et quando

vitia in baptismo sunt extincta. Æthiopes, peccatores advertimus, qui ad Dominum conversi escam cœperunt habere diabolum, quia a Christianis de- tractionum morsibus comeditur. H Sive ut ab his comminueretur per signum crucis, quos prius de- voraverat in suasionibus vanis.

14 . Tu dirupisti fontes et torrentes :

✕ Tu siccasti fluvios Etham : .

C Fontes, dixit peccatores, quorum mala jugiter influunt; torrentes, qui subito suscitati, rapide pec- cando irruunt in bonos : Hos dirupit Deus cum a famulatione diaboli divisit. Etham, fortis interpre- tatur, et significat diabolum, cujus flumina, id est, ejus doctrinam exsiccavit Deus, et ad nihilum re- degit.

17 Tuus est dies, et tua est nox :

Tu fabricatus est auroram et solem.

H Tuus est dies, id est claritas Evangelii, et nox, id est obscuritas legis, quia te utraque pronuntiant. Auroram, id est illum hominem, per quem sedentes in tenebris lucem viderunt. Lunam vero Ecclesiam dicit, quæ in obscuritatibus sæculi lucet.

18 Tu fecisti omnes terminos terræ :

Æstotem et ver tu plasmasti ea.

H Terminos terræ, apostolos et prophetas dicimus. H Ver, significat justos, qui in hoc sæculo bonis ope- ribus florent; per æstatem fructum laboris sui per- cipiunt. C Vel, ver confessores, qui æquabili devo- tione et mansuetudine temperati Domino serviunt. Æstas, vero eos qui martyrii calore fervent.

19 Memor esto hujus : inimicus improperavit Do- mino :

Et populus insipiens incitavit nomen tuam.

H Memor esto, scilicet martyrum qui ab amore nominis tui talia patiuntur. Inimicus diabolum. Po- pulus insipiens, id est gentilis vel hæretici, qui in- citant semper nomen Domini. C Vel, inimicus, in- telligitur Judæorum populus, qui et insipiens recte dicitur, dum dies festos et legem Dei sui a terra quiescere volebant facere, et talia dicerent quibus Deum incitarent.

20 Ne tradas bestiis animam confitentem tibi :

Et animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.

C Supplicat enim vir sanctus, quod sciebat de Judæis devotis esse venturum, ut non tradat animas fidelium, ne diabolum ad sua vota perveniat. Bestias D posuit diabolum cum ministris. Pauperes sunt, qui se ad humilitatem sanctissimam hic contulerunt, ut illic divites fiant.

21 Respice in testamentum tuum :

Quia repleti sunt qui obscurati sunt terræ domi- bus iniquitatum.

C Respice, dixit, ut digneris implere quæ cognosce- ris ante promississe, quia repleti sunt, scilicet pecca- tores, qui ignorantie obscuritate dimersi sunt, quo- niam lumen sapientiæ perdiderunt. Repleti sunt autem terræ domorum iniquitatum, sive terræ do- mibus iniquitatum, A id est terrenis desideriis

A de domo iniquitatum, id est conscientia iniqua; domus enim iniquitatum, id est conscientie ma- læ, obscuræ, sunt terrenis desideriis et repletæ ma- litia.

22 Ne avertatur humilis factus confusus :

Pauper et inops laudabunt nomen tuum.

C Rogat Propheta non debere confundi humiles, qui Deum jugiter laudant; pauper Dei dicitur hic, et dives sæculi nuncupatur : iste est regis æterni, ille temporis fugitivi. Iste Dei pauper, et cum vi- detur silere, Deum laudat; ille dives sæculi super- bus, mutus est quamvis psallat.

23 Exsurge Deus, judicium causam tuam :

Memor esto improperiorum tuorum eorum quæ ab insipiente sunt tota die.

B H Exsurge, Deus, judicium causam pro his impro- peris, quæ vel tu sustinuisti pro nobis, vel nunc Ecclesia sustinet. Memor esto, ut in judicio confun- dantur, qui tibi vel tuis semper improperabant. C Vel, Deus judicat causam suam, dum errantes convertens facit errorem suum cognoscere et illud prædicare quod prius abnuebant. Et ad litteram, illorum improperiorum supradictorum : Jam non est propheta, etc., quæ ab insipiente populo dicta sunt, memor esto.

24 Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum :

Superbia eorum qui te oderunt ascendit sem- per.

C Ne obliviscaris, scilicet in damnatione perpe- tua, voces obstinatorum. C Vel, qui in præsentibus pressuris te invocant, consolentur propter voces, persequentium. C Superbia est enim, quam Domi- nus spiritualiter odit, per quam et angelus corruit, et primi hominis beatitudo discessit. Et hoc con- grue de Romanis accipimus, qui superbi elati su- per templum Dei vexilla erigebant et ipsum incen- derunt.

ORATIO EX PSAL. LXXIII.

Creator omnium elementorum, Domine, ante sæ- cula rex æterne, memento gregis tui, quem effu- sione cruoris proprii redemisti atque omnium te quærentium voces propitiatus exaudi. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS LXXIV.

ARGUMENTUM PSAL. LXXIV.

C Vox fidelium Judæorum, qui Christi mirabilia narrare se profitentur, et de Christi futuro judi- cio. .

TT. In finem ne corrumpas. Psalmus Asaph can- tici.

C Asaph synagoga interpretatur, id est congrega- tio quæ ex Judæis credidit, non quæ obstinata per- mansit. Iste Asaph hic admonet populum Judæo- rum ne fidem suam corrumpat in finem, id est in Christum. Psalmum vero cantici diximus esse, cum res actuales spirituali contemplatione discer- nimus.

1 *Confitebimur tibi, Deus, confitebimur :
Et invocabimus nomen tuum.*

2 *Narrabimus mirabilia tua :
Cum accepero tempus ego justitias judicabo.*

C Erupit populus Judaicus in vocem confessionis. Sequitur iterum: confitebimur, ista repetitio soliditatem promissionis testatur. Deo enim frequentata confessio non parturit periculum, sed salutem, quamvis terreno judici vel semel confiteri crimina, plerumque mortem generet. Est autem confiteri multorum confessione aliquid profiteri.

C Introducta est vox fidelium, qui pura mente Deo merentur servire. Mutatio personæ deinde est; loquitur enim Deus: cum accepero tempus, scilicet per id quod factus est homo, se justitiam judicaturum, ut compuncta corda mortalia ante tempus B judicii se precarentur absolvi, ne in futuro duram sententiam iudicis sustinerent. H Nunc non est iudex, sed erit. Si enim esset nunc iudex, peccatores non erigerentur, et in sæculo non obtinerent divitias.

3 *Liquefacta est terra et omnes qui habitant in ea :
Ego confirmavi columnas ejus. Diapsal.*

C Dominus dicit, adventum suum, esse terram liquefactam, id est, genus humanum, ab illa soliditate veritatis in peccatorum labem resolutum esse, nefandis Idolis serviendo. Columnas apostolos dicit qui confirmati sunt in resurrectione Christi, quoniam in passione ejus nutaverunt.

4 *Dixi iniquis : Nolite inique agere :
Et delinquentibus : Nolite exaltare cornu.*

C Dixit enim per prophetas et apostolos monita C veritatis, ne scelerati male agerent. Delinquentes sunt, qui de propria justitia præsumentes, et exaltantes se in superbia, collum suum submitti jugo Christi contempnunt. Vel cornu exaltant, qui se in peccatis excusant, modo diabolum arguentes, modo alium incusantes suasorem.

5 *Nolite extollere in altum cornu vestrum :
÷ Nolite : loqui adversus Deum iniquitatem.*

C Ille quoque in altum erigit cornu, qui contra Deum (concepta iniquitate) remurmurat. Loquitur autem contra Deum iniquitatem, quando aliquis se sic æstimat constitutum a Deo, ut peccata minime declinare potuisset, dicens non culpa sua, sed necessitate ad aliquod se flagitium pervenisse quod propria voluntate peccavit.

6 *Quia neque ab oriente neque ab occidente neque
a desertis montibus :
Quoniam Deus iudex est.*

C Neque ab oriente, etc., addendum : Dominus deest, ut te non possit agnoscere. Orientem dicit, homines divina claritate conspicuos; occidentem, peccatores quibus adhuc lumen veritatis absconditur; desertos montes, falsos prædicatores, id est, hæreticos. Ergo cum his omnibus Deus præsens esse et cognitor et iudex, justus monstratur, ne quisquam præsumat facere quod cum possit in futuro iudicio damnare.

A 7 *Hunc humiliat et hunc exaltat :
Quia calix in manu Domini vini meri plenus
misto.*

C Humiliat utique superbum, exaltat humilem, quia ille in se, iste in Deum confidit. H Calix vero retributio est; plenus vini meri, id est veritate, quoniam in die iudicii unicuique propinabitur quod meretur; mistus est autem misericordia et iudicio.

8 *Et inclinavit ex hoc ÷ in hoc :
Veruntamen fex ejus non est exinanita :
Bibent omnes peccatores terræ.*

C Hic duos populos significat, Judæorum et gentium, quoniam tulit ex ore non credentium Judæorum. Quod potandum inclinavit conversis populis gentium; feces enim hic non sordes, sed ultimam fidem debemus accipere, quando Judæi cum aliis peccatoribus credere meruerint; multi vero peccatores in sua obstinatione mansuri sunt.

9 *Ego autem annuntiabo in sæculum :
Cantabo Deo Jacob.*

C Vox Ecclesiæ de futuro iudicio in Deum gloriantis. Cantat Deo Jacob, dum psalmodiam dicit Ecclesia.

10 *Et omnia cornua peccatorum confringam :
Et exaltabuntur cornua justii.*

C Cornua peccatorum sunt regna superbiorum, et omnis eorum potestas, et jactantia in futuro iudicio conterenda. Cornua vero justii, munera sunt futuri iudicii, quæ revera firmiter eriguntur, quoniam in æterna pulchritudine permanebunt.

ORATIO EX PSAL. LXXIV.

C Pastor bone, qui propter mortalium ovium redemptionem hausisti calicem passionis, nomen tuum supplices invocamus, ut nos super columnas sapientiæ stabiliter septiformis Spiritus sanctificatione confirmes. Qui cum Patre, etc.

PSALMUS LXXV.

ARGUMENTUM PSAL. LXXV.

C Vox Ecclesiæ, hortantis ut Deo potenti fidelis anima munera offerat.

TT. *In finem in laudibus psalmus Asaph canticum ÷ ad Assyrios : .*

C Nota sunt verba istius tituli, sed de Assyriis dicemus. Qui interpretantur dirigentes; qui designant Judæos fideles; qui jam docti regulis fidei rectis semitis ambulare contendunt. Hos alloquitur D Asaph, laudem Dei mirabiliter decantans.

1 *Notus in Judæa Deus :
In Israel magnum nomen ejus.*

C Judæa enim confitens interoretatur, credens in illum regem, qui per Mariam virginem ex tribu venit Juda; Israel, vir videns Deum interpretatur. Et ad illos loquitur qui vero lumine radiati a perfidorum iniquitate discreti sunt, et nomen Domini puro corde confitentur, non ad eos qui in perfidia manent, solo nomine Judæos et Israel.

2 *Et factus est in pace locus ejus :
Et habitatio ejus in Sion.*

C Ille enim pacem habere probat cum Domino,

qui sequitur jussa dominantis; pax enim vera est concordiam habere cum moribus propriis et litigare cum vitiis. Sion *speculatio* interpretatur, per quam Deus fidelium corda prospicitur. Nam et ipse mons fit Sion qui eum meruerit sincera mente conspiciere.

3 *Ibi confregit potentias arcuum :*

Scutum et gladium et bellum. Diapsalma.

C Ibi, in illa scilicet pace, ubi Dominus pacis habitare dignatur; istic ita franguntur. Potentia arcuum, significat malitiam superbiorum. Scutum, hic significat concertationes diabolica fraude præsumptas; gladius, manifesta vulnera, bellum monstratur esse paci contrarium. Hæc omnia fracta erunt, veniente auctore pacis.

4 *Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis :*

Turbati sunt ÷ omnes : insipientes corde.

C Illuminare dixit Dominum per æternos montes, quia ipse per prophetas atque apostolos dedit Christianum populum eorum prædicatione illuminari. Dicuntur autem illi montes æterni, quia perpetua et *incommutabili* sublimitate consistunt. Turbatos dicit insipientes, quoniam recedentes a vero lumine tenebrosa mundi desideria secuti sunt, et unde justi sunt illuminati, inde isti sunt turbati.

5 *Dormierunt somnium suum : et nihil invenerunt omnes viri.*

Divitiarum in manibus suis.

C Dormierunt tanquam vigilantes habentes somnium in bonis actibus. Nihilque in manibus suis inveniantur habuisse in futuro, quod divitias suas hic relinquunt, quas erogare pro se debuerunt.

6 *Ab increpatione tua, Deus Jacob :*

Dormitaverunt qui ascenderunt equos.

C Dormitasse dicit incredulos, qui sancta monita Domini (qui est Deus Jacob) audire contempserunt. Ipsi ascenderunt equos, quia in superbia elevati per illecebras istius mundi vagantur, quasi equis currentibus insiderent.

7 *Tu terribilis es et quis resistet tibi ?*

Extunc ira tua.

Terribilem dicit esse Christum in illo iudicio, quando in sede sue majestatis apparebit, ubi nemo potest reprobiorum resistere, ubi cognoscunt Dominum omnia scelerata damnare. Extunc dicit, id est tempore iudicii, quæ etiam dies iræ dicitur (*Soph.* 1): quia nihil ulterius per patientiam dissimulabitur, quando jam in impios vindicatur.

8 *De cælo auditum fecisti iudicium :*

Terra tremuit et quievit.

De cælo Deus Pater iudicium auditum fecit, quando Filium suum propter redemptionem humani generis in mundum misit. Terra tremuit, quia peccatores in adventu ejus perterriti, pro peccatis suis penitentiam egerunt, et de futuro a pravis operibus quieverunt. C Vel, in extremo iudicio de cælo Christus veniens auditum fecit, id est faciet iudicium.

A 9 *Cum exurgeret in iudicium Deus :*

Ut salvos faceret omnes mansuetos terræ. ÷

Diapsal : .

C Exurgere tractum est a iudicibus mundi, qui, quando aliquid cum severitate consuerint, dicuntur exurgere, quia commoti videntur commissa crimina vindicare. Mansueti terræ, sunt qui nullis vitiis istius mundi inflammantur.

10 *Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi :*

Et reliquæ cogitationis diem festum agent tibi :

C Cogitatio nostra consistetur Domino, quando peccata præterita satisfactione damnaverit. Reliquæ cogitationum sunt, post effusas lacrymas, præteritorum criminum recordata perniciet et lamentatio. Hæc agit diem festum Deo, quando se ab illo interitu peccatorum sentit esse liberatum.

B 11 *Vovete et reddite Domino Deo vestro :*

Omnes qui in circuitu ejus sunt, offerent munera.

12 *Terribili et ei qui aufert spiritum principum.*

Terribili apud reges terræ.

C Sunt quædam quæ, nisi voveamus, implere nulla lege constringimur, ut virginitatem servare, eremum petere, quotidie jejunare; sed cum promissa fuerint, jubet esse reddenda Deo. In circuitu quippe res agitur, cum munera fidelium sacris altaribus offeruntur, hoc est circumeundo altare offeruntur.

C Terribilis, dicitur Deus non reprobis, nam ei Deum metuerent vitam emendarent, sed devotis est terribilis et suavis. Qui aufert spiritum, scilicet superbiæ vel tumoris, utique ab illis regibus, qui corpus suum regere ac moderari Dei munere meruerunt, id est illi vovete et reddite, qui principum spiritum auferens, scilicet superbiæ, dat illis principibus elatis humilem spiritum, ut deinceps contemiscant ad sermones Dei, et sint vere reges terræ, id est corporis sui et aliorum; vel etiam reprobis terribilis in iudicio, quando piis dulcis erit.

ORATIO ET PSAL. LXXV.

Cogitationibus te confitentibus effectum largire, terribilis Deus, ut a montibus æternis illuminati, dum resurrectionis tuæ gloriam suscipimus, futuri iudicii ignominia careamus. Qui cum Patre, etc.

PSALMUS LXXVI.

ARGUMENTUM PSAL. LXXVI.

C Psalmus hic ad fidelium congregationem pertinet, quæ vitia hujus sæculi transiliens, ad illum finem pervenit cui nihil potest simile reperiri.

TT. *In finem pro Idithun ÷ psalmus Asaph : .*

1 *Voce mea ad Dominum clamavi :*

Voce mea ad Deum et intendit mihi.

C Ille enim tantum clamat ad Deum, qui talia cum petit qualia se fidelibus daturum pollicetur. Nam qui eum pro rebus transitoriis rogat, non ad Deum clamare cognoscitur, quamvis ipsum petere videatur. Et intendit mihi, illius quippe intendere, liberare est, et tam magna conferre qualia non prævalet avidus precatore petere.

2 *In die tribulationis meae Deum exquisivi, manibus mei nocte contra eum :
Et non sum deceptus.*

H Ista sententia talis est, ac si diceret : Filium perdidit pauper factus sum, incensa est domus mea, non quæro illud quod perdidit, sed Dominum quæro ; si illum invenio, in ipso omnia habeo. C Manibus, operibus dicit bonis ; nocte, mundi hujus significat vitam. Ille revera non decipitur, cui promissa Dei complentur. H Vel, non sum deceptus ab insidiis diaboli ; et vide. Isto in tribulatione Deum manibus quærit ; nos, quando tribulamur, nihil aliud nisi de tribulatione cogitamus et conquerimur.

3 *Renuit consolari anima mea : memor fui Dei et delectatus sum :
Et exercitatus sum et defecit spiritus meus.
Diapsalma.*

C Consolari noluit in præsentia de rebus transitoriis et caducis, ut æternam consolationem acciperet in futuro. Delectatus sum. Nam cum Dei memores sumus, totius suavitatis munere replemur : Quod his evenit qui transitoriis nolunt consolari. Exercitatum se dicit in illa contemplatione divina : cum tractaret quali sapientia Dei cuncta disponat, defecit spiritus in ipsa consideratione tali, tam innumerabilia opera Dei, tam ingentia comprehendere non valens.

4 *Anticipaverunt vigilias oculi mei :
Turbatus sum et non sum locutus.*

H Anticipaverunt, id est antequam aliquis vigilaret ego vigilabam. Ergo monachus qui non vigilat hunc versum non potest dicere : turbatus sum quasi homo ; non sum locutus, ut Christianum deceat ; iracundiam in corde habui, sed eam in verbo non protuli. H Vel, turbatus sum, recordatione peccantium pro quibus crucior condolens. Et ideo causam turbationis subjungit :

5 *Cogitavi dies antiquos
Et annos æternos ÷ in mente habui ; .*

C Cogitavi dies antiquos, Adæ videlicet, quibus humanum genus peccatis tenebatur obnoxium. Et annos æternos, quia sicut isti dies antiqui, in quibus sumus, momento pereunt, sic futuri dies et anni in cælo perenni longævitate consistunt. In istis mors dominatur ; in illis vita regnat perpetua.

6 *Et meditatus sum nocte cum corde meo :
÷ Et : exercitabar et scobebam spiritum meum.*

C Meditatur etiam cum corde suo, qui animam facit suam aliquid cum ratione tractare. Exercemur vero, quando per cogitationes innumeras æstusamus. H Scobebam spiritum, hoc est fodiebam quasi agrum, ut ibi mitterem semen doctrinæ Dei. Et ita dicit etiam in epistola ad Sunniam et Fretulam Hieronymus, dicendum esse et scribendum esse, scilicet scobebam, id est scrutabar et fodiebam, quasi qui in agro herbas quærit.

A 7 *Nunquid in æternum projiciet Deus :
÷ Et : non apponet ut complacitior sit adhuc ?*

C Nunquid proficiet, scilicet genus humanum, ut non adventus sui miseratione ipsum adjuvet. Istud nunquid non est negantis sed affirmatis ; apponet enim, id est præstabit ut ei beneplacitum sit humanum genus. Adhuc expectantis est non dolentis. H Hæc erat tota cogitatio mea : Deus hominem fecit, et vitam promisit ei æternam ; quomodo ergo de paradiso est ejectus, ut non adjiciat ut ei placeat adhuc ?

8 *Aut in finem misericordiam suam abscidet :
A generatione in generationem ?*

C Misericordia Dei est quod de Maria virgine nasci dignatus est. Hanc Dominus non abscidit a generatione, Judaica videlicet, in generationem gentium. H id est, nec a Judæis, nec a gentibus abscidit. C In finem vero significat plenitudinem temporis, de quo Joannes ait : Filioli, novissima hora est (Joan. II).

9 *Aut obliviscetur misereri Deus ?
Aut continebit in ira sua misericordias suas ?
Diapsalma.*

C Hinc pronuntiabat misereri Deum, quia ejus prævidebat adventum. Non etiam in ira continebit Deus misericordiam suam, sed in misericordia sua ab ira se potius abstinerebit.

10 *Ut dixi : Nunc cœpi :
Hæc mutatio dexteræ Excelsi.*

C Dicit etiam : nunc cœpi, scilicet sapere vel intelligere, et quæ sit illud quod nunc cœpit exponit, quia hoc cœpi intelligere quod sanctam commutationem dextera Domini, id est Christus consuevit in nobis operari, ut de conditione sæculi commutati, mereamur ejus illi nuncupari. H Vel hæc mutatio, quod juste perditio pie miseretur.

11 *Memor fui operum Domini :
Quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.*

H Memor fui operum Dei quæ fecerat Moysi, vel aliis sanctis. C Memorero ab initio quod fecit Adam ad imaginem suam, deinde quod oblationem Abel justi suscepit, et quod in arca Noe diversi generis animalia in mysterio Ecclesiæ salvavit, quod typum adventus sui in Isaac oblatione cœlesti pietate monstravit, et similia quæ ab initio mirabilia fuerunt, in quibus tamen omnibus Dei misericordia homini ostenditur.

12 *Et meditabor in omnibus operibus tuis :
Et ad inventionibus tuis exercebor.*

H Tota mea cogitatio de virtutibus tuis est, et exercebor, C id est, in præceptis tuis salutaribus humiliter devotione versabor, vel meditabor in omnibus operibus, id est Scripturis divinis.

12 *Deus in sancto vita tua : quis Deus magnus sicut
Deus ÷ noster : ?
Tu es Deus qui facis mirabilia.*

14 *Notam fecisti in populis virtutem tuam : redemisti
in brachio ÷ tuo populum tuum ; .*

Filios Jacob et Joseph.

C Sanctus, Christus est Dominus, idem ipse est via; qui juste dicitur via Patris, quia per ipsum quemadmodum Trinitas colitur accipimus. Dicit enim: *Ite, baptisate omnes gentes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (Matth. xxviii).* H Dii dicuntur sancti secundum gratiam, tu vero naturaliter Deus es, et tu etiam ex natura solus facis mirabilia quotidie. Deus facit mirabilia, ut in latrone; heri latro, hodie Christianus. Alius heri fornicator, hodie continens; heri rapiebas aliena, hodie tua porrigis.

C Notam fecisti, scilicet cum in hunc mundum misisti Dominum Salvatorem, qui Dei virtus et Dei sapientia est (*I Cor. i*); et notus tantum corpore infidelibus populis, fidelibus autem et divinitate, ut est; Beati mundo corde. H C Redemit in brachio, id est in Filio. Filios Jacob, Judaicam plebem: et Joseph, gentilem populum; qui ei credere puro corde maluerunt. Joseph enim *augmentum* interpretatur, Judæi ergo præcesserunt, et nos adjuncti fidelibus sumus.

15 *Viderunt te aquæ, Deus, viderunt te aquæ et timuerunt:*

Et turbatæ sunt abyssi.

Viderunt te aquæ, id est, populi gentium credendo timuerunt; conturbatæ sunt abyssi, C hoc est humana corda tenebrosa quæ ista salubri turbatione conversa sunt. H Vel aquæ, mentes et animæ puræ sunt et timuerunt; sed timor non fuit de odio, sed fide.

16 *Multitudo sonitus aquarum:*

Vocem dederunt nubes.

C Multitudo est sonitus aquarum, quando psalmodia dulcis effertur Domino, quando gemitibus et lacrymis culpa diluitur. Nubes significat prædicatores qui vocem dederunt cum præcepta Dei vulgaverunt per totum mundum, ex qua vulgatione sonitus iste aquarum provenit.

17 *Etenim sagittæ tuæ transcunt:*

Vox tonitruui tui in rota,

C Sagittas hic evangelistas dicit, qui prædicationibus suis devotos usque ad cordis intima medicinaliter transfoderunt, non inflicto vulnere sed salute. Per rotam orbem terrarum dicit, qui in speciem rotæ rotunditate concluditur, ubi vox prædicationis conspergitur. Sed illæ nubes illa tonitrua quid fecerint subditur.

18 *Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ:*

Commota est et contremuit terra.

C Illuxerunt coruscationes, id est, divina præcepta veritatis lumine radiantia. Commotos et tremefactos illos dicit, qui verbum Dei fideliter audientes, ad emendationis studium Christi munere pervenerunt.

19 *In mari via tua et semitæ tuæ in aquis multis:*
Et vestigia tua non cognoscentur.

C In mari, id est, in cogitationibus hominum, quæ

Diapsalma. A velut mare fluctuant, ubi Christus habet vias, quando eos gratia sua sibi subdiderit. Aquæ multæ conversarum turba gentium, ubi sunt semitæ Dei, dum ad eos venire dignatur: quod dicit vestigia tua non cognoscentur, significat præsentiam corporalem quam populus Judaicus agnoscere noluit.

20 *Deduxisti sicut oves populum tuum:*

In manu Moysi et Aaron.

C Deducti sunt enim populi Hebræorum in manu Moysi et Aaron, id est operatione, quam diversorum miraculorum novitate faciebant. Et benedixit sicut oves et non absolute, oves, sed sicut oves, qui non credendo facti sunt hædi. Moyses interpretatur assumptus. Aaron fortitudinis mons, quæ nomina ipsorum virtutes quas fecerant expriment.

ORATIO EX PSAL. LXXVI.

Mirabilium omnium operator immense, qui quondam aquas in aspectu tuo sistentes, deinceps in vina mutasti: te humiliter imploramus, ut suscepta voces clamoris nostri, misericordiam nobis (quam nunquam oblivisceris) largiaris. Qui cum Patre et Filio, etc.

PSALMUS LXXVII.

ARGUMENTUM PSAL. LXXVII.

C Vox prophetæ ad Judæos, enumerantis quanta munera Deus eis tribuerit, vel mirabilia ostenderit, qualisque in eis vindicta provenerit.

TT. *Intellectus Asaph.*

C Asaph, ut dictum est, Hebræa lingua synagogam, Latine collectionem significat; sed quia intellectum præmisit, fidelem hic synagogam loqui posse declaravit.

1 *Attendite popule meus legem meam:*

Inclinate aurem vestram in verba oris mei.

C In hoc principio loquitur Deus, qui per Moysen legem dedit Hebræis. Attendit autem audita, qui res dictas devota mente perspexerit. Populus meus: illos dicit qui ejus mandatis obediebant. Inclinare cognoscitur aurem suam, qui toto corde vult audita percipere: unde sicut per hoc quod dixit attendite, intellectum jubet apponere, ita per hoc quod dicit, inclinate aurem, affectum audiendi præcipit habere. H Vel ista, et sequentis versus, verba sunt Christi.

2 *Aperiam in parabolis os meam:*

Loquar propositiones ab initio.

C Parabola enim Græco vocabulo dicitur similitudo: quando illud quod intelligi volumus, per aliquas comparationes indicamus. Præpositiones: obscuras et abditas significat quæstiones, quæ adhibita disputatione solvendæ sunt. Quod vero dicit ab initio, videlicet Veteris Testamenti intellige.

3 *Quanta audivimus et cognovimus ÷ ea:*

Et patres nostri narraverunt nobis.

H Quanta audivimus: hoc pertinet ad apostolos. Et cognovimus ea: a patriarchis et prophetis. C Patres suos: Moysen et alios prophetas, qui de Domini adventu multa locuti sunt, dicit.

4 *Non sunt occultata a filii eorum :*
In generatione altera.

C Non sunt occultata, scilicet a spiritalibus filiis, qui eorum imitatores fuerunt. Altera generatio, non Hebræorum, sed gentium significat congregationem.

5 *Narrantes laudes Domini et virtutes ejus :*
Et mirabilia ejus quæ fecit.

C Narrare quippe opera Domini laudasse est. Cujus facta dum narrantur, gloria semper augetur. Virtutes, liberationes dicit, quas fecit in populo cum eos de Pharaone liberavit : mirabilia vero, quod eos in deserto manna pavit, et modica et levissima concertatione gentes potentissimas subiecit.

6 *Et suscitavit testimonium in Jacob :*
Et legem posuit in Israel.

C Suscitatum esse testimonium in Jacob dicit : quando cum angelo colluctans, tactus uno femore claudicavit (*Gen. xxxii*) quod significat Israeliticum populum, partim fidei firmitate, constare partim a sua salute discedere. Posuit legem in Israel, ut eos devotos esse suo Domino commoneret, hoc est quod superius dicit, aperiam in parabolis et loquar propositiones, quia iste versus figurate loquitur.

7 *Quanta mendavit patribus nostris*
Nota facere ea filiis suis :
Ut cognoscat generatio altera.

C Versus iste significat, per generationes hominum fuisse mandata Dei transmissa, ne quis putaret uni datum quod omnibus est concessum. Altera hic generatio, extraneos significat non propinquos, et gentes non Judæos.

8 *Filii qui nascentur et exsurgent :*
Et narrabunt filiis suis.

C Filii Christiani sunt, qui prædicationes sanctas ad animarum salutem conferendam suis posteris tradiderunt.

9 *Et ponant in Deo spem suam : et non obliviscantur operum Dei :*
Et mandata ejus exquirant.

C Admonet hic, ut posteri spem suam non ponant in legem, quæ punit, sed in gratiam concessam, quæ liberat : et non obliviscantur operum Dei, H id est contempnant, sicut fecerunt perfidi Judæi, sed mandata ejus exquirant ut Christiani.

10 *Ne fiant sicut patres eorum :*
Generatio prava et exasperans.

H Hic notatur perfidia Judæorum, qui murmurabant semper in deserto contra Dominum. C Prava dicta : quia veritatem recipere noluerunt. H Exasperantes : quia contra Dominum blasphemabant irritantes ad vindictam.

11 *Generatio quæ non direxit cor suum :*
Et non est creditus cum Deo spiritus ejus.

H Usque hodie perversus est Israel, et est non directus cum Deo Spiritus ejus, et quoniam non recepit Filium, propterea non recipit Spiritum sanctum. C Ille dirigit cor suum, qui ad divinas se cor-

A rigit jussiones. A Illius vero Spiritus creditus est cum Deo, qui in Deum credit.

12 *Filii Ephrem intendentes et mittentes arcum :*
Conversi sunt in die belli.

C Ephrem vel Ephraim interpretatur frugifer : hic fuit filius Joseph junior, quem avus suus primario loco benedixit : ejus vero filii paterna benedictione crescentes (*Gen. xlviii*), de fructu fidei corrue- runt. Intenderunt arcum : cum admonente Moyse dixerunt, quæcunque locutus est Deus faciemus. Conversi vero sunt : quando Aaron dixerunt : Fac nobis deos quos adoremus (*Gen. xxxii*).

13 *Non custodierunt testamentum Dei.*
Et in lege ejus noluerunt ambulare.

C Non custodierunt testamentum Dei : ideo conversi sunt in die belli.

14 *Et obliti sunt benefactorum ejus :*
Et mirabilium ejus quæ ostendit eis.

C Obliti sunt Judæi beneficiorum Dei et omnium signorum ejus.

15 *Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra*
Ægypti :
In campo Taneos.

C Narrat enim facta miracula coram patribus eorum, id est Moyse, Aaron et aliis senioribus, ut et manifestis rebus constantias credere debuissent : et ideo etiam provinciam dixit et locum, ubi hæc facta sunt. Campus Tanis significat humile mandatum quod in terris positus Christus docuit dicens : Discite a me, quia mitis sum et humilis (*Matth. xi*).

16 *Interrupit mare et perduxit eos :*
Et statuit aquas quasi in utrem.

C Ruptum est mare : quando in geminum latus permansit, ut non tam pelagus quam excisa rupes putaretur. Perduxit eos ad promissam, scilicet terram : statuit aquas, id est, ut sic staret unda immobilis : tanquam fuisset inclusa in vasis.

17 *Et deduxit eos in nube diei :*
Et tota nocte in illuminatione ignis.

C Nubes diei, mystice significat Dominum Christum : quia et ipse est verus dies, tamen perfidias celatus est nube carnis suæ. Et tota nocte : hic significat Christianos, quos custodit in nocte sæculi, claritate sui luminis.

18 *Interrupit petram in eremo :*
Et adaquavit eos velut in abyso malta.

D C Tunc interrupta est petra in eremo : quando percussit et fluxerunt aquæ, ideo hoc, ut ostenderet universas creaturas ejus jussionibus obedire, prius aquas, hic petram. Adaquavit dixit : ut jumenta magis videretur significare, quam homines, qui tantis beneficiis gratias agere noluerunt. In abyso malta : copiam largissimæ undæ declaravit, quæ velut de abyso palagi, ita multa profluxit.

19 *Et eduxit aquam de petra :*
Et deduxit tanquam flumina aquas.

H C Petra hic significat Christum, in ligno crucis lancea percussum, de cujus latere sacramentum baptismatis profluxit.

20 *Et apposuerunt adhuc peccare ei :*

In ira concitaverunt excelsum in inaquoso.

C Apposuerunt, id est adjecerunt, ut inter tanta miracula non crederent. Peccare dixit non credere: quod nimis improbum constat esse delictum eis, qui de perceptis gratias non retulerunt. In ira concitaverunt excelsum, qui tot miraculis irrigati, perfidiæ suæ sterilitate in eum credere volebant: ut sic in inaquoso vel sicco, non tam locum ubi facta sunt miracula, quam mentem eorum significet.

21 *Et tentaverunt Deum in cordibus suis :*

Ut peterent escas animabus suis.

C Tentaverunt: tentare enim dicimus aliquid sermonibus dolosis postulare, ut videatur in verbis simplicitas, cum sit in corde malitia. Isti ergo animabus suis, non spirituales sed carnales escas, subdole poposcerunt.

22 *Et male locuti sunt de Deo :*

Dixerunt nunquid poterit Deus parare mensam in deserto ?

C Utique male locuti sunt, quia falsa, non credentes posse parare mensam in deserto, qui dat escam omni carni: sed mensa ista significat passionem, in qua reficimur esurientes.

23 *Quoniam percussit petram et fluxerunt aquæ :*

Et torrentes inundaverunt.

H Aquæ, mystice significant donum Spiritus sancti et fluente divinæ prædicationis, a petra, hoc est a Christo prolata: vel aqua, apostolos: torrentes vero, reliquos Ecclesiæ doctores, ex quorum prædicatione sitim verbi Dei restringimus: vel Christo, qui ex petra, percusso propter peccata nostra, fluxerunt aquæ baptismi et martyrii.

24 *Nunquid et panem poterit dare :*

Aut parare mensam populo suo ?

H Diffidentia populi Judæorum addit: Nunquid et panem, etc., sed et panem cæli posse sibi dari negantes, qui est Christus, ita inquirunt: Quomodo potest hic nobis dare suam carnem ad manducandum? (Joan. vi.)

25 *Ideo audivit Dominus et distulit :*

Et ignis accensus est in Jacob : et ira ascendit in Israel.

C Deus enim cogitationes murmurationum, etiam lingua tacente, cognoscit: sed et vindictam distulit ideo, ne se vindicaret ad præsens, non crederetur potuisse murmurantes satiare. Iterum distulit vindictam, ut ostenderet patientiam. Et ignis accensus est in Jacob. Jacob, qui interpretatur supplantator, significat gentes, quæ supplantabant Judæos, quia illis intransibilibus, illi expulsi sunt: in quibus accensus est ignis charitatis; in Israel vero, id est populo Judæorum ascendit ira formidabilis.

26 *Quia non crediderunt : in Deo :*

Nec speraverunt in salutari ejus.

C Dicit enim non credidisse eos in Deo suo: ut ostenderet eos pertinaces fuisse. Nec speraverunt in salutare ejus, id est in Salvatorem Dominum.

A 27 *Et mandavit nubibus desuper :*

Et januas cæli aperuit.

C Hoc quod sequitur, etsi per historiam videatur factum, oportet tamen ad Christum referri. Mandatum est igitur nubibus, id est prædicatoribus, ut per januas cæli, hoc est Scripturas sacras, prædicatio gloriosa adventum Salvatoris nuntiaret.

28 *Et pluit illis manna ad manducandum :*

Et panem cæli dedit eis.

C Manna interpretatur, quid est hoc? quod sanctæ communioni corporis Christi decenter aptamus: quia dum admirando cibus assumitur iste, declarantur munera Domini corporis Christi. Panis cæli Christus est, unde cælestia escam spiritalem capiunt et delectatione inestimabili perfruuntur.

B 29 *Panem angelorum manducavit homo :*

Cibaria misit eis in abundantiam.

C Panis ergo angelorum bene dicitur Christus, quia videlicet ipsius laude pascuntur: verum hic panis, in cælo replet angelos, nos pascit in terris. H Cibaria misit, ut jam non literæ hordeo, sed spiritualis tritici dogmate satientur.

30 *Transtulit Austrum de cælo :*

Et induxit in virtute sua Africum.

C Austrum enim et Africum ventos scimus esse meridianos: quibus flantibus, pigrum frigus expellitur, et aeris temperamenta præstantur; sic et verba Domini, charitatis igne flagrantia, mundo salutarem præstiterunt temperantiam.

31 *Et pluit super eos sicut pulverem carnes :*

Et sicut arenam matris volatilia pennata.

C Pluit super eos carnes, id est pabula doctrinæ, unde fidelium animæ satiarentur. Pulvis hic significat subtilitatem intelligentiæ. Arena vero innumerabilem prudentiam significat, salsi maris sapore conditam. Sed pennata volatilia: cælestia desideria, quibus anima velut carnibus repleta pinguescat. Arenam quoque maris dixit, quæ salsum saporem habet: nam est et fluviorum arena, quæ hunc saporem non habet. Vide itaque omnia ista, ad litteram nota, in parabolis dicta, dum ad Christum referuntur.

32 *Et ceciderunt in medio castrorum eorum :*

Circa tabernacula eorum.

C Castra enim a castitate dicta sunt, eo quod exercitus bellis occupatus, sædo luxui non vacaret. Nobis autem significatur, quod intra septa sanctæ Ecclesiæ omnia superna munera possumus accipere, si expleri bona desideria nostra divino munere postulemus,

33 *Et manducaverunt et saturati sunt nimis :*

Et desiderium eorum attulit eis :

Non sunt fraudati a desiderio suo.

34 *Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum :*

Et ira Dei ascendit super eos.

35 *Et occidit pingues eorum :*

Et electos Israel impedivit.

C Expleverunt desideria carnis, ratione jejuni, ventre pleni, sed mente vacuati. Fraus enim di-

citur, quasi fracta fides. Satiati sunt ergo ad suam ruinam, non ut inde viverent sed potius interirent.

C Adhuc escæ erant in ore, scilicet dum manna et coturnicum carnibus vescerentur (*Exod. xxxii*). Esca autem ab edendo dicta est. Tunc ira Dei ascendit: quando Dominus iratus Moysi dixit: Graviter peccavit populus iste vitulum conflando et adorando, nam eum colendo, mugituri erant in pœna, nam sequitur.

C Occidit pingues eorum, id est fortes Judæorum: propter peccatum vituli, quem fecit Aaron, occisi leguntur viginti tria millia eorum una die. Sicque factum est, ut electos Israel, pravitas peccantium impediret, ne venirent in terram promissionis, scilicet ipsum Moysen et Aaron.

36 *In omnibus hic peccaverunt adhuc:*

Et non crediderunt in mirabilibus ejus.

H Peccavit adhuc ille populus, qui contra famulum Dei Moysen murmurabat: peccant quotidie iniqui, qui sacerdotibus Dei obedire contemnunt: et tandiu peccant, quousque deficiunt, et cum festinatione deficiunt.

37 *Et defecerunt in vanitate dies eorum:*

Et anni eorum cum festinatione.

C Dies eorum defecisse dicit, quasi tabe languida consumptos; dies enim peccatorum cum festinatione transeunt, sicut legitur: Viri sanguinum et dolosi, non dimidiabunt dies suos (*Psal. lrv*).

38 *Cum occideret eos querebant eum et revertebantur:*

Et diluculo veniebant ad Deum.

C Non ipsi inquisierunt Deum, quos dicit occisos: sed exemplo talium populus reliquus supplicavit. Judaicus itaque populus tunc timuit, et exquisivit Deum, quando suos cernebat exstingui. Veniebant diluculo: H flagellati in peccatis revertentur, et excusso infidelitatis somno, veniebant mane ut audirent verbum Dei.

39 *Et rememorati sunt quia Deus adjutor ÷ est: eorum:*

Et Deus excelsus redemptor eorum ÷ est:

C Memorati sunt: quando irascente Domino extrema castrorum divino igne consumpta sunt, quo facto, rogaverunt Moysen ut pro eis Dominum supplicaret (*Num. xvi*). H Intellexerunt nullum alium posse in tali periculo adiutorium ferre, nisi illum qui eos de servitute Ægypti liberavit.

40 *Et dilexerunt eum in ore suo:*

Et lingua sua mentiti sunt ei.

C Sic illis contingit qui se putant per solum timorem credere. Nam nisi Dominus metuatur, misto amore: toto corde non queritur; hoc enim peccatum est maximum, ut se dicat illi confiteri lingua, dum cordis ima dissentiant: quasi ille omnia non cognoscat, quæ aguntur in tenebris, qui scrutator est renum et cordium. H Dixerunt autem ore, quando dicebant Moysi: Quæcunque præceperit Dominus faciemus,

A 41 *Cor autem eorum non erat rectum cum eo:*

Nec fideles habiti sunt in testimonio ejus.

C Nam et Dominus de ipsis per Isaiam dicit: Populus hic labiis me honorat, cor autem ipsorum longe est a me (*Isai. xxix*). Fidelis est in testimonio Dei, qui eum veraciter diligit: fides autem dicta est ab eo quod fiant dicta.

42 *Ipsæ autem ÷ est: misericors et propitius fuit peccatis eorum:*

Et non disperdet ÷ eos:

H Ipse autem est misericors: dum enim exspectat pœnitentiam, non statim punit delinquentem, quoniam peccatoris non vult mortem, sed conversionem (*Ezech. xviii*).

43 *Et abundavit ut averteret iram suam:*

Et non accendit omnem iram suam.

B C Abundavit: quando oravit pro Judæis in cruce positus, Pater, ignosce illis (*Luc. xxiii*): sic istius supplicatione actum est, ut ita Dei in eis placaretur: propitius enim peccatis eorum factus est, cum ad ipsius satisfactionem in cruce, non quidem omnes, sed multi ex his redire meruerunt.

44 *Et recordatus est quia caro sunt:*

Spiritus vadens et non rediens.

H Scit enim Deus, quia caro semper resistit legi Dei. C Caro autem dicta est, quod chara sit animæ suæ. Spiritus vadens et non rediens (subaudiendum est) in hoc mundo: quoniam ad suum eum corpus in resurrectione constat esse rediturum; unde mirabili brevitate hic hominis mors temporalis definitur, id est spiritus vadens et non rediens.

C 45 *Quoties exacerbaverunt eum in deserto:*

In ira concitaverunt eum in iniquo.

H Incredulitate utique atque ariditate cordis sui exacerbaverunt in deserto.

46 *Et conversi sunt et tentaverunt Deum:*

Et sanctum Israel exacerbaverunt.

H Conversi sunt, scilicet retrorsum et acerabant sanctum Israel, id est Moysen, qui Deum videbat mente et oculis: sed et nunc eum exercebant, cum audierint quod Christum Dominum in carne nasciturum annuntiat.

47 *Non sunt recordati manus ejus:*

Die qua redemit eos ÷ de manu: tribulantis.

C Recordari enim dictum est, revocare ad cor. Manus ejus, id est beneficiorum Domini, H qui eos liberavit de manu Pharaonis, qui figuraliter diabolus significat.

48 *Sicut posuit in Ægypto signa sua:*

Et prodigia sua in campo Thaneos.

C Thaneos enim civitas est Ægypti, ubi sunt facta prodigia quæ leguntur. Prodigia vero dicta quasi porro dicentia, id est quæ præfigurabant esse aliqua ventura: omnes enim plagæ illæ aliquid significabant.

49 *At convertit in sanguinem flumina eorum:*

Et imbres eorum ne biberent.

C Hinc prima plaga inchoat Ægyptiorum: nam sicut aqua in vinum conversa legitur (*Joan. ii*),

quæ significat permutationem populorum in melius, ita hic, conversa in sanguinem, significat populum Judaicum in deterius permutatum. Imbrem dicit celestem prædicationem : quam similiter ait in sanguinem versam, ut eos qui spiritaliter intelligere debent; intelligere carnaliter ostenderet, quomodo enim spiritaliter intelligerent, qui erant carnalibus sensibus occupati?

50 *Misit in eos cœnomyiam et comedit eos :
Et ranam et disperdidit eos.*

H In cœnomya cynicorum sectam indicavit, quæ libidinem atque luxuriam summum prædicat bonum. C Rana est loquacissima vanitas hæreticorum : quæ commorata cœnosis sensibus, improbis clamoribus garrere non desinit.

51 *Et dedit ærugini fructus eorum :
Et labores eorum locustæ.*

C Ærugo est amor turpis, honestatem consumens, immutatione occulta. Locusta est malevola detractio, actus alienos invida oblocutione corrodens.

52 *Et occidit in grandine vineas eorum :
Et moros eorum in pruina.*

C Grando est comminatio Dei, qua verberat contumaces. Pruina : præcurrens anticipansque malitia, quæ labores alienos pervenire ad fructum non permittit.

53 *Et tradidit grandini jumenta eorum :
Et possessionem eorum igni.*

H In grandine, castigatio divina monstratur. C Morte pecudum stultorum significatur occasus. H Ab hac autem grandine et hæc jumenta occiduntur, ut eorum insipientia arguatur, qui divinum nomen bestiis indiderunt. C Ignis quoque immittitur, ut illuminentur corda credentium, et vitia depascantur. Sicut ait Dominus : Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat? (Luc. xii).

54 *Misit in eos iram indignationis suæ.
Immisionem et iram et tribulationem :
Immisionem per angelos malos.*

C Ordo vindictæ verissima descriptione narratur. Prius enim Dominus peccatis hominum irascitur, quando nulla compunctione convertuntur: ac deinde malitiam hominis in sua indignatione et ira et tribulatione derelinquit, et postremo nudati defensione divina in prædæ cadunt diaboli. Constat enim cuncta quæ creata sunt, Creatoris permissioni aut imperio subjacere. Dicit vero immisionem illam malam, factam per angelos malos, scilicet indignationem, id est, tumorem superbiam, iram audaciæ, tribulationem desperationis. H Ut qui divinis plagis non arguebantur, diabolicis insidiis tunderentur.

55 *Viam fecit semitæ iræ suæ : non pepercit a morte
animarum eorum :
Et jumenta eorum in morte conclusit.*

H Viam habet divina ira, cum in peccati ultionem quis traditus, non liberat animam suam a supplicio gehennæ : vel cum insipientia (quæ jumentis est similis) in morte sempiterna concluditur. C Cum dicitur dicit viam fecisse Dominum, qua possit ad

A vindictam infidelium pervenire, ostendit non posse ad eos venire vindictam, nisi fuerint Domini defensione privati : per mortem vero animarum, hominum intellige interitum eorum, qui in illa clade occisi sunt.

56 *Et percussit omne primogenitum in terra Ægypti :
Primitias omnis laboris eorum in tabernaculis
Cham.*

H Sicut hæc gesta in Ægypto referuntur, ita et Dominus principatus et potestates dæmoniorum, sive vitiorum, in hoc mundo delevit suo sancto adventu, et triumphavit in ligno sanctæ crucis, et ab eorum corde depulit : qui calliditati diabolicæ dediti erant, quia Cham *calliditas* interpretatur. C Per primitias vero omne primogenitum intellige : primitiæ quippe laborum ad totum pertinent quidquid humana possibilitas habere potuerat.

57 *Et abstulit sicut oves populum suum :
Et perduxit eos tanquam gregem in deserto.*

C Nam cum dixit oves et gregem, significat populum Christianum, qui in hoc sæculo tanquam in deserto pascitur, si mundanarum rerum desideria non sequatur : quamvis ad litteram Judæos in terram promissionis inductos, oves accipere possis; tamen quia in parabolis se locuturum dixit, Christianum populum his signatum, magis quam signum, intellectu amplecti debes; nam sequitur : Et eduxit, etc.

58 *Et eduxit eos in spe et non timuerunt :
Et inimicos eorum operuit mare.*

C Educi enim nos sumus in spe a terra Ægypti, id est a tenebris peccatorum, qui fidei lumen accepimus. Et inimicos operuit mare : cum nos ablueremur in baptismo, diabolus mergebatur in abyso cum ministris suis. Sic illis in figura omnia facta sunt (I Cor, x), ut ait Apostolus, quæ nostræ salutis indicia nuntiabant.

59 *Et induxit eos in montem sanctificationis suæ :
Montem quem acquisivit dextera ejus.*

C Mons sanctificationis : sancta Ecclesia in latitudine fidei sublimata. Sive superna illa celestis Hierusalem, in quam populum Dei sua gratia Salvator introduxit. Ad litteram vero mons Sion, ubi circa quem templum fuit ædificatum, est mons sanctificationis.

60 *Et ejecit a facie eorum gentes :
Et sorte divisit eis ÷ terram : in funiculo distributionis.*

C Ejecit a facie nostra gentes, quando a nobis barbarici et immites fugantur errores : dividit terram cum pro sua gratia unicuique beatam dederit portionem regni Dei : funiculus autem distributionis sic dictus est ab illis, qui terram tenso fune dividebant.

61 *Et habitare fecit in tabernaculis eorum :
Tribus Israel.*

C Mystice, tribus Israel, id est videntibus Deum, dabit inhabitare tabernacula, quæ ante ruinam superbiam adhuc innocentes angeli possidebant.

62 *Et tentaverunt et exacerbaverunt Deum excelsum :*

Et testimonia ejus non custodierunt.

C Nunc dicit contumaciam Judæorum, qui Dominum tentaverunt, et monita ejus non custodierunt : et quid eis irato Domino contigerit, ut talia inobedientes debeant exempla metuere.

63 *Et averterunt se et non servaverunt pactum : quemadmodum patres eorum conversi sunt in arcum pravum.*

H Averterunt se, quos nec virtus nec beneficia mollierunt divina ; sed sicut patres occiderunt prophetas, ita et isti ipsum Deum persequuntur (*Matth. xxiii*). C Arcus pravus : est malitia peccatorum, quæ non eminus vulnera jaculatur, sed in se magis spicula directa convertit ; quia dolosus dum nititur ingerere plagas, in se convertere potius suas probatur insidias. H Pravus enim arcus dicitur, qui jacula intendentem se mittit, et dum contra inimicos sagittam putatur jacere, sauciat tenentem.

64 *In ira concitaverunt eum in collibus suis :*

Et in sculptilibus suis ad æmulationem ÷ eum ; provocaverunt.

C Colles, superbas et tumidas hominum cogitationes significant, quibus semper Dominus invenitur adversus. Ad æmulationem quoque eum provocabant, dum suum honorem idolis impendebant. H Relicto enim Deo servierunt idolis, adorantes etiam in montibus.

65 *Audivit Deus et sprevit :*

Et ad nihilum redegit valde Israel.

H Illos vero sprevit, qui tantum nomine et non C visione Israël erant.

66 *Et repulit tabernaculum Silo :*

Tabernaculum suum ubi habitavit in homilibus.

C Silo civitas erat, ubi arca Dei fuisse legitur constituta. Silo avulsio vel dimissio ejus interpretatur, et significat sacerdotium Judæorum a Deo reprobatum.

67 *Et tradidit in captivitatem virtutem eorum :*

Et pulchritudinem eorum in manus inimici.

C Traditi sunt Judæi in captivitatem, quando ab Allophylis, id est Philistæis, capta arca, sunt victi. Virtutem et fortitudinem, dicit arcam testamenti, per quam inter gentes videbantur invicti, et summa decoris laude esse præcipui.

68 *Et conclusit in gladio populum suum :*

Et hæreditatem suam sprevit.

C Consequens fuit ut populus gladio corrueret in ruinam, cui arcæ dignitas fuit ablata. Sprevit suam hæreditatem, quando pro scelerum suorum immanitate projecit populum quem elegerat.

79 *Juvenes eorum comedit ignis :*

Et virgines eorum non sunt lamentatæ.

C Ignem hic, iram bellantium debemus advertere. Lamentare, vacantis est : nam cum omnes imminenti pericula formidarent, nulli licuit alterius funeri justa persolvere. Lamenta enim dicta sunt

A intra lares monumenta, sicut antiquis mos erat sepelire.

70 *Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt :*

Et viduæ eorum non plorabantur.

C In ipsa igitur captivitate filii Heli sacerdotis, ab Allophylis leguntur gladio extincti : quorum unius uxor vidua facta, post subitum partum morte præventa est (*I Reg. iv*) : et ita contigit ut minime ploratur, dum universos interitus communis occuparet, licet et id aliis multis accidisse non dubitaretur.

71 *Et excitatus est tanquam dormiens Dominus :*

Tanquam potens crapulatus a vino.

C Excitatur enim Dominus ad vindictam, nostris malis actibus provocatus ; cujus patientia dormitasse credebatur. Resurgens etiam Dominus a mortuis, tanquam vino passionis crapulatus. Ad litteram autem : crapulati et ebrii vino irasci consueverunt dum excitantur, et fortes se exhibere ; ita per similitudinem de Deo dictum est.

72 *Et percussit inimicos suos in posteriora :*

Opprobrium sempiternum dedit illis.

C Percussit Allophylas in posteriora, ut etiam vivi, a soricibus execrabili sorde roderentur (*I Reg. v*) : quod opprobrium permanet eis sempiternum. Sic peccatores in posteriora percutit, quando eis sua debita non relinquit ; et quasi a soricibus consumuntur, dum eos diaboli cohors inimica vallaverit.

75 *Et repulit tabernaculum Joseph :*

Et tribum Ephrem non elegit.

H C Hic reprobatio Judæorum atque hæreticorum, et electio narratur sanctæ Ecclesiæ. C Joseph interpretatur augmentum, quod hic in contrarium accipiendum est, quia constat esse repudiatum ; Ephrem frugifer, seu ubertas.

74 *Sed elegit tribum Juda :*

Montem Sion quem dilexit.

C Juda interpretatur confitens, sive glorificans. Illam tribum merita diligit, quæ et confessione fuit humilis et conversione laudabilis. H C Mons, significat sanctam Ecclesiam.

75 *Et ædificavit sicut unicornium sanctificium suum :*

In terra quam fundavit in sæcula.

H Unicorni singularis potentia dicitur, H C et unicum Christi Ecclesiam, quam fundavit in sæcula, D significat.

76 *Et elegit David servum suum : et sustulit eum de gregibus ovium :*

De postefantes accepit eum.

H C David (interpretatur manu fortis, sive desiderabilis) Christum significat, ex populo Judæorum, velut de gregibus ovium, desumptum atque translatum ad populum pascendum Ecclesiæ. H Vel, qui de grege mortalium electus et sublevatus est, C et acceptus de post fetantes, id est, de loco qui est post fetantes, id est fecundas et fetosas oves, quia Christus pastor est ovium fecundarum, spiritualique gratia multos filios generantium in sancta fide et

ecclesia : pastor quippe sequitur oves, ideo dicitur post fetantes, non ante.

77 *Pascere Jacob servum suum :*

Et Israel hæreditatem suam.

C Possumus per Jacob intelligere populum Christianum, qui hic degit in terris, H et supplantat vitia et carnalia desideria. CHæreditatem vero Israel futuram congregationem, quæ Domini contemplatione pascenda est.

78 *Et pavit eos in innocentia cordis sui :*

Et in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

C Pavit enim Præceptor egregius, quos docere didignatus est, sicut ipse dixit: Non in solo pane vivit homo (*Matth. iv*). Intellectus vero manuum, actua-lem significat sanctitatem, ad quam fideles suos (prout ipse tribuit) gloriosa imitatione perduxit.

ORATIO EX PSAL. LXXVII.

Refice nos mannae spiritalis alimento, opulentissime largitor. Omnipotens, ut in sensum manuum tuarum directi, mereamur in monte tua acquisitum dextera, gloriari. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS LXXVIII.

ARGUMENTUM PSAL. LXXVIII.

C Vox Judæorum dicentium, quanta in persecutione Antiochi vel gentium pertulerint, Deique potentia supplicantium correctionis voto vindicari. H Quæ tamen persecutio ad animam, quæ sæpe civitas scribitur, referenda est.

TT. *Psalmus Asaph.*

C Asaph significat *synagogam*; est ergo totus iste psalmus in lamentatione positus, qui futura tempora velut præterita deplorat. Deplorat vero Antiochi persecutionem, tempore Macchabæorum factam, tunc futuram, sed in spiritu prophetico quasi præteritam, propter certitudinem eventus.

1 *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam :*
polluerunt templum sanctum tuum :

Posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam :

H Propheta de persecutione gentilium adversus Ecclesiam Dei (quæ est hæreditas ejus), sive Hierusalem, dicit : Deus, etc. C Gens enim dicta est, quod uno sit genere procreata. Polluerunt, cum impiæ gentes in sanctissimis Hierusalem et templi locis simulacra nefanda posuerunt. H Sicut enim poma, cum maturescere cœperint, diligentius custodiuntur maturaque facilius devorantur, ita adversarius conscientem sibi animam custodit, donec ad plenum eam valeat devorare. Est enim Dei hæreditas anima sancta. In cujus figuram, terrenæ Hierusalem captivitatem deplorat Propheta.

2 *Posuerunt morticina servorum tuorum escas*
volatilibus cæli :

Carnes sanctorum tuorum bestiis terræ.

C Dicendo Propheta : posuerunt morticina, martyres significat, qui in illa captivitate copiosa persecutione floruerunt, et elegerunt magis mori, quam cibus a Domino vetitis coinquinari. Se-

pelire, quia officium est pietatis, volatilibus ac bestiis abficere magnæ crudelitatis constat exemplum.

3 *Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in*
circuitu Herusalem :

Et non erat qui sepeliret.

C Secundum litteram de populo dicit Judæorum, qui a gentibus non solum intra urbem, verum etiam circa muros civitatis est interemptus, quatenus officium sepulturæ nullus implere valuisset, dum par conditio omnes tam circa muros quam in corde civitatis involveret. H Hæc quidem ante Christi adventum in Hierusalem acta sunt, sed passionem infantium figurarunt, ubi et carnes eorum bestiis et volucris expositæ sunt, id est persecutoribus, et tanta sanguinis multitudo effusa est, ut vix omnium possent corpuscula sepeliri.

B 4 *Facti sumus opprobrium vicinis nostris :*

Subsannatio et illusio his qui in circuitu nostro
sunt.

C Dicit enim Hebræos fuisse in opprobrium et in derisum, qui prius fuerant Domini devotione revedii. H Opprobrium etiam sunt sancti his qui prius fratres fuerunt; qui meliores factos odii stimulo persequuntur.

5 *Usquequo, Domine, irascaris in finem :*

Accendetur velut ignis zelus tuus?

C Rogat enim pium judicem, ne usque in finem irascatur genti Judaicæ, sed ut incenderetur zelus illius in eis, sicut in Mathathia (*I Mach. ii*) : qui zelo paternæ traditionis incensus, quemdam Judæum idolis immolantem supra ipsas aras occidit.

C 6 *Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt :*

Et in regna quæ nomen tuum non invocaverunt.

C Effunde iram super adversarios Judæorum; indignationem tuam abundanter emitte, ut sicut illi nos comprimunt, ita tuis viribus opprimantur. Nec vacat quod ante dixit in gentes, postea in regna; prius enim populis imprecatus est, deinde ipsis regnis, quæ talia fieri imperabant.

7 *Quia comederunt Jacob :*

Et locum ejus desolaverunt.

C Dicendo enim comederunt, sævitiam impiæ gentis ostendis; comederunt vero significat comedi fecerunt, dum cadavera mortuorum ferarum moribus exposuerunt. Locum desolaverunt, cum pulcherrimam civitatem civium suorum habitatione nudaverunt.

8 *Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum cito anticipent nos misericordiæ tuæ :*

Quia pauperes facti sumus nimis.

H Præveniat nos, quæsumus, Domine, misericordia tua, qui est Unigenitus tuus ut veniens propitietur iniquitatibus nostris, et eruat nos a peccatis; pauperes enim facti sumus in mundo propter illum. C Confessione itaque delictorum propitium sibi reddit judicem, et qui timet iudicium Domini, anticipari se ejus misericordia recte desiderat, pauperesque factos dicit nimis; paupertas est enim nobis

bonorum, et non habemus quid offerre justitiæ, si non incipiat vigor æquitatis inquirere.

9 *Adjuva nos, Deus salutaris noster :
Et propter gloriam nominis tui, Domine, libera nos
et propitius esto peccatis nostris propter nomen
tuum.*

C Bene ergo infirmitatem suam intellexit qui salvatorem medicum totis viribus invocavit. Et utiliter subdit : propter gloriam Dei, non propter aliquod suum proprium meritum. Ideo enim Salvator dicitur, quia in se sperantes salvat, et imminentes penas peccatorum commutat in præmia.

10 *Ne forte dicant in gentibus : Ubi est Deus eorum?*

Et innotescat in nationibus coram oculis nostris.

H Gentes spiritualiter, potestas adversæ sunt, quæ invalescunt adversum nos, dicentes : Ubi est Deus vester? sicut pagani martyribus sæpe dixerunt. C Et innotescat, subaudiendum est vindicta, quam solet Dominus de perfidis facere, quando eos cogit prava desideria damnare. Cum vero dicit, coram oculis, celeritatem postulat ultionis, ut videat fieri quod aliquando novit posse concedi.

11 *Ultio sanguinis servorum tuorum qui effusus est :
Introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.*

H Judicium hic invocatur, quo sanguis martyrum exquiratur a Domino. Compeditos apostolos accipe, qui propter Christum colligati in carcere sunt (Act. v), et in exsilio sunt damnati. C Vel illos dicit, quos pro nomine Domini vinxerat irreligiosa gentilitas. Non autem amari cordis vindictam intelligas petitam, sed eam quæ ad conversionem respicit inimici. Est autem vindicta, per quam jus ab injuria justa retributione defenditur.

12 *Secundum magnitudinem brachii tui :
Posside filios mortificatorum.*

H Filii mortificatorum, spiritualiter sunt fideles populi, per apostolorum prædicationem in Christo regenerati. C Vel, filii eorum, qui pro ejus religione morte puniti sunt, pro quibus orat Propheta ut parentum virtute proficiant, et ita eos Dominus possideat ne diaboli virtute seducantur.

13 *Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum :
Improperium ipsorum quod exprobraverunt tibi,
Domine.*

C Non contra illos, sed pro illis rogat Ecclesia. Nam afflictio corporum salutem tribuit animarum. Septuplum, perfectionem significat cælestis doni, quod accipimus, quando Spiritus sancti illuminatione complemur. Improperium, ut quia injurias fecerunt, dicant laudes nunc; fuerunt increduli, sint devoti; exstiterunt superbi, fiant humiles. In sinu vero eorum, in animas eorum et animarum secreta intellige, ubi semper fit gloriosa conversio.

14 *Non autem populus tuus et oves pascuæ tuæ :
Confitebitur tibi in sæculum.*

H Propter innocentiam autem, oves vocantur fideles, vel quia Christum pastorem habent. C Recte vocantur oves, qui ejus gloriam confitentes, in fidei firmitate permanserunt.

15 *In generatione et generatione :
Annuntiabimus laudem tuam.*

H In generatione, id est in prophetis : et generatione, hoc est in Evangeliiis, semper annuntiabuntur laudes Christi. C Vel in generatione ista hic Ecclesiæ, et generatione cælesti in patria, cum omnibus beatis æternaliter laudabimus te.

ORATIO EX PSAL. LXXVIII.

Anticipa nos, Domine, misericordia tua, priusquam zelus iræ desæviat, ut adjuti patrocinis beatorum, quorum propter te sanguis effusus est, propitium tuam cum peccatorum venia consequamur. Per Dominum nostrum. etc.

PSALMUS LXXIX.

ARGUMENTUM PSAL. LXXIX.

C Vox Prophetæ de adventu Christi, et de vineæ, id est Ecclesiæ, dilatatione,

TT. *In finem pro his qui commutabuntur testimonium
Asaph psalmus.*

C Finis legis Christus est. Asaph interpretatur colligens, et significat Christum et Ecclesiam, a quo omnes in fidem collecti immutantur, scilicet de peioribus ad meliora, de vetustate ad novitatem vitæ (Rom. x).

1 *Qui regis Israel, intende :*

Qui deducis velut ovem Joseph.

C Recte igitur dicitur regem cæli regere Israel, quia ipsos propitius regit, qui eum puro corde respiciunt. Intende, ac si diceret : Super nos lumen tuæ pietatis infunde. Joseph, fidelem populum dicit, qui sic in caulam Dei deducitur, quasi oves ad pascua congregatur.

1 *Qui sedes super Cherubim, manifestare :*

Coram, Ephraim Benjamin et Manasse.

C Cherubim plenitudo scientiæ interpretatur, in qua Christum sedere manifestum est, Rogat, dum dicit manifestare, ut beneficio sanctæ incarnationis appareat. Ephraim vero interpretatur fructificatio; Benjamin, filius dexteræ; Manassés, oblitus. Has virtutes constat inesse Salvatori. Fructificavit nobis, quando surrexit; filius dextræ, id est omnipotentis Patris; oblitus dicitur, quando Injuriarum suarum in cruce positus est, pro persequentibus orans (Luc. xxiii).

3 *Excita, Domine, potentiam tuam et veni :*

Ut salvos facias nos.

C Deprecatur tanto studiosius quanto novit maximam utilitatem nobis Domini incarnatione futuram, ut excitet potentiam, id est, veniat ad peccata humani generis abluenda. Quæ enim preces, vel quæ vota sufficiant illud expetere quod mundum possit a sua impietate salvare?

4 *Deus, converte nos, et ostende faciem tuam :*

Et salvi erimus.

Postulat enim se magnopere converti, quia se noverat esse distortum. Ostendit faciem Patris in manifestatione Filii, cum ait : Ipsum audite (Matth. vi); in quo et salvati sumus, ideo dicit, et salvi erimus;

vel ostendit, cum incarnavit. Nemini vero ostendit Deus faciem, nisi converso.

5 *Domine Deus virtutum :*

Quousque irasceris super orationem servi tui?

C Juste Deum virtutum vocavit, qui solus prævaleret de morte incredulitatis liberare. H Non irascitur Deus, si justitiam petamus; sed putat conscientia delicti ob orationem nostram Deus irasci. C Et iratum Propheta credebat, quoniam humani generi subvenire tardabat; ex quo innotescit pietas, et magnum desiderium Prophetæ.

6 *Cibabis nos pane lacrymarum :*

Et potum dabis nobis in lacrymis in mensura.

C Panis enim lacrymarum, vita est plena doloribus; sed tamen in ea miseratione Dei cibamur, quando cladibus et ærumnis non exstinguimur, sed potius erudimur. Nullum itaque tempus a lacrymis ostendit posse esse vacuum quibus et ipsa refectio erat ploratio. In mensura, vero in distributo modulo dicit, ostendere volens illud Apostoli: quod Deus supra vires nostras tentari nos et vexari non permittit (1 Cor. x).

7 *Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris :*

Et inimici nostri subsannaverunt nos.

C Contradictio illa gentilis erat, quæ adversum prædicatores Christi pravis concionibus erigebatur. H Subsannabant inimici (id est hæretici) doctores Christi: similiter Judæi et infideles omnes, qui in circuitu Ecclesiæ obstrepunt, nosque impugnant.

8 *Deus virtutum, converte nos : et ostende faciem tuam.*

Et salvi erimus.

C Repetit versum, quia desiderantis mos est ea repetere quæ desiderat magnopere advenire. Ipsa est ergo facies, id est potentia Christi, per quam lapsum mortis evasimus; ipsa denique quæ dignis et constantibus cælorum regna largitur.

9 *Vineam de Ægypto transtulisti :*

Ejecisti gentes et plantasti eam :

C Vineam dicit Hebræorum gentem, quam positam in typo constat Ecclesiæ. Vinea autem a vitibus dicta est; hanc ex Ægypto deduxit magnis miraculis, et (expulsis gentibus, hoc est Amorrhæis cæternæque finitimis eorum) tanquam mirabilis agricola eam plantavit. Per hanc autem, Ecclesia, ut dixi, intelligitur, quæ hic in sanctis optimos fructus affert, qui tribulationibus pressi, saporem dulcem habent, et passionum sarculo fossi et putati, sicut vitæ, multiplicantur. Sola enim hoc proprium habet Ecclesia, ut persecutionibus crescat.

10 *Dux itineris fuisti in conspectu ejus :*

Et plantasti radices ejus, et implevit terram.

C Dux est Christus sanctæ Ecclesiæ Dei. Radices ejus sunt prophetae celestis regis operatione plantati; ex quibus illa felices palmites tendens, universam mundum, quasi amœnis fidei umbraculis, occupavit. Hoc est quod titulus dicit, de commutatis Judæis; et vineam Judaicam commutatam intelligas in

A Christianam; et quæ de Judaica hic dicuntur, impleta intelligas in vinea Christiana.

11 *Operuit montes umbra ejus :*

Et arbusta ejus cedros Dei.

H Hos Ecclesia protegit, qui in ejus esse gremio comprobantur, id est patriarchas et diversos doctores et apostolos. C Istos enim operit, quos nutrit, quoniam ejus umbra fructificat, et amplius facit crescere quos magis tegit. Unde cedros Dei, id est martyres, qui in Ecclesia inter altissima cacumina constituti sunt, ipsa quoque protegit Ecclesia.

12 *Extendit palmites suos usque ad mare :*

Et usque ad flumen propagines ejus.

C Palmites significant discipulos Domini, quibus ipse dixit: Ego vitis, vos palmites (Joan. xv). Mare, omnium gentium sanctissimam credulitatem. Extendit vero dicit, quoniam ab Hierosolymis hæc prædicatio in cunctas partes mundi extensa est. Propagines, filios regenerationis dicit, qui a flumine Jordane manaverunt, ubi Dominus baptizari dignatus est in exemplum nostræ salutis.

13 *Ut quid destruxisti maceriam ejus :*

Et vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam.

C Nunc de vinea prima, id est Judææ gentis, miratur cur eam Deus dereliquerit, et ejus munitio eversa fuerit, id est, Dei defensio ablata. H Tunc enim munitio synagogæ deposita est, cum ei cæcitas contigit, donec plenitudo gentium subintraret (Rom. x). C Vindemiant enim, id est, diripiunt qui prætergrediuntur, id est gentes, quæ viam, id est Christum, pertranseunt, in idolorum sacrificiis jugiter permanebant. Quod etiam Isaias prædixit dicens: Destruam maceriam ejus, et erit in direptionem, etc. (Isai. v).

14 *Exterminavit eam aper de silva :*

Et singularis ferus depastus est eam.

C Aprum hunc Vespasianum principem Romanorum nonnulli intelligunt. Aper, dictus est ab eo, qui in locis asperis commoratur. Singularem autem ferum, Titum ejus filium memorat. H C Spiritualiter autem, aprum singularem, dicit diabolum, qui de silva gentilium egressus, plebem Judaicam exterminavit propter incredulitatem.

15 *Deus virtutum, convertere :*

Respice de cælo et vide et visita vineam istam.

C Petit hic Asaph ut supplices Judæos suos operis Agricola serenus aspiceret, et periclitantibus subveniret. Visita, adventum sanctæ incarnationis expostulat, ut præsentis Cultore, vinea plantata proficiat. H Dicit igitur: Domine, Deus virtutum, convertere ab ira tua, et converte synagogam ad Ecclesiam.

16 *Et perfice eam quam plantavit dextera tua :*

Et super filium hominis quem confirmasti tibi.

H Et perfice eam scilicet Ecclesiam quam plantavit dextera vel virtus, hoc est, Filius tuus in resurrectione sua fundavit. Et super filium hominis, id est filium Virginis, quem tibi confirmasti ac devicta

morte in tua dextera collocasti. H Perfice ergo eam, in vera fide, super te et Filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum fundatam vineam, quem confirmasti tibi.

17 *Incensa igni et suffossa :*

Ab increpatione vultus tui peribunt.

C Incenditur igne aliquis cupiditatis, quando crimen nefandum commiserit. Effossa vero manu sunt, cum per operationem sceleratam aliis præparamus insidias, et decipere volumus nescientes, dum nos magis in ipsam foveam corruamus. Hæc ergo peccata peribunt ab increpatione vultus Dei, dum dicit : *Ite in ignem æternum (Matth. xxv).* H Vel incensa et suffossa. Synagoga est non credens.

18 *Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ :*

Et super filium hominis quem confirmasti tibi.

C Fiat manus tua, id est, operatio sancta ad effectum promissa perducatur. Filius hominis, ipse Christus est, qui etiam dextera Patris est, et confirmatus apud homines, sicut dicit in Evangelio : *Hic est Filius meus dilectus (Matth. xvii).* Operationem itaque sanctæ incarnationis exposcit.

19 *Et non discedimus a te :*

Vivificabis nos et nomen tuum invocabimus.

H Non discedimus, id est, si tibi fide adhæserimus, tunc pane illo, quem de cælo misisti (*Joan. vi*), reficimur. C Et ipsum nomen invocabimus in oratione Dominica, H id est, eum cui dedisti nomen supra omne nomen (*Philip. ii*). C Vel si miseris Filium tuum incarnandum, non discedimus a te, qui tanto desiderio eum petivimus; et dum non discedimus, vivificabis nos, etc.

20 *Domine Deus virtutum, converte nos :*

Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

C In isto versu regulam totius religionis exponit, ubi primum est, ut nos Dominus convertat; deinde, ut ostendat faciem suam, tertio, ut salvos efficiat. Per istum quoque versum sub brevitate petimus quidquid nobis expedire monstratur.

ORATIO EX PSAL. LXXIX.

Visita, Domine, vineam tuam, quam de Ægypto tribulationum potenti dextera liberasti; ut respectu vultus tui vivificata, honorum vitæ fructum ubertate lætetur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS LXXX.

ARGUMENTUM PSAL. LXXX.

C Propheta fideles admonet ut multimodis vocibus Deum magnificent, et ne quisquam idola, sed solum Deum adoret.

TT. *In finem pro torcularibus Asaph ÷ quinti Sabbati :*

C Intentio tituli est ut, in finem, Christum designet; pro torcularibus, Ecclesiam; Asaph, congregationem fidelium; quinta Sabbati, baptizatos, nam quinta die ex aquis Deus animantia fecit, et in baptismo novus homo generatur.

1 *Exsultate Deo adjutori nostro :*

Jubilare Deo Jacob.

C Asaph iste, quem sæpe diximus synagogam,

populos commonet fideles, ut non desinant cum summa lætitia Deo laudes dicere, qui eos a sævis periculis dignatus est eripere. Deo adjutori nostro, contra seditios deos gentilium dicit, qui juvare nec se possunt. Jubilare a *juvando*, id est delectando, dictum est. Jacob populum significat Christianum.

1 *Sumite psalmum et date tympanum :*

Psalterium jucundum cum cithara.

C Psalmus enim ad divina verba pertinet intimanda. Et *date tympanum*, id est operationes bonas. *Addit : psalterium jucundum date*, id est, prædicationem sanctam cum cithara, id est carnis mortificatione vel operatione. Nam psalterium idem quod psalmus significat, et cithara idem quod tympanum.

3 *Buccinate in neomenia tuba :*

In insigni die solemnitatis nostræ.

H Canebant Judæi tuba in Pascha, Pentecoste, et Scenopogia : nos præcipue in inchoatione evangelicæ prædicationis atque initio fidei, cum resurgimus in Christo, cum remissionem accipimus, et in dedicatione domus pectoris nostri, cum innovata fuerit post ruinam.

4 *Quia præceptum in Israel est :*

Et judicium Deo Jacob.

C Israel, populus electus, fide veniens Deum; idem et Jacob, propter utramque plebem, ex circumcissione venientem et præputio. Christus enim utrumque fecit, et legem dedit, et judicium futurum suæ potestatis innotuit.

5 *Testimonium in Joseph posuit ÷ illud : cum exiret de terra Ægypti :*

Linguam quam non noverat audivit.

C Joseph interpretatur *augmentatio*, cujus nominis interpretatio testimonium est Hebræi populi, qui de terra Ægypti multiplicatus exivit. Et sicut ille per maris Rubris undas ejectus est, sic nos a terra Ægypti, id est, a vitiis carnalibus absoluti, regenerante sancta unda, renascimur. Et sicut illud mare fuit rubrum, ita aqua baptismi (quæ cum sanguine de latere Christi profluxit) rubra potest nuncupari. Audivit linguam, H C id est præcepta evangelica, quæ prius non novit.

6 *Divertit ab oneribus dorsum ejus :*

Manus ejus in cophino servierunt.

C Evertit Deus a dorso Christianorum onera peccatorum, quando felici humilitate prosternantur. Cophinos dicimus, per quos sordium purgamenta abjicimus. Manus in eis tenent, qui peccatorum immunditiis occupantur. Ab hac servitute liberamur, quando scelus nostrum sordibus expiamur.

7 *In tribulatione invocasti me et liberavi te : exaudivi te in abscondito tempestatis :*

Probavi te apud aquam contradictionis. Diapsal.

II C Nunc introducitur persona Dei loquens ad populum. C Ipse enim nos de tribulatione liberat; ipse in abscondito angustiam nostræ tempestatis exaudivit : sed probat nos in contradictionibus hæreticorum, qui resistentes, et voluntatem electorum mu-

tare conantes, velut venti flantes mentem concitant.

8 *Audi, populus meus, et contestabor te, Israel, si me audieris. Non erit in te Deus recens : Neque adorabis Deum alienum.*

C Ipse est populus Dei, qui nescit cum malis aliqua mistione morum confundi. Testificatur autem Deus, quando in futuro iudicio unicuique dederit pro factorum suorum qualitate sententiam (*Matth. xvi*). Dixit quoque : Non erit in te Deus recens, ne Verbum Patris quisquam putaret esse sub tempore. Quoniam ipse est qui ante omne principium genitus de Patris substantia, æquali cum eo cœternitate consistit. Nec adorabis, ostendit ut pene par sit scelus, recentem Deum putare, et nefandis idolis servire.

9 *Ego ÷ enim : sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti :*

Dilata os tuum et implebo illud.

C Ego ipse, qui dudum eduxi te de terra Ægypti, nunc adveni per potentiam carnis, et educo de terra Ægypti, quando per regenerationis gratiam, a peccatis teterrimis liberabo te. Dilata os, id est, divulga et dissemina, confitendo vel admonendo quæ digna sunt auditu. H Vis comedere Dominum Deum tuum? dilata os tuum; ipse hortatur nos ut cum comedamus. Quantum igitur dilataveris, tantum accipies. Si volueris, totum accipies; si nolueris, saltem accipe partem. Totum accipit, qui omnia propter eum relinquens, sequitur eum.

10 *Et non audivit populus meus vocem meam : Et Israel non intendit mihi.*

C Non audivit populus Judæorum, qui Christo Filio Dei credere nobis. H Ego sto ad ostium et pulso (*Apoc. iii*) : volo ut aperias, et ingrediar, et aperire non vis.

11 *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum : Ibunt in adinventionibus suis.*

C Sequitur ultio digna peccatoris. Non enim dimittitur impunitus, qui a Domini defensione deseritur. Quia malorum omnium retributio est, tanta bonitate fraudari. Putat enim peccator genus esse beneficii, si suis voluptatibus permittitur expleri, cum in pœnam eorum dicat Apostolus : Tradidit illos Deus in concupiscentias cordis eorum (*Rom. II*). H Infelix qui a Deo non corripitur. Si quis peccans non percutitur, iste miser est; ideo et illos dimisit, quia sæpe percussi, et disciplinam non receperunt.

12 *Si populus meus audisset me :*

Israel si in viis meis ambulasset.

B Ideo suum dixit populum, qui ei legem dedit et miracula magna monstravit, ut culpa cresceret, cum in eum plebs electa peccasset, Ille autem ambulat in viis ejus, qui mandatis ejus non reperitur adversus.

13 *Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem : Et super tribulantes eos misissem manum meam.*

C Vide ergo, quod si Deo male agentes resistimus, ille nostris non contradicit inimicis, id est demoni-

bus vel vitiiis : sed tamen et justos quandoque tentari sinit. Sed justos sic tentari patitur, ut non deserat : impios autem tribuari permittit, ut se ab eis reddat alienum.

14 *Inimici Domini mentiti sunt ei :*

Et erit tempus eorum in sæcula.

C Mentiuntur enim qui se bonis promissionibus obligantes, in pessimos iterum relabuntur errores. Addidit : in æternum erit tempus eorum, scilicet punitionis, quando illis dicitur : Ite in ignem æternum (*Matth. xxv*). H Inimici isti Judæi sunt, qui mentiti sunt, id est negaverunt Dominum. Et erit tempus conversionis eorum in sæcula, id est finem sæculi, quando omnis Israel salvabitur.

15 *Et cibavit illos ex adipe frumenti :*

Et de petra melle saturavit eos.

B C Adeps frumenti, sacramentum est corporis Christi. Quid enim adeps in frumento signat, nisi divinitatem in carne? Petra, Christus; mel, dulcedo ipsius, a quo omnes credentes prædicatione sancta satiantur; sed perfidi jejuni fuerunt, qui auribus aggravatis, Christo obaudire noluerunt. Ad litteram : cibavit eos manna.

ORATIO EX PSAL. LXXX.

Dilata, Domine, supplicum ora, ad annuntiandum gloriam tuam, ut Ægyptiis operibus retrorsum relictis, nominis tui confessione lætemur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LXXXI.

ARGUMENTUM PSAL. LXXXI.

C Propheta contra Judæos de Christi adventu loquitur, monens ut intelligant ipsum esse Christum, qui in assumptione carnis pauper esse videbatur.

TT. *Psalmus Asaph.*

C Asaph (quem pro significatione sui nominis in titulo constat appositum) contra Judæos, de Christi adventu, per totum loquitur psalmum, monens ut intelligant ipsum esse Christum, qui assumptione carnis pauper esse videbatur.

1 *Deus stetit in synagoga deorum :*

In medio ÷ deos dijudicat.

C De corporali situ humanitatis Christi loquitur. Nam non potest dici a natura deitatis, stare vel sedere, qui nulla loci determinatione concluditur.

D Addit etiam deorum, ut evidentius de hominibus dictum adverteres, inter quos corporaliter habitasse cognoscitur Christus. H Deos appellat omnes præsides Ecclesiarum, quos Deus deorum non per alios, sed per semetipsum discernit ac judicat. C Vel apostolos et justos dicit deos, quos Deus dijudicat, id est discernit ab aliis. Possunt et angeli dii dici.

2 *Usquequo judicatis iniquitatem :*

Et facies peccatorum sumitis? Diapsalma.

H Usquequo judicatis, Scribarum et Pharisæorum, sive quorumdam redarguit episcoporum pravitatem, qui personas accipientes, secundum faciem, et non secundum Deum judicant. *Ac si dicat : Si*

venerit pauper habens justum negotium, et iterum dives habens perversum, vos personam aspiciatis non negotium; judicium vero non consideratis, non causam, sed personas eorum qui causas habent.

3 *Judicate egeno et pupillo :*

Humilem et pauperem justifyate.

C Admonet obnixius Judæos ut debuissent intelligere Christum, quem videbant, egenum propter nos factum et pauperem, cujus sunt omnia in cælo et in terra. Pupillum, cui pater carnalis solatia non præbebat.

4 *Eripite pauperem : et egenum*

De manu peccatoris liberate.

C Commonentur hic ergo, qui manus suas in nece Domini minima polluerunt, ne desinant injuste traditum sceleratis eripere, qui paupertatem et indigentiam cum humanitate suscepit; ideo recte pauper dicitur et egenus.

5 *Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulat :*

Movebuntur omnia fundamenta terræ.

C Vera sententia est, quæ illos dicit non intellexisse auctorem luminis, qui in tenebris ambulabant, quia si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (1 Cor. II). Movebuntur fundamenta, signum dicit, quod in crucifixione Domini constat evenisse. Terra mota est, petra scissæ sunt (Matth. xxvii). Sive quia illo tempore multi peccatores, id est terreni, viso tali miraculo, crediderunt, ut centurio.

6 *Ego dixi : Dii estis :*

Et filii Excelsi omnes.

H C Videte qualis sit dignitas fidelibus dii vocari et filii. C Omnes autem ejus filii vocantur, qui suis jussionibus acquiescunt. Iste ergo versus solos justos respicit.

7 *Vos autem sicut homines moriemini :*

Et sicut unus de principibus cadetis.

C Increpat etiam incredulos, qui mori potius per superbiam voluerunt, quam per obedientiam vivere. Dicendo autem : sicut homines, significat peccatores, qui nulli pretio sunt redempti, nec de peccatis liberi propter perfidiam. Unus de principibus significat diabolum, qui de cælo projectus corruit, et pœnam suæ perversitatis invenit (Apoc. xii).

8 *Surge, Deus, judica terram :*

Quoniam tu hæreditabis ÷ in omnibus gentibus.

C Surge, dicitur illi, qui in sepulchro triduanus somno dormivit. Et judica eos, qui terrena sapiendo, merito terræ comparantur. Hæreditabis illam terram, scilicet quam beati possidebunt. H Vel, hæreditabis per fidem, in omnibus gentibus, quia in omnem terram exivit sonus apostolorum (Rom. x) : et ex omnibus gentibus hæreditatem recipient in regno cælorum.

ORATIO EX PSAL. LXXXI.

Da nobis, Domine, secundum præceptum tuum, ab iniquitatis judicio declinare, pauperumque ne-

cessitatibus subvenire, ut mereatur filiorum tuorum numero copulari. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LXXXII.

ARGUMENTUM PSAL. LXXXII.

C Vox fidelium deprecantium ne a satellitibus Antichristi diutius Ecclesia torqueatur, sed cito eorum contumacia opprimatur.

TT. *Canticum psalmi Asaph.*

1 *Deus ÷ quis similis erit tibi :*

Ne taceas neque compescaris, Deus.

C Quis enim similis erit ei, qui cælum terramque, vel cuncta quæ in eis sunt, summa celeritate perfecit? quem vir iste contuebatur talem et tantum, et ideo, merito nullum ei similem esse præstet. Ne taceas, in illo futuro adventu. Compescuit etiam virtutem suam, quando passus est, quasi reum se teneri et Pontio Pilato tradi. Ista in futuro judicio cessabunt, ubi potentia divinitatis elucescet.

2 *Quoniam ecce inimici tui sonuerunt :*

Et qui oderunt te extulerunt caput.

C Iste versiculus ad tempora Antichristi aptatur, quando inimici Dei tumultuosis seditionibus insonabunt. Sonuerunt vero dixit, et non ait, locuti sunt, ut eis negarentur verba hominum, qui voces rationabiles non habebant. Dicit extulerunt caput, dum capita potuisset dici; sed omnibus insanis unum est caput, Antichristus.

3 *Super populum tuum malignaverunt consilium :*

C *Et cogitaverunt adversus sanctos tuos.*

Populus Dei est, qui præcepta veritatis toto nisu implere satagit. C Addidit adversus sanctos, ut non solum mediocribus, verum etiam ipsis cælestibus viris inferre conarentur exitium.

4 *Dixerunt : Venite, et disperdamus eos de gente :*
Et non memoretur nomen Israel ultra.

C Talem intentionem habebit Antichristus, ut Christianum nomen de orbe terrarum funditus deleatur, nesciens miser, quia, dum servos Christi necare cupit, sanctorum numerum assidua persecutione complebit. De gente significat populum Christianum, qui, quamvis ex pluribus gentibus sit collectus, unus tamen, quia de uno fonte baptismatis nascitur procreatus.

5 *Quoniam cogitaverunt unanimiter simul :*

Adversum te testamentum disposuerunt tabernacula Idumæorum et Israhelitarum.

H O infelicitas! Non potest populus Dei tantum in bono habere concordiam quantum mali habent in malo. Videte ergo quid pugnet adversus sanctos. Tabernacula Idumæorum (qui terreni interpretantur), Israhelitarum, qui obedientes sibi dicuntur, hoc est, quodcumque cor habuerit et mala cogitatio statim faciunt. C Testamentum in Scripturis divinis, non illud solum dicitur, quod non valet nisi testatoribus mortuis, sed omne pactum et placitum, testamentum vocatur, etiam inter vivos.

7 Moab et Agareni. Gebal et Ammon et Amalec :

Alienigenæ cum habitantibus Tyrum.

H Moab ex patre interpretatur, hoc est diabolo; Agareni, id est advenæ, scilicet populo Dei alieni; Gebal, vallis vana, Ge dicitur vallis; bal, vana quod est pressens mundus, in quo vanitas regnat. Ammon, populus turbidus, id est hæretici; C Amalec, populus lingens, id est fallaciter blandiens; H Alienigenæ, id est Philistini, qui dicuntur cadentes potione, hoc est qui inebriati sunt de calice diaboli. Tyrus dicitur sor Hebræa lingua, quod interpretatur angustia animæ: qui oppugnant populum Dei hi sunt. Sed videamus quem habebant principem. Sequitur enim:

7 *Et enim Assur venit cum illis :*

Facti sunt in adiutorium filiis Loth.

Diapsalma.

H Assur, pro ipso diabolo positus est. C Qui revera simul cum eis venit ad oppugnationem fidei. H Loth declinans interpretatur; filii Loth, immundi spiritus. C Unde merito tale nomen in fine positum est, quod declinationem significaret: ac si diceret: Omnia hæc turba perditorum simul declinavit in malum; non est qui faciat bonum.

8 *Fac illis sicut Madian et Sisaræ :*

Sicut Jabin in torrente Cison.

C Madian, declinans iudicium; Sisara, gaudis exclusio; Jabin, sapiens mundi; Cison, duritia eorum. Qui omnes in torrente Cison et in Eador perierunt.

9 *Disperierunt in Eador :*

Facti sunt ut stercus terræ.

H Eador, id est fons generationis, scilicet carnalia, non baptismatis. C Facti sunt ut stercus terræ, dum cadavera eorum corporali putredine solvantur.

10 *Pone principes eorum sicut Oreb et Zeb :*

Et Zeeb et Salmana.

H Oreb serpens interpretatur, in quod coluber ingreditur; Zeb, lupus; C Zeeb, victima, H sive hostis, scilicet diaboli; Salmana, perfectus in malitia. C Hæc omnia exercitui aptat Antichristi. Qui nulla conversione salvandi sunt.

11 *Omnes principes eorum :*

Qui dixerunt: hæreditate: possideamus sanctuarium Dei.

C Isti superius nominati dixerunt: Possideamus sanctuarium Dei, id est populum Christianum. H Sed non profecerunt, quia Dominus pugnabat pro populo suo.

12 *Domus meus, pone illos ut rotam :*

Et sicut stipulam ante faciem venti.

C Impii enim dum mala cogitatione volvuntur, rotæ sunt similes, H non habentes ulla fundamenta in malis actibus. Sicut stipulam, C ut levitas peccantium, quasi vento meabili transferatur. Facies autem venti, præsentiam ejus significat.

13 *Sicut ignis qui comburit silvam :*

Et sicut flamma comburens montes.

C Ignem quoque et flammam, posuit tempus iudicii, quando silvæ densissimæ peccatorum, et montes superbiæ concremantur. H Vel, silvam dixit steriles homines, qui frugibus carent. Sterilitas igitur pereat in eis, et superbia, quæ montium nomine significatur.

14 *Ita persequeris illos in tempestate tua :*

Et in ira tua turbabis eos.

C Ita persequeris eos, hoc respicit ad illa, quæ superius dixit: ut sic debeant exterminari, quemadmodum comparisonem ante faciem venti commemorat. In tempestate, hoc est iudicii tempore, quod tempestate merito comparatur. Primum, quia improvisum est; deinde, quod subito fragore conturbat. Sæpe diximus iram divinitati non posse congruere, sed ab hominibus tractum est, qui quando sceleratos judicant, irato animo moventur.

15 *Imple facies eorum ignominia :*

Et quærent nomen tuum, Domine :

C Nunc convertitur ad illos, qui sunt Domino credituri; nam illorum facies impletur ignominia, qui peccatorum suorum non invenerunt laudatores et statim quærent invocare nomen Domini.

16 *Erubescant et conturbentur in sæculum: sæculi :*

Et confundantur et pereant.

H Pereant secundum hoc quod mali sunt, ut salventur in hoc quod bonum est. Perditio enim hæc, non abolitionem sonat, sed salutem.

17 *Ut cognoscant qui nomen tibi Dominus :*

Tu solus Altissimus super omnem terram.

C omnes enim cognoscent (sive ad mortem destinati seu ad vitam) omnipotentiam Dei: et quis ipse solus est Altissimus, dum ipsum cognoverint, et conversis parcere, et obduratos æterna ultione damnare.

ORATIO EX PSAL. LXXXII.

Discute a nobis, Domine, omnem superfluitatis errorem, ut, relictis gentibus vitiorum, te solum (qui super omnem terram Altissimus inhabitas) metuamus. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LXXXIII.

ARGUMENTUM PSAL. LXXXIII.

18 *C Vox Ecclesiæ Deum vehementer desiderantis, beatum esse profitentis cui Dominus præstat auxilium.*

19 *In finem pro torcularibus. Filiis Core. Psalmus,*

C Tres sunt psalmi, qui pro torcularibus describuntur, scilicet octavus, et octogesimus, atque octogesimus tertius, et significat ad sanctam Trinitatem hoc mysterium Ecclesiæ pertinere, quod trini numeri repetitione sacratum est. Core calvum interpretari diximus, cujus nominis interpretatio denuntiat locum, ubi Christus crucifixus est: et ideo filii Core, Christiani vocantur. Ex quorum persona psalmus iste cantatur.

1 *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum :*
Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini.

H Multi desiderant possessiones, alii sæculi divitias, alii apparere in ecclesiis et gloriam habere; mihi solum hoc desiderium est: videre æterna tabernacula. Dilecta utique sunt, ubi congregatio virtutum est, non vitiorum. Concupiscit anima, hic est solus amor meus ac desiderium ut videam atria tua. C Deficit vero mens necessario in illud, quo directa ad præsens non valet pervenire. Considerabat enim ille cœlestia gaudia, sed ad ea e vestigio non poterat pervenire.

2 *Cor meum et caro mea :*

Exsultaverunt in Deum vivum.

C Hic advertendum est, quanta vir iste sanctitate fuerit præclarus: ut non solum ejus anima, verum etiam caro (quæ plus prævaricationis vitio probatur obnoxia) in exultatione Dei, felici sorte proruperit, prævidens bona futuri sæculi, quæ confidebat se gratia Christi adipisci.

3 *Etenim passer invenit ÷ sibi : domum :*

Et turtur nidum sibi, ubi reponat pullos suos.

C Passer est nimia velocitate celerrimus, habitans in foraminibus parietum, qui, dum habitationem invenerit, valde lætus exsultat; sic anima, dum in regno cœlorum mansionem suam senserit esse præparatam, gaudet. Turtur vero castissima avis est, qui una tantum est copulatione contentus, filisque suis nidificare cognoscitur, et significat Ecclesiam, quæ, præter Christi Domini, alterius nescit habere consortium.

4 *Altaria tua, Domine virtutum :*

Rex meus et Deus meus.

C Altaria tua, ubi jungendum est quod in primo versu dictum est: quam amabilia sunt et dilecta sunt: ubi satietas semper magis incitat, nec beata esurios aliquando discedit. Rex a *regendo* dicitur, Deus vero a *creando*, quamvis et timorem nomen illud indicet.

5 *Beati qui habitant in domo tua :*

In sæcula sæculorum laudabunt te. Diapsalma.

C Qualis ergo illius sæculi ventura lætitia est, ubi datur copiose gaudere, et nunquam ab ea posse discedere, et sine fine Deum laudare?

6 *Beatus vir cujus est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum :*

In loco quem posuit.

C Prodit hic labores colluctationesque difficiles, cum dicit, auxilium abs te. Et quia per liberum voluntatis arbitrium, Dei gratia adjutum, ascensio ista disponitur, adjecit: ascensus in corde ejus, quia, cum vicerit quis auxilio Dei libidinem, ascendit primum gradum; cum dominatus fuerit superbiam, subit altorum; dum superaverit avaritiam, subit tertium, et tot gradibus evehitur quot vitiis fuerit absolutus. Vallis lacrymarum, humilitas est pœnitentis; locus quem posuit, regnum Dei significat

A futurum. Quem locum Deus posuit, ut mandata ejus custodientes, illic collocemur æternaliter.

7 *Etenim benedictiones dabit legislator: ibunt de virtute in virtutem :*

Videbitur Deus deorum in Sion.

H Legislator Christus est, qui dat benedictionem hic bene pugnantibus. Et ibunt de virtute in virtutem: qui hic fortes apparuerint, ibi robustiores sunt. C Deus deorum dicitur, sicut Rex regum et Dominus dominantium. H Quanta lætitia est ire de virtute in virtutem, et hoc ipsum habere præmium ut Christum videre mereamur: Deum quippe videre infinita corona est. Non dicit autem: ibunt de imbecillitate in virtutem, sed de virtute in virtutem, quia nisi hic habuerimus virtutem, ibi majorem habere non possumus. Vis ibi coronari, hic pugna.

B 8 *Domine, Deus virtutum, exaudi orationem meam :*

Auribus percipe, Deus Jacob. Diapsalma :

C Deus virtutum, et Deus Jacob, ipse est Christus Jesus, qui inimicorum suorum esse clementissimus supplantator cognoscitur, quando eorum nequitas ad virtutum semitas facit pervenire directas. Dicitur vero Deus virtutum, quoniam ab ipso habemus uteamus de virtute in virtutem, et ab ipso sunt solo omnes virtutes.

9 *Protector noster, aspice, Deus :*

Et respice in faciem christi tui.

H Respicit enim Pater in faciem Filii, quando in nos per suam gratiam respicere dignatur, quia Christus caput, nos membra ipsius sumus, et Christus in nobis est. Unde ipse ait: Qui vos recipit, me recipit (*Luc. x*). Et Apostolus: An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus? (*II Cor. xiii*.) Quia itaque Christus in nobis est, in Christi faciem dicitur Pater respicere, cum in nos respicit, quia propter eum nos respicit.

10 *Quoniam melior est dies ÷ una: in atriis tuis: Super millia.*

C Dies ista æterna est, nec initium habet nec fine concluditur. H Una dies est perpetua, quia non habet noctem nec tenebras (*Apoc. xxi*). C Super millia, mundum istum significat, ubi millia dierum sustinet in finem, et ab uno illo vincitur, quidquid in istorum multiplicationibus aggregatur.

11 *Elegi abjectus esse in domo Dei mei :*

Magis quam habiitare in tabernaculis peccatorum.

C Abjectus enim ille est, qui humana æstimatione habetur extremus; sed apud Deum honorabilis judicatur, qui propter nomen ipsius intra homines videtur esse despectus. Tabernacula peccatorum, vita præsens esse dignoscitur, vel gloria sæculi et pompa. H Volui itaque et elegi esse minimus in regno cœlorum magis quam in isto sæculo primus.

12 *Quia misericordiam et veritatem ÷ diligit Deus: Gratiam et gloriam dabit Dominus.*

H Misericordia Dei est, quoniam ex peccatoribus efficit justos; veritas, quia non negavit justis præ-

mium. Promissam primo gratiam dat, cum peccator convertitur ad vitam; gratia enim dicta quasi *gratis data*. Dabit vero et gloriam, cum divino numere justificati, in futuro erimus consortes angelorum.

13 *Non privabit bonis eos qui ambulant in innocentia:*

Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te.

C Ille enim est innocens qui nulli nocet: talis ergo non potest privari muneribus Christi. Domine virtutum, sub admiratione legendum est, id est, qui tanta facit quanta homines enarrare non possunt; beatus est quoque qui spem suam in æterna felicitate posuerit, H et qui se scit non offendisse Deum suum.

ORATIO EX PSAL. LXXXIII.

Tabernaculorum cœlestium fundator, æterne Deus B dispone, quæsumus, ascensus in cordibus nostris, quibus ad tua tabernacula mereamur sine lapsu peccati transcendere. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LXXXIV.

ARGUMENTUM PSAL. LXXXIV.

C Deo Propheta gratias agit, quoniam de illa antiquitate Judaicæ nationis provenit populus ad culturam Domini Salvatoris, expetitque adventum Christi, in quo humana cæcitas fidei lumen accepit.

TT. *In finem filii Core Psalmus David.*

C Quid significat Core sæpe jam diximus. Hoc tamen hic commonere sufficiat, hunc psalmum dici de illis, qui jam Domino Salvatori sincera mente C crediderunt.

1 *Benedixisti, Domine, terram tuam:*

Avertisti captivitatem Jacob.

C Benedixisti terram, videlicet illam in tuo adventu, quæ in Adam multata est, id est, carnem quam dignatus est assumere, vel hominem. Per Jacob populum fidelem intellige qui liberatus est a captivitate diaboli, quando meruit Dei gratia salvari. H Vel, terram, id est beatam Virginem, vel peccatorem hominem, dum confitetur peccata sua, qui ante spinas et tribulos germinavit, postea, benedictione contritionis accepta, fructus affert pœnitentiæ.

2 *Remisisti iniquitatem plebis tuæ:*

Operuisti omnia peccata eorum. Diapsal.

C Remittere est debitum relaxare, non aliunde D sed ex pietate, id est, non causæ alicujus interventu, sed mera pietate. Operuit vero peccata nostra, quando ad vindictam videre non voluit, sed indulgit, H vel virtutibus operuit.

3 *Mitigasti omnem iram tuam:*

Avertisti ab ira indignationis tuæ.

C Narrat culpas, quas in Dominum Judæorum perversitas exercuit. Ab ira se vertit, quando Judæorum interitum avertit, quando ad ægrotes medicus, et auctor salutis ad pestilentie plenos advenit; quod non solum ad unam gentem, sed ad beneficium totius orbis aptandum est. H Vel, hæc omnia supradicta

fecisti, dum Filium misisti incarnandum.

4 *Converte nos, Deus salutatis noster:*

Et averte iram tuam a nobis.

C Prius Propheta gratias egit pro præteritis peccatis dimissis nunc rogat pro futuris, quia eos prævidebat in passione Christi magna scelera esse facturos: hoc dicit, converte, ut de persecutoribus defensores fiant, de blasphemis prædicatores, de contradictoribus discipuli.

5 *Nunquid in æternum irasceris nobis:*

— Aut. : extends iram tuam a generatione in generationem?

C Duas generationes ponit. Prima est, ut quibusdam placet, ab Adam usque ad Christum. Secunda, a Christo usque ad finem sæculi. Petit ergo, ut quia priori generationi pro sua culpa justè irascitur Dominus, ne secundæ generationi item velit irasci et perpetua eam damnatione percellere.

6 *Deus, in conversus vivificabis nos:*

Et plebs tua lætabitur in te.

C Ideo vivificabis nos, quia promittis conversionis votum, ut ad introitum vitæ pervenire possimus. Quod cum donaveris, tunc plebs illa pro spe lætabitur in te, quæ infeliciter gaudebat in se.

7 *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam:*

Et salutare tuum da nobis.

C Misericordia Patris, Salvator est quem sibi illustratione sacræ fidei, beata cohors poscebat ostendi. Addit, da nobis, ita scilicet ut in mente nostra cœlesti dono ita recipiatur, ut nullis tentationibus auferatur.

8 *Audiam quid loquatur — in me : Dominus Deus Quoniam loquetur pacem in plebem suam.*

C Intus enim loquitur Dominus, id est Spiritus sanctus, ut Psalmista foris fari posse videatur; intrinsecus audit, ut extrinsecus audiatur. Pax Dei, Christus est, quem locuturum dicit plebi suæ, id est sanctis, qui Deo probabili conversatione placuerunt.

9 *Et super sanctos suos:*

Et in eos qui convertuntur ad cor.

C Convertitur ad cor, qui relictis peccatis ad pœnitentiam se erigit, et felicia elegit Christi subire servitia, mundi pestifera libertate derelicta. H Convertitur etiam ad cor, qui legem non corporaliter sed spiritualiter intelligere conatur.

10 *Verumtamen prope ipsius timentes eum salutare ipsius.*

Ut inhabitet gloria in terra nostra.

C Judæi quamvis soli (accepta lege) vero Deo viderentur devoti, tamen carnaliter omnia facientes, diversis eum culpis irritabant. Ideo non vere dicti sunt timere, sed prope timere, qui legem ipsius carnaliter non spiritualiter acceperunt; et quamvis tales fuissent, tamen Dominus Salvator de ipsorum elegit carnaliter gente procreari, et versabatur gloria in terra illorum, id est Christus miraculis coruscans.

11 *Misericordia et veritas obviaverunt sibi :*

Justitia et pax osculatæ sunt.

C Christo enim præstante, duo testamenta in unius copulationis seriem adducta sunt. In novo enim misericordia est, in qua liberamur; in veteri veritas, ubi prophetarum annuntiatio vera continetur. Quæ sibi obviaverunt ad gratiam promissam perfectionis implendam. Osculatæ sunt pax et justitia, quæ idem significant; quod misericordia et veritas osculatæ sese sunt, id est in unam venerunt amabilis sententiæ concordiam. Qui amoris amplexus fieri solet, quando causa dilectionis homines, se post longum tempus videntes, osculantur.

12 *Veritas de terra orta est :*

Et justitia de caelo prospexit.

C Veritas de terra orta est, quando ex Maria virgine Verbum caro factum est. Justitia prospexit: quando humano generi periclitanti Filius Dei subvenit. H Justum enim erat ut Salvator miseretur populo suo.

13 *Etenim Dominus dabit benignitatem :*

Et terra nostra dabit fructum suum.

C Iste versiculus convenienter aptatur ad humilitatem penitentis; dat enim sua benignitate Deus affectum et amorem confessionis, id est imbrem lacrymarum, ut caro nostra, piis fletibus irrigata, fructum possit afferre penitentiae. H Vel Maria (quæ dicitur terra nostra, quia caro nostra) dedit fructum suum, et justum fructum dedit; ideo ait: Justitia ante eum ambulabit.

14 *Justitia ante eum ambulabit :*

Et ponet in via gressus suos.

C Justitia enim ambulavit ante eos, quando malorum suorum veritate recognita, remitti sibi humiliter petunt quod peccando perpetraverunt; tunc vere ponunt in via, id est in Christo, gressus suos, qui ante erraverunt in semitis detestabilibus.

ORATIO EX PSAL. LXXXIV.

Remitte, Domine, iniquitatem plebis tuæ; et ostende nobis misericordiam tuam, quæ nos in viam pacis, justitia præcedente, perducatur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium, etc.

PSALMUS LXXXV.

ARGUMENTUM PSAL. LXXXV.

C Oratio Christi ad Patrem pro se, suisque membris quorum ipse caput est.

TT. *Oratio ÷ ipsi : David.*

C Oratio dicitur quasi *oris oratio*: per totum istum psalmum orat Christus ad Patrem pro se, suisque membris, quorum ipse caput est.

1 *Inclina, Domine, aurem tuam :*

÷ Et : exaudime : quoniam inops et pauper sum ÷ ego :

H Juxta fragilitatem corporis assumpti, ad Patrem fundit orationem. C Aurem, non istam corpoream, sed auditum illum spiritalem dicit, quo potentium vota cognoscit. Dicendo vero egenum esse et pauperem, conditionem quam susceperat humanitatis

A ostendit. Egonus etiam et pauper est, quisquis meruerit mundi istius perversitate vacuari, qualis veraciter fuit Christus.

2 *Custodi animam meam quoniam sanctus sum :*

Salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te.

C Sanctus enim dictus veraciter Christus (quia mundi istius illecebras conversatione cœlestis vite calcavit) petit se salvum fieri a divinitate, ut nos instrueret salutem non esse constitutam in humanis viribus.

3 *Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamavi*

tota die : lætifica animam servi tui :

Quoniam ad te ÷ Domine : animam meam levavi.

C Unus atque idem Deus homo Christus Jesus petit misericordiam, qui donat illam: docens non semper supplicare Deo, qui frequenti culpa delinquimus. Cum dicitur tota die, totius vite tempus ostenditur. Lætificari petit animam, fons hilaritatis, ex illa parte, qua servus est; servus vero dici vult, quoniam ex virgine Maria natus est, quæ ancillam Dei se esse fatebatur angelo nuntianti. Unde et in alio psalmo dicit: Ego servus tuus et filius ancillæ tuæ (Psal. cxv).

4 *Quoniam tu, Domine, suavis et mitis :*

Et multæ misericordie omnique invocantibus te.

C Ostendit enim quid sit Deus, quia est suavis post amaritudinem hujus sæculi ad se revertentibus; mitis, quia sustinet peccatores; multæ misericordie, quia, licet sint nostra innumerosa peccata, multo abundantior est pietas; quæ tot relaxat, offensus, et nulli negat se invocanti præsidium.

5 *Auribus percipe, Domine, orationem meam :*

Et intende voci deprecationis mee.

C Percipe, cum dicit, vult non transitorie audiri, sed ut in illis finibus majestatis ejus oratio recordatur, sicut per aures ab homine memoria probatur insigi. Additumque est: intende voci ut intentus animus aperiret auditum.

6 *In die tribulationis meæ clamavi ad te.*

Quis exaudisti me.

H In die tribulationis, hoc est in die passionis, clamavi, scilicet de cruce; exaudisti, ut commendatum tibi spiritum meum restitueres.

7 *Non est similis tui in diis ÷ Domine :*

Et non est secundum opera tua.

C Non est in diis similis tui dicendo, idola signifiant paganorum, quæ adhuc in mundo nefanda devotione colebantur: et non est secundum opera tua, scilicet tibi similis, qui fecisti cœlum et terram.

8 *Omnes gentes quas ÷ cunque : fecisti venient, et adorabunt coram te, Domine :*

Et glorificabunt nomen tuum.

C Cum enim tunc sola esset Judæica gens, quæ unum Deum colere videbatur, predicat omnes gentes, quæ idolis tenebantur obnoxie, ad culturam ejus esse venturas. H Per passionem enim meam, cognoscent magnitudinem virtutis tuæ.

9 *Quoniam magnus est tu : et faciens mirabilia :*

Tu es : Deus solus.

C Magnus vero non potest dici nisi Deus solus, cujus potestati nullatenus potest aliquid comparari. Solus etiam dictus est, quia sancta Trinitas unus Deus est, tantum personis distincta, non naturæ discretionem separata.

10 *Dedite me, Domine, in via tua : et ingrediar in veritate tua :*

Lætetur cor meum, et timeat nomen tuum.

H C Hinc Propheta loquitur, vel Christus in persona membrorum. Via Domini, Christus, ipse est et veritas: in qua via et veritate Ecclesia ut ambulare possit, Deum deprecatur: sine cujus auxilio hoc implere non valet. Sicut lætetur cor, ut sub timore lætetur, et sub spe timeat. In hoc sæculo qui iudicium formidaverit, reus est: Deum qui timuerit, sanctus est. H Cum a mœore facinororum eruditus fuerit, tunc in te lætitia spiritali gaudebo.

11 *Confitebor tibi, Domine Deus meus, in toto corde meo :*

Et glorificabo nomen tuum in æternum.

C Illa est vera confessio, quæ toto exprimitur mentis arcano: et ille confitetur ex toto corde, qui totam spem suam ponit in Deum. In æternum: illud significat, quod inter sanctos ejus laudes Domino jugiter personabit, dum in illa beatitudine promissa receperit.

12 *Quia misericordia tua magna est : super me : Et eruisti animam meam ex inferno inferiori.*

H Agit populus fidelis gratias Deo, quoniam magna est misericordia ejus: suamque animam dicit esse liberatam ab inferno inferiori, id est, a pœna in qua peccatores damnantur. Superior infernus, peccatum est; inferior, æterna pœna. A C Vel inferior infernus pœna damnatorum: superior limbus patrum, in quo inferiori dives positus inferno, Lazarus vidit positum in superiori (Luc. xvi).

13 *Deus, iniqui in : surrexerunt super me : et synagoga potentium quæsierunt animam meam : Et non proposuerunt te in conspectu suo.*

C Iterum Christus secundum humanitatem suam loquitur. Cum dicit iniquos, significat Judæos, qui insurrexerunt super eum, scilicet ut reum dicerent innocentem, suumque regem plebs insana trucidaret. Synagoga potentium, superbiorum est congregatio: qui belluino fremitu animam Christi adimere volebant. Addit vero. Et non proposuerunt, etc. Quatenus enim facinus perpetrat, Deum ante conspectum suum omnimodis non proponit: quoniam si illam haberet presentem, protinus a cogitando facinore revocaretur.

14 *Et tu, Domine Deus, miserator et misericors : Patiens et multæ misericordiz es verax.*

C Miserator enim Deus est, quia singulis rebus misericordiam facit: misericors, quia semper pia est ipsa natura delictis: patiens, quia peccatores sustinet: multum misericors, quia plus nobis remittit quam imbecillitas nostra promeretur: verax, quia

nescit promissa sua aliqua imbecillitate subducere, id est, subtrahere vel negare.

15 *Respice in me et miserere mei : da imperium tuum puero tuo :*

Et salvum fac filium ancillæ tuæ.

C Vox Christi secundum humanitatem ad Petrum: ipse est enim puer Domini, de quo Isaias ait: Ecce puer meus, suscipiam eum (Isa. xlii). Puer est Christus in Scripturis dictus, propter innocentiam mentis. Dicitur etiam filius ancillæ; quæ angelo respondit se ancillam Dei esse dicens: Ecce ancilla Domini (Luc. i). Imperium vero intellige potestatem judicii: quia, eo teste, Pater non judicat quemquam, sed omne iudicium Filio dedit (Joan. v).

16 *Fac mecum signum in bono, ut videant qui odorunt me. Et confundantur :*

Quoniam tu, Domine, adjuvisti me et consolatus es me.

C Signum dicitur ab eo quod ventura significet. Fac, Pater, signum in resurrectione, scilicet in bono, id est, in bonum credentium, et in confusionem negantium: vel in bonum, ut videant Judæi et confundantur de malo suo, et ita revertantur et credant. Adjuvisti, pertinet ad contradictionem Judæorum altercantium, et ad injusta certamina, in quibus illi semper veritatis testimonio superabantur. Consolatus es: ad persecutiones insanorum (quas ille velut tempestatis impetum patientissime sustinebat) respicit.

ORATIO EX PSAL. LXXXV.

Lætifica, Domine, vultum familiæ tuæ, et erue animas nostras ex inferno inferiori, ut tui vultus contemplatione protecti, desideria carnis a spiritali dominatione calcemus. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS LXXXVI.

ARGUMENTUM PSAL. LXXXVI.

C Vox prophætæ de cœlesti Hierusalem, id est, Ecclesia Christi.

TT. *Filiis Core psalmus cantici.*

C Filii Core significant Christianos: psalmus autem de superioribus sonans, commonet nos cœlestia cogitare, et in eis hymnica exultatione gaudere.

1 *Fundamenta ejus in montibus sanctis :*

Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob.

C Fundamentum Ecclesiæ Christus est: qui sic eam continet, ut nulla possit quassatione titubare. In montibus sanctis: significat apostolos et prophetas, qui excellentia sanctitatis montes vocantur. Sion Hierusalem cœlestem significat: cujus portas sunt fides, charitas, baptisma, penitentia, et quidquid in illam civitatem acquisitum populum intro-mittit. Sive, ut quidam volent, duodecim apostolos significant. Tabernacula Jacob Ecclesiam catholicam significant, quæ semper hic affligitur. Merito supra istam, illa spiritalis et cœlestis diligere dicitur: in qua jam nihil perturbationis esse declaratur.

2 *Gloriosa dicta sunt de te :
Civitas Dei. Diapsalma.*

D Civitas Dei, est sancta Ecclesia : de qua in omni serie Scripturarum gloriosa dicta sunt, et in omnibus prophetis. Isaias enim dixit : Surge, Hierusalem (*Isai. LI*) ; de qua et Salvator : Non potest, inquit, civitas super montem posita abscondi (*Matth. v*).

3 *Memor ero Raab et Babylonis :
Scientiam me.*

D Raab interpretatur *superbia vel latitudo*. Unde per Raab, latitudo imperii Ecclesie designatur, sive latitudo peccati. Babylon, *confusio* : utraque autem significat plebem gentium, quæ ante adventum Christi, in spatiosis hujus sæculi viis per superbiam gradientes, confusio*ni* idolorum et peccatorum traditæ fuerant, sed per misericordiam illuminatæ sunt. Dicit vero, scientiam me : Non enim cujuslibet Raab et Babylonis memor erit in iudicio Dominus : sed tantum scientiæ, per fidem et charitatem Translatio tamen Hebræa et Romana, scientibus me, habet.

4 *Ecce alienigenæ et Tyrus et populus Æthiopum :
Hi fuerunt illic.*

C Alienigenæ, sunt a Judaico populo extranei : et illis non credentibus, isti sunt recepti. H Et nos sumus isti alienigenæ, et Tyrus et populus Æthiopum. C Tyrus, significat angustiam poenitentium, quæ ex contritione super peccatis procreatur populos Æthiopum, qui peccatorum fuerat obscuritate tetricius, sed in Dei civitatem collectus est.

5 *Nunquid Sion dicet : Homo, et homo natus est
in ea :
Et ipse fundavit eam Altissimus ?*

Nunquid Sion, id est, quis hominum poterit dicere ipsi Sion : Quomodo nascetur homo in ea ? et tamen nascetur talis homo in ea, qui est Altissimus, scilicet Deus, et fundavit eam, scilicet Sion. Et homo natus est in ea. C Assumpta carne Deus est homo factus, et fundavit ipse synagogam, ut Deus, qui tantum putabatur homo.

6 *Dominus narravit in Scripturis populorum et
principum :
Horum qui fuerunt in ea. Diapsalma.*

C Narravit Dominus frequenter in Evangelio, quod de ipso prædixerat Moyses (*Joan. v*). Ipsi sunt enim principes, Moyses et prophetæ, qui fuerunt in ea, id est in synagoga. H Vel in Sion, id est in Ecclesia, narravit in scripturis apostolorum qui fuerunt in carne viventes principes in ea.

7 *Sicut lætantium omnium :
Habitatio est in te.*

C Sicut lætantium : de illa incomprehensibili lætitia dicit, ubi æterna habitatio est fidelium. H Vel potius de Ecclesia hic dicitur : ubi non vere et plane lætantium, sed sicut lætantium est habitatio.

ORATIO EX PSAL. LXXXVI.

Fundamentum fidei nostræ Deus, qui in mentibus

A sanctis, tanquam in excelsis montibus, æternitatis portas justitia muniante componis, concede nobis in te gloriose credere, atque ad redemptionem nostram hominem factum prædicabiliter confiteri. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS LXXXVII.

ARGUMENTUM PSAL. LXXXVII.

C Christus a Patre petens auxilium, contemptum suum refert, quem a Judæis erat perpassurus : asseritque mortuos non esse suscitandos, ut possint Domino confiteri, resurrectionem sibi celerrimam venire deprecans.

TT. *Canticum psalmi filiis Core in finem pro Melech ad respondendum, intellectus Eman Israelitæ.*

B C Melech interpretatur *chorus*, divina verba decantans. Eman, *frater ejus* : quo vocabulo Christus eos appellat, qui ejus præceptis obediunt. Israelitæ, *Deum videntes*, qui per obedientiam Dei luce radiant. Hieronymus in commentario Origenis, Melech, et Augustinus et Cassiodorus habent : verum in translatione Hieronymi ex Hebræo in Latinum, nec Amalech nec Melech, sed per chorum habetur : quod Hebraice dicitur Mahalat, nec Israelitæ sed Esraitæ. Cassiodorus tamen Augustinum sequens, Melech exposuit et Israelitæ, ubi in commentario Hieronymi Israelitæ scriptum invenitur, sed in Hebræo Esraite.

1 *Domine Deus salutis meæ :
In die clamavi et nocte coram te.*

C Orat Christus ad Patrem, per id quod de virgine Maria natum est, designans humilitatem imbecillitatis humanæ, quam est dignatus assumere. In die, lætitiæ significat : et nocte, adversitatem declarat : utroque enim tempore, Deum esse deprecandum demonstrat.

2 *Intret in conspectu tuo oratio mea :
Inclina aurem tuam ad precem meam.*

C Inclinat autem aurem suam Dominus, cum misericors dignatur audire, mirabili operatione suæ virtutis, non aure corporis.

3 *Quia repleta est malis anima mea :
Et vita mea inferno appropinquavit.*

C Malis dicit completam esse animam suam : malis utique, non suis, qui peccata non habuit ; sed delictis mundi, quibus laborabat humanitas. Et vita mea inferno appropinquavit : hoc pertinet ad passionem Christi, ut in Evangelio, Tristis est anima mea usque ad mortem (*Matth. xxvi*).

4 *Æstimatus sum cum descendentibus in lacum :
Factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber.*

C Æstimatus sum : culpam eos, qui putabant eum mortuum fuisse communiter, ut moriuntur ceteri. Locum dixit, vel locum sepulcri, vel inferni altissimam profunditatem. Factus sum : apud eos scilicet qui deitatem ejus insanis mentibus non credebant. Solus etiam inter mortuos liber fuit, quia ipsa

quoque mortis claustra confregit. Ipsius enim tantum mors libera fuit, qui peccatum non fecit, et mors quoque ejus voluntaria fuit : et licet liber esset inter mortuos, tamen a dementibus aestimatus est sicut vulnerati, etc.

5 *Sicut vulnerati dormientes in sepulcris quorum non es memor amplius :*

Et ipsi de manu tua repulsi sunt.

C Adhuc enim de illis vanissimis dicit, qui putabant Deum, lancea vulneratum, occisum, pariter et sepultum, quasi unum ex hominibus sceleratis. Quorum non es memor, id est, de quibus non habes curam, quoniam peccatis facientibus, a te reddebantur alieni. Curam igitur intellige, quoad salutem eorum. Et ipsi repulsi sunt : hoc est, ipsi a manu Dei probantur expulsi, dum a gubernatione ejus reddebantur alieni.

6 *Posuerunt me in lacu inferiori :*

In tenebrosis et umbra mortis.

C Lacus pro inferno ponitur, et pro sepultura foventi, et pro mundi istius profundissima calamitate : quod hic voluit intelligi. In tenebris, id est, sub oblivionis cæcitate. Umbra mortis, peccatorum indicat locum, dum eis gaudium non relucet, qui in perpetua suæ tristitiæ obscuritate manebunt.

7 *Super me confirmatus est furor tuus :*

Et omnes fluctus tuos induxisti super me. Diapsalma.

C Putabant Judæi per furorem Dei, Jesum Christum ad pericula passionis pervenisse : sicut dicebant, Liberet eum si vult (Matth. xxvii). H Per fluctus, iram furoris vult intelligi, quem Pater effusus nisset super omnes gentes. Super me induxisti : qui peccata eorum suscepi, sicut alibi ait : Propter peccata populi mei percussi eum (Isa. liii).

8 *Longe fecisti notos meos a me :*

Posuerunt me abominationem sibi.

9 *Traditus sum et non egredebam :*

Oculi mei languerunt præ inopia.

10 *Clamavi ad te, Domine, tota die :*

Expandi ad te manus meas.

C Notos enim apostolos appellat. Ille enim omnes notos habuit ex divinitate, ipse autem sciebatur a paucis. Isti ergo noti specialiter longe facti sunt, ut est scriptum : Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis (Zach. xiii). In abominationem vero positus est tunc, quando crucifixo dicebant : Vah, qui destruis templum Dei (Matth. xxvii) : et similia.

C Traditus est a Juda cohortibus insanorum : verum tamen non est egressus, quando minime quod prevaleret ostendit, id est, quando deitatem occultabat. Sive, de custodia non est egressus. Languerunt oculi, id est apostoli. Præ inopia, quia necdum acceperunt spiritum sanctum : inopia dicitur a contrario, ubi nulla est copia.

C Clamavi ad te, Domine, tota die : hic distinctio est ponenda, ut ista continuatio totius diei ad orationem et bonorum actuum opus debeat pertinere. Expandi manus : per manus, opera bona vult intel-

ligi, quas bonis actibus semper tetendit ad Deum. Nam si hæc cruci junxerimus, sequentia discrepabunt.

11 *Nunquid mortuis facies mirabilia :*

Aut medici suscitabunt et confitebuntur tibi. Diapsalma.

C Nequaquam fecit mirabilia mortuis, id est, non credentibus. Illis solis mirabilia sunt, qui magnalia Dei sub credulitate conspiciunt. Aut medici suscitabunt. Hoc dicitur negative : quia medici dum corporibus præbent curam, animas tamen peccatis mortuas resuscitare non valent : ut confessione verissima vivificentur, qui infidelitatis suæ vulnera pertulerunt : verum nec medici corporum, sine Dei munere, agris salutem dare possunt.

12 *Nunquid narrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam :*

Et veritatem tuam in perditione.

C Sepulcrum enim significat infidelium mentes, et merito sepulcrum dicitur, ubi anima peccatis mortua continetur. Aut veritatem tuam narrat, qui est in perditione peccati? quia vivi et fideles, in actibus misericordiam narrare consueverunt. Et veritatem ille dicitur enarrare, qui eam invenitur in actibus custodire. Illos ergo notat qui non sunt vere credituri, quorum guttur est sepulcrum patens (Psal. v).

13 *Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua :*

Et justitia tua in terra oblivionis?

C Nunquid cognoscetur : quia omnis qui facit peccatum odit lucem. C Nec justitia Dei potest cognosci ab oppressis in terrena oblivione, id est, crassissima cordis cæcitate, et vitiorum densissima caligine.

14 *Et ego ad te, Domine, clamavi :*

Et mane oratio mea præveniet te.

C Dicendo autem, et ego, significat cum membris suis se clamasse, quorum ipse caput est. Mane quoque dixit prævenisse orationem suam : cum ante multa sæcula petebat Ecclesia, quæ adhuc expectamus esse ventura. Non vero sic intelligamus, quod oratio gratiam Dei præveniat : quia et quod oramus, ex gratia est.

15 *Utquid, Domine, repellis orationem meam :*

Avertis faciem tuam ÷ a me : .

C Repelli putamus orationem nostram, et avertere Deum faciem a nobis, quando vota nostra distulerit : et quamvis ille utilia faciat, nos tamen dilata graviter contristant : quod ex persona martyrum dictum non inconvenienter accipitur, qui talibus desideriis in hoc mundo fatigantur.

16 *Pauper sum ego, et in laboribus a juventute ÷ mea : :*

Exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus.

C Pauper sum ego, hoc merito dicit Ecclesia, quæ in paupertate mundi et laboribus a sua juventute fatigatur. Exaltatus : quando quisque fidelium res humanas tumido corde cogitat. Humiliatus : cum ad confessionem pervenit. Confusus : cum mala quæ gessit in pœnitentia damnavit.

17 *In me transierunt iræ tuæ :*

Et terrores tui conturbaverunt me.

C Pulchre dictum est, transierunt : quia non mansuræ. Nam quando fidelis se affligit, iram Domini castigatus evadit. Terrores vero dicit venturi iudicii, quos omnis caro peccatrix formidabit in iudicio : sed etiam boni in hac vita perhorrescunt.

18 *Circumdederunt me sicut aqua tota die :*

Circumdederunt me simul.

C Circumdederunt me : utique delicta quæ legis et Evangelii distinctione damnantur, merito quoque aquis comparata sunt, quæ nos copiosissima inundatione concludunt.

19 *Elongasti a me amicum et proximum :*

Et notos meos a miseria.

C Amicos dicit : qui honestis studiis morum in civitate conjuncti sunt ; proximos vero, qui nobis parentelæ ordine sortiantur. Notos, qui nec amici, nec proximi sunt, sed sola visione vel opinione nos didicerunt : quæ genera hominum frequenter longe fecit a fidelibus formidata passio vel calamitas.

ORATIO EX PSAL. LXXXVII.

Redemptor omnium, ineffabilisque salutis nostræ Deus : qui pro nobis inferna penetrans, factus es inter mortuos liber, exaudi matutinam familiæ tuæ precem, et erue nos ab inimici insidiantis pessima servitute. Qui cum Patre et Filio, etc.

PSALMUS LXXXVIII.

ARGUMENTUM PSAL. LXXXVIII.

C Vox fidelium, misericordias Domini potentiamque laudantium.

TT. *Intellectus Ethan Israelitæ.*

C Ethan interpretatur *robustus*. Israelita, videns Deum. Et quia psalmus iste erat laudes et promissiones Dei narraturus, ideo illi tale nomen est appositum, ut fidelium verberum indicaret immutabilem firmitatem.

1 *Misericordias Domini :*

In æternum cantabo.

H Illas enim misericordias, quibus hominem peccato mortuum visitare dignatus es per Filium, semper cantabo.

2 *In generatione et generatione :*

Annuntiabo veritatem tuam in ore meo.

C In generatione et generatione : duos significat populos, Judaicum, scilicet, et gentilem : quibus se veritatem pronuntiaturum esse testatur. Et bene dictum est, in ore meo : quia quod ore progreditur, cito delabitur : quod vero in ore versatur, diutina celebratur devotione. H Veritas illa Christus est, sive promissiones Dei.

3 *Quoniam dixisti : In æternum misericordia ædificabitur :*

In caelis præparabitur veritas tua &c in eis : .

H Quoniam dixisti : Semper enim miseratio tua sublimatur, et nunquam destruetur. H A C In caelis præparabitur, id est, in apostolis prædicabitur veritas tua. Hinc vox Patris, Disposui, etc.

A 4 *Disposui testamentum electis meis ; juravi David servo meo :*

Usque in æternum præberabo semen tuum.

H Disposui testamentum electis, id est, doctoribus Ecclesiarum : ut acquisitum per gratiam populum doceant vel informant. C Jurat vero justissime Deus, cum suo jure promittit omnia : juravit enim dicimus, jure oravit, id est, iuste locutus est. Jurat quoque et ideo iuste Deus : quia quod jurat semper potest implere, homo vero iuste prohibetur jurare vel juramento promittere, quia non est in potestate sua quod pollicetur efficere. Præparatus quoque est Christus, qui ex semine David origine carnis descendit, usque in æternum Rex regum et Dominus dominantium (Apoc. xix) : quod secundum humanitatem intelligi oportet. H Vel semen, non solum Christus est, caput, sed et membra sua, scilicet credentes in eum.

5 *Et ædificabo in generatione et generationem :*

Sedem tuam. Diapsalma.

C Et ædificabo : ista pollicitatio ad Christum pertinet, sedes enim ejus est omnis sanctus, quem quasi splendidissimum thronum sua gratia insidet. H Vel Thronus ejus Ecclesia est : in qua Christus sedet in æternum, et eadem sententia est cura prior, licet sint alia verba.

6 *Confitebuntur caeli mirabilia tua, Domine :*

Etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum.

C Confitebuntur caeli : qui sunt veri prædicatores, quantis miraculis Dominus mundum administrat. Et veritatem ejus : quia Verbum caro factum est, et habitavit in nobis : confitentur, non ubique (sicut mirabilia sua) sed in Ecclesia sanctorum, ubi creditur veritas impleta, et Verbum caro factum. H Vel apostoli prædicant mirabilia in Christi Incarnatione et passione ostensa, et quæ per eum facta sunt, in congregatione sanctorum.

Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino :

Similis erit Domino in filiis Dei?

C Nubes : prophetae, apostoli et prædicatores sunt, qui per Spiritum sanctum populos complebant ; sed tamen erant obnoxii in lege peccati. Nec inter filios Dei, id est sanctos, potuit habere æqualem. Quoniam ille per naturam est Filius Dei : sancti vero per gratiam, iste sine aliquo peccato : isti per ipsum a peccato probantur exuti.

8 *Deus qui glorificatur in consilio sanctorum :*

Magnus et terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt.

H C Ipse enim Dominus, qui prædicatur a sanctis, magnus dicitur, quod Deus est : terribilis a potestate mirabili. Qui in circuitu ejus sunt : sancti, scilicet, qui dono ipsius ejus gratiæ proximiuntur, vite innocentia et sanctitate.

9 *Domine Deus virtutum, quis similis tibi? Potens es, Domine :*

Et veritas tua in circuitu tuo.

C Quis similis tibi? quia virtutum et potentiarum Dominus es. Sancti enim ditantur virtutibus, non

dominantur; tu autem illis rebus imperas, quibus te præstante alii præclari sunt. Tu ex te potens es; illi per te. Illi in veritate tua illuminati sunt; tibi autem veritas tua semper inest.

10 *Tu dominaris potestati maris :*

Motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

H Tu dominaris potestati maris, id est, hujus sæculi potestatibus. Motum autem, etc., quando feroces motus persecutionum in martyres et sanctos pro utilitate sanctorum convertis, ac mitigas tentationes quas commovent servis tuis persecutores. C Dicit vero, mitigas: ut tolerare possint, non dicit tollis; quoniam si eum motum persecutionum funditus tolleret, coronam martyres non haberent.

11 *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum :*

In brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.

H Tu humiliasti sicut vulneratum superbum, id est, diabolum, clavis tuæ crucis sauciatum et humiliatum, suis spoliis abstractis. C inimicos: infideles Judæos dicit: qui per innumeras gentes dispersi sunt, per brachium, id est per virtutem Domini Christi.

12 *Tui sunt cæli, et tua est terra: orbem ÷ terræ:*

et plenitudinem ejus tu fundasti:

Aquilonem et mare tu creasti.

C Sensus istius versiculi talis est: cur voluerunt stulti in te servire, in hoc mundo, cujus tu fundator es, Christe? Orbis terrarum pertinet ad totius mundi spatium: plenitudo ejus, ad omnes creaturas quæ in eo sunt. Per aquilonem diabolum intellige, qui dixit: **Ponam sedem meam ad aquilonem** (Isa. xiv). H vel Antichristum, de quo ait Dominus ad Jeremiam: **Ab aquilone pandetur omne malum** (Jer. i). C Mare: sæculi hujus elatas et iniquas hominum potestates. Creatura enim non debet superbire Creatori, quia ab eo creata est.

13 *Thabor et Hermon ÷ in: nomine tuo exsultabunt:*

Tuum brachium cum potentia.

C H Thabor interpretatum dicitur *veniens lumen*: quod specialiter pertinet ad adventum Dei. Hermon vero *anathema ejus*, id est diaboli: quod veniente Domino suscepit a Christianis. Dignum enim fuit, ut presente lumine, tenebrosus diabolus anathema esset; unde exsultabunt in nomine Dei sancti. Brachium cum potentia Christus est, qui facit quæ vult in coelo et in terra. Illuminati igitur a te et diabolum abominantes exsultabunt in nomine tuo, tibi gloriam dantes.

14 *Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua:*

Justitiâ et judicium præparatio sedis tuæ.

H Firmetur manus, id est, opera quæ facis in hoc mundo. C Exaltetur dextera, id est, clarificetur numerus prædestinatorum, qui est ad dexteram collocandus. Sedes quidem Dei sempiterna est et semper præparata, sed tunc nobis apparebit præparata quando ipsum cernimus judicare justitiam. H Vel sancti sedes Dei sunt, et nisi quis primus in se justitiam et judicium fecerit, non potest Dei fieri sedes.

15 *Misericordia et veritas præcedent faciem tuam:*
Beatus populus qui scit jubilationem.

C Misericordia est, qua parcit conversis; veritas, qua promissa restituit. Beatus populus est qui intelligit vel scit jubilationem, id est, qui immensam lætitiâ suam, non in propriis viribus, sed in Dei cognoscitur posuisse virtute. Jubilatio est copiosa mentis exultatio, quæ verbis explicari non potest.

16 *Deus, in lumine vultus tui ambulabunt:*

Et in nomine tuo exsultabunt tota die:

Et in justitia tua exaltabuntur.

C Nunc ponit primum eorum qui sciunt jubilationem. Ambulat in lumine vultus ejus populus Christianus, cum in contemplatione sanctæ Trinitatis jugiter perseverat: cum vero dicit, in nomine tuo, vetat in propria præsumptione gaudere. Tota die, totius vitæ tempus ostendit. Exaltabuntur in justitia Dei, quando in illa resurrectione ad dexteram fuerint collocati.

17 *Quia gloria virtutis eorum tu es:*

Et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

H Sicut enim eis beneplacita fuerunt tua præcepta: ita tibi beneplacitum est in eis, ut in te exaltetur cornu, id est virtus eorum.

18 *Quia Domini est assumptio ✕ nostra:*

Et sancti Israel regis nostri.

C Nostra enim assumptio Domini est Incarnatio, quæ a sancto Israel probatur impleta, in qua spem habentes, de profundo peccatorum erigimur sursum: dum ipsius misericordia sublevante, in æterna collocamur gaudia.

19 *Tunc locutus es in visione sanctis tuis et dixisti:*

Posui adjutorium in potente: ÷ et: exaltavi electum de plebe mea.

C Nunc iterum propheta ad Patrem loquitur. Locutus est Deus prophetis reliquisque sanctis in visione, dum eos fecit aspicere quæ dicebant: unde videntes appellati sunt. Posuit adjutorium, id est ac si diceret: Pater perhibuit testimonium potenti, id est Filio, dicens: Clarificavi et iterum clarificabo (Joan. xii). Electum dicit Jesum Christum: de plebe, de gente Judæorum. Vel potens corpus Ecclesiæ dicitur, super quam Christum posuit regere. Vel (ut alia translatio habet) in vel super potentem. H Id est diabolus, ut contra vel super diabolus positus, opprimeret superbiam ejus.

20 *Inveni, David, servum meum:*

Oleo sancto meo unxi eum.

C Cum dicit, inveni David, Jesum Christum evidenter insinuat, quem superius potentem appellavit, et de quo alibi dicitur: Unxit te Deus oleo lætitiæ (Psal. xlii).

21 *Manus enim mea auxiliabitur ei:*

Et brachium meum confirmabit eum.

C Manus, brachiumque, hic pro fortitudine Dei posita est: quæ firmavit humanitatem Christi in passione.

22 *Nihil proficiet inimicus in eo :*

Et filius iniquitatis non apponet nocere eum.

C Nihil proficiet inimicus, id est diabolus, qui est protervus inimicus humanitatis. Filius iniquitatis fuit Judas traditor, qui filius diaboli merito nuncupatur, qui est auctor omnis iniquitatis : qui intentioni Christi in nullo nocuerunt.

23 *Et concidam a facie ejus inimicos ejus :*

Et odientes eum in fugam convertam.

C Facies enim Christi, cum peccatores dignata fuerit intueri, a suis parvitatibus conciduntur. Convertuntur quoque in fugam : quando impia vita derelicta, ad Christi cœperint festinare remedia. Peccati enim memores sua facta refugiunt, et ad Domini beneficia convertuntur.

24 *Et veritas mea et misericordia mea cum ipso :*

Et in nomine meo exaltabitur cornu ejus.

C Veritas Patris est Filius. Pertinet hoc ad iudicium : misericordia vero ad pietatem, quia peccata dimittit. Cornu significat invictissimam potestatem : de qua dicit, Data est mihi omnis potestas (Matth. xxviii). H Vel veritas Christus : quæ a Patre audivit locutus est. Misericordia, quia sanat infirmos mente et corpora. Cornu : fortitudo Ecclesiæ ejus sanguine redemptæ dicitur.

25 *Et ponam in mari manum ejus :*

Et in fluminibus dexteram ejus.

C Mare significat universas gentes, in quibus Salvator noster gloriam dominationis accepit. H Et in fluminibus, id est, super principatus et potestates ipsius mundi potestatem ejus. Vel mare mundum significat : manus, operationem ; vel flumina, aquas baptismi ostendunt.

26 *Ipsè invocabit me Pater meus es tu :*

Deus meus et susceptor salutis meæ.

H Sæpius eum invocasse Patrem in Evangelio legimus (Joan. xvii) : ut est, Clarifica me Pater apud te ipsum : et ibi, Pater in manus tuas commendo spiritum meum (Luc. xxiii).

27 *Et ego primo genitum ponam illum :*

Excelsum præ regibus terræ.

C Est ergo primogenitus, ut in Evangelio. Ego sum A et Ω. Et dicit ponam, id est constituam. H Excelsum præ regibus terræ : hoc est regna mundi ei cuncta subjicio. Vel primogenitus ex mortuis dicitur : primogenitus quoque Patris æterni et matris Virginis.

28 *In æternum servabo illi misericordiam meam :*

Et testamentum meum fidele ipsi.

C Et hoc dicitur a forma servi, quia misericordiam Patris æterno honore suscepit : cui data est potestas in cœlo et in terra. Testamentum fidele est : quia quæcunque propheta de ipso prædixerunt, omnia completa sunt.

29 *Et ponam in sæculum sæculi : semen ejus :*

Et thronum ejus sicut dies cœli.

C Sæculum sæculi significat æternitatem. Semen David Christus est, thronus ejus potestas est futuri iudicii : in qua fulgebunt justi cœlesti claritate.

A 30 *Si autem dereliquerint filii ejus legem meam : Et in judiciis meis non ambulaverint.*

C Hos duos versus dicit de populo Christiano. Filii enim dicuntur Christiani quoniam Ecclesia matre ex aqua et Spiritu sancto regenerantur.

31 *Si justitias meas profanaverint :*

Et mandata mea non custodierint.

C Si justitias Christi, id est, mandata ejus non custodierint supra nominati filii, in subsequentibus eis digna promittitur evenire vindicta.

32 *Visitabo in virga iniquitates eorum :*

Et in verberibus peccata eorum.

C Visitat in virga, quando districte judicat, ut Apostolus ait, Quid vultis, in virga veniam ad vos? (I Cor. iv.) Visitat quoque in verberibus, quando in nobis levius vindicatur quod delinquimus. Vel virga percutit, flagella vero verberant.

33 *Misericordiam autem meam non dispergam ab eis :*

Neque nocebo in veritate mea.

C Superiora de membris dixit : nunc vero de capite loquitur. Dicit enim Pater : misericordiam suam non se a Christo dispergere, sed tota plenitudine condonare. Neque nocebo : nam et si inimici permissi sunt nocere, in veritate tamen Patris non est Filius læsus, cujus totum mundum redemit sanguine : et quia omnia veritatis ordine constat impleta in Christo, quæ Pater per prophetas dixit. Unde et addit : Non profanabo, etc.

34 *Neque profanabo testamentum meum :*

Et quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita.

C Non profanavit Pater testamentum suum, id est, Scripturam sanctam mentiando, sed rerum fide honorabile fecit : dum quæ progressa sunt de labiis ejus, id est, per sanctos prophetas, nulla falsitate destructa sunt.

35 *Semel juravi in sancto meo.*

Si David mentiar : semen ejus in æternum manebit.

C Hominum consuetudo est frequenter jurare, ut eis aliquid possit credi : Deus autem semel jurat, qui nulla varietate temporis immutatur. Juramentum autem ejus diximus, ventura promittere. Si David mentiar, id est non mentiar, si enim est negative positum, quod etiam usus communis habet.

Semen Christi sunt omnes sancti et vero Christiani : qui in sancta conversatione usque in finem permanebunt hujus vitæ et post in æternum.

D 36 *Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo : et :*

sicut luna perfecta in æternum :

Et testis in cœlo fidelis. Diapsalma.

C Thronus Dei anima fidelis est, in qua revera Christus insidet, atque lucet sicut sol : et sicut luna, id est, compago corporis nostri post resurrectionem clarificata. C Et testis fidelis : Christus est, qui testimonium perhibuit de veritate, quæ est ipse, et de opere Patris in mundo. Dicit vero eum in cœlo esse : quia ibi post Ascensionem suam est. C Vel in cœlo, id est cœlesti homine et sancto : in illo ipsa caro glorificata, testis est fidelis hujus promissionis impletæ, non in damnato homine.

37 *Tu vero repulisti et despexisti :
Distulisti Christum tuum.*

Hæc depulsio et despectio de regno Salomonis, facta est in posteris ejus :

Quod autem ait distulisti, non de Salomone, nec David dictum esse manifestum est, sed de Christo. A Quem a populo Judæorum Pater distulit, non abstulit : quia reliquæ salvæ sicut in fine.

38 *Avertisti testamentum servi tui :*

Profanasti in terra sanctuarium ejus.

C Avertisti testamentum, id est, in aliam partem transtulisti : ut quod Judæis fuerat promissum, ad gentium utilitatem perveniret. Non enim eis remanuit templum, sacerdotium, oblatio vel regnum : sed Christiani omnia plenissime sunt consecuti. Testamentum : hoc est promissio natiuitatis Dei. Profanum, dictum est irreligiosum : quia veniente Christo, immolatio pecudum et observatio Sabbatorum submotæ sunt in terra, hoc est in toto orbe, ubi est Ecclesia Christi.

39 *Destruxisti omnes sepes ejus :*

Posuisti firmamentum ejus formidinem.

H Destruxit sepes, id est verba legis. C Firmamentum Judæorum : defensio est Dei et Christi, quam in formidinem posuisti : ut culpis facientibus, ipsum Dominum formidarent, cujus solebant munitione vallari.

40 *Diripuerunt eum omnes transeuntes viam :*

Factus est opprobrium vicinis suis.

A C Diripuerunt civitatem Hierusalem omnes transeuntes viam, hoc est gentes. C Merito quoque populus Judaicus factus est opprobrium vicinis : quoniam Christo credere noluit.

41 *Exaltasti dexteram deprimentium eum :*

Lætificasti omnes inimicos ejus.

C Exaltavit dexteram deprimentium : quando Judæi hostibus suis traditi, vastissimas cædes pertulerunt. Tunc enim lætus efficitur inimicus, quando coram eo humiliatur adversarius.

42 *Avertisti adjutorium gladii ejus :*

Et non es auxiliatus ei in bello :

C Avertit adjutorium gladii ejus : cum ille populus armatus sicut inermis factus est, ut cum prius pauci plures vincerent : plures post paucis resistere non valerent.

43 *Deduxisti eum ab emundatione :*

Et sedem ejus in terra collisisti.

A C Destruxisti eum, id est, removisti eos qui obduratione mentis Christum spernere maluerunt. Eos enim ab emundatione, id est fide, quæ emundat corda, destruit, quos etiam damnare decrevit. Sedes etiam hic pro regno posita est : quæ merito dicitur in terra collisa, quando divisus populus in toto orbe est dispersus, ulterius regem et regnum non habiturus.

44 *Minorasti dies temporis ejus :*

Perfidisti eum confusione. Diapsalma.

C Minorati sunt dies regni Judaici ; quia pollicitationem Abraham promissam, de regni æternitate, ha-

bere non meruit. Confusi sunt etiam, scilicet sorde incredulitatis suæ, dum gentes ad suum Dominum converti vident, quem ipsi occiderunt.

45 *Usquequo, Domine, avertis in finem :*

Exardescet sicut ignis ira tua ?

C Petit nunc Propheta Dominum ut Judaico populo miseratus indulgeat. In finem : sæculi terminum significat, quando Judæi convertentur. Exardescimus ira, cum vindicare disponimus : irascimur vero mediocriter, quando aliquem sermone corripimus. Adjecit itaque, sicut ignis, qui objecta consumit.

46 *Memorare quæ mea substantia : nunquid enim vane constituisti*

÷ Omnes : filios hominum ?

C Rogat Propheta, ut istam carnem, peccatis obnoxiam, adventus sui gloria liberare dignetur ; quia non est ad hoc creata, ut eam permitteret, quasi vanum aliquid, interire.

47 *Quis est homo qui vivet et non videbit mortem :*

Eruet animam suam de manu inferi ? Diapsalma.

C Quis est homo : interrogative legendum est : ubi subaudiendum : nullus. Omnes enim homines, sive justis, sive peccatores, mortem videbunt : quæ primo homini inflicta est lege peccati. Eruet animam ? hic similiter subaudiendum nullus. De manu, id est, de potestate inferi : quæ a nullo de ista potestate potest eripi : nisi per illum, qui moriendo prostravit mortem.

48 *Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ, Domine :*

Sicut jurasti David in veritate tua ?

C Ubi sunt misericordiæ ? non sub dolore dicitur, sed quasi tardans Dominus postulatur, ut cito præstet : quod cum noverat esse facturum. Antiquas dicit : quas Abraham fecisse sciebat ; antiquas enim non diceret, nisi ante Davidica tempora factas esse cognosceret.

49 *Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum :*

Quod continui in sinu meo multarum gentium.

C Obprobrium contigit servis Dei : quando gentes amore idolorum persequerentur Christianos : hoc erat in sinu Christianorum, id est, in secreto mentis affectu ; quia palam timebant loqui, unde probabantur extinguere.

50 *Quod exprobraverunt inimici tui, Domine :*

Quod exprobraverunt commutationem Christi tui.

B H Exprobraverunt : Judæi videlicet et Pharisei. C Ipsa est commutatio Christi : qua obstinatos deseruit, et fideles ad dona suæ pietatis ascevit.

51 *Benedictus Dominus in æternum :*

Fiat, fiat.

C Benedictus Dominus : contra maledictiones gentilium positum est, quoniam quæ dicunt illi caduca sunt. Laus autem Domini permanet in æternum. Sequitur, fiat, fiat : ut de tantis promissionibus nemo dubitaret, ubi confirmatio iterata succederet.

ORATIO EX PSAL. LXXVIII.

Eruet, Domine, animas nostras, de manu inferi

qui pro nobis inferna fortiter confregisti : ut tuas misericordias decantantes, et a confusione criminum, et a morte perpetua liberemur. Qui cum Patre et Filio, etc.

PSALMUS LXXXIX.

ARGUMENTUM PSAL. LXXXIX.

C Oratio fidelium populorum pro Ecclesia ad Deum.

TT. Oratio Moysi hominis Dei.

1 Domine, refugium tu : factus es nobis :
A generatione et generatione.

C Moyses ille venerabilis, in typo sanctæ Ecclesiæ, quam præfiguratione gestabat, Domino fusa oratione gratias agit, qui factus est illi refugium : cum ab universis periculis noscitur esse liberatus. Verum ut hoc non tantum de uno homine, sed de universali Ecclesia adverteres nobis posuit, non mihi. A generatione dicit illud tempus, ex quo cæptum est genus humanum. Progenie : usque in finem sæculi significat, ac si diceret semper.

2 Priusquam montes fierent aut formaretur terra et orbis :

A sæculo et usque in sæculum tu es Deus.

C Montes, hic ponamus potestates cælorum eximias : ac si dicat : Tu es antequam cœlestia terrenaque formares. A sæculo et usque in sæculum æternitatem debemus advertere. Tu es : competenter Deo dicitur, quia non habet præteritum nec futurum : sic enim Moysi dixit : Ego sum qui sum (Exod. III).

3 Ne avertas hominem in humilitatem :

Et dixisti : Convertimini filii, hominum.

C Ne avertas hominem in humilitatem, id est, ne in mundi istius concupiscentiam ambitionemque projicias. Merito ergo petit, ne deserantur homines in lubricis lapsibus, quibus dictum est : Convertimini.

4 Quoniam mille anni ante oculos tuos :

Tanquam dies hesternæ quæ præterit.

C Mille enim anni, non solum pauci sunt ante oculos Dei, sed omnino tanquam hesternæ dies habentur præteriti. Finitum quoque pro infinito posuit, id est, mille pro omnibus.

5 Et custodia in nocte :

Quæ pro nihilo habentur eorum anni erunt.

C Pulchre autem humanam vitam nocturnis comparavit excubiis : ubi totum sub obscuritate et trepidatione geritur, quando mens hominum vitiis carnalibus circumdata pulsatur. Custodia vero nocturna tribus horis expletur : quatuor enim custodia noctem complent.

6 Mane sicut herba transeat : mane floreat et transeat :

Vespere decidat, induret et arescat.

H C Mane : infantia et pueritia sive adolescentia nuncupatur, vespere vero senectutem hominis appellat. H Mane nostrum non stat, sed transit, id est, juvenus nostra, et perit a senectute : nec ipsum vespere manet, sed decidit.

7 Quia defecimus in ira tua :

Et in furore tuo turbati sumus.

C Defecimus enim dictum est, id est, humana sumus infirmitate fatigati. Conturbati sumus : cogitata mortis formidine quam omnes timemus. H Non-gentis et amplius annis vivebamus : et ecce in brevem vitam nostra vita contracta est, quia defecimus in ira tua.

8 Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo :
sæculum nostrum in illuminatione vultus tui.

H Posuisti, etc. : hoc est, te latet nihil de peccatis nostris. Sæculum nostrum in illuminatione. C Quia statim ut delinquimus, vindictam exspectamus. H Quidquid etiam in secreto nos facere putamus, illuminatione tua et in oculis tuis patet. Habet enim Hebræa veritas : vita nostra in illuminatione vultus tui.

9 Quoniam omnes dies nostri defecerunt :

Et in ira tua defecimus.

10 Anni nostri sicut aranea meditabuntur :

Dies annorum nostrorum in septuaginta anni.

C Brevitatem humanæ vitæ dicit propter iram Domini provenisse. Nam quod dicit, omnes dies nostri defecerunt, ad annos pertinet innumerabiles ; quod autem sequitur, et in ira tua defecimus, ad tribulationes ærumnasque respicit, quæ in ipsa vita parvissima sustinemus.

C Aranea est animal debile ac tenuissimum, quod transeuntibus muscis, ad escam sibi præparandam, quædam retia dolosa contextit : sic anni eorum, qui sceleratis operibus dediti sunt, inanibus et subdolis machinationibus occupantur. Aranea dicta, quod sit arida, nimisque subtilis. Meditabuntur vero, non operabuntur dicit, quoniam sub nullo fructu operum, sed inani meditatione vixerunt.

11 Si autem in potentatibus octoginta anni :

Et amplius eorum labor et dolor.

H Licet hoc secundum historiam, de brevitate humanæ vitæ, non incongrue accipi debeat : tamen uterque numerus a spiritali sacro non vacat. H C Septuagesimus denique numerus legem (Num. LXX, LXXX) : Octuagesimus Evangelium significat. C Quisquis enim hic legis præcepta et evangelicæ institutionis excedit : labori in presenti, et dolori in futuro implicatur.

12 Quoniam supervenit mansuetudo

Et corripiemur.

C Supervenit autem mansuetudo, id est Jesus Christus : nosque corripit et emendat, si testamentum ejus implere non satagimus.

13 Quis novit potestatem iræ tuæ :

Et præ timore tuo iram tuam dnumerare ?

14 Dexteram tuam sic notam fac :

Et eruditos corde in sapientia.

C Nam sicut præmia Dei plenissime nequeunt intelligi : ita nec mensura vindictæ prævalet apprehendi. Bene vero addidit, præ timore : sicut et alius propheta ait : Consideravi opera tua et expavi.

C Dexteram enim dicit, Dominum Salvatorem A petens: ut ipse illis notus fiat, per quem omnia profutura discimus. Et eruditos, etc., id est, intellectum habentes in Dominum Christum. Eruditus dicitur quasi ex omni rure elicitus. Ipse enim est Dei virtus et sapientia Patris, quem hic postulat, non corporeis oculis, sed erudito corde cognoscere.

15 *Convertere, Domine, usquequo:*

Et deprecabilis esto super servos tuos.

C Postulat Propheta Dominum, ut justitiam suam aliqua lenitate temperet, quatenus exorari possit a peccatoribus, quibus juste noscebatur iratus. H Usquequo te, quem prophetae dixerunt venturum, tardaveris, Domine?

16 *Repleti sumus mane misericordia tua:*

Et exultavimus et delectati sumus in omnibus diebus nostris.

C Repletum se dicit a misericordia mane, id est, lucida contemplatione Dei. Quoniam vir sanctus Domini praevidebat adventum: necesse fuit ut cor ejus exsultaret in laude, et delectaretur omnibus diebus vitae suae.

17 *Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti:*

Annis quibus vidimus mala.

C Narrat Propheta se esse lætum in illis tribulationibus, per quas humiliandum populum salutariter sentiebat. Sciebat enim fidelibus viris noxiam esse superbiam: et ideo lætatur in tribulationibus per quas humilitas custoditur.

18 *Respice in servos tuos et in opera tua:*

Et dirige filios eorum.

C Considera hic, quibus verbis pietatem boni iudicis invitavit: ut primo diceret: Respice in servos tuos, deinde in opera tua: quatenus et si factis suis veniam non mererentur accipere, eam per opera Creatoris impetrarent. Quod argumentum apud rhetores dicitur a laude iudicis.

19 *Et sit splendor Domini Dei nostri super nos: et opera manuum nostrarum dirige super nos:*

✠ Et opus manuum nostrarum dirige: .

C Splendor Domini super nos est, quando crucis ejus impressione decoramur. Opera nostra dirigit super nos, quando donat nobis veniam peccatorum, ut cum fuerimus perversi, efficiamur ejus correctione rectissimi. A Vel opera manuum nostrarum diriguntur super nos, quando ea non pro terrenarum rerum mercede facimus. Et opus manuum nostrarum, id est charitatem: dirige super nos, ut omnia opera nostra sint unum opus charitatis: quia ipse est finis præcepti et omnium operum nostrorum (1 Tim. 1).

ORATIO EX PSAL. LXXXIX.

Luciflui sideris sator, omnipotens Deus, qui novam mundo lucem, fugata nocte, restitues: satia nos, quæsumus, remittente misericordia tua, ut omnes peccatorum obscuritates, te illuminante, pellamus. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, etc.

PSALMUS XC.

ARGUMENTUM PSAL. XC.

C Propheta prædicit omnem fidelem Dei adiutorio circumdari: laudemque Christi denuntiat.

TT. *✠ Laus cantici David:*

C Laus cantici est divina laudatio. David enim hic ipsum prophetam dicit, qui primam partem hujus psalmi suavi relatione dicturus est. Et hunc hymnum dæmonibus pia confidentia semper opponimus, ut a nobis potius inde vincantur, unde contra Creatorem aliquid doloso dicere tentaverunt.

1 *Qui habitat in adiutorio Altissimi:*

In protectione Dei ✠ cæli: commorabitur.

C Qui habitat, habitare enim est permanentis non discedentis. Qui tantam igitur spem, non in propriis viribus ponit, sed in Altissimi voluntate constituit, talis vir protegatur a Domino cæli. Dicit enim, qui hic habitat, illic commorabitur, hoc est, qui in isto sæculo ab ipso non discedit, in illo semper mansurus est.

2 *Dicit Domino: Susceptor meus ✠ es tu: et refugium meum, Deus meus:*

Sperabo in eum.

C Hoc dicit ille, qui sibi solum credit utile, quod dignatur superna pietas præstare. Cum dicit vero, susceptor meus, totum se confirmat in ejus beneficia projecisse. Refugium cum dicit, nullum sibi aliud esse proficetur auxilium; sed quando hujus sæculi tempestatibus quatitur, ad portum divinæ misericordiæ se confugere velle testatur.

3 *Quoniam ipse liberabit me de laqueo venantium:*

Et a verbo aspero.

C Sperabo in eum: causam dicit cur in eum sperare debeat; quia ipse nos ab inimicorum, sive spiritualium, sive carnalium, potest liberare versutiis: qui laqueos ponunt (ut venatores) quibus possint ignorantes dolosis insidiis irretire. Verbum asperum est, omne verbum quod contra regulas divinas dictum est.

4 *✠ In: scapulis suis obumbrabit tibi:*

Et sub pennis ejus sperabis.

C Scapulæ Dei: sunt operationes mirabilium, per quas velut quibusdam humeris virtus divina monstratur. Pennæ sunt monita prophetarum: quæ si recipiantur pura mente, fideles animas ad cælos usque perducunt. Et si quæras quid ista obumbratio præstet: dico, ut per diem sol non urat te neque luna per noctem.

5 *Scuto circumdabit te veritas ejus:*

Non timebis a timore nocturno.

H Circumdat nos veritas scuto, id est, Christus sua protectione, ne ardentibus sagittis diaboli percutiamur. Non timebimus a timore nocturno, id est, diabolum qui semper in tenebris est ut percutiat. Sive hoc dicit, licet in errore fueris, qui nox est, tamen non timebis sub scuto veritatis: quia proteget te illud.

6 *A sagitta volante in die: a negotio perambulante in tenebris:*

Ab incursu et dzmonio meridiano.

C Sagitta volans per diem: manifesta est persecutio tyrannorum. Negotium in tenebris: pravum studium eorum intellige. Diemonium meridianum: periculum maximum est, fervore persecutionis accensum, ubi ruina plerumque metuitur, quando infirmitas humana superatur. Ruina autem certe dicta est, quasi repetens ima.

7 *Cadent a latere tuo mille: et decem millia a dextris tuis:*

Ad te autem non appropinquabit.

C Mille a latere ejus dicit casuros: ab illa scilicet summitate judicationis, qua judicabunt sancti cum Christo, ut assessores. Illi enim inde cadunt, qui falsa p̄sumptione illud sibi promittunt. Sed quoniam pauci hoc faciunt, ideo subdit, a dextris decem millia: quis multi putant se ad dexteram collocandos falsa opinione, cum hoc in suis meritis non habeant. Ad te non appropinquabit, scilicet quilibet qui sibi regnum Dei fallaciter pollicebatur, et ad remedium p̄nitentiæ non currebat: ponit vero pro infinito numero numerum finitum.

8 *Verumtamen oculis tuis considerabis:*

Et retributionem peccatorum videbis.

C Oculis tuis: dixit divinum illum conspectum, quo hominum merita judicantur. Illa enim consideratio, retributio erit meritorum. Videbis, id est videri facies. Illa ergo meritorum in iudicio Dei discretio, oculorum Dei consideratio dicitur.

9 *Quoniam tu es, Domine, spes mea*

Altissimum posuisti refugium tuum.

C Quoniam tu es, Domine, spes mea: quia resurgente Domino, spem retributionis reliqua membra perceperunt. Verum etiam Dominus Salvator, per id quod mortuus est, refugium suum noscitur in Altissimo posuisse, unde merito Ecclesia sequitur ejus exemplum, cum sibi refugium ponens, quem ille habuit.

10 *Non accedet ad te malum:*

Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

C Licet Christus a Judæis convicia pertulisset, tamen nihil mali corpori suo appropinquare valuit. Hic enim flagellum positum est, quod delicta castigat, tale Christo non appropinquavit: quia nihil castigandum et flagellandum habuit, unde hypallage est: quia ipse malo aut flagello non appropinquavit: quæ scientia in littera psalmi vertitur: Flagellum quoque pro opere flagello digno ponitur.

11 *Quoniam angelis ÷ suis: mandavit de te: : Ut custodiant te in omnibus viis tuis.*

C Nam quod legitur angelis esse mandatam, ut eum debeant custodire, humanæ infirmitatis est. Unde et dicitur in Evangelio: Apparuit illi angelus de cœlo confortans eum (Luc. xxii). Et ut ipsam humanitatis naturam perfectissimam declararet, adjecit: Ne forte offendas.

A 12 *In manibus portabunt te:*

Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

C Ne offendas, id est, ne in legem quæ in lapideis tabulis scripta videbatur, incurreret: qui venerat gentes legem et evangelicam doctrinam edocere (Matth. v), id est, ne solvat legem, sed impleat.

13 *Super aspidem et basiliscum ambulabis:*

÷ Et: conculcabis leonem et draconem.

C Nam ista nomina diabolo aptantur. Aspis est enim, dum occulte percutit: basiliscus, cum palam venena disseminat: leo, dum persequitur innocentes: draco, cum negligentes impia voracitate deglutit. Verum hæc omnia, glorioso adventu Domini, pedibus ipsius prostrata jacuerunt.

14 *Quoniam in me speravit liberabo eum:*

Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.

C Hunc ergo beatum virum, qui habitat in adjutorio Altissimi, liberatum dicit: quoniam spem suam in ipsius virtute reposuit: et ideo etiam protectum ab omnibus insidiis diaboli. Cognoscit nomen Patris, qui Filium non putat esse minorem Patre.

15 *Clamavit ad me et exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione:*

C Exauditur, qui clamat ad Dominum, dum ei præmia profutura concedit. Dicit cum ipso sum, dum, scilicet mens, in angustiis devota ferventius tribulatur. Ereptus utique ex hoc mundo, glorificandus est justus, quando in illa beatitudine collocatur: ubi jam tribulatio locum non habebit.

16 *Eripiam eum et glorificabo ÷ eum:*

Longitudine dierum replabo eum:

Et ostendam illi salutare meum.

C Longitudo enim dierum vita est æterna quam nullus terminat finis. Ostendam illi salutare: hoc est enim quod fidelibus in summa remuneratione promittitur, quia salutare Christum Dominum contuentur, ubi totum desiderium spemque beatorum implet.

ORATIO EX PSAL. XC.

Præsta nobis, Domine, per invocationem nominis tui, aspidis et basilisci lethalia venena calcare: ut ostenso nobis salutari tuo, adversus insidias inimici, spiritalis clypei umbraculo muniamur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS XCI.

ARGUMENTUM PSAL. XCI.

C Vox Ecclesiæ, de exaltatione justorum et perditione impiorum.

TT. *Psalmus cantici in die Sabbati.*

C Psalmus cantici: admonet nos ut in universis actibus nostris, divinitati gratias referre debeamus. Dies Sabbati: *requies* interpretatur, per quam commonemur ab omni prava actione cessare.

1 *Bonum est confiteri Domino:*

Et psallere nomini tuo, Altissime.

H Bonum est confiteri: hoc est, primum age p̄nitentiam et dele peccata, deinde psalle Altissimo.

2 *Ad annuntiandum mane misericordiam tuam : A* dum est. Quid enim prodest si ante diem rex fui, hodie in carcere morior : omne quod est præteritum et finem habet, nihil est.

Et veritatem tuam per noctem.

C Mirabiliter vita nostra duobus conclusa est sermonibus. Mane significat gaudium : et tunc misericordias ipsius annuntiare debemus. Nox indicat tristitiam : et similiter tunc in tribulationibus, veritatem ipsius præcipimur annuntiare, quia juste et merito patimur. Sicut enim in prosperis misericordia ostenditur, qua dat indignis, et malis bonus est : ita in adversis veritas monstratur, qua dixit peccatores puniendos.

3 *In decachordo psalterio :*

Cum cantico in cithara.

C Decachordum psalterium, decem præcepta legis sunt. Canticum et cithara est gaudium boni operis, id est eleemosynarum jucunda largitio. Cithara vero cantat, qui opera bona perficit sine asperitate tristitiæ.

4 *Quia delectasti me, Domine, in factura tua :*

Et in operibus manuum tuarum exsultabo.

C Delectatam se dicit mater Ecclesia, in factura Domini : quoniam quidquid boni acceperit, non suis meritis, sed suo Domino applicavit. Et exsultare se in Dei operibus, non vero in sua felicitate, sed in ipsius voluntate profitetur, ut ait Apostolus : Ipsius enim figmentum sumus (Ephes. 11).

5 *Quam magnificata sunt opera tua, Domine !*

Nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.

C Obstupescit Propheta vehementius ipsa opera et Domini magnificentiam. Nimis profundæ sunt factæ cogitationes ejus : ut sicut diabolus per superbiam corrui, ita humanum genus beneficio humilitatis possit absolvi. Quis hoc et similia profundabit?

6 *Vir insipiens non cognoscat :*

Et stultus non intelliget hæc.

C Est vir insipiens, qui cælesti sapientia evacuatus, et humanis versutiis probatur esse plenissimus : iste non cognoscit opera Dei ; quia casuale credit quod geritur. Sicut quidam philosophi dixerunt : Stultus autem ulique est, qui nec divina recognoscit, nec ipsos sæculi actus intelligit, quos vulgo brutos vocamus.

7 *Cum exorti fuerint peccatores sicut fenum :*

Et apparuerint omnes qui operantur iniquitatem.

C Dicit enim hic florere peccatores sicut fenum : sed in illo iudicio eos asserit celeriter interire, et ibi cum ad iudicium venerint, humanis conspectibus apparebunt corda eorum aliis, quæ hic apparere non potuerunt.

8 *Ut intereant in sæculum ÷ sæculi :*

Tu autem Altissimus in æternum, Domine.

C Sequitur causa eorum appareant : non utique ad gloriam, sed ut intereant. Pulchre enim exposita est pena damnatorum : non enim sic pereunt, ut esse jam desinant, sed in sæculum sæculi deficiunt, qui nunquam a suis afflictionibus exuuntur. Tu autem Altissimus : subaudiendum est permanebis. H Et nihil est bonum nisi quod æternum est. Quodcumque bonum finem habet, nec inter bona numeran-

9 *÷ Quoniam : ecce inimici tui, Domine ✕, quoniam ecce inimici tui perihunt :*

Et dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.

C Inimici Dei sunt dæmonum cultores, et quicumque præceptis ejus obviare satagunt. Illi enim dispergentur, quando a grege Domini fuerint segregati.

10 *Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum :*

Et senectus mea in misericordia uberi.

C Hic enim unicornis, exaltationem significat unitatis. Illa enim unitas, fortitudo sublimis est, ubi sanctorum gloria decorat Ecclesiam. Senectus candidum caput habet : quæ similitudo datur recte Ecclesiæ ; quoniam omnia merita sanctorum, tanquam cani capitis purissima luce fulgebunt, cujus senectus ad vitam ducit perpetuam.

11 *Et despexit oculus meus inimicos meos :*

Ei insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.

C Inimici sunt, scilicet Ecclesiæ, operarii iniquitatis, quos tunc despicit Deus, quando in sinistra parte segregatos se esse cognoscunt. Insurgentes sunt malignantes divites, qui hic paupertatem despiciunt. Hos audient aures hominum fidelium : quando dicunt, Quid nobis profuit superbia nostra? (Sap. v.)

12 *Justus ut palma florebit :*

Ut cedrus Libani multiplicabitur.

C Justus recte comparatur palmæ, hæc enim super terras hispida est : sed ubi ad superna processerit, dulcissimorum fructuum suavitate completur. Et dicta est palma : quasi pacis alumna. Sic vita justorum duris est in hoc mundo laboribus plena, sed in supernis est pulcherrima. Cedrus lignum bene olens, ad pondera portanda aptissimum et fortissimum, et multum palma celsius crescens (quod maxime in Libano celsius invenitur) justos significat repletos bonis operibus.

13 *Plantati in domo Domini :*

In atrils domus Dei nostri florebit.

C Plantatio, hic prædestinatio Dei intelligitur : quia nisi quis in ea plantatus fuerit, cumentum felicissimum non habebit. Atrium enim initium dicitur mansionis : ibi florebit justus, quando in illo initio resurrectionis audita felicitate gaudebit, id est, quando dicere audiet : Venite, benedicti, etc.

14 *Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi :*

Et bene patientes erunt ut annuntient.

C Senecta hominum arida est : Ecclesia vero tunc magis incipit esse uberrima, quando ad finem sæculi fuerit Domino miserante perducta. Bene patientes erunt : quia passiones beatorum cælorum regna conquirunt. Et tunc annuntient quoniam justus est Dominus, et quoniam rectus est, etc.

15 *Quoniam rectus Dominus Deus noster :*
Et non est iniquitas in eo.

C Quoniam rectus Dominus : qui servis suis promissa complevit, et non est in eo iniquitas : ut in hoc mundo permisisset periclitari martyrio, quos ibi non coronasset premio.

ORATIO EX PSAL. XCI.

Exultatio æterna sanctorum, Deus, qui justos diversis honorum relectos impendiis, florere in palmiferis atriis immarcessabiliter facis, quæsumus. ut remissis molibus delictorum, eorum nobis societatem dignanter impertias. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XCII.

ARGUMENTUM PSAL. XCII.

C Laus Ecclesiæ, de Incarnatione et de regno Christi.

TT. ÷ *Laus cantici ipsi David in die ante Sabbatum quando fundata est terra.*

C Canticum ad laudem pertinet divinitatis. Ipsi David : Christo aptatur. In die ante Sabbatum : sexta feria est, quæ Sabbatum præcedit. Terra hic hominem significat, cui dicitur : Terra es et in terram ibis (Gen. iii) : quem inter initia rerum sexto Creator condidit.

1 *Dominus regnavit decorem indutus est :*
Indutus est Dominus fortitudinem et præcinxit se.

C Considerans Propheta quæ ventura erant, regnaturum esse Dominum, cum magna exultatione celebrat. Decorem induit, id est, pulchritudinem suæ majestatis ostendit : quando transfiguratus est in monte coram discipulis (Matth. xvii). Indutus est Dominus fortitudinem ; quia diabolum oppressit. Et præcinxit se : cum multitudine angelica circumdatus remeavit ad Patrem (Act. i).

2 *Etenim firmavit orbem ÷ terræ :*
Qui non commovebitur.

C Firmavit orbem terræ, id est, Ecclesiam (ut in Evangelio : Tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam [Matth. xvi]) quæ non commovebitur ullatenus, quamvis persecutione frequenter vexetur,

3 *Parata sedes tua ex tunc :*
A sæculo tu es.

C Parata est sedes, id est, mens fidelium ; sicut est (Isa. lxvi) : Super quem requiescit Spiritus meus, nisi super humilem et trementem verba mea et quietum ? Et tunc, id est, ab Incarnatione Christi. A sæculo : deitatem (quæ cœterna regnans cum Patre, nescit esse sub tempore) ostendit in Christo.

4 *Elevaverunt flumina, Domine.*

Elevaverunt flumina vocem suam.

C Flumina Domini sunt, videlicet apostoli, qui de Spiritu sancto potati sunt, quæ merito voces elevasse dicta sunt, quoniam auctori suas laudes salutariter obtulerunt.

A 5 *✠ Elevaverunt flumina fluctus suos :*
A rocibus aquarum multarum.

C Elevaverunt flumina fluctus, id est, apostoli sermones irriguos : ipsosque in prædicationibus erexere sanctissimis. A vocibus aquarum : gentes significat, quæ ad catholicam fidem Deum laudando conveniunt.

6 *Mirabiles elationes maris :*
Mirabilis in altis Dominus.

C Elationes maris : sapientes populos in Ecclesia catholica significat : quorum mirabiles elationes tunc fiunt, quando in mandatis Dei firma mente consistent. Mirabilis in altis Dominus. H Quando residet ad dexteram Patris.

7 *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis :*
Domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudinem dierum.

C Testimonia enim prophetarum nimis credibilia facta sunt : quia Incarnatione Domini revelata sunt, quæ in sacris libris tenebantur occulta. Domus est utique universalis Ecclesia, hanc decet sanctitudo, id est, copiosa benedictio Christi adventus, quo adventu eam sic ornat, ut nunquam deserat. Longitudo dierum : æternitatem significat. Nam, sicut quidam dixit. Longitudo non est, in qua est aliquid extremum.

ORATIO EX PSAL. XCII.

Domine omnipotens, qui paterna præcinctus virtute cælum, mare, terramque locasti, exaudi supplices tuos, et da credulitatem in testimoniis tuis, indue nos fortitudinem et decorem sanctificationis. Qui cum Patre et Filio, etc.

PSALMUS XCIII.

ARGUMENTUM PSAL. XCIII.

C Oratio fidelium, ut a persecutoribus : qui Deum ignorant : liberentur.

÷ TT. *Psalmus David quarta Sabbati :*

C Psalmus : sanctam significat operationem, quarta Sabbati : feria quarta est, in quo die luminaria in firmamentum cæli facta narrantur. Sic in Ecclesia sunt fundati electi, de quorum patientia psalmus iste plurimum narrat.

1 *Deus ultionum Dominus t*
Deus ultionum libere egit.

C Deus enim terribile nomen est : quoniam ex Græco, quod significat timorem, descendit. Ultionum Dominus est, qui judicaturus erit mundum, et ultionibus justis affliget obstinatos. Libere egit, id est, nullo impediendo totum mundum judicabit.

2 *Exaltare, qui judicas terram :*
Redde retributionem superbis.

C Tunc exaltatus est coram discipulis : quando eum in majestate sua ad gloriam constat resurrexisse perpetuam. Judicabit terram : quando majestatis suæ ditione judicabit terrenos homines. Superbi autem illi sunt, qui in sua malignitate deficiunt. Illis ergo retributio redditur, cum audierint : Ite in ignem.

3 *Usquequo peccatores, Domine :*

Usquequo peccatores gloriabuntur?

H non sufficit eis peccatores esse, sed etiam in peccatis gloriantur. Prima quippe infelicitas est, peccare : secunda, in fine vitæ pœnitentiam non agere, quod gloriabundis in malitia evenire solet. C Qui in die iudicii, si hic non emendant, gloriari non possunt. Dicit ergo, quousque gloriantur? quasi diceret usque ad finem vitæ, quia, postea cessabit gloriatio et malitia.

4 *Effabuntur et loquentur iniquitatem :*

Loquentur omnes qui operantur injustitiam.

C qui sunt qui loquuntur iniquitatem, nisi illi qui dicunt : Quid nobis proderit si juste vixerimus? aut quid illis profuit, qui in hac vita conversati sunt innocenter, qui ut cæteri mortui sunt?

5 *Populum tuum, Domine, humiliaverunt :*

Et hæreditatem tuam vexaverunt.

C Per populum, viros dicit fideles, quos dicit humiliatos : quoniam Deo contumelias fieri audiebant, necesse est enim devotum famulum dolore cruciari, quando aliquid irreverentissimum de Deo audierit. Hæreditatem dicit populos Christianos : quos innumeris cladibus a superbis persecutoribus constat esse vexatos.

6 *Vidua et advenam interfecerunt :*

Et pupillos occiderunt.

H Vidua : secundum tropologiam est anima peccatrix, quæ Deum verum amisit. Pupilli vero illi sunt, qui Patrem Deum non habent quos hæretici interficiunt : sicut et pravi divites, cætero humiles affigunt.

7 *Et dixerunt : Non videbit Dominus :*

Nec intelliget Deus Jacob.

C Estiment enim dementes, Deum non vidisse mala illorum cum peccant, quando se non sentiunt sub celeritate percelli : dum ille pius moderator exclamat : Nolo mortem peccatoris (Ezech. xxxiii). Deus Jacob : dicitur Deus Christiani populi.

8 *Intelligite, insipientes in populo :*

Et stulti, aliquando sapite.

C Insipientes illos appellat, qui in Ecclesia constituti, felicitate hujus sæculi gaudent. Stulti autem dicit sapite, id est, vos qui veræ religionis expertes, blasphematis aperte, dicentes Deum nec videre nec intelligere hominum facta : vos, inquam, stulti et dementes, advertite pietatem Dei.

9 *Qui plantavit aurem non audiet :*

Aut qui finxit oculum non considerat?

C Isti versus increpative legendi sunt. Ostendunt enim in Deo esse virtutes audiendi videndique ; ac si dicat : Qui tibi plantavit aurem non audiet? audiet vere. Et qui finxit oculum ad videndum non videt? H Certe totus oculos est, qui omnia videt : totus manus est, quia omnia operatur : et quidquid membra nostra valent, ipse operatur.

10 *Qui corripit gentes non arguet :*

Qui docet hominem scientiam?

C Qui corripit gentes, id est, qui erudit gentes

A per legem suam et prophetas, non arguet? arguet utique. Qui docet hominem scientiam, ipse non habet? habet videlicet : quia plenitudo scientiæ in Deo est.

11 *Dominus scit cogitationes hominum :*

Quoniam vanæ sunt.

C Cogitationes enim talium hominum omnino vanissimæ sunt : quas Dominus novit, quia ipsi per se nosse non possunt, qui pravis cogitationibus occupantur. Vanum enim dicimus, quidquid a veritate discedit. quidquid utilem non habet fructum.

12 *Beatus homo quem tu erudieris, Domine :*

Et de lege tua docueris eum.

C Contra vanos, bene ponitur beatus. Quia sicut illi caducis cogitationibus eluduntur, ita justî doctrinæ cœlestis veritate firmantur, suntque revera beati, quoniam munera cœlestis sapientiæ perciperunt. H Unde certe felix, quia Deo magistro utitur. De lege, id est, Scripturis sanctis. Lectio quoque illius Scripturæ sanctæ mitigat tribulationes ; unde sequitur : Ut mitiges, etc.

13 *Ut mitiges ÷ ei : a diebus malis :*

Donec fodiat peccatori fovea.

C Constat esse beneficium sanctæ legis, ut in adversis istius mundi Christianus dicat patientiam, qua omnia ei mitigantur adversa. Dies mali præsens mundus est, in quo justus expectat tolerando per patientiam adversa. donec omnibus peccatoribus fovea damnationis præparetur æterna.

14 *Quia non repellet Dominus plebem suam :*

C *Et hæreditatem suam non derelinquet.*

C Plebem suam, dicit fidelissimos Christianos, qui ad Dominum tota mentis intentione festinant. Hæreditas est humana, quæ ad successorem prioris Domini morte transfertur, sed licet hæreditas Christi sit suo sancto sanguine acquisita, tamen nunquam perdit suum auctorem, sed cum ipso possidetur semper.

15 *Quoadusque justitia convertetur in iudicium :*

Et qui juxta illam? omnes qui recto sunt corde ÷ Diapsalma :

C Tunc convertetur justitia hominum in iudicium, quando sedentibus apostolis super duodecim sedes dabuntur justis præmia æterna, et justî judicabunt impios. Et qui juxta illam (interrogando dicit) scilicet justitiam? Respondet, omnes recto corde.

16 *Quis consurnet mihi adversus malignantes?*

÷ Aut : quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?

C Testatur enim Christus sibi solum Deum esse adiutorem contra malignos spiritus. Et interrogative legendum est : quis consurget? id est nemo pro me adversus dæmones certaturus assistet, dum potius homines eos malis imitationibus subsequantur. Aut quis stabit? id est nullus stabit in acie certaturus, quasi diversis jaculis vulnerandus, ut non defendendo sed patiendo stet.

17 *Nisi quia Dominus adjuvit me :*

Paulominus habitavit in inferno anima mea.

C Dicit enim : nisi quia Dominus, vox Christi in persona membrorum, ac si dicat : In illam foveam protinus incidissem, in qua peccatores certum est posse demergi. Paulominus habitaverat, id est, vanis persuasionibus potuisset decipi anima mea, nisi meruisset a Domino liberari.

18 *Si dicebam : Motus est pes meus :*

Misericordia tua, Domine, adjuvabat me.

C Hic beneficium celerrimæ confessionis ostenditur, ut cum se homo lapsus in peccatis confitetur, statim munera divina dimittendi peccata subsequuntur. Si igitur dicebam : Motus est pes meus, id est peccavi, quam statim dixi vero corde, misericordia tua adjuvabat me. Tantum valet accelerata confessio, ut ante remittatur peccatum quam puniatur.

19 *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo :*

Consolationes tuæ lætificaverunt animam meam

H Secundum multitudinem, id est, quantum fuit pondus pœnitentiæ, tantus fuit numerus consolationum. Quia quando egi pœnitentiam et sustinui tribulationem in præsentia vita, tunc consolari gaudebam in futura, et quanto magis egi pœnitentiam, tanto magis consolatus es me. Unam fudi lacrymam, unam merui consolationem ; decem fudi lacrymas, decem merui consolationes. Quot patimur vulnera, tot meremur et coronas, et magnitudo tribulationum magnitudo præmiorum est.

20 *Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis :*

Qui fingis laborem in præcepto ?

C Nunquid ? negative legendum est. Sedes iniquitatis es mundi hujus voluptuosa possessio, quæ Domino adærere non potest. Præceptum enim Domini habet : Beati qui lugent et qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam istorum est regnum cœlorum (Matth. v). Et præceptum Domini in præsentia sæculo laborem et dolorem habet, non requiem nec gaudium. Quia arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam. Fingere enim plasmare dicimus, et qui mentitur, aliquid sibi plasmare videtur. Hic autem fingere Deo attribuitur, ille formavit laborem in præcepto. H Nemo enim dormiens coronatur.

21 *Captabunt in animam justii :*

Et sanguinem innocentem condemnabunt.

C Captabunt enim dixit, quasi captiose tractabunt, quia veram causam criminis in martyribus persecutores invenire non possunt. Et sanguinem innocentem : ad Christum hoc potest referri, quia vere innocens pro nostra redemptione sententiam injustæ condemnatis accepit.

22 *Et factus est Dominus mihi in refugium :*

Et Deus meus in adjutorium spei meæ.

C Hic ostendit nihil valere persecutiones hominum contra Christum vel contra martyres, et eo tempore magis dicit divinum sibi provenisse refugium, quando superbia humanæ persecutionis studio in-

A flata est. Quia per hanc illa beatitudo coronalis palmæ præparatur. Et Deus meus in adjutorium spei meæ. Quoniam hic adhuc spem habemus, non rem tenemus : sed spem in futuro relinquimus, quia jam nostram desiderium possidemus.

23 *Et reddet illis iniquitatem ipsorum :*

Et in malitia eorum disperdet eos :

✠ Disperdet illos : Dominus Deus noster.

C Et reddet illis, id est retribuet malis secundum vota nequitie suæ, et nota quod hoc nomen, malitia, est capax omnium criminum, sicut charitas est capax omnium virtutum. Disperdet eos, id est, a suo regno alienos efficiet.

ORATIO EX PSAL. XCIII.

B Erudi nos, Domine, secundum benevolentias legis tuæ, et esto nobis in tribulatione refugium, qui hominibus prudenter insinuas scientiam, ne derelinquant. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS XCIV.

ARGUMENTUM PSAL. XCIV.

C Propheta incitat populos ad laudem Dei venire.

TT. ÷ *Laus canticis ipsi David :*

C Laus, vocis significat devotionem ; canticum, hilaritatem mentis. Quod utrumque in opere psalmodiæ debet esse sociatum. Ipsi David, significat Christum, cui laus ista cantatur.

1 *Venite, exsultemus Domino.*

Jubilemus Deo salutari nostro.

C Venite enim illis dicitur qui longe positi sentiuntur, qui se necdum fidei integritate populo fideli junxerunt. Est autem exsultatio hujus sæculi, quæ occupat animas infideles. Ideo addidit Deo, de quo vera est exsultatio. Jubilare esse magnum modum lætitiæ, cui sermo non sufficit, sæpe diximus.

2 *Præoccupemus faciem ejus in confessione :*

Et in psalmis jubilemus ei.

C Præoccupare, est aliquid ante facere, quam ille possit videre qui creditur advenire. Faciem, dicit conspectum Christi in judicio, id est ut confiteamur facinora nostra ante judicalem ejus adventum. Jubilemus in psalmis, H scilicet in cordibus nostris psallentes, id est gratias agentes.

3 *Quoniam Deus magnus Dominus :*

Et rex magnus super omnes deos.

D C Dicendo enim, quoniam Deus magnus ostendit illum esse potentiorum ; magnus quippe hic non dicitur, nisi qui summæ potestatis arcem tenere monstratur. Deos etiam homines sanctos appellat super quos Dominus rex magnus est, quoniam creat omnia et regit universa.

4 *Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ :*

Et altitudines montium ipsius sunt.

C Fines terræ ad gentes pertinet universas, quæ Christo fideli devotione subjectæ sunt. Altitudines montium, potestates sæculi honoresque terreni sunt, qui tamen Domino subjecti sunt, et ideo ipsius esse dicuntur. H Pugillo enim, id est, potestate concludit omnem latitudinem terræ.

5 *Quoniam ipsius est mare et ipse fecit illud :
Et siccam manus ejus formaverunt.*

C Mare significat gentes, quæ in hoc sæculo variis vitiorum flatibus commoventur; arida, populus fidelis est, fontes fidei adhuc sitiens: quos dono suæ misericordiæ fundare dignatus est Christus. His omnibus jungendum est: jubilemus ei.

6 *Venite, adoremus et procidamus :
Et ploremus ante Dominum qui fecit nos : quia ipse est Dominus Deus noster.*

C Hortatur nunc Christianum populum Propheta ad satisfactionem pœnitentiæ. Adoremus, id est, corporis inflexione incurvemus. Procidamus, ut ante ipsum nos prosternamus, totaque membrorum effusione tendamur. Ante Deum plorare, est pius fletus effundere, et pessima facta damnare. Nam si tota cordis puritate deprecemur, facile nos qui fecit, et refecit. Et causam triplicem hujus adorationis subjicit, quoniam ipse fecit nos, etc.

7 *Et nos populus pascuæ ejus :
Et oves manus ejus.*

C Dicit enim quid sint fideles, utique oves pascuæ Domini. Quia æternis deliciis felici sorte satiantur.

8 *Hodie si vocem ejus audieritis :
Nolite obdurare corda vestra.*

C Hic subdit unam conditionem necessario præ requisitam ad hoc, ut sint homines vero oves Christi, dicens: Hodie si vocem ejus audieritis. Nam qui vocem Domini non audit, non grex dicitur ejus, nec in pascuis ejus collatur. Hodie vero pro quolibet tempore positum est, velut dicatur: Quocumque tempore vel die, ejus vocem audieritis, nolite obdurare corda vestra.

9 *Sicut in irritatione :
Secundum diem tentationis in deserto.*

C Tentatio enim Judaica contra Moysen gravi murmuratione surrexit, dicens nec escam sibi in deserto dari, nec aquam potabilem divina largitate concedi. Quapropter culpa parentum istis repetitur, ut debita vindicta timeatur.

10 *Ubi tentaverunt me patres vestri :
Probaverunt et viderunt opera mea.*

C Ubi, significat in deserto. Ibi apparuit potestas Dei, quando esca venit ex aere potusque ex lapide. Ibi probaverunt opera mea: quando manna pluit esurientibus, quando coturnicum multitudo venit et aquas lapis dedit (*Exod. xvi*). Et viderunt; hoc ipsis improprium dicitur. Nam viderunt et tamen non crediderunt.

11 *Quadragesima annis offensus sui generationi illi :
Et dixi : Semper errant corde.*

A Quadragesima annis, omnes tempus vitæ presentis significat; denarius etenim numerus perfectus est, qui dum ad quatuor mundi partes adjungitur, ad quadragenarium usque pervenit.

A 12 *Et isti non cognoverunt vias meas :
ut juravi in ira mea.*

Si introibunt in requiem meam.

C Et isti non cognoverunt vias, quia quadraginta annorum tempore beneficia Dei scire noluerunt. Duobus modis jurare dicitur Deus: jurat placatus atque mitis; hic autem jurare dicitur iratus, quia vindictam noscitur comminari. Quid est aliud in requiem Dei non introire, nisi perpetua tormenta suscipere. Negative igitur legendum est, si introibunt, id est non introibunt.

ORATIO EX PSAL. XCIV.

Salutare eximium omnium populorum, Domine, respice propitius super oves gregis tui, eisque importiens sal prudentiæ, introducere easdem innoxias sempiternam digneris in requiem. Qui cum Patre et Filio et Spiritu, etc.

PSALMUS XCV.

ARGUMENTUM PSAL. XCV.

C Laus fidelium de Christi Incarnatione et de exaltatione Ecclesiæ.

TT. ÷ *Quando domus ædificabatur post captivitatem canticum hinc David :*

H C Domus enim ista est universalis Ecclesia, in qua Christus inhabitat. Quæ destructa ædificatur, quando anima post captivitatem peccati, ad intelligentiam veritatis coeperit Domino præstante remeare; nec ædificari desinet, donec usque ad finem sæculi prædestinatorum numerus impleatur. H Totum quippe mysterium hujus psalmi in titulo est; tota vitæ nostræ sacramenta et salus in titulo sunt.

1 *Cantate Domino canticum novum :
Cantate Domino, omnis terra.*

C Cantat enim Domino canticum novum qui, vetere homine deposito, per gratiam baptismatis feliciter innovatur. Omnis terra, catholicam significat Ecclesiam, quæ per cunctum orbem noscitur esse diffusa. Nova domus novum meretur canticum. Innovata anima canticum innovet.

2 *Cantate Domino et benedicite nomini ejus :
Annuntiate de die in diem salutare ejus.*

C Nomen enim Dei benedicimus, quando nostrum salutare per omnia consistemur. De die in diem nuntiatur, quando adventum Christi et prophetæ promiserant, et evangelistæ venisse declararunt. Ita factum est ut duo cœlestes dies annuntiasse ejus gloriam comprobentur, scilicet Vetus Testamentum et Novum. H Christus enim in utroque lucet. Nolite eum tantum in Veteri nuntiare, ne sitis Judæi: nec solum in Novo, ne sitis Manichæi, sed in utroque laudate eum.

3 *Annuntiate inter gentes gloriam ejus :
In omnibus populis mirabilia ejus.*

C Dominus enim salvator nuntiandus erat, et per gentes quoque prædicanda erat gloria ejus, quia tanti miraculi prædicabant auctorem. Mirabilia ejus: significat arcanum incarnationis Christi, qui

dum sit altissimus, factus est pro nobis humili-
mus.

4 *Quoniam magnus Dominus et laudabilis nimis.
Terribilis est super omnes deos.*

C Magnus, ad potestatem pertinet, quia cunctis potentior est: laudabilis, ad pietatem, quia nos redemit; nimis, ad utrumque pertinet, quia nec quantum magnus, nec quantum laudabilis sit potest explicari. Deus hic debemus advertere quos sibi gentilitas composuit.

5 *Quoniam omnes dii gentium dæmonia:
Dominus autem cælos fecit.*

C Dæmonia sunt enim quæ nulli præstant bona, sed in se credentes semper decipiunt, dicti dæmones, quasi scientes. Sed quoniam scientia illa dici non potest, quæ Creatoris non obsecundat arbitrio, eos ita scientes debemus accipere, quasi non intelligentes, sicut et Apostolus sapientiam mundi stultitiam vocat (1 Cor. 1) Deus cælos fecit, id est, apostolos et sanctos viros instituit, qui dæmonibus imperare consueverunt.

6 *Confessio et pulchritudo in conspectu ejus:
Sanctimonia et magnificentia in sanctificatione ejus.*

C Confessionem siquidem, bene sequitur pulchritudo. Quia nemo potest esse pulcher, nisi fuerit Dei miseratione mundatus: scdros nos faciunt peccata, sed pœnitentia reddit decoros. Sanctimonia et magnificentia, id est honor et beatitudo. In sanctificatione, id est in illa voce Christi: Venite, benedicti. Vel melius, A in sanctificatione gratiæ, qua sanctificat et ita magnificat nos. Noli ante magnificari quam sanctificari (quia illud est ruere), sed ante sanctificare, et ita a Deo non a te magnificaberis.

7 *Afferre Domino patriæ gentium, afferre Domino gloriam et honorem:
Afferre Domino gloriam nomini ejus.*

C Patria dicta est, quasi patris atria. Significat enim patria gentium omnem generalitatem Christianorum, quam admonet ut Domino gloriam afferat et honorem. Afferunt utique gloriam nomini ejus qui studio devotionis et bonæ voluntatis commutantur in melius, et consubstantialem Trinitatem per omnia consistuntur. Laus enim et honor est Domini, bona conversatio servi, unde Salvator ait: Sic luceat operationis bonæ lux vestra coram hominibus, ut glorificetur pater vester in cælis (Matth. v).

8 *Tollite hostias et introite in atria ejus:
Adorate Dominum in atrio sancto ejus.*

C Hostias, hic dicit, conscientiæ puræ libamina. Unde non sanguis, sed piæ lacrymæ currunt, hoc est cor contritum. Vel opera misericordiæ. Atria autem Domini sunt apostoli vel prophetæ, per quos fidelis populus intrat ad Deum. Tunc reversus Christus adoratur, quando in atria Ecclesiæ catholicæ pervenitur.

A 9 *Commoveatur a facie ejus universa terra:
Dicite in gentibus: quia: Dominus regnavit.*

C Tunc enim terra commovetur, quando peccator, terrena vitia derelinquens, ad pœnitentiam fuerit Domino miserante perductus. Dominus regnavit per tropæum crucis in genere humano. Unde et Romana translatio, ex septuaginta Interpretibus facta habet: regnavit a ligno. Sive regnavit, id est, apparuit in carne regnaturus qui semper regnavit. H Vel, regnavit in animabus commotis per pœnitentiam.

10 *Et enim correxit orbem terræ qui non commovebitur:
Judicabit populos in æquitate.*

B Tunc correxit orbem, quando per regulam fidei paganorum corda convertit. Qui, scilicet orbis, non commovebitur, quia in soliditate veræ fidei consistit. Populos, hic fideles homines vult intelligi, qui judicandi sunt sub tranquillitate supernæ misericordiæ, quando eis præmia promissa restatit. Et æquitas pertinet ad beatos, ira ad penas perpetuas impiorum.

11 *Lætentur cæli et exsultet terra: commoveatur mare et plenitudo ejus:*

Gaudebunt campi et omnia quæ in eis sunt.

C Cæli, apostolos, prophetas et prædicatores; terra, auditores conversos; mare, mundum significat. Campos vero vivos dicit, non superbia tumidos, non asperos iracundia, sed mansuetos lenitateque plenissimos, qui gaudent, quando conversationis dona susceperint. Omnia, universitatem gentium significat.

12 *Tunc exsultabunt omnia ligna silvarum a facie Domini quia venit:*

✕ Quoniam venit: judicare terram.

C Tunc exsultabunt, id est in secundo adventu Christi, quando judicaturus est mundum, exsultabunt omnia ligna silvarum, id est gentes, quæ prius fuerant steriles, velut ligna silvarum, ad culturam fructiferam tunc perductæ, ante faciem Domini magno gaudio sunt lætaturæ. Quoniam venit: per hoc illum nos adventum tantum voluit intelligere, quem adhuc noscimus expectare. H Ideo certe ista ligna gaudebunt, quia non sunt obnoxia combustioni; peccatores enim subdet pœnis; justos premiis remunerabit æternis.

13 *Judicabit orbem terræ in æquitate:
Et populos in veritate sua.*

Primo venit ut judicetur, postea venturus est ut judicet.

ORATIO EX PSAL. XCV.

Factor cæli et terræ, creator Deus quem omnis terra cantici novi modulatione persultat, precamur, ut sicut te a ligno regnante supplices consistemur, ita, amisso omni gentilitatis errore, futuri adventus tui gloriam, intentis sensibus præstolemur. Qui cum Patre et Filio, etc.

PSALMUS XCVI.

ARGUMENTUM PSAL. XCVI.

C Propheta de primo Christi adventu dicit, admonens fideles in eo lætari, et increpans eos qui idola venerantur.

TT. *Psalmus ÷ ipsi David : quando terra ejus restituta est.*

C Terra David, caro Christi est, quæ post soporæ mortis lege communi restaurata est in gloria munere singulari resurrectionis. Vel certe, terra, est Ecclesia, id est corpus Christi mysticum, omnes, scilicet fideles.

1 *Dominus regnavit, exsultet terra :
Lætentur insulæ multæ.*

C Dominus regnavit, quis ergo alter colendus est, nisi ille qui solus cognoscitur imperare ? Exsultet terra, id est genus humanum, in sua reparatione. Lætentur insulæ, id est ecclesiæ gentium. Dicit vero multæ non omnes, propter hæreticas pravitates.

2 *Nubes et caligo in circuitu ejus :
Justitia et judicium correctio sedis ejus.*

C In hoc versu, qualis sit Dominus impiis vel religiosis narratur. Nubilosus et caliginosus est inde votis, dum tenebrosa corda nulla claritate resplendent. Justitia vero et judicium, his qui in eum credunt, et sedes ejus effloi meruerunt ; qui bene correctio vocantur, quia pravitate exuti, et recti, et Dei sedes facti sunt.

3 *Ignis ante ipsum præcedet :
Et inflammabit in circuitu inimicos ejus.*

C Ante adventum Domini ignis præcessit, quando a prædicatione prophetarum corda infidelium fremuerunt, ita ut, ardore iracundiæ succensi, de prædicantium nece tractarent. Et inflammabit, scilicet impios adversus electos. In circuitu, quia dum pauci essent electi, erat adversariorum circumdans innumerable multitudinis.

4 *Alluxerunt fulgura ejus orbi terræ :
Vidit et commota est terra.*

C Alluxerunt fulgura ejus, id est prædicationes prophetarum vel miracula sanctorum. Commota est terra, hoc est terreni perterriti in novitate prædicationis, ut se intelligerent idola insensata colere, dum habent adorabilem summum Creatorem.

5 *Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini :
A facie Domini : omnis terra.*

C Montes fluxerunt, hoc est, potentes hujus sæculi cognito Domino humiliati sunt. Omnis terra, id est potestates sæculi, pagani seu hæretici, qui, ab errore vocati a Domino, damnantes superstitiosum votum suum, magis divinum eligunt subire servitium.

6 *Annuntiaverunt cæli justitiam ejus :
Et viderunt omnes populi gloriam ejus.*

C Cæli, apostoli vel predicatorum, quorum sanctis prædicationibus, justitia Dei innotuit mundo. Videntur : hic non carnalibus oculis sed cordis lumine debemus accipere ; gloria enim audiri non videri

A solet. Vel, ut quidam volunt, viderunt gloriam, id est Christum qui est gloria Patris.

7 *Confundantur omnes qui adorant sculptilia :
Qui gloriantur in simulacris suis.*

C Increpat hic cultores idolorum. Idololum dictum est, quod ipsum sit dolum, id est hominum falsitate repertum. Simulacrum, a *simulatione sacra* compositum, eo quod illis detur honor alienus. Sic utraque fugienda ipsorum nominum interpretatione declarantur.

8 *Adorate eum, omnes angeli ejus :
Audivit et lætata est Sion.*

C Bonus enim angelus adoret Deum, qui recto corde suum cognoscit auctorem, nec se ab hominibus adorari permittit ; sed malus angelus se adorari satagit (Apoc. xix). Audivit Sion, id est, Ecclesia catholica puro corde judicium Domini percipit, et ideo lætata est. Nam qui verbum Dei subdola mente audit, quia contra voluntatem suam quod non credit audit, tristis abscedit (Matth. iv).

9 *Et exsultaverunt filie Judæe.
Propter judicium tuum, Domine.*

C Filie Judæe significant religiosas mentes probatasque personas ; quæ ideo filie Judæe dicuntur, quoniam Christo confiteri et credere maluerunt qui ex Juda descendit. Propter judicium, scilicet quia tristitiam servorum tuorum convertis in gaudium, et superbum eis diabolum virtutis humilitate prosternis.

10 *Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram :*

Nimis exaltatus es super omnes deos.

C Terra hic, peccatores ; deos, justos homines debemus advertere. Per hæc enim duo, significat Christum et terrenis creaturis et cælestibus imperare.

11 *Qui diligitis Dominum, odite malum :
Custodit ÷ Dominus : animas sanctorum suorum :
de manu peccatorum liberabit eos.*

C Hic bonos alloquitur et fideles, ut a malitia diaboli segregentur. Ipse enim jure dicitur malus, per quem venit omne malum. Et ne quis diabolum timisset offendere, sequitur : custodit Dominus animas sanctorum. Liberat etiam animas de manu peccatorum, quando eas non sinit aliqua pravitate subverti. Ne vero Dominum corpora sanctorum a pænis custodire intelligeres (qui passim tradit ad pænas, ut martyribus reddat coronas), dixit, animas sanctorum.

12 *Lux orta est justo :*

Et rectis corde lætitia.

C Justo dicit ortam esse lucem, id est verissimam fidem, ut illuminatus talia credat quæ eum ad cælorum regna perducant. Rectis corde oritur lætitia ; quando Deo præstante talia gerunt quæ sibi profutura cognoscunt.

13 *Lætamini, justi, in Domino :*

Et confitemini memoriæ sanctificationis ejus.

C Admonet hic justos, non in humano desiderio, aut in hujus sæculi ruinqsæ jactantia, sed in Domino

lætari. Constitentur justi memoriam sanctitatis ejus, quando in illo regno perpetuo fuerint collocati, recordantes de quanta clade hujus sæculi Deo miserante sunt subtracti.

ORATIO EX PSAL. XCVI.

Custos animarum sanctarum, Deus, cujus regnum est pars perfecta justorum, concede prophetias evangelicasque coruscationes pectoribus nostris inseri, et si quid est obtectum velamine prisco, Spiritu sancto revelante pandatur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium, etc.

PSALMUS XCVII.

ARGUMENTUM PSAL. XCVII.

C Propheta commonet populum Christianum canticum novi exultatione lætari, quando mirabilis est Christi concessus adventus.

TT. *Psalmus ÷ ipsi David :*

1 *Cantate Domino canticum novum :
Quia mirabilia fecit.*

C Novus enim homo cantare debet canticum novum, non ille vetustus, qui necdum Adæ peccata deponens in eis perseverat. Novum canticum est de Domini Incarnatione narrare vel cantare. Novum, quia nunquam aliquid simile mundus audivit. Fecit mirabilia, quando cæcis lumen, claudis gressum donavit.

2 *Salvavit sibi dextera ejus :
Et brachium sanctum ejus.*

H Christus enim, dextera et brachium dicitur. Dextera pro virtute, brachium pro robore hic ponitur. Ipse salvavit hominem dextera sua in salutem, qui suo vitio perierat. C Sive semetipsum salvavit qui dixit, Potestatem habeo ponendi animam meam et iterum sumendi eam (Joan. x).

3 *Notum fecit Dominus salutare suum
In conspectu gentium revelavit justitiam suam.*

B Notum fecit Dominus salutare, id est Dominum Salvatorem, qui salutaris recte dicitur, quia omnis salutis est auctor. Et revelavit justitiam, id est Christum, qui prius sub quodam velamine prædicatus fuerat a prophetis. Quo subducto in ejus adventu, ipsa facies veritatis apparuit. H Vel justitiam vitæ, quæ incredulitate hominum fuit obscurata.

4 *Recordatus est misericordiæ suæ :
Et veritatis suæ domui Israel.*

H Recordatus est misericordiæ, in populo, scilicet gentium. Et veritatis suæ, quoad populum Judæorum, scilicet opere complens quod patriarchis promiserat.

5 *Viderunt omnes termini terræ :
Salutare Dei nostri.*

C Viderunt omnes, id est mente conspexerunt, quod per totum mundum constat effectum. Quæ visio non nisi ad fidem est referenda, ut nobis possit veritas constare verborum ; per fidem enim omnes termini terræ viderunt Jesum.

6 *Jubilare Domino, omnis terra :
Cantate et exultate et psallite.*

A C Jubilate, dictam, est cum magna delectatione in gaudium vocis prostrare. Omnis terra, designat universam Ecclesiam. Cantare, est officio oris laudes personare ; exultare, cum magno amore animi vota declarare ; psallere, bonis operibus Dei mandata complere.

7 *Psallite Domino in cithara, ÷ in cithara : et voce psalmi :*

In tubis ÷ ductilibus : et voce tubæ cornæ :

H Psallit Domino in cithara qui omnibus membris se castum præbuerit ; non potest autem esse sonus citharæ perfectus, si una chorda defuerit ; sic etiam homo, si uno crimini capitali subiacebit, non psallit Domino in cithara, quia una chorda deest, nec est perfectus citharæ sonus. C Vox psalmi quoque ad laudationem divinam pertinet. Tubæ ductiles, significant fideles, qui diversis passionibus tunc, Deo largiente, clarius sonuerunt. Vox tubæ cornæ, est fixa tolerantia patientiæ, quæ ut cornu perseverat.

8 *Jubilare in conspectu regis Domini : moveatur mare et plenitudo ejus :*

Orbis ÷ terrarum et qui habitant in eo :

C Dixit jubilandum esse, nunc ostendit ubi, quia ante regem. Commovetur mare, quando in futuro judicio impiorum pectora a recordatione delictorum commoventur. Et plenitudo ejus, merito dicitur, quia multa peccata commiserunt. Orbis terrarum movebitur, quando in novam faciem veniet, ut prædictum est : erit cælum novum et terra nova (II Petr. III). Et qui habitant, id est homines in eo.

9 *Flumina plaudent in unum simul : montes exultabunt a conspectu Domini :*

Quoniam venit judicare terram.

C Flumina : sanctos viros significat, qui bona opera cælesti ubertate manaverunt. Simul, id est cum Domino Salvatore, cui prædicta opera exhibuerunt. H Montes, apostoli. C Qui exultabunt in conspectu Domini, in judicatione futura, quoniam venit, scilicet judicare peccatores, qui terrena semper vitia concupiscunt, et ideo terra recte dicuntur.

10 *Judicabit orbem ÷ terrarum : in justitia.
Et populos in æquitate.*

C Isti sub justitia judicandi sunt, qui nulla remissione liberabuntur a sua pertinacia. Illi vero populi in æquitate judicandi sunt, quoniam ibi præmia recipiunt, qui hic propter nomen Domini gravissima pericula pertulerunt.

ORATIO EX PSAL. XCVII.

Immitte, Domine, salutare tuum meatibus nostris, qui revelasti justitiam tuam gentibus universis, ut qui quondam judicari venisti pro perditis, misericordiam, cum adveneris, pro quibus judicatus es, largiaris. Qui cum Patre et Filio, etc.

PSALMUS XCVIII.

ARGUMENTUM PSAL. XCVIII.

C Propheta commonet populos Christo Domino confiteri, eumque adorare, quia suis fidelibus propitius existit.

TT. ÷ *Psalmus David* :

C Per David enim, et personam loquentis advertimus, et Christum, manu fortem et desiderabilem sentimus. Ipsius enim honor, in hoc psalmo, regnum potentiaque cantatur.

1 *Dominus regnavit, irascantur populi :*

Qui sedes super Cherubim : moveatur terra.

C Cum psalmo dicit, Dominus regnavit, exponit quoniam gloriam suæ resurrectionis ostendit. Ille enim, qui resurrexit nempe, ipse regnavit. Irascantur populi, H vel Judæi vel gentiles non credentes, C nihil ultra Christo nocituri. Cherubim, Hebræum, significat plenitudinem scientiæ, ubi quasi in throno suo Deum manifestat sedere. Moveatur terra, postulat peccatores ad conversionem commoveri; H quandiu enim terra, id est peccator, immobilis est, sanari non potest. Quando vero mota fuerit et intremuerit propter peccata, sanitatem recipit. Unde alibi dicitur: Sana contritiones ejus, quia mota est (Psal. LIX).

2 *Dominus in Sion magnus :*

Et excelsus super omnes populos.

C Sion interpretatur *speculatio*, id est Ecclesia, in qua Dominus spiritaliter inesse monstratur; et ille, quem contempserunt perversa mente, rex et excelsus super omnes populos eminet.

3 *Confiteantur nomini tuo magno. Quoniam terribile et sanctum est.*

Et honor regis iudicium diligit.

C Magnum dictum est nomen Christi, quia ubique diffamatum est; terribile, quia ipse venturus est iudicare vivos et mortuos; sanctum, quia immaculata et cælesti conversatione permansit. Honor regis est gloriosa prædicatio, quam illi semper offerimus, confitendo ipsius justum iudicium. Vel, diligit, honor, id est, cultus quo Deum honoramus; amat, id est, requirit diligentem advertentiam, deliberationem, sui ipsius iudicium et vilitatem, atque Dei reverentiam.

4 *Tu parasti directiones :*

Judicium et justitiam in Jacob tu fecisti.

H Præparavit Deus directiones in populis, sed ipsi proprio vitio depravati sunt. C Iudicium fecit in populo fideli, quando ei donavit bonum malumque discernere; justitiam vero, cum relictis idolis, creatori suo meruit deservire. In Jacob, id est in unoquoque fideli.

5 *Exaltate Dominum Deum nostrum :*

Et adorate scabellum pedum ejus quoniam sanctum est.

Commonet Propheta devotos populos, prædicando magnificare et exaltare nomen Domini, et adorare scabellum, H A C id est corpus Christi, quod de Maria virgine assumpsit. C Scabellum, humanitas divinitatis intelligitur. Pedes ejus, stabilitatem divinitatis significat. Quoniam sanctum est, scilicet corpus Christi, et gloriosum, et adorabile.

A 6 *Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus :*

Et Samuel inter eos qui invocant nomen ejus.

C Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus. Quamvis Moyses sacerdos esse alibi non legatur. H Et quamvis illorum unus legis, alter sacerdotii teneat regulam, tamen, uterque sacerdotali præconio, vel in legalibus vel in vestris tintinnabulis adventum Domini nuntiavit.

C Samuel unxit David in regem, tamen non accepit officium sacerdotis, quia erat de tribu Ephraim, unde sacerdotes fieri non licebat, et ideo non inter sacerdotes, sed inter eos qui invocant nomen Domini ponitur hic. Levita vero fuit, quia illud linum Ephod portavit. H Quod significat posse candidum effici, qui per pœnitentiam nomen Dei invocans, nigredinem peccati lacrymis diluerit.

B 7 *Invocabant Dominum et ipse exaudivat eos :*

In columna nubis loquebatur ad eos.

C Quantum valeat sinceritas orationis, in brevitate declaratum est, quia fideliter Deum invocantes efficaciter audiebat. In columna nubis loquebatur tunc illis, nobis autem per sanctum scabellum, id est, per incarnationem, et loqui et apparere dignatus est.

8 *Custodiebant testimonia ejus :*

Et præceptum quod dedit illis.

C Reddit causas quare eos Dominus exaudire dignaretur. Ipse enim Christus vere illum diligit, qui ejus mandata custodit, ut ipse ait: Si me diligitis, mandata mea servate (Joan. XIV). Testimonium vero hic dicitur; per signa aliqua præcedentis rei posita significatio. Sicut in lege dixit: Hoc erit vobis in testimonium (Deut. VI).

9 *Domine, Deus noster, tu exaudiebas, eos Deus, tu propitius fuisti eis :*

Et ulciscens in ÷ omnes : adinventiones eorum.

C Dicendo tu exaudiebas eos, tu eis propitius fuisti, ostendit quidem desideria sanctorum in bonis petitionibus fuisse completa. Et ulciscens in omnes, etc., ne eis humana elatio subripere potuisset. Nam quamvis aliqui sancti sunt et fideles viri, tamen oportet in eis vindicare pro tempore, ne cor eorum posse videatur ad superbiam deduci. Adinventiones vero eorum, intellige studia eorum et operationes deficientes. H Vel in bonum accipe ulciscens, ut Deus ulcisci intelligatur in adinventiones, id est, contra adinventiones eorum facientes, quia placitæ erant Domino eorum actiones et adinventiones.

10 *Exaltate Dominum Deum nostrum et adorate in monte sancto ejus :*

Quoniam sanctus Dominus Deus noster.

C Notandum est enim quod sanctum Dominum in monte sancto præcipit adorandum, quoniam sicut laus ejus non convenit ori pravo, ita nec ejus cultura loci potest congruere turpitudine.

ORATIO EX PSAL. XCVIII.

Sublimis throni Domine te et oramus et quæsumus, ut columna nobis luminis refulgente, modum

sacerdotalis ordinis te custode servemus. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS XCIX.

ARGUMENTUM PSAL. XCIX.

C Admonet Propheta universitatem Dominum exsultando laudare.

TT. *Psalmus ÷ David in confessione :*

C Confessio enim quasi confacio dicitur, sive pœnitentia sive laus multorum ore celebrata. Quæ ideo sic dicitur, ut ad plurimos pertinere modo monstratur. *Con* enim simul significare notum est:

1 *Jubilare Deo, omnis terra :*

Servite Domino in lætitia.

C Jubilatio est enim magno mentis gaudio commoveri, non tamen in articulata verba prorumpere, et sub jucunditate Domino famulari. Omnis terra, non ad tellurem referendum est, sed allegorica ad homines constat intelligi. Ista lætitia utique charitas est, de qua Apostolus ait: Non inflatur, non agit perperam (1 Cor. xiii); non enim murmurantes Domino servire debemus, quia sic Deum non diligimus.

2 *Introite in conspectu ejus :*

In exsultatione.

H Introite, id est, non jocos turpibus dissolvimini, sed omnia quæ facitis in gloriam Dei facite. In exsultatione, **C** hoc est, ut gaudia tunc sumatis humilitatis, quando superbis omnibus probatur esse terribilis.

3 *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus :*

Ipse fecit nos et non ipsi nos.

C Scitote, hoc est intelligite, o Judæi, quod iste Dominus, quem Filium Dei minime credidistis, ipse est Deus, qui fecit cælum et terram, qui nos quoque ad suam imaginem plasmavit. **H** Et non solum corporaliter, sed in novum hominem recreavit; et hoc non nostro merito, sed suo dono.

4 *Populus ejus et oves pascuæ ejus introite portas ejus in confessione.*

Atria ejus : in hymnis confitemini illi.

H Venit ad populum fidelem, per comparationes pulcherrimas ostendens quid sint. Oves, quia sunt simplices, et ipse earum pastor est verus. Pascuæ ejus, id est, divinarum Scripturarum dulcis epulatio. Portæ Domini, sunt humilis pœnitentia, baptismum sacrum, et charitas et alia bona opera et sancta. Atria ejus, ut hic subaudias intrate, significat **D** prophetas et evangelistas, et quicumque recte prædicaverunt. Dicta enim illorum, Domini constat esse atria: quia per illos et illa ad eum itur, et ipse, si devota mente perquiritur, in eis invenitur.

5 *Laudate nomen ejus quoniam suavis est Dominus :*

In æternum misericordia ejus : et usque in generationem et generationem veritas ejus.

C Reddit causam quare prædicandum et laudandum est nomen Christi, quoniam suavis est. Suavitas enim ista nescit habere fastidium. In æternum, quia cum semel præstiterit æterna futura bona, semper ab ipso servantur illæsa. Sæculum sæculi,

A sive in generationem et generationem. Et istud significat sæculum quod nunc agitur, et illud quod credimus esse venturum, id est, sæculum in beatorum gaudio. Hic enim veritas Dei impletur, et promissa ejus in patria veritate complentur.

ORATIO ET PSAL. XCIX.

Jubilamus tibi, Domine æterne, in lætitia et exsultatione, poscentes, ut dum portæ pectorum nostrorum in tuis laudibus reserantur, semper ad misericordiam veritatemque pandantur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS C.

ARGUMENTUM PSAL. C.

C Ecclesia Dei, judicium et misericordiam decantat, eque non cum iniquis sed cum fidelibus habitare congaudet.

TT. *Psalmus ipsi David.*

C Ipsi David ubi ponitur, totum Christi virtutibus applicatur, ut nihil de isto terreno rege intelligas, sed omnia de illo cœlesti fuisse dicta cognoscas.

1 *Misericordiam et judicium.*

Cantabo tibi, Domine.

2 *Psallam et intelligam in via immaculata :*

Quando venies ad me.

C Audiant utique misericordem Dominum peccatores, qui desperant de salute; intelligant superbi judicem, qui malum suum non æstimant esse puniendum; in his enim duobus sermonibus et cuncta opera Dei et totius Ecclesiæ ædificatio probatur esse narrata. Omnia enim Dei opera sunt misericordia et judicium, id est, veritas, in quibus duobus omnes virtutes comprehenduntur. **H** Admonet Propheta, ut quisquis quod psallit intelligat, et sensus ipsius psalmum contempletur, et non vagetur mens fore ut ore quidem videatur psallere, mens autem sine fructu sit. In via immaculata, **C** quia Christus non habuit peccata, qui hunc mundum immaculatis gressibus ambulavit, et ideo ait: Ego in hoc mundo sine macula ambulabo, ut veniat ad me immaculatum. **H** Quando venies, de secundo ejus adventu dicit, quando revertens Dominus, facta hominum exquirat.

3 *Perambulabam in innocentia cordis mei :*

In medio domus meæ.

H Nihil sic placere Deo ut simplicitatem et innocentiam. **C** Hinc datur intelligi, quod propter simplicitatem gratissimam, in specie columbæ Spiritus sanctus apparuit: et propter mansuetudinem, agnum se vocari Filius Dei elegit, per hoc utique designans, æternam sapientiam habitare in pectoribus placidis et humilibus.

4 *Non proponebum ante oculos meos rem injustam.*

Facientes prævaricationes odivi.

5 *Non adhæsit mihi esr pravum :*

Declinantem a me malignum non cognoscebam.

C Juste ergo dicit sancta congregatio, ante oculos cordis sui se non posuisse rem injustam, quam de penetrabilibus suæ mentis excluserat. Recte si

quidem res illas videre negamur, quas nullis delectationibus intuemur. Prævaricationes odivi, quia prævaricationes hominum jugiter habui odiosas, nam quamvis ante faciem nostram veniant, tamen non sunt in conspectu mentis nostræ.

C Cor pravum enim adherere non potest, nisi ligatis funibus peccatorum. Declinantem a me, id est hereticum, qui pravis doctrinis a catholica fide dissentit, non cognoscebam : cum se etiam baptizatum asserat, non tamen in eo agnoscitur divina dilectio, qui blasphemus probatur a Domino. H Vel quicumque malus Christianus per malignum accipitur.

6 *Detrahentem secreto proximo suo :
Hunc persequabar.*

C Detrahit hæreticus secreto, quando absentem catholicum aliqua oblocutione dilacerat, nec audet palam contendere, qui se novit irrationabilia vindicare. Hos dicit persequendos, ut ad studia veritatis concitentur. H Vel de quolibet detrahente intellige.

7 *Superbo oculo et insatiabili corde :
Cum hoc non edebam.*

C Superbo oculo est, qui prætumidus prava voluntate. Insatiabili corde (I Cor. 5) : qui non recedit a blasphemis. Illos in tantum dicit vitandos, ut nec cum ipsis debeamus inire convivium, ne aures Christianorum abominandis inquinentur sermonibus.

8 *Oculi mei ad fideles terræ ut sedens mecum :
Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat.*

C Profitetur se nunc sancta congregatio : illos cordis oculos sociare cum sanctis, quos avertebat a peccatis. Fideles terræ sunt Christiani, qui per totum mundum habitant, et sedent simul in unitate fidei. Ambulans in via, hæc est vera et manifesta probatio Christianorum, et in sua vita clarescere, et bonorum ministrorum conversatione gaudere, sicut supra dixit : Cum sancto sanctus eris. (Psal. xvii). Et quamvis hoc a laicis non sit exceptum, tamen specialiter probatur sacerdotibus impositum, ut tales ministros habeant, qui divinis regulis non repugnent.

9 *Non habitabis in medio domus meæ, qui facit superbiam :
Qui loquitur iniqua non direxit in conspectu oculorum meorum*

C Negat enim fidelis populus, cum superbis sibi fuisse aliquam portionem. Unde cognoscimus nos debere habere talia in subjectos judicia, ut nullatenus pessimis hominibus faveamus : nec nobis grati videantur, qui morum pravitate vitandi sunt. Non direxit, id est, non profecit : illos enim dicimus dirigere, qui accedendo proficiunt, vel aliqua prosperitate meliorantur. Quod istis non contingit, qui *tertuosis student semitis* ambulare.

PATROL. CXLII.

A 10 *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ :*

Ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

C Postquam dixit malorum se fugisse consortia, exponit nunc quemadmodum de penetrabilibus suis expulerit illam partem tyrannicam, scilicet pravam dæmonum suggestionem. In matutinis : in ipsis videlicet initiis, cum nobis suggestiones diabolicas cœperint velut dubia crepuscula apparere, tunc oratione debent ejici, ne paulatim noxiæ crescentes, velut dies nebulosissima, comprehendant. Peccatores terræ sunt dæmones, qui sic juste dicuntur, quoniam peccatores faciunt. Civitatem Dei : animam piam patres esse dixerunt, unde diabolus disperditur, cum a sua intentione removetur.

B ORATIO EX PSAL. C.

Incomprehensibilis virtute, Deus, qui tuis famulis misericordiam atque iudicium clementer insinuas, concede nobis fideles intelligere, rectamque viam ingredi, vel a vanitate execrabilis superbie declinare. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CI.

ARGUMENTUM PSAL. CI.

C Propheta dicit de persona cujuslibet pauperis justi, ut Dominus ad ejus precès attendat.

TT. *Oratio pauperis cum anxius fuerit et coram Domino effuderit precem suam.*

H Pauper est Christianus, non hujus mundi cærens divitiis, sed spiritu pauper. C Sive etiam egenus in hoc sæculo, sed locuples in Deo, villis vacuus, virtutibus plenus. Auxius est, qui in gravi discrimine positus, nullam partem quam sequi debeat, novit eligere. Coram Domino : talis vult orationem intelligi, quæ de anima sacculis ante pedes regis, quasi aurei metalli copia decora fundatur.

1 *Domine exaudi orationem meam :
Et clamor meus ad te veniat.*

C Videns propheta ante adventum Domini humanos crescere errores, personam pauperis convenienter assumpsit. Primo enim posuit orationem, et adjecit clamorem, ut cognosceres crevisse studii supplicationis, cujus orationem in clamorem præcipisse sentires.

2 *Non avertas faciem tuam a me :
In quacunq̄ die tributor inclina ad me & aurem tuam :*

C Supplicat itaque pauper iste, ne a conspectu Dei reddatur alienus. In quacunq̄ die, id est quocunq̄ tempore urgebatur vulneribus peccatorum vel cum eum detestabilis premebat inimicus. Inclina aurem, id est, præbe auditum. Auris Dei pro clementia ponitur, qua preces supplicum benignus exaudit. Auris enim ab auditu dicta est. Licet enim omnes videat, omnesque audiat, solos tamen eos audire dicitur, quibus præstare dignatur.

3 *In quacunq̄ die invocavero te :
Velociter exaudi me.*

H In quacunq̄ die pro presentibus precibus

orat, ut ab his divina contemplatione eripatur. C A 9 Et jam confidentius petit, ut celerius mereatur audiri. Nam qui velocitatem postulat, de ejus clementia non diffidit.

4 *Quia defecerunt sicut fumus dies mei :
Et ossa mea sicut cremium aruerunt.*

C Merito ergo dies peccatorum, globis fumiferis comparantur. Et maxime ad superbiam mundi respicit, quæ, quanto plus extollitur ut fumus, tanto amplius evanescit. H Ossa : significat animi fortitudinem, si ergo quod est in me forte, hoc aruit et infirmum factum est, quanto magis quæ per naturam infirma sunt, ut caro. C Nam qui se pavescit in futuro arsurum, ipsius incendii pavore jam frigitur quasi in frixorio.

5 *Percussus sum ut fenum et aruit cor meum :
Quia oblitus sum comedere panem meum.*

C Bene genus humanum feno comparatur, quod et viriditatis habet lætitiā, et percussus facile sentit injuriam. Sic cum in lege Dei consistimus, tanquam viridissimum fenum vegetalur : mox vero ut ab ejus præceptis fuerimus diabolica falce succisi, statim arescimus. Reddit quoque causam cur ejus cor aruit, quia non comedit panem spiritalem, id est Christum, propter peccatum.

6 *A voce gemitus mei :
Adhæsit os meum carni meæ.*

C In illo enim gemitu affligebatur iste pauper, quem mundi amatores potius irridebant. Ideo addidit mei, ut se a mundanis desideriis monstraret abstractum. H Discant pœnitentes quomodo agant pœnitentiam, ab isto paupere. Videant quid dicat, adhæsit, etc. : ac si dixisset : Iste pauper, ita maceravit memetipsum, ut sine carne essem. Et adhæsit cutis ossibus meis : carnem, pro pelle dixit.

7 *Similis factus sum pellicano solitudinis.
Factus sum sicut nycticorax in domicilio.*

C Pellicanus avis est Ægyptia similis ciconiis in granditate corporis, quæ delectatione solitaria se consolatur, et naturali macie semper confecta est, tenso enim intestino per viscera, quidquid escarum accipit, sine aliqua decoctione transmittit : et significat eremitas. Nycticorax, id est nocticorvus, quem quidam hubonem, quidam noctuam vocant, quæ quærit escas in nocte : ita et pœnitens isto nocturno tempore escas animæ quærit modulando, retinens se domicilio a publica visione remotum.

3 *Vigilavi :
Et factus sum sicut passer solitarius in tecto.*

C Passer est avis parva sagacitate sollicita, nec facile irretitur laqueis ; quæ ad domorum fastigia cucurrit, ne fetus perdat. Cui comparantur qui se conferunt ad septa Ecclesiæ Dei, et in ejus fastigio vigilant, ac ibi tutissime perseverant. Hæ autem aves genere discrepantes et consuetudinum qualitate dissimiles, per hyperbolem hominibus comparantur. Quod argumentum dicitur ex majore ad minus : major est homo quam passer.

9 *Totu die exprobrabant mihi inimici mei :
Et qui laudabant me aversum me jurabant.*

C Diabolicæ constat esse malitiæ, ut servos (Dei quos apertis terroribus tyranni superare non valent) derisoria magis increpatione flectant, sic enim est consuetudo perversis, bonos prius in vita sæculari laudare, post jurejurando detestari, cum eos pœnitentia affligi conspiciunt.

10 *Quia cinerem tanquam panem manducabam :
Et poculum meum cum fletu miscebam.*

Manducavit Christus cinerem ut panem : quia peccatores pœnitentes ad se convertit. C Vel cinerem, id est, reliquias peccatorum et parva peccata consumebam vera pœnitentia : ne quid esset residuum, quod impediret meritum regni cœlorum. Et poculum meum : tunc enim animæ meæ penetralia, cœlestis ille potus ingreditur, quando piis fletibus irrigatur, H vel in cinere intingebam panem meum, et sic comedebam. Si ergo propheta hoc fecit : nos quid faciamus ? et poculum cum lacrymis miscebam : et nihil mihi suave erat, neque panis, neque poculum, sed tantum veniam et cœlestem panem Christum desiderabam.

11 *A facie iræ et indignationis tuæ :
Quia elevans allisisti me.*

C Ira et indignatio faciem non habent corporalem : sed timentibus sub imaginatione semper apparent. Ira ad ultionem pertinet : indignatio, ad motum animi mediocre. Elevat autem Deus suis beneficiis peccatores, quando illis opes confert, et honorem, concedit : et dum ex hoc extolluntur, omnia eripit, ut non pereant sed humiliantur et cognoscant unde et illa habuerint.

12 *Dies mei sicut umbra declinaverunt :
Et ego sicut fenum arui.*

C Pulcherrime dixit iste pœnitens, post prævaricationem Adæ, dies declinasse suos : quia ipse declinavit a Domino. Tanto enim quisque imminuitur, quanto ab illa plenitudine lucis segregatur, consequensque fuit, ut cujus declinabant dies, sicut fenum arescere debuisset : beneficio enim vitali unde vegetabatur subtracto, in ariditatem perducitur peccati.

13 *Tu autem Domine, in æternum permanes :
Et : memoriale tuum in generatione et generationem.*

C Post dignissimam satisfactionem peccatorum, pœnitens venit ad laudes Dei. Fecit autem laudis initium pauper iste, ab adventu Domini per quem mundum noverat esse salvandum. Memoriale : dictum est salutare promissum de Domini Incarnatione venturum : quod per infinita perseverat sæcula, nec aliqua potest immutare oblivio.

14 *Tu exurgens misereberis Sion :
Quia tempus miserendi ejus ✕ quia venit tempus :.*

C Exurgens dicitur : quasi dormienti, quia diutius subvenire distulerat. Sion mons est, per quem significatur Ecclesia : cui misertus est Deus, quando eam de gentibus collegit, et sua doctrina fundavit.

H Confidat ergo qui agit pœnitentiam, quoniam venit tempus miserendi et salvandi.

15 *Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus :
Et terræ ejus miserebuntur.*

C Servos Domini apostolos dicit. Isti beneplacitos habuerunt lapides ejus, id est Christianos, quando in eis prædicationem suam fructuosam esse cernebant. Terræ ejus miserebuntur, quia per gratiam Dei mundandi erant, qui terrena tantum sapiebant, et labe terrena sordebant.

16 *Et timebunt gentes nomen tuum, Domine :
Et omnes reges terræ gloriam tuam.*

C Postquam enim adventus Christi salutaris infulsit, gentes conversæ sunt per timorem. Ipsi quoque gloriam Domini verissime cognoscunt, qui in firmitate fidei consistunt. Reges etenim sunt qui corpora sua rite regunt, divinis ea regulis infrenantes. H **B** *Reges* qui prius idola metuebant et dæmoniorum nomina invocabant, nunc nomen tuum venerabuntur.

17 *Quia ædificavit Dominus Sion :
Et videtur in gloria sua.*

C Ædificatæ est Sion, hoc est mater Ecclesia de vivis lapidibus fabricata. Iste etiam Dominus, qui ædificavit Sion, videbitur in gloria sua, quando, in die judicii, hædos sequestrat ab agnis (1 Petr. II).

18 *Respexit in orationem humilium :
Et non sprevit precem eorum.*

C Dicit etiam respexisse Dominum orationem pauperum, id est fidelium ; quia ille omnia incorporalia contuetur, cujus oculis nihil probatur occultum, hoc est autem ipsius respicere, scilicet non *spernere*.

19 *Scribantur hæc in generatione altera :
Et populus qui creabitur laudabit Dominum.*

H Scribantur hæc in generatione altera, hoc est in Novo Testamento, et populus, utique Christianus, qui prius peccatis mortuus, in eo est per gratiam baptismi recreatus, iste videlicet laudabit Dominum. C Novo, scilicet cantico : ut est, Cantate Domino canticum novum.

20 *Quia prospexit de excelso sancto suo :
Dominus de cælo ÷ in : terram aspexit.*

C Prospexit de excelso, id est de cælo : dum fragilitatem nostræ humanitatis assumpsit. Inde igitur aspexit in terram, id est ad nostri corporis fragilitatem, quæ mundi viliis tenebatur obnoxia.

21 *Ut audiret gemitus compeditorum :
Ut solveret filios interemptorum.*

C Illi autem compediti sive vinculati, sunt viri sancti vinculis mandatorum astricti, quos gementes atque ad se clamantes Dominus audire dignatus est : ut mundum propriis peccatis irretitum, beneficio suæ miserationis absolveret : et filios interemptorum (quia diabolica fraude perempti sunt) a patris erroribus divina fortitudine liberaret.

22 *Ut annuntient in Sion nomen Domini :
Et laudem ejus in Hierusalem.*

C Annuntiatum est nomen Domini Christi in Sion : dum ibi primum diversis linguis magna Dei lo-

quebantur apostoli (Act. II). Hinc factum est, ut a locali Hierusalem per Ecclesiam generalem præcepta Dei decurrerent.

23 *In conveniendo populos in unum et reges :
Ut serviant Domino.*

24 *Respondit ei in via virtutis suæ :
Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.*

C Ideo dicit venire populos in unum, ut virtus catholicæ unitatis ostendatur. Addit et reges, sive, ut alia habet translatio, regna terrarum, ut serviant Domino cælorum. Tunc magis libera : quando auctori suo fuerint fidei servitute ligata.

C Respondit Christo vocanti ad virtutum opera sancta Ecclesia, in tribulationibus constituta. In via virtutis, id est religionis suæ : non lingua, sed vita ; non voce, sed fide ; non clamore, sed corde, cupiens agnoscere finem sæculi, ut cito ad illam beatitudinem, quam Dominus promisit pervenire mereatur. Dicit vero dies omnes Ecclesiæ usque ad finem sæculi, paucitatem dierum, respiciens ad æternitatem, quia quodcumque finiendum est, non debemus dicere longum.

25 *Ne revoces me in dimidio dierum meorum :
In generatione et generationem anni tui.*

C Revocatur enim in dimidio dierum suorum, qui ad antiqua delicta revertitur : significat enim dierum dimidium, ipsam juventutem, in qua lubrica voluptas appetitur, et ætatis fervore crimina plus amantur. Per annos æternitatem Domini.

26 *Initio ÷ tu, Domine : , terram fundasti :
Et opera manuum tuarum ÷ sunt : cæli.*

C Cum dicit initio : ostendit quia Creator ante creaturas suas, sine aliquo initio, cognoscitur existisse. Per manus : hic virtutem jussionis debemus accipere, sicut scriptum est : Ipse dixit et facta sunt, mandavit et creata sunt (Psal. XXXII).

27 *Ipsi peribunt, tu autem permanes :
Et omnes sicut vestimentum veterascent.*

H Ipsi peribunt : juxta illud, cælum et terra transibunt (Matth. XXIV). C Tu autem permanebis, in gloria majestatis. Vestimentum, ad carnis fragilitatem videtur aptandum, hoc enim veterascent, quod more vestis morte consumitur.

28 *Et sicut opertorium mutabis eos et mutabuntur :*

Tu autem ÷ idem : ipse es : et anni tui non deficient.

D C Opertorium cælos forsitan debemus advertere, qui ad vicem velaminis, terras operiunt ; qui similiter ut alia commutantur, postea sub æternitate mansuri. Idem : positum est contra illa quæ dicta sunt ; quoniam, dum illa sint commutabilia, Dominus semper immutabilis perseverat.

29 *Filii servorum tuorum habitabunt :
Et semen eorum in sæculum dirigetur.*

C Filios : dicit discipulos apostolorum, quos per fidei uterum, sancta prædicatione genuerunt. Inhabitabunt : habitatio hæc locum beatitudinis significat : semen, opera fidelium, quæ in hoc mundo se-

minantur, ut in illa æternitate, eorum laudabilis fructus appareat.

ORATIO EX PSAL. CI.

Exorabilis, Domine, intende in orationem supplicum tuorum, ut qui in peccatis detenti, tanquam fenem aruimus, respectu cœlestis misericordiæ sublevemur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CII.

ARGUMENTUM PSAL. CII.

C Propheta universitatem ad Dei laudes hortando: de beneficiorum plurimorum, quæ suis fidelibus administrat, munere gratulatur.

TT. ÷ *Ipsi* : David.

C Ipsi David positum est: ne terrenum regem David intelligeres. Significat enim Christum, sicut sæpe jam dictum est. Totus hic psalmus Domini laude repletus est. Est enim lucidus tituli sui claritate, consimilis ut sine difficultate continentiam ejus intelligere debeamus.

1 *Benedic, anima mea, Domino :*

Et omnia quæ intra me sunt nomini sancto ejus.

C Loquitur propheta ad animam suam, ut cum fuerit diversis cladibus liberata, beneficiorum omnium recordetur auctorem: ne sibi aut alteri putet esse tribuendum quod a solo Deo constat concessum. Interiora: sunt cogitatio recta, virtutesque rationis.

2 *Benedic, anima mea, Domino :*

Et noli oblivisci omnes retributiones ejus.

H Multas retributiones præstitit nobis Dominus.

C Ut qui oramus digni pœna, dignos nos fecit esse honore: quod oblivisci nulli fas est. Quæ vero sint istæ retributiones et beneficia, consequenter enarrat, et ut homo cogitans beneficia ipsius, tota mente collaudat. Ille enim laudare nunquam desinit, qui collata beneficia non potest oblivisci.

3 *Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis :*

Qui sanat omnes infirmitates tuas.

C Primo enim sit propitius peccatis nostris: quando, remissis delictis, in pace dignatur suscipere peccatores. Sanat infirmitates: dum securitas et immortalitas in resurrectione conceditur fidelibus.

4 *Qui redimit de interitu vitam tuam :*

Qui coronat te ÷ in : misericordia et miserationibus.

C Redimit de interitu vitam: quando nos ab æterna morte submoverit, ut non audiamus: Itē in ignem æternum. Coronat in misericordia: quando jam beatis præmia digna restituerit. H Præcurrente enim misericordia, dat victoriam, ut tribuat palma, unde et dictum est: Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos (Psal. v). Scuto itaque coronat, dum protegit et defendit, et sic coronat. Scutum ergo misericordia est: quod enim protegit, non meriti nostri est, sed ejus misericordiæ.

A 5 *Qui replet in bonis desiderium tuum :*
Renovabitur ut aquilæ juvenus tua.

C Reple: cum eis dicitur: Venite, benedicti. Ideo vero aquilæ exemplum introducitur, quia hinc avi jam ætate protracta, tantum supernum labium cornea inflexione nasutum crescit, ut escas non valeat solita libertate decerpere. Quæ intelligens unde si periculum vitæ possit accedere, dicitur os suum in saxo expolire, usquequo valeat manducare, et ita in antiquam valetudinem escarum solita perceptione revocatur. Sic anima, si non desinit peccata sua expolire in petra, id est in Christo, in pristinam sanitatem revertitur, recipere enim tunc valet cibos salutes.

6 *Faciens misericordias Dominus :*

Et judicium omnibus injuriam patientibus.

B C Illis autem misericordias facit, qui miseri fuerint, ut in Evangelio ait: Beati misericordes (Matth. v), etc. Judicium illis promittit, qui patientiæ munere decorantur, quibus et dicitur, Mihi vindictam et ego retribuam (Deut. xxxii). Judicium enim hic vindictam intellige.

7 *Notas fecit vias suas Moysi :*

Filiis Israel voluntates suas.

C Notas fecit Moysi vias, ut perfectæ fidei gradibus vias Domini ambularet, et ejus justitiam legemque conscriberet, et mores doceret. Filiis Israel voluntates suas innotuit, non vias: qui multi eorum viam Domini declinare præsumpserunt, voluntatem quippe noverunt, sed præcepta servare, et viam in noluerunt, ideo non dicitur vias eis innotuisse, sed

C voluntates.

8 *Misericors et miserator Dominus :*

Longanimis et multum misericors.

C Misericors est, qui natura sua clementissimus approbatur: miserator, qui misericordiæ suæ dona largitur. Nullus autem misericors, nisi qui et patiens esse probatur. Ideo addit longanimis, id est, patiens et sustinens peccatores longo tempore. Denique subdit, multum misericors: quia etiam se blasphemantibus, solem oriri facit, et tribuit eis et conservat vitæ spiritum.

9 *Non in perpetuum irascetur :*

Neque in æternum comminabitur.

C Non ullis in perpetuum irascitur, qui devotiis satisfactione esse cognoscuntur: nec eis comminabitur, qui eum tota mente diligunt.

D 10 *Non secundum peccata nostra fecit nobis :*

Neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

H Non secundum peccata nostra fecit: quia quam merebamur, nobis meliora indulget. Nec secundum iniquitates retribuet. C Quoniam ita pius est supplicantiibus ut pœnitentem statim resolvat a peccatis.

4 *Quoniam secundum altitudinem cœli a terra :*

Corroboravit misericordiam suam super timentes se :

C Qua comparatione significatur, quia sicut cœlum

terras operit, et necessaria beneficia homini tribuit : modo pluvias, modo serena, modo ventos : ita et misericordia Dei nostræ fragilitati diversa beneficia præstat ; sustinet enim ut corrigat, flagellat ut erudiat ; probat ut præstet ; et, ut breviter dicamus, si fas est ut cælum non operiat terras, potest fieri ut Dominus non protegat sibi purissime servientes.

12 *Quantum distat ortus ab occidente :*

Longe fecit a nobis iniquitates nostras.

C Oriens significat regnum Dei, occasus vero gehennam, quæ tantum dissociata est a sede beatorum, quantum dicit ille pauper in sinu Abrahamæ (Luc. xvi), Inter nos et vos chaos magnum firmatum est. Vel oriens est initium bonæ vitæ nostræ ; occasus, malæ conversationis effectus.

13 *Quomodo miseretur pater filiorum misertus est Dominus timentibus se :*

Quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.

C Pater enim carnalis, qui bene vult filium suum erudiri, frequentur eum corripit ac flagellat : sic Dominus flagellat omnem filium quem recipit, et timentes se ad studium bonæ voluntatis adducit (Prov. iii). Quoniam ipse cognovit : quod nosmetipsos ab illa naturali dignitate dejecimus, figmentum esse monstramur et Creatoris factura.

14 *Recordatus est quoniam pulvis sumus : homo sicut fenum.*

Dies ejus : tanquam flos agri sic effloret.

H Ac si diceret : Non irascaris ut conteras, sed recordare quod vasa figuli sumus, quæ semel confecta, reparari nisi per te non possunt. C His ergo rebus transitoriis, humanitas comparatur, quæ pulchrescit ut flos et fenum agri : sed non ad vitam longissimam perducitur. Ac si quæres : Quid est homo ? et respondetur : Est cujus dies sunt sicut fenum, et qui ut flos agri effloret, sed statim flos decidit, quoniam spiritus, etc.

15 *Quoniam spiritus pertransibit in illo et non subsistet :*

Et non cognoscat amplius locum suum.

C Describit enim adhuc quid sit homo, id est spiritus pertransiens, scilicet mundum præsentem, in quo diutissime non potest permanere. Non cognoscat amplius locum suum : hoc est in hoc sæculum non potest redire, ut suam vitam possit iterare.

16 *Misericordia autem Domini ab æterno et usque in æternum :*

Super timentes eum.

C Reddimur enim per misericordiam absolute perpetui, quamvis per nos simus fragiles et caduci. Et usque in æternum : designat æternitatem Dei, quoniam et ille ante sæcula, et in sæculo, et post illud sæculum, misericors monstratur. Video vero illam perpetuam misericordiam solum in timentes eum protendi.

17 *At justitia illius in filios filiorum :*

His qui servant testamentum ejus.

C Filios filiorum : uniuscujusque actus debemus advertere. Qui Domini præcepta custodiunt, qui

A mandata ejus operibus implent, hi generant opera, opera vero retributionem pariunt in beatitudine æterna.

18 *Et memores sunt mandatorum ipsius :*

Ad faciendum ea.

C Memoria est enim mandatorum ejus, per quam animus repetit quæ audit, et visa factaque cognoscit. Isti enim sunt filii supra dicti, qui mandatorum ejus operibus sunt memores, non studio cantilenæ. Nam et si quis psalterium totum voce reddat, memor ejus non est nisi quæ præcipiuntur effecerit : ideo enim dicta sunt ut fiant, non ut solo vociferatione contentur.

19 *Dominus in cælo paravit sedem suam :*

Et regnum ipsius omnibus dominabitur.

C Paravit sedem suam : hoc ad illud pertinet quod Christus ascendit in cælum, unde venturus est judicare vivos et mortuos. Dicit vero ipsum dominaturum, qui paravit sedem suam, ne putarent pagani demones suos esse ullo modo regnatos.

20 *Benedicite Domino angeli ejus potentes virtutes : Facientes verbum illius ad audiendam vocem sermonum ejus.*

C Commonet etiam angelos et spirituales substantias, ad ministerium tantæ majestatis accedere. Ipsi autem virtute possunt, qui ejus jussis obediunt. Virtus enim hic pro virtute morali, non pro potentia accipitur. Ad audiendam vocem, scilicet ut sint humiles, non superbi, ipsi enim sunt digni benedicere, qui suum et cognoscunt et venerantur auctorem.

21 *Benedicite Domino omnes virtutes ejus :*

Ministri ejus qui faciunt voluntatem ejus.

H Admonet benedicere Deum virtutes ejus, id est qui virtute illius roborati, verbum Ecclesiis prædicatione ministratis. C Vel quoniam prius potentes virtute admonuit benedicere Deum, qui faciunt verbum ejus : ne verbum quod verberato aere ab hominibus proferri solet intelligeres, addit : qui faciunt voluntatem ejus, angelis enim, Domini verbum, est voluntas ejus.

22 *Benedicite Domino omnia opera ejus in omni loco dominationis ejus :*

Benedic, anima mea, Domino.

H Nam cum totum opus Domini sit cælestis terrenaque creatura, admonet ut omnia debeant suum benedicere auctorem. In omni loco : significat Ecclesiam, quæ per totum mundum erat Domino præstante creditura. Nam si eum semper benedicimus, ab eo jugiter custodimur. Ideo digna est admonitio, quæ contra omnes casus tanquam clypeus inexpugnabilis assumatur.

ORATIO EX PSAL. CII.

Sana, Domine, languores populi tui, qui semper peccatoribus sicut pater filiis misereris : ut exempti ab interitu mortis perpetuæ, te anima nostra benedicat, et vita clarificet. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CIII.

ARGUMENTUM PSAL. CIII.

C. Vox Ecclesie magnificantis Deum, et innumera opera narrando collaudantis.

TT. ÷ *Ipsi David :*

C David hic tantum ad personam loquentis adhibetur, ceterum omnia constat de Domino Salvatore narranda, qui in principio fecit cælum et terram.

1 *Benedic, anima mea, Domino :*

Deus meus, magnificatus es vehementer.

C Invitat propheta semetipsum ad benedicendum Deum : benedicere Deum, est ejus magnalia confiteri ; magnificatur Deus apud homines, quando eis magnus atque excelsus claruerit, ut ipsum Creatorem ac Redemptorem atque judicem sentiant : vehementer vero magnificatur, quando ab eo qui heri blasphemus fuit hodie converso prædicatur.

2 *Confessionem et decorem induisti :*

Amictus lumine sicut vestimento.

C Induit decorem : quando assumpsit carnem mortalem. Induit vero confessionem, cum eo veniente recesserunt perfidi a cultu simulacrorum, et confessio ad decus supernæ majestatis per mundum innotuit. Lumen autem Ecclesiam significat, quæ recte velut vestis advertitur Domini Salvatoris, non habens maculam neque rugam.

3 *Extendens cælum sicut pellem :*

Qui tegis aquis superiora ejus.

C Cælum hic omnem justum debemus advertere, cujus superiora, id est fidelis anima, aquis baptismi salutaribus emundata, irrigatur. Vel cælum extenditur : cum publicani et meretrices admittuntur. Cælum enim tantum justorum est per justitiam, sed factum est ex gratiæ largitate etiam peccantium. A Vel cælum, ut dictum est, prædicatores dicit : qui ut pellis extenti sunt, per prædicationem eorum in omni terra, et sicut mortuorum animalium major est usus pellium, ita, mortuis apostolis, amplius doctrina eorum prædicationis in usum venit Ecclesie. Aquæ vero, sunt gratiæ infusio et charitas vel spiritualis sensus.

4 *Qui ponis nubem ascensum tuum :*

Qui ambulat super pennas ventorum.

H C Posuit nubem : quando Dominus post resurrectionem videntibus apostolis ascendit in cælum. Ambulat super pennas ventorum : dum suas voluntates velocius operatur, quam potest excursus esse ventorum. Sive magis ventos, justorum animas debemus accipere, qui utroque Testamento perdocti, velut duabus alis ad superna gaudia transferuntur. Super quos ambulat, dum in eis misericordiam suæ operationis ostendit. Per nubem etiam prædicatores accipi possunt, per quos in membris Christus ascendit dum peccata dimittunt eorum auditores.

5 *Qui facis angelos tuos spiritus :*

÷ *Et : ministros tuos ignem urentem.*

C Angelus dicitur Græca lingua, qui Latina nuntius interpretatur, nam quando mittuntur angeli

A sunt, qui tamen natura spiritus esse noscuntur. Talis est ordo verborum : qui spiritus suos, facit angelos. Minister Dei est omnis qui divinas exsequitur voluntates, talis enim vir ignis cœlestis efficitur, quando verbo prædicationis peccantium nequitias urere et consumere posse monstratur.

6 *Qui fundasti terram super stabilitatem suam :*
Non inclinabitur in sæculum sæculi

C Fundavit Christus terram, quando solidavit Ecclesiam. Super stabilitatem, id est super se, qui est immobile fundamentum. Non inclinabitur : si jugiter supra eum manserimus, nullatenus inclinamur.

7 *Abyssus sicut vestimentum amictus ejus :*
Super montes stabunt aquæ.

C Abyssus enim dicitur, aquarum copiosissima multitudo, quæ significat persecutores, quia sicut pallium subjecta cooperit, ita illi mundum fetidissima superstitione texerunt. Steterunt aquæ super montes : id est sanctos (qui montes fidei firmitate vocati sunt) quando eos diversis penis affligebant, aquæ enim sicut et abyssi, hic impios significant.

8 *Ab increpatione tua fugient :*

A voce tonitruï tui formidabunt.

C Fugient abyssi, id est superstitiosi, ab increpatione apostolorum. A voce tonitruï, id est prædicationis, quando diabolum periturum audierunt cum sequacibus suis.

9 *Ascendunt montes et descendunt campi :*
In locum quem fundasti eis.

C Ascendunt montes, id est superbi et impii, quando permittit eos Dominus : atque iterum, quando placuit fecit in convallium humilitate sedere. Montes erant, cum sævirent : campi, cum placati resederant : in locum, id est in Ecclesiam, ubi eis servire licebat.

10 *Terminum posuisti, quem non transgredientur :*
Neque convertentur operire terram.

C Terminus quippe, scilicet ritus et superstitionis paganorum, est adventus Domini Christi : cujus religione crescente, cuncta idololatria cum suis auctoribus corruerunt. Neque convertentur : H In flagitia, quibus prius vixerant. C Vel melius non convertentur : ut humanum genus superstitionum suarum inundatione operiant.

11 *Qui emittis fontes in convallibus :*

Inter mediam : montium pertransibunt ÷ aquæ

C Fontes : hic Scripturam divinam debemus intelligere, quæ in convalles, id est in homines humiles exæstuant. Montes : hæreticos significat ac superbos, inter quos Scripturæ perenni ubertate decurrunt : quia eas hic audire bonis malisque commune est. Pertransibunt : quia tales non contingunt ista aqua, id est, non rigant ad aliquem fructum.

12 *Potabunt omnes bestię agri :*

Expectabunt onagri in siti sua.

C Bestias agri : gentes intellige, quæ potandæ erant aquis, quas in Evangelio Dominus Samaritanæ pollicitus est. Onager silvester asinus est, significans

Judæos, qui satiari poculo vitali nolunt, sed expectant in siti donec plenitudo gentium intraverit.

13 *Super ea volucres cæli habitabunt :*

De medio petrarum dabunt vocem.

C Volucres cæli : animas sanctas pontificum vult intelligi, qui supra populos Domini, sanctis prædicationibus habitant. De medio petrarum dabunt vocem : quando apostolorum et prophetarum exemplis, aliqua prædicare noscuntur, id est de illorum traditione sua dicta firmare.

14 *Rigans montes de superioribus suis :*

De fructu operum tuorum satiabitur terra.

H Rigans montes, hoc est apostolos. De superioribus : effundens super eos Spiritum sanctum. Satiabitur terra, id est, terreni de beneficiis largitionis Christi. C Vel montes : quilibet Ecclesiæ boni prælali, irrigantur cælesti doctrina : et eorum doctrina et vita, terreni in melius mutati, satiantur.

15 *Producens fenum jumentis :*

Et herbam servituti hominum.

C Admonet propheta, ut terra illa, cælesti imbre satiata, producat fenum, id est eleemosynas faciat, jumentis, id est pauperibus, his qui passim petunt. Herbam vero servituti hominum : hoc est, ut illi necessaria tribuantur, de quo scriptum est : Desudet eleemosyna in manu tua, donec invenies justum cui eam tradas, id est, præ verecundia et patientia non petenti. A Vel ministris Ecclesiæ verbum Dei ministrantibus et pauperibus.

16 *Ut educas panem de terra :*

Et vinum lætificet cor hominis.

C Panis noster est Christus, qui de terra produci-
tur, quando aliquid indigentibus, ejus amore præstat-
ur. Vinum lætificat cor : id est mentem, cum fuerit
sacratum in sanguinem Christi et honorifice accep-
tum, quia nihil ibi culpabile reperitur.

17 *Ut exhilaret faciem in oleo :*

Et panis cor hominis confirmet.

C Exhilaratur facies quoque in oleo : cum regali
chrismate ungitur. H Vel misericordia exhilarat in
oleo facies justorum coram Deo. Panis hic ad ani-
mam referendus est, qui perfectos efficit Christia-
nos. A Christus ille panis est, sive justitia.

18 *Saturabuntur ligna campi ÷ et : cedri*

Libani quas plantavit :

Illic passeret nidificabunt.

H Saturabuntur : de vera religione Christi. Ligna,
id est rationabiles homines. Cedri : excelsiores me-
rito sancti, quos plantavit in unitate ecclesiasticæ
fidei. C Passer minuta avis est et cautissima nimis :
et significat monachorum parvitatem, qui in cedris,
id est in hæreditate potentium, velut in quibusdam
ramis, nidos, id est monasteria, sibi ædificare mon-
strantur : eorumque robore sustentati, velut pas-
seres, laudes Domini assidua voce frequentant :
cælestis in terra vita, imitatio fidelium angelorum,
in carne præter carnem vivere.

A 19 *Herodii domus dux est eorum : montes excelsi
cervis.*

Petra refugium erinaciis.

H Herodius major est omnium volatilium, qui
aquilam vincit et comedit : et significat hominem
sanctum, habitantem in domo Dei, adjutorium
præstantem aliis ad vincendum diabolum. Aquila
enim sæpe pro diabolo ponitur. C Cervus significat
fideles, qui serpentem devorant, id est diabolum,
cum nequitiam ejus ad laudem Dei convertunt :
habitant in montibus, id est apostolis et prophe-
tis. Erinacius vero est, quem vocamus ericium,
animal timidum, natura armatum, in saxis habi-
tans ne inveniatur : et peccatorem significat, qui,
futurum judicium metuens, ad petram Christum
refugit.

B 20 *Fecit lunam in tempore :*

Sol cognovit occasum suum.

C Luna significat Ecclesiam : quæ in temporibus
facta est, quando eam minui contingit et crescere.
Sol : Christus, ille cognovit occasum suum, id est
gloriam suæ passionis, cum discipulis diceret : Ve-
nit hora, et Filius hominis tradetur in manus pec-
catorum (Matth. xxvi).

21 *Posuisti tenebras et facta est nox :*

In ipsa pertransibunt omnes bestiae silvæ.

C Posuit tenebras : in tempore passionis, quando
sol obscuratus est. Nox etiam illis fuit, qui carnali-
ter Christum in cruce intuendo comiter æstimabant
mori. In hac nocte bestiae exierunt : id est dæmo-
nes quærentes aliquos devorare. H Quando et nobis sol

C *justitiæ occidit, omnia tenebræ sunt, et tunc in nos
pertranseunt istæ bestiae silvæ, diaboli scilicet.*

22 *÷ Catuli : leonum rugientes ut rapiant.*

Et quærant a Deo escam sibi.

C Leones : diabolos significant propter crudelita-
tem. Catuli (dicti eo quod calleant sensu narium)
significant ministros diaboli, qui rugiant ut nocen-
tem perdant. Quærent vero istam escam a Deo :
nemo enim immundis spiritibus rapi potest, nisi
qui, sua exigente culpa, a Deo fuerit derelictus. Ni-
hil enim a quoquam fieri potest, nisi quod ipse se-
creto judicio, aut ad probationem aut vindictam
faciendum esse permiserit.

23 *Ortus est sol, et congregati sunt :*

Et in cubilibus suis collocabuntur.

D C Tunc ortus est sol : quando Christus resur-
rexit, et tunc satellites diaboli congregati, ejus
majestatem minime sustinentes, se in suis cubili-
bus, id est in pertinacium pectoribus collocabant.
Sol est dictus : quod solus ita lucet, ut ex eo dies
fiat.

24 *Exibit homo ad opus suum :*

Et ad operationem suam usque ad vesperam.

C Iste enim usus est mortalium : ut quandiu hic
sumus, veniente die diversis occupemur actionibus :
unus colit agrum, alter se bellis exercet : iste dicit,
ille docet : et quidquid mortalitas agit, probatur
concludi vespera, id est fine sæculi.

25 *Quam magnificata sunt opera tua, Domine : omnia in sapientia fecisti :*

Impleta est terra possessione tua.

C Admirando enim dicit propheta, quam magnificata sunt, nam non solum hoc hominis arduum (quia excedit humanum sensum operatio Christi), verum etiam ipsis angelis probatur immensum. Ista igitur sapientia Filius est Patris. Terra : significat Ecclesiam, quæ repleta est quando universalis Domino deservit Ecclesia : possessio enim populum Adæm in Ecclesia significat, unde et aliq̄ translatio habet, impleta est terra creatura tua, scilicet ista in novitate vitæ generata in baptismo.

26 *Hoc mare magnum et spatiosum ✠ manibus :*

Illic reptilia quorum non est numerus.

C Mare enim : presentem mundum significat, ubi malitia dæmonum, velut quibusdam fluctibus, voluntas animarum instabilis commovetur. Mare dictum est a *meando*, quod semper eat et redeat. Illic reptilia, id est spiritus maligni, nobis innumerabiles, a Deo tamen comprehendi possunt.

27 *Animalia pusilla cum magnis :*

Illic naves pertransibunt.

C Animalia pusilla : quia inter ipsos spiritus malos, et majores esse nequitie probantur et minores. Per naves, signantur Ecclesie, quæ periculosos fluctus mundi, per lignum gloriose crucis evadunt. portantes populos credentes.

28 *Draco iste quem formasti ad illudendum ei :*

omnia a te expectant.

Ut des illis escam in tempore.

C Draco iste : aperte significat diabolum, qui vere draco dicitur, propter venenum, quod Evæ primæ mulieri male suadendo inspiravit, qui suis peccatis ita formatus est, ut ei illuderetur ab angelis. Sed cum draco spiritalis sit, cujus esca deceptio hominum est, non omnino tamen timeas atrocem : quia nisi Domino permittente, non prævalet quidquam sua potestate perficere. Expectat, igitur escam a Deo permittente, sicut et alia omnia.

29 *Dante te illis colligent :*

Aperientq̄ te manum tuam. ÷ omnia : implebuntur bonitate.

C Exponit adhuc, ut cum diabolica iniquitate vexamur, non illum credamus ex sua potestate presumere ; sed potius ad illum recurramus, sine cujus permissu nihil facere potest, et celerius victus abcedit. Dicit enim, dante te illis : ut intelligas, quia nisi datum fuerit illis, colligere non valebunt. Manus significat potestatem per quam abunde cupeta replet, et mirabiliter universa disponit.

30 *Avertente autem te faciem turbabuntur :*

Auferes spiritum eorum et deficient :

Et in pulverem suum revertentur.

C De illis modo dicit, qui concessa Dei munera sibi applicant, non Deo, ab his ergo talibus cum averterit Deus faciem, nudati a presidio turbantur. Auferes spiritum superbiæ : ut, accepto Spiritu sancto, innoventur et recreentur. Et in pulverem suum re-

deant, id est, ad humilem confessionem peccatorum in qua indigentiam suam fragilitatis agnoscant, et ita tibi deficientes, ad conversionem saluberrimam redeant, qui in suis præsumptionibus errabant.

31 *Emitte Spiritum tuum et creabuntur :*

Et renovabis faciem terræ.

C Emitte Spiritum tuum, id est ut reparentur in melius. Recreati sunt utique, qui se pulverem humiliter agnoverunt. Renovabitur facies ; quando de vobustate peccatorum emundatur peccator.

32 *Sit gloria Domini in sæculum :*

Lætabitur Dominus in operibus suis.

C Sit gloria Domini : non cujuslibet alterius. In sæculum, id est in æternum, quia laudis ejus nullus est finis. H Lætitia est Domini, quando nos creatura ipsius benedicimus eum in die resurrectionis.

33 *Qui respicit terram et facit eam tremere.*

Qui tangit montes et fumigant.

C De illis dicit, qui per Dei gratiam illuminati, peccata sua præterita contremiscunt. Montes hic peccatores dicit, qui dum fuerint indignatione Domini percussi, tunc ad salutare lacrymas currunt, et quosdam fumiferos globos tristitiæ emittunt, tanquam incensum suavitatis.

34 *Cantabo Domino in vita mea :*

Psallam Deo meo quandiu sum.

C Cum ait cantabo in vita mea : tempus signat, cum in hoc mundo degere videbatur ; cum vero adjecit, psallam Deo meo, scilicet in futuro sæculo ubi et esse perpetuum est, et psalmodia non habet finem.

35 *Jucundum sit ei eloquium meum :*

Ego vero delectabor in Domino.

C Sic enim Deo sit jucunda nostra laudatio : si nos delectemur in Domino. Quia amans diligitur, negligens spernitur, desiderans sustinetur.

36 *Deficiant peccatores a terra et iniqui ita ut non sint :*

Benedic, anima mea, Domino.

C Deficiunt a terra peccatores, cum terrena cupiditate privati, per Dei gratiam ad meliora studia concitantur. Simili modo et iniqui deficiunt, quando mali jam esse desinunt. Benedic, anima mea, dignum initium psalmi, et finis dignus, illum semper benedicere, a quo cognoscimus nos semper dona recipere.

ORATIO EX PSAL. CIV.

D. Inclyte omnipotens Deus, qui fructu locupleti terram aridam satiasti, da nobis spiritali mento ascensum tuæ gloriæ contueri, ut dum te in cælis suspicimus, illa semper quæ sunt cælestia, meditetur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CIV.

ARGUMENTUM PSAL. CIV.

C Propheta monet fideles ne spem in istis transitoriis ponant : sed patriarcharum viam tenentes, Deum spiritaliter semper exquirant.

TT. Alleluia.

C Hoc verbi decus a præsentis psalmo fecit ini-

tinum, nec ante a quoquam reperis positum, quamvis multi scriptores fuerint primitus Hebræorum. Scire autem debamus alleluia neutri generis esse definitum. Quod et sanctus Hieronymus in expositione ejusdem psalmi evidenter designat. Et unum atque integrum manere debet in translatione, quod nullius linguæ præsumptione mutatum est. Alleluia vero apud Hebræos, dicitur, *laudate Deum, alle enim laudate*, id quippe significat *invisibilem Deum*.

1 *Confitemini Domino — et : invocate nomen ejus : Annuntiate inter gentes opera ejus.*

C Confitemini Domino, id est laudate eum, et bonis factis gratiam divinitatis vobis aquirite. Annuntiate, hoc evangelistis convenit et apostolis, et sane sacerdotibus, ut magnalia Christi annuntient. *Gentes* vero dicit, *confitemini*, et postea subdit : *invocate*, docet invocare Deum volentes prius ejus laudes confiteri.

2 *Cantate ei et psallite ei :*

Narrate omnia mirabilia ejus.

C Cantate, ad hymnos pertinet offerendos ; psallite, ad pia opera exercenda. *Gentia* significat iste quæ dicitur est. Non est enim humanarum virium omnia mirabilia narrare, sed significat a toto partem.

3 *Laudamini in nomine sancto ejus :*

Lætetur cor quærentium Dominum.

C Non enim vetat ut laudemur, quia actibus bonis non potest res ista denegari ; sed ut in Domino laudemur præcipit, qui præstat illa quæ bene gerimus. *Lætetur cor*, etc. Inde, scilicet lætetur cor, si Dominum quærit et prædicatur in Domino ; non autem si de suo posse laudatur.

4 *Quærite Dominum et confirmamini :*

Quærite faciem ejus semper.

C Hortatur ut se ad præmia futura confirmet qui eum quætere delegerunt. Ista autem inquisitio non est ullo tempore finienda, quoniam addit, *semper*. *Faciem* vero, præsentiam ejus dicit.

5 *Mementote mirabilem ejus quæ fecit :*

Prodigia et judicia oris ejus.

C Mirabilia itaque pertinent ad divisionem maris Rubri ; prodigia, ad plagas quas misit in Ægyptum ; *Judicia oris*, quoniam cuncta complevit quæ Moysi suo famulo promisit. *Judicavit enim Pharaonem et populum suum*, sicut Moysi dixit.

6 *Semen Abraham servi ejus :*

Filii Jacob electi ejus.

C Hic subaudiendum est, quod supra dixit, *mementote*. Merito vero servos dicit contumaces Judæos, quoniam, perfidia faciente, filii esse noluerunt. Filios vero Jacob, significat fidelissimos Christianos, qui hæredes esse merentur Domini.

7 *Ipse Dominus Deus noster :*

In universa terra judicia ejus.

C Dicendo ipse Dominus Deus noster, commonet hic illum intelligi debere esse Deum, quem Judæorum populi cruciægandum esse decreverunt, et ejus

A judicia per universum mundum esse facienda, non in sola Judæa.

8 *Memor fuit in sæculum testamenti sui :*

Verbi quod mandavit in mille generationes.

C Memor fuit in sæculum, cum promissa complevit. Testamenti sui, prophetarum signat prædicationes, quas de Verbi incarnatione prædixerunt. Mandare est per alium aliquid dicere, quod per eos fecit, cum datum est eis futura prophetare. Mille generationes, finem sæculi significat.

9 *Quod disposuit ad Abraham :*

Et juramenti sui ad Isaac.

C Hoc ad illud respondet, quod superius dixi, testamenti sui. Quod disposuit, illa enim quæ in Veteri Testamento Abraham et Isaac patriarchis promissa sunt, disposita dicuntur et jurata ut firma ostendantur.

10 *Et statuit illud Jacob in præceptum :*

Et Israel in testamentum æternum.

C Illud testamentum sic dispositum, statuit Jacob, id est, firmavit in præceptum, id est, in novum testamentum, quod proprie dicitur æternum, quia nullum illi aliud aliquando succedit, in quo est omnium promissorum completa perfectio.

11 *Dicens : Tibi dabo terram Chanaan :*

Funiculum hæreditatis vestræ.

C Chanaan interpretatur *humilis*. Ergo convenienter significat accepturos esse Christianos terram humilium, id est beatorum. Funiculus hæreditatis, mundi hujus dicit tortuosas angustias, quas Dominus pro salute nostra sua passione dissolvit. Nam carnis illius susceptio, nostra probatur esse hæreditas.

12 *Cum essent numero brevi :*

Paucissimi et incolæ ejus.

C Nunc enumerat quanta patriarchis virtus divina præstiterit.

13 *Et pertransierunt de gente in gentem.*

Et de regno ad populum alterum.

H Pertransierunt, non de captivitate Judæorum hoc, sed de Abraham dicit, qui exiit de terra Chaldæorum, et venit in Mesopotamiam, de Mesopotamia in terram promissionis, et iterum in Ægyptum. Multa regna transimus, ut perveniamus ad terram repromissionis ; et ita de regno Ægypti, hujus mundi, ad alterum populum in cælis.

D 14 *Non reliquit hominem nocere eis :*

Et corripuit pro eis reges.

H Non reliquit Pharaonem, ut noceret Abraham in Sara (*Gen. xii*) : nec Abimelech (*Gen. xx*), Isaac in Rebecca (*Gen. xxvi*) : sed corripuit Pharaonem et Abimelech pro eis.

15 *Nolite tangere christos meos :*

Et in prophetis meis nolite malignari.

H Ecce ante legem patriarchæ, non uncti unguento regali, christi dicuntur. Christi autem sunt, qui Spiritu sancto unguuntur. Erubescant ergo Judæi, qui dicunt non posse Dominum Jesum Christum vocari, quia non fuit unctus regali unguento) cum et

illi christi dicantur, qui longe ante Saul (a quo re- A
galis ista et materialis cepit unctio) fuerunt.

16 *Et vocavit famem super terram :*

÷ Et : omne firmamentum panis contrivit.

C Vocavit famem : tempore Pharaonis, quando
in Ægypto septem annis fames grassata est (Gen.
xli). Et omne firmamentum, id est fructum triti-
ceum perduxit ad nihilum ; hominum enim firma-
mentum panis est, cum supra dixerit : et panis cor
hominis confirmat (Psal. ciii).

17 *Misit ante eos virum :*

In servum venundatus est Joseph.

C Misit Joseph ante patriarchas, quos superius
memoravit. Qui bene vir dicitur, quia ut vir virili-
ter cuncta sustinuit. Ordo autem verborum talis
est : misit ante eos virum Joseph, qui in servum B
venundatus est.

18 *Humiliaverunt in compedibus pedes ejus.*

Ferrum pertransiit animam ejus :

Donec veniret verbum ejus.

C A Putiphar præposito Pharaonis Joseph missus
est in carcerem : compedes autem accepisse non
legitur, sed fieri potuit ut qui in carcere retrusus
est ferreis nexibus ligaretur. Pertransiit animam
ipsius ferrum, quando in has missus est angustias,
ne inter mala, quæ injuste passus est, prævalerent
et crimina falsitatis ; ferrum autem hic indicat tri-
bulationem duræ necessitatis. Donec veniret verbum
a rege Pharaone, qui eum liberavit, vel verbum
Joseph interpretandi somnia, quod verbum quære-
batur a rege in eo et eum liberavit. Quod verbum,
Dei fuit potius quam Joseph.

19 *Eloquium Domini inflammavit eum : misit rex
et solvit eum :*

Princeps populorum et dimisit eum.

C Inflammavit utique eum intus lumen cælestis
flammæ ut futura diceret cum fiducia veritatis. Mi-
sit rex, Pharaon solvit a reatu quo tenebatur obstri-
ctus, ipse est princeps, dictus Pharaon scilicet, quem
superius regem dixit, ille dimisit eum claustra exire
carceris (Gen. xli).

20 *Constituit eum dominum domus suæ :*

Et principem omnis possessionis suæ.

C Constituit dominum et principem, quando eum
fecit currum ascendere et præconis voce nuntiari,
hunc secundum dominum esse post regem et prin-
cipem totius Ægypti.

21 *Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum :*

Et senes ejus prudentiam doceret.

C Credebat Pharaon quod erudire posset principes
suos, ut et ipsi somniorum interpretes esse mere-
rentur, et ideo eum eis præfecit, non solum ut re-
geret, sed et doceret, nesciens eum, a quo somnio-
rum scientia est, Deum solum docere.

22 *Et intravit Israel ÷ in : Ægyptum :*

Et Jacob accola fuit in terra Cham.

C Jubente Pharaone, cognatio Joseph ad terras
Ægypti deducta est. Et Jacob, diversitate nomi-
num, dicta suæ revelationis variavit. Ideo nunc

Israel, nunc Jacob, unum et eundem dicit. Chanaan
vero fuit filius Cham, nepos Noe, ex quo Ægyptii
traxerunt originem. Nostra vero translatio Cham
habet ; sed Romana, quam hic sequitur, Chanaan.

23 *Et auxit populum suum vehementer :*

Et firmavit eum super inimicos ejus.

H Auxit populum suum, fecunditate nascendi ;
confirmavit, quando illis crescentibus Ægyptiorum
turba notissimis plagis vehementer afflicta est.

24 *Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus :*

Et dolum facerent in servos ejus.

C Convertit Deus Ægyptiorum cor ad odium con-
tra Israeliticum populum, præstando illis felicia.
Et dolum facerent : consequens erat ut post concep-
tum odium sæviens populus ad dolosas machinas
perveniret, ut fuit in lateribus præceptis, duplicando
opus, et paleas negando, et similibus (Exod. i).

25 *Misit Moysen servum suum :*

Aaron quem elegit ipsum.

C Istos ad Pharaonem, quasi quosdam testes,
constat a Deo destinatos, ut populum sibi placitum
abire permisisset illisum.

26 *Posuit in eis verba signorum suorum et prodigi-
orum :*

In terra Cham.

C Signa sunt quasi aliqua vestigia futurarum sive
præteritarum rerum ; prodigia vero pertinent ad
mirabiles eventus, qui in ordine rerum prius non
fuerunt, prodigium est enim dictum ab eo quod
porro dicat. Itaque ista mirabilia tunc facta porro
et procul dicebant populo Christiano aliquid ex eis
intelligendum.

27 *Misit tenebras et obscuravit :*

Et non exacerbavit sermones suos.

C Leguntur tenebras inter plagas Ægyptii pertu-
lisse, sed potius intelligamus corda eorum fuisse
obscurata, qui Domini præcepta contemnebant.
Exacerbaverunt sermones, significat acerbe accepe-
runt, aut certe injuriosis abominationibus respue-
runt, et ita exponit translationem Romanam, quæ
habet quia exacerbaverunt, sed nostra habet non
exacerbavit, scilicet Deus, id est non irritavit, sed
complevit sermones suos miraculis eos confirmans.

28 *Convertit aquas eorum in sanguinem :*

Et occidit pisces eorum.

C Convertit enim aquas in sanguinem, quoniam
erant inter fluentia maris Rubri perituri. Pisces oc-
cisi sunt, ne spes vivendi hominibus relicta videra-
tur, quando etiam pisces mortui sunt. Qui in nativo
elemento isto nutriti sunt.

29 *Addidit terra eorum ranas :*

In penetrabilibus regum ipsorum.

H In ranis poetarum carmina designantur, qui a
catholica regula discrepantes corda terrenorum re-
gum fabulis replent deceptionum.

30 *Dixit et venit cynomya et ciniphet :*

In omnibus finibus eorum.

C Cynomya significat muscam caninam, quæ
cæteris muscis mordacior est et importunitate sua

violentior; ciniphes, genus culicum fixis aculeis A permolestum.

31 *Possit pluvias eorum grandinem :*

Ignem comburentem in terra ipsorum.

C Posuit, id est decrevit, ut pluvia quæ ad fecunditatem terris datur converterentur in grandinis noxiam vastitatem. Ignis vero comburens significat fulmina, quæ solent excitata tempestate desævire.

32 *Et percussit vineas eorum et ficulneas eorum :*

Et contrivit lignum finium eorum.

C Quod dicit percussit, ad grandinem vel ignem comburentem refer, ne autem tantum ficulneas putares percussas, addidit omne lignum, ut et sata non dubitares eversa, ubi arborum quoque robora cognosceres fuisse contrita. Majora enim continent intellectum minorum.

33 *Dixit et venit locusta :*

Et bruchus, cujus non erat numerus.

C Locusta est mater bruchi, quem mala fecunditate prognerat quæ ad illam prædam, quasi convocatus exercitus, cum sua prole descendit.

34 *Et comedit omne fenum in terra eorum :*

Et comedit : omnem ÷ fructum terræ eorum :

C Et ne crederes inaniter adductum illum exercitum, dicit omnem fructum consumptum esse terræ.

35 *Et percussit omne primogenitum in terra eorum :*

Primitias omnis laboris eorum.

C Venit ad septimam plagam in hoc psalmo positam. Movet etiam aliquos, cur in isto psalmo septem tantum, cum in Exodi narratione decem, narrantur. Sed hoc factum est ideo, quia septem beneficia Dominum Hebræo populo præstitisse statim dicitur est : præmisit totidem plagas Ægyptios accepisse. A Vel quia laudanti, de pluribus pauca attigisse, sufficit; narranti vero, omnia commemorare opus est.

36 *Et reduxit eos cum argento et auro :*

Et non erat in tribubus eorum infirmus.

C Aurum et argentum Israeliticum populum ab Ægyptiis discedentem ex præcepto Dei legimus accepisse (Exod. xi), ut non repentina subreptio, sed longæ operationis merces esse videatur. Et sequitur secundum beneficium, quia ibi etiam nullus ex jussione ejus infirmitate corporea potuit affligi.

37 *Lætata est Ægyptus in profectioe ÷ eorum ;*

Quia incubuit timor eorum super eos.

C Tunc qui in Ægypto remanserant, omnino lætati sunt, quando illi dimersi sunt, qui ad insequendos Hebræos ire decreverant. Cur? Quia similia minime pertulerant. Et timebant, quia et ipsa elementa pro eis pugnabant, ut aqua maris, aer tenebrosus, ignis comburens, etc. Vel, lætata est Ægyptus propter spem liberationis a morte. Ideo enim eos exire

coegerunt, ne iterum homines et primogenita interficerentur.

38 *Expandit nubem in protectione ÷ eorum :*

Et ignem ut liceret ÷ eis : per noctem.

C Nubes data est, ut solis temperaret ardorem; ignis concessus est, ut tenebrarum potuisset auferre caliginem. Et hoc est tertium beneficium, quod Israelitico populo constat esse concessum.

39 *Petierunt et venit coturnix :*

Et pane cæli saturavit eos.

C Superata sunt desideria petentium. Carnes petit, et coturnices accepit (Exod. vi) tam enim in quadrupedibus quam volatilibus carnes sunt sine dubio dulciores, insuper et panem cæli acceperunt (Num. xi). Sunt enim ista Exodi lectione notissima, quando coturnices in modum densissimorum imbrium depluerunt: manna quoque, ut Judaicus populus satiaretur depluit, quod hic panem cæli dicit (et optime) in figura sacramenti dictus est cæli panis. Manna enim dicitur, *quid est hoc?* et tanquam quærenti responderetur, dictum est: Panis celestis; illo saturavit eos.

40 *Dirupit petram et fluxerunt aquæ :*

Abierunt in sicco flumina.

C Hoc quoque in figura gerebatur Domini Christi, ut petra aquas profudisset irriguas. Christus enim Dominus petra spiritalis est (I Cor. x), qui vitales aquas emanat. Quæ abierunt in sicco, id est, in gentium peccatores, qui merito siccabantur, sed imbre Domini virente in novum hominem pullularunt.

C 41 *Quoniam memor fuit verbi sancti sui :*

÷ Quod habui : ad Abraham puerum suum.

H Memor fuit verbi, quod implevit de semine ejus, id est de Christo promissionem suam quam Abraham promisit (Gen. xv). C Vel causam miraculorum dictorum nunc subdit. Ideo enim dicuntur facta, quoniam Abraham constat fuisse promissa.

42 *Et eduxit populum suum in exultatione :*

÷ Et : electos suos in lætitia.

C Eduxit electos suos in lætitia, quoniam illi qui murmuraverunt Domini furore percussi sunt, illos ergo non dicitur eduxisse, quos in eremo culpis exigentibus prostravit.

43 *Et dedit illis regiones gentium :*

Et labores populorum possederunt.

D C Venit nunc ad septimum beneficium, quod enim dicit regiones gentium, ad possessionem videtur pertinere terrarum; labores vero populorum, ad divitias longo tempore congregatas.

44 *Ut custodiant justificationes ejus :*

Et legem ejus requirant.

C justificationes Christi sunt, ut Deum toto corde diligamus, proximos ut nos amemus, patrem veneremus. Lex vero ejus fuit die Sabbato requiesci, in pascha agnum immolari. Sed hæc spiritaliter sunt quærenda, ideo enim addidit, requirant.

ORATIO EX PSAL. CIV.

Invocantes nomen tuum, Domine, deprecamur, ut

qui patres nostros, virtute tui nominis præeunte, angelicis partibus refecisti, nos quoque mysticis dapibus foveas ac reformes. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CV.

ARGUMENTUM PSAL. CV.

C Hic introducitur confitens populus Hebræorum, cum, relicta patrum perfidia, ad pietatem Domini ipso miserante perductus est.

TT. *Alleluia alleluia.*

C Hic introducitur confitens populus Hebræorum, qui, relicta perfidia patrum suorum, ad pietatem Domini ipso miserante perductus est (123), ut intelligamus, cum fuerint conversi, et ipsos alleluia merito pro sua redemptione cantare.

1 *Confitemini Domino quoniam bonus :**Quoniam in sæculum misericordia ejus.*

C Confessio ista ad medicinam poenitentis est applicanda, sed et ad præconia Domini pertinere non dubium est; quando major gloria pietatis est parcere confitenti quam sine offensione viventi præstare. Bonus enim dicitur recte Dominus, quia expectat errantem, et pascit delinquentem. In sæculum autem, vite hujus significat cursum, ubi miseri sunt quicumque delinquant.

2 *Quis loquetur potentias Domini :**Auditas faciet omnes laudes ejus?*

C Quis enim significat nullum. Cui enim aut ingenium suppetit ad cogitandum, aut lingua ad depromendum, ut lingua possit referre magnitudinem tantæ majestatis? Auditas faciet, et hic quoque subaudiendum est, quis: Illa enim possunt audiri, qui probantur et dici.

3 *Beati qui custodiunt judicium :**Et faciunt justitiam in omni tempore.*

C Custodit enim judicium qui inter alios recte judicat. Justitiam autem facit, qui eam in opere demonstrat. Merito ergo isti tales beati dicti sunt, qui præcepta Dei pura mente custodiunt omni tempore. Qui enim perseveraverit usque in finem hic salvus erit (Matth. x).

4 *Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui :**Visita nos in salutari tuo.*

C Orant devoti, ut inter eos debeant æstimari, qui Domino fideli opere placuerunt. Optant se visitari a Deo, cujus adventu se noverant esse salvandos. H Salutaris, Filius est Patris. C Ipse est salutare, de quo beatus Simeon ait: Viderunt oculi mei Salutare tuum (Luc. ii).

5 *Ad videndum in bonitate electorum tuorum : ad lætandum in lætitia gentis tuæ :**Ut lauderis cum hæreditate tua.*

C Petit populus prædictus a salutari Domino visitari, ut bonitatem ejus videret, quam electis suis erat suo munere præstaturus. Cum, vel in lætitia

(123) Non mirum hic videatur, si his eadem verba redeant, siquidem hanc singularem repetitionem, quam emendaverat Cochleus, argumentum sumens

sue gentis, ipsa est gens Domini, quæ de gentibus est diversitate collecta, ut esset grex unus et pastor unus. H Ut lauderis a nobis Judais, præcepta tua servantibus, cum hæreditate tua, scilicet gentili populo tibi credituro, ut sis cum eis, cum populo, laudans te æternaliter; vidit enim te Abraham pater noster, et gavisus est (Joan. viii); videamus et nos, et laudantes gaudeamus.

6 *Peccavimus cum patribus nostris :**Injuste egimus iniquitatem fecimus.*

C Dubium non est istum populum ea peccata gemere, quæ ex nequitia patrum suorum probatur sustinere. Cum majoribus eam enia peccant, qui se ab eorum delictis non separant, hoc est autem peccavimus, quod injuste egimus, quod iniquitatem fecimus.

7 *Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua :**Non fuerunt memores multitudinis misericordiarum tuarum.*

C Duo sunt quæ beneficia collata commendant, intellectus et memoria quod utrumque in perfidis fuisse denegatur. Videbant enim plagas Ægyptiorum, et beneficia Dei, sed qua causa fierent non agnoscebant, nec memores erant misericordiarum Dei, videntes enim exercitum Pharaonis, credebant se subsidia evadendi perdidisse antequam mare divideretur, immemores priorum mirabilium.

8 *Et irritaverunt ascendentes in mare :**Mare Rubrum :*

C Irritaverunt, id est placatum Deum iracundum sibi reddiderunt. Ascendentes, hoc constat dictum positione loci, quoniam Ægyptus cunctis regionibus perhibetur esse humilior, et ideo inde ascendentes petierunt loca altiora.

9 *Et salvavit eos propter nomen suum :**Ut notam faceret potentiam suam.*

C Dicendo propter nomen suum, designat Dominum Salvatorem, cujus vocabulo convenit, salvare periclitantes. Notam fecit potentiam suam, utique oculi spiritali cogitatione videntibus.

10 *Et increpuit mare Rubrum et exsiccatum est :**Et deducit eos in abyssis sicut in deserto.*

C Inceptionem vocavit occultum divinitatis imperium, quia mare in Exodo voce Domini non legitur increpatum. Siccatum est mare, non per totum, sed tantum quantum illis tunc iter aperiret. Desertum dicitur, et est in abyssis, quando aquarum inundatione deseruntur, ac sit aruit illa via fluentium ut usque ad iter pulvereum potuisset pervenire. Propter quod deserto comparantur abyssi istæ.

11 *Et salvavit eos de manu odientium**Et redemit eos de manu inimici.*

C Salvavit enim Christus humanum genus a cohorte dæmonum, quæ plebem humanam stimulo ex Cassiodoro, exigit editio ex autographo S. Brunonis et uno ms. excusa, aliisque editionibus anteposenda.

peccatorum et odit et percutit. Redemit peccatores obnoxios, pretioso sanguine, ab imperio diaboli, hoc est de manu inimici. Ad litteram enim illud dici non videtur, non enim Aegyptiis pretium dedit cum liberasset Judæos, quod tamen redemit, significat, propheticè igitur dictum habentur.

12 *Et aperit aqua tribulantes eos :*
Unus ex eis non remansit.

H Hæc nunc similitudo in nostro baptismo sit, ubi abluatur homo aquis, et perit diabolus cum satellitibus suis. C Ad litteram enim planum est intelligere historiam noscenti.

13 *Et crediderunt ÷ in : verbis ejus :*
Et laudaverunt laudem ejus.

C Et crediderunt, duritiam in hoc cordis demonstrat, quod non ante eventum rei, sed post factum miraculorum credere maluerunt. Et laudaverunt, merito canentes : Cantemus Domino, gloriose enim honoratus est (Exod. xv).

14 *Cito ÷ fecerunt : oblitii sunt operum ejus :*
Non sustinuerunt consilium ejus.

C Cito fecerunt, ac si diceret : Summa celeritate mutati sunt, ut qui Domino de rollatis mirabilibus laudes canebant, post, nefandas murmurationes assumebant. Consilium mutaverunt in peccatum, dum prius desperarent quam ejus parata beneficia provenissent. Petierunt enim escam sub diffidentia, quamvis ante, nullam famem essent passi, divina semper largitate pasti. Ita hodie multi, dum sibi nimia festinatione provident, incauti divinitatis dispositionem anteipant.

15 *Et concupierunt concupiscentiam in deserto :*
Et tentaverunt Deum in inaquoso.

C Et concupierunt concupiscentias, cum postulabant sibi dari sub murmurationibus aquam et commensationem in deserto (Exod. xv). Ostendit enim geminatio verborum nimietatem desiderii. Et tentaverunt in inaquoso. H Siccitas enim eis erat, quia non agnoscebant irrigationem sancti Spiritus in columna nubis, quæ præcedebat eos.

16 *Et dedit eis petitionem ipsorum :*
Et misit saturitatem in animas eorum.

C Duobus enim modis animam dicimus satiatam, cum eccia corporalibus pro carnis infirmitate reficitur, et cum spiritali jucunditate completur. Sed hic animas eorum dicit carnis potuque saginatas, ut eorum voluntas desperata rebus emergentibus vinceretur.

17 *Et irritaverunt Moysen in castris :*
Agron sanctum Domini.

C Saturitatem ventris secuta est seditio, quæ plerumque periculorum perniciosorum causas excitat. Irritari, aliquem dicimus ad iracundiam provocari, irritaverunt enim viros sanctos Dathan et Abiron ad interitum suum (Num. xvi), quia per invidiam loquebantur, quod Domino displicebat. Et hoc congrue inter laudes Dei ponitur, quia suos famulos vindicasse declaratur.

A 18 *Aperta est terra et deglutivit Dathan :*
Et aperuit super congregationem Abiron.

H Aperta est terra, facta sunt hæc secundum litteram, sed et nunc vorat eos terra, qui terrena sapiunt; et recedunt a mandatis Dei; quos non illuminat gratia Spiritus sancti, sed accendit flamma peccati.

19 *Et exarsit ignis in synagoga eorum :*
Flamma combussit peccatores.

C Exarsit ignis hoc factum est supra, ducentos quinquaginta socios Dathan et Abiron, qui eorum infelicitè vota secuti sunt. Flamma dicta est a flagello comarum suarum. Synagoga, vero hic congregationem sociorum Dathan et Abiron significat.

20 *÷ Et : fecerunt in Choreb :*
Et adoraverunt sculptile.

C Choreb interpretatur calvaria, ubi postea Judæi Dominum crucifixerunt, ut in eodem nomine, jam tunc in illo deserto Choreb, culturam Dei nefanda presumptione violarent, quorum posteritas erat in loco calvarie crucifixura Dominum. Adoraverunt sculptile, non in deserto, sed in terra postea promissionis.

21 *Et mutaverunt gloriam suam : in similitudinem vituli.*
Comedentis fenum.

C Gloria eorum fuit adorata divinitas, quam infelici commutatione perdentes, usque ad hoc pervenire meruerunt, ut deserentes cæli terræque Creatorem, Deum sibi facerent, similitudinem vituli fenum comedentis.

C 22 *Obliti sunt Deum qui salvavit eos :*
Qui fecit magnalia in Agypto mirabilia.
In terra Cham : terribilia in mare Rubro.

H Obliti sunt Deum: qui verberavit multis plagis Agyptum, ut suum populum liberaret: et miracula in terra Cham sive Chanaan fecit, cum ejectis gentibus ipsos in eorum terra plantavit. Terribiliaque fecit in mari, cum Pharaone extincto sic eum populis præbebat incessum.

23 *Et dixit ut disperderet eos :*
Si non Moyses electus ejus stetisset in confectione in conspectu ejus.

H Attende hoc, o sacerdos: perisset enim populus, nisi mitigasset Moyses iram Dei: et tu cum videris populum delinquentem, annuntia ei delicta sua: et sta in fractione, id est in periculo rogans Dominum, ut avertatur furor ejus ab eis.

24 *Ut averteret iram ejus ne disperderet eos :*
Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.

C Pro nihilo habuerunt terram: quia semper carnaliter visa et audita cegitabant, sed adverte quam bona illa terra fuerit, ut desiderabilis esse diceretur. H Terra enim viventium est, quam desiderabilem dicit: quam pro nihilo habebant, quia istam transitoriam diligebant. C Vel terra ista sancta corporalis, propter mysteria redemptionis nostræ desiderabilis intelligentibus fuit: illis vero nulla, qui in ea nihil spiritale senserunt.

25 *Non crediderunt verbo ejus :*

Et murmuraverunt in tabernaculis suis :

Non exaudierunt vocem Domini.

C Non crediderunt in verbo ejus: Filium significat, cui plebs nefandissima non credebatur. Vel hoc ad litteram, quia ideo murmurabant, quia ejus promissionibus minime credere maluerunt. Dum murmuraciones exercebant, vocem Domini nullatenus audierunt. In tabernaculis vero dicit: ut hoc contigisse videretur, non laborantibus, sed otiosis. Majus enim crimen est, cum murmurare contigit otiosis.

26 *Et elevavit manum suam super eos :*

Ut prosterneret eos in deserto.

C Elevavit manum: hic justitia Domini præmittitur, ut secuta pietas majore gloria sentiatur. Dicit enim insurrexisse Domini potestatem, ut vindicaret in excedentibus, eosque prosterneret, et alia quæ sequuntur faceret.

27 *Et ut dejiceret semen eorum in nationibus :*

Et dispergeret eos in regionibus.

H Diapersi sunt enim Judæi in diversis partibus, ut aliquando humiliati, suum Dominum plebs castigata cognosceret. Sed et ille dispergitur, cujus sensus omni vento inanis gloriæ vel cupiditatis circumfertur.

28 *Et initiati sunt Beelphegor :*

Et comederunt sacrificia mortuorum.

H Et initiati sunt, id est, qui Deo se consecrare debuerunt, ideo Beelphegor initiati, id est consecrati sunt: et qui panem vivum esurire debuerunt, mortuorum sacrificia comederunt.

29 *Et irritaverunt eum in adinventionibus suis :*

Et multiplicata est in eis ruina.

H Irritaverunt eum in adinventionibus suis, scilicet perversis, et idolorum ruina multipliciter est facta. A Vel multiplicata est in eis ruina: quia pro gravioribus suis peccatis gravius vastabantur.

30 *Et stetit Phinees et placavit :*

Et cessavit quassatio.

C Stetit Phinees: hoc verbum stetit, soliditatem mentis ostendit, qui ex zelo divino fornicatores occidit. H Sic debet sacerdos cui animæ commissæ sunt, evaginare gladium, id est proferre verbum, et occidere fornicationem et concupiscentias in utroque sexu, ut sibi reputetur ad justitiam.

31 *Et reputatum est ei in justitiam :*

In generatione et generatione usque in sempiternum.

C Reputabatur illi sacerdoti Phinees ad justitiam, id quod superius dixit, hic et in futuro sæculo, sed et sacerdoti cuilibet vitia corrigenti reputatur ad æternam justitiam.

32 *Et irritaverunt eum ad aquam contradictionis :*

et vexatus est Moyses propter eos :

Quia exacerbaverunt spiritum ejus.

H Aqua contradictionis, aquæ baptismi accipiuntur, ad quas diabolo contradicitur et operibus ejus, post quas si quis se coinquinaverit vitis, sacerdos vexabitur pro eo, quod exacerbaverit Spiritum

A Dei, quem ille prædicat: sicut Paulus dicebat: Quis infirmatur et ego non infirmor? (II Cor. xi).

33 *Et distinxit in labiis suis :*

Non disperdiderunt gentes quas dixit Dominus illis.

H Et distinxit in labiis suis, ut jugiter supplicaret pro eis. C Vel distinxit dictum illud diffidentis, a priori mentis constantia. Non disperdiderunt gentes, quia postquam terram promissionis populus intravit, oblitus mandatorum Dei et præceptorum ejus, quibus præceperat debere eos propter idolorum culturas occidere, cum illis se gentibus magis vetita societate conjunxit.

34 *Et commisti sunt inter gentes : et didicerunt opera eorum : et servierunt sculptilibus eorum :*

Et factum est illis in scandalum.

C Commisti sunt itaque vetita societate inter gentes, ut se eorum superstitione polluerent, factumque est illis in scandalum. Scandalum nomen Græcum est, significans *sinistrum*, eo quod eorum mentes in lævam partem perversa imitatione deduxit. Ecce facta est terra promissionis in scandalum, quæ fuit in magnum præmium Domino largiente collata. Unde monemur recte uti beneficiis divina largitate collatis, ne magis inde pereamus unde sublevati fuisse cognoscimur.

35 *Et immolaverunt filios suos et filias suas :*

Dæmoniis.

H Immolaverunt filios suos et filias suas dæmoniis. Hoc intelligendum est moraliter, sensus et animas suas. C Vel ad litteram, non illi qui terram promissionis sunt ingressi, sed posteritas eorum.

36 *Et effuderunt sanguinem innocentem.*

Sanguinem filiorum suorum et filiarum suarum :

Quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan.

C Effuderunt sanguinem, non autem legitur ab Hebræis, terram promissionis ingressis, effusum sanguinem humanum in sacrificiis dæmonum; tamen ab ætate sequenti hoc fieri posse non dubium est. Et ne putarentur extranei fuisse illi innocentes quorum sanguinem effuderant, addidit filiorum suorum et filiarum suarum, ut contra eos cresceret invidia, et scelus grandesceret; et ut amplius grandesceret, addidit sculptilibus istum innocentem sanguinem effusum. Auxesis enim figura ista apud Græcos dicitur, quando vel laus vel crimen adjectis dictionibus increscit et augetur.

37 *Et interfecta est terra in sanguinibus, et contaminata est in operibus eorum :*

Et fornicati sunt in adinventionibus suis.

C Interfectam igitur terram, debemus crudeles homines accipere, qui se magis iniqua devotione trucidabant interficiendo filios. Tropica enim locutione interfecta terra, dicuntur terreni homines, suis malis actionibus in anima interempti. Et hoc faciendo etiam dicuntur fornicati, nam illi fornicati videntur in Domino, qui se adulterinis polluerunt superstitionibus.

38 *Et iratus est furore Dominus in populum suum : A*
Et abominatus est hæreditatem suam.

C Tropica locutione iratus furore Dominus dicitur. Et iratus est furore Dominus, H quia reliquit eum, et quæ quondam fuerat plebs Dei, facta est cetera diaboli. C Abominatio autem et Dei aversio malorum omnium constat extremum, quia dum illud quod continet subducitur, necesse est ut earum rerum quæ continentur ruina protinus sequatur.

39 *Et tradidit eos in manus gentium*
Et dominati sunt eorum qui oderunt eos.

C Traditi sunt enim opprobrio servitutis, qui gloriari videbantur in idolis. Dominati sunt eorum qui oderant eos, gravis valde dominatio, nam qui semper odit semper iratus est; qui vero semper iratus est, implacabilis est. Durissima igitur est servitus servire semper in furore.

40 *Et tribulaverunt eos inimici eorum.*
Et humiliati sunt sub manibus eorum :
Sæpe liberavit eos.

C Et tribulaverunt eos, recta vicissitudo, ut qui amanti Domino servire noluerunt, odientibus inimicis justo iudicio probarentur esse subjecti. Sæpe liberavit, ut intelligamus ipsum et bona promittere, et flagellatis denuo subvenire. Promisit enim beneficia, et humana non cessavit iniquitas, intulit vindictam, et afflictis iterare dignatus est clementiam.

41 *Ipsi autem exacerbaverunt eum : in consilio suo :*
Et humiliati sunt in iniquitatibus suis.

H Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo, C quod habuerunt, ut eo relicto idolis servirent. Et humiliati sunt, non a Deo, sed a delictis suis humiliabantur.

42 *Et vidit cum tribularentur :*
Et audivit orationem eorum.

H Et vidit cum tribularentur, præcurrit enim solita miseratio clementis Dei, quæ conversos in orationibus protinus audivit. Docet enim et te, quod si conversus ingemueris, protinus appropinquat celsis auribus ejus preces humilitatis tuæ.

43 *Et memor fuit testamenti sui :*
Et pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ.

H Memor fuit testamenti, quod cum Abraham in initio fidei nostræ pepigit; C quod absconditum erat in prophetis, sed in tempore Evangelii revelatum est. Pœnituit autem more humanitatis dicitur, H quia semper super pœnitentes pœnitet Deus, dum mala quæ locutus fuerat ut faceret non facit. C Pœnitet ergo tunc Deus, quando nos pœnitentes cognoscit; talis enim ille nobis efficitur, quales nos sibi esse probaverit. Est ergo Dei pœnitentia hic, non dolor de imprudenter facto, sed remissio pœnæ peccati.

44 *Et dedit eos in misericordias :*
In conspectu omnium qui ceperant eos.

C In misericordias datos eos dicit, quia diversa

charismatum munera susceperunt; alii enim prophetæ, alii apostoli, alii martyres, alii confessores ex ipso populo gratia Dei floruerunt. Vel ad litteram, gentiles eis placabiles fecit, qui captivarunt eos, ut sæpe etiam liberos darent, quos ante captivos tenebant.

45 *Salvos fac nos, Domine, Deus noster :*
Et congrega nos de nationibus.

H Salvos nos fac, ne nobis vitia dominantur. Et congrega nos, quia gens Hebræorum in regionibus nationum est dispersa. C Populus enim iste, cui ab initio psalmi verba dedimus, nunc Deum deprecatur, ut Ecclesiam suam de gentium congregatione perficiat.

46 *Ut confiteamur nomini sancto tuo :*
Et gloriemur in laude tua.

C Ut confiteamur nomini tuo, id est Filio utique tuo, qui et nomen et laus tua est. C Et gloriemur, non in humana jactantia, sed in te, ubi est revera fixa gloria et sine fine lætitia.

47 *Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo et usque in sæculum :*
Et docet omnis populus Fiat fiat.

H Merito benedictus in sæcula, per quem facta sunt sæcula, non solum facta sed etiam redempta. Qui et nunc nos recreare dignetur in salutari, id est in Christo Jesu Domino nostro, qui est in sæcula benedictus. Dicit vero ab isto sæculo usque ad illud perpetuum sæculum Deum benedicendum, ut continuata laus nunquam debeat habere fastidium.

ORATIO EX PSAL. CV.

Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui, et a peccati servitute nos discussos salutaris tui visitatione salvifica. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CVI.

ARGUMENTUM PSAL. CVI.

C Hic commonetur populus Christianus ut pro collatis sibi beneficiis laudes Domino reddat.

TT. Alleluia.

1 *Confitemini Domino quoniam bonus :*
Quoniam in sæculum misericordia ejus.

C Confitemini Domino, commonet Propheta et prodere peccata sua, et laudes Domini personare. Dicit vero quoniam bonus, ut peccatoribus sit confidentia post satisfactionem pro Domino supplicare. In sæculum, hoc est in æternum, quia nullum tempus est, quod ab ejus misericordia reperitur exceptum.

2 *Dicant qui redempti sunt a Domino :*
Quos redemit de manu inimici : et de regionibus congregavit eos :

C Dicant utique alleluia, quod titulus ait, et se jucundis exultationibus consolentur, qui ad Domini gratiam venire meruerunt: significat tamen specialiter populum gentium, qui Dei sanguine redempti, et de potestate inimici, id est diaboli, ipsius misera-

liberati sunt; qui de diversis regionibus vocati sunt, vel qui redempti sunt in passione Christi.

3 *A solis ortu et occasu :*

Ab aquilone et mari.

C A solis ortu, cum tres cardines mundi designaverit, pro quarto, id est pro australi posuit mare, ab illa parte volens intelligi Oceanum, qui cunctum mundi marginem dicitur circuire.

4 *Erraverunt in solitudine in inaquoso :*

Viam civitatis habitaculi non invenerunt.

C Erraverunt gentes in superstitiosa doctrina, aridi de vera doctrina, et in solitudine, cum nullos verissimos doctores adhuc habere probarentur. Et viam civitatis, id est, opera quibus pervenitur ad caelestem Hierusalem non invenerunt.

5 *Esurientes et sitientes :*

Anima eorum in ipsis defecit.

C Esurientes et sitientes, curiosissimos viros aeculi hujus significat, qui semitas veritatis diversis opinionibus exquirebant, sed quoniam non crediderant vero auctori, in vera sapientia non poterant inveniri. Defecit anima in ipsis, utique cum laboribus atque studiis eorum animositas lassata succubuit.

6 *Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur :*

Et de necessitatibus eorum eripuit eos.

C Superioribus versiculis descripsit errantes, nunc refert de redeuntibus ad dona Dei. Clamaverunt, significat magno desiderio quaesierunt. H Tunc quoque exaudimur ab eo, quando non simplex vox sed tribulatio clamat ad Deum. Sed vide quid clamor iste praestiterit, quia de necessitatibus eripuit eos, et semitas veritatis agnoscere fecit.

7 *Eduxit eos in viam rectam :*

Ut irent in civitatem habitationis.

C Et eduxit eos in viam rectam, scilicet Christus, quatenus qui pridem in via errore vagabantur, accepta via sanctissimae religionis, credentes in Christum ad Ecclesiae beata atria feliciter pervenerunt.

8 *Confiteantur Domino misericordiae ejus :*

Et mirabilia ejus filiis hominum.

C Dignum et justum est semper confiteri pio Domino, qui nos sua misericordia et a periculis liberat, et splendore suae pietatis illuminat. Mirabilia ejus quae fecit in mundo, per evangelistas et apostolos, posteris dicit esse praedicanda.

9 *Quia satiavit animam inanem :*

Et animam esurientem satiavit bonis.

C Tunc erant animae gentilium inanes et vacuae, quando bonis fructibus ex cultu idolorum erant privatae, postea esurientes satiatae sunt, quando Domini miseratione commonitae, vota sua ad poenitentiae studia transtulerunt.

10 *Sedentes in tenebris et umbra mortis :*

Vinctos in mendicitate et ferro.

C Sedebant gentes in tenebris, quoniam vacuae lumine fidei. Cum dicit sedentes, ostendit eas longo situ ibidem fuisse versatas. Umbra mortis, fuit istius

A saeculi vita vitiosa. Vinctae in mendicitate, id est indigentia boni operis, ligatae funibus peccatorum. Ferrum significat duritiam malorum.

11 *Quia exacerbaverunt eloquia Dei :*

Et consilium Altissimi irritaverunt.

C Quia exacerbaverunt, exponit enim quemadmodum peccaverunt illi qui sedebant in tenebris; quia contra Domini eloquia facientes, in ejus regulis vivere respuebant, et ideo ejus consilia irritaverunt. H Quae eis dederat ut eligerent vitam. C Fuit etiam Dei justum consilium, saluberrima medicina, ut morbus ille contrario remedio curaretur; superbia mentis; angustia cordis.

12 *Et humiliatum est in laboribus cor eorum :*

Infirmati sunt nec fuit qui adjuvaret.

B C Humiliatum est cor eorum in tribulationibus et angustiis, ut qui in prosperitatibus superbi existerunt, in tribulationibus et laboribus humiliarentur. Infirmati sunt, id est a saeculi praesumptione dejecti sunt. Nec fuit qui adjuvaret, subaudiendum, aliter, nemo enim praestat periclitanti, nisi cui omnipotens Deus praecerit subveniri.

13 *Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur :*

Et de necessitatibus eorum liberavit eos.

C Clamaverunt ad Dominum, scilicet propria delicta confitentes. Silebant prius in elatione positi et velut insensata pecora nullum salutare verbum fundebant. Compunctio facta est, et tunc vocem utilem reddiderunt, id est et liberavit eos qui praesentabantur servitute diaboli.

C 14 *Et eduxit eos de tenebris et umbra mortis :*

Et vincula eorum dirupit.

D Eduxit eos de tenebris, id est de caecitate perfidiae. Umbra mortis est vita peccatis maculata, quae illius futurae mortis teterrimam portat imaginem. Dirupit vincula, sic diaboli tyrannica potestas Christo veniente disrupta est, ut nunquam in illam quae fuit dominationem redire praevaleat.

15 *Confiteantur Domino misericordiae ejus :*

Et mirabilia ejus filiis hominum.

C Admonet enim Liberatori gratias agere, quia januas peccatorum et malorum omnium claustra virtus divina confregit.

16 *Quia contrivit portas aereas :*

Et vectes ferreos confregit.

D Portae aerae, sunt consuetudines hominum vitiosae, quae nosita in peccatorum atris recludunt ut exeundi nequeant praebere licentiam. Vectes autem ferreos, spiritus immundos dicit, qui illas januas peccatorum, ne exire liceat, circumdatas observare et claudere non cessant. Haec enim duo metalla pro fortitudine delictorum videntur esse attributa.

17 *Suscepit eos de via iniquitatis eorum :*

Propter injustitias enim suas humiliati sunt.

H Suscepit, id est liberavit Christus, quos observaverat diabolus validissimis seris vitiorum. Propter injustitias enim suas humiliati sunt, ut exaltarentur in Christo.

contendunt. Hi per invios labuntur errores; quippe qui viam salutis deserunt, et tortuosis semitis immorantur, et ita littera Cassiodori habet contentio et ejus expositio. Sed omnes translationes, et Origenis et Hieronymi et Augustini littera habent contemptio, et ita exponitur ab eis, si ut qui Dominum contempserant ipsi contemnerentur. A Vel principes esse voluerunt, contempti sunt et ab Ecclesia reprobati, ut sal infatuatum.

41 *Et adjuvi pauperem de inopia :
Et posuit sicut oves familias.*

C Redit ad humiles catholicos. Adjuvit pauperem. H id est, populum Christianum dapibus satiavit æternis. Et posuit sicut oves familias, ut audientes vocem veri pastoris fide sequantur. C Iste autem pauper est, qui, mundanis illecebris derelictis, ad cælestis misericordiæ januam pulsatur, ut in illam Dei familiam mereatur admitti, quæ, sicut oves innoxie, simplicitatis honore decoratur,

42 *Videbunt recti et lætabuntur :
Et omnis iniquitas oppillabit os suum.*

H Videbunt recti, quorum sunt isti prædicatione conversi. Et omnis iniquitas, id est, diabolus sive Judæi et hæretici commutescunt, C quando electis Domini non erit quod possit opponi.

43 *Quis sapiens et custodiet hæc ?
Et intelliget misericordias Domini.*

C Quis sapiens? ac si dicaret: Qui vere sapiens est custodit ista quæ dicta sunt, ut Christi se magis velit esse pauperem quam hæreticorum principem. H Si enim sapienter consideres, et spiritualiter intelligas, videbis in hoc psalmo misericordias petitas et clementer indultas. C Vel videbis in cælo misericordias, et intelliges clementer indultas, id est, accipies misericordias in præmio, quæ nullo possunt tempore terminari. A Vel intelliget misericordias Domini, non merita sua, non vires suas, non potentiam, sed totum sibi, quidquid boni habet, misericordia Domini largitum, et gentes ex misericordia ad fidem venisse, et omnes salvatos et salvandos sola misericordia esse beatos, propter quod toties jussit Domino misericordias ejus confiteri.

ORATIO EX PSAL. CVI.

Confitemur, Domine, misericordias tuas, quas jugiter circa nostras exerces inopias, precantes ut, qui, exaltatus in Ecclesiis, resides ad dexteram Patris in throno, nobis tantæ miserationis et intelligere et custodire concedas arcanum. Qui vivis et regnas, etc.

PSALMUS CVII.

ARGUMENTUM PSAL. CVII.

C Christus Patri gratias agit, quod post passionis triumphum perpetuam resurrexit in gloriam.

TT. *Canticum psalmi David.*

C Canticum enim frequenter diximus ad divinorum rerum contemplationem referri; psalmum vero ad operas actuales, quæ tamen divinis noscuntur convenire mandatis. David significat regem Christum, qui per totum psalmum loquitur.

A 1 *Paratum cor meum, Deus ÷ paratum cor meum :*

Cantabo et psallam in gloria mea

C Paratus enim Christus semper erat ad talia, qui ad præconia Patris perficienda obstaculum peccati non habebat. Sequitur: Cantabo et psalmum dicam. Merito ille de se talia dicebat, cujus sermo et actus divinis regulis consonabant. Ipsa autem geminatio confidentiam promissionis ostendit, dum bis dicit, paratum cor meum. H Paratus sum non solum opere, sed etiam corde et sensu, cantabo ergo in corde et psallam in opere. Si in psalterio una chorda rupta fuerit, exterminatur psalterium; et si in actibus nostris unum præceptum prætergressi fuerimus, psalterium nostrum rumpitur.

B Psallam igitur in gloria mea, quod enim tibi, Deus, psallo vel canto, non tibi gratiam, sed mihi facio, quoniam honorum meorum non eges (Psal. xv). Igitur quod tibi servio, gloria mea est; si enim vel jejuno, vel in sacco jaceo pro peccatis meis, factu hoc tantum tibi præsto, quod animam meam salvam facio. De quo, ut bonus medicus, gaudeas, gaudeas de sanatione mea, et ego gaudeo de utilitate mea.

2 *Exsurge, psalterium et cithara :
Exurgam diluculo.*

C Exsurge, gloria mea, quæ per psalterium indicatur et citharam. Psalterium ad morum pertinet probitatem; cithara ad afflictionem corporis, per hæc ostendens et actus laudabiles et gloriosissimam passionem. Exurgam diluculo, hoc de resurrectione Christi potest intelligi et de membris ejus et quolibet fideli. Qui in Ecclesia Domini laudaturus assistit operibus piis; nam, licet profunda nocte laudet, diluculo præconii Dei irradiatur.

3 *Confitebor tibi in populis, Domine :
Et psallam tibi in nationibus.*

C Confiteri se dicit in populo Judæorum, ubi propria voce locutus est; psallere autem in gentibus, ad quas directi apostoli Domini præcepta impleverunt, et ideo dicit se videlicet psallere quod per ministros suos cognoscitur effecisse. H Confitebor tibi in populis, id est Judæis, qui primo crediderunt, deinde etiam in nationibus gentium.

4 *Quoniam magna super cælos misericordia tua :
Et usque ad nubes veritas tua.*

D C Magnificata est misericordia usque ad cælos, quando supernæ potestates ejus beneficiis perfuuntur. Usque ad nubes quando prædicatores velut imbriferæ nubes infideles populos irrigabant, H Quia magna misericordia tua super cælos, non est creatura quæ non indigeat misericordia Dei, etiam Gabriel, Michael, Cherubim, Seraphim. Non detraho angelis, sed Creatorem prædico, de quo et angeli gaudent, scilicet quod Creator prædicatur. Vel misericordia tua de terra elevat ad cælos.

5 *Exaltare super cælos, Deus : et super omnem terram gloria tua :
Ut liberentur dilecti tui.*

C Exaltare super cælos, Deus, ut cujus misericordie

dia cœlestia continentur, justum est ut super cœlos debeat exaltari. Et super omnem terram, cum exaltatus fuero. H id est, quando crucifixus ero, omnia traham ad me (*Joan. xii*). Ut liberentur dilecti, ideo crucifigitur Dominus, et exaltatur ut liberentur dilecti, factum est enim ut petivimus; ille exaltatus est, et nos liberati sumus. Exaltare surer cœlos, Deus non exaltatur nisi super cœlos, non exaltatur super terram; quando enim terreni sumus, non exaltamus Deum, sed quando sumus conversatione cœlestes.

6 *Salvum fac dextera tua et exaudi me :
Deus locutus est in sancto suo.*

C Salvum fac, salvum se fieri deprecatur in passione, ut credentium turba liberaretur. Deus locutus est in sancto suo, id est Filio, ut Verbum caro factum una voluntate cum Patre loqueretur.

7 *Exultabo ÷ et : dividam Sichimam :
Et convallem tabernaculorum dimetiar.*

H Sichima interpretatur *humeri*, humeri autem, significat opera, sensus ergo talis est : propterea crucifigor, ut opera mea dividam sanctis meis. C Vel, post resurrectionem suam lætaturum se et divisurum dicit opera, id est, gratias suas apostolis et fidelibus. Et addit, convallem tabernaculorum, quod significat humilitatem ecclesiarum. Hanc ergo humilitatem metitus est Dominus, quando unicuique fidelium, prout voluit, dona distribuit.

8 *Meus est Galaad et meus est Manasses :
Et Ephraim susceptio capitis mei.*

C Galaad, interpretatur *transmigratio*, qua migratione gentes Domini vocatione compunctæ ad Deum feliciter migraverunt. Manasses, *oblivio*; quo verbo significat populum Judæorum, qui oblitus beneficia divina Christum crucifixit, qui tamen sua miseratione ad ejus culturam remeavit. Sic utrumque populum, nominum istorum commemoratione, suum esse testatur. H C Ephrem, *fructificatio* dicitur, et significat spineam coronam; hæc enim fertilis ultra omnes fructus fuit, quoniam nos liberavit ista humilitate, et susceptionem pro corona posuit.

9 *Judo, res meus :
Moab lebes spei meæ.*

C Judam regem suum dixit, quia de ejus stirpe descendit. H Moab *ex patre* dicitur, *mo* enim interpretatum dicitur *ex*; *ab* vero, *pater*, quod est, *ex patre*. Et quis est ille qui est ex patre? Me est qui malis operibus perdidit patrem, nec reversus est ad patrem, diabolus, scilicet; significat enim diabolus qui lebes spei Domini est. Labes interpretatur *olla*. Quomodo olla spei Domini est? sic est, ut qui non recte ambulant tradantur diabolo, ut ab ipso cruciati convertantur ad Dominum.

10 *In Idumæam extendam calceamentum meum :
Mihi alienigenæ amici facti sunt.*

H Idumæa interpretatur *terrena*, misericors enim Deus non solum cœlestia vult possidere, sed et terrenâ. C Extendens calceamentum, id est, legem

suam et Evangelium, mundum universali prædicatione complevit, alienigenæ enim gentes sunt.

11 *Quis deducet me in civitatem munitam :
Quis deducet me usque in Idumæam?*

C Quis deducet me, a parte humanitatis aptissima interrogatio præmittitur, ut consequens responsio subsequatur. H C Civitas munita forte significat infernum, quem nulla vis humana potuit aperire, nisi qui portas ejus fregit. Ista civitas ad egrediendum munita est, aperta est ad introeundum. H Idumæa quoque interpretatur sanguinea, significans locum pœnarum, ubi interficiuntur animæ peccatorum.

12 *Nonne tu, Deus, qui repulisti nos :
Et non exibis, Deus, in virtutibus nostris.*

C Quis enim claustrum mortis infringeret, quis januas munitæ civitatis aperiret, nisi ipse Christus? Repulisti, caput cum membris loquitur, id est *distulisti*, quia et ipsum Christum ad glorificationem suam constat esse dilatatum, cum in hac vita demoraretur. Et non egredieris, tempus illud significat, quando tentus a Judæis, sputa et flagella sustinuit. Tunc enim si voluisset divinitas illa repulisset, sed distulit miraculum ostendere, ut ordinem proficue passionis impleteret.

13 *Da nobis auxilium de tribulatione :
Quia vana salus hominis.*

C Da nobis auxilium, humanitas Christi hic clamat cum membris suis, quatenus tandem aliquando tempestas hujus sæculi conquiescat. Quia vana salus hominis, id est, H maledictus homo qui spem suam ponit in hominem (*Jer. xvii*), quia non habemus spem nisi in Deo.

14 *In Deo faciemus virtutem :
Et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.*

H In Deo faciemus virtutem, ipse erit virtus nostra, ipse panis noster qui cor confortat, ipse et *rector* noster. Et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros, quia ipse nos coronat et diabolus superat, ipse pugnat in nobis, magis autem ipse vincit in nobis.

ORATIO EX PSAL. CVII.

Præparata tibi, Domine, cor nostrum ad confitendum nomini tuo, ut te intelligentes surrexisse dicamulo, illuc tendamus merito quo tu eluces victor in regno. Qui vivis et regnas, etc.

PSALMUS CVIII.

ARGUMENTUM PSAL. CVIII.

C Christus increpat Judæos, qui sibi mala pro bonis reddiderunt, et Judæe atque ipsius populi naufragium interitum.

TT. *In finem psalmus David.*

C Iste psalmus referendus est ad regem supernum : quoniam omnes sermones ejus tendunt ad Christum Dominum.

1 *Deus laudem meam ne tacueris :
Quia os peccatoris et dolosi super me apertum est.*

C Dominus Salvator secundum humanitatem, laudem resurrectionis suæ petit non taceri, dicens : Deus, laudem meam ne tacueris, id est, ne tacere facias,

deciit enim (quoniam inimici mendacia loquebantur, dicentes : Discipuli furati sunt eum (*Matth. xxviii*), ut contra eos toto orbe testimonia resurrectionis caneremus : ut Judæi agnoscant reatum perversitatis propriæ. Apertum utique os : contumelias designari, quas pertulit a Judæis ; nam, licet nomine unum dicat singulariter, intellectu tamen plurimi esse noscuntur in uno populo.

2 *Locuti sunt adversum me lingua dolosa :
Et sermonibus odii circumdederunt me :
Et expugnaverunt me gratis.*

C Locuti sunt igitur lingua dolosa : cum verbis dolosis sanctam Domini simplicitatem appelebant, dicentes : Licet census dari Cæsari ? (*Matth. xxii*). Et sermonibus odii : quando iniqua conspiratione Pilato dicebant : Crucifige, crucifige. Expugnaverunt gratis : nam sicut justi amant Deum gratis, cum eum non propter aliquod temporale, sed tantum propter suam bonitatem diligunt : ita impii gratis execrantur, quia causam odii in eo reperire non possunt. H Vel gratis, id est, sine causa vel sine utilitate, qui enim aliquem persequitur et nihil proficit, non assequitur intentionem suam ; gratis, id est, frustra persecutus dicitur.

3 *Pro eo ut ✠ me diligere detrahebant mihi :
Ego autem orabam.*

H H Pro eo ut me diligere, id est, pro beneficiis que in eos contuleram, ipsi contumelias mihi fecerunt, et retribuere mala mihi pro bonis. Ego autem orabam : Domine, ne statuas illis hoc peccatum (*Luc. xxiii*). H C Tres sunt peccatorum gradus, primus non reddere bona pro bonis ; secundus reddere mala pro malis ; tertius et pessimus, tribuere mala pro bonis. Illam Judæi extremam et vitiosissimam partem elegerunt. E contra virtutis tres gradus adverte. Primus impendere bona pro bonis ; secundus malum non reddere pro malo ; tertius et perfectissimus bonum tribuere pro malo. Et sicut Judæi pessimum vitiorum gradum elegerunt ; ita Christus summum illum bonitatis gradum tenere voluit, ut etiam in cruce oraret pro crucifixoribus. H Ego autem orabam : Pater, ignosce illis ; non vindictam orabam, sed eorum salutem.

4 *Et posuerunt adversum me mala pro bonis :
Et odium pro dilectione mea.*

H Posuerunt adversum me mala : ille rogabat pro crucifixis, illi dicebant : Vah qui destruis templum hoc, salva te ipsum (*Matth. xxvii*). Et odium pro dilectione : Considera, o Christiane et monache, si Christus pro crucifixis se orabat : nos pro fratribus nostris quid facere debeamus.

5 *Constituere super eum peccatorem :
Et diabolus stet a dextris ejus.*

C Prædixit Propheta certissimus futurorum, super Judam traditorem constituendum esse diabolum : qui merito peccator dicitur, quoniam peccatum traditionis ab ipso sumpsit initium. Addit, et diabolus stet a dextris ejus : Non potuit dexteram habere

A liberam, qui totus scelera partis sinistrae perficiebat. Sic unusquisque facere dicitur : sicut est iste qui ejus dexteram tenet.

6 *Cum judicatur exeat condemnatus :
Et oratio ejus fiat in peccatum.*

C Hoc dicitur de futuro judicio : quando peccatores dampnandi sunt a voce judicantis dicentis : Discedite a me, maledicti. Exeat, scilicet ex congregatione justorum. H Oportebat orationem ipsius esse in penitentiam, et versa est in peccatum. Audiant hæretici et manichæi, licet orent, tamen eorum oratio vertitur in peccatum. Penitentia quoque Judæ, id est suspensio, majus peccatum prodicione factum est : magis enim Dominum offendit, qui se suspendit, quam qui Dominum prodidit.

7 *Fiant dies ejus pauci :
Et episcopatum ejus accipiat alter.*

H Dies ejus pauci sunt : quoniam recessit ab ipso sol justitiæ, et tenebræ ei multiplicatæ sunt. C Vel quia non tandiu in apostolatu vixit, sicut alii apostoli. Et episcopatum ejus accepit alter (*Act. i*), ne numerus sacratissimus apostolorum, Juda mortuo, rumperetur. Episcopatus summus in Ecclesia gradus : Latine *superinspectio* dicitur.

8 *Fiant filii ejus orphani :
Et uxor ejus vidua.*

A C Quamvis alibi non legatur Judam uxorem habuisse vel filios, tamen ex ista prophetia eum habuisse datur intelligi. Illo enim mortuo sine dubio contigit, et ut vidua fieret uxor ejus relicta, et filii orphani, cum patre caruissent. Spiritualiter vero sunt filii ejus dicti Judæi, qui cum in illa traditione secuti sunt. H Et synagoga uxor Judæ, quæ a viro Christo repudiata, Judæi traditori relicta est. C vel uxor voluntas ejus dici potest, de qua opera generamus, quæ filii dici possunt.

9 *Nutantes transferantur filii ejus et mendicent :
Ejiciantur de habitationibus suis.*

H Nutantes fuerunt Judæi post crucifixionem Domini, quia non sunt in suis locis. Mendicitatem hic dicit rerum spiritualium, non enim habent prophetas, non habent legem, non sacerdotium, non sacrificium : sed vere mendici sunt facti indigentia bonarum rerum. Quod figuratum est in Cain, de quo dicitur, Exiit a facie Dei et habitavit in terra Naid (*Gen. iv*) : Naid autem interpretatur commotio ; egressus ergo a facie Dei, non stetit, sed habitavit in commotione et instabilitate.

10 *Scrutetur fenerator omnem substantiam ejus :
✠ Et diripiant alieni labores ejus.*

H Fenerator : hic diabolus accipitur. Hoc nunc optativo modo prophetatur Judæ, ut detur in potestatem diaboli, ut omnibus bonis enudetur. C Alien quoque sunt immundi spiritus, quibus diabolus tanquam mancipiis imperat ad nocendum. Isti labores diripiunt, mandata Dei transgredientium dum percepta licentia eos bonis omnibus privaverint. H Sive alieni Romani fuerunt, qui eos vastando, labores et divitias diripuerunt.

11 *Non sit illi adjutor :*

Nec sit qui misereatur pupillis ejus.

H Non sit illi adjutor. Illo tempore habuit populus Judæorum adjutorem, quando fuit in Babylonica captivitate septuaginta annis, habuit enim ibi Ezechiel et Daniel prophetas: et quamvis tunc colerent idola, tamen eorum Deus miserebatur. Nunc autem quadringenti anni sunt a Christi occisione, et non colunt idola: quare dereliquit eos Dominus, quia Christum occiderunt, et ideo non est eis adjutor. C Pupilli vero dicti sunt quasi pusilli, qui parvitate ætatis ad se regendos probantur infirmi.

12 *Fiant nati ejus in interitum :*

In generatione una deleatur nomen ejus.

H O prophetia, o sacramentum prophetiæ! in generatione una deleatur nomen Judæorum: post passionem Domini quadraginta duo anni transierunt, et populus ille deletus est, ac Hierosolyma destructa est: sed in hoc elementia Dei erat, quia quadraginta duos annos dedit eis ad penitendum, postea nullus remansit ex eis in illa regione.

13 *In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini :*

Et peccatum matris ejus non deleatur.

H Judas maledicatur, ut in Juda Judæi maledicantur. Peccaverunt Judæi in deserto, sed Deus illis dimisit, nunc precatur, ut illis reputetur quod tunc peccaverunt, tanquam novum scelus, in interitum. C Peccatum matris: est nota protervitas synagogæ, quæ prophetas occidit: et ex illa parte genitrix proditoris dicta est, quia innocentium sanguinem fudit: non ex illa parte ejus mater dicitur, quæ viros sanctos protulit, sed qua (ut dictum est) sanguinem fudit: in qua parte eam Judas ut filius imitatus est.

14 *Fiant contra Dominum semper. Et dispereat de terra memoria eorum :*

Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam.

C Fiant ergo peccatores contra Dominum semper, quando de regno ejus alienati, et ab eo divisi, in gehennam mittendi sunt, nam cum ille sit æterna beatitudo, contra ipsum dicuntur fieri, qui perenni ultione damnantur. Disperit autem memoria eorum de terra viventium: qui in beata patria non videntur, nec ullam ulterius misericordiam consequuntur. Pro eo quod non est, etc. Dicit causam ultionis justissimæ: quoniam pietatem non potest invenire, qui eam aliis contemnit impendere, per singularem vero numerum, non ipsum Judam solum, sed totum populum in Judæ delicto unum debemus accipere.

15 *Et persecutus est hominem inopem et mendicum :*
Et compunctum corde mortificare.

C More autem suo pauperem se Dominus et mendicum esse memorat: mendicus de nostro, dives de suo. H Compunctum corde: ut in Evangelio: Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. xxvi). Aliter: hoc dolebant, quia eum persecuentes volebant penitentiam agere. A C Vel, quia compunctio proprio de peccatis est, de Christi membris accipi-

A tur: ut Stephano et Paulo et aliis quos Judæi persecuti sunt in Christo.

16 *Et dilexit maledictionem, et venit ei :*

Et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo.

C Adhuc de perfido populo dicit: quia dilexit maledictionem, quando ait: Sanguis ejus super nos et super filios nostros (Matth. xxvii). Noluit benedictionem: quando ab illuminato dictum est illis, Nunquid et vos vultis discipuli ejus fieri? (Joan. ix.) At illi (quasi sub maledicto acerrimo provocati) dicebant, Tu sis discipulus ejus, nos autem Moysi. Quo dicto, prolongata est ab eis benedictio, quando illis derelictis venit ad gentium fidem.

17 *Et induit maledictionem sicut vestimentum :*

et intravit sicut aqua in interiora ejus.

Et sicut oleum in ossibus ejus.

C Induit se prædictus populus maledictione sicut vestimento: quando, instigante diabolo, consensum præbuit, ut Dominum Pontio Pilato tradere malisset. Ibi enim indutus est quasi onere vestis: ubi tali voluntate se involvit. Intravit vero sicut aqua maledictio: quando deliberavit facere, quod ei fuerat iniquissima inspiratione suggestum, quando enim aqua visceribus infirmis recipitur, semper ingreditur ad nocendum. Oleum hic significat delectationem facinoris: unde et tertio influxit iniquitas in ossa ut oleum quando effectum rei inaudita perversitate complevit, ut jam non in interiora solum carnis, sed etiam ossium venerit.

18 *Fiat ei sicut vestimentum quo operitur :*

Et sicut zona qua semper præcingitur.

C Supra dixit induit, quod pertinet ad tunicam: nunc dicit operitur, quod videtur pallio convenire. Geminata enim vestis significat onera ingentium peccatorum. Et sicut zona qua semper præcingitur: quæ similitudine dicit, sic peccatis illigantibus fuisse iatum populum constrictum, ut nunquam a suis oneribus obstinationis perfidia gravatus exueretur. Istæ vestes sunt, quæ peccatoribus ardere faciunt, non calere: quæ in flammam mittunt, non a frigore defendunt.

19 *Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum :*

Et qui loquuntur mala adversus animam meam —

C Hunc versum non solum contra Judæos, sed et contra omnes perfidos debemus accipere. Detrahunt enim Filio apud Patrem Ariani, qui eum, minorem esse dicunt. Loquuntur et mala adversus animam Domini Apollinaristæ, qui dicunt ejus deitatem carnem solum hominis suscepisse non animam.

20 *Et tu, Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum :*

Quia suavis est misericordia tua.

C Et tu, Domine: hoc est: si Judas tradidit, si Judæus crucifixit: tu fac misericordiam, ut contra illa quæ facta sunt resurrectio gloriosa proveniat. Sive ideo dicit mecum: quia omnia quæ facit Pater operatur et Filius. Suavis est enim misericordia in vasis misericordiæ (Rom. ix), quam misericordiam

in istis vasis simul facit Pater et Filius et Spiritus sanctus : vel suavis, in carnis assumptione.

21 *Libera me quia egenus et pauper ego sum :*

Et cor meum conturbatum est intra me.

C Libera me, in passione sævissima Judæorum. Egenum et pauperem se dicit ex humilitate carnis. Cor conturbatum est, sicut ipse professus est : Tristis est anima mea usque ad mortem (Marc. xiv.)

22 *Sicut umbra cum declinat ablatum sum :*

Et excussus sum sicut locusta.

C Hic velocitatem persecutionis ostendit : quoniam tanta celeritate de medio discipulorum raptus est, quanta velocitate solet umbra noctis discedere, veniente solis lumine. Excussus sicut locusta : quæ manus apprehendentis evitans, quibusdam saltibus evolat. H C Sic Christus a persecutionibus crebris fugiens, loca videbatur diversa mutare, ne zelum suum poulus implet, antequam ipse mori voluisset.

23 *Genua mea infirmata sunt a jejunio :*

Et caro mea immutata est propter oleum.

A Genua fortes videntur mihi in Ecclesia, ut fuerunt apostoli. Ergo, C infirmata sunt genua : quando apostoli ejus in passione sunt dispersi. Quid enim potuit esse infirmius, quam ut Petrus negaret, et reliqua turba fidelium latuisset? H Oleum hic imago est claritatis Dei. C Sive gratia divina, quæ carnis infirmitatem in gloriam immortalitatis commutavit. A Oleum illud est plenitudo gratiæ in Christo : quæ mortuam humanam naturam in gloriam resurrectionis mutavit.

24 *Ego factus sum opprobrium illis :*

Viderunt me et moverunt capita sua.

C Factus est Christus in opprobrium Judæorum dicentium : Vah qui destruis templum Dei (Matth. xxvii), et cætera, quæ insanis mentibus videbantur opprobria : sed ipsa fuerunt quæ nobis probata sunt conferre medicinam. Moverunt capita : ad consuetudinem pertinet nimis irascentium, quia illi turbulenta capitis commotione minantur.

25 *Adjuva me, Domine Deus meus :*

Salvum me fac secundum misericordiam tuam.

C Adjuvari se petit suscepta infirmitas. H C Ipse enim misericordiam petit, qui et auxilium tribuit ; rogat ut homo, præstat ut Deus : petit ergo resurrectionem corporis.

26 *Et sciant quia manus tua hæc :*

Et tu, Domine, fecisti eam.

H Et sciant, id est intelligant Judæi : quoniam non ipsi prævaluerunt in Christo, sed sua et Patris voluntas erat, ut sustineret crucem pro nobis, quia manus tua hæc. C Id est potestas tua, et subaudiendum operata est hæc. H Vel manus tua hæc est, scilicet in passione mea et resurrectione. A Et hec sciant postea credentes in me : qui nunc persequuntur me.

27 *Maledicent illi et tu benedices :*

qui insurgunt in me confundantur :

Servus autem tuus lætabitur.

C Maledicent illi : scilicet qui moventes capita

A transeuntes blasphemabant eum. Pater Filium benedixit, cum ait : Et clarificavi et iterum clarificabo (Joan. xii). Insurrexerunt Judæi adversus Dominum, ut eum neci traderent. Confusi sunt : quando resurrectionis ejus miracula cognoverunt. Servus : secundum hominem, ut Isaias ait : Ecce servus meus, suscipiam eum (Isa. xlii). H Maledicent illi : usque hodie hoc sit illi maledicunt in synagoga ; Christus benedicit in Ecclesia.

28 *Induantur qui detrahunt mihi pudore :*

Et operiantur sicut diploide confusione sua.

H C Induantur pudore detractores : hoc est ut intelligant errorem et confundantur pudore, et inde incipiant venire ad pœnitentiam. Qui enim pudore induitur, prope est saluti : si quis enim vere confunditur, incipit pœnitere. H A C Diplois : genus est pallii, scilicet duplex pallium. C Petit ergo, ut utriusque legis intelligentia vestiatur, qui nunc utroque (faciente perfidia) nudati sunt. Confessio enim Judæorum est, legem non intelligere, quæ toties Salvatorem præcinuit advenire. Sive diploide, id est duplici confusione, scilicet autem Deum et homines.

29 *Confitebor Domino nimis in ore meo :*

Et in medio multorum laudabo eum.

C Hoc dicitur a parte membrorum : quoniam post resurrectionem sancta Dei Ecclesia, toto orbe diffusa, Deum deprecatur et ore et confessione. In medio multorum : ipsam quoque Ecclesiam designat, quæ, circumpositis adhuc perfidis, non desinit Deo confiteri. A Nimis dici solet (consuetudine sermonis Latini) quod plus est quam debet. Cui contrarium est parum : quod minus est quam debet. Sed nimis, Græce agan dicitur. Iste autem versus, agan non habet, sed habet aian : quod quandoque valde ; quandoque nimis, quidam nostri interpretati sunt, sed nimis pro eo quod est valde intelligatur : unde et translatio Hebræa non habet nimis sed vehementer.

30 *Qui astitit a dextris pauperis :*

Ut salvam faceret a persequentibus animam meam.

C Dicit sibi astitisse Patrem a dextris : quia peccata non habuit, sed et fidelibus assistit, cum delicta remiserit. Salva facta est a persequentibus anima ejus : quando persecutorum noquitiis nulla pravitate consensit.

ORATIO EX PSAL. CVIII.

Unice miserationis, Deus, maledictioni subjacere qui dignatus es ut nos a maledicto legis erueres, quæsumus, ut facias nobiscum misericordiam propter nomen tuum, et digneris nos a persequentibus vitis et a malorum obtreccionibus liberare. Qui vivis et regnas, etc.

PSALMUS CIX.

ARGUMENTUM PSAL. CIX.

C Psalmus hic de incarnatione Domini, et de ejus deitate plenissime breviterque decantat.

TT. *Psalmus David.*

1 *Dixit Dominus Domino meo :*

Sede a dextris meis.

C Sanctissimus Propheta, in secretum evectus altissimæ contemplationis, in primo versu naturam deitatis ostendit simul et humanitatis. Cum dicit, Dixit Dominus : naturam deitatis ostendit. Domino meo : de cœterno Filio dixit, qui Dominus David et filius dicitur, quia ex semine ejus ortus est. Sede a dextris meis : victori Filio, et per incarnationem totius mundi triumphatori, confessus offertur : ut per hunc situm, susceptæ humanitatis gloria declaratur. H Ideo autem dicit dexteram Filio datam : ne videatur major qui jubet et dicit Sede, quam ille cui jubetur.

2 *Donec ponam inimicos tuos :*

Scabellum pedum tuorum.

C Scabellum dictum est quod scandatur, id est ascendatur. Donec : finitum est pro infinito positum, est enim usus Scripturæ, illud verbum ut pro brevi tempore dicere, et pro æternitate deponere. Pedes autem Domini æternam ejus stabilitatem significat, his enim pedibus inimici illi subjiciuntur, qui, derelictis vitiorum peccatis, ad Dominum se convertunt, et tanquam scabellum pedibus, ita ejus prædicationibus se subdunt.

3 *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion*

Dominare in medio inimicorum tuorum.

C Virga virtutis : est sceptrum regni potestatis, qua sustentat fideles et affligit incredulos. Tuæ dixit : quia potestas illi deitatis suæ propria est et cœterna. Hanc emittit Dominus ex Sion : qui est utique omnipotens Pater, Dominus autem ex Sion dicitur et Filius. Tunc autem dominatur, quando ad ipsum delinquentium turba convertitur. H Dominare dixit : non dixit interfices inimicos, sed dominare, id est, fac qui inimici et alieni erant, tui esse incipient, id est, dignare esse Dominus inimicorum tuorum.

4 *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum :*

Ex utero ante luciferum genui te.

C Hic omnipotens Pater de omnipotenti Filio dicit, Tecum principium. Pater enim principium est, et Filius principium : verum non duo principia, sed sicut unus Deus, ita unum est principium. In die : æternitatem significat, ibi unus est dies, ubi jam a beatissimis claritas divina consociatur. Splendores autem sunt sanctorum : quando in resurrectione lucebunt sicut angeli Dei. Ex utero dicit Pater Filium, id est, ex arcano substantiæ suæ, ex ipsa scilicet deitate. H Cum vero dicit, ante luciferum : unam creaturam nominat, et omnes creaturas indicat eum præcedere. Non etiam Pater potuit se aliter Patrem esse indicare, nisi humanis verbis loqueretur, Genui te, et ex utero. Quod autem dicit, ex utero, nulli scandalum faciat, Pater enim uterum non habet : sed non potest se aliter indicare Patrem, nisi hominis verbis locutus fuerit : ut contra Arium non creatura, quæ manu fit, Christus credatur : sed Dei naturalis

A Filius, qui ex utero nascitur, non adoptivus.

5 *Juravit Dominus et non pœnitebit eum :*

Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

H C Cum enim juravit Dominus, non ei qui ante luciferum genitus est, sed ei jurat, qui post luciferum natus ex Virgine est. Nec pœnitebit eum ; C Quoniam de tanta ac tali dispensatione, cuncta gavisa sunt. Tu es sacerdos : hoc Christo veraciter aptari deceat, qui corpus ac sanguinem suum, in panis ac vini erogatione, salubriter nobis consecravit. Sacerdos proprie dicitur Christus, qui semel se pro nobis immolandum obtulit (*Hebr. ix*). Solus etiam Deus licite jurat, quia solus potest exhibere quod promittit : homo non potest nisi Deo adjuvante.

B 6 *Dominus a dextris tuis :*

Confregit in die iræ suæ reges.

C H Dominus a dextris tuis. Dicitur in principio, Sede a dextris meis : si ipse ad dexteram Patris sedet, quomodo rursum Pater sedet ad dexteram Filii ? C Quod ideo dictum est, ut cum hæc vicissitudo æqualis ponitur, majus hic aut minus aliquid, nullo modo sentiat. H Id est quod æqualis Filio Pater ostendatur. C Reges : illos significat, qui in unum convenerunt adversus Christum : hos confregit, quando eorum superbiam prostravit.

7 *Judicabit in nationibus implebit ruinas :*

Conquassabit capita in terra multorum.

C Judicare nationes perhibet, propter peccata communia. Implet autem ruinas : quando de cordibus humanis facit peccata corrumpere, et emendatione saluberrima disperire. Capita quassabit : illorum utique qui caput non habent Christum, sed diabolum : cum fuerint correcti, capite suo sine dubitatione quassantur. Terra multorum est, quæ peccatores abundanter enutrit. H Vel multorum dicit : quo ad vindictam damnationis, non omnium (ut spem non auferat) sed multorum dixit : si enim omnium dixisset, nemo vitam speraret.

8 *De torrente in via bibet :*

Propterea exaltabit caput.

C Torrens fuit turbulenta persecutio Judæorum, de qua Dominus Christus bibit in via, id est in hac vita, dum eam in corpore pertulit. Exaltabit caput. H Id est qui se humiliaverat, ipse non alius exaltavit sibi caput, qui est omnium caput.

ORATIO EX PSAL. CIX.

Ante luciferum genite, qui es principium totius creaturæ, rogamus et quæsumus, ut sicut sanctis pedibus tuis inimicos ad dexteram Patris residens subiecisti, ita nos tuis officiis dignos habeas ablata damnatione peccati. Qui vivis et regnas, etc.

PSALMUS CX.

ARGUMENTUM PSAL. CX.

C Congregatio justorum undique collecta confiteri ac laudare Deum se dicit.

TT. *Alleluia.*

C Quamvis hoc nomen laudis alleluia, generale

esse videatur: tamen ibi maxime apponitur, ubi magna exultatione gaudetur.

1 *Confitebor tibi Domine, in toto corde meo: In concilio justorum et congregatione.*

C Confitentur et qui peccata deplorant, et qui Christo gratias referunt: sed illud in lacrymis, istud in gaudio est. Hic autem profusa lætitia exultat populus fidelis, quamdam imaginem futuris æculi designans, ubi laudes Domini semper devota mente concelebrant, ubi et verba et istæ voces continuæ sunt. Consilium justorum est, A quod justii consulunt. Justii autem consulunt, Deum laudare, et illi servire pro æternis bonis, laudat ergo et confitentur in concilio justorum, qui non temere, sed ex ratione et deliberatione sancta, pro æternis laudat, sicut omnes justii faciunt. Congregatio vero: est corona beata de diversis partibus mundi adunata.

2 *Magna opera Domini:*

Exquisita in omnes voluntates ejus.

H Magna opera Domini: rectos dicit, qui ante peccatores erant. C Quid enim magnificentius quam de impio facere justum, de hoste filium? Exquisita, id est singulariter exacta, cui simile nihil potest reperiri. Sinit enim et diabolus sævire, ut ex iniquitate illius, fidelissimos sibi servos inveniat. Ita et in omnibus sit secundum omnes voluntates ejus exquisitissime, ut in singulis vel melius etiam cogitari aliquid non possit.

3 *Confessio et magnificentia opus ejus:*

Et justitia ejus manet in sæculum tæculi:

C Confessio, id est, laus et gloria et magnificentia opus ejus. Laudabilia enim sunt valde et decora, quæ Dominus fecit. Justitia ejus manet in sæculum tæculi, cum peccatoribus dicit: Ite in ignem æternum (Matth. xxv); vel quando fideles vocaverit: Venite, benedicti (Ibid.); sic in utraque parte, justitia Dei perpetua et incommutabilis perseverat.

4 *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus:*

Escam dedit timentibus se.

Memoriam ergo fecit mirabilium, quando plurima nova mirabilia et inusitata monstravit. Misericors, naturam ejus pietatis ostendit; miserator, cum in adventu suo humano generi larga pietate subvenit; dedit escam, cibum utique spiritalem, quis enim escam communem putet fidelibus ad præmium datam, quæ et peccatoribus passim cognoscitur attributa? H Escam ergo dedit, id est, panem qui de celo descendit.

5 *Memor erit in sæculum testamenti sui:*

Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo.

C In sæculum, æternitatem significat, quia verba testamenti sui, solidissima veritate custodit, quia sicut in Veteri Testamento Christus promissus est, ita in Novo venit, Virtus operum fuit, quam in Evangelio dicit: Cæci vident, surdi audiunt, leprosi mundantur, mortui resurgunt (Matth. xi). Illam virtutem annuntiavit populo suo Christiano, ut ex ea in-

telligant eum esse Deum credentes, et causa sequitur.

6 *Ut det illis hæreditatem gentium:*

Opera manuum ejus veritas et judicium.

C Dedit autem eis, id est populo Christiano, hæreditatem gentium: quando Ecclesiam de cunctis nationibus vivis lapidibus fabricavit. Opus ejus veritas et judicium; veritas, quod fidelibus promissa restituit; judicium, quod impiis minatur futura quæ debentur malis supplicia.

7 *Fidelia omnia mandata ejus. Confirmata in sæculum tæculi.*

Facta in veritate et æquitate.

C Fidelia ejus mandata sunt, quoniam nullo mendacio dicta variantur, sed firmiter nos custodiunt, cum ea custodire Dei auxilio festinamus. Confirmata, nescit enim sermo titubare, quem veritas loquitur. Facta dixit esse in veritate, quia dicta complentur, et æquitate, quoniam pondere justitiæ proferuntur; habent enim omnia mandata ejus et veritatem et æquitatem justitiæ.

8 *Redemptionem misit Dominus populo suo.*

Mandavit in æternum testamentum suum.

C Misit enim Filium Pater ad redimendum genus humanum. Mandavit in æternum, mandare dicimus, absentibus verba per medias destinare personas. Quod factum constat, quando testamentum novum per apostolos transmisit ad gentes, ut usque in æternum a successoribus prædicaretur; non enim ei succedit aliud testamentum sicut veteri novum successit. Merito ergo æternum dicitur, quod nullo alio indigere cognoscitur.

9 *Sanctum et terribile nomen ejus.*

Initium sapientiæ timor Domini.

C Sanctum, nomen pertinet ad incarnationem sicut ait: Custodi animam meam quoniam sanctus sum (Psal. lxxxv). Terribile, ad omnipotentiam deitatis. Hæc duo conjuncta sunt, ne nos aut solus amor negligentes reddat, aut tantus timor desperatos efficiat. Quid vero sit timor ostendit, scilicet initium sapientiæ.

10 *Intellectus bonus omnibus facientibus eum:*

Laudatio ejus manet in sæculum tæculi:

C Iste ergo intellectus bonus, id est, verus et salutaris, qui in timore Domini probatur intentus; utilis atque fructuosus est, quoniam inde nascitur quod ad perennem gloriam perducere probatur. Laudatio ejus digna est, quia peccatores liberat hic, et in futuro coronat; laudatio vero ejus non clauditur termino, quia nec finem habere potest beneficium datum. H C Merito ergo in titulo alleluia scriptum est, quia et laudem Dei fecit initium, et in ejus laude finitus est psalmus,

ORATIO EX PSAL. CX.

Sanctorum omnium gloriosa confessio, tribue nobis timorem nominis tui (quod esse initium sapientiæ prædixisti), ut tuorum admisti conciliiis, misericordie tue dapibus saginemur, Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXI.

ARGUMENTUM PSAL. CXI.

C Propheta loquitur de beatitudine justis, et de incarnatione Christi, atque damnatione impiorum.

TT. *Alleluia* :- *conversionis Aggæi et Zachariæ* : .

C Ideo huic titulo conversionis, seu reversionis Aggæi et Zachariæ intexitur, quia sicut illi, a Babylonica captivitate reversi, templum Domini reparari videntes, laudes Domini magna profuderunt exultatione, ita post peccatorum absolutionem, a captivitate diaboli reversi in Dei gratiam, perfectissima debeant Christiani alacritate cantare. Ostendit enim psalmus iste, post liberationem delictorum, quanta sint bona fidelium et quæ retributio peccatorum.

1 *Beatus vir qui timet Dominum :*

In mandatis ejus volet nimis.

H Nondum dicit, beatus vir qui diligit Dominum; virorum enim est incipientium timere Deum; perfectorum autem, diligere. In mandatis ejus volet nimis, qui enim timet Dominum, et qui beatus est, mandata ipsius libenter custodit et facit. Sed vide quia etiam non dixit, mandata ejus facit, sed volet nimis. Multi enim etiam faciunt mandata; sed timore pœnæ, non voluntatis cupiditate. Beatus autem etiam vult ea, cupit ea facere.

2 *Potens in terra erit semen ejus :*

Generatio rectorum benedicetur.

C Quæramus autem, in qua terra justis potentes dicantur effici, quia hic probantur esse derisui. In illa, scilicet in qua cum Domino regnaturi sunt sancti. Semen vero, opera significat bona, quæ hic velut semina jaciuntur, ut fructus futuræ messis adolescat. Generatio quoque rectorum, non est ista carnis, sed illa quæ imitatione justorum, per similitudinem operum noscitur esse propagata.

3 *Gloria et divitiæ in domo ejus :*

Et justitia ejus manet in sæculum :- sæculi : .

C Beati domus, est mentis secretum, ubi divitias sanctas et gloriam perpetuam reponit, quisquis Domini præcepta compleverit. Justitia autem hominis dicitur, quæ Domino largiente præstatur, et ne aliquis se existimaret Dei præcepta servando fieri temporaliter beatum, addidit, manet in sæculum sæculi. Causam vero istius beatitudinis subdit: Exortum est, etc.

4 *Exortum est in tenebris lumen rectis :*

Misericors et miserator et justus.

C Venit enim lux, quæ superat omnem lucem, et ut gratior esset ista lux, addidit in tenebris, sed intus sunt in corde istæ tenebræ, ubi sol mundanus non potest accedere, quas illud lumen expulit quod mortem vicit. Misericors, scilicet his qui consententur ei; qui vero contemnunt, ipsum justum judicem sustinebunt.

5 *Jucundus homo qui miseretur et commodat :*

disponet sermones suos in judicio :

Quia in æternum non commovebitur.

C Jucundus homo hic dicitur, non tam hominibus

A acceptus, quam Deo gratus. Qui miseretur, id est, qui egentibus bona sua tribuit. Commodare autem videtur, quando dat homo temporalia recepturus est æterna. Disponet, vero dicit id est tranquillo animo judicabit: quomodo talentum sibi a Domino traditum duplicet. Ipse ergo disponit sermones suos, qui se bona Dei geminasse probaverit, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi (*Matth. xxv*). Non commovebitur, id est a gloria Domini nullatenus separabitur. H C Disponit etiam sermones in judicio, qui divinas Scripturas prædicat discrete, ut non projiciat margaritas ante porcos (*Matth. vii*), nec bonis quæ capere possunt tacendo subtrahat.

6 *In memoria æterna erit justus :*

Ab auditione mala non timebit.

B C In memoria æterna erit justus, quia vocatur ad præmium, impiis enim dicitur: Nescio vos. Ab illo auditu malo non timebit, quem audituri sunt impii: Ite in ignem æternum; malus enim illis ille auditus videtur, qui justa severitate puniendi sunt.

7 *Paratum cor ejus sperare in Domino :*

Cofirmatum est cor ejus: non commovebitur

Donec despiciat inimicos suos.

C Cor enim hic positum est pro affectu rectæ mentis. Cofirmatum est ergo cor justis, cum nulla sæculi felicitate mollescit. Donec despiciat inimicos, id est in illa futura judicatione despecti sunt omnimodo adversarii, qui hic despexerunt justos. In hoc enim mundo Deus patitur justos suos videre inimicos suos potentes esse, ut ibi eos possint humiliatos aspicere. H Vel inimicos, id est peccata, hæreticos, diabolum et potestates ejus, peccatores, scilicet despiciet.

8 *Dispersit dedit pauperibus :*

Justitia ejus manet in sæculum :- sæculi : .

Cornu ejus exaltabitur in gloria.

C Dispersit, hæc sententia pertinet ad illud præceptum: Vade et vende omnia et da pauperibus (*Matth. xix*). Qui hæc fecerit, justitiam operatur, quia Domini præcepta complevit. H Et ista manet in sæculum sæculi. id est opera ipsa permanent. C Vel quia præmium eorum æternaliter manet, dicuntur manere in sæculum sæculi. H Cornu ejus, id est, regnum ipsius exaltabitur in gloria, quia cum Domino semper regnabit. C Cornu enim pro potestate ponitur, sive pro regno, sicut dicit Daniel: Quatuor autem cornua, quatuor regna sunt.

9 *Peccator videbit et irascetur: dentibus suis fremet et tabescet.*

Desiderium peccatorum peribit.

C Videbit peccator in die judicii remunerare Dominum electos suos. Tancque irascetur, quoniam pro sua malignitate punitur, fremet quoque et se jam mordet suis dentibus atque se proprio dolore castigat, exigens a se cruciatus, quos hic cogebat sustinere innoxios; et tabescet, in perditione sua, et peccatorum desideria succisa marcescent.

GRATIO EX PSAL. CXI.

Lumen perpetuum rectorum cordium, Deus, con-

cede nobis diligere, tua gloria jocundari, et sic dispergere in hoc sæculo ut caveamus auditum asperum in futuro. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXII.

ARGUMENTUM PSAL. CXII.

C Propheta monet devotos ut laudes Deo jugiter a cunctis mundi partibus dicant.

TT. Alleluia.

C Ecce verba tituli sui subsequens psalmus exponit, nam cum sit, alleluia, laudate Dominum, ita et ipse facit initium, ut suo initio exponat titulum. H. Et hic psalmus docet, ut, deposita veteri malitia (I Petr. II), tanquam modo geniti infantes in Dei laudibus gloriemur.

1 *Laudate, pueri, Dominum :
Laudate nomen Domini.*

C. Pueri, dicti sunt omnes fideles innocentes, a puritate mentis atque a simplicitate cordis; non enim hic ætas est electa, sed puritas. Laudat nomen Domini, qui virtutes ejus sancta prædicatione concelebrat, Dominum vero laudat, qui cum probabili actione commendat.

2 *Sit nomen Domini benedictum :
Ex hoc nunc et usque in sæculum,*

H. Sit nomen Domini benedictum, benedictum fuit ante, tantum in una gente Judæorum, quia illi tantum benedicebant et credebant, sed modo in omnibus gentibus creditur et benedicatur; ex hoc, scilicet tempore quo credere cœperunt; nunc, id est in præsentia, in sæculum, hoc est sine fine.

3 *A solis ortu usque ad occasum :
Laudabile nomen Domini.*

C A solis ortu, per cursum enim solis hic declaratus est totus mundus, et quasi per quamdam lineam significatus est mundus, qui designat Ecclesiam, in qua per totum mundum præconia Christi personare monstrat debere fideles.

4 *Excelsus super omnes gentes Dominus :
Et super cælos gloria ejus.*

C Excelsus super omnes gentes, id est, super homines carnales. Cælos vero spirituales debemus accipere, ut supra omnes creaturas Altissimus sentiat, qui cunctarum rerum conditor esse dignoscitur.

5 *Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat :
Et humilia respicit in cælo et in terra ?*

Quis sicut Dominus, H C Ac si dicat, nullus talis. Qui habitat in cælis, H id est in sanctis. Et humilia respicit, ut ipse dixit: Super quem requiescit Spiritus meus, nisi super humilem? In cælo et in terra, C sic in cælo et in terra humilitas Deo placita reperitur, sicut superbia probatur exosa (Isai. LXVI), ubi ergo elati credunt locum habere superbiam, cum cælum et terram ab humilitate videant occupatam?

A 6 *Suscitans a terra inopem :*

Et de stercore erigens pauperem.

C Hoc beneficium non soli sibi inopes et pauperes vindicent, nam de stercore et paupertate erigitur, quisquis de hac labe corporis per Dei gratiam sublevatur. Rex denique mundanus inops est munus Dei, et in stercore volvitur, cui carnis vitia dominantur.

7 *Ut collocet eum cum principibus.
Cum principibus populi sui.*

C Principes autem populi sunt patriarchæ et prophetæ, apostoli et quicumque Deo probabili conversatione placuerunt; ibi enim collocabitur pauper et inops Christi. Addit populi sui, quod significat Ecclesiam. Non autem principatum hic honorem, hominum suffragatione acquisitum, intelligas, sed illum qui Domino largiente præstatur, qui humilitate altus est.

8 *Qui habitare facit sterilem in domo :
Matrem filiorum lætantem.*

C Fuit enim sterilis sancta Ecclesia ante adventum sponsi sui, sed facta est mater læta filiorum, prædicatione apostolorum, aqua et Spiritu sancto regenerans, quam Dominus in domo sua, H id est seipsa habitare facit. C Lætantem de partu, scilicet et numerositate sanctorum.

ORATIO EX PSAL. CXII.

Laudantes benedictum nomen tuum, omnipotens Deus, rogamus, ut in sinu matris Ecclesie collocatos, charitatis tuæ facias stabilitate connecti. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXIII.

ARGUMENTUM PSAL. CXIII.

C Memorat Propheta quæ beneficia Dominus Hebræis præstiterit et populo Christiano, et idola gentium vana esse demonstrat.

TT. Alleluia.

C Commemorat Propheta quæ beneficia Dominus Hebræis præstiterit; et idola gentium vana esse demonstrat, et exponit consequenter quantum sit vitalis et saluberrima religio Domini propriis cultoribus.

1 *In exitu Israel de Ægypto :*

Domus Jacob de populo barbaro.

C Hic exitum illum debemus accipere, quando nos a peccatorum vinculis contingit exire. Tunc enim ab Ægyptiorum, id est tenebris ignorantie et turba dæmonum liberamur. Barbarus autem a barba et rure dictus est, quod nunquam in urbe vixerit, sed semper ut fera in agris habitasse noscatur. Domus autem Jacob efficitur, quando præcepta Dei servamus. H Jacob enim supplantator interpretatur, et nos primo debemus supplantare vitia, et confiteri ea, sive fidem Trinitatis, quod Judas interpretatur.

2 *Facta est Judæa sanctificatio ejus :
Israel potestas ejus.*

C Judam dicimus non solum ad Hebræorum nationem, sed et ad omnes fideles posse respicere. Ver

enim Judas Salvator est Dominus, in quo potestas Israelitarum, id est, *videntium Deum* noscitur perpetua esse. Itaque qui eum circumciso corde sequuntur, Israel appellantur veraciter. Israel enim *vir videns Deum* interpretatur, A vel verius videns Deum.

3 *Mare vidit et fugit :*

Jordanis conversus est retrorsum.

C Mare, id est gentilitas, vidit sanctos supplantatores vitiorum, id est prædicatores, et fugit, id est non potuit resistere apostolis, quia Deus in illis erat. Jordanis interpretatur *descensio eorum*, scilicet baptizatorum, qui descendunt in baptismum, id est, humiliantur baptizati, illi conversi sunt retrorsum, A scilicet ad Deum unde orti erant, et a quo per peccata recesserunt. H Multi enim qui crediderunt quando viderunt martyres passos, conversi sunt retrorsum, id est a gentilitate ad fidem, et factus est illis Deus ante quem post tergum posuerunt; et sic posteriorum peccatorum obliti, in ea quæ sunt ante extenderunt (*Philip. III*).

4 *Montes exsultaverunt ut arietes :*

Et colles sicut agni ovium.

C Montes, apostolos dicit qui exsultaverunt in operibus suis, tanquam arietis, id est prædicatores, ad caulas Domini fidelium gregem ducentes. Colles dicti sunt a *colendo*, et significat mediocres ab apostolis conversos, colentes Dominum in veritate.

5 *Quid est tibi : mare quod fugisti ?*

Et tu Jordanis quia conversus es retrorsum ?

H Propheta semetipsum interrogat, et ipse respondet, ac si dicat : Quid tibi fuit gentilitas quod fugisti? et tu Jordanis, hoc est, et vobis Christianis quid fuit, quod conversi fuistis retrorsum? scio quia vidistis sanctos prædicatores et timuistis.

6 *Montes exsultastis sicut arietes :*

Et colles sicut agni ovium ?

H Exsultaverunt montes, id est, sancti prædicatores, quando viderunt illos conversos, qui ante blasphemi fuerunt. Exsultaverunt arietes, id est, principes gregum, qui generant greges, id sunt apostoli, quorum unus ait : Filioli mei, quos iterum parturio (*Gal IV*); et iterum ait : Per Evangelium vos genui (*I Cor. IV*).

7 *A facie Domini mota est terra :*

A facie Dei Jacob.

C Commota est terra, audite, conversi, audite, D fideles Christiani, commotionem istam, id est permutationem, quæ humanæ terræ feliciter evenit, non tremore montium sed prospera conversione populorum, ut in culturam Dei conversa, fixa permaneret. Et ista est competens utrisque versibus præcedentibus secuta responsio, quia uterque versus quæsitivè legendus est secundum Cassiodorum.

8 *Qui convertit petram in stagna aquarum :*

Et rupem in fontes aquarum.

C Petram, hic Judæorum duritiam dicit, quam in sacra baptismatis stagna convertit, cum eos ad religionem fecit venire tranquillam. Rupes, hoc est ari-

da et dura corda gentilium, divini eloquii manare fecit fontes irriguos.

9 *Non nobis, Domine, non nobis :*

Sed nomini tuo da gloriam.

C Non nobis, Domine, nam cum bona largiatur immeritis, ipsius gloriæ probatur esse, non aliunde, quod concedit. Et est affectuosa et nimis vera petitio, ut propter nomen suum præstaret humano generi utilia, qui non poterat in peccatoribus invenire merita ulla. Unde et subdit : Super etc., propter misericordiam et veritatem da gloriam nomini tuo, et fac mirabilia.

10 *Super misericordia tua et veritate tua :*

Ne quando dicant gentes : Ubi est Deus eorum ?

B C Misericordia est enim, cum miseris ac delinquentibus peccata demittit; veritas, cum beatitudinis promissa restituit. Ubi est Deus eorum? ita dicunt persecutores justorum. Nam quoties martyres affliguntur, ipsa est vox tyrannorum. Ubi est Deus eorum? quasi non possit eripere, quos ut coronet, tormenta patitur sustinere. Et propter hoc etiam fecit Deus mirabilia in filiis Israel, ut non dicerent gentes : Ubi est Deus eorum?

11 *Deus autem noster in cælo :*

Omnia quæcunque voluit fecit. Diapsalma.

C Contra dementium verba, qui dicunt : Ubi est Deus tuus, veracissima infertur scientia, Deum nostrum esse in cælo, et omnia quæcunque vult, in cælo et in terra perficere posse.

12 *Simulacra gentium argentum et aurum :*

Opera manuum hominum.

H Simulacrum ideo dicitur, quia ad similitudinem alicujus hominis fabricatur. C Nam licet inveniantur ænea et lignea simulacra, tamen illud elegit utilius, quod gentilitas judicabat reverentius adorandum, ut erubescerent colere villiora, quorum et præstiosa probantur irrisa.

13 *Os habent et non loquentur :*

Oculos habent et non videbunt.

C Os habent, verissime his versibus notati et irrisi sunt idolorum cultores. Nam quid rogo, opus fuit illis os, qui loqui non poterant, quid oculi, qui nihil valebant conspiceret? et alia membra, quibus exercere nullum opus valebant, quid proderant?

14 *Aures habent et non audient :*

Nares habent et non odorabunt.

C Quid etiam auris profuit illi, qui non erat auditurus? quid naris, qui nullatenus fragrantia sentiebat? Nares a *gnaritate* dictæ sunt, quod nos faciant odoratus agnoscere.

15 *Manus habent et non palpabunt. Pedes habent et non ambulabunt :*

Non clamabunt in gulture suo.

C Quid quoque prosunt manus illi, qui res palpabiles ignorabat? quid pes, qui se movere non poterat? Additur irrisio, non clamabunt, quia bestiarum et muta animalia voces habent, sed confusus clamor istorum est. Ista autem simulacra, nec humanum et

articulatum clamorem, nec confusum, ut bestiae habent.

16 *Similes illis fiant qui faciunt ea :*

Et omnes qui confidunt in eis.

C Similes illis fiunt qui decreverunt talia sequi : insensibilia sequuntur et insensibiles facti sunt. Quisquis enim sequitur pravos mores alterius, in illis confusus male obligatur. Cultores igitur et eorum fabricatores pari culpa constringuntur. *Similis enim* est iniquitas, alios suis operibus decipere et cultoris se pessimis obligare.

17 *Domus : Israel speravit in Domino :*

Adjutor eorum et protector eorum est.

C Domus Israel, ecclesiam significat, quæ mente ridet Deum. Adjutor, quia carne laborantes in hoc mundo, in quantum utile novit, adjuvat. Protector, quoniam animas sanctas nulla sinit diabolica fraude subverti.

18 *Domus Aaron speravit in Domino :*

Adjutor eorum et protector eorum est.

C Domus quoque Aaron, Christi fideles sunt, quia fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri (Apoc. 1); et iterum : Vos autem genus electum, regale sacerdotium (I Petr. II). Quia Aaron in populo sacerdotum primus sacerdos electus est : Quod ergo prius generaliter dixit, hoc nunc de sacerdotibus deora iteratione retexit, ut excelsus ordo pontificum speciali præconio laudaretur.

19 *Qui timent Dominum speraverunt in Domino :*

Adjutor eorum et protector eorum est.

H Qui timent Dominum, omnes qui timent illum et amant et sperant in eum, vera protectione protegi, et defendit illos. C Exponit ergo quod superius dixit : domus Israel et domus Aaron. Ipsi enim sunt qui timent Dominum, et sperant in eo, duo enim ista sunt, quæ beatos faciunt, quos etiam consequitur quod dixit ut eis et adjutor sit Dominus et protector.

20 *Dominus memor fuit nostri :*

Et benedixit nobis : Diapsalma.

C Cum dicit memor fuit nostri, gratiam divinæ pietatis ostendit, quoniam Filium suum incarnari misit, qui ideo venit, ut errantes populos doceret, et conversos sua benedictione salvaret. H Memor ergo fuit nostri, cum nos liberavit, et Filium misit, et benedixit nos omni benedictione spiritali.

21 *Benedixit domui Israel :*

Benedixit domui Aaron.

C Benedixit domui Israel de sancta Maria virgine nascendo. Benedixit domui Aaron, sacerdoti honore præcinctus, ut de ipso in alio psalmo dictum est ? Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech (Psal. cix).

22 *Benedixit omnibus : qui timent Dominum :*

Pusillis cum majoribus.

C Benedixit omnibus, hoc fecit in piscatoribus, hoc in regibus. Nec ullum genus hominum ei credens probatur exceptum, quod sit ab ejus numero alienum. Post speciales ergo benedictiones, ad ge-

nerales hic descendit, ubi simul omnes benedicuntur. H Pusilli, id est inferiores merito, majores quoque merito benedicuntur.

23 *Adjiciat Dominus super vos :*

Super vos et super filios vestros.

C Adjiciat, sive benedictionem, seu adjiciat numero nostro populos fideles, quod et in nostris temporibus facit, et usque in finem sæculi non desinit operari, quousque omnes fideles, in unum gregem collecti, simul gaudeant. H Vel adjiciat alios prædicatores suos super vos, qui primitus pauci fuerunt, postea multi facti sunt.

24 *Benedicti vos a Domino.*

Qui fecit cælum et terram.

H C Benedicti vos, scilicet justis et sanctis, Domino. C Vide genus benedictionis ; Domino posuit, quia ipsa est perfecta benedictio, non sibi præparati sed Domino, unde futura beatitudo provenire potest. Per cælum et terram, pusillos et majores significat.

25 *Cælum cæli a Domino :*

Terram autem dedit filiis hominum.

H Cælum altius apostolos signat, quia ab ipso Christo audierunt prædicationem, et illuminationem Spiritus sancti acceperunt. Cælum iterum sunt successores apostolorum, quos illi prædicaverunt. Terra simplices significat, qui terreni erant, lacte nutriti, non adhuc solido cibo (I Cor. III). C Cælum autem dictum est, quod intra se cælet universa.

26 *Non mortui laudabunt te, Domine :*

Neque omnes qui descendunt in infernum.

C Non mortui : hoc sunt peccatores, peccatore enim cum venerit in profundum malorum contemnit. Neque omnes (hoc est habitatores inferni) laudabunt nomen Domini.

27 *Sed nos qui vivimus : benedicimus Domino :*

Ex hoc nunc et usque in sæculum.

C Vivorum enim est Dominus sive Deus, ut in Evangelio legitur, non mortuorum (Matth. XXI). Vivorum vero accipiendum est, non ista vita viventium communi bonis malisque, sed illa de qua dicitur, Placebo Domino in regione vivorum (Psal. cxiv). H Nos enim fideles qui vivimus, id est qui fidem rectam tenemus et opera habemus, laudamus Dominum. Ex hoc, scilicet, quo incæpimus intelligere. Nunc, hoc est modo, usque in sæculum, id est sine fine.

D

ORATIO EX PSAL. CXIII.

Ineffabile lumen Trinitas Deus, qui fluentia Jordanis aspectu leminis terruisti, præsta, ut quos ablutos sacro baptismate renovasti, nunquam patiaris a vetitis simulacrorum idolis maculari, Qui vivis et regnas, etc.

PSALMUS CXIV.

ARGUMENTUM PSAL. CXIV.

C Propheta, ostendens se de profunda fovea peccatorum esse liberatum, gratias agit Deo quoniam exauditum esse se cognoscit.

TT. Alleluia.

- 1 *Dilexi : quoniam exaudivit Dominus
Vocem orationis meae.*

C David non in amplitudine regni, aut mundi felicitate lætus exultat, sed gaudet orationem suam in angustiis a clementissimo Domino fuisse susceptam; quod sibi prodesse perpetue sentiebat. In eo ergo quod dicit: Dilexi, testatur se habuisse dilectionem Dei in corde. H Sed vide quod non dicit: Diligam, sed dilexi. Non promisit se facere, sed fecisse. Sed quare dilexit? quoniam exaudivit me in tribulationibus orantem. Nec dicit quoniam exaudivit, sed quoniam exaudivit. Magna itaque fuit ista dilectio.

- 2 *Quia inclinavit aurem suam mihi :
Et in diebus meis invocabo.*

C Auris, dicta est ab auditu quam merito ad nos inclinare, dicitur Deus, quia ut nos dignetur audire, nulla humana merita ad ipsum videntur attingere: inclinavit autem aurem pietatis, quando incarnatus est. Et quia circa se uberem sensit pietatem, cum in multis tribulationibus esset constitutus, in diebus suis se dicit invocaturum; nostros enim dies illos dicimus, ubi propria iniquitate peccamus, et anxios dolores in pravis cogitationibus sustinemus.

- 3 *Circumdederunt me dolores mortis :
Et pericula inferni invenerunt me.*

H Dolores mortis, malæ cogitationes sunt. Pericula inferni, opera prava, quæ animam circumdantes peccare suadent. In primis enim dolor et parturitus; hic autem, scilicet in operibus pravis, periculum est vicinum morti.

- 4 *Tribulationem et dolorem inveni.
Et : nomen Domini invocavi.*

H Sanctus quisque non requiem sed tribulationem quærit; novit enim quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem spem, quæ non confundit (Rom. v). Et nomen Domini invocavi. C Quo præstante, et dolor et tribulatio vincerentur celebriter. H Rem itaque novam dicit: non dicit: Requiem inveni aut saturitatem, sed tribulationem. Quæsit ergo tribulationem, non enim invenitur, nisi quod quæritur.

- 5 *O Domine, libera animam meam. Misericors
Dominus et justus :
Et Deus noster miseretur.*

C Cum dicit Propheta: libera animam meam, constat eam sine dubio esse semper captivam. Misericors, quia inclinavit illi aurem suam, justus, quoniam corripuit peccatorem ad veniam requirendam. Miseretur, cum recipit filium quem flagellat (Prov. III.)

- 6 *Custodiens parvulos Dominus :
Humiliatus sum et liberavit me.*

C Parvuli sunt, qui certissime sibi videntur exigui, sed Domini largitate grandescunt. Quos custodit eximius pastor, cum eos a rapacis lupi incursione defendit; quod facit quando eos humiliatos invenit.

- A 7 *Convertere, anima mea, in requiem tuam :
Quia Dominus benefecit tibi.*

C Cantet hoc populus devotus, qui pretioso sanguine est redemptus, qui ad desideratam requiem pervenire Domini largitate promeruit, ideo animam suam hortatur Propheta, ut convertatur ad Dominum, unde illi et tranquilla venit requies, et abolitio peccatorum. Suam vero requiem dicit conscientie, quæ illi data est per gratiam, non meritorum compensatione possessa. Ideo addit, quia Dominus benefecit tibi. H Requies etiam nostra Christus est. Si quando in angustia fuerimus peccati, dicamus: Convertere, anima mea, in requiem tuam.

- 8 *Quia eripuit animam meam de morte :
Oculos meos a lacrymis.
Pedes meos a lapsu.*

C Nunc causas ponit cur dixerit quia Dominus benefecit tibi. Eripuit, beneficium divinæ virtutis ostendit. Quia nisi per ejus potestatem, nullus valisset a morte perpetua liberari. Oculos meos a lacrymis. H id est, ploravi. ut rideam; luxi, ut in sempiternum gaudeam; qui enim in præsentia non plorat, in futuro lacrymabitur. C Cum dicit a lapsu, ostendit lubricum et pronum esse peccatum, unde se credit ereptum. H C Illam autem ereptionem, a morte, a lacrymis, a lapsu, dicit Propheta prescientiæ virtute, de futuro in regione vivorum, hic enim non plene ab his eripimur.

- 9 *Placebo Domino :
In regione vivorum.*

C Placebo, dixit, scilicet jam securus, quamvis enim et hic Domino placeant justi, tamen insecure; securi autem tunc justis placebunt Domino, quando ulterius de peccatorum adversitate nil metuent. In regione vivorum, id est in congregatione sanctorum, tibi omnis vivens revera colligitur et a sorte morientium separatur.

ORATIO EX PSAL. CXIV.

Ablutor peccaminum, Domine, quia nimium te fideliter invocantem velociter consolaris, rogamus, ut nos a periculis inferni erutos, in regione vivorum, ablata peccati morte, restituas. Qui vivis et regnas, etc.

PSALMUS CXV.

ARGUMENTUM PSAL. CXV.

C Vox martyrum invictorum, qui gloriosam mortem pro Christi nomine sustinuerunt.

TT. Alleluia.

C Alleluia, vox fidelium, sermo beatorum, modicatio sancta canentium. Unde et auditus delinitus, et anima fessa recreatur.

- 1 *Credidi, propter quod locutus sum :
Ego autem : humiliatus sum nimis.*

H Credidi, quid? quia prior psalmus ita finivit; placebo Domino, hoc credidi, et ideo hoc locutus sum: Ego autem humiliatus sum nimis, quia considerabam meipsum, quod terra et cinis sum, et tamen Dei misericordia ero in regione vivorum. Ideo

merito humiliatus sum nimis, admirans Domini misericordiam. A C Vel credidi, contra illos dicit, qui divina loquuntur antequam opere credunt, quibus Deus dicit: Quare tu enarras justitias meas? (Psal. xlix.) Propter illos dicit: Ego credidi, propter quod, scilicet quia credidi, locutus sum divina mysteria. A Vel, quia perfecte credidi, locutus sum; non enim perfecte credidit, qui non loquitur quod credit, et ore non confitetur. Sed quia etiam ore locutus sum quod credidi, humiliatus sum nimis, id est multa passus propter verbum Dei. C Ideo ergo se dicit humiliatum, quia crescente sancta religione ipsi martyres, qui propter fidem locuti sunt, videbantur poenis temporalibus nimis subjacere.

2 Ego dixi in excessu meo:

Omnis homo mendax.

C Ego dixi in excessu meo, id est raptu mentis in divinam contemplationem. Magna siquidem prudentia est, ut sibi aliquis imprudens esse videatur, et quando carnis fragilitate mendaces sumus, nostrum esse fateamur; quando veraces, divinis muneribus applicemus. Quia omnis homo mendax, A, id est peccator; et ex se mendax, et Deo verax, ut enim in persecutionibus a fide non recedat, ex Deo est.

3 Quid retribuam Domino:

Pro omnibus quæ retribuit mihi?

C Retribuere dicimus, quando et bonis bona reddimus, et malis bona præstamus. Dominus enim nobis bonum pro malo retribuit, quando ille alapis cæsus, spem nobis resurrectionis tribuit, et cælorum regna promisit, et pro peccatis nostris passionem sustinuit.

4 Calicem salutaris accipiam:

Et nomen Domini invocabo.

C Digna promissio, si Dei munere promittitur; sed si in humanis viribus ponitur, periculosa præsumptio. Calicem enim, di est passionem et martyriam in desiderio accipiam. Quis autem potest confessoribus tormentorum patientiam dare nisi Christus, qui calicem passionis pro nobis dignatus est accipere? Et nomen Domini invocavi, cujus fretus auxilio se credebat complere quod voluit. Ideo enim invocabo nomen Domini, quia sine ejus auxilio calicem accipere non valeo.

5 ✕ Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus:

Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.

A C Vota mea, quæ desiderio concepiti patiendi, postea reddam in actu coram omni populo, ut exemplum patiendi capiant a me. Et hoc ideo faciam, quia pretiosa mors est sanctorum in conspectu Domini. H Vota vero sunt martyrum orationes. C Bene dicitur mors sanctorum pretiosa, quæ sanguine Domine noscitur esse comparata. Illius enim passione glorificata est, ut in conspectu esset eximia, et ut præ pretiosa, non divitiis efficitur oblati, sed effusione sanguinis comparatur. O mors vitalis, o in-

teritus ambiendus, o transitus gloriosus, quæ membra Christi imitatores sui capitis facis.

6 ✕ O Domine quia: ego servus tuus: ego servus tuus:

Et: filius ancillæ tuæ:

C O Domine, admiratur se talia beneficia suscepisse, qualia ipse Dominus pro redemptione mundi est dignatus assumere. Adjecit, et filius ancillæ tuæ, ut humilitatem, triplicatis confessionibus, bis se servum et tertio filium ancillæ dicendo, indicaret. Dicendo vero se filium ancillæ, filium se Ecclesiæ confessus est; quæ est ancilla, dum sorvit; sponsa, dum jungitur.

7 Disrupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis:

B ✕ Et nomen Domini invocabo:

C Disrupisti, virtutum hic exponit martyrii, cujus impetu triumphali dirumpuntur omnia vincula peccatorum. Nulla enim macula in homine remanere potest, quam pius sanguis non abluerit. Hic autem versus tantam virtutem habere creditus est, ut diceretur ab aliquibus, posse omnibus peccata dimittere, si eum in sine vitæ suæ, tortia congeminent confessione. Et quia disrupta sunt peccatorum vincula, recte se hostiam dicit sacrificare laudis. Nimis enim acceptum est Deo sacrificium, gratiarum actio.

8 Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus: in atris domus Domini.

In medio tui Jerusalem.

C Cum dicit, vota mea Domino reddam, se ipsum offerre vicem pollicetur. Omnium enim fidelium votum est, Christo se offerre, et in ejus Ecclesia recta crudelitate consistere. In conspectu, dignum est ut publice debeat laudari, qui pati pro omnium salute dignatus est. In atris domus Domini, id est in Ecclesia, et adhuc aptius istam nominat Ecclesiam dicens: In medio Jerusalem, ubi pax conquiescit, et unitas populi contemplatione Dei lætatur.

ORATIO EX PSAL. CXV.

Talis sit, quæsumus, Domine, vita supplicum, sicut est in conspectu tuo mors pretiosa sanctorum, ut a vinculis peccati liberi, mereamur future Jerusalem gaudia prælibare. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXVI.

ARGUMENTUM PSAL. CXVI.

D C Iste psalmus personæ martyrum convenit, qui gloriosa passione perfuncti, omnes gentes ad Domini laudes excitant.

TT. Alleluia.

1 Laudate Dominum omnes gentes: Laudate eum omnes populi.

C Clamat chorus ille sanctorum, omnes gentes Dominum laudare debere. Collaudatio est omnium fidelium in unum redacta laudatio. Componentur enim omnes gentes generaliter laudare Dominum, ne quis dicat se esse in judicio Dei prætermisum.

2 Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus:

Et veritas Domini ÷ manet : in æternum.

C Confirmata est misericordia ejus in populo Christiano, quando qui præstitit, ipse nos sua misericordia custodit. Hic veritas Domini, Filius significatur, sicut ipse ait. « Ego sum via et veritas et vita (Joan. xiv). » Convenit enim et saluti nostræ et veritati confiteri cœternum et consubstantialem per omnia Patri Filium.

ORATIO EX PSAL. CXVI.

Omnipotentissime Dominator, qui ab omnium gentium ore laudaris, precamur, ut dilates veritate tua mentem nostram, et confirmes super nos misericordiam tuam. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXVII.

ARGUMENTUM PSAL. CXVII.

C Vox fidelium Domino consentientium, et in eo solummodo confidentium, qui aperiri sibi portas justitiæ deprecantur, de angulari lapide, hoc est Domino Salvatore, subjungentes,

TT. *Alleluia.*

C In principio quippe istius psalmi, quatuor versus pari fine concludit, ut evangelico numero totum mundum uni Domino laudes reddere debere commoneret; hoc et in centesimo tricesimo quinto psalmo per omnes versus absolute facturus est,

1 *Confitemini Domino quoniam bonus :*

Quoniam in sæculum misericordia ejus.

H Confessio hæc non ad peccatorum remissionem, sed ad laudem pertinet deitatis. Quoniam bonus, C solus ille proprie dicitur et per se bonus, qui bonos facit implere quod boni sunt. In sæculum autem, perpetuitatem significat futuram, ubi unum est sæculum et una dies, nec permutatio ulla succedit.

2 *Dicit ÷ nunc : Israel quoniam bonus :*

Quoniam in sæculum misericordia ejus.

H Dicit nunc Israel, id est *vir videns Deum*, qui prius cæcatur delictis, nunc autem mente serena Dei gloriam contemplatur.

3 *Dicat ÷ nunc : domus Aaron :*

Quoniam in sæculum misericordia ejus.

H Dicit nunc domus Aaron, quæ ante idolis immolaverat, nunc autem Altissima illecta bonitate, sacerdotium dignum gerit animæ suæ.

4 *Dicant ÷ nunc : qui timent Dominum :*

Quoniam in sæculum misericordia ejus.

H Dicant nunc qui timent Dominum, id est vos qui prius simulacra muta et surda metuebatis, nunc omnipotentis Domini misericordiam decantate cum reverentia timoris.

5 *De tribulatione invocavi Dominum :*

Et exaudivit me in latitudine Domini.

C Tribulatio præsentis sæculi finietur; latitudo autem beatitudinis terminum nescit. Eripit latitudo gaudiorum æternorum de temporalibus malis, et quos in hac mundi brevitate gravabat tribulationum angustia, latissima præmiorum gaudia excipient.

A 6 *Dominus mihi adjutor :*

Non timebo quid faciat mihi homo.

C Dominus mihi adjutor, nam cum se dicit auxilio Domini, hominem non timere, carnales designat inimicos, qui visibiliter religiosorum hominum propositum persequuntur.

7 *Dominus mihi adjutor :*

Et ego despiciam inimicos meos.

H Dominus mihi adjutor, ideo despiciam hæreticos. C Vel Judæos vel etiam diabolum cum cæteris ministris suis.

8 *Bonum est confidere in Domino :*

Quam confidere in homine.

C Confidere enim in solum Deum debemus, non in hominem; illum, scilicet qui veraciter promittit, non istum qui fallaci præsumptione se decipit, dicens: Facio quod volo, nec Dominum meæ voluntatis habeo.

9 *Bonum est sperare in Domino :*

Quam sperare in principibus.

H Bonum est sperare in Domino, qui vitam largitur æternam, quam in principibus, quorum potestas cum hoc mundo dilabitur. C Principem etiam hic diabolum intelligere possimus, ut est illud: Venit enim princeps mundi hujus et in me non habet quidquam (Joan. xiv).

10 *Omnes gentes circuierunt me :*

Et in nomine Domini ✠ quia : ultus sum in eos.

C Vox Ecclesiæ de persecutione gentium, quæ prius persequerentur caput, quod est Christus; deinde, ejus corpus, quod est Ecclesia. Quod vero dixit gentes, et subjunxit genus masculinum: ultus sum in eos, sive ad intellectum pertinet, quæ in gentibus populi significant, sive schema est exalage, id est, immutatio, quoniam genus nominis immutavit. Ultus vero in eo est, quando conversi de se poenitiæ poenas exegerunt, quas pridem innocentibus ingerebant.

11 *Circumdantes circumdederunt me :*

Et in nomine Domini ✠ quia : ultus sum ÷ in eos.

C Circumdantes, Judæi videlicet, in passione Christum. In quibus tamen est in nomine Domini vindicatus, quando multi ex eis poenitentes, post mala quæ fecerant, meruerunt sumere vocabula Christianorum.

D 12 *Circumdederunt me sicut apes : et exarserunt sicut ignis in spinis :*

Et in nomine Domini ✠ quia : ultus sum in eos.

C Ipse enim Christus a sævientibus Judæis circumdatus, per totum mundum mella passionis suæ profudit. Apes dicta, quasi a pedibus, eo quod sine pedibus nascitur. H Ipsi exarserunt in invidia sua, dum me exurere voluerunt. C Spinæ significant peccata populi; sed in eis vindicatum est, quando de illo melle et ipsi suavissime repleti sunt. Factum est Judæis ut apibus, quæ favum circumdantes, mel in domibus cereis recondunt, ut cum putant sibi

victualia reponere, faciunt unde homines possint sua desideria satiare : ita Judæi amaris conatibus, fecerunt rem cuncto orbi duleissimam.

13 *Impulsus eversus sum ut caderem :*

Et Dominus suscepit me.

C Impulsus enim ille cadit, cui Domini fortitudo subtrahitur. Sed corpus fidelium impulsum ut caderet, non cecidit, nec cadit, quia dextera Domini tenetur. Dicit se ergo non cecidisse, etiam eversum, quia susceptione Domini firmatus est. Ideo enim fideles tormentis traditi sunt, et eversi a quiete temporali, ut caderent a fide, sed Dominus suscepit eos, ne a fide caderent.

14 *Fortitudo mea et laus mea Dominus :*

Et factus est mihi in salutem.

C Non potest impulsus cadere, cui auxilium Domini videtur fortitudinem præstare; ipse enim est fortitudo, et laudatio, atque æterna beatorum salus.

15 *Vox exultationis et salutis :*

In tabernaculis justorum.

C Chorus ille fidelium lætus exultat in tabernaculis justorum, id est in humani pectoris secretis, semper sancti læti sunt, quamvis forinsecus affligantur. Ibi ergo exultabant, quando eorum persecutores putabant eos mœrore confici et tribulatione consumi. Et ut agnosceres unde eis illud gaudium fieri, subdit : dextera, etc.

16 *Dextera Domini fecit virtutem :*

Dextera Domini exaltavit me :

✠ Dextera Domini fecit virtutem :

C Dextera Domini, id est Christus, per quem Pater virtutem operatus est, in exaltatione sanctorum. Exaltat enim Christus sanctos, quando terrenis hominibus cælorum regna concedit, et ita in terrenis hominibus fecit virtutem. Quid enim potentius quam mortales induere immortalitatem, et de hoste fortissimo infirmis dare victoriam ?

17 *Non moriar, sed vivam :*

Et narrabo opera Domini.

C Non moriar, vox fidelium contra persecutores, id est non moriar, ut tu putas, sed vivam vitam quam nescis, ad quam mente præsumidi pervenire non possunt. Narrabo opera, quia tolerantia martyrum per totam Ecclesiam vulgata est.

18 *Castigans castigavit me Dominus :*

Et morti non tradidit me.

H Castigat nos Dominus ad emendationem multis verberibus, ut probatos eruat a morte perpetua.

C Solus enim non morti traditur, ejus hic commissa vitia purgantur : ille etenim se hic bene castigatum esse commemorat. Ne ergo sibi aliquid persecutorum superbia vindicaret, tormenta ipsorum castigationem Domini esse confirmat.

19 *Aperite mihi portas justitiæ : ingressus in eas confitebor Domino :*

Hæc porta Domini. Justi intrabunt in eam.

C Quibus autem dicitur, Aperite, nisi prophetis atque apostolis, qui cælorum claves mysticis virtutibus acceperunt ? per has enim doctrinæ introducti

januas, intus jam positi, veraciter Domino confitemur. H C Hæc porta Christus est, per quam introitur ad Patrem, ut ipse ait : Nemo venit ad Patrem nisi per me (Joan. xiv). C Portas itaque apostolos dixit et prophetas, sed quia istæ aperiunt per et ad Christum, unam portam subdit, per quam omnes (et qui portæ dicti sunt) introierunt. H Sed nemo in eam ingreditur nisi justus.

20 *Confitebor tibi quoniam exaudisti me :*

Et factus es mihi in salutem.

C Vox ista est lætantis populi. H Cujus vulnera peccati Christus sanavit, et factus dicitur in salutem ; vel quibus contra iniquum hostem factus est in salutem, quando Redemptor gentium oculis humanis apparuit.

21 *Lapidelem quem reprobaverunt ædificantes :*

✠ Hic : factus est in caput anguli.

C Ideo Christus dicitur lapsis angularis, quia duos ad se populos, e diverso venientes, in unam soliditatis gratiam colligavit, quem Judæi reprobabant (Ephes. ii). Angulus enim dictus est ex Græco sermone, id est a *goni*, quod Latine dicitur *geny*, hoc enim inflexum speciem anguli conformi qualitate restituit. Judæi ædificabant, H id est litteram legis erigebant. C Vel ædificabant, dum olim soli in verum Deum credebant.

22 *A Domino factum est ✠ istud :*

Et ✠ est : mirabile in oculis nostris.

C Cum enim memorat istud a Domino factum, natura humanitatis ostenditur. H C Mirabilis est isto lapis in oculis fidelium, qui non solum eum corporaliter vident, verum etiam illuminati mente conspiciunt. Viderunt et Judæi, sed non mirabiles, quia solam intuebantur carnem, non deitatem intus conspiciebant, propter quod et ait, nostris, scilicet fidelium oculis.

23 *Hæc est dies quam fecit Dominus :*

Exsulemus et lætemur in ea.

C Nam licet Deus cunctos dies creaverit, singulariter tamen diem fecisse dicitur, qui Christi natiuitate sacratus est, in quo merito exsultare convenit et lætari, quoniam in eo diabolus jus perdidit, et salutem mundus accepit.

24 *O Domine, salvum me fac, o Domine, bene prosperare :*

Benedictus qui venturus es in nomine Domini.

H O Domine, salvum me fac, scilicet ad te venientem. C Ut hic eripiar de morte peccatorum, et illic collocer in requie sempiterna. Prosperari est aliquid asperum tranquillum facere, dolores ergo, quos hic amore Domini sustinent, ibi sine dubio prosperantur, quando jam ad gaudia æterna perveniunt. Illum constat esse benedictum, id est Dominum Christum, qui ad nos venire dignatus est, in nomine Domini. Sicut in Evangelio : Ego veni in nomine Patris mei et non me accepistis (Joan. v) ; si alius, scilicet Antichristus, venerit in nomine non Domini sed sui, illum accipietis.

25 *Benediximus vobis de domo Domini :
Deus Dominus et illuxit nobis.*

H Benediximus vobis, sancti de cœlesti Hierusalem parvulis Ecclesiæ benedicunt. C Vel apostoli et Ecclesiæ prælati dicunt ad populum fidelem, Benediximus vobis de domo Domini, id est Ecclesia catholica, unde salutare baptismum venit, et sancta communicatio procedit. Unde et omnis benedictio procedit, et Dominus Deus sua resurrectione illuminavit tenebras nostras.

26 *Constituite diem solemnem in condensis :
Usque ad cornu altaris.*

C Constituite dicit, id est deliberata sententia custodite, et prompta voluntate diem solemnem, qui honore Dei et sanctorum confessione sacratus est. In condensis, hoc est, in frequentationibus crebris, quas turba in veneratione Dei condensat. Usque ad cornu altaris, id est ut non recedant antequam ad altare Dei digni communicent. Per hoc ergo prohibetur (quod multis in usu est) audita Evangelii lectione discedere.

27 *Deus meus ✠ es : tu et confitebor tibi :
Deus meus ✠ es : tu et exaltabo te.*

C Rectum est enim ut Deum esse nostrum dicamus, quem pura mente non cessamus adorare. Quod autem dicit, confitebor, ad gratiarum pertinet actionem. Exaltabo te, quia exaltatur Deus per prædicationem sanctorum.

28 *✠ Confitebor tibi, quoniam exaudisti me :
✠ Et factus es mihi in salutem :.*

H Confitebor tibi, Domine, quoniam audisti me, et factus es mihi in salutem, scilicet ut cum sanctis C tuis me in cœlesti Hierusalem sociares.

29 *Confitemini Domino quoniam bonus :
Quoniam in sæculum misericordia ejus.*

C Hic quoque versus in capite psalmi probatur esse jam dictus, ut sicut a Christo fecit initium, ita ipsi concordare videatur et finis, ipse enim dixit : Ego sum alpha et omega (Apoc. 1), et ita in omni vita nostra, confessionem nos oportet assumere, et in ipsius delectatione finire.

ORATIO EX PSAL. CXVII.

Consolatio tribulationum nostrarum piissime Domine, qui justorum tabernacula lætitia et exultatione perfundis, exalta Ecclesiam tuam virtute potentis dextræ, qua fiat porta justitiæ, et ita se angulari stabilitate connectat, ut tua miseratione refulgeat. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXVIII.

ARGUMENTUM PSAL. CXVIII.

C Per totum hunc psalmum universalis sanctorum chorus eloquitur, qui ab initio mundi fuerunt, sive sunt, sive futuri esse creduntur, inter quos reperiuntur apostoli, prophetæ, martyres, confessores, ecclesiastici ordines, et omnes qui sancta Domino integritate famulantur. Est autem Hebræis elementis tali ordine depictus : ut ab unaquaque littera octoni versus incipiant, quorum prima littera, Aleph, interpretatur doctrina. B Et primo

A immaculatis via Domini : æterna beatitudo promittitur.

TT. *Alleluia.*

H Aleph. doctrina.

1 *Beati immaculati in via :*

Qui ambulant in lege Domini.

C Videamus nunc, quæ in hoc cœlesti paradiso poma nascentur spiritalia. Sancti enim immaculati sunt, quando indulgentiæ munera consequuntur, aliter enim et per se est nemo immaculatus nisi solus Deus ; ille enim solus naturaliter immaculatus est. In via, id est in Christo. Ibi enim ambulare justorum est, non pedibus corporeis sed recta actione. In lege Domini, id est, qui aut non peccant aut per gratiam Dei se emendant, et digna sibi satisfactione prospiciunt. Nec vacat quod dicit, in lege Domini, ut distingueret a lege peccati, in qua peccatores ambulant.

2 *Beati qui scrutantur testimonia ejus :*

In toto corde exquirunt eum.

H Beati qui scrutantur, scilicet ut intelligant, cum peccaverint, coram testibus deliquisse, ut legem Dei testem suorum peccatorum cognoscant. In toto corde exquirunt eum, H id est non leviter vel segniter. C Sed qui totum cor suum ad Scripturas sanctas ponunt non ad falsitatis ambitum (ut hæretici) nec mundana gaudia concupiscunt : ideo præmisit, qui ambulant in lege Domini ; deinde, qui scrutantur, quia non est dignus scrutari testimonia Dei, nisi qui se probabili cognoscitur actione tractare.

3 *Non enim qui operantur iniquitatem :*

In viis ejus ambulaverunt.

C Merito enim dicuntur in viis Domini non ambulare, qui operantur iniquitatem. Operatio enim iniquitatis est consensus malorum : qui tamen a cordibus sanctorum, dono Dei probatur alienus,

4 *Tu mandasti :*

Mandata tua custodiri nimis.

C Ista enim est Dominicæ jussionis veneranda præceptio, ut mandata ejus non solum sedule, sed et nimie custodiantur. Istud autem nimis, significat multum atque infinitum, quapropter vires nostras excedere, divina *nilitia* est : quia totum ibi nimium decet, quoniam et illud infinitum est, quod nobis tribui postulamus.

5 *Utinam dirigantur viæ meæ :*

Ad custodiendas justificationes tuas.

C Utinam : verbum semper optantis est. Viæ autem actus significant, quos in hac vita peragimus. Sed dum dicit dirigantur : ostendit quantum ad imbecillitatem humanam pertinet, nostras vias esse tortuosas. Verum etiam dum addit, ad custodiendas, etc., quod superius optavit, hic aperuit ; quia nemo poterat pervenire ad custodiendas justificationes Domini, nisi misericordia Domini probetur attribui.

6 *Tunc non confundar :*

Cum perspexero in omnibus mandatis tuis.

C Tunc non confundar, scilicet si mandata Dei perspexero universa. Perspicere autem, est mandata

Dei semper ante oculos habere, ut si quid tortum committitur, protinus corrigatur. Cum dicit in omnibus : in nullo commonet esse peccandum, sicut scriptum est : Si quis de lege minimum non fecerit, reus est totius legis (Jac. 1).

7 *Confitebor tibi in directione cordis :*

÷ *In eo : quod didici judicia justitiæ tuæ.*

C Hæc confessio laudem significat. Directio cordis, est regula sancta fidei : cum qua eum confiteri non potest hæreticorum distorta versutia. Cum dicit didici : indicat a beatis Patribus sibi traditam disciplinam, non studio perversitatis inventam. Judicia justitiæ sunt, quia famulos suos liberavit diabolica persecutione laborantes.

8 *Justificationes tuas custodiam :*

Non me derelinquas usquequaque.

C Promittit se sancta Ecclesia justificationes Domini custodire : et quoniam noverat tentationes diabolicas undique circumire, petit se statim a Domino custodiri, ne possit locum nocendi hostilis atrocitas invenire.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Exponit fidelis populus in sermonibus Domini : quibus delectationibus perfruatur, ostendens se esse domum Domini et receptaculum mandatorum ejus, cujus mysterium secunda littera continet.

H Beth : domus.

9 *In quo corrigit adolescentior viam suam ?*

In custodiendo sermones suos.

In quo corrigit. H Hic Propheta non solum longævam ætatem dicit corrigendam : verum etiam adolescentiam edocet erudiendam, et ita custodire divinos sermones : ut etiam si vetus culpa defleta sit, caveat nunc ne cogitatio ad peccandum ulla consentiat. C Custodit enim Dei sermones : non qui tantum eos memoria retinet, sed qui actione tenet.

10 *In toto corde meo exquisivi te :*

Ne repellas me a mandatis tuis.

C Hoc quoque manus est Domini : quod se eum asserit toto corde exquisisse. Non enim quæreret quis Deum, nisi inquisitus ab eo fuisset. Ne repellas me : rogat eum, ne ab intelligentia legis divinæ vel indignus repellatur. H Vide igitur, ut non ex parte, sed toto corde Deum requiras : ne a mandatis ejus repellaris.

11 *In corde meo abscondi eloquia tua :*

Ut non peccem tibi.

C In corde meo abscondi eloquia tua. H C Nam sicut decet fidelibus præcepta Dei prædicare : sic non credentibus oportet abscondi, sicut in Evangelio, Ne dederitis sanctum canibus (Matth. vii), nec margaritas porcis. C Est enim peccati genus, obstinatis eloquia Domini prædicare.

12 *Benedictus es, Domine :*

Doce me justificationes tuas.

A Benedictus es, Domine : hic benedictio laudem significat. Nam cum nos benedicimus Deum, ejus facta laudamus : cum ille benedicit nos, sanctificat. Doce me, hoc est præsta mihi facere, unde

A electos tuos justificare consuevisti, id est da mihi ut non solum mente sciam et intelligam justificationes tuas, sed doce me facere quod intelligo.

13 *In labiis meis : pronuntiavi.*

Omnia judicia oris tui.

C Chorus ille sanctorum pronuntiasse se dicit judicia omnia oris Domini, quæ locutus per prophetas et apostolos, et quæ ore Christus suo prædicavit. Omnia autem judicia significat, quæ scripta vel dicta didicit. Cæterum universaliter non potest pronuntiarum, quod nulla notitia prævalet apprehendi : figuraliter ergo pro parte totum dixit.

14 *In via testimoniorum tuorum delectatus sum :*

Sicut in omnibus divitiis.

B C Via testimoniorum : est Dominus Christus, in quo se lætaturum chorus sanctorum narrat. Hic autem divitias spirituales debemus accipere, de quibus Apostolus : Quoniam in omnibus divites facti estis in ipso, in omni verbo, etc. (I Cor. 1).

15 *In mandatis tuis exercebor.*

Et considerabo vias tuas.

H Exercebor : exercitatio assiduitas operis est. C Exercetur enim in mandatis divinis, qui frequenti operatione ea implere studuerit, et sic ad intellectus ejus penetralia pervenire meretur. Nemo enim tantum secretum conspiceret meretur, nisi cui datum fuerit, bona conversatione cælestis se beneficiis proximare. H Vias vero dicit, propheticas apostolicasque doctrinas.

16 *In justificationibus tuis meditabor :*

Non obliviscar sermones tuos.

C Meditari enim dicit justificationes Dei : ne possit, quod retineri expedit, ullo modo oblivisci.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C H Postulat populus sanctus (qui in terra incolæ sunt) retribuere gratiam quam in primo parente amiserant ; sed et persecutoribus eorum restituendum dicit esse quod agunt.

B Gimel : tributio vel plenitudo.

17 *Retribuere servo tuo : vivifica me.*

Et custodiam sermones tuos.

C Retribue siquidem dicit, non meritis redde, sed iterum da : ut qui præstitisti petitionis affectum, effectum et operationem quoque postulationis attribue. Servus enim Christi dici non potest, nisi qui non suis meritis, sed divinæ gratiæ reputat, quod boni aliquid facit. Divina autem mandata custodire, revera viventis est. Sicut econtra mortuus dicitur in Evangelio, qui mandata non servat : dicente Domino : Sine mortuos sepelire mortuos suos (Matth. viii).

18 *Revela oculos meos :*

Et considerabo mirabilia de lege tua.

C Revelare dictum est remove velum, quodam enim operimento ignorantiae, interior aspectus obducitur : et nisi misericordia ipsius fuerit hoc velamen ablatum, Scripturas sanctas lumine cordis non possumus intueri. Mirabilia enim legis sunt spirituali

sensu contenta mysteria. H Quæ, nisi litteræ velamen abducatur, intelligere non possumus.

19 *Incola ego sum in terra :*

Non abscondas a me mandata tua.

C In hac terra justii sunt incolæ, qui propriam in mundo non habent mansionem mentis, ut ait Apostolus : Nostra conversatio in cælis est (*Phil. III*). Mandata enim diximus : Diliges Dominum Deum tuum ; et similia. Hæc rogat ut ei nullatenus celen- tur, quæ peccatoribus absconsa probantur.

20 *Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas :*

In omni tempore.

C Potest enim et infidelis, ad aliquod tempus rem bonam concupiscere : sed hoc constat tantum perfectis convenire, quod addidit, omni tempore. Hoc est autem concupiscere, quod desiderare (nemo enim desiderat, nisi qui concupiscit), quapropter plenissimum voluntatem indicat geminata professio, scilicet concupiscentiæ et desiderii.

21 *Increpasti superbos :*

Maledicti qui declinant a mandatis tuis.

H Increpasti superbos : ut eos ad humilitatem sanctam, quam docuisti, reduceres. Vel per doctores tuos inerepas malos homines. Maledicti sunt qui declinant a mandatis Dei : sed tunc pleniter maledicti erant, quando dicturus erit : Ite, maledicti, in ignem æternum (*Matth. xxv*). C Increpare autem dicimus, quasi de taciturnitate crepare, et in mordacia dicta prosilire, quod Deus per Scripturas divinas frequenter facit.

22 *Aufer a me opprobrium et contemptum :*

Quia testimonia tua exquisivi.

C Intuendum est quare petunt martyres a se opprobria removeri, unde se noverant coronari. Sed hæc oratio pro persecutoribus funditur, ut convertantur. Quia, dum conversi fuerint, tollitur martyribus opprobrium : quando et persecutores ipsam religionem colunt, quam in sanctis persequendam esse putaverunt.

23 *Etenim sederunt principes et adversum me loquebantur :*

Servus autem tuus exercebatur in justificationibus tuis.

H Quod hic loquitur Propheta de se, futurum in apostolis reliquisque martyribus vidit : qui multa coram regibus et præsidibus, Domino nuntante, perpassi sunt : qui exercebantur in justis operibus et Dei justificationibus, etiam usque ad sectionem cervicium. C Exercebantur etiam in tormentis ad proVectum suum, non cruciabantur ad pœnam : dum sensum doloris sui, æterni præmii cogitationibus moliebant, et eis tormenta ad gaudia æterna proficerent.

24 *Nam et testimonia tua meditatio mea est :*

Et consilium meum justificationes tuæ.

H Erant sanctis testimonia Christi meditatio, utique in his pressuris. Et justificationes ejus fuerunt consilium eorum, quia eis vitam pollicentur æter-

A nam. C Consilium itaque inventum est contra malignantium consilium, et contra improbos furores et dolores, scilicet testimonia Domini meditata. Eorum quippe cogitatio quoslibet mitigat dolores.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

B Plebs fidelis, paupertate mundana constricta, januam se veris divitiis aperit : et frequenti meditatione, quasi tabulas, sua præcordia Dei mandatis exhibet.

H B Daleth : pauper vel tabulæ vel janua.

25 *Adhæsit pavimento anima mea :*

Virifica me secundum verbum tuum.

C Adhæsisse se dicit carni suæ : quod vitiosum esse non dubium est, anima enim si adhæreat corpori, delictis favet. H Ideo ne delictum invalescat in me, peto a te vivificari, sciens quoniam concupiscentia carnis mortem operatur. C Pavimentum igitur pro corpore ponitur. Est enim pavimentum soli alicujus in levitatem maximam constructa soliditas : et corpus nostrum simili nitore levigatur.

26 *Vias meas enuntiavi et exaudisti ÷ me :*

Doce me justificationes tuas.

H Vias meas, id est opera peccati mei. Enuntiavi : per confessionem. Et exaudisti me : quia remisisti mihi peccata mea, nunc doctrinam indulge, quam in justificationibus tuis edocear. C Et doce me justificationes tuas : non ad audiendum sed ad faciendum, ille enim divinarum rerum doctus ostenditur, qui sibi credita fecisse monstratur.

27 *Viam justificationum tuarum instrue me :*

Et exercebor in mirabilibus tuis.

C H Viam justificationum, id est, justificationes quas legis littera protulit, spiritaliter capiam. Et exercebor in mirabilibus, id est in apostolicis, cæterisque doctrinis ecclesiasticis, quæ in ea lege sunt figuratæ. C Præbent enim intellecta miraculum : quando sic in præsentia sunt posita, ut longe futura significare videantur.

28 *Dormitavit anima mea præ tædio :*

Confirma me in verbis tuis.

H Dormitavit anima : in hujus habitaculi mortalis statione. Præ tædio : imbecillitatis corporeæ. Confirma me : ut, ablato somno peccati, instanter in his præceptis invigilem. C Dormire obliviosi atque socordis est, dormire vero fessi et expectantis. Hanc autem dormitationem Cassianus acediam vocat.

29 *Viam iniquitatis amove a me :*

Et in lege tua miserere mei.

H Viam iniquitatis (id est, desiderium illud per quod ad peccandum venit) amove a me. Et in lege tua : apud te enim hæc lex constituta est, ut semper miserearis.

30 *Viam veritatis elegi :*

Judicia tua non sum oblitus.

H Viam veritatis elegi, id est, Christum Dei Filium, quem audivi venturum in mundum. Illa judicia non sum oblitus : quæ in Evangelio proferens ait : Hoc est judicium, ut qui credit in Filium habeat

vitam æternam (Joan. vi). C Eligere autem est de multis eligere unum.

31 *Adhæsi testimoniis tuis, Domine :
Noli me confundere.*

H Quia adhæsi testimoniis tuis : quia his adhærens, anteriorum facinorum indulgentiam merui : ideo peto, adjuva me, ne iterum in priora peccata reincidam, et ita ne me patiaris de iteratione peccati confundi, et in iudicio deinde tuo palam verecundiam pati.

32 *Viam mandatorum tuorum cucurri :
Cum dilatasti cor meum.*

H Cucurri viam : quando multa patiebar propter verbum tuum, ob spem futuræ beatitudinis. Dilatasti cor meum, scilicet in latitudine charitatis et spei et fidei. C Vel dicitur dilatatum, scientiæ latitudine. Cum enim anima lumen veritatis accipit, in multis agnitiones aperitur, et latior redditur virtutibus cognitis.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Beata plebs expetit : ut in lege Domini ejus debeat munere custodiri. B Et bene, suscipiens appellatur : quæ dicit Da mihi intellectum. Ipsa quoque jur vocatur, quæ in eadem semper intentione persistens, a vanitate sæculi oculos averlit.

B He H B Ipsa vel suscipiens.

33 *Legem pone mihi, Domine, viam justificationum
tuarum :*

Et exquiram eam semper

H Propheta in persona Ecclesiæ dicit : Legem, id est, Christum pone mihi (lex enim Christus est), ac dicat : Temetipsum pone mihi, hoc est venire digneris, et exquiram te semper : ut tua mandata custodiam. C Vel quia superius dixit, in lege tua miserere mei (quod dictum est de Veteri Testamento, quod nullum potuit salvare per se) nunc dicit de lege Novi Testamenti, quam cupit venire.

34 *Da mihi intellectum et scrutabor legem tuam :
Et custodiam illam in toto corde meo.*

C Omnis enim intellectus a Deo tribuitur, sed tamen nonnunquam ad studia prava deflectitur. H Sed hic rogat Ecclesia, ut intelligat discretionem inter bonum et malum, inter litteram et sensum : ut custodiat illam in toto corde, id est, ex tota dilectione. C Sed cum prius dixit, viam mandatorum cucurri, quid est quod iterum petit, quæ se prius accepisse memoravit, scilicet legem, mandatorumque viam? quia dona Domini continue sunt petenda, ut conserventur : semper enim dat qui donata conservat.

35 *Deduc me in semita mandatorum tuorum :
Quia ipsam volui.*

H Semita minor est quam via, hoc est arcta et angusta via, id sunt mandata arctiora, quæ ducunt ad vitam, quia lata et spatiosa via ducit ad mortem (Matth. vii). Quia ipsam volui : ac si dicat : Non concupivi aliud nisi tua mandata implere. C Semita, Novum Testamentum est : vis, Vetus, spirituales semite gratiam petit, quæ ad cælum ducit.

A 36 *Inclina cor meum in testimonia tua :
Et non in avaritiam.*

C Inclinari cor suum petit in testimonia Domini, ubi non per rapacem avaritiam, sed per laudabilem humilitatem præstante Domino pervenitur, sciensque cohors illa sanctorum, avaritiam capacem esse vitiorum, ideo hanc postulat a se amoveri. Avaritia est enim flagrans omnino desiderium rerum temporalium.

37 *Averte oculos meos ne videant vanitatem :
In via tua vivifica me.*

C Deprecatur plebs beata, ut oculos cordis avertat a mundanis delectationibus, quia nos per oculos peccare non dubium est, dum in ambitione diversarum rerum traducimur. Sed additur apta petitio, ut in via sua, id est in Christo vivificare dignetur. Hic notantur illi, qui diversis spectaculis occupantur, qui mulierum fædo amore rapiuntur, a quibus oculos avertere nolunt.

38 *Statue servo tuo eloquium tuum :
In timore tuo.*

C Statue dicit, quasi stare fac, id est infige, consolida atque confirma, ne sanctum eloquium possimus fugaci oblivione amittere. Quia plurimi eloquia Domini suscipiunt negligenter, et tanquam fabulas inutiles audire declinant, ideo addidit, in timore tuo, ubi nunquam culpa acquiritur, nec ad desidie discrimina pervenitur.

39 *Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum :
Quia : judicia tua jucunda.*

A C Jure ergo postulat sibi amputari opprobrium, quod ex suspitione venit. Sæpe enim aliquem judicamus talem ex suspitione, qualis non est, et invenimur mendaces, et incurrimus ita opprobrium, tale opprobrium et confusionem petit amoveri, unde reus poterat inveniri. Suspicio enim sæpissime probatur incerta, quæ vero Christiano non convenit. Et sic exponendo oportet quod poni conjunctionaliter. Judicia tua jucunda, primo confessus est infirmitatem suam, nunc Domini laudat judicia, cujus verbum verum est veraque sententia. Ideo amator veritatis merito sibi jucundum dicit Domini eloquium, per quod requiem et coronam se novit acquisiturum.

40 *Ecce concupivi mandata tua :
In æquitate tua vivifica me.*

C In hoc enim versu sancta cohors se dicit consecutam plenitudinem gratiarum, quia concupivit vera mandata Dei, quæ veram prudentiam conferunt et salutem. Æquitas autem est verbum Patris, in quo se vivificari postulat.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Postulat congregatio sancta salutarem sibi Dominum debere concedi, ut inimicos de tanta remuneratione confundat, et in lege Domini assidua meditatione proficiat. B Ipse ergo Dominus et Salvator, Vau litteræ vocabulo designatur, id est et ipse, videlicet cui dicitur, tu autem idem ipse es, id est æternus.

B Nota quam pulchre quinta littera, ipsa sexta

nuncupetur, et ipse videlicet cui dicitur: Tu autem A idem ipse es (*Psal. c1*), id est æternus. In cujus fide etiam Ecclesia ipsa esse, id est una eademque devotione semper hic et in futuro cum eo regnare promeruit.

H B Vau : Et ipse.

41 *Et veniat super me misericordia tua, Domine :
Salutare tuum secundum eloquium tuum.*

C Precatur ergo sancta congregatio, ut supra eam Dominus Salvator adveniat, qui est misericordia peccatorum, et vita fidelium. Salutare ecce ut Christum esse misericordiam istam esse ostenderet, addidit salutare tuum. Qui bene salutare dicitur, per quem salus gentibus venit, qui mundo ægrotanti medicinam suæ pietatis attribuit. Secundum eloquium, id est secundum promissionem quam per prophetas pollicitus es.

42 *Et respondebo exprobrantibus mihi verbum :
Quia speravi in sermonibus tuis.*

C Exprobrant enim verbo qui Filium dicunt esse minorem. Vel, qui cum carne passum minime crediderunt. Utique etiam ideo dicit respondendum. Quia speravit in sermonibus Dei quibus dixit: Cum veneritis ante reges et principes, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, dabitur enim vobis quid loquamini (*Matth. x*). Exprobrant etiam infideles martyribus in passione et tormentis verbum fidei dicentes: Ubi est Deus vester?

43 *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque :*

Quia in judiciis tuis supersperavi.

C Et ne auferas hoc verbum fidei, de quo Apostolus ait: Hoc est verbum quod prædicamus (*1 Cor. 1*). Rogat ergo, ut confessionem veritatis de ejus ore nullæ pœnæ, nullus terror extorqueat, sed constanter in fide maneat. Iniqui enim cum molestantur, desperant; sancti autem viri si affligantur, spem magis suæ dilectionis accipiunt.

A C Sed cum dicit, usquequaque, significat verbum veritatis ad tempus aliquibus fuisse ablatum, ut Petro ter neganti, sed non usquequaque ablatum sibi fuit, quando culpam fletibus diluit et sanguinis effusione mundavit.

44 *Et custodiam legem tuam semper :
In sæculum et in sæculum ÷ sæculi .*

C Custodire se legem dicit Domini semper, quia in ipsa variari nefandum est. Interdum semper ponitur usque ad finem hujus sæculi: sed hic cum dicit in sæculum sæculi, illam perennitatem significat, quæ non habet finem. Novit enim consuetudinem angelorum sæculi, illam perennitatem significat, dare.

45 *Et ambulabam in latitudine :
Quia mandata tua exquisivi.*

C Latitudo autem ista est charitas, de qua scriptum est. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris (*Rom. v*). Quam ideo meruit, quia mandatorum intelligentiam quæsivit. H Diligenter enim exquisivit, et scrutatus est ad hoc, ut crederet et intelligeret.

46 *Et loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum :*

Et non confundebam.

C Loquebar de testimoniis Dei, quoniam petierat et acceperat, ut responderet exprobrantibus sibi verbum. Qua firmitate roboratus, inter reges sæculi non se dicit esse confusum, sed veritatem quam mente conceperat, intrepidis sermonibus proferebat. Confunditur autem ille, cujus per ratiocinationem dicta vincuntur; ad verecundiam autem venire non potest, qui veritatis ipsius testimonio roboratur.

47 *Et meditabar in mandatis tuis :
Quæ dilexi.*

C Hic ostendit frequentatæ meditationis arborem, meditari enim mandata non potest, nisi qui ea assidua lectione cucurrit, et ut evidentius hanc frequentiam declararet, addidit, quæ dilexi: negligere enim nunquam potest homo ea quæ diligit.

48 *Et levavi manus meas ad mandata tua quæ dilexi :*

Et exercabar in justificationibus tuis.

C Levare autem manus, significat bonis operibus occupari. Ille levat manus ad mandata, qui facit eleemosynas, quas fieri jubent mandata. Exercetur in justificationibus, qui quærit boni operis frequentationem proficere. H Vel qui in his, quæ per litteram indicabantur, spiritualem intellectum conatur invenire.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Chorus sanctorum, spem promissionum Domini, sensibus nostris commendans, asserit fideles adversa mundi sustinere, quibus æterna vita promittitur. B Ista ergo vita quæ hic in spe, illic in re percipitur, olivæ nomine quam Zai littera designat exprimitur; quia et hic sanctorum facies exhilaratur in oleo, et illic perfectius Spiritus sancti æterna visione pinguescit. Nomen autem fornicationis congruit peccatoribus dereliquentibus legem Domini.

B Zai, oliva vel fornicatio.

B Et quia septiformis est Spiritus sancti gratia recte septima littera vocitatur oliv.

49 *Memor esto verbi tui servo tuo
In quo mihi spem dedisti.*

C Ex humana consuetudine, memor esto, dicitur Deo, qui nihil potest ullatenus oblivisci. Non ergo hoc dicit, quia dignum erat in illa majestate ponere injuriam oblivionis, sed precatur, ut cito servo conferat promissionem, quam in Evangelio promissit. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur (*Mat. v*). Servo tuo, subaudiendum implere promissum In quo mihi (id est in illa, scilicet promissione verbi tui) spem dedisti.

50 *Hæc me consolata est in humilitate mea :
Quia eloquium tuum vivificavit me.*

C Cum dicit hæc me consolata est, ostendit inter ærumnas sæculi, hoc sibi fuisse solatii: ut in presenti vita affligeretur, et de futura promissione gau-

deret. In humilitate : quia senecta probatur humilitas omnia pro Christo patienter sustinere. Quia eloquium tuum vivificavit. Causam consolationis suae ponit : promissio quippe tanti iudicis firmavit animam sustententis, et spes consolationis vivificavit afflictum.

51 *Superbi inique agebant usquequaque.*

A lege ÷ autem : tua non declinavi.

C Superbos, id est malignos atque tyrannos crudeliter egisse commemorat : qui non vivificandi sed potius mortificandi sunt. A lege tua non declinavi, scilicet ut illi putabant, qui persequebantur innoxios : sed significabat se in veritatis mansisse jugiter sententia.

52 *Memor fui iudiciorum tuorum a saeculo, Domine : Et consolatus sum.*

C Memor est iudiciorum : qui plectibilia non praesumit perpetrare peccata. Quia metu poenarum revocatur, qui Domini iudicii recordatur. A saeculo : significat cum administrari coeptus est mundus. Consolatus sum : quia nunquam deserit suos famulos divina virtus.

53 *Defectio tenuit me pro peccatoribus :*

Derelinquentibus legem tuam.

C Necessesse est enim, ut sanctum virum alterius culpa contristet, et se dolore defecisse dicat, dum animus pius desiderat salvos fieri universos : et quem non optat excedere, affligitur, cum ei poenas cognoverit imminere : unde sancta cohors martyrum, non tantum poenis suis, quantum tyrannicis torquebatur excessibus. H Ideo non vult quemquam peccare, sed omnes cupit viam veritatis agnoscere.

54 *Cantabiles mihi erant justificationes tuae :*

In loco peregrinationis meae.

C Cum dicit cantabiles : significat psalmodiam cum magna delectatione peragendam. Cantus enim semper relevat labores, et non sinit subripere tedium animo. Locus peregrinationis, est mundus ubi peregrinantur omnes qui Domino Christo devoti sunt.

55 *Memor fui in nocte nominis tui, Domine :*

Et custodivi legem tuam.

A C Per noctem mundum istum significari posse non dubium est, in quo peccatorum regnat obscuritas. C Sed utinam oculos corporeos clauderet, et non cordis lumina periculosius excæcarent. In hac enim nocte memor est nominis Dei : qui beneficia ipsius non suis meritis, sed divinis muneribus applicat : et per hoc legem Dei custodit. A vel in nocte adversitatis : ubi magis gratias agere oportet quam in die prosperitatis.

56 *Hæc facta est mihi :*

Quia justificationes tuas exquisivi.

C Hæc, scilicet nox facta est mihi, subaudi consolatio. Sequitur causa, quare illi nox facta sit consolatio : quia justificationes tuas exquisivi. Tuas dici non meas : et ideo mundi tenebris non potuit obcæcari, quia illi nox tribulationum facta est, id est ad utilitatem et profectum facta est. Hoc enim alicui fieri dicimus quod frugi illi est.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

A B Agmen beatum desiderat videre faciem Domini : quia ejus mandatis noscitur obsecutum. B Et quia hoc desiderium in resurrectionis gloria perficietur, octava littera, vitæ vocabulo gaudet.

H B Heth : vita.

Heth vita : quæ in divinis Scripturis reperitur : qui est Christus.

57 *Portio mea Domine :*

Dixi custodire legem tuam.

C Portio a parte dicta est : illius enim partis sumus, cujus voluntatibus obedimus : unde merito portio piorum Deus dicitur. Dixi, id est, statui, decrevi atque promisi, præcepta Dei servare : unde et factus est in Domini portione.

B 58 *Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo :*

Miserere mei secundum eloquium tuum.

C Postulat enim plebs fidelis debere compleri misericordiam adventus Christi, quo mundo poterat salutaris apparere. Secundum eloquium, illud scilicet quo promittit sanctis suam beatam nimis et incomparabilem per omnia visionem.

59 *Cogitavi vias meas :*

Et converti pedes meos in testimonia tua.

C Ordinem humanæ conversationis exponit. Prius enim est vias suas cogitare, id est actus humanos districtius pensare, et sic ad Domini mandata pedes suos convertere : in quibus si aliquis ambulat, potest firma habere vestigia. Dicendo pedes meos converti : ostendit primitus fuisse perversos.

60 *Paratus sum et non sum turbatus :*

C *Ut custodiam mandata tua.*

C Paratum se ad præcepta Dei custodienda ille testatur, qui nec persecutores metuit, et illecebras hujus sæculi a suis sensibus effugavit. Non sum turbatus, ad tribulationem sustinendam propter Christum (improvisa enim conturbant : sed deliberata sententia animum perturbari non sinit.) Infert etiam ad quod paratum se esse dicebat, scilicet ut mandata Dei custodiret : quia sic integre servantur, cum adversitas nulla metuitur.

61 *Funes peccatorum circumplexi sunt me :*

÷ Et : legem tuam non sum oblitus.

C Cum dicit funes peccatorum : ostendit tot laqueos esse, quot peccata committimus : et hoc referendum est ad corporis pravitatem, fieri enim potuit ut caro delictorum funibus ligaretur, animus autem incentivis viliis reluctans, legis Dei non fuisset oblitus. Funes autem, sunt implicita et tortuosa ligamina : talia etiam sunt peccata quibus se delinquentes semper astringunt.

62 *Media nocte surgebam ad confitendum tibi :*

Super judicia justificationis tuae.

C Media nocte : scit enim hoc tempore primogenita Ægyptiorum percussa (Exod. xii) ; scit Petri et Pauli vincula resoluta ; scit quoque sponsum media nocte esse venturum (Act. xii) : ideo eodem tempore surgit ad laudes, ne inter fatuas virgines ei janua clausa remaneat (Matth. xxv). Nec vacat quod

dicit surgebam; quia surgit qui semper ad Dei A
præconia festinat. Ad confitendum, id est, ad lau-
dandum iudicia justitiæ Christi.

63 *Particeps ego sum omnium timentium te :*
Et custodientium mandata tua.

C Quisquis enim in novitate vitæ ambulaverit erit
particeps Christi. Et quia dixit omnium timentium,
ne illos tantum advertisses, qui Dei iudicia servili
timore formidant, addit et custodientium mandata
tua : qui devotissimi comprobantur, timore castis-
simo et amore reverendo.

64 *Misericordia Domini plena est terra :*
Justificationes tuas doce me.

C Misericordia Domini cum dicit plenam esse
terram : ostendit utique dilatazione Christianæ fidei :
quam sic misericorditer implevit, ut undique va-
nissimæ superstitionis nomen evacuasse doceatur. B
Justificationes tuas doce me. H hoc est tua man-
data, ut illa intelligam et prædicem et opere im-
pleam.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Populus beatus gratias agit, humiliatum se
fuisse, ut ad justificationes Domini perveniret, B
nomenque litteræ præsentis exponens : bonum suum
dicit, verum Dei humiliter meditari.

H B Theth, bonum.

65 *Bonitatem fecisti cum servo tuo, Domine :*
Secundum verbum tuum.

A C Nunc collata sibi a Domino munera profite-
tur. Bonus quippe Dominus servis suis tribuit boni-
tatem. Et quæ sit illa bonitas subter exponit, dum
dicit : Bonum mihi quod humiliasti me : de af-
flictione enim salutarî gratias agit, non de felicitate
mundana. Intellexit enim bonitatem illam debere
dici unde proficitur, non unde inani exultatione
gaudetur. Sic bonitatem facit medicus cum secat
vulnera, sic pater cum cædit filium. Secundum
verbum tuum : illud, scilicet quo dicitur, Qui se
humiliat exaltabitur (Matth. xxiii). H Vel bonitatem
fecisti : quando in carne nos redemisti Secundum
verbum tuum : quod promisisti Abraham aliisque
patriarchis.

66 *Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me :*
Quia mandatis tuis credidi.

C Docet autem Deus bonitatem inspirando desi-
derium charitatis, docet disciplinam, cum patien-
tiam in tribulatione donat, docet scientiam, ut sciat
homo discernere inter bonum et malum, inter vitam
et mortem. Credidi, C id est præceptis tuis obedi-
vi, H vel opere implevi. Præmittit autem scientiæ disci-
plinam, ut quis primitus in se facere debeat discipli-
nam, et postea docendo in aliis.

67 *Priusquam humiliarer ego deliqui :*
Propterea eloquium tuum custodivi.

C Vide quomodo in hoc versu humana vita descri-
batur. Prius enim peccasse se dicit, cum teneretur
originali vitio obnoxius, post humiliatum se esse
professus est, ut culpa careret quam contraxerat in
radice peccati; ad postremum custodivit Dei elo-

quium, quia meruit humiliari, sicut ait Apostolus :
Humilibus autem dat gratiam (I Petr. v). Et, ut ex-
cedentium licentiam cohiberet, post humiliationem
suam, eloquium Domini, id est sanctas Scripturas
se dicit ejus dono custodisse.

68 *Bonus es tu :*

Et in bonitate tua doce me justificationes tuas.

C Petit bonum magistrum, ut in sua bonitate
dignetur docere discipulum, ut justificationes, quas
lectione didicerat, opere sciret. Tunc enim perfecte
discuntur mandata cum fiunt.

69 *Multiplicata est super me iniquitas superborum :*
Ego autem in toto corde scrutabor mandata tua.

C Dicit enim multiplicatam super se persequen-
tium iniquitatem, et ideo petit ne pœnis gravibus su-
perborum ejus devota humilitas macularetur, sed
potius quantum illi contenderent sanctos seducere,
tantum isti viderentur mandatis Dominicis adhære-
re, et mandatorum scrutatores amplius effici. Et ita
factum est ut qui pœnis temporalibus sanctos vincere
tentaverunt, et a lege Dei dividere nisi sunt, tanto
illos mandatorum scrutatores amplius effecerunt.

70 *Coagulatum est sicut lac cor eorum :*

Ego vero legem tuam meditatus sum.

C Per lac coagulatum, vult intelligi conduratam
superborum iniquitatem, quæ more lactis in cras-
siorem substantiam fuerat contracta. Lac autem
dictum a liquore, quia de interna substantia natu-
rali liquore decurrat, a enim in i convertitur ut ami-
cus inimicus, et his similia. Ego vero legem tuam,
id est quantum illi in malo durescebant, tantum
iste a lege Dei segregari non poterat.

71 *Bonum mihi quia humiliasti me :*

Ut discam justificationes tuas.

C Bonum sibi dicit quod pœnis sævientium sub-
debatur, non præsentia cogitans, sed futura desi-
derans. Coeperat enim de illa dulcedine gustare
cœlesti, quæ omnes suavitates excedit. Talis siqui-
dem humilitas cœlestis Hierusalem tangit gloriosa
fastigia. Nam sicut superbia mergit ad tartarum,
ita ista humilitas tollit ad cœlum. Ut discam justi-
ficationes tuas, id est ut facerem quod docuisti.
Tunc enim perfecte discitur, quando præcepta Dei
fidei actione monstrantur.

72 *Bonum mihi lex oris tui :*

Super millia auri et argenti.

D C Cum dicit lex oris tui, non jam prophetarum
nec apostolorum, sed præcepta evangelica, sibi
testatur pretiosissima, quæ sunt ore Christi prolata.
Super millia, quasi diceret super omnia millia auri
et argenti, quod infinitum atque incomprehensibile
est, sic enim dilectio ista tanta meruit judicari, ut
nulla res potuisset ei æquari, ut auri argentique
omnis copia posset vilescere, millia auri et argenti
dixit, quidquid enim dixeris, semper excedit. Ideo
facta est comparatio absque similitudine, pretium
sine modo, amor sine fine.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Cohors gloriosa petit intellectum mandato-

ram sibi debere concedi, ut veræ vitæ munere perfruat, expetensque ut Domini misericordia fiat immacolata, ne possit in illa iudicatione confundi.

B Et recte scientia vel principium nuncupatur littera, in qua fideles ab illo capiendi quærent intellectum a quo vivendi sumpserunt exordium.

H B Ioth, scientia vel principium.

73 *Manus tuæ fecerunt me et plasmaverunt me
Da mihi intellectum ut discam mandata tua.*

C Manus tuæ operationis Dei virtutem ostendunt. Et quod additur, fecerunt me, ut quidam volunt, fecerunt ad animam pertinere; plasmaverunt, ad corpus quod de limo terræ cognoscitur esse formatum. Iusta voce clamat factura auctori: Da mihi intellectum, a quo cognoscor esse plasmata. Sed qualem non istum de quo sibi homines esse videntur sapientes, sed quo Domini mandata cognoscat, ut quem Adam per inobedientiam perdiderat, cohors sancta per inobedientiam adipiscatur. Istum ergo purum contemplabilem et devotum, quem ante peccatum Adam possidebat, petit intellectum, **H** quo mandata Dei intelliguntur et custodiuntur.

74 *Qui timent te videbunt me et lætabuntur:*

Quia in verba tua supersperavi.

H Qui timent te, vox Ecclesiæ, id est illi qui timent Deum, et alios vident Dei mandata observare, magna lætitia lætabuntur, quia in verbo tuo spero, **H** C, id est in Christo, **C** ubi nunquam decipit spes. Petit ergo Ecclesia talia in se fieri, unde omnium devotio possit augeri, ad imitationem enim rerum laudabilium, proposita semper exempla proficiunt, quasi diceret: Si illam gratiam mihi contuleris, ut diligenter faciam et persciam præcepta tua, videbunt hoc qui timent te, etc.

75 *Cognovi, Domine, quia æquitas iudicia tua:*

Et in veritate tua humiliasti me.

H Æquitas, Christi est, ut peccatores arguat pro delictis; veritas, ut superbos humiliet a prosperitatibus suis. Ergo quia me humiliasti ut corrigeres, fiat tunc misericordia tua ut consoletur me. **C** Cognovi ergo dicit, id est, expertus sum, scilicet in rebus passionibus et beneficiis, quod omnia æquavit iudicia tua in puniendo et parcendo.

76 *Fiat misericordia tua ut consoletur me.*

Secundum eloquium tuum servo tuo.

C Consolatio est enim, quando miseriarum patientiam donat, tormenta sua retemperat, et afflicti animi mœrores promissione beatitudinis confortat. **D** Secundum eloquium, subjunge: fiat, id est secundum promissionem, qua spondit in Evangelio se passuros tormenta minime relicturum.

77 *Veniant mihi miserationes tuæ et ultiam.*

Quia lex tua meditatio mea est.

C Per miserationes Christi, vitam se vult consequi æternam, quia sola illa bene dicitur vita, quam nulla molestia sollicitat, nec mors suspecta contristat. Quia lex tua, illa enim meditatio beatos facit, quæ operibus bonis cœlorum regna conquirit. Non ergo per istam solum meditationem beati efficiamur,

quæ lectionis repetitione tractatur, sed quæ operibus impletur.

78 *Confundantur superbi quia injuste iniquitatem fecerunt in me:*

Ego autem exercebor in mandatis tuis.

C Confundantur, ad emendationem pertinet, non ad supplicium, tunc enim bene confanditur conscientia peccantis, quando mala pristina propria voluntate damnantur, et incipit odisse quod antea videbatur diligere. Quia iniquitatem fecerunt in me, quid enim injustius quam eos velle persequi, qui mandatis Dei videbantur occupari? Ego autem exercebor, ponit salutare remedium, scilicet exercitium mandatorum contra persecutores crudeles, sola enim patientia in tormentis vincit illos.

79 *Convertantur mihi timentes te:*

Et qui noverunt testimonia tua.

C Convertantur mihi, id est ad te; ad Dominum enim bene intelligitur converti, qui in ecclesiastica congregatione cœperit versari. Et qui noverunt, id est quos lectio divina jam imbuat, sed necdum opera salutaris instruxit. Tales sunt incipientes bene vivere quos petit sic converti.

80 *Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis:*

Ut non confundar.

H Hic cor pro anima ponitur, ac si dicat: Fiat anima mea sine peccato mortali, et hoc in justificationibus, id est ut non similis reus in justificationibus, sed mundus a transgressionibus earum. Vel, ut sim immaculatus, et hoc non ex me, sed justificationibus tuis. Ut non confundar, hoc est, ut non habeam confusionem æternam. Confundantur quidem superbi ad correctionem, et non confundar ego ad pœnam æternam.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Peregrinus in hac terra populus nimium desiderium suum in adventu Domini consistit, enumerans quantam superbiorum insecutionem pertulerit. **B** Cujus mentis devotio per Caph litteram designatur, quæ manus interpretatur, per quam opera vel cordis vel corporis exprimentur.

H B Caph, manus.

B Caph autem, ita manus interpretatur ut ejusdem manus palmam sive volam significat, id est non contractam eam, sed apertam expansisque digitis insinuet. Ideo manus opera, vel corporis, vel cordis, vel ipsius amoris interni, significat. Apertio vero ejus significat id quod Propheta commendat, dicens: Revela Domino viam tuam et spera in eum, etc. (Psal. xxxvi.)

81 *Defecit in salutare tuum anima mea:*

Et in verbum tuum supersperavi.

C Defecit anima mea, significat lassata est atque fatigata, quod per nimia solet evenire desideria. Mos enim iste humanitatis est, ut, quod omnino concupiscimus, in eo lassari atque deficere videamur. Sed, ut intelligatur quo defectus iste pergat, addit: In salutare, quod Hebræa lingua dicitur Jesus,

et ne aliquis ita exponendum et sentiendum dubitaret, adjunxit: Et in verbum tuum, id est unigenitum Filium, qui est Dei virtus.

82 *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum: Dicentes, Quando consolaberis me?*

Defecerunt oculi cordis: et vide, in eloquium, non ab eloquio, defecisse. Deficere enim ab eloquio Dei est totius honi privatio; in eloquium vero ejus deficere, semper augeri est. Dicentes, cum lingua loqui soleat, dicit oculos locutos, ut ostendat luminosa cordis desideria, silentioso quodam sermone proclamare, et præ clamore ardentissimo deficere, et tam diu se dicit defectum istum pertulisse, donec expectata incarnatio Dei cordis appareret aspectibus.

83 *Quia factus sum sicut uter in pruina: Justificationes tuas non sum oblitus.*

C Causam cur adjuvandum se et consolandum petat hic ponit. Uter enim, corpus mortale significat; pruina, cœleste beneficium conversionis ostendit, per quam evenit ut caro nostra lasciviens afflictione pœnitentiæ contrahatur. Uter igitur in pruina, nativo colore desertus, glaciali rigore contrahitur; sic corpus sanctorum, incentivo vitiorum calore vacuatum, beneficio conversionis attrahitur: et cum sic fuerit feliciter maceratum, provenit quod sequitur, ut justificationes Dei nullatenus valeant oblivisci.

84 *Quot sunt dies servi tui:*

Quando facies de persequentibus me iudicium.

C Sciens cœtus sanctorum usque ad finem mundi se tentationibus diaboli subjacere, interrogat quando mundus iste finiatur, ut de persecutoribus, id est diabolo cum ministris præparata ultio compleatur, non quia vitæ suæ tempus volebat agnoscere, sed celeritatem futuri postulabat iudicii, in quo jam beatis erit requies et gaudium sine fine mansurum.

85 *Narraverunt mihi iniqui fabulationes: Sed ut non lex tua.*

H A C Iniqui, sunt hæretici vel Judæi vel gentiles philosophi. C Quorum doctrina inanibus fabulis est comparata, quia a lege Dei omnino discrepat et a catholica veritate discedit.

86 *Omnia mandata tua veritas: Iniqui persecuti sunt me, adjuva me.*

C Veritas enim semper verum loquitur, sed perfidi eam quibusdam nebulis obcœcare contendunt. Et persecuti sunt, jubendo perversa, falsa suadendo. Adjecit, adjuva me, quasi contra immanem belluam et hostem crudelissimum se adjuvari postulat contra sic fabulantes.

87 *Paulominus consummaverunt me in terra. Ego autem non dereliqui mandata tua.*

C Dum dicit paulominus et nimietatem persecutionis ostendit, et se tamen non defecisse Dei munere declaravit. In terra, in hoc sæculo. Ego autem non dereliqui mandata tua, scilicet quia suam constantiam in martyrio usque in finem vitæ ostendit et tenuit.

A 88 *Secundum misericordiam tuam vivifica me: Et custodiam testimonia oris tui.*

C Vivifica me, dixit secundum misericordiam, id est, in illa vita æterna constitue, ubi sanctorum vita est. Ut custodiam, H vel ea quæ in lege mandasti, vel illa quæ in evangelii protulisti. A Nullo modo martyres testimonia Dei, id est martyria, martyr enim *testis* dicitur, custodirent, nisi Domini misericordia Dei vivificarentur; vivificati sunt enim, ne amando vitam negarent vitam, et negando vitam amitterent vitam; ac sic qui pro vita veritatem deserere noluerunt moriendo pro veritate vixerunt.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

B C B Plebs fidelis, virtutem Domini factaque describens, dicit omnia temporalia posse finire, mandata vero ejus nequaquam terminum reperire, B quorum disciplinæ subdita proclamatur: In æternum non obliviscar justificationes tuas.

A B Lamech, disciplina.

B Et ideo Lamech *disciplinam* sonat, quia Dei disciplinæ plebs fidelis libentissime subdita est.

89 *In æternum Domine:*

Verbum tuum permanet in cœlo.

C Permanet igitur verbum Dei in æternum in cœlo, id est, in unoquoque sancto, quos de morte facit vivere, id est, per mortem temporalem vivere æternaliter; est enim in illis cœlum, vel illi sunt cœlum, qui se cœlesti conversatione tractare noscuntur. Vel, in cœlo, id est, in angelis, in quibus Deus habitat. Manet igitur in illis semper verbum Dei, quia illi jugiter in Dei ministerio et laude firmissima deliberatione consistunt.

90 *In generatione et generatione veritas tua: Fundasti terram et permanet.*

H C In generatione et generatione, tempora significat quibus duo populi Domino crediderunt, unus legis et prophetarum, alius Evangelii et apostolorum, C in quibus est veritas, id est, ipse Dominus Christus. Fundasti terram, hoc est constituisti sanctos, qui sic fundati sunt, ut in Christi credulitate permanent. Et hæc est causa cur in generatione veritas est; quia fundata est terra, id est, credentes. Si enim ipse non fundasset sic terram, id est confirmasset, nec prior generatio nec sequens vel credere in Christum, vel permanere in fide potuisset.

D 91 *Ordinatione tua perseverat dies Quoniam omnia serviunt tibi.*

C Quoties singulari numero dies ponitur, venturus ille significatur, qui unus atque æternus est, et non habet noctem; de quo scriptum est: Et erit illis Dominus lumen æternum (Apoc. XXI). Et ne quis, quomodo hoc fieri posset, interrogaret dubitando, adjecit omnia servire Creatori, qui pro sua voluntate et temporalia et æterna disponit.

92 *Nisi quod lex tua meditatio mea ÷ est: Tunc forte periissem in humilitate mea.*

C Meditatio quippe legis est illa quæ præcepit vel cogitare vel facere, ut interiore quasi consiliario

firmatus tormenta possit sævientia intrepidus superare. In humilitate, in afflictionibus dicit, quas pia voluntate toleravit, a quibus se gaudet ereptum, quando meruit ad sanctum pervenire martyrium. Humilitas ista a quibusdam necessitate subitur, ab aliis, ut a sanctis, voluntate suscipitur.

93 *In æternum non obliviscar justificationes tuas.*

Quia in ipsis vivificasti me.

C Nullus enim fidelium debet oblivisci illorum beneficiorum Domini, a quibus vitale munus noscitur accepisse, hæc autem beneficia sunt justificationes, quæ nobis vitam animæ præstiterunt in fide. Possunt enim fortasse alia memoriæ decidere, beneficium autem nullus fidelium obliviscitur, in quo vita præstatur.

94 *Tuus sum ego salvum me fac.*

Quoniam justificationes tuas exquisivi.

C Tuus sum ego, non potest dicere vere qui se novit peccato servire. Servus enim vitiorum non meretur Dominum habere sanctorum. Illud autem considera, quod dum professa fuerit cohors sancta se esse Domini, adhuc petit ut salva fiat, utique in illa judicatione futura, cum beati intrant in requiem sempiternam. Sed quare salus ista petatur assidue, subter adjunxit dicens: Quoniam justificationes tuas exquisivi. Alii honores, alii mundi gaudia, alii connubia quærent, ego justificationes tuas.

95 *Me expectaverunt peccatores ut perderent me :*

Testimonia tua intellexi.

C Me expectaverunt, scilicet mali suasores blandiendo. Quod agebant, ut meam animam vulnere pravitatis sauciarent. Ostendit vero per hoc quod ait, expectaverunt, pœnam martyrii non fuisse acceleratam et præcipitatam, ut gravior fieret pœna protracta quam subitanea; gravior est enim ista persecutio, quæ et coronam martyrii suspendit, et mortem animæ suadere non desinit. Sed intelligens iste testimonium Dei non poterat ad vitia nefanda perducere, unde illi soli a tali periculo liberantur qui Domini illuminatione firmantur. Intellexi autem exponatur, id est, operatus sum, sicut in alio psalmo dicitur: Beatus qui intelligit super egenum (*Psal. xl*), id est, subvenit egeno. Ille enim qui operatur secundum testimonia, non potest ad vitia, ut diximus, nefanda perducere.

96 *Omnis consummationis vidi finem :*

Latam mandatum tuum nimis.

C Consummatio est enim omnium virtutum perfectio, cui consummationi Christus est finis, quem videri vidisse dicit, cum eum illuminata mente credidit esse venturum. Latum mandatum significat charitatem, quam circa Deum habere jubemur et proximum. Nam quid latius esse dici potest, quam quod universam legem et prophetarum dicta concludit? Nam, ut Salvator docuit, in his duobus mandatis charitatis lex omnis et prophetæ pendent (*Matth. xxii*). H Prævidit ergo Propheta in spiritu Christum omnia consummasse, quæ scripta sunt de eo in lege, pro-

phetis et psalmis. Propter quod in cruce dixit: Consummatum est (*Joan. xix*).

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Populus beatus prophetarum atque Evangelii meditatione proficiens super docentes se ac seniores, asserit se divina intellexisse mandata, B quod ergo mem interpretatur *ex quo*: significat ex quo, hoc est quod dicitur H B: . Quomodo dilexi legem tuam, Domine? id est, ex quo affectu dulcedinis et amoris, ut significet ex intimo. Quod vero dicitur ex ipsis: significat ex ipsis Domini mandatis eorundem concipiendum amorem, unde dicit, a mandatis tuis intellexi.

H B Mem, ex quo vel ex ipsis.

97 *Quomodo dilexi legem tuam, Domine :*

Tota die meditatio mea ÷ est :

B C Dicendo, quomodo, promittit se dicturum quemadmodum legem Dei præcipua intentione et voluntate dilexerit. Tota die, continuum tempus significat, meditatur enim toto vitæ tempore legem Dei, qui omnia quæ facit, in laudem Dei agit. Si quis enim cum timore Dei cibos temperanter accipit, si somnos convenienter carpit, legem Dei meditatur in omnibus, quoniam se honesta et probabili actione commendat.

98 *Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo :*

Quia in æternum mihi est.

C Inimici intelligendi sunt obstinati Judæi, hæretici et pagani, qui præcepta Dei non operantur. Supra istos prudentem se dicit effectum, quoniam jussa Dei devotus implevit. Sed unde factus prudens fuerit, addidit: tuo mandato. Quoniam dum illi obedivit fideliter, cunctos errantes transcendit. Adjecit: quia in æternum mihi est, scilicet mandatum tuum, scilicet dilectio Dei et proximi.

99 *Super omnes docentes me intellexi :*

Quia testimonia tua meditatio mea ÷ est :

C Intendamus hic superiorem versum, ubi non dixit, supra patres, sed super inimicos; hic autem arguit magistros, scilicet Phariseos, quia ad litteram se tenentes, spiritalem intelligentiam negligebant. Supra tales igitur omnes doctores, merito cohors sancta se melius intellexisse dicit, quia sinceram Dei doctrinam accepit, sed et cur melius intellexerit, causam dicit, quia testimonia tua meditatio mea est.

100 *Super senes intellexi :*

Quia mandata tua quæsi.

Super senes intellexi. Senes dicit hic, non canos mente, sed corpore. Vult igitur dicere, melius intellexit populus novus (qui feliciter Christum suscepit) quam senior ille Judaicus, qui eum contemnendum judicavit. Quare intellexit super seniores addidit, videlicet: Quia mandata tua exquisivi: non hominum perversorum mandata servavi.

101 *Ab omni via mala prohibui pedes meos :*

Ut custodiam verba tua.

C Ab omni via mala: significat hæreticorum præ-

vas suasiones, quibus illi blandiuntur: vel omnium malorum prava opera, Pedes autem meos: significat assensum mentis, qui nos quodam vestigio ducit ad culpam: nisi pietas Dei nos abstraxerit. Ut verba tua custodiam: aliter enim verba Dei custodire non poterat, nisi cum illa pestifera suasio probatur expulsa.

102 *A judiciis tuis non declinavi:*

Quia tu legem posuisti mihi.

C A judiciis tuis dicit, id est ab illo quod tua voluntas constituit et vivendi regulam dedit, ab eo utique non declinavi. Quia tu legem posuisti mihi: hoc est Evangelium, quod totius plenitudinis donavit effectum: non ergo lex vetus (quæ officium pedagogi habet) hic accipitur.

103 *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua:*

Super mei ori meo.

C Quam dulcia, id est plus omnibus dulcia et maxime dulcia. Quia H transito melle (vel alio cibo) per palatum, nullum habet ultra saporem: eloquia vero Dei (sive in ore, sive in faucibus, vel in arcano abditi pectoris) semper dulcia sunt meditantibus ea. C Cum enim omnis gustus corporalis sit in palato et faucibus tantum, eloquia tamen Domini deglutita in cordis dulcescunt faucibus.

104 *A mandatis tuis intellexi:*

Propterea olivi omnem viam iniquitatis.

C Legem enim Dei edoctus, intellexit scriptum illud: Fili, noli ambulare cum impiis (Prov. 1). Item audierat: Perdidisti omnes qui fornicantur abs te (Psal. LXXII), talia quippe in mandatis Dei dum audisset, viam iniquitatis intellexit omnimodis exsecrandum, quæ justo Domino placere non poterat.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Cohors beata, pedibus suis Dominici verbi lumen radiare congaudens. B Expedit retributiones Domini perpetuas: ob quas hæc littera sempiterni nomen accepit. Porro quod piscis interpretatur: ostendit eum qui in fluctibus sæculi lumen verbi requirit.

H B Nun, sempiternum vel piscis.

105 *Lucerna pedibus meis verbum tuum:*

Et lumen semitis meis.

C Testatur beata cohors, pedibus suis verbum Dei (id est Scripturas sanctas) lucere, ne absentia veri luminis incidat in ruinam: quam per suam providentiam vitare non poterat. Et lumen semitis meis: H Ut hoc lumine præcunte, dum semitas vitæ istius gradimur, ad illam quæ vera via est perducamur. Lucerna ergo Scriptura sancta dicitur prophetarum: et Evangeliorum lumen, vel utrumque lumen et lucerna.

106 *Juravi et statui:*

Custodire judicia justitiæ tuæ.

C Jurare est enim jure orare, id est æquitatem dicere: ne velit quispiam quod promisit, in partem alteram declinare. Jurare igitur hic non significat sacramentum præstare (in quo invocando divinitatem veritatis testem adducimus), sed jurare est fir-

miter in animo constituere bonum propositum implere. Judicia vero justitiæ sunt: cum exaltat humiles, dejicit superbos.

107 *Humiliatus sum usquequaque:*

Domine, vivifica me secundum verbum tuum.

C Deum se dicunt membra Christi usquequaque humiliata: ostendunt multarum persecutionum se sustinuisse pericula, et ex humilitate sua secundum promissiones Dei vivificari se potunt. Verbum enim illud dici potest: Venite ad me, omnes qui laboratis, etc. (Matth. XI).

118 *Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine:*

Et judicia tua doce me.

C Oris autem voluntaria sacrificia seu beneplacita sunt: devotionem laudis offerre, non alicujus mandanæ utilitatis, sed propriæ voluntatis intuitu. Illa ergo petit ut reddantur accepta Deo: quatenus hac oblatione placatus, judicia sua eum doceat, quæ fidelibus mentibus dignatur aperire.

109 *Anima mea in manibus meis semper:*

Et legem tuam non sum oblitus.

H Anima mea in manibus meis: hoc est, quia animam meam in bonis operibus (secundum quod lex tua jubet) paratam semper habeo: vel quia paratus sum martyrium propter te sustinere. C. Hoc ubique semper præcipitur, hoc specialiter commonemur, ut sic redeamus ad legem: ne discedamus a lege. Per manus itaque, vel operationes, vel potestas intelligitur, vel promptitudo ad martyrium et passionem.

110 *Posuerunt peccatores laqueum mihi:*

Et de mandatis tuis non erravi.

H Quid sunt isti laquei: nisi tendiculæ diaboli vel suggestiones ejus? C In hac enim silva mundi, tot laqueos invenis, quot vitia contueris. Sequitur remedium, quod cognoscitur *contra ista venena pugnare*, scilicet quia a mandatis Dei minime declinavi. Ab illis enim qui non declinat, ulla deceptio non capitur: quia juxta ipsa mandata, non in ipsis insidiæ sunt. H Laqueus enim juxta viam, non in via ponitur: et si egressus de via fueris mandatorum, cades in laqueum.

111 *Hæreditate acquisivi testimonia tua in æternum:*

Quia exultatio cordis mei sunt.

C Ista hæreditas lucrativa æterna possessio est. Testimonia, sanctissima præcepta sunt. Merito, exultationem sui cordis esse dicebat hæreditatem regni celestis: ipse enim meretur ad eam pervenire, quod probatur de tali acquisitione gaudere. H Testimonia enim et præcepta tua, hæc sunt hæreditas justis, hic et in futurum in æternum.

112 *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum:*

Propter retributionem.

H Inclinavi cor meum, scilicet ad humilitatem. Inclinavi enim, id est humiliavi cor meum, ut te intelligere meruissem: quia superbi non inclinant cor suum in humilitatem. Et addit ad quid inclinaverit, scilicet ad faciendas justificationes: hoc est, tuas

mandata, quæ ego propter retributionem vitæ æternæ facere propria voluntate decrevi.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Catholicum examen iniquos odio sibi fuisse didicif, legem vero Domini se dilexisse : petitque ille sanctus populus, ut ab eo susceptus, mala sæculi evadat. B Nomenque litteræ exponit, cum dicit, Adjuva me et salvus ero.

H B Samech adjutorium.

113 *Iniquos odio habui :*

Et legem tuam dilexi.

H Iniquos odio habui : non naturam (qua homines erant) sed vitia et peccata, quibus legi Dei contrarii fuerant : quam ego diligo sicut tu præcepisti, ut opere impleam.

114 *Adjutor et susceptor meus es tu :*

Et in verbum tuum supersperavi.

H Adjutor in præsentia : susceptor, in sæculo futuro. C Adjutor : pertinet ad implenda mandata, quoniam sine ejus adjutorio, nec inchoare quidquam boni possumus, nec implere valemus. Vel susceptor : quando nostram naturam assumpsit. Et in verbum tuum speravi. H Hoc est in Christum. C Qui est præsidium summum.

115 *Declinate a me, maligni :*

Et scrutabor mandata Dei mei.

H Declinate a me, maligni : hoc sunt dæmones vitiaque et peccata, quandiu enim ipsi tibi tendiculas præparant, et suggestiones pessimas : non potes scrutari mandata Dei tui. C Nec ad ea scrutanda idonei inveniri possumus : nisi in eis totis animæ viribus occupemur. H Unde si volueris tu quoque perfectam agere pœnitentiam : segregate te a consortio omnium malorum, et in alium locum fuge.

116 *Suscipe me secundum eloquium tuum et vivam :*

Et non confundas me ab expectatione mea.

C Petit se sancta cohors effugatis perfidis a Domino suscipi, ut possit ejus promissione salvari. Cum dicit vivam : futurum tempus ostendit. Hic enim vere non vivitur, ubi fragilitate carnis peccatur. Expectatio quoque sanctorum est : cælorum regna et angelorum consortia, promereri, et (quod supra tatum est) ipsum jugiter videre, qui in beatorum solet semper corde dulcescere.

117 *Abjuva me et salvus ero :*

Et meditabor in justificationibus tuis semper.

H Auxilium rogat in anima Propheta sibi venire de Christo. Addit : et meditabor in justificationibus tuis. C Causam reddit obsequii. Quia quandiu in hoc sæculo sumus, et a peccatis liberi esse non possumus : decet nos in ista semper justificatione (quæ fit in confessione peccatorum) prosternere, et ejus voluntatem meditari.

118 *Spreveristi omnes discedentes a judiciis tuis :*

Quia injusta cogitatio eorum.

C Merito ergo spernuntur a Domino, qui ab ejus justificatione (quæ fit in confessione peccatorum) discedunt, eorum quippe cogitatio injusta est, ut velle peccare, et justissimo judici satisfacere nolle.

A Merito igitur superbi spernuntur a Domino, qui remedio pœnitentiæ sanari despiciunt et justificari.

119 *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ : ideo dilexi testimonia tua.*

H Prævaricantes fuerunt omnes, qui ante adventum Christi erant : quia sub debito tenebantur prævaricationis Adæ primi hominis, et omnes ad infernum descendebant. Ideo dilexi : ne in his prævaricator appaream.

120 *Confige timore tuo carnes meas :*

A judiciis :— enim : tuis timui.

C Precatur ergo sanctus Apostolus, configi se timore Domini : ut moriendo vivat, qui prius vivendo moriebatur. Felix qui clavo isto configitur, qui tali vulnere sauciatur ; ipso clavo confixus erat, qui dicebat : Mihi vivere Christus est, et mori lucrum (Phl. 1). H Timore itaque judicii, carnem Deus configit illius, qui omnes concupiscentias carnis crucifigens, cum Christo commori et consepeliri cupit (Rom. vi) ; ut secum resurgere et convivere æternaliter possit.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Membra Domini in æternum viventia pelunt sacræ incarnationis adventum. B Ille enim, scilicet Christus, est fons vivus qui quæritur : iste oculus mundus qui quærit.

H B Ain, fons sive oculus.

121 *Feci judicium et justitiam .*

Non tradas me calumniantibus me.

C Fecit enim judicium, quisquis judicat contra se, et pravitates suas ante examen Domini justa execratione condemnat. Sed ne hoc judicium adulatorium magis quam verum putares, addidit : et justitiam : quoniam per illam non judicamus, quando delictorum nostrorum vindices sumus. Nec tradas me : petit populus sanctus, ne tradatur persequentibus se, id est, diabolo et ejus ministris : quibus ideo irascebantur immundi spiritus, quia videbant suasionem suam et immissiones damnari.

122 *Suscipe servum tuum in bonum :*

Non calumnentur me superbi.

C Domini enim misericordia suscipimur : quando peccatorum nostrorum compulsionem percutimur. Servus enim a servando dicitur : quod eum captum, Domini sui manus miserata : ab imminente interitu servaverit. Et iste, a periculo animæ Caristi miseratione liberatus, ejus se servum dicit. Ne calumniantur, scilicet immundi spiritus, qui nobis improbe adversantur et nos calumniantur : quia et cum ipsi nos decipiant, tamen et cum hoc nos semper accusant.

123 *Oculi mei defecerunt in salutare tuum :*

Et in eloquium justitiæ tuæ.

- C Cordis enim oculos dicit defecisse, propter adventum Christi, quem tanto desiderio expectabat : ut nullam requiem habere potuisset expectando. Salutare Christus est. Et in eloquium justitiæ, id

est evangelica verba, quæ dicturus erat populo credituro.

124 *Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam: Et justificationes tuas doce me.*

C Misericordiam supra se fieri petit: quia justum est ut jugiter rogetur, qui si non petatur offenditur. Servo tuo: quia statim corrui, qui alterius esse voluerit. Et vide quod justificationes se doceri postulavit, quam jam devotus accepit. Et per totum psalmum frequenter petit uno loco, quod alio se accepisse fatetur: ut Deus quod dedit conservet, et quia petendi nunquam debet esse fastidium. Hanc enim assiduitatem et oratio Dominica designat, quæ dicit: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

125 *Servus tuus :- sum. ego :-*

Da mihi intellectum ut sciam testimonia tua.

C Servus tuus sum, da mihi: qui solitus est donare, quæ juste ac fiducialiter peteris. Et sciam, id est ut accepta retineam. Scire enim illud est, quod in nostram notitiam veniens, nulla oblivione deletur. Et quamvis omnia expedientia continuis precibus sint a Domino postulanda, maxime tamen divinarum Scripturarum intellectus jugiter petendus est: qui quanto plus percipitur, tanto suavior invenitur.

126 *Tempus faciendi, Domine :-*

Dissipaverunt legem tuam.

A Clamat populus fidelis, tempus faciendi: hoc est ut mundo appareas, peccata dissolvas, ipsum diabolum prosternas. Addit causam faciendi quod petivit. Quia dissipaverunt Judæi legem, quam ille eis inviolabiliter custodire præcepit. Dissipare enim legem, est aliter vivere quam lex præcipit, et facere quod lex damnat.

127 *Ideo dilexi mandata tua :-*

Super aurum et topazion.

H Sicut enim aurum cunctorum metallorum præcellit, ita topazius (omnium gemmarum in se habens pulchritudines) omnium vincit honores, ideo Propheta super omnia hæc mandata Dei dilexit: quia in his adventum Domini, qui mundum redemit, nuntiatum invenit.

128 *Propterea ad omnia mandata tua dirigebar :-*

Omnem viam iniquam odio habui.

C Qui legem Dei diligebat super aurum et gemmas, necesse fuit ut ad omnia mandata ejus directus appareret: et congruum fuit ut odisset omnem iniquam viam, qui meruit amare rectissimam. Iniqua enim via est, quæ nos ducit ad vitia: recta, quæ ad salutem trahit et virtutes, indulgentiamque tribuit et salutem.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUM.

B Sanctus populus asserit se aperuisse os suum, attraxisse spiritum, ut ejus audiatur oratio. (C Et ideo littera vocabulum oris accepit) in qua parvulus quisque et humilis introitum cordis aperit, et spiritum divinæ charitatis et pietatis imbibit.

H B Phe, os ab ore non ab osse.

A 129 *Mirabilia testimonia tua :- Domine :-*
Ideo scrutata est ea anima mea.

C Diffinitionem testimoniorum uno verbo complexus est, dicens mirabilia. Mirabilia plane: quoniam per ea cœlestis virtus hominibus terrenis innotuit: et nosse dederunt parvulis, unde angeli beatâ delectatione complentur. Hæc semper scrutari licet, et assidua meditatione perquiri: non illud timeri quod dicit: Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris (Eccle. iii): altiora enim dici non possunt, quæ ut perquirerentur edicta sunt.

130 *Declaratio sermonum tuorum illuminat :-*

Et intellectum dat parvulis.

C Sermones Dei sunt: quos justorum prophetavit auctoritas, ut est: Ecce virgo concipiet (Isai. vii). Et alibi: Videbit omnis caro salutare Dei (Isai. xl). Istos sermones declaravit illuminatione adventus sui: quia per ipsum manifesta facta sunt, quæ sacris litteris tenebantur abscondita. Parvuli sunt, non ætate dicti sed de simplicitate et humilitate conscientiam.

131 *Os meum aperui et attraxi spiritum :-*

Quia mandata tua desiderabam.

C Os enim dicit mentis introitum: qui tunc aperitur, quando aliquid discere curamus. Attrahit spiritum, id est virtutem faciendâ, quam per se non poterat adipisci. Attrahitur enim spiritus, quando mens salutaris desiderii completur affectu, et incipit firma mente velle quod ante appetivit. Quia mandata tua: ardorem siquidem mandatorum habuisse se innuit, ideo enim aperuit os, quia desiderabat mandata.

132 *Aspice in me et miserere mei :-*

Secundum judicium diligentium nomen tuum.

C Frequenter Dominus aspicit iratus, ut perdat: sicut Sodomam. Aspicit etiam propitius: ut in muneribus fecit Abel. Et ideo ne in partem susciperetur adversam: adjunxit, et miserere mei. Judicium quippe Dei est: ut nomen suum diligentibus largiatur auxilium misericordiæ. Sic, et secundum illud judicium, sibi petit misereri.

133 *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum :-*

Et non dominetur mei omnis injustitia.

C Gressus significat motus animæ: nam sicut per gressus corporis de loco ad locum transferimur, ita et in illis, quibusdam passibus, sive ad meliora, sive ad pejora progredimur. Secundum eloquium: petit sese sancta cohors dirigi (id est, secundum jussa et præcepta) quibus observatis fit, ut nulla illi injustitia dominari potuisset. Et vide quam caute petat: non enim petit, ut a nulla iniquitate pulsetur, quia hoc communi lege hic fieri non potest: fieri vero potest ut non dominetur, non solum aliqua, sed omnis iniquitas.

134 *Redime me a calumniis hominum :-*

Et custodiam mandata tua.

C Calumniæ sunt hominum contra honorem veritatis controversiæ, vel jurgii requisitæ: quas me-

rito cohors-sancta precebat a se auferri, ut, a motis adversitatibus, mandata Dei posset indagare. Est enim calumnia commentum aliquod periculosæ falsitatis objectum: quod bonis semper hominibus studio perversitatis objicitur, ut recta conscientia actum ab eis, decolorare conantes, criminari valeant. Vel brevius. H A Calumnia est falsa criminis objectio.

135 *Faciem tuam illumina super servum tuum:*

Et doce me justificationes tuas.

C Desiderat sancta cohors Salvatoris adventum cujus facie illuminata sunt tenebrosa peccata, et vitam confert mortuis et certissima remedia desperatis. Vel ita illumina, ut illuminatam faciem tuam, non velatam conspiciere possim. Legem enim Moyse ferente, in faciem ejus Judæi conspiciere non poterant (*Exod. xxxiv*): quia velatis legem cordibus audiebant. Vultus enim Moysi fulgor erat legis: quem quia Judæi conspiciere non valebant, velabat vultum et ita respicere valuerunt. Illud velum cordis hic auferri petit, ut claram legis veritatem agnoscere possit.

136 *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei:*

Quia non custodierunt legem tuam.

C Exitus aquarum: significat lacrymas copiosas: quas tunc profundimus, quando peccatorum nostrorum recordatione mordemur. Nam si mandata Domini custodiremus, lætitiā utique haberemus, non ardorem plorationis. Et vide, quia per oculos dicit satisfactionem venisse; per quos frequenter illecebras hujus sæculi attrahimus: ut merito per illos culpa mundetur, per quos et excessus admittitur. C

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Cohors sanctorum, carnis suæ triumphatrix, secundum hujus litteræ nomen justitiā Domini constitetur: et eloquia ejus ignita, continua se dicit dilectionis venerari.

H C Sade, justitia.

137 *Justus es, Domine?*

Et rectum judicium tuum.

C Justus es, Domine: qui jubes peccatores se affligere, ut eos debeat tua medicina salvare: justum est enim, ut delinquens per satisfactionem corrigatur, et justitia Dei humili confessione declaretur: suis enim meritis putaretur datum si peccator jugiter florere illæsus.

138 *Mandasti justitiā testimonia tua:*

Et veritatem tuam nimis.

C Mandasti, id est præcepisti, scilicet observari nimis, id est valde. Testimonia vero sunt, quæ sub testificatione sunt prolata, id est præcepta, hæc continent justitiā et veritatem: justitiā, quoniam æqualiter omnia discernunt: veritatem, quia promissa retribuunt. H Vel omnia quæ mandante te patimur, justa, recta ac vera sunt: quia aut pro peccatis nostris ingruunt, aut ut probati manifestemur eveniunt. A Vel dicit testimonia Dei esse justitiā et veritatem: justum enim se probat mandando, et verum, et ideo vult custodiri nimis.

A 139 *Tabescere me fecit zelus meus:*

Quia obliti sunt verba tua inimici mei.

C Tabes ost alicujus morbi contracta necessitas: quæ nos facit paulatim defluere, dum corporis soliditatem consumit: quod sibi accidisse testatur, cum non patiebatur perfidorum laceratione violari legem Domini, Et hic zelus est bonus. Quandoque etiam in malo ponitur, ut ibi: Zelus et invidia comedit domum Jacob.

140 *Ignitum eloquium tuum vehementer:*

Et servus tuus dilexit illud.

C Ignitum est eloquium Domini: quia purgat mortalium corda, mundana feces sordentia vehementer. Et ut hoc non ad mortem crederes, sed ad salutem, addidit. Et servus tuus dilexit illud: utique diligebat quod vitam conferre noverat et honorem, non quod mortem afferret. C Et sicut eloquium præceptorum peccata consumit: ita peccantem, si convertatur, illuminat.

141 *Adolescentulus sum ego et contemptus:*

Justificationes tuas non sum oblitus.

H Iste versiculus ad populum Christianum referendus est: qui prius contemptus, et de domo patris ejectus, recolens justificationes Dei, primogenita prioris accipiens, prior effectus est.

142 *Justitia tua justitia in æternum:*

Et lex tua veritas.

B Hic versus justitiā Domini et legem ab hominum justitia et lege discernit. Hominum enim justitia (quantacunque sit) temporalis est. Justitia autem Dei in æternum manet: quia quisquis eam custodierit æterna felicitate gaudebit. Ita et de lege sentiendum, quicumque eam intelligere meruerit, cœlesti veritate completur: veritas enim legis Christus est.

143 *Tribulatio et angustia invenerunt me:*

Mandata tua meditatio mea est.

C Tribulatio et angustia: sanctis viris magna sunt munera, quia norunt se pondere talium compressos exsudare peccata, et tendere ad gaudia æterna. Invenerunt me: quasi expectantem, quasi fixum et ad earum certamina præparatum. Subjungit vero illud adjutorium, unde se noverat in diversis passionibus curatum, dicens: Mandata tua, etc.: quoniam semper in divinis Scripturis erat animus occupatus.

D 144 *Æquitas testimonia tua in æternum:*

Intellectum da mihi et vivam.

H Æquitas testimonia Dei sunt: quia æque omnia discernunt, propterea vivificari se postulat, ut pro eorum intelligentia vitam possit capere sempiternam. C Breviter itaque definiit testimonia Dei, esse æquitatem in æternum contra tribulationes et angustias (quæ temporalia esse noscuntur) ut tali spe temporales angustia contemnerentur.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Reverentissimus chorus (juxta hujus litteræ nomen), in toto corde suo clamat ad Dominum, justificationes ejus sedulus exquirens.

H B Coph, vocatio.

145 *Clamavi in toto corde, exaudi me, Domine?*
Justificationes tuas requiram.

C Hunc clamorem non corporeæ vocis, sed spiritalis mentis intellige. C Est enim iste clamor devotæ mentis affectus, qui magna cordis intentione profertur. Cogitationes illas enim exaudivit Altissimus, quæ pia intentionevolvuntur. In toto corde dicitur: ne putares aliud cogitandum, quando clamatur ad Dominum, in sola enim religiosa cogitatione debet totus spiritus occupari, nemensdivisa nequeat quod postulat impetrare. Et intende quid clamat: Non divitias, honores, voluptates, sed justificationes tuas requiram: non lectione tantum sed opere.

146 *Clamavi ad te, salvum me fac:*
Et custodiam mandata tua.

C Clamavi ad te: ad illum enim clamat, qui petitionem suam digne toto cordis affectu effudit. Cum dicit, salvum me fac: in anima vult intelligi, non in corpore, non enim corporis salutem petere poterat, qui libenter corporeis passionibus subiacebat.

147 *Præveni immaturitate et clamavi:*
Quia in verba tua supersperavi.

C Præveni immaturitate: quisquis in annis puerilibus anticipat modestiam senectutis, et ante facit gravissimam mentem, quam possit annorum numerositate canescere. Quia in verba tua (id est in Filium) sperare non destiti. A Vel in verba prophetarum et Dei, potentis facere quod promisit: promisit enim in verbis suis Redemptorem missurum.

148 *Prævenerunt oculi mei ad te diluculo:*
Ut meditarer eloquia tua.

C Prævenerunt oculi mei: significat oculos cordis ante credidisse venturo in carne Domino, quam ejus irradiaret adventus. Christus enim est dies, ejusque adventus et incarnatio diluculum est: diluculum enim initium diei significat. Ut meditarer: causam reddidit cur ante diluculum mens ejus surrexerit, non ut agrum coleret, sed ut Dei meditaretur eloquia.

149 *Vocem meam audi secundum misericordiam tuam, Domine:*
Secundum judicium tuum vivifica me.

C Petit suam vocem exaudiri secundum illam misericordiam, quæ ex miseris beatos fecit, ex captivis liberos, ex mortuis vivos. Quod autem addidit vivifica me: constitetur se mortuum esse lege peccati. Vivificari enim non potest: nisi qui in se propriam non habet vitam. Quod vero dicit secundum judicium, intellige illud, quo supplicantibus parcit, et se damnantes absolvit.

150 *Appropinquaverunt persequentes me iniquitate:*
A lege autem tua longe facti sunt.

A C Appropinquant enim persequentes: quando post omnia usque ad lacerationes carnis videntur accedere. H Iniquitate autem appropinquant, id est cum iniquitate (hoc est inique). Quoniam patiebantur

A tur martyres mala pro bonis. A lege autem, isti scilicet persecutores, longe, etc., quia H A C quanto ad sanctorum pœnas appropinquabant: tanto a lege Domini recedebant. Si vero textus alicujus habeat iniquitati vel inique, idem sensus recit: qui enim justos persequitur, propinquat iniquitati et inique agit.

151 *Prope es tu, Domine:*

Et omnes viæ tuæ veritas.

C Dum dicit prope es tu, Domine: constitetur eum ubique præsentem, et eum nosse si perversa gerimus. nec declinare eum posse cum fugimus. Una est ergo salus, ad ipsum festinare: quem non possis effugere. Et omnes viæ tuæ: Judæus hoc non potest loqui, qui noluit credere veritati: potest vero

B dicere qui Christo credit et mandata ejus custodit. A Etiam in tormentis, quod illa non immerito patitur, sed vero sit Dei in hoc iudicium. Sic Esther, sic Daniel, sic tres in camino, sic omnes sancti confitentur (Dan III).

152 *Initio cognovi de testimoniis tuis:*

Quia in æternum fundasti ea.

C Initio (significat a rudimentis sæculi, quando a justo Abel nomen cepit esse sanctorum: qui innocens a nefario fratre, in exemplum Salvatoris, occisus est [Gen. IV]) dicit Ecclesia, Cognovi de testimoniis: A scilicet quibus testatus es te daturum Redemptorem et regnum æternum. Quia in æternum fundata sunt. A C Quippe quæ ad fundamentam Christum pertinebant. Ipse enim fundamentum est, in quo omnia dicta et scripta Legis et prophetarum et Evangelii fundata sunt (Ephes. II). C Unde evidenter cognoscitur, ab antiquis mente conspectum Christum.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUM.

C B Populus, vitiorum victor, se petit vivificari, quoniam mandata Domini summo studio exquisivit: principium quoque verborum Domini testatur esse veritatem, et hoc est caput quod præsens littera ostendit.

H B Res, caput.

153 *Vide humilitatem meam et eripe me:*

Quia legem tuam non sum oblitus.

A Vide humilitatem meam et eripe me: Quamvis ista vox videatur martyrum: tamen nemo eam a se putet alienam, qui in Christi corpore est constitutus. Et eripe me. C Scilicet de necessitate penarum, et de periculo mortis (de quibus beati martyres se liberari petunt) vel de periculo peccatorum. Quia legem tuam. H A C Scilicet quæ dixisti: Qui se exultat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur (Matth. XXI).

164 *Judica judicium meum et redime me:*

Propter eloquium tuum vivifica me.

A C Petit chorus sanctorum iudicium suum, id est causam, qua se tribulant et persequuntur injuste dæmones, a Domino iudicari, et se ab ipsis redimi. Addidit, propter eloquium tuum, C illud,

scilicet ubi promittit : Qui credit in me non morietur (*Joan. xi*).

155 *Longe a peccatoribus salus :*

Quia justificationes tuas non exquisierunt.

H C Merito ergo a salute facti sunt longe Judæi, qui respuerunt salutis auctorem et justificationes legis non intelligebant, quia Christum in eis non agnoverunt. A Vel etiam, a quibuslibet peccatoribus legem Dei spernentibus, longe est salus.

156 *Misericordiarum tuarum multarum, Domine :*

Secundum iudicium tuum vivifica me.

C Miserationes Domini sunt, per quas afflictis et sauciis diversis modis subvenire dignatur. Secundum iudicium tuum vivifica me, H ne inventatur in me quod iudicium mortis assumat, C quia nec sine iudicio miseretur, nec sine misericordia, iudicat. Ideo quando miseretur iudicat, et quando iudicat miseretur.

157 *Multi qui persequuntur me et tribulant me*

A testimoniis tuis non declinavi.

C Narrat enim injurias sive persecutiones, unde numerus electorum crescit, verum inter omnia nullatenus se a testimoniis Dei declinasse testatus est.

158 *Vidi pravaricantes et tabescebam :*

Quia eloquia tua non custodierunt.

C Vidi aliquos in persecutionibus fidem, quam tenuerunt, abnegantes. Quod cohors sancta aspiciens affligebatur, dolens se socios fidei perdidisse ; sed unde tabescebat ostendit, quia pravaricator nequaquam eloquia evangelica custodivit, scilicet : Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit (*Matth. x*). H Vel Judæi pravaricatores sunt, qui dixerunt ad Moysen : Omnia quaecunque dixerit Dominus faciemus (*Exod. xxiv*) : et non fecerunt. Et nos, in baptismo diabolo et operibus ejus renuntiantes, et renuntiata facientes, pravaricantes sumus. De quo sancti vehementer dolent.

159 *Vide quoniam mandata tua dilexi, Domine :*

In misericordia tua vivifica me.

C Bene dicit, dilexi mandata, scilicet martyrii penas usque ad mortem perferendo, Dominus enim animorum qualitates gratius respicit quam cruciatum carnis. Oportet ergo hilarem martyrem esse. Merito ergo vivificandum se petebat in beata vita a Domino, qui vitam hujus sæculi pro vera religione contempserat.

160 *Principium verborum tuorum veritas :*

In æternum omnia iudicia justitiarum tuarum.

C Illud principium, mihi videtur significare initium Scripturarum divinarum, scilicet. In principio creavit Deus cælum et terram. Illud enim, principium verborum Dei, probatur esse perfectio totius veritatis. Et sicut in principio vera est Scriptura, ita in fine. Veritas enim, quæ a principio vera loquitur, etiam verba sua usque ad finem vera ostendit dicens : Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt (*Matth. xxiv*). Iudicia vero justitiarum ipsius erunt sine dubitatione perpetua,

A quando ejus sententiam, nec tempus aliquod mutabit, nec res ulla subvertit. Iudicia vero illa putat, quando dicetur : Venite, benedicti Patris mei, etc.; et : Ite, maledicti in ignem æternum (*Matth. xxv*). Hæc iudicia in æternum fixa manebunt. Sic in uno versu et initia nostræ fidei et adhuc ventura conclusit, omnia in veritate complenda. A Vel verba tua a veritate tua æterna procedunt, et ita eorum principium est veritas. Et quoniam ab illa veritate procedunt, veracia sunt et neminem fallunt. Et quoniam neminem fallunt, et eis pronuntiatur iudicia justitiarum tuarum, scilicet vita justo, pœna impio; in æternum erunt ista iudicia justitiarum tuarum vera, et manebunt in æternum, hi, in vita, isti, in pœna.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

B C B Sanctorum cœtus persecutiones sæventium pro charitate Domini sibi dicit esse gratissimas. B, dentes autem, quos hujus litteræ nomen exprimit vel sanctorum intellige, qui Dominum laudant, vel persecutorum, de quibus dicitur : Filii hominum, dentes eorum arma et sagitta.

H B *Sin, dentes.*

161 *Principes persecuti sunt me gratis :*

Et a verbis tuis formidavit cor meum.

C Principes, hic persecutores debemus accipere ; sic enim et diabolum principem dicimus, qui sibi primatum in sceleribus vindicavit. Gratis, quia sancti martyres nec eis tributa dari prohibuerunt, nec obedientiam subtraxerunt, verum etiam pro eis oraverunt. Illi quoque non limentes eorum persecutionem, Dei formidabant præterire præcepta, unde subdit : Et a verbis tuis formidavit. H Formidavit a verbo illo, quo ait : Qui me negaverit coram hominibus, negabo et cum coram Patre meo (*Luc. ix*).

162 *Lætabor ego super eloquia tua :*

Sicut qui invenit spolia multa.

C Ipse denique populus Christianus lætatus est, tanquam qui invenit spolia multa, quando eloquia Dei Judæis non credentibus, ad utilitatem propriæ salutis, eripuit. Eloquia quoque sunt Dei H quibus dixit : Cum vos persequentur, et maledicent, et dicent omne malum adversum vos mentientes propter me gaudete (*Matth. v*) Et totum Evangelium eloquia Dei sunt, C et omnes sacræ admonitiones.

163 *Iniquitatem odio habui et abominatus sum :*

Legem autem tuam dilexi.

D C Dicit se odisse iniquitatem, quod fas est, non hominem iniquum ; atque eam sic abominatum fuisse ut longe redderet eam a se alienam, quatenus legem Dei perfecta voluntate diligeret.

164 *Septies in die laudem dixi tibi :*

Super iudicia justitiarum tuarum.

H Septies laudat Deum per diem, cujus mens perdurans in pleno splendore ad illum septimum diem festinat, qui est Sabbatum Sabbatorum, id est requies æterna. C Vel ad litteram, horas et vices septem, quibus Ecclesia Deum laudat, significat scilicet matutinam, tertiam, sextam, nonam, lucernariam, completoriam, et nocturnas. A C Vel

omne tempus significat, ut est dictum alibi: benedicam Dominum omni tempore (*Psal. xxxiii*). Super iudicia, C quia parcit videlicet supplicanti, et sic pius humilibus est ut non solum culpas dimittat, sed etiam præmia æterna eis largiatur.

165 *Pax multa diligentibus legem tuam:*

Et non est illis scandalum.

C Pax multa, scilicet mentis, et puritas et fidei copia. Cæterum tribulationibus in hoc mundo subiacet qui legem diligit et se famulum Dei profitetur, in quibus tranquilla mente manet. A Et non est illis scandalum, scilicet lex Dei, id est non scandalizantur in lege, ubi eam non intelligunt, scilicet potius venerantur, et se non intelligere et magnum aliquid latere ibi affirmant. Nec etiam est diligentibus Dei legem scandalum quidquid homines agant, id est non scandalizantur in malis hominum operibus, ut cadant, etiam si religiosos peccare videant, ipsi non peccant.

166 *Expectabam salutare tuum, Domine:*

Et mandata tua dilexi.

A C Expectabant adventum Christi sancti patres veteris legis. Et mandata ejus dilexerunt, id est Deum et proximum diligebant. Expectant et justi novæ legis, salutarem Christi secundum adventum, ut secum in gloria coronentur. Expectat ergo tota Ecclesia, quæ Dei mandata diligit, Jesum Dominum salutare omnium.

167 *Custodivit anima mea testimonia tua:*

Et dilexit ea vehementer.

C Custodivit, ad tolerantiam pertinet martyrii. A Custodiuntur enim Dei testimonia, dum non negantur: hoc est martyrum officium. C Dilexi, vero ad charitatem pertinet, tormentis omnibus fortiorum, quæ flammis vincit, gladios superat, et cælesti virtute cuncta transcendit. Ideo autem, vehementer, dicit, quia perfecta dilectio non habet modum, sed totius animi nisibus explicatur, ita ut nec tempore aliquo cesset, nec animi torpore lentescat.

168 *Servavi mandata tua et testimonia tua*

Quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

H Servat mandata et testimonia, qui vias Dei recto cursu incedit, nec quidquam in actu, vel dicto, aut cogitatu agit, quod divina contemplatione habeatur indignum. Quia omnes viæ meæ; C ideo se dicit servasse mandata, quia omnes vias ejus dignatus est Dominus intendere, ut non suis viribus, divinæ potentiae suum posse deputeret. Fuissent enim viæ ejus cæca nocte confusæ, nisi verum lumen eas dignaretur aspicere. Negatur ergo ei errorem prævalere potuisse qui se profitetur respicere auctorem luminis.

ARGUMENTUM SEQUENTIUM OCTO VERSUUM.

C B Sanctorum chorus quantum ad finem psalmi vicinus est, tantum se Christo desiderat proximari, atque ideo adventum Domini Salvatoris desiderans petit ut ovem perditam revocare pietatis suæ munere dignetur. B Ipse est ergo nobis omnium consummatio virtutum, quia quicumque eum videre me-

A ruerit, nil ultra quærere habebit. Ipsius est signum quo redempti canimus: Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.

H B *Thau: signum, vel consummatio.*

169 *Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine:*

Juxta eloquium tuum da mihi intellectum.

C Cum petit cohors sanctorum orationem suam conspectui Dominico propinquare, ostendit multum esse longe ab eodem Deo præsentiam peccatorum, quoniam illi nulla sunt proxima, nisi quæ fuerunt sanctitate purgata. Petit itaque ut secundum eloquium Dei sapiat, ne vanitate et perversitate humanæ prudentiæ submergatur. A Vel secundum eloquium, id est promissum; promisit enim: Intellectum tibi dabo et instruam te (*Psal. xxxi*). H Da mihi igitur talem intellectum, ut nihil aliud quam quod oportet exorem. C Non enim intellectum mundanum petit.

170 *Intret postulatio mea in conspectu tuo:*

Secundum eloquium tuum eripe me.

C Gradatim ascendit sancta petitio; nam qui ante dixerat: appropinquet, nunc dicit: intret, prius enim fuerat ut appropinquaret, deinde ut ad conspectum Dei intrare potuisset, quatenus omnia per ipsius gratiam cognoscamus impleri, et nihil applicemus humanæ virtuti, et qui ante dixit: secundum eloquium tuum da intellectum, hic dicit: eripe me etiam, scilicet secundum affectum, ut superna desiderem.

171 *Eructabunt labia mea hymnum:*

Cum docueris me justificationes tuas

C Eructabunt labia hymnum, quando Spiritu Dei repleta sunt, et ad supernum intellectum disponitur sermo sensus divini. Cum docueris me, promittit enim gratiam suæ devotionis cum Domini dona suscepit. H Si enim per puram conscientiam reserata fuerint a te labia mea tunc dignum laudationis proferunt hymnum.

172 *Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum:*

Quia omnia mandata tua æquitas.

C Nihil est enim aliud in eloquiis tuis, Domine, nisi pax et æquitas, et vita. Hoc corde credam, hoc labiis loquar, hoc lingua pronuntiem. C Nimis enim culpabile est, relictis divinis eloquiis, ad ineptas mundi fabulas et otiosa verba transire, quæ non solum non prosunt, sed et obsunt, Domino dicente: De omni verbo otioso reddent homines rationem (*Matth. xii*).

173 *Fiat manus tua ut salvet me:*

Quoniam mandata tua elegi.

C Dum dicit, fiat manus tua, designat Dominum Salvatorem, per quem facta sunt et reguntur universa. Postulat ergo venire Dominum Salvatorem. Quod autem dicit, elegi mandata tua, omnia se pericula propter amorem Dei postposuisse testatur.

174 *Concupivi salutare tuum, Domine:*

Et lex tua meditatio mea est.

A C Salutare Patris Christus est, qui nos salvavit. Hunc et veteres sancti concupierunt, et nunc Ecclesia concupiscit videre æternaliter in dextera Patris.

Ideo enim legem tuam semper meditor, quoniam in ea video quem exspecto.

175 *Vivet anima mea et laudabit te :*

Et judicia tua adjuvabunt me.

C Promittens Ecclesia animam suam in æternum vivere, quam noverat salutariter credidisse, laudabo, inquit, te cantico scilicet novo, quod homo ille salutariter innovatus canere debet. Judicia vero illa dicit se adjuvare, quæ se in famulis suis facturum promisit, scilicet : Venite, benedicti Patris. Tunc enim perfecte credit se adjuvandum, quando erit justorum numerus ad dexteram collocandus.

176 *Erravi sicut ovis quæ peritit :*

Quære servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus.

C Vox illa Ecclesiæ est et omnium electorum, sicut et totus psalmus iste. Ait enim ille homo generalis, qui in Adam erraverat, et ad causas Dei per se redire non poterat, quoniam munus illud sapientiæ perdidit quod habebat : Erravi quasi, a via tua discessi, et vitiorum invias solitudines cæcus intravi. sicut ovis, ovis ista unica est cunctorum fidelium congregatio. Et bene dictum est, quæ perierat, ut agnoceres illam misericordia Dei fuisse reparatam. Quære, Christo Domino dicitur, quoniam te humana imbecillitas non potest perquirere. Additur quoque requisitionis causa : quia mandata, etc. ; quoniam iste juste requiritur qui mandata Dei non probatur oblitus.

ORATIO EX PSAL. CXVIII.

Palma totius beatitudinis, Deus, qui fideles tuos, ut in lege tua ambulent, testimonia tua scrutentur, mandata custodiant salubris provisor informas, concede nobis justificationes tuas toto corde quærere, eloquia intelligere, mirabilia prædicare ut qui hactenus quasi perditæ oves erravimus tuis piis humeris restitui paradiso gloriamur. Qui vivis et regnas, etc.

PSALMUS CXIX.

ARGUMENTUM PSAL. CXIX.

C B Cantica graduum cantica ascensionum sunt, quibus ad superna conscenditur. Propheta clamat ad Dominum, ut liberetur ab iniquis, vehementerque affligitur quod, in hac vita diutius commorans, malorum permistione prægravatur.

TT. *Canticum graduum.*

C Novi quidem tituli et mirabiles inchoantur : Canticum graduum. Cum gradus audimus in psalmis, non corporeis gressibus suspicemur subeundos, sed mentis accipiamus ascensum. Ideo enim præmissum est canticum, ut hoc potius ad animæ pro-
 vectum applicare debeamus. Et gradus isti humilitatis sunt ascensus, quorum primus est relictio et confessio peccatorum. A Nihil enim aliud in istis canticis docemur quam ascendere in corde, in affectu bono, in fide, et spe, charitate, in desiderio vite æternæ.

A 1 *Ad Dominum cum tribularer clamavi
 Et exaudivi me.*

C Primus itaque gradus virtutum incipit, in quo Propheta confessiense lacrymabili petit se de mundi istius tribulatione liberari. Quapropter et auditum se dicit, quoniam in tribulatione clamavit. Dominus enim nescit differre, quem compuncto corde sibi senserit supplicare. Quæ vero sit tribulatio, a qua se liberari petit, subditur : Domine, libera animam meam, etc.

2 *Domine libera animam meam a labiis iniquis :
 ÷ Et : a lingua dolosa.*

C Petit se liberari Propheta, ab iniquis suasionibus, unde humanum genus corrumpit. Nam, cum venisset serpens ad Evam, dixit per labia iniqua : Cur non manducetis de hoc ligno (Gen iii). Cumque illa respondisset a Deo fuisse prohibitum, ait per linguam dolosam : Manducate et eritis sicut dii (Ibid.)

3 *Quid detur tibi aut quid apponatur tibi :
 Ad linguam dolosam?*

C Revertitur Propheta ad interrogationem suam. Quærit contra facinus tam immanissimum quale remedium sibi crederet esse præstandum, sed, ne tardaret Christi auxilium, medicina sequitur postulata, versu sequenti :

4 *Sagittæ potentis acutæ :
 Cum carbonibus desolatoriis.*

C Ecce illud remedium invenit quod labia iniqua destruat : Sagittæ potentis acutæ, verba sunt divinæ legis, quibus corda adversantium velut quibusdam jaculis transforantur. Carbo desolatorii, hoc est digne compunctionis, quæ solitudinem et devastationem et desolationem in mente facit peccatorum, et purgat livorem peccatorum. A Vel, carbones, isti sunt exemplaris vita sanctorum.

5 *Hei mihi! quia incolatus meus prolongatus est;
 habitavi cum habitantibus Cedar :
 Multum incola fui anima mea.*

C Hei! sermo dolentis est, quod hujus mundi prolixitate fatigetur. Quam querelam sanctos habuisse non dubium est. Incolatus, significat peregrinationem; incola est enim, qui ad tempus terram colit alienam, et a patria sua longe disjunctus est. Quod de illis merito dicitur, quorum conversatio in cælis est (Philipp. iii). Cedar, Hebræum, interpretatur tenebræ, et significat præsentem mundum, in quo malitia regnat, et amatores ipsius tenebrosi actibus involutos. Multum incola fuit, quia sanctorum mens hic incolatum patitur ubi sub nullo gaudio habitare cognoscitur.

6 *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus :
 Cum loquebar illis impugnabant me ÷ gratis :*

C Ille enim odit pacem qui non amat Christum. Eram pacificus cum pacis, scilicet inimicis, illud implens evangelicum : Diligite inimicos vestros (Mat. v). Loquebatur etiam pacificus, non injurius, sed impugnabatur gratis, dum contentiones fallaces pateretur ab inflammata iniquitate.

ORATIO EX PSAL. CXIX.

Tribulationum nostrarum optime mitigator, Deus libera animas fidelium a labiis detrahentium, in quorum ut adjutoris spiritalibus prævinitæ, nullis impugnationibus aggraventur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXX.

ARGUMENTUM PSAL. CXX.

C Propheta, ad sanctorum merita oculos elevans, petit eorum adjuvari precibus, ne mens ejus hostili impugnatione succumbat, indubitanter sibi promittens quod se integre postulare cognoscit.

TT. *Canticum graduum.*

Canticum, ad scientiam pertinet; graduum vero, ad actionem. Ille enim bene ambulat qui et cantat cum scientia et profectione graduum, id est ecclesiastica operatione graditur.

1 *Levavi oculos meos in montes :
Unde veniet auxilium mihi.*

C Ad secundum gradum justus iste venit, in quo post humilem peccatorum confessionem et tribulationem, ausus est levare oculos ad montes. Oculos suos Propheta levasse sicut dicit, hoc est ad contemplationem aliquam se ostendit fuisse profectum. Spiritaliter, oculos cordis, seu ad sanctos viros, seu ad libros divinos, vel ad sublimes angelos credatur elevasse, qui magnitudine et firmitate sua vere montes sunt, unde etiam competens expectatur auxilium. Sed ne forsitan spem nostram solum in sanctos poneremus, consequenter unde nobis veraciter venire possit auxilium sequens versus ostendit.

2 *Auxilium meum a Domino :
Qui fecit cælum et terram.*

C Auxilium meum a Domino, et ne putares alterum Dominum, quoniam hoc æquivocum nomen est, dicit : Qui fecit cælum et terram, significans Verbum per quod facta sunt omnia. Ab illo est verum auxilium a quo est sanctis ut nobis auxilietur.

3 *Non det in commotionem pedem tuum :
Neque dormitet qui custodit te.*

C Pes enim, pars ultima corporis. Qui, mentis imperio nos permutatione locorum transponens, significat cogitationes nostras, per quas in bonas malasque partes accedimus. Hos pedes optat Propheta ne lubricatione peccatorum vertantur, ne, stante corpore, ruinam sustineat in corde. Dormitare dicitur Deus, quando nos in ejus fide deficimus; in quo ejus fides non dormit vigilat Christus. Dum ergo nos in fide Deum non respicimus, nobis ejus defensio subtrahitur.

4 *Ecce non dormitabit neque dormiet :
Qui custodit Israel*

C Si fueris Israel, id est vir Deum videns, non dormitat tibi Deus. Ergo supra eos, qui Deum pura mente vident, Deus non dicitur dormitare, quia revera talis in nobis aspectus ejus redditur, qualis in ipso fuerit nostræ mentis intuitus. Israel enim interpretatur, *vir videns Deum*. Igitur qui in eum

A recte credit, erit veracissimus Israel, cui Deus non dormitabit custodiens eum.

5 *Dominus custodit te :*

Dominus protectio tua super manum dexteram tuam.

H Dominus custodit te, ipse qui fecit cælum et terram, quia dii, qui eam non fecerunt, pereunt ex ea. Dominus protectio tua super manum dexteram tuam, ille te protegit, ne opus tuum dexterum, id est bonum, pars impediatur inimica, id est diabolus. Per dexteram igitur hic spiritalia bona intelliguntur, quæ per sinistra, id est temporalia impediuntur, nisi Deus custodiat.

6 *Per diem sol non uret te :*

Neque luna per noctem.

B H Justus nec in prosperis uri, id est elevari valet, nec in adversis dejici vitæ presentis. Et vide idem, quod in sol et luna significatur, per diem noctemque significari. A C Vel, uri, scandalizari intelligitur, Qui igitur nec in bonis nec malis actibus proximi scandalizatur, non uritur nec die nec nocte.

7 *Dominus custodit te ab omni malo :*

Custodiat animam tuam ÷ Dominus :

C H Dominus custodit te, ab omnibus insidiis inimici. Custodit animam, ne ei pars dominetur adversam potestatis. Per malum igitur hic accipe, non temporalia corporis incommoda, quæ amatores hujus sæculi æstimant esse gravissima, sed illud malum quod divinam gratiam tollit animam perdit. Deus enim permittit sanctissimos etiam viros doloribus ingentibus cruciari; animam vero custodit, ideo addit; custodiat, etc.

8 *Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum :*

Ex hoc nunc et usque in sæculum.

C Dominus custodiat introitum, hoc est de martyribus dictum, quorum introitus a Domino custodiendus est, ne aut violentia tormentorum cedant, aut blandimentis seducantur. Et exitum, ibi est tota perfectio, quando usque ad finem vitæ permanet in eis vera confessio. Ex hoc nunc, etc., quoniam quicumque perseveraverit æterna beneficia possidebit, H id est non solum in hac vita custoditur, sed et post, ab æterna pœna.

ORATIO EX PSAL. CXX.

Protege plebem tuam, non dormitans neque dormiens, Domine Deus, Israel protector, et, na præcurre per diem, tu nos a scandalis hujus mundi defende. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXXI.

ARGUMENTUM PSAL. CXXI.

C B Gaudet Propheta se commonitum ad supernam Hierusalem esse venturum, ubi jam sancti securi prosperitate consistunt loquiturque ad cives Hierusalem pacis eis abundantiam optans.

TT. *Canticum graduum.*

1 *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi :
In domum Domini ibimus.*

H Venit ad tertium gradum, quo jam non solum

elevat ad montes oculos, verum, spe concepta, lætatur se iterum ad montes, et sanctorum societatem, et cœlestem Hierusalem. C Quærendum vero est quis ad Prophetam hæc dixit quibus se lætatum esse testatur, videlicet Spiritus sanctus, qui cordi ejus tacita voce loquebatur, non sermone, sed divino spiramine. H Vel, dicta sunt, in prophetis, et lege, et apostolis. C Domus hæc justos tantum recipit, angelos continet. Quæ est cœlestis Hierusalem, in qua creaturarum omnium auctor conspicitur.

2 *Stantes erant pedes nostri :*

In atriis tuis ✕ Hierusalem.

C Dicit se Propheta stare in cœlesti domo, ad quam desiderat summo studio pervenire. Ibi enim statur, ubi semper firma voluntate consistitur. Atrium est introitus domus, in quo commanere nequeunt habitantes. Hic autem atria pro interioribus ponuntur, et pars pro toto.

3 *Hierusalem quæ ædificatur ut civitas :*

Cujus participatio ejus in idipsum.

C Ædificatur plane cœlestis Hierusalem quotidie vivis lapidibus, id est martyribus, confessoribus, et qui Domino sincera mente deserviunt. Addit vero, ut civitas, quatenus similitudinem civitatis in illa esse monstraret. Nam, cum sit omnis civitas dicta a civibus, illa tamen verius civitas dicitur quæ unanimes cives continet. Cujus participatio, etc. H C id est, civitatis ipsius participatio est in Dominum Salvatorem, qui est proprie idipsum, quod significat eternitatem, quæ nunquam desinit esse quod est, sed semper uno eodemque modo est virtus indefecta, unde, et supra dixit : Tu autem idem ipse es (Paul. c1), et Moysi ait : Ego sum qui sum (Exod. m), qua propter soli Creatori convenit esse idipsum.

4 *Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini tes timonium Israel :*

Ad confitendum nomini Domini.

C Dicendo illuc, significat civitatem Hierusalem, ad quam beati semper ascendunt, qui jugi exercitatione proficiunt. Tribus, id est sancti, qui Christum Deum esse confessi sunt verum. Ut vero ab infidelibus tribus istas segregaret, addidit tribus Domini. Quæ ejus non dicerentur, nisi pura mente credidissent. Alias enim tribus non credentes, scilicet constat esse diaboli. Verum quales essent istæ tribus Domini, breviter indicat dicens : testimonium Israel, hoc est ipsius vel ipsi Israel, vel quod est ipse Israel, hoc est qui testimonium præbent sanctitati, id est, sibi ipsis quod sint Israel, id est videntes Deum et sancti testantur enim hoc actibus suis. Et hoc non ad laudandum se, sed ad confitendum dicit, id est ad laudandum Dominum, est enim verum testimonium Israel, laudes Domini devotissima mente canite. Illud vero testimonium post hanc vitam magis est quæm hic.

5 *Quia illic sederunt sedes in judicio :*

Sedes ÷ super : domum David.

C Illic sederunt, qui ascenderunt et cum Domino judicabunt. Honorabilis sessio, admiranda dignitas

A per Dei gratiam homines iudices fieri, qui fuerant peccatis facientibus rei. Merito sancti viri sedes Dei sunt, quia in ipsis sedendo, eos gratia suæ majestatis illuminat. Sedes super domum David, id est super familiam Christi. Sederunt vero, præteritum pro futuro posuit, quia de ultimo judicio loquitur.

6 *Rogate : quæ : ad pacem ÷ sunt : Hierusalem: Et abundantia diligentibus te.*

H A C Rogate, significat hic non, supplicate, sed interrogate : Unde rogate, id est interrogate quæ ad pacem pertineant hujus civitatis. H Et æquimini eam, ut per dilectionem pacis, fructum consequamini æternæ beatitudinis. Abundantia est illi cœlestium bonorum, qui relictis caducis Deum super omnia diligit; C vel, omnia bona in cœlesti Hierusalem abundare manifestum est.

7 *Fiat pax in virtute tua :*

÷ Et : abundantia in turribus tuis.

C Pax enim a *parcendo* sive a *pascendo* dicta est, talis enim pax illic Christi miseratione confertur quam nulla bella concutiunt, nec seditio ulla perturbat. Turres, autem hic significat martyres, qui, oppositione sui corporis, civitatem Dei pia confessione defendunt, et, quasi eminentia ædificia, ita hostibus fidei repugnare noscuntur.

8 *Propter fratres meos et proximos meos :*

Loquebar pacem de te.

C Monet ergo Propheta ut non propter laudes aut commoda sua quisque doceat, sed propter fratres et proximos laboret. Pacem vero intelligit Ecclesiæ, quam sancti docent in vinculo charitatis servandam. Sed, de te cum dicit, ad Hierusalem se significat loqui, in qua sanctorum cœtus est, id est, adunatio beatorum et summa pax.

9 *Propter domum Domini Dei nostri :*

Quæsi vi bona tibi.

C Domus Domini, est Hierusalem, in qua Deus est ad quem bene refertur, quidquid dilectionis impenditur. A Vel propter istam domum hic, scilicet, Ecclesiam, ut illic proficerent qui sunt adhuc peregrini, quæsi vi et operatus sum docendo.

ORATIO EX PSAL. CXXI.

Ambulantibus in atriis domus tuæ, omnipotens Dens, pacis abundantiam largiri dignare, ut dum te tota aviditate cordium confitemur, bona tua in cœlestibus capiamus. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXXII.

ARGUMENTUM PSAL. CXXII.

C Propheta, qui prius ad sanctos, oculos levavit, nunc ad ipsum Dominum lumina cordis erexit, petens ut ei Dominus suum donet suffragium; quia instigatione diabolica ab insultantibus adversa patiebatur multa.

TT. *Canticum graduum.*

1 *Ad te levavi oculos meos :*

Qui habitas in cœlis.

C Qui in primo dixerat, ad Dominum cum tribu-

larer clamavi, et in secundo cantico oculos ad montes levavi, lætatus quoque fuerat quod ingressus in domum Dei sibi fuit repromissus : nunc ad majus proficit, ut etiam ad ipsam Domum oculos levare audeat. C Levant enim oculos sancti (in quacunque tribulatione positi) ad Dominum, et ad illum respiciunt, a quo se veraciter posse salvari confidunt. H Illuc enim oculos levant, quo tendunt et pervenire desiderant.

2 *Ecce sicut oculi servorum :*

In manibus dominorum suorum.

C Attendunt servi ad manus dominorum : sive quando per eos desiderant enutrirī : seu quando pro culpis suis jubentur vapulare, donec audiant, parce. Sic nos convenit facere, ut oculos nostros levemus semper ad Deum, cum aliquam indigentiam sustinemus, vel cum pro aliquibus verberamur excessibus. A Manus quippe potestatem significat.

5 *Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ :*

Ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.

C Sic etenim attendit ancilla in manibus dominæ suæ, sicut servi in manibus dominorum : et ita dum dicitur, oculi nostri sexum utrumque concludit. Donec, hic semper significat, quamvis temporaliter dictum esse videatur. Sicut et in Evangelio dictum est : Non cognovit eam, donec peperit filium suum primogenitum (Matth. 1) : quam constat virum nullo cognovisse tempore : ubi similiter pro omni tempore ponitur. Nunquid enim postquam misertus est Dominus, oculi nostri ad eum non erunt?

4 *Miserere nostri, Domine, miserere nostri :*

Quia multum repleti sumus despectione.

C Vox martyrum gemina petitione sibi miserendum deplorat : quia corpora eorum in passionibus, anima laborabat opprobriis. Multum repleti ; significat abundantiam passionum, quam tamen se cupide ac libenter pertulisse testatur. Despiciuntur enim sancti a malis, et verberibus lacerantur, flammis exuruntur, gurgitibus merguntur altissimis.

6 *Quia : multum repleta est anima nostra :*

Opprobrium abundantibus.

Et despectio superbis.

C Omnes qui secundum Christum pie volunt vivere, opprobrium patiuntur ab illis, qui de terrena felicitate atque abundantia mundana superbiunt (II Tim. III). C Quia semper divites, pauperes : superbi despiciunt humiles. Non dixit autem divitibus sed abundantibus, ut in malitia abundantes acciperes.

ORATIO EX PSAL. CXXII.

Cælorum habitator, Deus : ad te levamus oculos nostros, precantes, ut confutatis opprobriis superbiorum, misericordiam nobis solitam clementer indulgeas. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXXIII.

ARGUMENTUM PSAL. CXXIII.

C Sancti confessores fatentur se de tot ærumnis

æculi, Dei miseratione liberatos . aguntque gratias, quod non sunt decepti a persecutoribus, sed insidiis eorum contritis crepti.

TT. *Canticum graduum.*

C Isti enim gradus in illo sunt itinere constituti, nisi ipse rex patriæ viam se agnoscitur præbuisse : quam si ipso præstante fideliter atque humiliter gradiamur, ad ejus sancta tribunalia pervenimus.

1 *Nisi ÷ quia : Dominus erat in nobis dicat nunc Israel :*

Nisi ÷ quia : Dominus erat in nobis.

C Vox sanctorum martyrum, in beatitudine jam in Domino exsultantium et dicentium, se nullatenus potuisse inflictæ pericula superare, nisi quod Dominus erat in illis. Dicat nunc Israel : præcipiunt quodammodo sancti martyres reliquis piis justisque hominibus, ut unde ipsi fuerant salvati gratias secum agant. Hæc est enim charitatis et unitatis virtus, ut si quid uni prosperum acciderit, omnes sibi provenisse congaudeant : rursum si quid contrarium ingeritur, universi sibi accidisse condoleant. A C Quintum igitur gradum ascendunt, qui in spe fixa : cum sanctis martyribus jam cælo coronatis, se exsultant invictos tribulationibus coronandos.

2 *Cum exsurgerent homines in nos :*

Forte vivos deglutissent nos.

C Cum exsurgerent homines (scelerati, scilicet, vivos deglutissent nos : humana consuetudo non est, vivos deglutire : sed vivi deglutimur, cum in hæreticas pravitates aut in foveam culparum demergimur. Vivi enim dicuntur, qui in fide Christi adhuc sunt : mortui, qui a fide decesserunt : quod sanctis viris potuisset accidere, nisi eos virtus superna liberasset.

3 *Cum irasceret furor eorum in nos :*

Forsitan aqua absorbuisset nos.

C Cum irasceret, dixit, quia causas justissimas non habebant, ira enim et invidia iudicio carent, dum voluntates suas mente præcipili subsequuntur, Aqua hic iniquos populos vel paganos significat : hi servos Dei absorbere cupiebant, cum in suas deorum suorum culturas eos perducere nitentur : sed eos virtus divina liberavit. Aquam vero dixerunt antiqui, a qua sunt omnia, credentes ex ea omnia procreata.

4 *Torrentem pertransivit anima nostra :*

Forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.

H Torrens est mors carnis, per quam sancti martyres transeunt, in refrigerium sunt introducti. A C Vel passio tribulatio et persecutio malorum. C Intolerabilis aqua dicitur, quando nostra infirmitas cogitatur sine Dei adiutorio. Nam peccatorum gurgites criminumque tempestates, tolerare quis non valet, nisi cum confugerit ad defensionem Christi : sunt enim omnia tolerabilia, cum Deus in nobis habitat : tunc enim nec error subripit, nec luxuria trahit, nec superbia ventosa prævalet, nec hostis maligni suggestio.

B *Benedictus Dominus*

Qui non dedit nos in captivum dentibus eorum.

H Dentes hic numerositatem signat vitiorum, a quibus ne capiamur, gratia Dei er uimur.

B *Anima nostra sicut passer erepta est :*

De laqueo venantium.

7 *Laqueus contritus est :*

Et nos liberati sumus.

H Tenduntur nobis laquei, in concupiscentiis ac diversis astutiæ diabolicæ dolis. Sed contrito diabolo sub pedibus nostris (qui nobis laqueus est) sicut passer sapiens et astutus, evolumus ab illo.

B *Adjutorium nostrum in nomine Domini :*

Qui fecit cælum et terram.

H Adjutorium nostrum in nomine Domini : hoc est nomen quod est super omne nomen, hujus nominis adjutorio, mortis vincuntur laquei, si in illo maneamus affixi.

C Bene ergo in quinto gradu dicuntur, qui corporeos in passione sensus Domino juvante superare valuerunt.

ORATIO EX PSAL. CXXIII.

Conclude, Domine, hiantia ora malorum, qui sævis obrektionum dentibus vorare nituntur : ut qui de nostra virtute diffidimus, nominis tui adjutorio muniamur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXXIV.

ARGUMENTUM PSAL. CXXIV.

C Clamat propheta nobis in Domino confidendum, ne laboremus incassum : petens : ut rectis prosperitas, pravis vindicta proveniat.

TT. *Canticum graduum.*

C Quamvis scala ista salutaris, competenti remedio videatur esse constructa : nulla tamen firmitate consistimus, nisi illic Domini regimine teneamur : quæ tamen ascensio fit mente, non corpore. Nam in uno magis loco sedentes, et cellulæ situ reclusi, efficacius istos gradus ascendimus quam si per hominum ora volitemus.

1 *Qui confidunt in Domino sicut mons Sion : non commovebitur in æternum :*

Qui habitat in Hierusalem.

A Sextum gradum ascendit, quod omnimodis in Domino confidens, nec prosperitate malorum hominum titubat in fide de Deo : sed fixis gressibus iter in altum continuat. H Sion, id est speculatio : significat sanctam electorum congregationem, in altitudine contemplationis positam. Mons (juxta Daniel) Dominus Christus (Dan. II) : qui in eum totam spem ponit, non commovebitur in æternum : quia conformis efficitur corpori gloriæ Christi. C Hic quoque Hierusalem, cælestem esse patriam advertimus (quæ est visio pacis) de qua nullus potest commoveri qui meruit in ea constitui.

2 *Montes in circuitu ejus : et Dominus in circuitu populi sui.*

Ex hoc nunc et usque in sæculum.

C Hic enim montes, viros sanctos designant : qui Hierusalem illam cælestem inhabitant. Et Dominus

A in circuitu : ille enim circuit auxilio æternæ defensionis eos, quas sibi fideles esse cognoscit. Ex hoc nunc : istud sæculum significat. Usque in sæculum : illud dicitur sæculum, ubi jam sanctis in majestate sui luminis apparebit. Sed cur præbeatur ista defensio consequenter exponitur.

3 *Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum :*

Ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.

C Virga : boni malique potestas significatur, hic autem in malam partem accipi manifestum est. Sors justorum : est religio Christiana, supra quam non sinit Christus virgam peccatorum (id est iniquam potestatem tyrannorum) diutius insurgere, ne Ecclesiam Dei possint longissima persecutione conterere. Ut non extendant ad iniquitatem manus suas, H id est, ut non cogitent : quid mihi prodest quod justus sum, si semper persequuntur me iniqui ? hoc est : ut sustineant malos, et non faciant mala : non enim diu relinquit Deus talem virgam super justos, licet diu videatur imbecillis.

4 *Benefac, Domine*

Bonis et rectis corde.

C Optat igitur propheta his fieri bonum, qui nesciunt a Domino prava voluntate separari. Recti corde sunt, qui Deum sequuntur, et non præire contendunt. H Et qui suam voluntatem divinæ voluntati conformant, non divinam voluntatem ad suam curvare volunt.

5 *Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem :*

Pax super Israel.

C Pulchre definita sunt opera iniquitatis : esse obligatio, quæ nos vinculis pravitatis innectit, ut esse liberi nequeamus, cum talibus tantisque laqueis constringimur. Declinantes, id est, jussa Dei non persequentes. Pari enim sententia pereunt, et qui declinare jussa Domini, et operari malitiam velle contendunt. Pax super Israel : hæc pax iste Salvator est, qui semper defendit se videntes. H Qui etiam auferens maceriam inimicitiae Judæorum et gentium, fecit utraque in credentibus, unum quod erat ante divisum (Ephes. II).

ORATIO EX PSAL. CXXIII.

Repelle, Domine, nequicias insurgentium, a sorte justorum : ut qui in te toto corde confidunt, nullis tentationum imbribus quatiantur. Per Dominum nostrum Jesum Christum filium, etc.

PSALMUS CXXV.

ARGUMENTUM PSAL. CXXV.

C Sanctissimi viri Domini miseratione liberati, gratias agunt : quod de obnoxietate sævissima peccatorum, in tantam gratiam sunt recepti, ut inter gentes probarentur esse laudabiles : deprecantes ut captivitas eorum converteretur in gaudium.

TT. *Canticum graduum.*1 *In convertendo Dominus captivitatem Sion :**Facti sumus sicut consolati.*

H Captivitas Sion fuit, cum Ecclesia premeretur a cultura idolorum : sed conversa est in libertatem, quando adventu Domini, inferni vincula disrupta sunt. C Vide autem quod non dicit, facti sumus consolati, sed facti sumus sicut consolati : quia illa captivitate explosa, non reddit nos omnino securos, donec in isto corpore mortali versamur, sed in beat. Hierusalem erit certa et perfecta consolatio.

2 *Tunc repletum est gaudio os nostrum :**Et lingua nostra in exultatione.*

C Tunc repletum est os (id est cordis arcanum) gaudio : in adventu Domini Salvatoris, cum commutavit captivitatem nostram in gaudium. Et lingua in exultatione : cui talia Domini munere præstabantur.

3 *Tunc dicent inter gentes :**Magnificavit Dominus facere cum eis.*

C Non autem dicit gentes, sed inter gentes : quia in adventu Domini gentes universaliter non crediderunt : sed inter gentes erant, ex gentibus fideles facti, cum quibus Dominum magnalia facere cernebant adhuc gentiles infideles.

4 *Magnificavit Dominus facere nobiscum :**Facti sumus lætantes.*

C Et ne putares gentiles (dicentes de fidelibus, magnificavit Dominus (falsum dixisse, confirmant fideles eorum dictum dicentes. Magnificavit Dominus, id est decrevit magnos nos ostendere, gentibus donationes virtutum. Facti sumus (utique de tanta gratia) lætantes.

5 *Convertere, Domine, captivitatem nostram :**Sicut torrens in austro.*

C Postulant populi fideles sua iterum peccata dimitti. Sicut torrens. H A Etenim flante Austro (qui est ventus calidus) solvuntur glacies, et impletum aquis torrentem facit currere : sic flante Spiritu sancto, accepta remissione per lamenta, solvuntur peccata nostra. A C Torrens enim dicimus flumina hiemalia, et peccata nostra quæ frigidantia corda congelant : quæ calore Spiritus sancti solvuntur in lacrymas. Sed ut nobis sensus possit constare plenitudo : pronuntiandum est convertere, id est convertere (quia deponens est verbum antiquum convertere) captivitatem nostram : sicut torrens in Austro D

6 *Qui seminant in lacrymis.**In exultatione metent.*

C Spiritualis seminatio semper in lacrymis est : aut enim sancti deplorant præterita peccata, aut cruciantur timore futurorum, aut persecutionibus agitantur : sed qui tale semen seminant, metent gaudia future promissionis. Econtra peccatores in gaudio seminant, et metunt in lacrymis.

7 *Euntes ibant et flebant :**Mittentes semina sua.*

C Euntes sancti bona operando. Flebant : quando

A pauperes aspiciabant frigore constrictos, inopia sæva maceratos, mittentes semina sua. Sua dicit : ut de propriis laboribus, non de rapinis elemosynas facere debere cognoscas. Mittentes vero : intellige præmittentes in cælum, quo ante, nostra acta perveniunt quam nos : illa enim sunt thesaurus noster in cælo condendus. H Vel euntes (prædicando verbum Dei) flebant : super duritia cordis non credentium.

8 *Venientes autem venient in exultatione :**Portantes manipulos suos.*

C Venientes : illi veniunt in exultatione, quibus jam misericordia divina præstat : qui hic taliter egerunt, qualiter Dei jussa præcipiunt : et fecerunt manipulos, id est, fructuosissimas actiones. Et felix ille, qui triticeis ponderibus ingravatur : ne levitas stipularum, vota messoris eludat, et tunc attendat inanitatem laboris sui, quando jam non prævalet operari.

ORATIO EX PSAL. CXXV.

Consolare, Domine, populum tuum, et libera nos a captivitate pessimorum vitiorum : ut quod hic in lacrymis serimus, te retribuente cum gaudio metamus. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXXVI.

ARGUMENTUM PSAL. CXXVI.

C Providens propheta Novi Testamenti gratiam : docet ne quis propriis viribus aliquid boni applicet : sed Domino largitori. Loquitur etiam de ipso Domino et apostolis, vel quicumque ipsius mandata perficiunt.

TT. *Canticum graduum Salomoni.*

Salomon interpretatur pacificus, et significat Dominum, de quo Apostolus ait : Ipse est pax nostra (Ephes. ii). Domus hujus Salomonis : Christi Ecclesia, quæ et civitas est ejus.

1 *Nisi Dominus ædificaverit domum :**In vanum laboraverunt qui ædificant eam.*

C Ædificant domum, qui in unumquemque Christianum, veritatem fidei fabricare contendunt : ipsi enim sunt domus quibus dicit Apostolus, vos enim estis templum Dei (I Cor. iii). Sed isti, si suis viribus ædificare se putant, laborare videntur in vanum, nisi gratia Dei donet verissimæ credulitatis effectum.

2 *Nisi Dominus custodierit civitatem :**Frustra vigilat qui custodit eam.*

C Civitas enim Domini Hierusalem intelligitur cælestis, cujus pars adhuc peregrinatur in terris : in qua episcopi vigilare super gregem suum contendunt, ut pervigili cura eam custodiant : quibus idem dicitur, quod ædificantibus : ne credant solas humanas vigilias prævalere, cum sola divinitas incursionis pericula possit arcere.

3 *Vanum est vobis ante lucem surgere : ÷ surgite :**postquam sederitis.**Qui manducatis panem doloris.*

C Adhuc ipsos doctores alloquitur, ut effocade

corrigatur populus, dum videt etiam magistros præmonitos. Illi autem ante lucem surgere quærunt : qui neglecta humilitate Christi, prius volunt exaltari quam humiliari. Surgite, id est, prius humiliationem sustinete, et post ascensum præmia quærите gaudiorum. Panem doloris : perfecti comedunt Christiani, cum se lacrymis fidelibus castigant : de quibus alius psalmus dicit. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes (*Psal. xli*). Illis enim dolor panis est, qui se de afflictione reficiunt, et de mundana tristitia consolantur. Et sequitur quando debeant surgere, qui jussi sunt ante sedere. Tunc enim surgent, cum dederit dilectis, etc., id est, cum mortui fuerint, non ante mortem.

A Cum dederit dilectis suis somnum ecce hæreditas Domini :

Filii merces fructus ventris.

C Dilecti sunt Dei, qui eum nimia charitate perquirunt. **H** Cum illi accepto quietis somno ab hoc sæculo discedunt, tunc fiunt hæreditas Domini : quia jam subjacent tentationibus, tunc non. **Et merces fructus ventris** : **C** id est uteri *virginalis*, partus. Merces illius fructus est omnis homo qui cum Deo perenniter gaudebit : et ista merces dicta est **hæreditas**, non autem deitatis sed humanitatis merces dicitur, ut in secundo psalmo dicitur, *postula a me*, etc.

A Sicut sagittæ in manu potentis :
Ita filii excussorum.

C Sagittæ : sancti apostoli vel cæteri prædicatores. In manu potentis, id est in potestate Christi **transmissi ad prædicandum**. Sicut enim telum vel **sagitta** missa a potente, rectissima et cito venit ad **destinatam locum** : ita apostoli in omnem terram **missi**, cito quo mittebantur pervenerunt et jussa **impleverunt**. Ita et filii excussorum : in loco, scilicet prophetarum succedentes, et eorum prophetiam **interpretando et explanando discutientes**. **Discutere est tectum** aliquod palam facere, prophetæ ergo **excussores** dicuntur, quoniam secreta cœlestia mundo propalarunt. Illorum filii : apostoli sunt, quia **eorum dictis credentes**, quodammodo fide generati sunt.

B Beatus vir qui implevit desiderium suum ex ipsis :
Non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.

C Hos ergo apostolos, beatos dicit, cum eorum labor ad gloriosa vota pervenerit. **H** Vel ille homo populus beatus est : qui implevit suum desiderium ex ipsis apostolis, id est, ex prædicatione eorum conversus, ea quæ prædicata sunt, scilicet æterna desiderat, et implevit jam hoc desiderium opere. Vel desiderium ex ipsis implet, qui quod ipsi desiderabant, scilicet esse in beatitudine æterna, et ipse desiderat. **C** Porta civitatis Hierusalem, Christus est : ipsa enim loquitur qui recta prædicat de Domino. Tali ergo loco prius peccatores et infideles **quirere facit**, et devotos introire. Fideles enim præ-

A dicatores non confundantur in porta, quia eis aperitur : malis vero clauditur, ideo confundentur.

ORATIO EX PSAL. CXXVI.

Domorum spiritualium ædificator, Deus ut nos custodias deprecamur, imple in te desiderium nostrum : et electis tuis nos adjuuge pro meritis. Per Dominum nostrum Jesum Christum. etc.

PSALMUS CXXVII.

ARGUMENTUM EX PSAL. CXXVII.

C Propheta bona timentium Deum enumerans, eos benedicit, ut æterna gaudia consequantur.

TT. *Canticum graduum.*

C Quam sit magnificus nonus gradus, ipse numerus declarat : qui trina protenus triplicatione, sanctum nobis Trinitatis culmen ostendit.

1 *Beati omnes qui timent Dominum :*

Qui ambulant in viis ejus.

Primo timorem Domini ab hujus sæculi terrore divisit. Dicendo enim beati omnes qui timent Dominum, ostendit non esse beatos, qui hujus mundi pericula in amissione temporalium rerum sollicitamente formidant. Cum viis pluraliter dicit : apostolos et prophetas significat, per quos venit ad unam viam, id est Christum. Soli igitur isti, sancto illo Dei timore Dominum timent, qui ambulant in viis ejus, id est præceptis, et in his quæ prophetæ apostoli et evangelistæ prædicaverunt. In sequentibus versibus tribus, enumerat utilitates timoris Domini.

2 *Labores manuum tuarum ✕ quia : manducabis :*
Beatus es et bene tibi erit.

C Labores manuum : remuneratio est bonorum operum. Et ne istud pabulum carnem putares, addidit. **Beatus es** : nemo enim de carnali comestione beatus efficitur, nisi qui spiritali dono saginatur. **Bene tibi erit** : cum acceperis quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod Deus se diligenter præparavit (*Isa. lxiiv*).

3 *Uxor tua sicut vitis abundans :*

In lateribus domus tuæ.

C Uxor dicta est quasi ut soror : quapropter uxorem hic sapientiam debemus advertere. Vitis vero mater est uvarum, quæ dulcia vina profundens, corda nostra recreat. Sic et sapientia fructus inferens jocundos, suavi nos delectatione lætificat. **Lateria**, duo testamenta sunt : domus, propria cogitatio. **Mens enim** in cogitatione sua quasi in æde desigitur. Cujus cogitationis duo latera, legem et Evangelium accipe : in quibus mens sancta quasi in duobus ædis lateribus firmata solidatur.

4 *Filii tui sicut novellæ olivarum :*

In circuitu mensæ tuæ.

Filii tui : **H** Id est actus boni, assistentes in circuitu Scripturæ et doctrinæ cœlestis, cum pinguedine pacis et obumbratione virtutis. **C** Vel filii utrumque sexum significat, spiritaliter cœlesti verbo genitum : et mensa, Domini altare, ubi cœlesti pane saginantur.

5 *Ecce sic benedicetur homo :
Qui timet Dominum.*

C Cum dicit, ecce sic : significat sicut superius expositum est, sic enim meretur benedici, qui suum timet auctorem.

6 *Benedicat tibi Dominus ex Sion :
Et videas bona Hierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.*

C Dicit enim, benedicat te Dominus ex Sion, id est Christus qui in hoc monte hominibus apparere dignatus est: et pro nominis sui qualitate, tanquam pastori optimo semper ascribitur : Sion enim speculatio interpretatur : Hierusalem indicatur visio pacis. Optat ergo ut in Hierusalem videat cuncta quæ bona sunt. Sed ne crederes in cœlesti Hierusalem temporaliter ista bona videri, addidit, omnibus diebus vitæ tuæ, id est vitæ æternæ.

7 *Et videas filios filiorum tuorum :
Pacem super Israel.*

C Filios enim filiorum : signat nepotes. Quod utique beatis viris contingere potest, qui prædicationibus sanctis populos multos generant. Pax est Dominus Salvator: qui insidet illam beatam Hierusalem, et cuncta bona facit, et beata, quæcunque majestatis suæ virtute complectitur : illa pacem videas, non solum filios filiorum.

ORATIO EX PSAL. CXXVII.

Timentibus nomen tuum, Domine, beatitudinem largire perpetuam : ut talis nobis actio, talisque sit vita, quæ celsum de bonis fructibus meritum reportet ad sidera. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXXVIII.

ARGUMENTUM PSAL. CXXVIII.

C B Propheta monet Ecclesiam, ut dicat quot certamina a suis pertulerit hostibus (ne quis fidelium de propriis tribulationibus desperet) prædicans eisdem inimicis, quod eis in judicio futuro esse venturum noverat.

TT. *Canticum graduum.*

C Docet hic propheta toleranter nos sæculi molestias sustinere, quando Ecclesiæ crebras fuisse passiones comprobat.

1 *Sæpe expugnaverunt me a juventute mea :
Dicat nunc Israel.*

C Admonet propheta Israel, id est Ecclesiam, ut dicat bella sua. Sæpe : hic signat frequentiam passionum. A juventute : significat quando a fratre perverso justus Abel occisus est (Gén. iv), et cæteri deinceps quamplurimi : ipsius quoque passione Christi expugnata est Ecclesia. Dicat nunc Israel (id est in hoc sæculo, quando tempus est penitentiae) ut instruantur reliqui fideles, patienter hic ferre persecutiones : quia in futura vita non expugnatur sanctus. Istud quoque dicat nunc Israel, per tres versus sequentes subaudiendum est.

2 *Sæpe expugnaverunt me a juventute mea :
Etenim non potuerunt mihi.*

C Bene dicit Ecclesia expugnatam se a juventute

A sua : ut intelligas nunquam finitam Ecclesiam esse persecutione improborum, quæ ita sæpe est expugnata : crescit enim persecutionibus, suaque contritione grandescit : nam si hic sanctos viros amittit, futuræ patriæ acquirit. Non potest igitur finiri, quæ suis detrimentis augetur : unde non potuisse tamen sibi prævalere dicit eos, quos superius se expugnasse commemorat : quia nunquam eis consensit ad malum.

3 *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores :
Prolongaverunt iniquitatem suam.*

C Fabricatum: vero supra dorsum suum Ecclesia testatur a peccatoribus : qui dolos facere festinant, et occultas suasiones, quasi in dorsum Ecclesiæ (ubi videri non possunt) agunt : qui sic occulte avertere a sancta fide aliquos moluntur, ut vel paucos decipiant, qui Ecclesiam totam subvertere non potuerunt. Prolongatas quoque dicit ipsas insidias, quas assidue hostes ingerebant fidelibus : prolongata est enim hæc iniquitas ab Abel usque huc, et in finem usque sæculi prolongabitur.

4 *Dominus justus concidet cervices peccatorum :
Confundantur et convertantur retrorsum omnes
qui oderunt Sion.*

C Cervices : pro superbia posuit, quam concidit Dominus in illis sic expugnantibus : cum eos ad misericordiam per humilitatem et satisfactionem redire permittit. Confundantur : in extremo judicio, qui jam per penitentiam nolunt confundi. Et convertantur retro : ad pœnam æternam : ipsi enim, id est, obstinati ipsi oderunt Sion, id est Ecclesiam.

C 5 *Fiant sicut fenum tectorum :
Quod priusquam evellatur exaruit.*

C Fenum in tectis antiquis crescens, ante tempus collectionis arescit et perit : quia nulla firma radice viguit. Itaque comparantur peccatores illi caduco feno quoniam et hic frequenter disperunt, antequam de hac luce tollantur : nascuntur enim in cacuminibus superbiæ, ubi nulla soliditate consistunt. H Nec ullum granum bonitatis proferunt.

6 *De quo non implebit manum suam qui metet :
Et sinum suum qui manipulos colliget.*

C Metentes, angeli sunt, qui ultimo die judicii frumentum electorum in horreo cœlestis patriæ recondunt : sed de istis (hoc est superbis) manum non implent, quia eos a societate sanctorum reprobato segregant. De istis enim supra dictum est, venient in exultatione ferentes manipulos suos : de injustis hic dicitur, quod nec manum plenam fructibus comportent. Manus ad operationem ; sinus ad conscientiam pertinet. In malorum enim actibus, neutrum frugi aliquid potest inveniri.

7 *Et non dixerunt qui præteribant benedictio Domini super vos :*

Benediximus vobis in nomine Domini.

C Prætereuntes : sunt sancti Dei, qui hunc mundum prætereunt, quia pro nihilo habent, et ad illa cœlestia toto amore transeunt : a quibus, sceleratis inaniter operantibus, nulla benedictio præstat.

Sed ne ista benedictio putaretur humanis viribus applicanda, addit, benediximus vobis, etc : ipsa est enim firma et vera benedictio, quæ sub Domini commemoratione agitur, a quo venit omne quod expedit.

ORATIO EX PSAL. CXXVIII.

Ab omnium impugnantium nequitiis, Ecclesiam tuam Domine, dextera tuæ potentiae defende : ut inimicis retrorsum conversis, sacris a te benedictionibus repleatur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXXIX.

ARGUMENTUM PSAL. CXXIX.

C Clamat propheta ad Dominum, ut a peccatorum profundo liberetur : benevolentiam boni judicis querens de calamitatibus indicatis.

TT. Canticum graduum.

1 De profundis clamavi ad te Domine :

Domine, exaudi vocem meam.

C Profundum est quasi porro fundum, cujus ima omnino demersa sunt. De isto profundo gloriosas effudit lacrymas Petrus, publicanus pectora tudit (Luc. XVIII), Jonas tacitus vociferavit (Joan. II). Domine, exaudi : sic cum de profundo oravit, ad altissimi Redemptoris celeriter dona pervenit. Est ergo illud profundum, profunda humilitas penitentiae.

2 Fiant aures tuæ intendentes :

In vocem deprecationis meæ.

H Non hic carnalem aurem propheta postulat (sciens Deum incorporeum esse), sed virtutem, qua suos exaudire dignatur, exposcit.

3 Si iniquitates observaveris, Domine :

Domine, quis sustinebit ?

C Iniquitatem vult intelligi omne peccatum, quod potest aliqua pravitate committi : iniquum enim est, quod justum non est. Videns ergo propheta nullum esse, qui non aut cogitationibus excedat, aut vacuo sermone delinquat, aut inani actu occupetur : dicit justitiae ipsius humanum genus non sufficere, nisi misericordiae præstat auxilium : nemo enim solam Dei justitiam sustinere posset.

4 Quia apud te propitiatio est :

Et propter legem tuam sustinui te, Domine.

C Territus igitur justitia Dei, ad patronam misericordiam convolat. Non est enim in nostris actibus ut mereamur absolvi, sed ipsius propitiationis est, ut contentem reum liberare dignetur. Hæc est autem lex, id est, evangelica jussio, per quam se jure credebatur esse salvandum. Sustinuit : indicat charitatem, quæ totam sustinet, et perfectos efficit Christianos. Vel lex tua : lex est miserendi penitentibus.

5 Sustinuit anima mea in verbo ejus :

Speravit anima mea in Domino.

C Sustinuit anima mea in verbo ejus : quia incarnationem Domini credebatur esse venturam. Christus enim verbum istud est, quod sustinendo iu-

terim, patienter expectavit. Et quod non dixit transitorium aliquod verbum, exponit sequenter, dicens illud verbum Dominum : Speravit anima mea in Domino, scilicet qui est verbum Patris, speravit enim anima mea, quod futuris temporibus de Maria virgine, propter interitum generis humani auferendum, nasci dignaretur.

6 A custodia matutina usque ad noctem :

Speret Israel in Domino.

C A custodia matutina : Custodia matutina est resurrectio Christi, qui custodientibus sepulcrum militibus matutino tempore surrexit. ex quo enim Christus surrexit a mortuis, spes Ecclesiae confirmata est in Domino. Usque ad noctem, id est, usque in finem mundi.

7 Quia apud Dominum misericordia :

Et copiosa apud eum redemptio.

C Reddita est causa mirabilis, quare Israel debisset in Domino sperare : quia in ejus manu misericordia est, quæ potest ex perverso facere justum, ex imbecillo immortalem, ex carneo angelis similem. Addidit etiam et copiosa redemptio : A Quia non auro nec argento, sed pretioso sanguine nos redemit. H Vel copiosa dicit, ne quisquam desperaret de venia, arbitrans non usque ad ipsum redemptionis pretium posse pervenire.

8 Et ipse redimet Israel :

Ex omnibus iniquitatibus ejus.

C Redemit itaque Israel : sanguine pretioso, qui purificat non cruentat, qui non maculat sed emundat ab omnibus maculis. Sed cum dicit ipse : ostendit præter ipsum evadendi impossibilitatem : et alium nullum potuisse nos redimere.

ORATIO EX PSAL. CXXIX.

Intendant quæsumus, Domine, pietatis tuæ aures in orationes supplicum, quia apud te propitiatio est peccatorum : ut non observes iniquitates nostras, sed impertias nobis misericordias tuas. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXXX.

ARGUMENTUM PSAL. CXXX.

C Exemplo suo propheta humilitatem Christianum populum docens, penam ei gravissimam ponit, si mandata Domini non cum summa humilitate susceperit : hortaturque Israelem jugiter sperare in Domino, quatenus sæculi adversa valeat tolerare.

TT. Canticum graduum.

C Totus hic psalmus de mansuetudine atque humilitate cantatur : eoque fit, ut quos labor præmissæ confessionis affligerat, dulcedo gloriosæ devotionis reficiat.

2 Domine, non est exaltatum cor meum :

Neque elati sunt oculi mei.

C Taliter hic hypotheticus syllogismus enascitur : est enim sensus, si non exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei : a superbia videlicet reddor alienus. Aattamen non est exaltatum cor meum, neque oculi elati sunt. A superbia igitur reddor alienus

Et sic cum propheta negat de se vitiosa, confitetur A 1 omnino laudanda.

2 *Neque ambulavi in magis
Neque in mirabilibus super me.*

C Ambulavit Pilatus in magnis, qui dixit Christo, nescis quia potestatem habeo dimittendi te (Joan. xix): ambulavit in mirabilibus qui de virtutibus quas a Deo acceperunt gloriantur, aut miracula quærunt, non vitam miraculosam.

3 *Si non humiliter sentiebam :
Sed exaltari animam meam.*

C Dicit se non superbe Scripturas meditatum, monet ergo propheta divinas Scripturas simplici ac puro corde ab unoquoque esse meditandas: non ut Ariani et Manichæi. Iste ergo se dicit humiliter sentisse, ut Apostolus ait: Noli altum sapere sed time B (Rom. xi). Negat, iterum exaltatam animam ad culmen superbiæ, sed non negat elevatam ad prædicationes divinas. In illis enim rebus animam levare fas est unde cœlesti pane pascatur: in illis superbis exquisitionibus non licet, ubi mors reperitur.

4 *Sicut ablactatus est supra matrem suam :
Ita retributio in anima mea.*

C Ablactati dicuntur qui sunt a lacte prohibiti. Et merito talis est facta comparatio, quia sicut infantes ubera matris sugunt, ita fideles parvuli simplicitate Scripturæ divinæ nutriuntur, donec præparentur ad solidum cibum. Est ordo autem verborum talis, si non humiliter sentiebam sicut ablactatus sub matre sua, sed exaltavi animam meam: tunc ita retribuere, id est si ego te præsumpsi contemnere, tunc merito videatis me abjicere.

5 *Speret Israel in Domino :
Ex hoc nunc et usque in sæculum.*

C Docet propheta unumquemque fidelium, ut confidentiam suam semper in Dominum ponat, dicit enim, ex hoc nunc, id est, a præsentis tempore usque ad æternitatem futuram: cum unum sæculum erit et vicissitudo temporum in unitatem perpetuam mutabitur.

ORATIO EX PSAL. CXXX.

Ne permittas nos exaltari in superbiis sæculi omnipotens Pater: sed qui mitis es et humilis corde (Matth. xi), pater [pariter] doce nos humilibus tibi placitis consentire. Qui vivis et regnas, Deus, etc.

PSALMUS CXXXI.

ARGUMENTUM PSAL. CXXXI.

C Hic psalmus Incarnationis Dominicæ sacramenta describit: cujus adventus Ecclesiam benedicat, sacerdotes glorificet, inimicos confundat, et super ipsum Dominicum floreat sanctificatio æterna justitia.

TT. *Canticum graduum.*

C Cum prophetam omnia cantica graduum ad pro-
fectum spei celsioris evoverint: istud tamen eum omnimodis elevavit, quia incarnationis Dominicæ sacramenta describit.

A 1 *Memento Domine, David :*

Et omnis mansuetudinis ejus.

C Memento enim illi dicitur ex humano more, qui nihil aliquando potuit oblivisci, cui omne præteritum et futurum præsens est. Ille autem David manu fortis et desiderabilis est Dominus Christus. Et omnis mansuetudinis ejus: per quod virtus immensæ patientiæ ejus ostenditur.

2 *Sicut juravit Domino :*

Votum vovit Deo Jacob.

C Juravit Dominus, scilicet Christus, id est, jure oravit secundum etymologiam: hoc est veraciter firmeque promisit, promisit vero se redempturum humanum genus. Quos ostendit, quando Petro ait: Mitte gladium tuum in locum suum. Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum? (Joan. xvii.) Et hoc idem quod promisit, dicitur vovisse: votum itaque Filii fuit, ut per adventum incarnationis ejus reconciliaret Patri genus humanum: hoc tamen votum non est a Patre et Spiritu sancto divisum, quia eorum hoc unum est votum.

3 *Si introiero in tabernaculum domus meæ
Si ascendero in lectum strati mei.*

C Tabernaculum dicit cœlestem habitationem, ubi post resurrectionem, assumpta carne videntibus apostolis ascendit. Lectus ipsius, est requies intelligenda, beatissimæ, scilicet passionis consummatio: quia consummata passione requies erat. Promittit enim se Christus non ascensurum in cœlum, nec carni suæ requiem illam daturum, donec quæ Patri promisit impleverit.

C 4 *Si dederò somnum oculis meis :*

Et palpebris meis dormitationem.

C Somnus iste intelligendus est requies mortis: quia tridua tantum pausatione susceptus est, et nullam corpori corruptionem intulit sed quietem. Palpebræ a palpando dictæ sunt: quæ nisi tremula quadam remissione quieverint, somnus oculos non potest introire. Et idem aliis verbis repetitum sequitur: quoniam revera tempora capitis nostri requiem habere non possunt, quando oculi crebris motibus agitati vigilare noscuntur.

5 *Et requiem temporibus meis : donec inveniam locum Domino*

Tabernaculum Deo Jacob.

H Nec requiem se temporibus dedisse profitetur, priusquam in homine dignum Domino Patri locum, vel Ecclesiæ congregationem construeret sua resurrectione. C Quia locus ejus est tabernaculum pectoris Christiani, et atria Ecclesiæ catholice, quæ ille tanquam cœlum semper inhabitat. Et ipse invenit, qui quæsit ovem perditam: ipse reperit, qui construxit tabernaculum sibi ex nobis et in nobis.

6 *Ecce audivimus eam in Ephrata :*

Invenimus eam in campis silvæ.

C Audivimus eam scilicet promissionem imple-
dam Ephrata ipsa est Bethlehem: unde evidenter apparet auditum fuisse, nasciturum Dominum in

Bethlehem, Michæa propheta dicente : Et tu Bethlehem Ephrata nequaquam es minima ; ex te enim exiit dux Christus (*Mich. v*). Campi silvæ : corda sunt gentium, quæ ex peccatis prius silvestribus et æmiosis cubilia fuerunt dæmonum, nunc campi vocitantur Domino colente et extirpante. Campi a capacitate et spatio diffuso dicti sunt.

7 *Introibimus in tabernaculum ejus :*

Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus.

H. Nos introibimus in tabernaculum Dei : qui in adunatione Ecclesiæ per Dominum congregamur. C Pedes significant evangelicas jussiones : ibi enim steterunt pedes ejus, ubi fidei veritas dignoscitur esse fundata : stant enim Domini pedes æterna soliditate veritatis fixi. H. Ibi ergo adorabimus, ibi apostolicæ prædicationes audiuntur, quæ sustentant totum corpus Ecclesiæ : locus itaque iste, Ecclesia est.

8 *Surge, Domine, in requiem tuam :*

Tu et arca sanctificationis tuæ.

H. C Surge, Domine, id est ab inferis revertere in deitatis tuæ beatitudinem sempiternam. C Tuam dico quam tibi tua majestas attribuit. Tu et arca, hoc est Ecclesia, quam sanctificare dignatus es. Ideo vero Propheta ad Christum dicit : surge, quia jam spiritu prævidit omnia impleta in prædestinatione, quæ superius Christus promisit. H. Quasi diceret : jam explesti juramentum, reddidisti votum, investisti locum Deo, jam produxisti ex latere tuo Ecclesiam ; exsurge nunc, revertere in tabernaculum et requiem tuam.

9 *Sacerdotes tui induantur justitia :*

Et sancti tui exsultent.

H. Sacerdotes Dei induantur justitia, ut lorica justitiæ muniti (*Ephes. vi*), non sauciantur a jaculis inimici. C. Et sancti tui exsultent qui Christum in baptismo induerunt. A. Vel, omnes sancti, sacerdotes dicti sunt, regali illo sacerdotio fidei et charitatis decorati.

10 *Propter David seruum tuum :*

Non avertas faciem Christi tui.

H. Propter illum qui ex semine David formam servilem suscepit, non avertatur claritas imiginis tuæ a sanctis, in quibus inhabitet Christus, sed illuminet eos. A. C. Vel petit Propheta ut a gente Judæorum non avertat faciem suam, propter mortem Christi. Exaudita est oratio, quia multi de gente illa salvi sunt (*Act. xxi*), ut apostoli et alii multi.

11 *Juravit Dominus David veritatem et non frustrabitur eum :*

De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

C. Quid enim firmitus potest dici quam quando ille jurat per quem juratur. Ille promittit qui non potest falli. Frustrare est in irritum promissa deducere, quod hic merito denegat posse evenire ubi locus esse deceptioni non potuit. Fructus est ventris, doctrina Christi cælestis, de qua populus Christianus est generatus, sedens super sedem ejus, quando similia mandata illius decere probatur. Successores itaque

A. Christi, apostoli et alii positi sunt super sedem Christi qui fuerunt factus prædicationis Christi, verbo illius geniti. Per David igitur Christus intelligitur, cui Pater hoc juravit, id est, firmiter promisit secundum humanitatem.

12 *Si custodierint filii tui, testamentum meum :*

Et testimonia mea hæc quæ docebo eos.

C. Dicitur etiam et hoc de apostolis et Christianis, qui filii Dei dici meruerunt integritate fidei, si testamentum Dei omnemque doctrinam pura devotione custodiant. Sedere semper in cælestibus et æternaliter, hoc est usque in sæculum, scilicet futurum in cælo, cujus non erit finis.

13 *Et filii eorum usque in sæculum :*

Sedebunt super sedem tuam.

B. H. Sedebunt et filii nostri, hoc est memorabuntur opera bona, quæ ob amorem illius operati sumus in conspectu ejus.

14 *Quoniam elegit Dominus Sion :*

Elegit eam in habitationem sibi.

P. Sion, sancta Ecclesia, in ipsa enim requiescit Dominus, id est, in cordibus electorum suorum, id est, in sanctis animabus, sacramentis cælestibus sanctificatis.

15 *Hæc requies mea in sæculum ÷ sæculi : :*

Hic habitabo quoniam elegi eam.

C. Ipsa est enim requies Dominum ipsum speciale tabernaculum in religiosis hominum pectoribus insidere, et sic ubique esse, ut in his dicatur immensus et incomprehensibilis habitare.

C. 16 *Viduam ejus benedicens benedicam :*

Pauperes ejus saturabo panibus.

A. Vox Patris de Filio suo, viduam ejus, etc. A. C. Vidua Christi dicitur Ecclesia, quæ omni auxilio mundano destituta, solam spem suam ponit in Domino. Quam benedicens benedicit qui jugi eam benedictione sanctificat. Revera pauperes Christi cælesti pane saginantur, quoniam in mundanis copiis semper esuriunt, de quibus dicitur. Beati pauperes spiritu (*Matth. v*).

17 *Sacerdotes ejus induam salutari :*

Et sancti ejus exsultatione exsultabunt.

C. Sacerdotes Dei induuntur salutari, quando Dominum Salvatorem summa fidei integritate recipiunt, et ipsius misericordia vestiuntur. Exsultatione exsultabunt, perpetuam lætitiæ vult significare sanctorum.

18 *Illic producam cornu Davia :*

Paravi lucernam Christo meo.

C. Illic, cum dicitur, illa beatitudinis requies designatur, de qua superius dixit : Hæc requies mea, etc. Cornu David, fortitudo potestatis Christi in illa judicatione monstranda est, ubi ab ipso sanctis æterna præmia conceduntur. Paravi lucernam, H. A. C. id est Joannem Baptistam, vel ejus lumen prædicationis, scilicet Joannis Baptistæ, qui fuit vera lucerna Christi (*Joan. v*).

19 *Inimicos ejus induam confusione :*

Super ipsum autem effloret sanctificatio mea.

C Sicut sacerdotes Dei induuntur salutari, ita inimici ejus, hoc est hæretici vel pagani, vel quicumque contra ejus instituta vixerunt, confusionis velamine vestuntur, quando illi audiunt : Venite, benedicti ; isti autem : Ite in ignem æternum. Effloret autem dixit, ad exprimendam sanctificationem gloriosæ incarnationis ; floruit enim in Christo paterna semper sanctificatio, quidquid egit vel quidquid pertulit.

ORATIO EX PSAL. CXXXI.

In omni ingressu nostro, memor esto nostri, omnipotens Deus, indue nos sacerdotali justitia, ut induci mereamur in tabernacula sempiterna. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXXXII.

ARGUMENTUM PSAL. CXXXII.

C Post præcedentis psalmi gloriosissimam prædicationem, Propheta beatam prædicat unitatem, ut qui se Christiana religione constringunt in una charitatis convenientia perseverent.

TT. *Canticum graduum.*

1 *Ecce quam bonum et quam jucundum :
Habitare fratres in unum.*

H Hic duo posuit, bonum, scilicet et jucundum, et, quod sibi videbatur esse contrarium, uno sermone conjunxit, cum martyrism sit bonum non jucundum ; voluptas jucunda non bona. C Dicendo autem fratres in unum, significat non carnales fratres, sed eos qui fidei societate sub uno patre sunt constituti, quibus est cor unum et anima una (Act. iv).

2 *Sicut unguentum in capite i
Quod descendit in barbam, barbam Aaron.*

C Unguentum in capite, est Spiritus sanctus, qui descendit supra Christum in baptismo in specie columbæ (Math. iii) ; qui est caput corporis Ecclesiæ. Quod descendit in barbam, id est idem ipse Spiritus in apostolos, qui barba bene dicti sunt, quoniam viriliter fixi sub Christo suo capite velut barba perseverant. Addidit Aaron qui Christi speciem gestabat in suo sacerdotio, ut non cujuscunque hominis barbam, sed Christi intelligeres.

3 *Quod descendit in ora vestimenti ejus :
Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.*

C Per oram vestimenti Dei significatur Ecclesia, in cujus ora descendit unctio ista, quia usque in finem sæculi descendit Spiritus sanctus super eam in baptismo, suaque miseratione sanctificat. H Hermon, Hebræum nomen est montis ultra Jordanem fluvium constituti, et interpretatur *anathema*, significatque populum Judæorum a Deo reprobatum Ros Hermon, divina Scriptura, quæ prius Judæis credita est, et postea ad montem Sion, id est Christi Ecclesiam, transcendit, A vel fides et gratia Dei. Ros, iste est a Judæa in gentes descendens, quæ nunc speculantur fide Deum, et ideo Sion sunt.

A 4 *Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem :
Et : vitam usque in sæculum.*

C Illic, scilicet in Sion, id est in Ecclesia, quæ fratrum adunatione consistit. Mandavit benedictionem, hoc est misit Salvatorem, qui credentium est vita et beatitudo perpetua. C Nulla, non discordantibus benedictio præstatur. Illic ergo ubi concordia est benedictio Dei mandatur.

ORATIO EX PSAL. CXXXII.

Infunde, Domine, in Ecclesiam tuam, charitatem nostræ fraternitatis et pacis, ut, rore unguenti spiritualis aspersi, benedictionis tuæ gratia jucundemur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXXXIII.

ARGUMENTUM PSAL. CXXXIII.

C Post mutæ dilectionis monita, nunc consequenter suadet ut felix adunatio in laudes Domini flagrantissimo charitatis studio concitetur.

TT. *Canticum graduum.*

1 *Ecce ÷ nunc : benedicite Domino :
Omnes servi Domini :*

C Ecce, dictum est, ut rebus cordis atque perfectis non solum sermo, sed etiam articularis præstaretur ostensio. Sed, nunc, dictum est, id est in æterna patria, quia, tot gradibus ascensis, solus ille laudari debuit, mirabiliter qui tanta concessit. Tunc enim majori studio prædicandus est Dominus, quando facit sua largitate securos. Vel, nunc id est, in præsentis vita, ubi exercendus est animus, ut in futuro æternis laudibus occupetur. Benedicite, id est, laudate, quia nos illum benedicendo laudamus, ille nos benedicendo sanctificat. H Servi Domini sunt quibus ira non imperat, quibus peccata non regnant, quibus non dominantur vitia.

2 *Qui statis in domo Domini :
÷ In atris domus Dei nostri :*

C Illi stant in domo Domini, quorum animus in religione Dei firmo vestigio perseverat. Atrium, est ingressus mansionis significans eos qui meruerunt esse, vel in penetralibus, jam sunt vel in ingressu sanctæ Dei Ecclesiæ Dei nostri, id est, non quem gentilitas colit, sed quem vera religio confitetur.

3 *In noctibus extollite manus vestras in sancta :
Et benedicite Domino.*

C In noctibus significat terminum istius mundi, tempus quod semper tribulationibus obscuratur. Ibi enim levandæ sunt manus ubi meretur bona operatio auxilium Domini. Cum dicit, extollite, hoc est uberius eleemosynam et bona opera facite. Addidit vero, in sancta, scilicet Ecclesia, vel in sancto, scilicet Christo, ut in Hebræo est, vel in sancta opera, quæ solum in Ecclesia sancta sunt. Illam enim solam eleemosinam Christus accipit, quam ejus nomine, id est, in sancta Ecclesia fidelis Christianus obtulerit. Sed, ne quis sibi aliquid arrogaret, Dominum dicit esse benedicendum, quia ipse dat et animam misericordem, et substantiam largiorem.

4 *Benedicat te Dominus ex Sion :
Qui fecit cælum et terra.*

H Istum versiculum Spiritus sanctus loquitur, sive Propheta, ad illum, qui per quindecim gradus ascendit ad benedictionem, ut recipiat mercedem. Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cælum et terram, ad distinctionem eorum dicit. Qui sunt dii falsi.

ORATIO ET PSAL. CXXXIII.

Benedicentes te, Domine, deprecamur, ut nos mundi hujus nocte contactos, illuminare digneris quatenus dum manus nostras in bonis operibus elevamus, benedictionem a te largissimam consequamur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXXXIV.

ARGUMENTUM PSAL. CXXXIV.

C Propheta laudes Domino dicit, esse solvendas, magalia ipsius diversa commemorans destruensque falsitatem idolorum cultores redarguit.

TT. *Alleluia.*

C Perascensis gradibus usque ad illam summam, quæ securos efficit Christianos, congrue nimis ponitur, alleluia, ut laudibus Domini perfruatur sancta Ecclesia, cui tale munus noscitur esse præparatum. Quapropter sinceris mentibus alleluia dicamus, ut illi sancto populo, per divinam gratiam uniscedamur.

1 *Laudate nomen Domini :
Laudate, servi, Dominum.*

H Laudate nomen Domini, quod per fidem cognovistis esse super omne nomen. Laudate servi, C id est qui ipsius estis prona voluntate devoti et dimissistis servire diabolo.

2 *Qui statis in domo Domini :
In atris domus Dei nostri.*

C Qui satis, hoc est qui perseveranti voluntate in ejus crudelitate consistis. Atrium dicitur amplissime domus primus ingressus, ubi habitantes locos facere solebant. Et ab atro fumo appellata sunt atria, quasi atra, illos enim Deum benedicere in his verbis debere dicit, qui in primum membrum domus Dominicæ videntur ingressi.

3 *Laudate Dominum quia bonus Dominus :
Psallite nomini ejus quoniam suave est :*

H Considerate quod, laudate tertio posuit, ut, per laudis similem qualitatem, sanctæ Trinitatis indivisibilem unitatem nobis ostenderet. Quoniam bonus, qui non solum bonus sed optimus. Psallere vero ad bonas operationes corporis refertur, ut in hac conversatione Dominum videamur de nostra probitate laudare.

4 *Quoniam Jacob elegit sibi Dominus :
Israel in possessionem sibi.*

C Elegit itaque Jacob Dominus, dum populum Ecclesiæ diversarum gentium adunavit. Possidet Israel, quando in illa resurrectione beatorum, ipse omnibus habitare probatur.

A 5 *Quoniam ego cognovi quod magnus est Dominus :*

Et Deus noster præ omnibus diis.

C Videbat enim vir sanctissimus majestatem illam, mirabilem, virtutibus colorum imperantem, et illius magnitudinem revelante spiritu cognovit, merito præ omnibus diis magnum Dominum dixit, a quo cuncta creata sunt. Non autem deos dixit : quod eos deos crederet, quos stulta gentilitas adorabat; sed, quia ipsi eos deos dicebant, quos suggillando eorum vocabulo commemorat.

6 *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cælo et in terra :*

In mari et in omnibus abyssis.

C Cælum, positum est, pro cunctis cælestibus, terra, pro omnibus quæ in humo gignuntur; mare, pro istis sinibus, quos commeanium discursus invisitat; abyssus, Oceanum significat, qui propter altitudinem suam nobis ignotus est. In his omnibus voluntas Dei sine dubitatione completur,

7 *Educens nubes ab extremo terræ :
Fulgura in pluviam fecit.*

C Si sequentia ad litteram accipis, vera sunt. Sed, quia de Hebræo populo dicit inferius, convenit hæc quoque hominibus applicare. A C Educens nubes, id est, elevans prophetas ab humili proposito, et fecit pervenire ad fastigium prædicationis. Fulgura, sunt prophetarum prædicationes, cum terrendo percussunt peccatores, et pluviam fiunt, cum diluunt delinquentes a peccatis, et imbrem salutem infundunt, unde spirituales fructus germinant.

8 *Qui producit ventos de thesauris suis :
Qui percussit primogenita Ægypti ab homine usque ad pecus.*

C Ventos, apostolos dicit, quorum prædicatione totum mundum tanquam ventus celerrimus percurrit. De thesauris, H id est, de arcanis cælestibus. C Primogenita mundi percussit Deus quasi Ægypti, quando natos homines originali peccato sua potentie inspiratione correxit. Ab homine, id est, prudentioribus hujus sæculi usque ad mansuetos ac simplices viros; omnes enim, nisi per gratia Domini liberentur a diabolo, velut Pharaonis impia dominatione deprimuntur.

9 *Emisit signa et prodigia in medio tui, Ægypte :
In Pharaonem et in omnes servos ejus.*

C Misit signa, quando in passione Christi terra tremuit, saxa disrupta sunt. Dictum est signum ab eo quod significet, sicut vestigio viso, transisse animal cujus vestigium est cogitamus, prodigia quasi porro dicia, id est, longe prædicentia; quæ tunc facit, cum animas fideles per aliqua signa præmissa convertit. Pharaon dissipatio interpretatur, et diabolus significat. In omnes servos ejus, id est, in illos qui illi serviunt; illius enim servi sumus cui spontanea mente servimus. Submergitur enim cum servis suis diabolus, quando salutari fonte baptismi populus a diaboli errore liberatur.

10 *Qui percussit gentes multas :*

Et occidit reges fortes.

C Gentes, dicit catervas vitiorum. Has percutimus, quando satisfactione per poenitentiam vulneramus; quod enim est illis vulnus, nobis salus est. Reges fortes, spiritus immundos dicit, quos occidit Dominus, cum nos mundat a delictis, et illos facit a nobis extraneos.

11 *Sehon regem Amorrhæorum et Og regem Basan :*

Et omnia regna Chanaan.

C Sehon interpretatur *tentatio oculorum*; Amorrhæi, *amaricantes*. Vero amara sunt vitia, quæ nos ab illa beatitudine jucundissima deducunt. Hæc habent regem diabolum, qui est tentatio oculorum, quando se transformat in angelum lucis (II Cor. xi), ut per speciem boni devotos decipiat. Ista Deus occidit, quando nos a talium servitute liberaverit. Og, *conclusio*; Basan, *confusio* interpretatur. Merito ergo confusionis rex conclusio perhibetur. Diabolus enim nobis conclusit regnum cælestes, et in confusionem dejecit. H Chanaan, *commotio* interpretatur, quia diaboli illa regna commovent nos a Deo. C Quæ ille occidit, qui crucem pro omnium salute suscepit.

12 *Et dedit terram eorum hæreditatem :*

Hæreditatem Israel populo suo :

C Terra, illa est quam sine dubio Christiani æterna pace possidebunt in hæreditatem. Ideo addit, hæreditatem Israel populo suo; ista ergo hæreditas beatitudinis est ipsa perpetuitas. H in quam nos sua gratia ascivit.

13 *Domine nomen tuum in æternum :*

Domine, memoriale tuum in generatione et generationem.

C Precatur ergo, ut humano generi nomen ejus semper debeat permanere quatenus ab adventu Christi usque ad finem sæculi semper dici et esse debeant Christiani. H Vel, illo nomine in æternum permanente, hoc nobis sit hæreditas sempiterna. C Memoriale Dei est quidquid in Scripturis sanctis commotione saluberrima continetur. Sæculum sæculi significat diem sempiternum; ubi enim nos habemus, generatione et generatione, Cassiodori translatio habet, in sæculum sæculi. H Vel, generatione et generatione, scilicet Judæorum et Christianorum, ut, quod legis umbra præfiguravit, in Evangelio agnoscat. A Vel, in hoc sæculo et futuro.

14 *Quia judicabit Dominus populum suum :*

Et in servis suis deprecabitur.

C Judicabit, id est damnabit Dominus Judæos non credentes, quia noluerunt esse ipsius, quos de cunctis elegit nationibus ad possidendum. Et in servis suis, id est fidelibus, quibus dictum est. Qui credit in me, non judicabitur, sed transit de morte ad vitam (Joan. xi). In illis deprecabitur, id est propitiabitur, quibus æterna promissa dat. Ab illis deprecatur quos et exaudit.

A 15 *Simulacra gentium argentum et aurum :*

Opera manuum hominum.

C Designantur autem hic simulacra per illud unde sunt, id est aurum et argentum, metallorum, scilicet qualitate formata, ad irrisionem gentium. Bene enim gentiles irridentur, cum putant deos suos homini præstare quod capiunt ab homine, scilicet aurum, argentum, etc. Melius enim consulerent sibi homines, ea frangentes; tunc enim aliquid prosunt, si ad pecunias translata descendunt. Unde Deus eorum non exaudit integer, sed præstat potius imminutus.

16 *Os habent et non loquentur :*

Oculos habent et non videbunt.

C Quid prodest os quod non loquitur? quid oculus qui non videt? Vocabula enim sunt vana, non officia profutura.

17 *Aures habent et non audient :*

Neque enim est spiritus in ore ipsorum.

C Quid prodest auris quæ non audit? quid nares quæ non odorant? nomina vana sine rebus, præsumptio caduca. Quæ utilitas manus quæ non palpat? quid pes qui non movetur? quid guttur quod non sonat? noxia sunt deliramenta, non veritas firma. Abunde enim gentium simulacra derisa sunt.

18 *Similes illis fiant qui faciunt ea :*

Et omnes qui confidunt in eis.

C Dignum est enim ut careant collatis sensibus qui deos insensatos sibimet effecerunt. Et intueri quoniam fabricatores et cultores omnes idolorum una complectitur damnatione, dum dicit, qui faciunt et qui confidunt in eis.

19 *Domus Israel benedicite Domino :*

Domus Aaron, benedicite Domino.

C Admonet hic ut vero Domino debeant personare laudes fidelium. Per Israel, omnis justus significatur qui divina contemplatione gratulatur. In Aaron, sacerdotes sancti significantur.

20 *Domus Levi benedicite Domino :*

Qui timetis Dominum, benedicite Domino.

C In Levi etiam, sancti ministri, id est diaconi significantur; ad postremum, qui Domino in qualibet conversatione famulantur. Sic omnis populus Deo devotus per diversas partes Deum laudare præcipitur.

21 *Benedictus Dominus ex Sion :*

Qui habitat in Hierusalem.

C Benedictus Dominus, id est Christus, qui est Sion; id est suam Ecclesiam sancta incarnatione visitavit. Ipse est qui habitat in Hierusalem, quæ diversorum sanctorum congregatione construitur, et regis sui præsentia, felicitate lætatur æterna.

ORATIO EX PSAL. CXXXIV.

Suavitatis eximie Deus quem omnis terra pro dulcedinis benignitate collaudat rogamus ut, ablato a nobis vanæ superstitionis errore, tuis voluntatibus connectamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum. etc.

PSALMUS CXXXV.

ARGUMENTUM PSAL. CXXXV.

Magnificentiam Domini Propheta declarans miracula refert quæ fecerit in Ægypto et gente Judæa, misericordiam ejus sæpius nobis inculcans, illius est misericordia, omne quod possumus, clementia, omne quod vivimus.

TT. Alleluia.

Mirabilis psalmus, et nimia virtute profundus. Jus enim virtutis sit, in Paralipomenon ostendit, ubi ait: Cum cœpissent Deum laudare et dicere: Confitemini Domino, etc., implebatur domus tenebris et caligine, ita quod nec sacerdotes poterant ministrare propter caliginem; compleverat enim gloria Domini domum Dei (II Paral. v). Nam et in omnibus psalmis, si pure cantantur, certum habet adesse divinam præsentiam, hoc tamen magis creditur quod legis auctoritate firmatur.

Confitemini Domino quoniam bonus:

Quoniam in æternum misericordia ejus.

Confitemini, tam confessio peccatorum quam veritas intelligitur. Quod vero misericordia, in similibus versibus repetitur, hoc indicat, quia omnia a Deo dicuntur, ex misericordia Dei procedunt, sine qua nec esse nec valere possumus. Quapropter nec ore nostro debet nec a corde discedere, quatenus et ipsa dignetur nos jugi tuitione servare. Bonus, vero dicitur, quoniam laudes suas clementer dicit, et supplicantibus miseratus indulget. Addit, æternam misericordiam ejus, quia hic præstat ut recte; parcit, ut corrigat; et in futuro misericordiam tribuit, ut coronet.

Confitemini Deo deorum:

Quoniam in æternum misericordia ejus.

Deus ille deorum est, cui nullus similis invenitur. Et non potest Deus deorum, nisi sola Trinitas sancta, nuncupari.

Confitemini Domino Dominorum:

Quoniam in æternum, etc.

Dominus Dominorum ille solus est, cui cuncta serviunt. Ipse est etiam sanctus sanctorum, ipse rex regum et omnium potestatum.

Qui facit mirabilia magna solus:

Quoniam.

Per istos omnes versus, usque in finem subnotandum est: confitemini, ut nobis plena possit constare sententia. Dicit itaque solum illum fecisse mirabilia, quasi et non per Angelos et apostolos fecerit mirabilia, sed hic memorat ista mirabilia facta esse solum, quando verbo suo conditiones rerum fabricasse monstratur, quas sine ministerio fecit creaturæ, unde sequitur: Qui fecit, etc.

5 Qui fecit cœlos in intellectu:

Quoniam.

In intellectu ergo cœlos fecit, quia nulla confusione, nulla inordinatione, nulla informitate creati sunt, sed distincti atque compositi, in sapientia Creatoris sui peracti sunt.

A 6 Qui firmavit terram super aquas:

Quoniam.

Firmavit terram super aquas, scilicet sacri baptismatis. Terra nostra, hoc est corpus nostrum, reficitur, dum stabilitate religionis firmatur. Sive ad litteram, super aquas, id est juxta aquas. Vel etiam, superiorem aquis una parte sui.

7 Qui fecit luminaria magna:

Quoniam.

Etsi ad litteram de astris verum sit, spiritualiter tamen magna luminaria fecit, cum Angelos ac Potestates, Thronos, Dominationes creavit: quæ pietate sanctissima cœlesti lumine irradiant.

8 Solem in potestatem diei:

Quoniam.

Potestas diei: est adventus solis, quia per eum omnibus declaratur visibilis creatura. Potest et de Christo dici, qui illuminat mentium tenebras.

8 Lunam et stellas in potestatem noctis:

Quoniam.

Lunam, Ecclesiam debemus accipere: stellas, ejus diversos ordines, ut sunt episcopi, presbyteri, diaconi: qui velut stellæ cœlesti noscuntur conversatione radiare. Qui in potestatem noctis, id est istius sæculi dati sunt: ut per eos caliginosa reluceant corda mortalium.

10 Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum:

Quoniam.

Quoniam historia nota est, videamus quid hic possit spiritualiter intelligi. Percussit Christus primitiva Ægypti: quando istius sæculi damnavit gloriam, quæ putabatur esse præcipua. Nam luxus et superbia ac avaritia, quasi primitiva sunt mundi: ipsa enim primo generat pessimus venter, et velut charos filios amplectitur, dum rerum istarum cupiditate gratulatur. Hæc percussit dum damnavit.

11 Qui eduxit Israel de medio eorum:

Quoniam.

Per medium enim Ægyptiorum eduxit Israel: quando sanctos suos a conversatione liberavit pessimorum, et a mundi istius teterrima habitatione in lucem suæ veritatis adducit.

12 In manu potenti et brachio excelso.

Quoniam.

Manus fortis: ad invicibilem pertinet actionem. Brachium excelsum: ad omnipotentiam Domini singularem, quæ semper demonstrat omnium rerum auctorem.

13 Qui divisit mare Rubrum in divisiones.

Quoniam.

Rubrum mare: est istius sæculi permista profunditas: quam multis divisionibus transimus, quando conversi ad terram viventium festinamus: alter enim per eleemosynas, alter per assiduas orationes, alter per virginitatem, alter per charitatem transit ad Deum.

14 *Et* : eduxit Israel per medium ejus :

Quoniam.

C Et eduxit Israel : quoniam iste versiculus repetitus est, expositio superius dicta sufficiat.

15 *Et excussit Pharaonem, et virtutem ejus in mari Rubro :*

Quoniam.

C Et excussit Pharaonem, id est, diabolum cum ministris suis, in fonte salutis, id est baptismi : ubi eos suæ potentie virtute removet. Excussit autem dixit (hoc est quasi pulverem projecit) ut de celeritate et virtutem divinitatis ostenderet, et illos terrenas sordos esse monstraret.

16 *Qui transduxit populum suum per desertum :*

Quoniam.

C Desertus enim dicitur mundus : qui divina electione privatus fuit, et merito sic vocatur, quia ad se venientem non recepit auctorem. Illi ergo a Christo per eum transducuntur, qui illæsi a malis ejus pertranseunt.

17 *Qui percussit reges magnos :*

Quoniam in æternum.

C Percussit reges magnos : quando in corde nostro cœlestis medicus impia desideria exstinxit : tunc enim nos vivimus, dum illa moriuntur : E contrario necesse est nos succumbere, si contingat illa superare.

18 *Et occidit reges fortes :*

Quoniam in æternum.

C Reges fortes occidit : quando a nobis expellit dæmonia, immissione varia grassantia : quorum voluntas mala tunc exstinguitur, si fidelium animæ ab eorum potestate tollantur.

19 *Seon regem Amorrhæorum :*

Quoniam.

C Seon quidem interpretatur tentatio oculorum, sive arbor infructuosa. Amorrhæus, exacerbatio, quæ omnia videntur ad diabolum pertinere. Ipse est enim arbor infructuosa, ipse est exacerbatio. Sed hæc in nobis Dominus occidit, quando nos ad instituta sua morum sanctitate perduxerit.

20 *Et Og, regem Basan.*

Quoniam.

C Og : conclusio seu coacervans interpretatum dicitur. Basan : confusio, et diabolum significat. Qui recte confusio dicitur : quoniam suos sequaces confundit, et ipse in judicio Dei de beatitudine discedit confusus : ipse quoque peccata nostra coacervat ut accuset, et viam ad Deum concludit ne videatur.

21 *Et dedit terram eorum hæreditatem :*

Quoniam.

C Data est terra illa æternæ beatitudinis populo Christiano, quæ fuerat pollicita Judæis. Illis enim in sua iniquitate projectis, sanctis ac fidelibus promissa hæreditatis præmia conferuntur.

22 *Hæreditatem Israel servo suo :*

Quoniam.

C Cum dicit servo suo, id est Christiano populo.

A Illos enim sequestrat : qui jussionibus ejus resistunt, sive Judæos, sive Christianos.

23 *Quia in humilitate nostra memor fuit nostri :*

Quoniam.

C Ipse enim Christus monstravit nobis et humilitatis viam, et patientiæ disciplinam. Quapropter in humilitate positorum memor fuit : quando in adventu suo eos proprio cruore liberavit. Tunc quoque latius cœpit desiderari humilitas, quando eam in se Dominus Salvator ostendit.

24 *Et redemit nos ab inimicis nostris :*

Quoniam.

C Redemit enim nos a diversis injuriis, de potestate diaboli, quando alapis cæsus, flagellatus, verberatus est et sanguinem in pretium dedit.

25 *Qui dat escam omni carni :*

Quoniam.

C Dat escam carni : cum suos fideles corpore et sanguine suo saginare et satiare dignatur. Si etiam ad litteram intelligas, sua misericordia omnia tenet et cibatur.

26 *Confitemini Deo cœli :*

Quoniam in æternum.

C Confitemini Deo cœli, id est debitas ei reddite laudes, qui nos a terrenis ad cœlestia commutavit.

27 *Confitemini Domino dominorum :*

Quoniam :

C Memorat iterum in fine, per ipsum versum quem in capite posuit, esse confitendum : ne quid præter ejus laudem et misericordiam agi posse crederetur.

ORATIO EX PSAL. CXXXV.

Memor humanitatis nostræ miserere, omnipotens Deus ; ut qui quondam patribus nostris terram adversariorum in hæreditatem donasti : nos a peccatis liberos cum tua hæreditate constitue. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXXXVI.

ARGUMENTUM PSAL. CXXXVI.

B Tripliciter hic psalmus intelligi potest : de captivitate Judaica in Babylone : et de peccatoribus ab Ecclesia ejectis : et de ea ejectione, qua patres nostri parentes de paradiso expulsi sunt.

TT. *David psalmus :*

1 *Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus :*

Dum recordaremur Sion.

H Babylon : confusio interpretatur, et significat presentem mundum. Flumen : significat unumquemque pulchrum ad horam, cujus flos sicut flumen transit. C Supra flumina sedent fideles : qui captivitatem in hoc mundo patiuntur, et suspirantes desiderio patriæ cœlestis Hierusalem, amaræ lacrymas fundunt.

2 *In salicibus in medio ejus :*

Suspendimus organa nostra.

H Salix est lignum infructuosum, et dicitur quod si quis ex illa accipiat potionem aut manducet, filios

non facit. Organum autem, hominis corpus est. Sicut enim organum ex multis fistulis compositum est ita corpus nostrum ex multis organis et membris : per ipsum quoque tactum manibus, hoc est per opera, melos et cantica et hymnos referimus Deo. Dicitur iterum salix radicem non habere, tamen si abscinditur et secus aquam plantatur, statim vire-scit : sic peccator, licet peccavit et ceciderit ta-men si sit secus aquam, id est, si legit sacras Scri-pturas, viret anima ejus.

3 *Quia illic interrogaverunt nos qui captivos du-runt nos :*

Verba cantionum.

H Dæmones qui deceperunt nos et captivos duxe-runt, nunc quasi gloriantes et deridentes dicunt no-bis, reddite verbum de fide vestra, et quemadmodum quando eratis in Hierusalem, id est paradiso, hymnum dicebatis Deo, ita nunc canite. C Tenet quippe nos lex peccati in membris nostris captivos secundum mentem, ut non quod volumus faciamus, sed quod nolumus.

4 *Et qui abduxerunt nos*

Hymnum cantate nobis de canticis Sion.

C Et qui abduxerunt nos, id est concupiscentiæ carnales (quæ nos jure captivitatis illaqueant) fre-quenter suadent, ut verba psalmodiæ in locis im-mundis canere debeamus.

5 *Quomodo cantabimus canticum Domini :*

In terra aliena?

C Quomodo cantabimus? illis respondendum est: nos in peccatis constituti. In terra aliena, id est inter actus vitiosos, qui sunt a Deo alieni. Canticum Domino. H Peccator etenim non debet cantare sed lugere peccata sua. Non potest enim nisi sanctus vere Deum laudare (Psal. XLIX; Eccl. XV).

6 *Si oblitus fuero tui Hierusalem :*

Oblivioni detur dextera mea.

C Astringit itaque se Propheta duris conditionibus et vinculis, non ab ejus mente discedere cœlestem Hierusalem, quæ est regio beatorum. Quam qui hic obliviscitur in regnum Dei minime collocatur. H Dextera, quippe honorum sunt opera recta. Si vis semper in memoria Dei esse, opera fac dexteræ.

7 *Adhæreat lingua mea faucibus meis :*

Si non meminero tui.

C Nunc proponitur secundâ pœnalis conditio. Quid enim probatur deterius esse, quam illud non posse loqui, unde consuevit medicina præstari? psalmodia est enim consolatio flentium, cura dolentium, sani-tas ægrotorum, hic animæ remedium, hoc misero-rum omnium cognoscitur esse suffugium. Recordari igitur semper Christi debes, ne tali munere priveris,

8 *Si non proposuero : Hierusalem :*

In principio lætitiæ meæ.

C Principium lætitiæ est semper validum, semper amplissimum, quoniam in ipsis initiis voluntas ac-cenditur gaudiorum. Omnia enim subita violenta sunt, et quod diuturnum in hoc sæculo fuerit, in-terpocit. Vel, principium lætitiæ, Filius natus est Dei.

A 9 *Memor esto, Domine, filiorum Edom.*

In die Hierusalem.

C Edom, alii sanguineum, alii terrenum interpre-tantur. H Quis ergo est, nisi diabolus? diabolus est enim qui decipit genus humanum, cui petit Propheta retribuï, ut sentiat pœnam quam ipse sua malitia homini adduxit, trahens et adducens in Babylonem.

10 *Qui dicunt : Exinanite, exinanite :*

Usque ad fundamentum in ea.

C Verba ista filiorum sunt Edom, persequentium populum Christianum; qui persequebantur usque ad fundamentum, id est usque ad mortem martyrii. Dicere autem, exinanite, est dicere, lucem tempora-lem eripite. A similitudine cisterne tracta sunt verba; quæ quanto plus exhauritur, tanto magis exinanitur. Verum quid prodest malis usque ad fundamentum, quod Christus est, exinanire Christia-norum temporalia, dum fundamentum Christum eripere non possint, neque æterna bona minuere?

11 *Filia Babylonis misera :*

Beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam retribuisti nobis.

C Filia Babylonis, caro nostra est, quæ confusio-nem nobis ingerit peccatorum, quæ misera est dicta, quia illicitis concupiscentiis semper sauciat animam vulnere peccatorum. Cui retribuere, est eam jejuniis et diversis tribulationibus subditam facere virtuti-bus, quæ nos concupiscentiis suis concitavit ad vitia, ut quæ traxit ad culpam, adjutorio Dei perducatur ad gloriam.

12 *Beatus qui tenebit :*

Et allidet parvulos suos ad petram.

C Adhuc loquitur ad ipsam carnem, beatum esse commemorans, qui filios ejus, id est vitia nocentia tenet et cohibet, et non permittit sibi nocere. Et allidet ad petram, id est ad Christum, ut non more-lur tenens, ne voluptas blanda subripiat, sed ut sta-tim confracta dispercant quæ nos teterrimis moti-bus instigabant.

ORATIO EX PSAL. CXXXVI.

Captivitatum nostrarum potentissime Absolutor, concede nobis laudes tuas spiritali canere concentu, ut, quos onus noxæ ante fecit exules, alleviatio po-tentis dexteræ cœlestes restituat cives. Per Domi-num nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXXXVII.

ARGUMENTUM PSAL. CXXXVII

C Universalis Ecclesia Domini beneficia sibi attri-buta collaudans monet ut reges terræ Deum confi-teantur excelsum, oratque ne peccatores conversos despiciat, quos creare dignatus est.

TT. ÷ Ipsi : David.

C Quamvis David Christum significet, tamen adden-do, ipsi, plus indicat. Ipsi enim reverentius pronun-tiandum est, quasi altissimo, quasi omnipotenti, quasi cœlesti regi. Et tunc David jungendum est; quod vocabulum non ex deitate sumitur, sed per assumptæ carnis originem venire monstratur.

1 *Confitebor tibi Domine in toto corde meo :*

— Quoniam audisti verba oris mei :

H Si quis pro omnibus vitiis et passionibus animæ suæ agit pœnitentiam, iste confitetur ex toto corde. Si quis vero uno vitio confitetur, puta qui avarus est, hoc confitetur, non autem confitetur, quia fornicator aut detractor est, quia non in toto corde confitetur, non auditur a Deo. C Considerat autem meritum orationis, ut omnia verba sua profiteatur audita.

2 *In conspectu angelorum psallam tibi :*

Adorabo ad templum sanctum tuum et confitebor nomini tuo.

H Vide perfectionem pœnitentis, quia post confessionem et pœnitentiam cum angelis meretur psallere et gratias agere Deo. C Templum orationis, est beatæ incarnationis adventus, quem quotidie adorât Ecclesia, dum corpus et sanguinem ipsius in sacramento veneratur; sed illa adoratio perfecta est quam confessio beata comitatur.

3 *Super misericordia tua et veritate tua :*

Quoniam magnificasti super ✕ omne nomen sanctum tuum.

C Misericordia est, quod sine cujusquam meritis ad liberandos nos venire dignatus est. Veritas, quia prophelarum suorum promissa complevit. Magnificatum est nomen, cum nobis culturæ ipsius virtus innotuit. H Peccator audiat misericordiam; justus autem et superbus audiat veritatem.

4 *In quacunque die invocavero te exaudi me :*

Multiplicabis in anima mea virtutem.

C Dies hic lucida petitia sinceraque est, quam non cupiditas nec ulla avaritia nubilat, sed de illo sole lucei, qui omnes caligines mortalitatis emundat. In talibus petitionibus devotus populus se audiri precatur. H Multiplicabis, id est multis sollicitudinibus subjacere animam facis. C Per hoc enim ostendit se innumera passurum contra quæ tam multiplicia virtutum petit auxilia.

5 *Confiteantur tibi, Domine, omnes reges terræ.*

Quia audierunt omnia verba oris tui.

C Reges terræ sunt qui corporibus suis divinitatis munere dominantur. Nam ille vere rex non dicitur, qui vitiis servire monstratur. Quia audierunt, audire enim ad illos pertinet qui obedientes esse noscuntur. Illos enim non dicimus audisse quos contumaces sacris jussionibus esse scimus.

6 *Et content in viis Domini :*

Quoniam magna est gloria Domini.

H Viæ Domini, sunt misericordia et veritas, quas cantare et laudare regibus et religiosis et vere Christianis passionum animæ et concupiscentiarum rectoribus præcipitur. Gloria quippe Domini est, ut sæculum respuentes, ejus laudes cantare non desinant.

7 *Quoniam excelsus Dominus et humilia respicit :*

Et alta a longe cognocit.

C Cum enim sit Dominus excelsus, tamen humilia respicit, ne quis subjectorum putaret, non se ab

A excelso Domino respici, cum se cognosceret magna devotione prosterni. Alta, superba significat; quæ ideo longe cognoscit, quoniam ejus gratiæ minime proximantur. Et ne putarent superbi, quia alti sunt, se Deum non videre, ait, cognoscit.

8 *Si ambulavero in medio tribulationis vivificabis me — et : super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam :*

Et salvum me fecit dextera tua.

C Vivificatur ergo populus, id est lætificatur, dum enim in diversis angustiis fuerit constitutus, æternorum gaudiorum suavitate recordans reficitur. Sciens enim aurum igne probari, et premium maximum post labores dari, et tribulationes Domini virtute superandas, lætatur in tribulationibus et in mente vivificatur. Extendit manum super iram, quando illi inimici conversi hic gravius tribulantur, quam contristaverant subjectos humiles, et incipiunt se juste persequi, qui prius innocentibus parcere noluerunt. Dextera vero virtus dicitur, et Christus est.

9 *Dominus retribuet pro me : Domine, misericordia tua in sæculum :*

Opera manuum tuarum ne despicias.

C Dominus retribuet, perfecta nimis et qualem fundere monemur oratio est, causam suam Domino commendare, qui novit unicuique digna rependere. Et ut non irato animo dictum putares, addit : Domine misericordia tua, etc., quam facis etiam in nostros persecutores, dum eos conversos pro fide tua multa pati facis. Pertinet ergo quod dicit, misericordia, ad illos qui nos persequuntur. Opera manuum, id est inimicos nostros, quia et ipsi sunt opera manuum tuarum. Ideo ergo rogat pius populus pro inimicis suis, ut eis miseratus indulgeat, qui in se peccaverunt persequendo, ut indulgentia percepta convertantur.

ORATIO EX PSAL. CXXXVII.

Multiplica Domine, virtutem tuam in animabus supplicum, ut, dum in templo sancto jugiter adoramus, in conspectu tuo cum sanctis angelis gloriamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXXXVIII.

ARGUMENTUM PSAL. CXXXVIII.

C Christus ad Patrem de pausatione et resurrectione sua loquitur, potentiam paternæ divinitati exponens, quia in eo, quod homo est, nusquam ejus notitia se possit abscondere, ac super omnem asserens sanctorum confortatum esse principatum.

TT. In finem psalmus David.

C Totus hic psalmus, ad Christi Domini personam referendus est, et ad Patrem, quoniam de pausatione sua et resurrectione loquitur. A Potest vero et de pœnitente exponi.

1 *Domine, probasti me et cognovisti me :*

Tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam.

C Probavit Pater Filium, quando manifestam fecit humilitatem ipsius, cum a Joanne baptizari ve-

luit. Cognovit eum, id est ostendit, quando dixit : **A** Hic est Filius meus dilectus in quo mihi complacui : ipsum audite (*Matth. xiii*). Bene autem appellata, sessio, mors est Salvatoris, in qua non pœna, sed requies fuit. **A** Vel, probasti me, in passione : et cognovisti, id est cognitum fecisti, in resurrectione. Repetit enim in quo cognitum eum fecerit, in sessione scilicet, id est passione, quia sedens se humiliat, et Christus humiliavit se usque ad mortem crucis, et in resurrectione notum omnibus fecit, ita probavit, id est probatum ostendit et cognitum Filium suum pater æternus.

2 *Intellexisti cogitationes meas de longe :*

Semitam meam et funiculum meum investigasti.

C **A** longe, hic non locum, sed tempus significat, quia non solum facta nostra prævidet, verum cogitationes nostras, antequam nos ipsi existimamus, agnoscit. Semitæ pertinent ad tacitas cogitationes, funiculus ad justa iudicia.

3 *Et omnes vias meas prævidisti :*

Quia non est sermo in lingua mea.

C Viæ ad actus pertinent humanos. Prævisæ vero **a** sunt viæ ejus, id est opera, ut *et prophetata longe ante noscantur Christi opera*, sicut de Christi mansuetudine Isaias dixit : Sicut ovis ad occisionem ductus est, etc. (*Isa. liii*). Non est sermo, utique falsitatis, quia nunquam sub aliqua falsitate locutus est Christus.

4 *Ecce, Domine ÷ tu : cognovisti omnia novissima et antiqua :*

÷ Tu : formasti me et posuisti super me manum tuam.

C Quod dicit cognovisti omnia novissima, hoc pertinet ad incarnationem ipsius, quæ facta est novissimis temporibus (*Gal. iv*) ; ut Paulus ait. Et Johannes ait : Filioli, novissima hora est (*I Joan. ii*). Antiqua, id est æterna, quæ nec initio nec fine clauduntur. Formasti me, significat, genuisti. Posuit Pater manum super eum, cum in ipso virtutem suæ majestatis ostendit.

5 *Mirabilis facta est scientia tua ex me :*

Confortata est et non potero ad eam.

C Scientia Patris est, quæ per Christum ubique terrarum prædicata est. Quæ est facta mirabilis per Christum, dum terrigenis sacramenta sacræ legis narrata sunt. Nec potero ad eam, ex humanitate et infirmitate carnis loquitur, ut in alio loco : Pater major me est (*Joan. xiv*) : ut sit sensus : Humanam naturam, quam assumpsi, divinæ substantiæ adæquare non possum. **A** Vel pœnitens, peccatis suis a divina contemplatione dejectus, illam dicit supra suam fragilitatem confortatam, mirabiliterque excelsam.

6 *Quo ibo a spiritu tuo :*

Et quo a facie tua fugiam ?

C Dicendo, quo ibo : significat naturam humanitatis non ex se habere quo fugiat, cum spiritus sanctus ubique sit totus. Facies autem : substantiam deitatis significat, quæ omnia complectitur, omnia

contuetur, omnia penetrat. **A** Vel pœnitens quærit locum, quo fugiat ab ira Dei.

7 *Si ascendero in cœlum, tu illic es :*

Si descendero in infernum, ades.

C Ait autem per id quod homo est : si ascendero in cœlum, tu illic es, scilicet ubi erat ad dexteram Patris collocandus. Descendit quoque in infernum, cum dirupit infernorum loca, et piissimus redemptor humano generi subvenit. Ades, quoniam tri-duana celeritate surrexit. **A** Vel pœnitens ait, si superbiero me extollens, ibi me punis ; et si in profundum peccatorum descendero, et ibi vindicas.

8 *Si sumpsero pennas ÷ meas : diluculo :*

÷ Et : habitavero in extremis maris.

C Pennas suas, dicit celeritatem divinæ majestatis, quoniam sanctum corpus ad superna elevavit. **B** Dum quoque dicit, meas, intellige gloriam propriæ potestatis, quia propria potestate deitas, non angelico adjutorio humanitatem ad dexteram Patris collocavit. Has pennas cum sumpserat diluculo resurrectionis, et habitavit in extremis maris, hoc est supra istius sæculi amplissimum finem manus paterna deduxit. **A** Vel, pennæ, duo præcepta sunt charitatis, quibus mane a peccatis surgens pœnitens habitat in extremis sæculi, id est in gaudio cœlesti. Quod post finem hujus vitæ datur, et tamen jam in eo spe habitat.

9 *Etenim illic manus tua deducet me :*

Et tenebit me dextera tua.

C Deduxit Christum paterna manus, qui est dextera Patris, qui assumptam humanitatem et sibi unitam per æterna sæcula continebit.

10 *Et dixi, Forsitan tenebræ conculcabunt me :*

Et nox illuminatio mea in deliciis meis.

C Iste versus sub ironia pronuntiandus est, quomodo enim cum tenebræ conculcare poterant qui est lux mundi ? sed ille potius tenebras conculcavit, cum cæcitatem primi hominis luce suæ misericordiæ reparavit. Nox, significat inferni claustrum, quod certe illuminavit, cum potestatem diaboli contrivit. Deliciæ, paradisum significat, ad quem animæ sanctorum præstante Domino reversæ sunt. **A** Vel pœnitentis verba sunt, a tenebrosis actibus male suadentium seduci timentis.

11 *÷ Quia : tenebræ non obscurabuntur a te : et*

dox sicut dies illuminabitur :

Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus.

C Causa redditur cur nox sit illuminatio in deliciis. Tenebras dicit mystica et profunda quæque divinarum Scripturarum, quæ non obscurabuntur, sed illuminantur a Domino, et quæ fuerant quasi nox, sub mystica complexione prophetarum tenebrosa dicta, in adventu Domini patuerunt. Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus, quia in utroque veritas fuit, seu cum obscura, sive cum illuminata viderentur. **A** Vel pœnitens ait : tenebræ peccatorum non redduntur a te magis obscuræ, sed a me, dum peccatum excusare volo ; tu vero, si confessus fuero, illuminas noctem et tenebras.

12 *Quia tu possedisti renes meos :*

Suscepisti me de utero matris meæ.

C Renes significat fortitudinem corporalem, unde merito dicit renes suos esse a Patre possessos, quoniam cœlestis justitiæ firmitate consistens, peccatum fragilis corporis ignoravit. De utero vero matris, id est de Synagogæ sinu, dicit se susceptum a deitate Patris, quæ in eo cum Patre una est. Nam si de virginali utero velis accipere, non solum quando est de castissimo utero egressus, sed, et quando Spiritu sancto conceptus est, a Domino probatur assumptus. A Vel verba pœnitentis sunt.

13 *Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es : mirabilia opera tua :*

Et anima mea cognosceat nimis.

C Terribiliter enim magnificatus est Pater, quando in passione Christi terra tremuit, saxa disrupta sunt, sepulcra patuerunt. Necesseque fuit illum mirabilem cognoscere, quem tantorum beneficiorum piissimum largitorem cernebat Christi humanitas. Vel pœnitens dicit in conversione peccatorum Deum terribiliter magnificari et mirabiliter. Et sequentes versus de pœnitente exponere vales.

14 *Non est occulatum os meum a te quod fecisti in occulto :*

Et substantia mea in inferioribus terræ.

C Per os enim significat sacramenta divina, quæ ante adventum Domini, occulta fuerunt, ut baptismum sacrum, et corpus et sanguis Domini, quæ eo veniente claruerunt. Inferiora terræ, fuerunt gentium cultura. Sed ipsis facta est nota substantia Salvatoris Dei, quando, in ipso intelligentes divinitatem, eum devotis mentibus per apostolicam doctrinam Deum esse crediderunt. Terra itaque humanum genus est, cujus partes superiores, Judæi fuerunt recte credendo ante Christi nativitatem, et partes ejus inferiores, gentes terram adorantes et lapides. Quæ nunc fide factæ sunt superiores.

15 *Imperfectum meum viderunt oculi tui : et in libro tuo omnes scribentur :*

Dies formabuntur et nemo in eis.

C Dixit, ex persona Ecclesiæ, suum imperfectum Patrem vidisse, quia illa usque ad finem sæculi congregabitur et perficietur, sed deitas ista jam vidit quæ adhuc futura post longis temporibus servantur. Et in libro scribentur, qui æterna felicitate gaudebunt. Dies formabuntur, id est sancti in perpetua felicitate. Nemo in eis, subaudiendum est, informabitur, id est informis et defectuosus erit in cœlesti patria, quia omnis infirmitas carnis consumpta disperibit.

16 *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus :*

Nimis confortatus est principatus eorum.

C Amicos, dicit sanctos apostolos. Nimis, valde significat. Confortatus est principatus eorum, quem præstante Domino perceperunt intantum ut arietes gregum et principes fidelium meruerint esse populorum.

A 17 *Dinumerabo eos et super arenam multiplicabuntur :*

Exsurrexi et adhuc sum tecum.

C Arena maris, significat Judæos propter ariditatem fidei; arena enim est dicta ab ariditate, promittit ergo Christus se dinumeraturum populum fidelem, qui numerosior populo Judaico invenitur. Exsurrexi, a pausatione dormitionis. Adhuc tecum sum, non quod aliquando ab ipso dividendus sit, sed qui modo nobis est invisibilis, ad dexteram Patris in cœlestibus residens, omnibus postea gentibus apparebit.

18 *Si occideris Deus peccatores :*

Viri sanguinum declinate a me.

19 *Quia dicitis in cogitatione :*

Accipient in vanitate civitates suas.

C Occidit Deus peccatorem, cum moritur peccato, ut vivat Deo : ut Paulus ait : Mortuus sum legi, ut vivam Christo (Gal. II). Viri sanguinum, sunt qui carnaliter vivunt, et quæ sunt sanguinis peragunt, quibus dicitur : Declinate a me. A C Videtur autem sic connecti verborum ordo : Si occideris Deus peccatores, accipient in vanitate civitates suas, C id est, si peccatores a malis cogitationibus in bona studia transferas, priores consuetudines et peccata, in quibus habitabant, in vano accipient, id est vanas respicient, et dicent his qui adhuc in illis vanis et malis permanent : Declinate a me, quia dicitis in cogitationibus, id est loquimini in mente et murmuratis contra illa, quæ vobis Spiritus sancti virtute prædicata sunt, ideoque quia sic loquimini in cogitatione contra Deum, declinate a me. C Quia dicitis, id est contra illa murmuratis quæ virtute Spiritus sancti vobis prædicata sunt.

20 *Nonne qui oderunt te, Domine, oderam :*

Et super inimicos tuos tabescebam ?

C Merito nostros adversarios jubemur diligere, quos nos nostro vitio contingit offendere; Dei vero inimici, quando obstinati sunt, competenti et religiosa execratione damnantur, quoniam cum ab ipso creati sint, ipsique debeant omne quod vivunt, suo tamen contumaces redduntur auctori, ideo juste tales horrendi sunt, qui et suorum beneficiorum memores non fuerunt. Tabescere, hoc verbum indicium est magni doloris, tabescere enim illos dicimus, qui curis jugibus affliguntur, et pene usque ad interitum vitæ corpore deficiente perveniunt.

21 *Perfecto odio oderam illos :*

Inimici facti sunt mihi.

C Perfectum est odium, homines diligere, et eorum vitia semper odire, odium quippe dictum est quasi oris repudium. Inimicos factos etiam sibi dicit, qui contrarii paternis jussionibus exstiterant, ut ostenderet unitatem suæ divinitatis cum Patre.

22 *Proba me, Deus, et scito cor meum :*

Interroga me et cognosce semitas meas.

C Proba me, istud nemo potest dicere, nisi ille solus qui peccata non fecit Christus. Scito cor, quia te derelinquere in persecutione non novi. Interroga,

ad inquisitionem pertinet minutissimam, præmisit enim, scito cor meum. *Sciens vero acute interrogat, et falli non potest, quia nemo scienti interrogatus potest negare quæ gessit.* Semitæ ad operationes pertinet bonas, quas ille jugiter gessit et cælesti sanctitate transegit.

23 *Et vide si via iniquitatis in me est :*

Et deduc me in via æterna.

C Merito ergo humana in Christo substantia petit se, deduci in æterna via, quæ declinavit a via iniquitatis, id est ab actibus diabolicis. Quod vero dicit, *vide si est*, intellige, non dubitatione prolatum, sed scientiæ securitate, quasi diceret, *vide si est*, id est, *videbis quod non est.*

ORATIO EX PSAL. CXXXVIII.

Celi terræque prospector, Deus, quo moriente, illuminata sunt tartara, quo resurgente, sanctorum est multitudo gavisa, quo ascendente, angelorum exsultavit caterva, precamur tantæ gloriæ excellentem virtutem, ut directi in via æterna, illo tueamur brachio, quo honorabiles amici tui tecum gloriantur in cælo. Qui vivis, etc.

PSALMUS CXXXIX.

ARGUMENTUM PSAL. CXXXIX.

C Ecclesia Dominum deprecatur, ut ab iniquo diabolo liberetur : vindictam dicens in futuro iudicio super eos venturam, qui pauperes ejus insanis motibus persequuntur.

TT. *In finem Psalmus David.*

C In finem, Dominum significat Salvatorem, qui est finis legis ad justitiam omni credenti (Rom. x) : Qui nobis in hoc psalmo, quasi præconis voce, iudex terribilis, omnipotens, pius quoque, et nimium desiderabilis advenire prædicatur.

1 *Eripe me, Domine, ab homine malo :*

A viro iniquo eripe me.

C Sciens mater Ecclesia quanta in membris suis ab insidiis diaboli pateretur clamat ad Dominum, qui solus potest ejus superare nequitias, ut ab ipsius multiplici tentatione liberetur. Hominem malum, appellat diabolum. Vir iniquus est homo sequax diaboli. Duo enim simul epitheta uni personæ non poterant convenire, quod eloquentiæ lege prohibita sit.

2 *Qui cogitaverunt iniquitates in corde :*

Tota die constituebant prælia.

C Graviora sunt semper pericula, quæ habentur occulta. Significat per hoc vero hæreticos, qui pravis dogmatibus in sacrilega certamina proruperunt. Tota die, ait ut eorum nequitiam continuam monstraret, ut nulla eos lassitudo, nulla temporis longinquitas mitigaret.

3 *Acuerunt linguas suas sicut serpentes :*

Venenum aspidum sub labiis eorum. Diapsalma.

C Per linguas significat verba hæreticorum, quibus vulnerare contendunt corda fidelium. Venenum aspidum, H quoniam videntur amicitiae verba habere, et plena sunt veneno mortifero.

A 4 *Custodi me, Domine, de manu peccatoris :*
Ab hominibus iniquis eripe me.

C Peccator : iterum diabolum significat, qui multis dolis, multis fallit insidiis. Sequuntur etiam ejus ministri : quoniam quod non possunt per se occulte inspirando mentibus nostris, per suos sequaces publice conantur implere.

5 *Qui cogitaverunt supplantare gressus meos :*

Absconderunt superbi laqueum mihi

C Supplantari proprie dicimur : quando plantis nostris terra subducitur, ut in tenebrosis cavernis graviter incidamus : quod nobis facit diabolus, cum peccatorum foveas parat. Superbi : hæretici sunt, qui pravis dogmatibus populos decipere potius quam docere festinant, et laqueos ponunt sanctæ plebi : quando eos vanis enigmatibus obligare contendunt.

6 *Et funes extenderunt in laqueum :*

Juxta iter scandalum posuerunt mihi. Diapsalma.

C Extenderunt ipsi funes, id est tortuosas et dolosas objectiones, quibus capiant sensus humanos : ut quasi pedibus laqueum, ita mentibus tendere probentur scandalum. Juxta iter dicit : quoniam non capiunt nisi illos qui a recto virtutum calle discedunt. Laqueus aut funis ideo positus est : quia vincula sua gravius semper astringit, nec amplexus ejus aliqua lenitate dilabitur, cum nodosis quibusdam sinibus illaqueata concludit.

7 *Dixi Domino, Deus meus es tu :*

Exaudi Domine vocem deprecationis meæ.

C Orat Ecclesia ne pessimis tradatur insidiis : dicit enim Ecclesia, resplendens purissima fide de gentibus advocata, quæ sanctam Trinitatem veracissima fide confitetur, dixi Domino, etc. Sequitur, exaudi, Domine, vocem, etc., suffecisset dicere, exaudi deprecationem meam : sed altius quid innotescere volens, dixit, vocem deprecationis meæ. Vox enim deprecationis : est puritas orationis, et clamor ille tacitus qui ascendit ad Dominum. Sanctæ enim operationis vox, est rerum ipsarum loquacissimus clamor : non hominibus notus, sed soli Deo cognitus, unde et tacenti Moysi dicitur, quid clamas ad me? (Exod. xiv.) et Cuin dicitur, vox sanguinis fratris tui, clamat ad me de terra (Gen. iv).

D 8 *Domine Domine, virtus salutis meæ :*

Obumbrasti super caput meum in die belli.

C Repetitio ista, Domine, Domine, piæ precatationis affectum ostendit. Cum autem dicit, virtus salutis meæ : patientiam perseverantiamque in certamine, demonstrat Domini esse donum. Virtus enim a viriditate dicta, quæ nescit aliquo labore marcescere. Caput autem suum obumbratum cum dicit Ecclesia, significat beatam Domini passionem : qui sic obumbratus est in ea (hoc est defensio,) ut nec animus ejus confusionem, nec caro ipsius corruptionis injuriam sustineret. In die autem belli : bene dictum est, in die passionis ejus et mortis : quia diabolo

victo, inferno fracto, captivi liberati sunt, et triumphans de morte rediit.

9 *Non tradas, Domine, desiderium ÷ meum ; peccatori : cogitaverunt contra me ne derelinquas me :*

Ne forte exallentur. Diapsalma.

C Traditur enim peccatori (id est diabolo) desiderium istius qui concupiscentias carnis perficit : talis enim non nisi quod diabolus vult desiderat, et ideo in desideriis suis diabolo traditur ad possidendum. Et quia inimici cogitaverunt (consilium scilicet faciendo) contra me : juste peto, Domine, ne derelinquas me. Et subinfertur causa justissima petitionis et exauditionis : ne exallentur impii in perditione justorum.

10 *Caput circuitus eorum :*

Labor labiorum ipsorum operiet eos.

A C Deus obumbrat super caput justorum, sed malorum caput operit labor labiorum. Ordo verborum talis est, caput eorum circuitus, scilicet est, id est caput impiorum est diabolus, qui semper circuit quærens quem devoret (*I Petr. v*). Labor vero labiorum : est prolatum ore mendacium, quod semper laboriose fingitur, quoniam exquisita machinatione formatur. Veritas enim sine labore dicitur, quia sine difficultate profertur. A Vel ipsius circuitus eorum caput est superbia, quæ provenit ex labore labiorum, id est mendacio.

11 *Cadent super eos carbones : in ignem dejicies eos :*

In miseriis non subsistent.

C Carbones ignis : sunt pœnitentiæ cruciatus, quod tamen incendium nascitur ex imbre lacrymarum. In ignem dejiciuntur : quando jam flamma charitatis accensi, fervere sanctis operibus incipiunt : his evenit, ut in peccatorum miseriis non subsistant : quoniam jam in bonam partem transferuntur.

12 *Vir linguosus non dirigetur in terra :*

Virum injustum mala capient in interitum.

C Vir linguosus : est qui multa inutiliter verba profert, qui non dirigetur : quia multiloquio non effugiet peccatum. Injustus vir est, qui divinas regulas contemnens, propriæ voluntatis fervore traducitur (*Prov. x*) : illum mala capient, quia semper sibi noxia cogitat, qui præcepta Domini declinat.

13 *Cognovi quia faciet Dominus judicium inopis : ÷ Et : vindictam pauperum.*

C Faciet ergo judicium inopum, quando in illa judicatione, promissa illis retribuit : et tunc vindicat pauperes, cum eorum persecutores a suo sancto separabit regno.

14 *Verumtamen justii confitebuntur nomini tuo :*

Et habitabunt recti cum vultu tuo.

H Quid enim vultus Dei, nisi Christus Filius ejus ? nisi cogitatio divinitatis ipsius ? C Cum ipso etiam Dei vultu, justii in æternum habitabunt, cum (ut ait Apostolus) non per speculum, sed facie ad faciem contuebuntur eum (*I Cor. xiii*). Vide autem quod

A justii, cum persecutionem patiuntur, constantur laudes Deo (tunc enim magna virtus est, laudare Deum) et facilius discedit inimicus et tribulatio, et videbunt faciem Dei post vitam istam tales æternaliter.

ORATIO EX PSAL. CXXXIX.

Virtus salutis nostræ, Deus, defende Ecclesiam tuam a dissidentium veneno mortifero, ut a te obumbrati nunquam obligemur a laqueis inimici. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXL.

ARGUMENTUM PSAL. CXL.

C Propheta supplicat, ut inter mundanos actus a diversis liberetur erroribus, ne in peccatorum retiacula cadat.

TT. *Psalmus David.*

B 1 *Domine, clamavi ad te, exaudi me :*

Intende voci meæ dum clamavero ad te.

C Domine, clamavi. Volens propheta affectum orationis continuæ humano generi infundere, duo tempora videtur discrepantia posuisse : clamavi de præterito dicit, quod perfectam significat orationem : et iterum clamavero, quod utique de futuro constat positum : ut sicut nullum tempus a culpis est vacuum, ita a devotis precibus nunquam est cessandum.

2 *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.*

Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.

C Dirigatur ad te oratio mea sicut incensum, hoc est ut est recta veniat ad te oratio mea in odore virtutum, non habens sordes aut vitia. C Incensum est odoriferi pigmenti suavis adustio, et spiritualiter hic. H Incensum, orationes sanctorum sunt (*Apoc. viii*). C Sacrificium vespertinum fortasse significat illam oblationem, quam in fine vitæ Domino solet offerre religiosa devotio, et ideo nullus desperet, si ultimo sua peccata lacrymarum fonte detergat. Elevatio vero manuum opera pia significat : sic remissio earundem, cessationem a bono opere. Vespera quoque nostra, tempus prope finem vitæ hujus significat.

3 *Pone, Domine, custodiam ori meo :*

Et ostium circumstantiæ labiis meis.

C Petit propheta, ne quid tale dicat, quod perverire debeat ad realium. Ostium quippe ab obstandictum est. Illud ergo vidit Propheta magnis precibus esse muniendum, unde tam facile noverat verire peccatum : quod si fragilitate peccaverit, semtem hoc precatur ne illud excuset, unde sequitur :

4 *Non declines cor meum in verba malitiæ :*

Ad excusandas excusationes in peccatis.

C Verba malitiæ sunt, ut quis post peccatum suum falso ad excusationes confugiat, quia consuetudo est peccantium, quando deprehensi fuerint, primum se aliqua falsitate excusare, et cum fuerint inde convicti, alias assumunt excusationes cum peccato falsitatis (nequando veritati acquiescat in ve-

recunda protervitas), modo enim tempori, modo necessitati, modo aliis imputando puod peccant : hoc autem maximum vitium est quo homines laborant.

5 *Cum hominibus operantibus iniquitatem :
Et non communicabo cum electis eorum.*

H Petit et hic propheta, a collegio liberari eorum qui operantur iniquitatem. Sicut enim Dominus habet electos suos sanctos : ita et diabolus habet electos suos, sicut principes hæreticorum, qui apud reprobos electi putantur : sed et omnes electi in scelere, electi diaboli dicuntur. C Et communicabo : refertur tam ad operantes homines iniquitatem, quam ad electos eorum. H Vel prima pars hujus versiculi combinanda est cum præcedenti versu : ut sit sensus, non declines, etc., ad excusandas, etc., cum hominibus operantibus iniquitatem.

6 *Corripiet me justus in misericordia et increpabit me :
Oleum ÷ autem : peccatoris non impinguet caput meum.*

C Prælegit vir sanctus justorum increpationes, peccantium blandimentis. Quæ autem sit correptio justis intimavit dicens, in misericordia : quoniam vir sanctus non in ira corripit, sed per dilectionem increpat : melius est enim corripiri a justo, quam laudari a peccatore. Oleum enim peccatoris : adulatio est deceptoris et ficti amoris, periculosa est adulatio, quæ excludere potest hominem a regno Dei.

7 *Quoniam adhuc ÷ et : oratio mea beneplacitis eorum.
Absorpti sunt petrae judices eorum.*

H Quoniam adhuc, etc. : ipsi in beneplacitis suis manent. Ego autem pro ipsis orabam ut converterentur. C Vel se adhuc imperfectum ostendit : quando orando talia sibi provenire cupiebat, quæ malis erant beneplacita. Et secundum primum intellectum Christus pro inimicis suis ut converterentur Patrem orabat. Absorpti sunt, id est convicti judices Judæorum scilicet vel gentilium, ut Pilato, Aristoteles, sive hæreticorum, quando sunt per fidem juncti petrae, id est Christo, et segregati a diabolo. A Sive juncti, id est comparati : videntur enim philosophi aliquid dicere : sed scripta eorum comparata divinæ Scripturæ absorbentur, nihil sunt, et velut stulta jacent.

8 *Audient verba mea quoniam potuerunt :
Sicut crassitudo terræ erepta est super terram.*

C Verba sua ab hæreticis et tyrannis dicit audita, quæ præsentis libri textus eloquitur (quantis enim in eis locis increpantur ut debeant corrigi), potuerunt ergo toties admoniti cognoscere Dei voluntatem. Crassitudo autem terræ est superbia tyrannorum, quæ grassabatur in sanctos martyres.

9 *Dissipata sunt ossa nostra secus infernum : quia ad te, Domine, Domine, oculi mei :
In te speravi, non auferas animam meam.*

C Martyres : ossa fidelium dicit esse propheta : quia constat eos Christianæ fidei esse validissima

A firmamenta. Secus infernum dicit : vide proprietatem verborum, non ait in infernum : quia licet mori communi sorte videantur, tamen vita illis conceditur æterna. Non auferas animam meam, scilicet a bonis tuis : sed spes mea in te sit, et oculi mei semper te intendant,

10 *Gustodi me a laqueo quem statuerunt mihi :
Et a scandalis operantium iniquitatem.*

Per laqueos et scandala : totius mundi mala breviter propheta complexus est : a quibus se supplicat custodiri, ne per insidias eorum possit decipi. H Semper etiam nobis laqueos ponunt dæmones : vitia enim vicina sunt virtutibus. In eleemosyna laqueum ponunt : si ut videar facio. Cervis ponuntur retia, et sancti cervi sunt, spinas transilientes, et alti cornibus, et serpentes interficiunt.

B 11 *Cadent in retiaculo ejus peccatores :
Singulariter sum ego donec transeam.*

C Retiacula dicta, quasi retinentia. In diaboli retiacula cadit, qui peccatorum suorum abscisionem non facit. Singularis est, qui cum pessimis hominibus non ambulat combinatus, id est ligatus, qui Trinitatem sanctam unum Deum confitetur, qui spem suam in solo Deo ponit. Donec transeam, id est quando in hoc mundo fuero commoratus, hoc enim sæculum beati velut viantes transire dicuntur, quia in ipso non tenentur aliqua mundi delectatione. A Vel Christus dicit, singularis, id est solus sum donec transeam, id est moriar, tunc enim cum granum frumenti in terra mortuum fuerit, non manet solum, sed multum fructum affert (Joan. xii), quia multi postea crediderunt et omnis terra Christo.

ORATIO EX PSAL. CXLI.

Pone, Domine, custodiam ori nostro, ne inania proferamus, ut misericordia tua correpti, ab omnibus iniquitatem scandalis protegatur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXLI.

ARGUMENTUM PSAL. CXLI.

C Christus ad Patrem clamat, dolos Judaicæ persecutionis exponens : liberarique se de inferno deprecatur : quoniam omnium sanctorum fides in ejus resurrectione pendebat.

TT. *Intellectus David cum esset in spelunca oratio.*

D C Psalmi causa præsentis titulo continetur. David enim filius Jesse, Saulem principem fugit, et cum in spelunca lateret, oravit (I Reg. xxiv), quod Dominum Christum in corpore ante passionem suam significabat esse facturum. H Quoniam enim in titulo ponitur intellectus David, spiritualiter ostendit David intelligendum et psalmum. Saul igitur spiritualiter diabolus. Spelunca, mundus est iste, in quo diabolus non immittit aliquid boni, sed solum sterces et putridum. Est enim spelunca tenebrosa, et mundus iste tenebrosus peccatis est, nec in eo sancti perfectum lumen habent, quod erit in alio mundo. Christus tamen lumen venit in hunc mundum, et ex

parte illuminavit. Et sicut David abscondus est in spelunca Sauli, ita Dominus Jesus diabolo in hoc mundo, et persecutionem passus est sicut David.

1 *Voce mea ad Dominum clamavi :*

Voce mea ad Dominum deprecatus sum.

H Voce mea ad Dominum : omnia verba hæc in humilitate corporali loquitur, ut se verum hominem manifestet. C Et ne clamor intelligeretur transitorius, *addidit deprecatus sum*, quod frequentata supplicatione peragitur. Est enim deprecari frequenter supplicare.

2 *Effundo in conspectu ejus orationem meam :*

Et : tribulationem meam ante ipsum pronuntio.

C Quam pura, quam suavis oratio, quæ in conspectu Patris, velut perspicui fontis copia fundebatur? fundebatur certe non ut ad ima deflueret, sed ut perveniret ejus oratio ad altitudinem supernæ pietatis. Pronuntiat tribulationes ante Patrem, ut indulgentiam pro nostris possit obtinere peccatis. Et nota quod in his duobus versibus quatuor modis oratum est secundum hortationem Apostoli, ubi jubet primo fieri preces, orationes, postulationes, gratiarum actiones (I Tim. II.)

3 *In deficiendo ex me spiritum meum :*

Et tu cognovisti semitas meas.

C Quod dicit in deficiendo spiritum, hoc a parte membrorum debemus accipere. Vel ita in deficiendo, etc., hoc ex superioribus pendet, ac si diceret : Tribulationem meam ante ipsum pronuntio, cum defecit ex me spiritus meus. H Cognovit Pater semitas, id est, doctrinas quas docuit.

4 *In via hac qua ambulam :*

Absconderunt laqueum mihi.

C Diabolus juxta viam abscondit laqueum, ut eos decipiat, qui rectas semitas declinare presumunt, Christus vero (quia nunquam a sua sanctitate discessit) necesse fuit ut in ipsa via rectitudinis tentamenta pateretur invalida, ut in Evangelio legitur.

5 *Considerabam ad dexteram et videbam :*

Et non erat qui cognosceret me.

C Considerabam ad dexteram, illud tempus facit intelligi, quando ibat ad crucem, quia nullum illic fidelium potuit intueri. Ideo vero non sunt visi ad dexteram stare, quia carnali metu dispersi sunt (Matth. IV). Et non erat qui cognosceret : illam videlicet deitatem quæ hæc omnia in assumpta carne

6 *Periit fuga a me :*

Et : non est qui requirat animam meam.

C Periit fuga a Christo, cum se impiorum manibus permisit occidi. Et nemo quæsit animam ejus, dum illi nulla consolatio præberetur, sed solus ad passionem relictus est, qui erat pro omnium salute moriturus.

7 *Clamavi ad te, Domine : dixi, tu es spes mea.*

Portio mea in terra viventium.

C Clamavit spemque suam posuit in Dominum cum dixit : Pater, in manus tuas commendo spiri-

um meum (Luc. XXIII). Portio mea, probat hoc specialiter locus ille, quando latroni dixit : Amen, dico tibi : Hodie mecum eris in paradiso (Ibid.), hoc est in terra viventium ; paradus enim est terra viventium, quam soli beati introibunt.

8 *Intende ad deprecationem meam :*

Quia humiliatus sum nimis.

C Merito dicit, humiliatus sum nimis, quia semetipsum exinanivit, formam servi accipiens : et adhuc amplius humiliatus est, factus obediens usque ad mortem crucis (Phil. II). Nam quemadmodum crucifigi potuisset, nisi se humiliasset, naturam nostram assumendo, qui coelum terramque creavit?

9 *Libera me a persequentibus : me :*

Quia confortati sunt super me.

C Orat, ut reverentiam Petri exhiberet, qui se liberare poterat. Orat ergo, ut a persequentibus Judæis divina virtute liberetur, qui adeo corporaliter fortiores fuerant ut et manus injicerent in eum, et de ejus morte gauderent ; sed hoc miseri fecerunt, non considerantes virtutem divinæ potestatis in eo.

10 *Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo :*

Me expectant justi donec retribuas mihi.

H C Dicens, educ de custodia, scilicet inferni animam meam, petit Patrem, a parte qua mortuus est, quam et postea de imis penetrabilibus ad superna est translatus, ut de carcere inferni animam celeriter educat ad corporis resurrectionem. Et hoc ad confitendum nomini suo, ista enim confessio laudis Patri exhibita a fidelibus ostenditur, quando cum resurrectionis miraculo de inferni carcere constat eductum. Expectant justi, H id est apostoli, vel reliqui sancti. Donec retribuas mihi claritatem illam quam habui priusquam mundus fieret (Joan. XVII). C Val, donec retribuas pro passione resurrectionem. Expectant illo triduo apostoli et alii.

ORATIO EX PSAL. CXLII.

Deprecantes, Domine, voce humili pietatem tuam exposcimus, ut adjuti a te, spes nostra, portionem cum electis tuis in terra viventium sortiamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXLII.

ARGUMENTUM PSAL. CXLII.

C Propheta, ex persona uniuscujusque fidelis supplicans sibi Domini misericordiam subvenire, rogans Dominum Christum, ne eum suo serve velit in iudicium, velociterque se petit pervenire ad venian-

ne inimicorum traderetur insidiis.

TT. *Psalmus David. Et quando filius suus eum persequatur :*

1 *Domine, exaudi orationem meam :*

Auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua : exaudi me in tua justitia.

H Domine, exaudi verba humilia et plena humili-

Statis et misericordiae, quae ad aures Domini pervenire merentur. C Veritas enim et justitia ipsius est. Ne cum rogante disceptet, nec ad iudicium illum trahat qui se hic prius ipse condemnat. Superbos enim Dominus ad examen adducit, qui se bona putant habere negotia.

2 *Et non intres in iudicium cum servo tuo :*

Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

C Nec moveat quod iudici dicitur, non intres in iudicium cum servo tuo. H Quantumvis enim quis sit justus, quamlibet perfectus, non potest intrare in iudicium Domini, nisi sit cum misericordia conditum, stellae enim non sunt mundae in conspectu ejus. C Omnis vivens omnem hominem significat, etiam quemlibet infantem nondum baptizatum, ut Job ait: Nemo mundus ante te, nec infans unius diei (Job xv), id est nemo liber esse potest, nisi per divinam gratiam. Ideo nec Abraham, nec Isaac, nec Jacob justificabuntur in conspectu Dei.

3 *Quia : persecutus est inimicus animam meam : Humiliavit in terra vitam meam.*

H C Inimicus, diabolus qui persequitur humanum genus. C Humiliatur autem in terra, cujus vita carnalibus delectationibus polluitur, non humilitate probabili, sed declinatione vitiosa.

Collocavit me in obscuris sicut mortuos saeculi : et anxius est in me spiritus meus :

In me turbatum est cor meum.

H Collocantur in tenebris factis peccatores, et sunt mortui saeculi. Sed sunt sicut mortui, dum poenitere incipiunt; nondum enim mortuus est, quia in poenitentia stat. Si quis autem peccans non agit poenitentiam, hic mortuus est saeculi, et non sicut mortuus, sed perfectus mortuus, usquedum non egerit poenitentiam. Anxius est spiritus, quia scriptum est: si solum suspiraveris de peccatis tuis, salvus eris. Turbatum est cor, id est conscientia mea, quia peccavi. C Vel, anxius spiritus, vicinitatem periculi indicat. Et turbatum cor, humanam sapientiam testatur confusam, ut spem suam de caetero in Domino poneret cum virium suarum confidentiam non haberet.

5 *Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis :*

In factis manuum tuarum meditabar.

C Juste cor ejus fuerat turbatum, quoniam memor erat ingentium peccatorum priorum. Ipsi enim dies antiqui, sunt veteris illius hominis antiquitate fuscati. Opera Domini dicit, quibus caelum terramque fundavit; patriarchis bona fecit, et populum per mare transtulit Hebraeorum. Quae se dicit frequenter iterasse memoria et lectione, ut excluderet amaritudinem mundi suavitas lectionis. Quod exemplum pro maximo remedio positum credamus, ut nos quoque similis possit medicina salvare.

6 *Expandi manus meas ad te :*

Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Diapsal.

C Hic extensione manuum, Christum in cruce de-

signavit. Unde et qui expansis manibus orat, illam crucem Redemptoris imitatur. Quae, licet a perfidis Judaeis data est Christo ad poenam, tamen concessa est credentibus ad salutem. Sequitur comparatio, in qua dicit: sic animam suam desiderare Deum, quem admodum sicca terra copiosas pluvias. Dicit enim tibi, scilicet non alteri, talis est anima mea, id est soli Deo sitiens inhæret.

7 *Velociter exaudi me, Domine :*

Defecit spiritus meus.

C Petit sibi poenitens iste imbrem misericordiae celerrime subvenire, et ut velocius potuisset audiri, defecisse dicit in se spiritum suum. Quod his contingit, qui passionum diversarum pondere praegravantur.

8 *Non avertas faciem tuam a me :*

Et similis ero descendantibus in lacum.

C Convenit enim misericordiae Dei, ut humiles respiciat qui superbiorum corda contemnit. Lacus hic infernum significat. Petit ergo, ne superhis similis fiat, qui hic peccata sua deplorat, quoniam, si illis similis fiat, pariter quoque cum eis descendet in lacum.

9 *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam :*

Quia in te speravi.

C Auditam misericordiam, clementiam dicit Dei toto orbe notissimam, qua supplicantibus praestat et indulget afflictis. Mane, tempus veniae designat; nam post noctem peccatorum merito mane dicitur, quando culpa laxatur. Causam quoque exauditionis addit, quia in te, qui sperantem decipere non potes, speravi. Vel, mane, tempus resurrectionis Christi ostendit.

10 *Notam fac mihi viam in qua ambulem :*

Quia ad te levavi animam meam.

C Cum a Deo petit sibi viam notam fieri, ostendit quod haec via hominibus habetur incognita. Illius enim lucerna et lumen hoc iter ostendit, qui illuminat omnem hominem, sicut superius dixit. Intellectum tibi dabo, et instruam te in via hac qua gradieris. Rogat ergo Propheta, ut ei viam salutis ostendat et sic notam semper habeat, ne de ejus corde aliquando discedat. Et subditur solemnis confessio, quia ad te, etc. Illud enim nos postulata facit mereri, si animam nostram non inclinemus ad mundum, sed semper levemus ad Deum.

11 *Eripe me de inimicis meis, Domine ad te confugi : doce me facere voluntatem tuam :*

Quia Deus meus es tu :

C Inimici nostri sunt daemones: qui jugiter circumdant fideles, ut eis possint spem divinitatis auferre. Ad eum confugit, qui ejus jussionibus obedit. Doce me: nolebat prorsus errare, qui tanti magistri cupiebat esse discipulus, et ejus voluntati obedire. Et causam et rationem addit, quoniam Deus meus es: ideo juste a clementissimo te peto.

12 *Spiritus tuus bonus deauct me in terra recta :
Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me in
æquitate tua,*

A C Spiritus bonus : designatur per hoc nomen, Deum esse Spiritum sanctum ; scriptum est enim: Nemo bonus, nisi solus Deus (*Matth. xix*). Igitur si Spiritus sanctus hofus dicitur Deus, necessario est. C Qui nos deducit in terra recta : quando corpus nostrum suis regulis subdit. Vel terra recta est in futuro sæculo, ubi recti ambulabunt. Propter nomen tuum, etc., nam quamvis, omnia gratis Christus donet : justitiæ ipsius est supplicantes justificare et vivificare. Ideo non dicit in æquitate mea, sed tua : quia non meritis meis, sed nominis Christi gratia.

13 *Educes de tribulatione animam meam :*

Et in misericordia tua disperdes inimicos meos.

C Educuntur de tribulatione tanquam de carceribus sanctæ animæ : quando concessa venia de isto sæculo ubi tribulantur, præcipiuntur exire. In misericordia autem disperduntur inimici : quando studio compunctionis de sceleratis cogitationibus abstrahuntur ; quod ad illos pertinet, qui pœnas debitas remedio supplicationis evadunt.

14 *Et perdes omnes qui tribulant animam meam :
Quoniam ego servus tuus sum.*

C Hic dicit esse perdendos diabolum et omnes impios ; in futuro iudicio, qui in sua obstinatione moriuntur. Illi tribulabant prius justos viros, quia eos famulos Dei esse nocebant : et necesse est illos in iudicio perire, qui innocentes viros ideo persquuntur, quia Dei esse famulos cognoscunt.

ORATIO EX PSAL. CXLII.

Deus qui matutinam sacræ resurrectionis tuæ auditam fecisti jucunditatem, cum ex inferno rediens, replesti terram gaudiis, quam reliqueras in obscuris : rogamur potentiæ tuæ ineffabilem majestatem, ut sicut tunc catervam apostolicam gaudere sacra fecisti in anastasi, ita hanc Ecclesiam, tuam misericordiam expansis manibus flagitantem, splendore cœlestis jubaris illustrare digneris. Qui cum Patre et Filio, etc.

PSALMUS CXLIII.

ARGUMENTUM PSAL. CXLIII.

C Bellum istud Davidicum ad designandum certamen Domini Salvatoris est præmissum : ut sicut iste Goliath saxei teli dimicatione prostravit ; ita per petram (quæ est Christus) fortitudo diabolica vinceretur.

TT. *David :-ad Goliath :*

1 *Benedictus Deus meus qui docet manus meas ad
prælium :*

:-Et : digitos meos ad bellum.

C Bellum utique dicit spiritale non carnale, quo anima justi adversus dæmones et passiones carnales invisibiliter dimicat. C Manus operationem significant : digitus, salutaria consilia : quæ de corde nostro velut quidam radii prosiliunt, dum aliqua subtilitate causas necessarias obtinere contendunt.

A Quandoque etiam digiti Trinitatem indicant, ut ibi. Qui appendit tribus digitis molem terræ (*Isa. xl*), quandoque Spiritum sanctum, ut ibi : *Acceptit Moyses duas tabulas scriptas digito Dei (Exod. xxxiv).*

2 *Misericordia mea et refugium meum :*

Susceptor meus et liberator meus.

C Misericordiam fecit Dominus cum David : quando eum de fratribus suis ultimum, per Samuelem ad regale culmen elegit (*I Reg. xvi*). Refugium : quando ei consilium dedit, ut hostem suum petra dejiceret, quem gladio non poterat. Susceptor : quando fecit eum a Saule suscipi in generum. Liberator : cum eum a periculo regis indignationis eripuit.

3 *Protector meus et in ipso speravi :*

Qui subdis populum meum sub me.

B C Protector : quando in spelunca latens, in Saullem rogem jus ultionis accepit. Et in ipso speravi : a tali spe scit vir sanctus non esse cessandum. Subdis populos : quia multis populis imperaturus erat.

4 *Domine, quid est homo quia innotuisti ei :*

:-Aut : filius hominis quia reputas eum?

C Sub interrogatione et despectu pronuntiandum est, quid est homo ? quasi pulvis : qui vento flante nullam habet firmitatem. Quia innotuisti ei, id est inestimabile deitatis arcanum, per assumptam carnem rectis fide ostendisti. Simili modo interrogandum est : aut filius hominis ? et item respondeatur quoniam reputas eum ; utique in ovibus tuis, in numero prædestinatorum.

5 *Homo vanitati similis factus est :*

C *Dies ejus sicut umbra prætereunt.*

C Exponit breviter quod superius dixit, quid est homo ? Adam enim quando creatus est, simplex, purus et verax et immortalis fuit : sed postquam peccavit, factus est vanitati similis : quoniam et mutabilis et mortalis effectus est, vanum enim illud dicimus, quod de sua substantia cadens, in auras tenues evanescit : ut umbra, ut fumus ; unde addit : *Dies ejus sicut umbra prætereunt ; sicut umbra præterit, sic hominum vita post peccatum Adæ, nisi fuerit confessione reparata.*

6 *Domine, inclina cælos tuos et descende :*

Tange montes et fumigabunt.

C Inclinatio cælorum fuit : quando ad hominem virtus et honor supernorum descendit scilicet Dei Filius. Montes hic superbos dicit : quos Dominus tetigit, quando eis compunctionem tribuit. Fumigabunt : cum crebris suspiriis sua peccata plorabunt, crassus enim fumus ore vomitur, cum se in plactum homo commoverit.

7 *Fulgura coruscationem et dissipabis eos :*

Emitte sagittas tuas et conturbabis eos :

C Fulgura coruscationis dedit : quando tenebrosus peccatoribus, prophetarum prædicatione lumen suæ veritatis infudit. Dissipavit autem, dispersit significat, ut qui ante fuerant cultores idolorum, subinde ad Ecclesiæ septa confugerent. Sagittas apostolos dicit, qui prædicationum veritate (quasi

jacula pennata) hominum pectora transfoderunt. Et conturbabis, scilicet bona contritionis turbatione : quia sic prius turbati, postea læti erunt. Eos autem, ad montes referendum est.

8 *Emitte manum tuam de alto : eripe me et libera me de aquis multis :*

Et de manu filiorum alienorum.

C Hic ad Patrem verba convertit, manum dicit Dominum Salvatorem, quem venire deprecatur, ut liberaret mundum de alto, id est de potestatis excelso, ubi cum Patre regnat paritate virtutis et unitate substantiæ. De aquis autem, id est de populis undosis, et quasi procella sævissima concitatis. De manu filiorum : de his qui fidelibus parcere nesciunt, quia de diabolo generantur qui filiis Dei adversantur. Recte igitur diaboli filii alieni dicuntur a filiis Dei : quia hæreditatem cum ipsis in cælo nullam habent.

9 *Quorum os locutum est vanitatem :*

Et dextera eorum dextera iniquitatis.

C Os eorum vana loquitur : quoniam a divinis regulis discrepare præsumunt, vanum est enim omne quidquid veritati contrarium est. Dextera reproborum : prosperitas ipsorum, unde elevati licentiam sibi peccandi assumunt.

10 *Deus canticum novum cantabo tibi :*

In psalterio decachordo psallam tibi.

C Novum merito dicitur Christi canticum, quia dum a Judæis non sit receptus (quibus fuerat ut veniret promissus), transivit ad gentes. Novum est etiam, quod nos corpore et sanguine suo saginare dignatur. Decem chordarum psalterium, decalogus est datus tribus Hebræorum.

11 *Qui das salutem regibus : qui redemisti David servum tuum :*

De gladio maligno eripe me.

C Reges, homines justos significat et veraces, qui regunt corpora sua. Istis dat salutem, cum eos liberos a vitiis facit. Redemit, de pugna Goliz : vel spiritualiter, de vitiis. De gladio maligno : quia gladius diaboli malignus est, quoniam dividit a bonis : benignus autem Christi, quoniam separat a malis.

12 *Et erue me de manu filiorum alienorum :*

Quorum os locutum est vanitatem :

Et dextera eorum dextera iniquitatis.

C Hunc versus jam diximus : quem ideo repetit, ut detestabiliores iniquos homines reddat ipsa geminatio : et maxime nunc de hæreticis verba intelligenda sunt, licet enim sequentia sicut et præcedentia ad litteram vera sint intellecta : quia tamen litteralis sensus apertus est, mystice aliqua cæpenda sunt.

13 *Quorum filii sicut novellæ plantationes :*

A juventa sua.

C Filios enim dicit, qui generantur prædicatione prævi dogmatis. Isti novellis plantationibus comparantur : quia nulla veteri et a Patribus tradita prædicatione viguerunt, sed novis erroribus (a patribus ipsorum traditis) pullularunt. H Plantatio enim hæ-

reticorum non est vetus, sed novella. Non est enim de veteri lege, non de prophetis, non de apostolis, sed de novis magistris suborta.

14 *Filiæ eorum compositæ :*

Circum ornatae ut similitudo templi.

H Filiæ eorum (hoc est verba hæreticorum) compositæ (id est, ornata a sapientia sæculari), sed quia filiæ sunt non filii, vires non habent. Circum ornatae ut similitudo templi : et pulchre dixit similitudo templi : non enim habent veram Ecclesiam aut templum, sed similitudinem Ecclesiæ. C Quippe similitudo non habet veritatem : sed alicujus rei subsistentis portat imaginem.

15 *Promptuaria eorum plena :*

Eructantia ex hoc in illud.

C Promptuaria sunt : quæ cellaria vulgus appellat, et hæreticorum corda significat : ubi diversarum rerum species, vel doctrinarum epulæ repositæ sunt : et inde emittunt diversas eructationes pessimas. Quos si auctoritate convincas, ad interpretationum nequicias transferuntur : cum inde quoque fuerint Domino juvante superati, ad sophistarum versutias calumniasque convertunt : et ita ex una parte vertunt se in aliam, semper vagi et instabiles : quia radicem nequeunt habere veritatis.

16 *Oves eorum fetosæ abundantes in egressibus suis.*

Boves eorum crassi.

C Secundum litteram hi fetosa dicuntur habere pecora : dum ipsi fide steriles esse doceantur. Abundans quippe dictus est, ab unda, quasi redundans. Ipsa quoque pecora, quæ habere cernuntur, non dixit eos in ingressibus, sed in egressibus possidere : quia totum ab eis egreditur, quando ipsi quoque perituri esse monstrantur. H Pulchre quoque dixit boves eorum crassi : quorum Deus venter est, et gloria eorum in confusione (Philip. iii).

17 *Non est ruina maceriæ neque transitus :*

Neque clamor in plateis eorum.

H Non est ruina : difficile enim hæreticum invenis imperitum. Omnes enim magistri sunt, et scientia sæculari instructi, et immuniti doctrinis apostolorum. Si tecum disputant : verba eorum brevia sunt, sic artificioso sermone conclusa, ut evadere inde difficile sit. Cum enim te ligaverint et clauerint syllogismis suis, et quasi maceriam syllogismum texerint : teneris inclusus : non potes exire : non est ruina neque transitus. Cum eis consenseris, et ibi conclusus fueris : eris in plateis eorum, et in lata via, quæ ad infernum ducit : et non in angusta via, quæ ducit ad vitam (Matth. vii), quæ est transitus sanctorum. Neque clamor Jesu (qui ad se omnes vocat) in plateis hæreticorum est : sed in angusta via est.

18 *Beatum dixerunt : populum cui hæc sunt :*

Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.

H Multi nescientes, beatos tales putant, et dicunt beatum populum cui hæc sunt. Nos autem dicamus, beatus populus, cujus est Dominus Deus ejus. Quia

ille est beatus, qui pro omnibus divinis habet Christum, et illum diligit, et ei dominatur.

ORATIO EX PSAL. CXLIII.

Doce nos, Domine, spiritualibus armis, noxialibus culpis resistere : ne vanitati mundanæ subjecti, a tui juris dominatione pellamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, etc.

PSALMUS CXLIV.

ARGUMENTUM PSAL. CXLIV.

C Laudationem Domini propheta variis narrationibus explicat.

TT. Laudatio David.

1 Exaltabo te, Deus, meus rex :

Ex benedictum nomini tuo in sæculum.

Et in sæculum ÷ sæculi . .

C Exaltabo te dictum est : notam faciam te, prædicando quod es. Nam quemadmodam putetur aliqua laude Deus altior fieri, cum divina perfectio non possit augeri? H Sed æqualem Patri credo te. C Rex meus : professio fidei est; quoniam ab ipso se dicebat regi, cui se noverat pura mente famulari. Benedicere vero nomini : est per psalmodiæ gratiam supplicare : quod qui fecerit, et in æternitate eum laudare merebitur; ideo subditur et in sæculum sæculi, ubi nullus est finis.

2 Per singulos dies benedicam tibi :

Et laudabo nomen tuum in sæculum et in sæculum ÷ sæculi . .

C Qui hic per singulos dies benedicit Deum : ibi in illo æterno uno die (qui venturus est) cum beatis continua exultatione laudabit.

3 Magnus Dominus et laudabilis nimis :

Et magnitudinis ejus non est finis.

H Magnus Dominus : quia sine fine magnus, sine fine laudabilis. C Cujus virtus inexplicabilis, cujus pietas incomprehensibilis, cujus sapientia ineffabilis, cujus vera diffinitio est, finem in sanctis laudibus non habere.

4 Generatio et generatio laudabit opera tua :

Et potentiam tuam pronuntiabunt.

C Generatio et generatio : ad duos populos debet applicari, unus Hebræorum est, alter ex gentibus. Ipsi sunt enim, qui Domini beneficia susceperunt, et merito ejus potentiam laudando pronuntiant.

5 Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur :

Et mirabilia tua narrabunt.

H Ipsi enim duo populi, ejus magnificentiam ac mirabilia, quæ quotidie Christus in Ecclesia operatur, pio ore pronuntiant.

6 Et virtutem terribilium tuorum dicent :

Et magnitudinem tuam narrabunt.

H Virtus Christi est terribilis, cum in impiis ulciscetur, ut in Pharaone. Magnitudo est, cum justi eruuntur, ut frequenter Israel ab adversariis erutus est.

7 Memoriam abundantis suavitatis tuæ eructabunt :

Et justitia exsultabunt.

H Eructabunt ipsi suavitatem Christi, qua eos fo-

vere dignatus est. Et justitia exsultabunt : qua in impiis ulciscetur.

8 Miserator et misericors Dominus :

Patiens et multum misericors.

C Quod misericors dicitur, naturæ ipsius virtus est : quod miserator, causa salutis est nostræ fragilitati. Patiens : cum excessus humanos (propter quos debuimus puniri) per patientiam sustinet. Multum misericors : ut ipse ait : Nolo mortem peccatoris.

9 Suavis Dominus universis :

Et miserationes ejus super omnia opera ejus.

C Quid enim magnificentius, quam suavem esse universis, qui tamen devotis mentibus munera ipsius gustaverunt. Sed dicis cur ergo peccatores damnat, qui opera sua non fecerunt? Misericordia enim sua dicitur esse super omnia opera ejus, scilicet Dei. Illud enim per misericordiam coronat, quod in nobis gratia sua operatur. Illud vero damnat, quod diabolo machinante construitur. Unde opera Domini semper eliguntur : nostra vero vel diaboli, sine dubitatione damnantur.

10 Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua :

Et sancti tui benedicant tibi.

H Confiteantur tibi, Domine, scilicet ut per sanctos, qui te jugiter benedicunt et laudant, intelligaris omnium esse rerum conditor et creator. C Vel omnia opera (etiam lapides et insensata) sua admirabili dispositione Deum eorum factorem prædicant.

11 Gloriam regni tui dicent :

Et potentiam tuam loquentur.

C H Gloriam regni tui dicent, id est prædicant, ut ab omnibus amaris et clarificeris. Et potentiam tuam loquentur, ut ab omnibus timearis. H C Omnia igitur creata indicant quanta gloria ei debeatur, qui incogitabili et incomprehensibili sapientia ea creavit, et potentiam ejus infinitam ostendunt.

12 Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam :

Et gloriam magnificentis regni tui.

C Sanctis enim prædicationibus nota est facta potentia Dei et gloria regni ejus, ne ignoratus minus forsitan quæreretur. Nota facta est potentia, dum diversas virtutes apostoli invocato ejus nomine perfecterunt.

13 Regnum tuum, regnum omnium sæculorum :

Et dominatio tua in omni generatione et generatione.

H Regnum tuum regnum omnium, omnia enim sæcula dominatione tui regnivolvuntur. C Vel, non sicut alia mundi regna aliquo tempore durat, sed toto mundi tempore. Et non solum toto tempore verum etiam post, æternaliter; unde et idem clarius repetitur : et dominatio tua, id est, perpetua æterna, quæ permanet in omni generatione et generatione. A Vel, regnum omnium sæculorum, et in omni generatione et generatione, est regnum celeste, ubi de omni generatione et sæculo una generatio erit æterna, et unum solum æternaliter gloriosum regnum.

14 *Fidelis Dominus in omnibus viis suis :
Et sanctus in omnibus operibus suis.*

H Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, cum omnia quæ per prophetas locutus est adimplevit. Sanctus, ut sicut ille sanctus est, ita et nos, quæ opera ejus sumus, sancti efficiamur in illo.

15 *Allevat Dominus omnes qui corrunt :
Et erigit omnes elisos.*

C Ipse enim allevat ruentes, qui adhuc minime corruerunt. Ipse erigit elisos, qui jam ruinam sustinuisse noscuntur. Et merito ipse hæc facere dicitur, quoniam ne cadamus, ipso custode defendimur, ut vero prostrati surgere valeamus, virtute ipsius nihilominus sublevamur.

16 *Oculi omnium id te sperant :
Et tu das escam illorum in tempore opportuno.*

H Oculi omnium, id est sanctorum interior aspectus in illo futuro tempore retributiones, quas expectat, suscipit. C Vel etiam de omnibus rebus accipi potest, sed tunc esca, uniuscujusque rei continentia debet intelligi : Alia enim corporalia, alia spiritualia expetunt, sed his omnibus una esca est, largitas dispensata.

17 *Aperis tu : manum tuam :
Et implet omne animal benedictione.*

H Aperit manum, et implet omne animal, id est omnem animam, sua benedictione, quæ maledictiones et opprobria mundi pro nomine ejus substituit. C Vel, quia in manu ejus est omnis esca, intelligimus per manum ejus, potestatem, in qua omnium creaturarum vita constituta est et esse. Sed melius est ut solum rationale animal intelligamus, quod revera constat posse benedici.

18 *Justus Dominus in omnibus viis suis :
Et sanctus in omnibus operibus suis.*

C Justus vero Dominus est, quia, eum nos verberat, æquitatem facit, quia peccatis digna restituit. Vix pertinent ad dispositionem; operatio ad effectum, apud nos; apud illum vero, hoc est velle quod facere, hoc disponere quod jubere. Sanctus vero, et pius significat, et patientem, et bonorum omnium largitorem, quoniam quicquid ab illo efficitur, virtutem laude completur.

19 *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum :
X Omnis invocantibus eum : in veritate.*

H Prope est Dominus his, qui eum fide et operatione invocant, at ipse ait : Ego sum Deus de prope, et non Deus de longe. C Prope autem dicitur, id est, proxime, quando est propitius; iratus vero, longinquus. Nam presentia ejus semper et ubique est. Si enim ascendero in cælum, illic es, etc. (Psal. cxxxviii). Sed quoniam et illi invocant, qui sua cupiunt vana et nociva desideria impleri, additum est, in veritate, quia solus veraciter invocat, qui ab eo petit quæ ipse postulanda docuit et profutura novit.

A 20 *Voluntatem timentium se faciet : et deprecationem eorum exaudiet.
Et salvos faciet eos.*

H Voluntatem timentium se facit Dominus, dum eos eripit, vel ab instigatione diaboli, qui eum puro corde deprecantur, vel ab ardore peccati.

21 *Custodit Dominus omnes diligentes se :
Et omnes peccatores disperdet.*

H Custodit Dominus eos, qui eum diligunt, et qui dilectionem ejus mundanis dilectionibus prætulissent. Illos vero disperdet, qui ejus amori amorem sæculi præposuerunt. C Omnes vero dicens disperdendos peccatores, eos dicit qui in sua obstinatione persistunt.

22 *Laudationem Domini loquetur os meum :
Et benedicat omnis caro nomini sancto ejus in sæculum et in sæculum ÷ sæculi .*

H Loquetur os meum laudem Domini, nunc et in futuro retributionis tempore. Et benedicat omnis caro, hoc est omne corpus Ecclesiæ. Quod nos sumus, qui Dominum laudare, benedicere, extollere et prædicare debemus. Dicit autem os suum, cordis arcanum, unde se Propheta noverat libenter audiri. Carnem quoque per synecdochen dixit totum hominem.

ORATIO EX PSAL. CXLIV.

Regnator omnium sanctorum, Domine, qui spiritalem cibum omni animæ opportuno ministras in tempore, concede nobis te perpetualiter benedicere, tuamque potentiam cum electis tuis fiducialiter exaltare. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXLV.

ARGUMENTUM PSAL. CXLV.

C Propheta dicit in hominibus minime confidendum, sed totam spem in Domino esse ponendam, ne aliquid ab eo peteretur tepide, si et alius crederetur posse præstare.

TT. Alleluia.

1 *Lauda anima mea Dominum : laudabo Dominum in vita mea :*

Psallam Deo meo quandiu fuero.

C Hortatur Psalmista suaviter animam laudare Dominum, ut explosis cogitationibus supervacuis, in ipso tantum negotio totis viribus occupetur. Laudabo, dixit, ut futurum tempus ostenderet, quando angelis justisque hominibus sors ista communis est. Psallam quandiu fuero, scilicet in presenti, quod ad bona opera pertinet. H Vide etiam, quando juste, aliquid agimus, sumus; quando peccamus, esse desistimus. Unde dicit laudabo quandiu ero, quia non est laus in ore peccatoris (Eccli. xv).

2 *Nolite confidere in principibus :*

In filiis hominum in quibus non est salus.

C Nolite confidere, id est nec in dæmonibus, qui principes dicuntur; nec in hominibus, est præsumendum, solus enim est filius hominis, qui tribuit unicuique salutem. H Intellige nihilominus etiam de

sæculi potestatibus, noli confidere *in imperatore*, A non in præfectis, non in iudicibus sæculi, qui sunt filii hominum et in eis non est salus.

3 *Exibit spiritus ejus et revertetur in terram suam :
In illa die peribunt omnes cogitationes eorum :*

C Causam ponit cur in istis non sit confidendum. Hic spiritum animam debemus accipere. Egressa itaque illa *de claustris corporis*, revertitur caro in terram, unde sumpsit initium; ideo enim addidit suam, quia inde fuit procreata. Illo *die* peribunt, tempore, scilicet mortis, humanæ cogitationes, quæ se in diversos ambitus prius extendebant. H Tunc quoque peribit omnis principum et hominum confidentia, et cogitationes illorum qui in eis sperabant.

4 *Beatus cujus Deus Jacob adjutor ejus :*

Spes ejus in domino Deo ipsius :

Qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt.

C Israel, id est vir videns Deum (quod vocabulum ad omnes electos competenter aptatur) adjutor est illis, qui ipso donante gradus virtutum ascendere nituntur. Qui fecit cælum et terram, quid potest esse magnificentius quam cælum et terram fecisse et omnia quæ in eis sunt? H Qui ergo fecit cælum et terram (in quorum comparatione homo est secundum conditionem carnis quasi formica) hominem potest liberare quem fecit. Ideo bene spes nostra in eo.

5 *Qui custodit veritatem in sæculum : facit iudicium injuriis patientibus.*

Dat escam esurientibus.

C Qui custodit veritatem : ipse est, scilicet Dominus Jesus Christus : qui facit iudicium, quoniam verus est iudex, et gubernator æternus, et vindicat injuriam patientis : et dat escam esurientibus, id est qui esuriunt audire verbum Dei. H Dat quoque (si ad litteram intelligas) cibum corporum : dat et cibum, corpus suum in sacramento : dat denique cibum doctrinam cælestem, sed solum esurientibus : talis etiam solvit compeditos.

6 *Dominus solvit compeditos.*

Dominus illuminat cæcos.

H C Dominus solvit : qui prius ligati erant in peccatis suis, postea ad Christum conversi per ipsum soluti sunt. Dominus illuminat cæcos : C Vitiosi enim omnes cæci sunt (quia peccatorum obscuritatibus implicantur), hos illuminat ille solus, qui illuminat omnem hominem.

7 *Dominus erigit elisos :*

Dominus diligit justos.

C Dominus erigit : nec hoc quoque dubium est, quia elisos Christus erigit. Nam cum diabolus elidat : Dominus sublevat. Cujus etiam est justos diligere, nisi qui eos prævalet in æterna beatitudine collocare?

7 *Dominus custodit advenas, pupillum et viduam suscipiet :*

Et viam peccatorum disperdet.

C Dominus custodit advenas, id est qui de Baby-

lonia (diaboli civitate ad Hierusalem (civ Dei) confugerint. Pupillos et viduas dicit : quoniam pura mente respiciunt, humanis solat stitutis. Hos recipit Christus ad vindicandos, et minabit diabolum (qui est via peccatorum, sicut est via justorum) et omnes in ea via errantes.

9 *Regnabit Dominus in sæcula Deus tuus Sion
In generatione et generatione.*

C Erit tunc regnaturus perfecte in sanctis : quod erit (sicut scriptum est) : Deus omnia in omni (Coloss. III.) Hic enim quamvis in sanctis regnet tamen perfecte : quia corda eorum interdum bus cogitationibus occupantur. In Sion, id est in futura beatitudine : regnabit enim ipse, et ea, et in eadem, qui est benedictus in sæcula regnabit : in generatione Judæorum, et generatione Christianorum : vel in generatione ista Ecclesie generatione ventura in cælo.

ORATIO EX PSAL. CXLV.

Gloriose, omnipotens Deus : in quem beatæ animæ totam spem confidentiam ponunt : ex nobis, ut *adjutorio* tuo illuminati, valeamus tibi ter mente pura diligere. Per Dominum nostrum, etc.

PSALMUS CXLVI.

ARGUMENTUM PSAL. CXLVI.

C Hortatur Propheta populum devotum laudare Dominum, qui supplicantibus beneficia proconcedit : quoniam qui de suis viribus confidere non possunt.

TT. ÷ Alleluia ;.

1 *Laudate Dominum quoniam bonus est psalmus
Deo nostro sit jucunda ✕ decoraque : laudate*

H Laudate Dominum ; non dixit bonus psalmus sed absolute bonum, id est bonum est psallere laudare Dominum. Sed noveris hic Hieronymus nostram translationem secutum, sed gallicanum habet : Quoniam bonus psalmus : psallere vel voce, sed corde dicit. Quanti enim bonam voce habent : sed quoniam peccatores sunt male psallunt. C Tunc est enim Domino jucunda laudatio : quod in unam societatem vox et vita convenerint, quale est, ut psalmus castitatem dicat, et canent ab obscenitate non retrahat? unde non potest minimo bene percipi : quod contraria inter se non adversitate luctari. H Bene ergo psallit, qui in corde et conscientia : fitque Deo jucunda voce, sed conscientia laudatio.

2 *Ædificans Hierusalem Dominus :*

Dispersiones Israel congregabit.

C Ædificat Dominus civitatem Hierusalem : quod dispersiones Israel congregans (quæ in toto mundo habitare noscuntur), de vivis lapidibus cælesti construit civitatem : sicut scriptum est : Et congregabit electos a quatuor angulis terræ (Matth. X) Vel etiam jam ædificat : dum sanat contritos et alia facit quæ sequuntur.

3 *Qui sanat contritos corde :*

Et alligat contritiones eorum.

C Quando enim cælestis medicus pœnitentium corda invenerit gravi afflictione contrita : (quasi quadam fascia tua pietate superducta) constringit atque consolidat, et ad firmissimam spem sanitatis adducit.

4 *Qui numerat multitudinem stellarum :*

Et omnibus eis nomina vocans.

C Qui numerat stellas, id est sanctos viros. Illi enim lucent velut astra in nocte hujus sæculi : quia meruerunt in numero sanctorum congregari. Scimus etiam a Deo posse sanctorum nomina vocari, quando eos legimus in cælo esse conscriptos. Vel etiam ad litteram de stellis materialibus firmamenti accipi potest.

5 *Magnus Dominus noster et magna virtus ejus :*

Et sapientiæ ejus non est numerus.

C Magnus Dominus noster : utique cujus nec facta numerari, nec laus prævalet apprehendi. Virtus etiam magna : quia singularis, quia Omnipotens, quia rerum omnium gubernator et conditor : cujus sapientiæ numerus non prævalet ullo modo comprehendi. Numerus enim hic pro fine ponitur : quod enim numeratur finitur.

6 *Suscipiens mansuetos Dominus :*

Humilians autem : peccatores usque ad terram.

C Mansueti : sunt patientes afflicti per multas tribulationes. Rectum quoque est ut hi suscipiantur in cælum, superbi dejiciantur in terram : ut permutatione vicaria unde humilis levatus est, inde superbus corruat :

7 *Præcinite Domino in confessione :*

Psallite Deo nostro in cithara :

C Illis dicitur præcinite, qui adhuc tacere noscuntur : et quomodo et cui canendum sit ostendit, dum subdit : Domino in confessione. Cithara autem : significat virtutes, consona operatione præcinentes : tunc tunc veram citharam reddunt, quando nulla rupta est chorda, id est virtus. Quomodo enim integra esset cithara, una chorda rupta? nec sonus perfectus redditur, dum rupta non sonat.

8 *Qui operit cælum nubibus :*

Et parat terræ pluviam.

C Cælum : sanctam prophetiam congruenter advertimus. Hanc divina provisione obscuritas, similis nubibus, tegit : ut sensus incitet nostros ad querendum, dum gratus accipitur ad quod fatigato desiderio pervenitur. Sed quid istæ nubes parturiunt? scilicet copiam pluviarum, hoc est fontes divinæ prædicationis irriguos : quamvis et ista ad litteram int vera et salubriter intelligenda.

9 *Qui producit in montibus fenum : et herbam :*
Servituti hominum :

C Et hoc quoque spiritualiter accipi recte potest. Nam montes, viros significant sanctos : in quibus Dominus fenum producit (id est prædicationem robustam), herbamque, id est monita molliora, unde simplicia jumenta pascantur.

A 10 *Qui dat jumentis escam ipsorum :*

Et : pullis corvorum invocantibus eum.

C Jumenta : ecclesiasticos signant greges : qui competentis refectione pascuntur, alii lacte, alii cibo solido. Corvi : sunt irreligiosi viri et pagani, qui peccatorum nigredine vestiuntur. Pulli vero corvorum (filii paganorum, vel aliorum hominum malorum) pascuntur a Deo, dum Deum invocant quem patres eorum contempserant : unde addit non omnibus eorum pullis et filiis dat fidei escam, sed invocantibus eum : quoniam soli ipsi eum invocant, qui regulas Scripturarum nulla pravitate subvertunt.

11 *Non in fortitudine equi voluntatem habebit :*

Neque in tibiis viri beneplacitum erit ei.

C Equus : superbum hominem atque tumidum significat, cui divinitas non potest esse placabilis, quoniam mansuetos eligit. Tibiæ hæc (sicut et femora) libinem significant : quæ ullo modo in viro aut in femina Deo placere non potest. Potest autem et per equi fortitudinem et tibiis præsumptio de viribus suis intelligi ; non enim placet vir Deo in virtute sua, sed in timore Dei, ut soquens verbum indicat.

12 *Beneplacitum est Dominio super timentes eum :*

Et in eis : qui sperant super misericordia ejus.

C Beneplacitum est itaque Domino in eis qui eum formidant, sed non degeneri timore. Multi enim timent : sed quia desperant de misericordia ejus, minime diliguntur : sicut Judas. Ille timor Deo probatur accetus, qui cum amore maximo et pia spe conjungitur. Timeat ergo unusquisque, ne peccet : amet ut supplicet, ne tamen desperet.

ORATIO EX PSAL. CXLVI.

Ædificator cælestis Hierusalem, Deus, qui multitudinem stellarum et concludis numero, et nominata singula vocas, sana, quæsumus, contritos corde dispersos congrega, atque nos innumerabili sapientia tua locuple. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CXLVII.

ARGUMENTUM PSAL. CXLVII

C Propheta Hierusalem, id est, supernam alloquitur civitatem : ut segura jam reddita in civibus suis, Dominum jugi exultatione collaudet : enumeratque quanta populo suo pius miserator indulserit.

TT. *Alleluia.*

C Ad consuetum quidem alleluia revertimur : sed nullatenus repetiisse fastidium sit, cujus verbi tantus honor est, ut cum sit in Hebræa lingua reconditum, nullo tamen constet alio sermone translatum : hoc Græcus, hoc Latinus, hoc Chaldæus, hoc Syrus, hoc Persa, hæc Arabs, hoc tenet natio cuncta terrarum et pia devotione veneratur : hoc ergo et nos pura mente canamus.

1 *Lauda, Hierusalem, Dominum :*

Lauda Deum tuum, Sion.

C Hierusalem (sicut sæpe dictum est) interpreta-

tur *visio pacis* : quæ proprie ad illam civitatem pertinet, quæ vitiorum et scandalorum consortia non habebit. Sion quoque *speculatio* interpretatur : in illa enim Dei civitate videbimus eum sicuti est : unde merito hæc duo nomina futuræ civitati conveniunt.

2 *Quoniam confortavit seras portarum tuarum :
Benedixit filiis tuis in te.*

C Cum enim seras confortatas dicit esse portarum clausas januas beatæ civitatis ostendit : quod tunc accidit, quando sponsus intravit (et quæ paratæ sunt cum eo) ad nuptias, ut in Evangelio de virginibus dicitur (*Matth. xxv*) : nec quisquam ulterius sanctus exhibit, nec aliquis postea novus intrabit. Magna est quidem ibi benedictio filiorum. Dicitur autem in te : quia nunquam ab illa exire poterunt, quia æterno munere consecrantur.

3 *Qui posuit fines tuos pacem.
Et : adipe frumenti satiat te.*

C Sicut autem beata Hierusalem pacem possidet : sic infelix Babylon dolorum pugnam procul dubio sustinebit. Adipem quippe frumenti, dicit ipsam contuibilem civitatem : unde sic justorum sensus reficitur, ut omnem societatem superare noscatur.

4 *Qui emittit eloquium suum terræ :
Velociter currit sermo ejus.*

C Eloquium Domini, Verbum Patris est : quod ad terras misit, quando humilitatem piæ incarnationis assumpsit. Tunc sic cucurrit sermo ejus velociter, ut sanctæ Trinitatis agnitio, mirabili velocitate mundum compleverit, idolorum cultores veritatis ipsius manifestatione convertens.

5 *Qui dat nivem sicut lanam :
Nebulam sicut cinerem spargit.*

C Qui dat nivem sicut lanam : dat dicit, id est facit : quod fit utique, quando frigidissima peccatis corda mortalium, ad ardorem satisfactionis adduxerit. Nix est homo, cum recedit a Domino : lana, cum ad ejus venerit medicinam. Nebula : significat omne peccatum, quod semper caliginosa obscuritate peragitur. Sed velut cinis dispergitur : dum pura confessione ex Christi gratia dissipatur.

6 *Mittit crystallum suum sicut buccellas :
Ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?*

C Crystallus est in modum vitri glacies, per multas hiemes condurata, et in duritiam saxi perducta substantia. H C Cui comparantur : qui frigore perfidiæ constricti, per singulos dies congelascunt. Hos *emittit* Dominus sicut buccellas : quando conversos prædicare sua facit magnalia, unde populus esuriens cœlesti pane vescatur. Ante faciem id est præsentiam frigoris ejus dicitur, non quod ab ipso frigus illud veniat, sed fieri forte *permittit*, ut est : Induravit Deus cor Pharaonis (*Exod. x*). Ante illud frigus, quod ipse Deus non removet, nemo potest subsistere, nemo illud potest sustinere.

7 *Emittet verbum suum et liquefaciet ea :
Flabit spiritus ejus et fluent aquæ.*

H C Veniente verbo, id est prædicatione, Dei li-

quefacit ea ut compuncti incipiant agere pœnitentiam. Flabit spiritus, id est, Dei calor amoris. Fluent aquæ, id est, profundunt fluenta spiritualis beneficii. Sicut factum est de persecutore Saulo, sic fit hodie de plurimis.

7 *Qui annuntiat verbum suum Jacob :
Justitias et judicia sua Israel.*

C Per Jacob et Israel, significatur Ecclesia, nam et modo Israelita est quicumque est fidelis, et ante Jacob, fuit qui Domino pura devotione complacuit; illi enim verbum suum, illi noscitur pronuntiasse justitias.

9 *Non fecit taliter omni nationi :
Et judicia sua non manifestavit eis :*

C Non fecit taliter, quia licet omnes gentes religio Christiana complexa sit, tamen nulli facie ad faciem locutus est, aut mare divisit, nisi tantum Israelitico populo : A vel nationi Jacob, qui ex Abraham descendit, in cujus fide omnes Christiani sunt. Illi nationi soli manifestavit judicia sua.

ORATIO EX PSAL. CXLVIII.

Conforta, Domine, portas Ecclesiæ tuæ, et pone terminis ejus pacem, eique adipem spiritualis tritici dignanter attribue. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, etc.

PSALMUM CXLVIII.

ARGUMENTUM PSAL. CXLVIII.

C Propheta per paucorum commemorationem creaturarum omnes creaturas ad Domini laudes hortatur, rationales et intellectuales per se, intellectu autem vel sensu carentes, per illas utique, quæ opera Domini sapientissima consideratione collaudant.

TT. Alleluia.

1 *Laudate Dominum de cælis :
Laudate eum in excelsis.*

C Quia dignum est, ut creatura suum laudet Creatorem, ait : Laudate Dominum. H Ad laudem Dei sola hominum natura non sufficit, jungantur et cœli. Non autem dixit, laudate cœli, sed vos qui estis in cœlis, hoc est throni, dominationes, principatus, potestates, et cætera in excelsis, id est excelsi, dig-

2 *Laudate eum, omnes angeli ejus :
Laudate eum, omnes virtutes ejus.*

C Laudate eum, omnes angeli ejus, quod angelus Græca lingua, Latine *nuntius* interpretatur; angelus enim officii nomine dicitur, non naturæ. Omnes virtutes ejus, hoc generale nomen est, tibi enim concluduntur omnia quæ dignitate cœlestis militiæ grandescunt.

2 *Laudate eum, sol et luna :
Laudate eum, omnes stellæ et lumen.*

H Ideo sol, et luna, et stellæ laudant eum, quæ a suo officio et servitio non recedunt; et servitium ipsorum laus Dei est. Addit, lumen, ut quomodo de invisibilibus dixit, laudate, omnes virtutes, sic de visibilibus dicit, laudate eum, omne quod lucet.

4 *Laudate eum, cœli cœlorum :*

4 *Et aquæ quæ super cælos sunt :
Laudent nomen Domini.*

C Quamvis in Genesi unum cælum factum esse legerimus, tamen in Paulo et hic plurali nuncupantur numero. Aquæ vero, quæ super cælos sunt, istas esse quæ depluunt non dubium est, nam dicitur et in Genesi : Cataractæ cæli apertæ sunt (*Gen. vi*). Dicit vero, laudent nomen Domini, et præcipit ex operibus suis Dominum debere laudari. Et quid dignius, quam quod conditio rerum proprium laudet auctorem?

5 *Quia ÷ ipse dixit, et facta sunt : :
Ipse mandavit et creata sunt.*

C Dicendo ipse, Dominum significat Salvatorem. Ipse enim est Verbum caro factum, cujus jussione cuncta creata sunt. Distant autem facere et creare; facere enim possumus et nos, qui creare non possumus. Et ideo quia dixit, facta sunt, quod est generale verbum, addidit quod erat divinitatis proprium, scilicet creata sunt. Mandavit, significat constituit atque formavit.

6 *Statuit ea in sæculum et in sæculum ÷ sæculi :
Præceptum posuit et non præteribit.*

C Statuit ea, declarat potentiam Domini, virtutemque ejus, ut dubium non sit omnipotentem esse Dominum, quando quæ ille constituit nulla mutabilitate vertuntur. Præceptum, legem dicit sive conditionem, ut omnia sub ipsius potestate esse noscantur. Ideo addidit, et non præteribit; præterire non potest, quod Omnipotens statuit et veritas promissit.

7 *Laudate Dominum de terra :
Dracones et omnes abyssi.*

C Dracones et abyssos mystice personas truculentas et validas debemus accipere, quæ hic in bonum conversæ, in illa patria Dominicis laudibus gloriantur. Quamvis etiam secundum litteram intelligendo, dracones venenosi, Deum laudent ut aliæ creaturæ.

8 *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum :
Quæ faciunt verbum ejus.*

C Ignis, grando, nix, glacies, mystice significant homines, qui in hoc sæculo ex turbulentis sunt et pessimis studiis conversi ad Dominum. Et spiritus procellarum sunt, qui ex tempestuosis et improbis operibus ad confessionis gratiam venire meruerunt.

9 *Montes et omnes colles :*

Ligna fructifera et omnes cedri.

C Montes, homines significat prætumida potestate sublimes; colles, mediocres; ligna fructifera, eos qui ex duritia peccatorum conversi, fructus morum faciunt. Cedri, absolute superbos significat.

10 *Bestiæ et universa peccora :*

Serpentes et volucres pennatæ.

C Bestiæ, crudeles significat et indomitos; universa pecora, communem plebem; serpentes, venenosos et callidos; volucres, philosophos, qui cogitationum velocitate naturas discurrunt significant,

A de quibus omnibus sibi Christus parat electos, qui in illa resurrectione et laude, angelorum possint cœtibus congregari.

11 *Reges terræ et omnes populi :*

Principes et omnes judices terræ.

C Reges, sanctos viros significant, qui semet regunt; omnes populi, turbas, quæ ad Deum conveniant; principes, potestates excelsas advertimus; judices, nobiles et potentes. Hi enim ut frequenter evenit, subito mundi potestate derelicta, diligunt Domini servitia subire.

12 *Juvenes et virgines, senes cum junioribus laudent
nomen Domini :*

Quia exaltatum est nomen ejus solius.

C Juvenes, qui ætatis natura ferventes, ad modestiæ temperamenta se convertunt. Seniores cum junioribus: permistam significat ætatem. Quia de omni sexu, et de omni ætate, potens Dominus est evocare quos vult. Causa hic laudis justissima ponitur, quia exaltatum, etc.; exaltatum est enim, dum illi, sicut dicit Apostolus, omne genu flectitur cœlestium, terrestrium et infernorum (*Philipp. ii*).

13 *Confessio ejus super cælum et terram :*

Et exaltavit cornu populi sui.

C Confessio ejus super cælum et terram. Hæc confessio laudem illam significat, quæ illi post finem sæculi istius ab omnibus in beatitudine creaturis absolvitur rationabilibus. Quod autem dicit, super cælum et terram, significat quod nec cœlestia nec terrestria laudibus Dei possunt equalia reperiri. Exaltavit cornu, id est potestatem, quia populus fidelis ibi exaltabitur, ubi omnis gloria præstatur.

14 *Hymnus omnibus sanctis ejus :*

Filiis Israel populo appropinquanti sibi.

C Hymnus omnibus: vox ista promissio est et totius beatitudinis summa perfectio. Et quibus sanctis? filiis Israel, qui non solum genere, sed fide nomen istud habere merebantur.

ORATIO EX PSAL. CXLVIII.

Excelsorum omnium *supereminens* et excelsa potestas, Deus, concede famulis tuis, ut sicut cuncta quæ cernimus te jubente creata sunt, ita quæ præcipis te custode servantur. Per Dominum nostrum Jesum, etc.

PSALMUS CXLIX.

ARGUMENTUM PSAL. CXLIX.

C Canticum novum Propheta Domino Christo dicit esse cantandum, qui de toto orbe terrarum universalem Hierusalem construxit sua pietate; et gaudia sanctorum virtutesque describens vindictam peccantium, gloriam dicit esse justorum.

TT. *Alleluia.*

4 *Cantate Domino canticum novum :*

Laus ejus in Ecclesia sanctorum.

C Nam Propheta, in hoc mundo tantum corpore constitutus, intellectu et fide in illa patria cum angelica multitudine miscbatur, in quam commonet

beatum populum canticum novum cantare. Canticum autem novum, est sanctæ incarnationis arcanum, nativitas mirabilis, etc. Laus ejus, sive in ista Ecclesia, sive in illa cœlesti Hierusalem.

2 *Lætetur Israel in eo qui fecit eum :*

÷ Et : filia Sion exsultent in rege suo.

C Israel et Sion, diversa vocabula, sed virtus una sanctorum est. Nam Israel interpretatur *vir ridens Deum*; Sion, *speculatio*, quod utrumque ad beatum populum pertinet, qui lætari et exsultare in rege suo Christo Domino commonetur.

3 *Laudent nomen ejus in choro :*

In tympano et psalterio psallant ei.

C Qualis sit iste chorus; alius psalmus exponit: A solis ortu usque ad occasum laudate nomen Domini (*Psal. cxii*). Chorus est igitur, qui a mundi initio, de numerositate hominum congregatur in fide, et nisi in illa beata patria, non potest esse totus collectus. Tympanum et psalterium, probabiles actus significant, qui ad divina munera referuntur, quoniam actus isti, hic illis rebus significati, et hic exercitati, faciunt nos alibi Deum æternaliter laudare.

4 *Quia beneplacitum est Domino in populo suo :*
Et exaltabit mansuetos in salutem.

C Tunc beneplacitum est Domino in suo populo, quando illum fecerit perfecta suavitate gaudere. Mansueti, sunt patientes, qui diversas hic nequitias pro Dei regno pertulerunt. Quos exaltabit in salutem, id est in vitam æternam.

5 *Exsultabunt sancti in gloria :*

Lætabuntur in cubilibus suis.

C Ibi enim est exsultatio et lætitia sanctorum ubi sic bonum Dominum se habere cognoscunt, ut reis donet veniam, peccantibus gratiam, non merentibus gloriam sempiternam. In cubilibus autem, id est in secreto cordis, ubi solus ille cognoscit qui donare dignatus est. H Vel, in cubilibus, in cœlesti patria. Quia hic in cubili sancti plorant, et rigant lectum lacrymis (*Psal. vi*).

6 *Exsultationes Dei in gutture eorum :*

Et gladii ancipites in manibus eorum.

C Habent exsultationes in gutture sancti, quoniam sive cogitatione, sive in lingua laudare non desinant, a quo æterna dona percipiunt. Anceps gladius, sermo Domini Salvatoris; ideo anceps quod duo continet Testamenta. In manibus, id est potestate sanctorum, sicut legitur: Factus est sermo Domini in manu Aggei prophetæ (*Agg. 1*).

7 *Ad faciendam vindictam in nationibus :*

Increpationes in populis.

C Ad faciendum vindictam, ista enim tunc vera sunt, quando cum Domino judicabunt sedentes super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (*Matth. xix*).

8 *Ad alligandos reges eorum in compedibus :*

Et nobiles eorum in manicis ferreis.

C Exponit iste versus quid ille gladius faciat bis acutus, alligat reges terræ in compedibus, unde non

sit illorum exire: vincula quoque ferrea supra mundi nobiles ponit, ut et gravia sint cum portantur, et nexus eorum rumpere nulla virtute prævaleant in æterna damnatione.

9 *Ut faciant in eis iudicium conscriptum :*

Gloria ÷ hæc : est omnibus sanctis ejus.

C Ut faciant in eis iudicium conscriptum, utique quod dicit Apostolus: Quoniam angelos iudicabimus (*I Cor. vi*). Et ne solos apostolos iudicatos putares, adjecit: Gloria hæc est omnibus sanctis ejus, omnes enim sancti cum Christo judicant, qui ejus regulis non repugnant. C Conscriptum iudicium: hoc est, ut sic eos judicent, quomodo in Scripturis sanctis digestum est.

ORATIO EX PSAL. CXLIX.

B Auctor totius bonitatis, Deus (qui omnem mansuetudinem te humiliter confitentem exaltas), præsta, ut sicut sanctos exsultare facis in gloria, ita præsentem Ecclesiam custodire digueris ab hujus sæculi delectationibus. Per Dominum nostrum Jesum Christum, etc.

PSALMUS CL.

ARGUMENTUM PSAL. CL.

B Admonetur civitas Dei, ut de mundi ambitu congregata, Domino laudes et ore cantet et animo.

C B Quinquagesimus psalmus, est de pœnitentia; centesimus, de misericordia et iudicio; centesimus quinquagesimus, de Dei laude in sanctis ejus. Sic enim ad æternam tendimus vitam: primitus nostra peccata damnando: deinde bene vivendo: ut post condemnatam malam vitam, et gestam bonam, mereamur æternam. Vocati enim renuntiamus diabolo per pœnitentiam, ne sub jugo ejus remaneamus; justificati sanamur per misericordiam, ne iudicium timeamus; glorificati transimus in vitam æternam, ubi Dominum sine fine laudamus.

TT. Alleluia.

1 *Laudate Dominum in sanctis ejus :*

Laudate eum in firmamento virtutis ejus.

H Laudate Dominum in sanctis: quod eos post celebratum iudicium in æternitatis gloria collocabit. Laudate eum in firmamento: eo quod omni infirmitate sublata, firmamentum sanctis æternæ virtutis invexerit. C Docet autem qualiter sanctos laudare oportet: scilicet ut non ipsi, sed Dominus de eorum prædicatione glorificari.

2 *Laudate eum in virtutibus ejus :*

Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus.

H Laudate eum in virtutibus: pro eo quod mortem potentialiter immortalitate consumens, incommutabilis vitæ his contulerit gloriam. Laudate eum secundum multitudinem: quia suis tribuit tantam gloriam, qualem nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (*I Cor. ii*). C Vel secundum multitudinem magnitudinis ejus: cujus (ut alius psalmus dixit) non est finis (*Psal. cxlii*). Ideo æternaliter et sine fine laudandus præcipitur, qui secundum multitudinem magnitudinis laudari jubetur.

B *Laudate eum in sono tubæ :*

Laudate eum in psalterio et cithara.

C Hinc instrumenta ponuntur musica aliqua, significabili modo in ordine: ut tuba concrepet, regi: psalterium canat, Deo: cithara cum reliquis, sponso: quæ omnia figuraliter dicuntur laudes Domini persolvere. **H** In psalterio enim et cithara, vel decalogus opere servatus, vel mortificatio carnis (quæ citharæ nomine intelligitur) designatur: quia enim mortificatam carnem in se vivificaverit, jure laudatur in cithara, et in psalterio: quoniam decalogi observatione coronam æternam assecutus est.

A *Laudate eum in tympano et choro :*

Laudate eum in chordis et organo.

H Laudate eum in tympano, id est, in mortificatione carnis, et concordia charitatis, et in spiritualibus præceptis.

B *Laudate eum in cymbalis ÷ bene : sonantibus :*

Laudate eum in cymbalis jubilationis : omnis spiritus laudet Dominum.

H Impletur hæc laus in cymbalis: quando corruptione carnis sanguisque depulsa, conformati ad imaginem Creatoris, omni plenitudine spei completa, resplendent in regno Patris. Omnis spiritus: in illo igitur regno, non caro, nec sanguis, non corruptio, sed homo jam spiritualis totus effectus, Deum in spiritu (qui spiritus est) laudare jam non desinat.

A Jabet Deus se laudari in sanctis: in firmamento virtutis, etc., et quæ sunt illa omnia? vos, sancti ejus: virtus ejus estis, sed quam fecit in vobis: vos, firmamentum virtutis et multitudo magnitudinis ejus, quam fecit et ostendit in vobis: vos estis tuba, psalterium, cithara et tympanum, chordæ et organum, et cymbala jubilationis bene sonantia, quia conso-

A nantia: vos estis hæc omnia. Nihil hic vile, nihil transitorium, nihil ludicre cogitetur. Et quia sapere secundum carnem mors est: omnis spiritus laudet Dominum.

ORATIO EX PSAL. CL.

Harmoniæ nostræ suavissimum melos, qui nostri pectoris modulamina, nunc flatibus, nunc fidibus præcipis exerceri, præsta, ut dum illa spiritali concinimus affectu, perpetualibus choris inserti, te cum sanctis omnibus collaudemus. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, etc.

FINIT LIBER PSALMORUM, NUMERO CENTUM QUINQUAGINTA.

PSALMUS CLI (apocryphus).

ARGUMENTUM HUIUS PSALMI. *

B Hic psalmus proprie inscribitur Davidi, extra numerum psalmorum, cum pugnavit cum Goliath.

1 *Pusillus eram inter fratres meos :*

Et adolescentior in domo patris mei.

2 *Pascebam oves patris mei :*

Manus meæ fecerunt organum :

Digiti mei aptaverunt psalterium :

Et quis annuntiavit Domino meo ?

3 *Ipse Dominus, ipse omnium exauditor :*

Ipse misit angelum suum.

Et tulit me de ovibus patris mei :

Et unxit me in misericordia unctionis suæ.

4 *Fratres mei boni et magni :*

Et non fuit beneplacitum in eis Domino.

5 *Exivi alienigenæ obviam :*

Et maledixit mihi in simulacris suis.

6 *Ego autem evaginato ab eo gladio ipsius amputavi caput ejus :*

Et abstuli opprobrium a filiis Israel.

SANCTI BRUNONIS

EPISCOPI HERBIPOLENSIS

COMMENTARIUS IN CANTICA

CANTICUM ISALÆ PROPHETÆ.

CAPITULO XII.

1 *Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi :*
Conversus est furor tuus et consolatus es me.

H Hoc est, qui prius ex Ægypto per siccum mare pergentes in solitudine dixistis: Cantemus Domino, (Exod. xv), et reliqua nunc iterum percusso Ægypto, quia blasphemavit Dominum, et flumine illius arefacto atque conciso et humiliato, glorificate Deum et dicite: Confitebor tibi, Domine, etc. Nato enim Domino, quando in orbe Romano primo facta est descriptio (Luc. 11), Augustus Cæsar Romanorum regem Ægypti destruxit, et omnis Ægyptus in rivis

D septem percussus est, et Nilus aquarum multarum, qui prius uno fluens alveo intransmeabilis erat, in septem partes concisus est, ut calceatis pedibus transiretur, ideo glorifica Dominum qui in Ægyptum vindicavit peccata sua, et dicite: Confitebor tibi, Domine, id est laudabo te, vel poenitentiam agam, quoniam iratus es mihi, propter peccatum meum. Conversus est furor tuus, id est indignatio tua. Consolatus es me per absolutionem peccatorum.

2 *Ecce Deus Salvator meus :*

Fiducialiter agam et non timebo.

Vox fidelium Judæorum. Ecce Deus Salvator meus, qui nobis promissus est in prophetis, qui nobis sa-